MDK

Zala György

A millenáris emlékmü egyik szobor részlete, repr.

Hogyan készül a bronz-szobor? Uj Idők 1914. 34. sz. 215.l.

Zala György

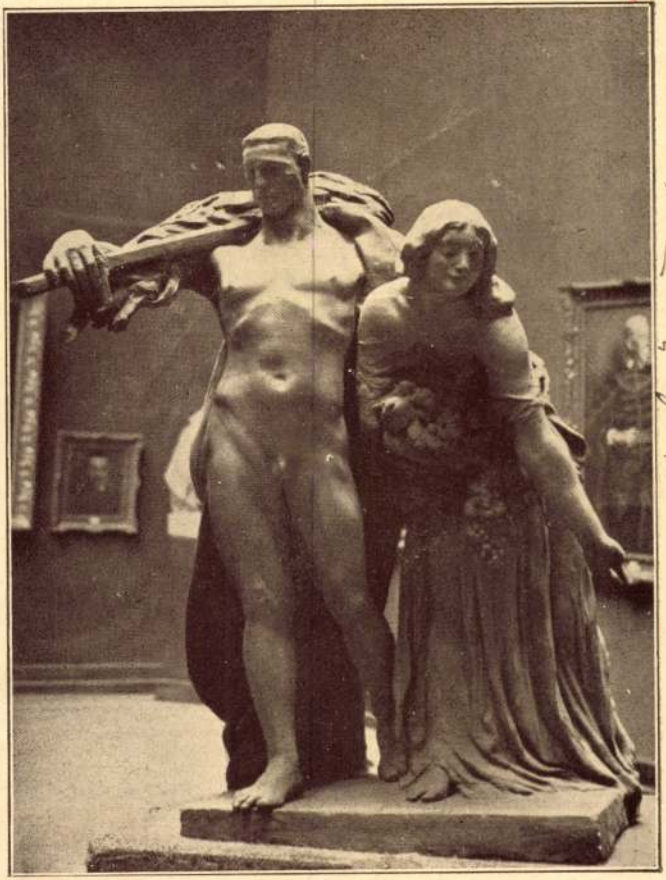

A béke. Zala György műve.
Műcsarnok, Téli Tárlat.

Magyar Nemzeti Múzeum
1939. I. 27.

A vágy. Vigh Bertalan olajfestménye.
Műcsarnok, Téli Tárlat.

M.D.K.

Zala György

A müvész„szobra a millenium emlékére az Andrássy ut végére fog kerülni"-irja Hevesi Sándor: "Képek, szobrok, rajzok" c. -az ezredéves kiállitásról szóló- cikkében.

Magyar Salon, Bp. 1896. junius hó. 25. kötet 546-568. lap

Zala György, szobrász M.D.K.

végezte az Erzsébet emlékmű szobrászati munkáit. A sokalakos nagyarányú művel 1896-ra szántár, de elhészítése igen sokáig húzódott és 1894-től 1929-ig tartott.

Róna Tibor: Budapesti kirándulóhelyek

Bp. /1960/. Panoráma, /Magyarország irásban és képben 1.köt./

229. old.
+ 1 kép.

M.D.K.

Zala György szobrász

/ 1858- 1937 /

Emlékmüvek,

Gábor arkangyal a millenáris emlékmüveön

Lyka: A müvészetek története, Bp. 1965. 2oo.l.

Zala György

a Millenniumi emlékmű alkotója eklektikus stílusban is tudott maradandót alkotni

Artner Tivadar: Évezredek müvlszete. Bp. 1965.
Gondolat k., 6o5 l., ill.

387-l.

Zala György

„Háború" Millenniumi emlékmű 1906

– repr.

A Tyihomirov: Iszkussztvo Vengrii IX – XX.

Moszkva 1961. Képjegyzék. 91

Zala György

Milleneumi biga „Háboru", 1906, bronz, Dózsa-György tér, Bp. lehetelehér tábla reprodukció

E. Gádor - G. Ö. Pogány: Ungarische Bildhauerkunst, Bpest, 1955

56 l.

Zala György MDK

Vázlatok és tanulmányok

A Béke

A Béke szekere

A hét vezér,

Mücsarnok 1939 Téli tárlat

Zala György, szobrászművész (1858-1937)

Ezredéves emlékmű, építész: Schickedanz Albert. (vesz.)
Zala György: Árpád vezér és a Béke. (részlet), bronz,
1896-1929. (vesz.)

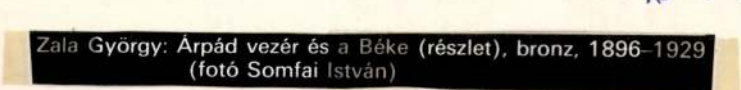

Zala György: Árpád vezér és a Béke (részlet), bronz, 1896–1929
(fotó Somfai István)

Művészet, 1984. szeptember, a borítón.

MDK

Zala György

A háboru, repr.

Nemzeti Képzőm. kiáll. 1935.

MDK

Zala György

Zala György: Harckészség. Nagy aranyérem 1887. Repr.

Szm KT 50. 115.1.

M.D.K.

Zala György, szobrász

és Serickedaur Albert 1893-ban „az akkori miniszterelnök megbízásából, pályázat mellőzésével, közvetlenül kapott megbízást az ezredéves emlékmű elkészítésére. A mű, mely az Andrássy út végén épül ... befejező körül áll a befejezéshez ... Tényleg azonban építés körben olyan súlyos komplikációk merültek fel, hogy ... a nagy középoszlop lebontását elhatározták."

A Magyar Mérnök-és Építész-Egylet Heti Értesitője, Bp. 1901. XX. évf. 117. old.

MDK

Zala György

A háború c. szobormüve. Társulati dij 1909.
Repr.

SzmKT 50 154.1.

MDK

Zala György szobrászművész

Mult év tavaszán avatták fel az Ezredéves emlékművet, amelynek befejező lovasszobrait (Árpád és kisérete) Zala György szobrászművész alkotta meg, aki az egész emlékművet készitette.

Liber Középitk. 23.lap

MDK

Zala György

Zimmermann Á.dr.: A lovas-szobrok lovai. Adatok a ló plasztikus ábrázolásához. Különlenyomat a Szent György c. folyóiratból. Bp. 1928. 55.l.

MDK

Zala György

Árpád és a hét vezér csoportját mintázza, mely az ezredévi emlékmü oszlopa elé kerül

Rövid hirek a müvészvilágból. Müvészi Ipar. Nemzeti Müvészet 1906. 78.1.

MDK

Zala György

A Háború, c.szobormüve. (Tars.dij 1909.) Repr.

SzmKT 50 153.1.

MDK

Zala György

A készülő millenáris emlékmű. "Moriamur..." Zala György műterméből. Repr.

Uj Idők, 1913-14. XX. 8.sz. 203.l.

MDK

Zala György

Mátyás király tudósai és művészei között c.művének repr.

KMT 1916.tav.kiall.

MDK

Zala György

A Tudás és dicsőség. Zala György műve. A Képzőművészeti Társulat Rath-dijanak nyertese. Repr.

A munka és jólét. Zala György műve. A Képzőművészeti Társulat Rath-dijanak nyertese. Repr.

Művészet, 1908.

MDK

Zala György

Az ezredéves Magyarország emlékműve. Repr.

Légrády Ottó dr.: Igazságot Magyarországnak
(Bpest.é.n.) 98.l.

MDK

Zala György szobraszművész

A Milleniumi Emlékmű, Zala György legnagyobb alkotása. Repr. A művészről készült fényképet is közli a lap.

Az Est, 1937.aug.1.

MDK

Zala György

Mátyás király tudósai és művészei között
c. alkotásának repr.

KMT 1916.tav.kiáll.

Zala György MDK

Az Ezredévi Emlék reliefcsoportja
Az egri nők, Dugonics Titusz ,Mária Terézia,
Életünket és vérünket, Mátyás király tudósai
és müvészei között, bronz

Műcsarnok 1916. tavaszi tárlat

MDK

Zala György

Mátyás király tudósai és művészei közt. Repr.

Művészet, 1916. 1.1.

MDK

Zala György

Ezredévi emlék, repr.

Liber Középitk. 3. sz.

MDK

Zala György

Munka és Jólét, repr.

Képzőm.Társ. 1907/8. téli kiáll.

MDK

Zala György

Az Ezredévi Emlék reliefcsoportja.

Az egri nők.
Dugonics Titusz a belgrádi csatában.
Mária Terézia. -Életünket és vérünket...
Mátyás király tudósai és művészei között.
(Bronz domborművek. Az állam tulajdona.)

KMT 1916.tav.kiáll. 55.l.

MDK

Zala György

A háboru, repr.

Képzőművészet 1935. 83-84. sz. 76.l.

MDK

Zala György

Harckészség, repr.,állami nagy aranyérem

SzmKT. 50-155.1.

Zala György, szobrászm.

MDK

1. Mátyás király tudósai és művészei között. Repr.
   Hatalmas méretű négy bronz-dombormüvét helyezték el Frim Jenö plakettjei között.
2. Egri nök.
3. Dugonics Titusz.
4. Vitam et sanguinem.

Képzömüv. szeti Társulat tav. kiáll. Tárgya.

Müvészet 1916 1. old.

M.D.K.

Zala György

"A győzelem" c. szobrának repr.-ját bemutatja a lap a Műcsarnok Téli Tárlatáról.

Szinházi Magazin. Bp. 1939. febr.5.II.évf. 6. sz. 15. lap.

Zala György

"A millenniumi diszmenet" cimü, sign. nélkül megjelent cikk Vágó Pál millenniumi diszmenet-terveit ismerteti. A részletes beszámoló felsorolja a menetben szereplő csoportokat és közli a mozgalmat megindító művészi bizottság tagjainak nevét:

Stróbl Alajos, Zala György, Pállik Béla, Papp Bertalan, Fadrusz János és Kézdi Kovács László.

A csoportok az ország történetének egy-egy korszakát szimbolizálják,

ELET, Bp. 1895. juni. 23. V. évf. 39. sz. 7-9. lap.

Zala György szobrász

szöveg két műrét emliti:

1.) Millenniumi emlékmű Mátyás szobra,

2.) Mátyás tudósai körében (dombormű)

Polgár Károly:
„Mátyás, mint szobortéma".

Magyar Nemzet, 1966 aug. 14.

-1-

M.D.K.

Zala György, szobrász

Millenniumi emlékművén, az oszlopok körött credetileg öt Habsburg, király is helyet kapott. Az 1918-as Tanácsás Forradalom idején ezeket eltávolitották - Ferenc Józsefet pedig teljesen összetörtér. A Horthy korszorban a Habsburg királyokat újra vissrarakták, Ferenc Józsefet pedig Zala újra mintárta, nem tábornoki

./.

BUDAPEST, VI. évf. 1968. 12. sz. 15 old.

Szamos Rudolf: Hagyományok nélkül
Zugló

M.D.K.

Zala György, szobrász

... uniformisban, mint korábban, hanem koronázó palásttal. A felszabadulás után a gülölt dinasztia képviselőit végleg eltávolítottak s helyükre a magyar szabadság-mozgalmak vezetői kerültek.

Szamos Rudolf: Hagyományok nélkül
Zugló

BUDAPEST, VI. évf. 1968. 12. sz. 15 old.

MDK

Zala György

Gábor arkangyal, szobor

Külf. folyóiratok magy. művészekről.
Műcsarnok, 1899. 24.sz. 1.

381

Zala György

"Mátyás király tudósai és müvészei között" cimü dombormüvét bemutatja a lap.
Repr.

Élet, Bp. 1916. május 14. VIII. évf.
20. sz. 480. lap.

Zala György

György Kala.

Das im eklektischen Stil gehaltene Millenniumsdenkmal ist ein Werk des Architekten Albert Schickedanz und des Bildhauers György Kala. (Die Statuen in der Kolonnade sind Arbeiten mehrerer anderer ungarischer Bildhauer.)

(NN): Der Heldenplatz im neuen Glanz.
Daily News, 1981. nov. 11.

M.D.K.

Fala Nőrej, szobrász

Schichedanz és Herzog épi teszekkel körösen tervezett millenáris emlékműve ujabb bolrányok középpontjába, került. Annak idején, pályázat nélkül körvetlenül adtak ki a megbízást, amit Wekerle miniszter azzal indokolt, hogy az erzedéves

Vállalkozók Lapja, Bp. 1910. XXXI. évf. /.

szept. 28. sz. 5. old.

M.D.K.

Zala György: Szobrász

... Ünnepségekig már tul rövid az idő pályázat kiírására. Most Zala hijelenti, hogy az elvállalt áron képtelen a szobrokat elkészíteni, mert azok nyersanyaga is többe kerül. Aljár azt javasolja, hogy a már meglevőket rombolják le.!

Vállalkozók Lapja, Bp. 1910. XXXI. évf.

szept. 28. sz. 5. old.

M.D.K.

Zala György, sobrás

... és ne adjanak több pénzt erre az emlékműre. Róna József ezt brutalitásnak nemősíti s herrá fúzi hogy akkor Alpár 15 év előtti műveit is le kellene rombolni, mert ma már 5 is másképp épitene.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1910. XXXI. évf.

sept. 28. sz. 5. old.

MDK

Zala György

A zentai csata. szobor

Az "Uj Művészcsoport" első kiáll.
Nemzeti Szalon 1917-1918.

Zala György

MDK

A zentai csata, bronz

Műcsarnok 1923 tavaszi tárlat

Zala György ~~festőművész~~ szobrászmüvész
A zentai csata. Szobormü
Nemzeti Szalon, 1917-18
Uj Müvészcsoport Első Kiállitása

43. kép. *Bányavárosi festő, 1500 körül: Szent Katalin és Szent Dorottya.*

— Genthon RMF, 59—60. l. (6. kép, 42. kép.) — Horváth Henrik: H. Heinrich Faust és a bécsi gobelinek. Tanulmányok Bpest multjából I., 1932., 68. l. — Szőnyi Ottó: Régi magyar templomok. Bp. é. n. (1933), 28. l. — Csánky Miklós: A lőcsei Vir dolorum oltár. MM, XIII., 1937., 54., 58. és 61. l., képe 61. l. — Csánky Dénes: Tanulmányok a szepességi táblaképfestészet XVI. századi történetéhez. MM, XIII., 1937., 347. l. (Képe 347. l.) — Rados Jenő: Magyar oltárok. Bp. 1938., 51. l. (Két angyal képe, XLIII. táblán.) — Lepold—Lippay 54. l. (2. és 4. kép, XIV. táblán.) — Horváth, Enrico: Il rinascimento in Ungheria. Roma, 1939., 96. l.

GARAMSZENTBENEDEKI FESTŐ, 1495-ből

1. *Krisztus az Olajfák hegyén*
(Külső kép.)

2. *Ostorozás*
(Külsőkép.)

Zala György MDK

A háboru, repr.

Műcsarnok 1935 III. Nemzeti Képzőművészeti Kiáll.

MDK

†Zala György

A háboru, szobor

Nemzeti Képzőm. kiáll. 1935.

Müvészeti lexikon

i, 1924-ben a Mücsarnokban, 1933-

Zala György

MDK

A Háboru allegóriája,

Mücsarnok 1909. tavaszi kiáll.

MDK

Zala György

A háboru, repr., Társulati dij

SzmKT. 50-155.1.

MDK

Zala György

Munka és Jólét, br.

Tudás és Dicsőség, br.

KMT. 1907/8. téli kiáll. kat. 31.l.

MDK

Zala György

Munka és Jólét, repr.

KMT. 1907/8. téli kiáll. kat.

MDK

Zala György

Vázlatok és tanulmányok

A Béke

A Béke szekere

KMTárs. 1939. téli kiáll. kat. jan. lo.l.

MDK

Zala György

Nagy Lajos

KMTárs. 1939. téli kiáll. kat. jan. 9.l.

Zala György MDK

II.Lipót király idejében hazahozzák a szt.koronát,

dombormü, gipsz

Mücsarnok 1922 jubileumi kiállitás

MDK

Zala György

Nagy Lajos

Hunyadi Mátyás

Mária Terézia

Zala György művészete. Magyar Művészet 1937. 11. sz. 329.l.

SIKLÓDY LŐRINC.

339 Férfi-képmás. Szobor. Magánt.

SZAMOSI SOÓS VILMOS.

340 Skrovina János főhadnagy arcképe. Szobor. Magánt.

RÁPOLTI LAJOS.

*341 Szontagh Tamás mellszobra. Márvány. Magánt.

SZABADMŰVÉSZEK CSOPORTJA.

ZALA GYÖRGY.

342 Az Ezredévi Emlék reliefcsoportja.

A) Az egri nők.

B) Dugonics Titusz a belgrádi csatában.

C) Mária Terézia. — Életünket és vérünket . . .

**D*) Mátyás király tudósai és művészei között. Bronz domborművek. Az állam tulajdona.

KÖRMENDI FRIM JENŐ.

343 Pertik Ottó plakettje. Eladó.

MURÁNYI GYULA.

344 St. úr arcképe. Szobormű. Magánt.

KÖRMENDI FRIMM JENŐ.

345 Artner Kálmán alezredes plakettje. Magánt.

AZ 1916. ÉVI TAVASZI TÁRLATON RÉSZTVEVŐ MŰVÉSZEK NÉVSORA

André Rezső, festő, Sopron, főreáliskola. (86.)
Árkay Aladár, festő, I., Alma-utca 1. (99.)
Balló Ede, festő, VI., Városligeti fasor 26. (273.)
Baranszky E. László, festő, I., Kőris-utca 6. (251.)
Barkász Lajos, festő, Pozsony, Ország-út 15. (87.)
Bednár János, festő, VII., Aréna-út 58. (103.)
Belányi Viktor, festő, Pozsony, Honv. ker. építészeti osztály. (98.)
Béli Vörös Ernő, festő, VII., Tököly-út 27. (264, 276.)
Benczúr Béla, festő, IX., Kinizsy-utca 31. (303.)
Benczúr Gyula dr., festő, VI., Lendvay-utca 15. (309.)
Berkes Antal, festő, VII., Aréna-út 58. (200, 283.)
Beron Gyula, festő, II., Zárda-utca 34. (252, 253.)
Beszédes László, szobrász, X., Százados-út, Művésztelep. (294, 295, 328.)
Boemm Ritta, festő, I., Kékgolyó-utca 15. (4, 143.)
Borszéky Frigyes, festő, IV., Veress Pálné-utca 19. (169, 176.)
Borúth Andor, festő, Tátraszéplak. (17.)
Bosznay István, festő, VI., Andrássy-út 71. (12, 23, 79.)
Börtsök Samu, festő, Nagybánya. (72, 75.)
Bruck Hermina, festő, I., Döbrentei-utca 10. (170, 173.)
Bruck Miksa, festő, IV., Szép-utca 5. (28, 121.)
Clauder Margit, festő, Ózd, vasgyár. (219, 285.)
Csalány Béla, festő, VII., Peterdy-utca 4. (211.)

Egyesületek XX.sz.
Képzőművészeti Társulat.

Népszava XXXVII.1909
április 10.
85 sz. 6 lap.
Müvészet,irodalom,hir.

Zala György " Háboru" c.
allegorikus szoborcsoportját
felállitják a Mücsarnokban.

Zala György, szobrász

MDK

A millenniumi emlékművön állott Ferencz Józsefről készült bronzszobra. Most a szobor-múzeumba kerül.

(–ts): Szobor-múzeum nyílik 2.1

ESTI HIRLAP Bp. 1960. aug. 7.

NÉPSZABADSÁG

Zala György

wód

Kővárymillen

28.I–55.I–

Zala György

wod

Kővárymillen

216, 217. l.

FENYVES
FENYVES

Zala György

MDK

Mátyás király tudósai és müvészei között,repr.

Mücsarnok 1916. tavaszi tárlat

1909. MDK

Zala György, szobrászm.
szül.1858.

a 4000 koronás társulatu dijat kapta:

34. A háboru. Bronz szoborcsoport.

Képzömüv.Társ. SzmKT 50-127.1.

Zalu György

Wekerle Sándor (ámnélküli irata a millenneumi emlékműről

4°, 1K, 6L, Budapest, 1894.

Zala György: *Gábor arkangyal.*

György a magyar hadsereg I. hadtestét Veresegyházától április 10-én délelőtt pont tiz órára a Vácz fölött lévő Naszál-hegy lejtőjéig vezeti, mialatt *Damjanics* a III. hadtesttel arczban támadja meg Sződ község s a Duna közt elterülő széles térségen az ellenséget, a mely ez idő szerint mintegy 8000 embert tett ki s *Götz* Keresztély vezérőrnagy vezérletére volt bizva.

E sorok irója szemtanuk elbeszélése után tudja, hogy mily nyugtalanúl várta Götz a segéd-csapatokat. A váczi városházzal szemközt levő egyik kanonoki házban volt elszállásolva, mikor a csata napján reggel nyolcz órakor kiállította az átvételi elismervényt a Windischgrätz herczeg főhadvezér által hozzá intézett hadi parancsról, a melyben az állott, hogy ha Götzöt az Isaszegről erre elhuzódó magyarok tulnyomó számmal támadnák meg, ugy ő okvetlenül a Garam vidékére hátráljon s arra operáljon.

Majd tábori látcsöve után nyult, s rövid időközökben kétszer is leszaladt a Hid, — mostan Eszterházy-utczán s a Duna parton állva épen a «Fehér ló» vendéglő terasszán kémlelte a Dunát.

A látóhatár kissé fátyolozott volt; a két kápolna körül, vagy még inkább a Csörög-hegy oldalában ködös; annyira, hogy az osztrákok előőrsei távolról nem voltak képesek kivenni a magyar huszárok fehér köpenyeit, vagy kivont kardjaik csillogását; de még a Török-hegy felé vonszolt harmincz ágyúnkat sem, a melyek harmadnappal ezelőtt még az isaszegi csatasikon okádták a tüzet.

Mikor délelőtt tíz órakor az első ágyú megszólalt, a városi sörházban elszállásolt ulánusok kaptak lóra először. *Götz*, a ki 65 éves, különben kényelemszerető volt, sok álmatlan éjszakát töltött köszvényes bántalmai miatt: most fiatalos hévvel maga is lóra pattant, s úgy állította ütegeit, hogy azok az «Isten malma» mögül a vasuti töltésről vették czélba a Damjanics hadait; elfoglalták a Gombás-patak fölött a lövölde mellett fekvő gyönyörű kőhidat; el a temetőt, sűrűn megrakott síremlékeivel; el, a füzest — mind kitűnő védelmi pontokat, — melyek fáit akkor még alacsony bokrok ké-

Prinzho

GÖTZ TÁ

kinek teste még este mutatta.

Jelen sorok irója a ny ször részesült abban a 1848/49-iki szabadságh nak *Görgei* Arthur tá után hallgatta, s egy a tőle, hogy vajjon igaz-e miszerint őt Götz a hal csak annyit rebegett: vagyok!» azután a sz dőlt s meghalt!

Mire a tábornok azt Götz, hanem a köteless hová midőn ápr. 10-é érkezett, mély részvétte közül elköltözött hősnel

Zala György, szobrászművész /1858–1937/.

Képző-ipar-fotó- és filmművészet

a hét vezér 7/25. Szoborvázlat /említve/.

Budapest folyóirat, 1988., 2., 42 – old.

1021

1983. IV. 1. Kossuth 4,25 Áné

Jó reggelt!

- Uj hónap kezdődött ma kedves hallgatóink, és mint minden hónapban, ezuttalis ujabb jeles alkotást mutat be gazdag hazai gyüjteményéből a Nemzeti Galéria, a kupolaszárny földszinti előcsarnokában. A hónap mütárgya Zala György alkotása: A biga.

- Biga. Római kori elnevezés, jelentése kétkerekü antik harci szekér vagy versenykocsi. A Hősök terén a Millenniumi emlékmü félkörives oszlopsorának belső párkányán, fenn a magasban a Háboru és a béke bigája látható. Zala György szobrászmüvész remek kompoziciói. A Nemzeti Galériában mától a hires neobarokk stilusban dolgozó mesternek egyik szintén bigát megjelenitő kisplasztikája e hónap mütárgya. Bemutatja Mazányi Judit müvészettörténész.

- Azért választottuk ezt a finoman kidolgozott kisplasztikát áprilisban bemutatásra, hogy emlékezzünk a müvész, Zala György születésének 125. évfordulójára. Ez a kis müve azonos gondolatkör jegyében fogant, mint az ezredévi emlékmü harci szekerei. A vágtató lovaktól vont diszes kétkerekü kocsin szárnyas sudár nőalak áll. Amint látja, magasra nyujtott jobb kezében a dicsőség babérkoszoruját tartja. Bal kezében rózsakosár. A nőalak Viktóriát, a győzelem római istennőjét jeleniti meg. Zala György a kompozició mozgalmasságát a lendületes körvonalak megformálásával és az egész müvet a kiváló mesterségbeli tudás biztonságával oldotta meg. Ebben a kisméretü alkotásban is megjelennek a századfordulón ünnepelt szobrász neobarokk stilusának jellegzetességei.

- Szatmári Ilona interjuját hallották.

Zala György
nehrámüvés

MDK

Zala György szobrász (1858-1937)

1893-ban a budai Disztéren felallitott Honvédszobor elkészitésével biztak meg. Legnagyobb alkotasanak az ezredéves emlékműnek alapjait 1898-ban helyezték el. Az emlékmű allegorikus alakjai, a két római biga, Arpad és a vezérek szoboralakja, a magyar szobraszművészet legnagyobbszabasú alkotásai.

Cikk: Zala György meghalt.

Pesti Hirlap, 1937. Aug. 1. 12.1.

Zala György szobrász (1858-1937)

1893-ban a budai Disztéren felállított Honvédszobor elkészítésével biztak meg. Legnagyobb alkotásának az ezredéves emlékmünek alapjait 1898-ban helyeztek el. Az emlékmű allegorikus alakjai, a két romai biga, Arpád és a vezérék szoboralakja, a magyar szobrászművészet legnagyobbszabású alkotásai.

Cikk: Zala György meghalt.

Pesti Hirlap, 1937. Aug. 1. 12. 1.

M.D.K.

Z ala György szobrász

Mátyás királyt ábrázoló szobormüve
Milleniumi emlékmüvön , alatta dombormü
Mátyás t udósai körében

Polgár Károly: Mátyás mint szobortéma
Magyar Nemzet 1966. augusztus 14. 14. 1.

Zala György

mintázta meg ujból az 1919-ben
összetört millenumi Ferenc József
szobrát, Füredi Richárd alkotását.

Gádor E.: Budapest szobrai, Bu-
dapest, 1955. 30 l.

ZALA György szobrai

Gerő András: A erredéri emlékmű. +

Sinkó Katalin: A millenniumi emlékmű
mint kulturlelet.

= Medvetánc 1987/2. 3–50. p. ill

~~Bálint Zoltán~~

~~Tambor Sajos~~

~~és~~

Zala György

K

nincs
ced

Ybl Ervin dr. Erzsébet királyné emlékmüvének pályázata – Magyar Nemzet 1913. máj. 28.

752. n

48. Ereklyemuz.

te [redacted].

— tünik szemünkbe, míg

etbástya a [redacted] a kazamaták kal,
[redacted]. (a virágágyas udvaron a foglyok láthatók,
i Gusztávot (1) Lénárt Máté (2) nézi; Asbóth
más (5), Tóth András (6) és Frey-
8) a Kutyulusszal tölti idejét; Izecsesz-
zsef (12) és Fekecz János (13) magában
Benkő Rudolf (14) Natáli Mátének (15)

m.
i emlékek muzeumáblól (107/95. No.58).
4895 sz. leirat alapján (159/96).
ki

619(67)

350

Zala György MDK

szobrász

Ezredéves emlékmü

125.o.

Székely László /szerk/: Budapesti zsebkalauz.

Bp. 1959.

Zala György MDK

Repr.:

A Millenniumi Emlékmű szoborcsoportja.

41.o.

Huba László, Pap Miklós, Pán Imre, Szitnyai Jenő
/összeállitotta/: BUDAPESTI TÁJÉKOZTATO.- Utikalauz.
Bp. 1958/ 1956.

Zala György

Milleniumi emlékműve sulyosan megrongálódott az 1944/45-ös ostrom alatt.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1966. 201.

Zala György

főműve Milleniumi emlékműve, jól összhangolt lezárása a főváros sugárutai legszebbikének.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 10 l.

Zala György MDK

Hungaria, Allegoriai alak

Műcsarnok 1896.ezredéves kiáll.

Zala György

munkatársa a Millenniumi emlékmű alkotásánál Köllő Miklós, ki IV. Béla király szobrát mintázta.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 39 l.

M.D.K.

Zala György szobrász

1919 május 1-én a bedeszkázott milleniumi emlékmü elé Marx-szobra kerülst.

Passuth K.: A Nyolcak festészete, Bp. 1967. 130.1.

Zala György, szobrász. MDK

Az Erzsébet -emlékmü elsö dijat nyert müvei:

Zala György és Nikisch Rezsö mintája.
Két kép 54.1.

Uj Idök. 1916.XXII. 29.sz. 54.1.

Zala György

105. Zala György: Gábor arkangyal, az apostoli királyság szimboluma. Az „ezredévi Árpád-emlék“ részlete.

Képrömür, Társ, 1899.
tav, nemzeth kiáll.

38. Jenser Mihály: Munkában.

Hala György

a Hősök terén álló Millenniumi emlékmű szobrászati része a műhely alkotása, míg az építészeti részének tervei Schickedanz Albert műve.

Békés Megyei Népújság, 1941. okt. 14.

Zala György.

A Hősök-terén álló Millenenni emléknű szobrászati részét a művész alkotása, míg az építészeti része Schickedanz Albert munkája.

Szolnok Megyei Hírlap, 1971. okt. 14.

Zala György

Ezredéves emlékmű
(1905-1929) - XIV. Hősök tere
- fotó

A százéves Budapest sorozatból
Corvina Bp. 1972

10,11 kép

Zala György

Nagy Lajos, Mátyás, Ferenc József szobrát alkotta az Ezredéves Emlékművön.

Merza László, Mernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest.

1973 1335 l

3101

Zala György

és Schikedanz Albert kaptak megbízást az Ezredéves emlékmű kivitelezésére.

Bezzo László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Nagylexikon, Nagyvárad 1973. 1335 l.

3091

M.D.K.

Zala György

A királyi koronát és apostoli keresztet hozó Gábor arkangyal szobormüvét igem komolyan értékeli Lázás Béla: "Tavaszi tárlat"ról szóló kritikájában.

Magyar Salon, Bp. 1899. május hó
321-352. lap

MDK

Zala György

Gábor arkangyal, az apostoli kiralyság szimboluma, az ezredévi Arpád-emlék részlete. Gipszszobormű.Az állam tulajdona.

Képzőm.Társ.1899.tav.nemzetk.kiáll.42.l.

Zala György

a Millenáris Emlékmű szobor csoport-jainak alkotója.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

3031

342/d. Zala György: Mátyás király tudósai és művészei között.

205. Beszédes László Fiatal özvegy.

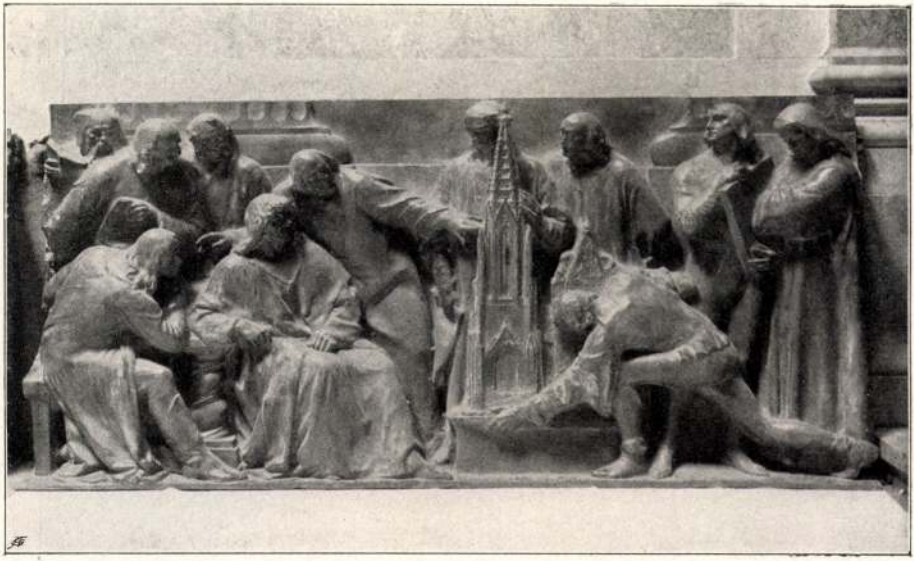

342/d. Zala György: Mátyás király tudósai és művészei között.

Beszédes László

205. Beszédes László Fiatal özvegy.

KMT 1916. tav. kiáll.

Zala György

A műcsarnok bejárója előtt:

Zala Györgynek az Ezredévi Emlékre mintázott kisebb allegorikus csoportjai közül jobbról: * a Munka és Jólét bronzszobra, balról a Tudás és Dicsőség bronzszobra. Az előbbit az 1907. évi pécsi országos kiállításon az állami arany-éremmel, az utóbbit az 1900. évi párisi világkiállításon a Grand Prix-vel tüntették ki.

I. TEREM.

1 **Vikár János**. Testvérem arcképe. Olajf. Eladó.
2 **Ziegler Károly**. Amazon. Olajf. Eladó.
*3 **Borúth Andor**. Férfi, kutyával. Olajf. Eladó.
4 **Bruck Lajos**. Tátravidéki pásztorfiú. Olajf. Eladó.
5 **Vastagh Géza**. Két kosfej. Olajf. Eladó.
6 **Nyilasy Sándor**. Házsor. Olajf. Eladó.
7 **Jendrássik Jenő**. Éretlen gyümölcs. Olajf. Eladó.
*8 **Hegedűs László**. Ave Maria. Olajf. Eladó.
9 **Hegedűs László**. Gyermek kutyával. Olajf. Eladó.

KMT. 1907/8 téli kiáll

10 **Nyilasy Sándor.** Este felé. Olajf. Eladó.

*11 **Vastagh Géza.** Rambouillet kosok (3 fej). Olajf. Eladó.

12 **Borúth Andor.** Arcképtanulmány. Olajf. Eladó.

*13 **Skutezky Döme.** Déli pihenés. Olajf. Eladó.

14 **Balló Ede.** Férfi arckép. Olajf. Magántulajdon.

15 **Herrer Cezar.** A zongoránál. Olajf. Eladó.

*16 **Benczúr Gyula.** Lánczy Leó. Olajf. A kereskedelmi bank magántulajdona.

17 **Benczúr Gyula.** Női arckép. Olajf. Magántulajdon.

18 **Knopp Imre.** Férfiarckép. Olajf. Magántulajdon.

19 **Brunningeni Flesch Ludmilla.** Madonna. Olajf. Eladó.

20 **K. Spányi Béla.** Hazafelé. Olajf. Eladó.

21 **Benczúr Gyula.** Karácsonyi Jenő gróf. Olajf. Magántulajdon.

22 **Pentelei Molnár János.** Őszi este. Olajf. Eladó.

*23 **Papp Sándor.** Merengés. Olajf. Eladó.

24 **Spányik Kornél.** Cabaret-primadonna. Olajf. Eladó.

25 **Csók István.** Aratók. Olajf. Eladó.

26 **Vastagh Géza.** Rambouillet kos. Olajf. Eladó.

27 **Pentelei Molnár János.** Virágzó fák. Olajf. Eladó.

*28 **Pap Henrik.** Esküszünk. Olajf. Eladó.

29 **Nyilasy Sándor.** Horgosi templom. Olajf. Eladó.

*30 **Nyilasy Sándor.** Vasárnap. Olajf. Eladó.

31 **Nyilasy Sándor.** Faluvégi házak. Olajf. Eladó.

*32 **Endrey Sándor.** Tolnay Ákosné arcképe. Olajf. A művész tulajdona.

*33 **Stettka Gyula.** Arckép. Olajf. Magántulajdon.

*34 **Thorma János.** A cigányutcán. Olajf. Eladó.

35 **Stettka Gyula.** Arckép. Olajf. Magántulajdon.

Zala György

K

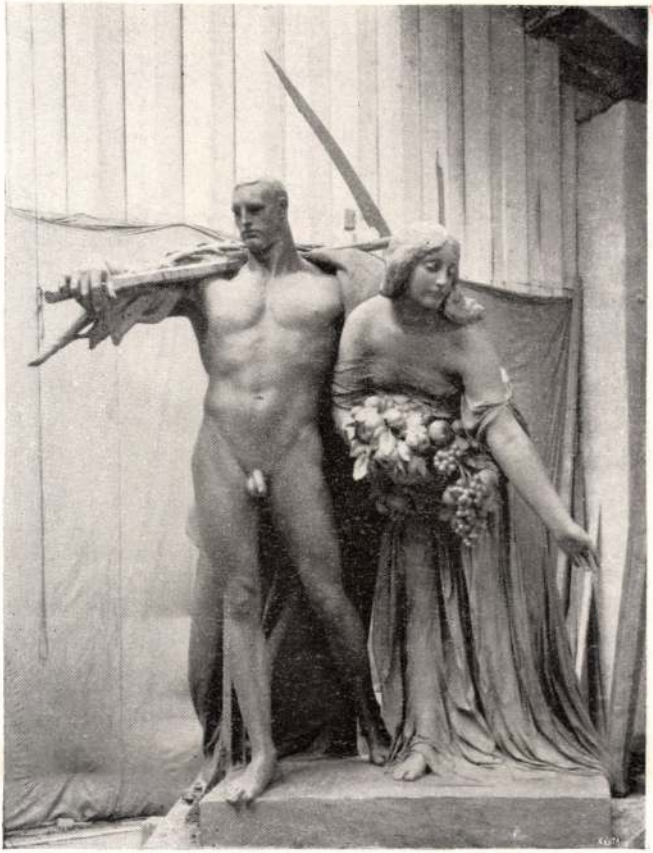

Zala György: Munka és Jólét.

KMT 1907/8. téli kiáll

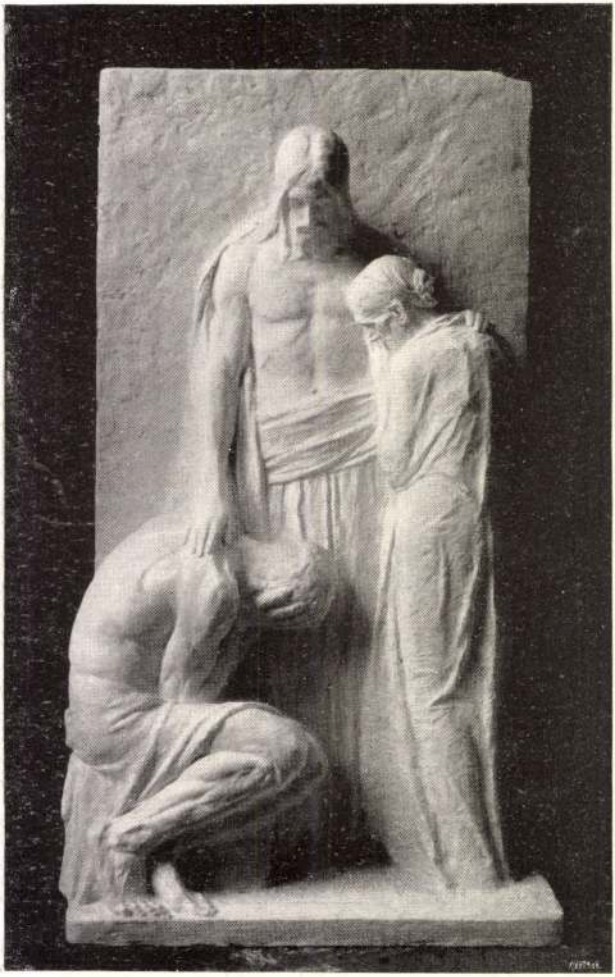

224. Rigele Alajos: Jöjjetek hozzám, kik nyomorult és terhelve vagytok!

TÓTH ISTVÁN: SZENT LÁSZLÓ

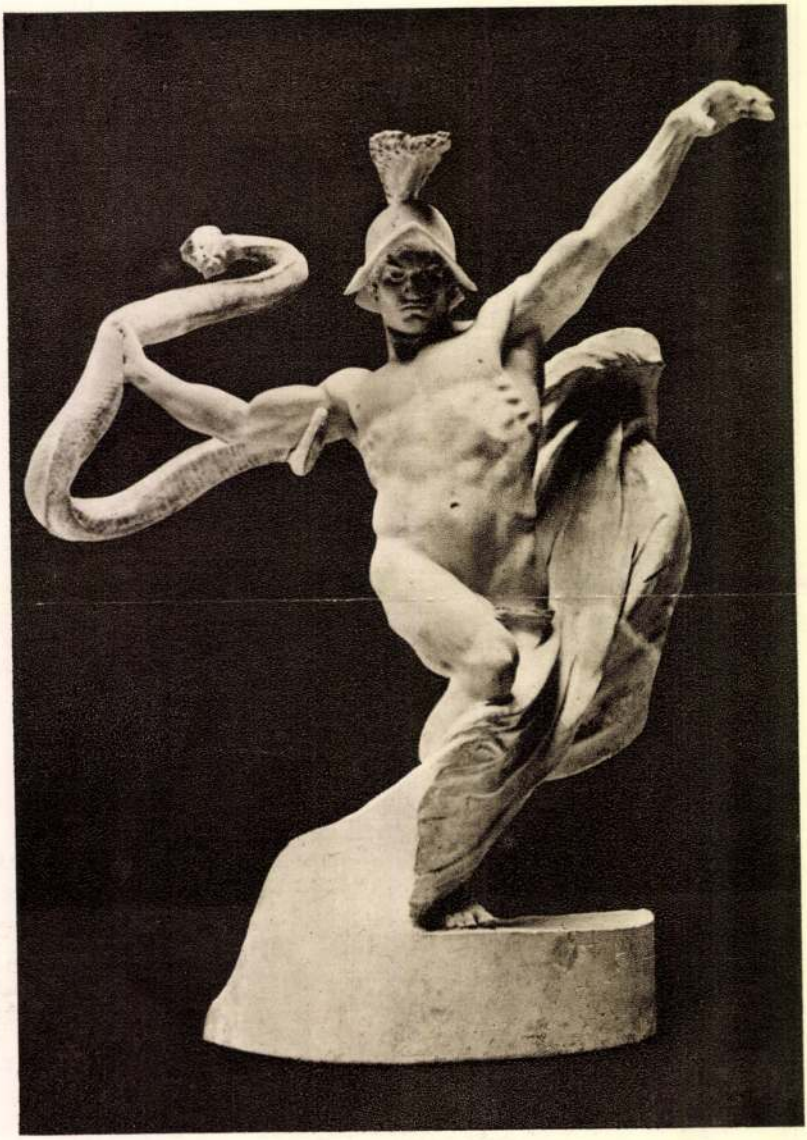

ZALA GYÖRGY: A HÁBORÚ

Nemzeti Képtár. kiáll. 1935

Zala György · MDK

Vázlatok és tanulmányok
A Béka
A Béke szekere
A hét vezér

Műcsarnok 1939. téli tárlat

MDK

Zala György

Háboru

Képzőművészet 1935. 83-84. sz. 81.l.

Zala György, szobrászt M.D.K.

bízta meg a minisztérelnök a millenniumi szobor mintájának elkészítésével.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1894. XV. évf.

máj. 1. sz. 2. old.

Zala György MDK

I. Ferenc József szobra az ezredévi emlékműre,
gipsz

Műcsarnok 1924 tavaszi kiállitás

Zala György MDK

A milleniumi szoboremlék tervmintája, gipsz

Műcsarnok 1896. ezredéves kiáll.

M.D.K.

Zala György, szobrász

ezredéves műemlékét erős, de tala-
ló és éles humoru kritikával illeti a
cikkiró, egyenkint taglalva a különböző
csoportok egymás- és önmagukhörötti
aránytalanságát (pld. „Mária Terézia krino-
linszerű puffadt széles ruhája hörelében
álló királyalak cingár mivoltának kirivó
ellentétét" - ami „szinte mosolyra kényszerit")
Elképzelhetetlennek tartja, hogy Schike-
danz a szobrászi csoportok arányait elő
ne irta volna, s hogy ebben a megoldásban
gondolta volna el.

Rozinay István: Az ezredéves emlékről.
Épitőipar - Épitőművészet, Bp. 1917. évf. 4 sz.

279-280. old.

R. D. K

ZALA György szobrász

Milleniumi emlékmű szobrászati munkái

Építész: Schickedanz A.

Gerő László: Magyar építészet a XIX. sz. második felében Bp. 1955. 27. l.

35. l.

MDK

Zala György

A munka jólét, repr.

A tudás dicsőség, repr.

Boross M.: Magyar mesterek. Zala György. Képzőművészet 1927. nov. I. évf. 4. sz. 4.l.

MDK

Zala György

A béke, repr.

Magyar Nemzeti Művészet 1939. 1. sz.

MDK

Zala György

A Képzőművészeti Társulat műtárlatán Zala Györ
egy szimbolikus, dekorativ műve, amely az ez-
redévi Árpád-emlékre kerül.

Lyka Károly: Szobrok a tavaszi szalónban.

Uj Idők, 1899.V.31.sz. 685.l.

MDK

Zala György és Schickedanz Albert

A milleniumi müemlékek Budapesten. Vasárnapi Ujság 1894. 752.l.

MDK

Zala György

A béke, repr.

Magyar Nemzeti Művészet 1939. 1. sz.

MDK

Zala György szobrász és Schickedanz Albert müépitész

A honfoglalás ezredéves emléke az Andrássy-uton.
Vasárnapi Ujság 1898. 27. sz. 472.l.

MDK

Zala György

Nándorfehérvár ostroma, repr.

Háboru és Béke

Zala György müvészete. Magyar Müvészet 1937. 11. sz. 329.l.

Zala György, szobrász

M.D.K.

Scrichedanz Alberttel és Herzog Fülöppel körös millenniumi emlékmüvét, mint az önkényesen és körvetlenül kiadott megbirások szomorú példáját emliti „E"cikkiró. Ez a mü Weherle Sándor hajdani miniszter elhatározása volt, azzal az indokkal, hogy nincs idő pályázatra, s inc... „hova-tova 10 év mult el... de befejezetlen állapotában is szomorú ez az Andrássy-uti közlekedési akadály..."

Vállalkozók Lapja, Bp. 1904. XXV. évf.

febr. 3. sz. 3. old.

MDK

Zala György

A Milleniumi Emlékmü, repr.

Ybl Ervin: Zala György müvészete. Magyar Müvészet 1937. 11. sz. 336.l.

MDK

Zala György

Tudás és Dicsőség

Munka és Jólét

Zala György müvészete. Magyar Müvészet 1937. 11. sz. 329.l.

MDK

Zala György

Gábor arkangyal, az apostoli királyság szimboluma. Az "ezredévi Árpád-emlék" részlete. Repr.

Képzőm. Társ. 1899. tav. nemzetk. kiáll. kat.

Zala György szobrász M.D.K.

1881-ben pályázat mellőzésével bizták meg az ezredéves emlékmü szobrászati munkáival

nagydijat nyert

Gábor arkangyal szobra a párizsi világkiállitáson

Épitész: Schickedanz Albert

Dreisich Gábor: Bp. Városépitésének története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 19[illegible]. 1[illegible]4.1.

Zala György MDK

Gábor arkangyal szobra a párizsi 1900 évi kiállitáson a Grand Prix-t megnyerte.

THALY TIBOR: A 200 éves Városliget. Bp.1958.

122.1

Zala György MD

Ezredésves emlékmű. Bp. Hősök tere.
Tervezte Zala György és Schickedanz Albert.
Készült 19/ 1898-1929-ig.
Repr. 291. kép.

A király szobrokat többen
a többi szobrot Zala György mintázta.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
185-186.l.

Zala György

MDK

Millenniumi emlékmű

Árpád és a vezérek szobrai
Gábor arkangyal
az oszlopcsarnokon álló
jelképes csoportok

M THALY TIBOR: A 200 éves Városliget. Bp. 1958.

121.l.

Zala György

"Erzsébet királyné alakja" cimmel a lap két felvételen mutatja be:
Zala György szobrász, Bálint Zoltán és Jámbor Lajos épitészek pályamüvét az Erzsébet emlékmüről.

Repr.-ók.

"Irodalom és müvészet" c. rovat.
Fenti rovatban "Müvészeti krónika" cimmel sign. nélkül közölt kritika keményen birálja a pályázatra beküldött pályamüveket.

ÉLET, Bp. 1913. juni. 8. V. évf. 728-730. lap.

Zala György

A Millennium emlékművének alakjait és királyszobrait felsorolja a lap.
A szobrokat Zala György, a művészi felvételeket Petrik Albert épitész készitette:

"Árpád fejedelem", "Könyves Kálmán".
"Szent István", "II. Endre",
"Szent László", "Károly Róbert",
"IV. Béla".
A királyszobrok alatt a dombormüvek is szerepelnek.
Repr.-ók.

ÉLET, Bp. 1913. szept. 7. V. évf.
36. sz. 1147, 1149, 1151. lap.

Plasztika

Zala György szobra: "Háboru"

Müvészet
VIII.évf.1909.
264.l.

Körplasztika. Millénium emlékmű,
Zala

Pesti Hirlap. 1920. jan. 11. 6

B. A. a ledőlt szobor...

Plasztika. Hé bőne
Körplasztika / Monumentális /

Népszava XXXVII.1909 ápr.10.
85 sz. 6 lap.
Müvészet,irodalom,hir.
A háboru szobra.

Zala György " Háboru" c. szoborcsoportja az ezredévi emlékre kerül.

Zala György szobrász

Népszava XXXVII.1909.
április 10.
85 sz. 6 lap.
Müvészet,irodalom,hir.
A háboru szobra.

Zala György " Háboru" c. szoborcsoportja az ezredévi emlékre kerül.

Zala György szobrász.

Népszava XXXV.évf.1907 nov.24.
279 sz. 6 lap.

Az ezredévi emlék uj szobrai.

Rozgonyi

Pesti Hirlap 1925 XLVII aug.30. 33-34 o

Zala György: Müterme és benne Kont lovas alakja. 24x40m Erzsébet királyné és Töhötöm 14x16, Huba vezér 10x12, Jókai Mór, Nagy Lajos és Kont 10x14, a Milleneumi oszlop angyala 14x18. Fényképek.

Képes Pesti Hirlap 1929 LI aug.20.1.o.

Rozgnnyi

Zala: Szt.István szobfa a millenium emlékről és a Vajk megkeresztelését ábrázoló dombormü. 15 x 22

Zala György: Millenáris emlékmü,
részlet.

Nouvelle Revue de Hongrie 1937.
XXX. année, LVII. tome, 224 lap.

Zala György: Árpád szobra a millenáris emlékmiiről

Nouvelle Revue de Hongrie 1937.
XXX. année, LVII. tome, 225 lap.

M Ű V É S Z E T
VII.évf.1908.
49.l.

Péczely
Béla

Z a l a G y ö r g y :

A Munka és Jólét.

Az Ezredéves Emlékmü egyik szobor-
csoportjának gipszmintája.

A Képzőmüvészeti Társulat Ráth dijá-
nak nyertese.

M Ű V É S Z E T
X.évf.1911.
154.

Péczely

Z a l a G y ö r g y :

A háboru/Az Ezeréves emlék mellék-
csoportja/

Bronzszobor fényképe a Mücsarnok
előtt

Társulati dij 1909.

Zala György (?)

Árpád vezér budapesti szobra. Irta Elek Artúr. Nyugat, V. 1.

(1912.

utánaírni!

Zala György szobrász

Gábor arkan gyal a milleniumi emlékről.

Jubileumi kiállítás tárgymutatója. Műcsarnok 1934.

MDK

Zala György

A Millenáris emlékmü leleplezése. Képzőművészet 1928.13.sz.

Zala György szobr. MDK

a Millenneumi emlékmü

L-r: A városligeti mill. emlékmü. Épitő Ipar 21.sz.1905. máj.21. 191 l.

MDK

Zala György

Az ezredéves emlékmű épitészeti része már elkészült, most a szobrok elhelyezése következik. Zala György is kész ezekkel; az emlékmű fő alakja, Gábor arkangyal az ércműhelyből nemsokára rendeltetése helyére kerül. aztán a hét vezér készül el. A királyszobrok sorozata marad utoljara.

Vas.Ujs. 1900. 44.1.

Vas.Újs. 1900. 44.1.

MDK

Zala György

Négy bronz-dombormüve a Képzőm.Tars.tav. kiállitásán.Ezek a városligeti ezredévi emlékmű falmezőit vannak hivatva disziteni. Négy történelmi jelenet a reliefek targya, az egri nők, Dugovics Titusz, a Vitam et sanguinem jelenete és Mátyás király tudósai és művészei közt.

Cikk: A Képzőm.Tars.tav.kiall.

Művészet, 1916. 2.l.

MDK

Zala György

Az Andrássy-uti ezredéves emlék. Vasárnapi Ujság 19o1. 45. sz. 733.l.

MDK

Zala György, szobrász

heroikus szépségü Gábor arkangyala .Milleniumi emlék.
Az Andrássy-uti lovasszobor két nagy oldalreliefje.
/A jubiláló egyesület első elnöke ö./

Pipics Zoltán dr.:A képzömüvészek egyesületének jubileumi kiállitása. -U.M. 1934 dec.8. 21.1.Mücsarnok

Zala György MDK

Gábor arkangyal a milleniumi emlékről, gipsz

Műcsarnok 1934. dec. 1935. jan.
Jubileumi kiállitás

Zala György

"Arkangyala" ordót kapott a párisi kiállitáson, közli a lap "Innen-onnan" c. rovata, "A rejtélyes érmek" cimmel.
Mindenki ugyanazt a nagy érmet kapta, a kereskedő és a gyáros kiállitók, a szobrászok és a festőművészek.
"A francia kiállitás nem tudta eldönteni, hogy miben vagyunk nagyobbek: a festőművészetben vagy a tőzeggyártásban?"

A HÉT, Bp. 1900. juli. 8. XI. évf.
27. sz. 433. lap.

Zola György

Jókor arkangyal posta 1900-ban Párizsban Grand Prix-t nyert.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

303/

Zala György
szobrá'a

/1858-1937/
Millenium emlékmű
Andrássy Gyula lovasszobra - elpusztult.

Magyar műv. tört. 7. 21.
Képzőmű. kiad. 1971.

Zala György
szobrán

Millenniumi emlékmű, 1896-1929.

Repr.

Magyar műtörtöt. 7. 18.
Képzőmű. Kiad. 1971.

Zala György
szobrán

1858-1937

A két V. + I. kört fejezi be a Millenneumi Emlékművet és ekkor készíti Ovbán tutallal együtt a Tisza István – szobor-bopostot.

A magyarországi műv. Tört. I. 496
Corvina 1971.

Zola György

Neve említve a millenniumi emlékműve kapcsán.

Vadas József: Hány szobor van Budapesten?

Látóhatár 73/ szept. 195. o.

M.D.K.

Zala György, szobrász

budapesti Milleniumi Emlékművét a megtekintésre érdemes művek között sorolja fel:

Dénes Tibor: Précis de l'Histoire des Beaux-Arts en Hongrie. Debrecen, 1936. 14.old.

Zala György MDK

Repr:

A Hősök tere.

Az Ezredéves Emlékmü a tó felől.

THÁLY TIBOR: A 200 éves Városliget. Bp. 1958.

104. lap után

MDK

Zala György

Millenniumi emlékmű

az összes dombormüveket

mintázta.

I Ferenc Józsefet ujramintázta

THALY TIBOR : A 200 éves Városliget. Bp. 1958.

121.l. 122.l.

Zala György, szobrász

MDG

Ő hírta meg a millenniumi emlékmű bronzba öntésére az Olasz Raffaelő és Guzmano Vignallit.

F. F.: Téjza átélni, amit a szobrász átélt

2

ESTI HIRLAP

Sp. 1963. dec. nov. 30.

le. D. 6

ZALA György szobrász

Szobor kismintája a Budapesti Történeti Muzeumban

(Ezredévi emlékmű terv vázlata)

Budapest műemlékei II. Bp. 1962. 395.1.

. . . . . .

Budapest müemlékei II. B_p. 1962.

Zala György

"Gábor arkangyal" , "I.Ferenc József koronázása" és a berlini kongresszusnak jelenete.
A Magy.Képzőm.Egy.jub.kiáll.-án.

P.H.934.XII.8.

MDK

Zala György

Az "Ezredéves Emlékmű"-vet Schikedanz építésszel együtt tervezte meg s a Millenium után két esztendővel tették le a mű alapkövét.
Zala György alkotása Andrássy Gyula gróf bronz lovasszobra, amelyet 1906-ban leplez tek le.

Cikk: Zala György meghalt.
8 Orai Ujság,1937.aug.1. 5.1.

MDK

Zala György, szobrászm.

Nagyszabásu szobormüve a háboru allegoriáját ábrázolja s a millenári emlékmü egyik részlete.

K-n Ö-n: Tavaszi tárlat a Mücsarnokban.
Vas.Ujs. 1909. 56.évf.15.sz. ápr.11. 285-6.l.

MDK

Zala György

A milleniumi emlék. Vas. Ujs. 1894. 849.l.

Zala György, szobrász M.D.K.

nyert megbírást az Andrássy-ut végén Schichedanz és Herceg tervei szerint felállítandó millénium emlékmű szobrászati részének megmintézására.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1900. XXI évf.
febr. 14. sz. 7. old.

MDK

Zala György

Gábor arkangyal, az apostoli kiralyság szimboluma. Az "ezredévi Arpád-emlék" részlete. Repr.

Képzőm.Társ.1899.tav.nemzetk.kiall.

MDK

Zala György szobrasz

Az Ezerévi emlékmü Gábriel-arkanygala a parisi világkiáll-on, a Tudás és Dicsőség csoportjával együtt Grand Prixt kapott. A torinoi világkiáll-on egy mellszobra,

Cikk: A mi értékeink

Magyarság, 1923 május 27. 5 l.

Zala György

írod

Építő Ipar – Építő

Művészet · 1929. 100. l.

(A millénniumi emlék-

mű.)

gába vezet a két utolsó sírkő. Az
i († 1413) korábban kútkávának
i négyszögalakú minuszkulás fel-
e látható. A sírkő a budai domon-
t és elvben (felirat és címerdísz)
ét követi.[1] *(90. kép.)*

sírkő erősen töredékes állapot-
Páncélos lovag törzsét, jobb alsó
sírkő eredeti felépítéséről a ma
koztat a Jakosich-gyüjteményben
végén Pápai János, ismert huma-
otban, három töredékkel kiegé-
kép.) Meg van az alak baloldala,
on nyugvó bal keze. A rajz sze-
el együtt volt a várfalba beépítve.
leg a sírkőhöz. Bennünket legin-
etes fejdísze, bár a rajzoló az ere-
en beszámolni. Sőt a címerpajzso-
elt bizonyítéka annak a ténynek,
ékesen bár, de fennmaradt emlé-
nkig.

töredék alapján megállapítottuk,

Zala György

II. ort. Magyar Érdem-
kereszt a csillaggal.
cvőd

Épitő Ipar – Épitő Mü-
vészet. 1929. 92. l.
(Kitüntetések az Erzedévs
Emlekmincs a Hősök
emlékkövének felava-
tása kor.).

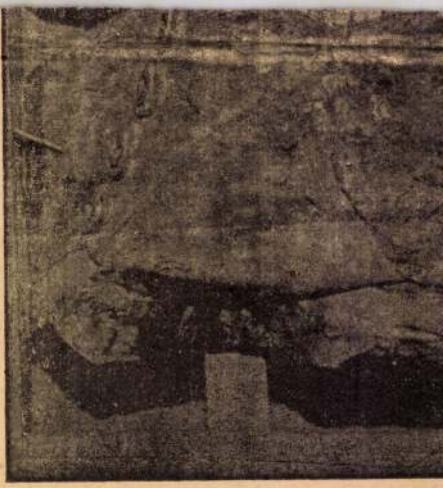

83. kép. Nagy Lajos (?) síreml
(Kőtá

Zala György

irod.

Képzőművészet. 1929.

135. l. (A millenáris emlékmű leleplezése.)

II. ost. polgári érdemrendet kapott.

Zala, György

Das Milleniums-Denkmal. Irta Róna József. Pester Lloyd, dec. 4.

1910

Zala György

írod

Az ezredévi emlékmű. Jeltelen cikk. Magyar Nemzet, jún. 3.

1910.

Zala György

Az ezredéves emlékmű és az Erzsébet-szobor viszontagságai. Jeltelen cikk. Vállalkozók Lapja, ápr. 20.

1910.

Zala György

Az ezredévi emlékmű. Jeltelen cikk. Pesti Napló, márc. 6.

1910.

MAGYAR KIRÁLYI

OSZTÁLYSORSJÁTÉK

A legújabb **35.** magy. kir. osztálysorsjáték húzásain kisorsolásra kerülő készpénznyeremények jegyzéke.

LEGNAGYOBB NYEREMÉNY SZERENCSÉS ESETBEN:

500.000

pengő

JUTALOM:

300.000

pengő

FŐNYEREMÉNYEK:

200.000

Mill

nyertek a sorsj
mása van. Ennél
szerencséjét és r
kelt hengerekből
kihúzott 11378
számra 30.00
tartja szeren

Zala György

A millenáris emlékmű. Irta Ezrey. Vállalkozók Lapja, szept. 28.

1910.

Zala György

Az ezredévi emlékmű. Jeltelen cikk. Budapesti Hirlap, aug. 13.

A milleniumi emlék. Irta Lengyel Géza. Nyugat, aug. 1.

Az ezredéves emlékmű kérdéséről írtak a napilapok július 23. és 24. számai.

3 Szombat

2 Péntek Művészet. 1910. 355. l.

1 Csütörtök

31 Szerda

Jegyzet

4 Vasárnap

5 Hétfő

6 Kedd

Augusztus	Vasárnap	Hétfő	Kedd
31 nap	4	5	6
	Domonkos	Havas B. A.	Ur színváltozása

Jegyzet

Zala György

Zala György a millenáris emlékről. Jeltelen cikk.
Az Est okt. 25.

1911.

(Művészet 1911. 396. l.)

ALIA
DIA?

Zala György és
Schickedanz Albert

B.P. Elégia a milleniális
emlékről. Pesti Napló
1908. dec. 18.

Z a l a G y ö r g y

szobrász

Sz. Gyenes Lajos: Nagymagyarország hősies multja a magyar Pantheonban. Pesti Hirlap. 1928. szept.23.

Z a l a G y ö r g y

szobrász

Pesti Napló. 1910.márc.6. (Az ezredévi emlékmü.)

Zala György
szobrász

Fővárosi Lapok 1895. máj. 26., 1666. sk.
(Millennium. A millénium műemlék.)

Karlin

Zala György
szobrász

Tővaiwi Lapok 1896. jul. 3., 7. dd.
(Műrészetek. Két lovasszobor.)

Kalmár

Zala György
szobrász

Tóvárosi Lapok 1876. jún. 10., 5. old.
(Millenniumi kitüntetések.)

Kalauz

Zala György
szobrász

Fővárosi Lapok 1896. febr. 12., 7. old.
(Nyilvánosságok. A hét vezérszobra.)

Kalmár

Zala György
Szobrász

Tővárosi Lapok 1896. dec. 1., 6. old.
(Ujdonságok. Az ezredévi emlék.)

Kalmán

Zala György
szobrász

Fővárosi Lapok 1895. febr. 16., 529. old.
(~~Ünnés~~ Ujdonságok. Rendben van a
millénium ünnep.)

Kalmár

Zala György
szobrász.

Fővárosi Lapok 1895. jan. 6., 64. old.
(Ujdonságok. A millenium elhalasztása)

Kalmár

Zala György

Irod
3

Hekler Antal:

Művészet és világnézet.
1916–1940. Budapest, 1943.
60, 57, 1.

Az 1934. évi Gregus
pataloni egyik díját
nyerte a millenni-
umi emlék befejezése
alkalmából.

SZŐNYI ISTVÁN LEGUJABB KÉPEIHEZ.

A nagybányaiakra és többi formateremtő kortársaikra következő festőnemzedék egyik legkiemelkedőbb egyénisége, Szőnyi István ezen a kiállításon sem hagyta cserben lelkes barátait, sőt ellenkezően; meghaladja várakozásukat.

A dacos fiatalság merész, hóditó és gyakran tiltakozó fellángolásait Szőnyi lelkében a férfikor mélytüzü nyugalma váltotta fel, a győztesé, aki tul van már a harcon, melyet önönmagával is vivott, a teremtő alkotásra ma már nyugodtan fogja össze minden erejét. Még gazdagabb lett, nem keresgél, mert minden könnyen az övé, amit csak akar. Robustus erejének kitöréseit nem hangoskodva tárja fel, hanem inkább leplezi; halkabbá és a külsőségekben egyszerübbé vált, de ez az egyszerüség csak a kiterjedésben mutatkozik, befelé sokkal dusabbá, mélyebbé lett.

Szőnyi különben is mindig ama művészeink közé tartozott, akiket énjének és a világnak szembenállása foglalkoztatott: mindig mély életérzések vezették. Legigénytelenebb alkotásaiból is kicsendült a

Zala György

A kösi emlékmű pálya-
tervkiállításon 1927-ben
a székesfőváros I. díja és
a Képzőművészeti Tanács elismerő
oklevele.

Képzőművészet

1927. 3. sz.

Zala György

A millenniumi emlék,
repr.

Pesti Napló, A 80 éves
— ajándék-albuma.
1850–1930

Zala György

(~~Zala György~~). Elek Artur: Árpád vezér budapesti szobra. Nyugat. 1912. jan: 1.

15
Kat. N. B. A.

Hétfő
16
Kat. Joakim

Kedd
17
Kat. Jácint hv

Szerda
18
Kat. Ilona cs.

Csütörtök
19
Kat. Lajos pk
Ógörög Aug. 6 Urszinvált.

Péntek
20
Kat. Sz. Ist. k
Ógörög Aug. 7 Sz. Istv. k.

Szombat
21
Kat. S. Franc.
Izr. 14 S. Ki Theze 1. 2. P.

Zala György

ired
Z

Ezer év-érczben.

Vas Ujs 1907. 26 n
Egyetkel

Zala György

mill. emlék.

Grod

Genth. Budapest

155. l.

Zala György

Irod

2

Budapesti Napló

1910 dec. 11. (Mi van a millenniumi emlékünnel?)

U. 242

Zala György

A háború e. szobor-
mivoe (a millennium
emlékművől)

Kept.

Képrőművészet

1935. 83-84. l.

Zala György

vöd Berzeviczy Albert:
Árpád alakja a művészetben.
Csánki Dezső
Árpád és az Árpádok
Bp. 1907 – 210. l
Keppel –

Operti Mill. emlék
Árpádja

Budapesti munkástelepi iskolával kapcsolatos ifjúsági egyesület II. 174

MDK

Zala György

Ezredéves emlékmü.

u.o. : Nagy Lajos
Mátyás
Mária Terézia
I. Ferenc József
szobrai.

THALY TIBOR: A 200 éves Városliget. Bp. 1958.

121.1.

Zala György

A millennáris palánk. (Az ezredévi emlékmű.) Jeltelen cikk. Esti Ujság június 27.

1908.

750.

750. Jacques d'Arthois.

Sz. Bruxellesben 1613-ban. † ugyanott 1665-ben.

Ut az erdőben.

Az erdős vidéken a meredek domb mellett út vezet, melyet lovasok és járó-kelők élénkítenek. Jobbról férfi megy a hátán kosárral és odább hárman telepedtek le a kövekre. Középütt a kutyáiktól követett két lovas beszél a batyut hozó két asszony előtti férfival, ki kalapját levette és a kinek útitársa az asszonyok mögött áll. Közelökben zsilip zárja el a patak vizét. Balról a tó felől egy férfi és két nő jön előre. Ez utóbbiak egyike fején, másika meg vállán hozza holmiját. Az útnak azon részén, mely a dombra visz fel, virágzó cserjék kötik le figyelmünket; a dombon férfi pihen; a tó vizén két kacsa úszik s úgy a közép-, mint a háttérben épületek bontakoznak ki. Az égbolt felhős.

[illegible] 73 : 122 cm. — Mündler: IX. 30.

I
.351

Zala György

Nagy Lajos szobra a millennium emlékén

Repr

Magyarecke

I. 107. l.

Özv. Mersa Lázárné
dohány kisáruda
ZSIB

< Zala György >

cikke

<) Méltóvá kell
tenni a nemzet
kegyeletéhez a Nev-
telen Hős emlék-
kövét.

Uj Magyarság

1935. nov. 9.

.28

N° 99.

4264. Salamon Ruysdael.
Sz. Haarlemben [redacted] 1600 ~~után~~ körül (7 (

Koresma előtt
~~Tájkép~~.

Egy sik vidéken az elől jobbró
balrafordult fehér hattyú van
utasok tartanak pihenőt. ~~A járműnek~~
~~[illegible]~~ czimerrel van díszítve ~~díszítették~~. Az egyi
takozik ki, mig a vendéglős italt
terül el, melynek partját hét szarv
~~szik, egy meg inni készül~~. Jobbról
lehevéredett kecskét, két tyukot és
ben pedig balról város terül el, a hová
~~felett~~ a kiemelkedő gotikus templom uralja
balra: S. v. Ruysdael 1662.

67.5 ~~68~~ : 90

Vászon, méretei ~~190:68~~ cm. --
~~Gróf Pálffy János hagyománya~~
Jegyzet. Száma a törzsleltá

Clichée.

Jegyzet. A leltár szerint:
Salamon Ruysdael: Landsch
et D. Colnaghi, in schwarzen R
liothek No.5)

68 (8)

Nag

Zala György

~~Laid~~

Wekerle Sándor mustereltek
Bpest 1894 okt. hóbes Elt.
előterjesztése a milt. emlékmű-
ről.

Nuozen. Ar. 462a n.

Körplasztika – Emlékmű

Ezredévi emlék – Zola György

Magyar Iparmüvészet, 1899. II. évf.

5 m. 221. o. – Külföld.

Zala György

laid

A millenniumi műemlé-

ket Budapesten.

Vas. Lyp 1894. 752 l.

Zala György

Irod

Műcsarnok, 1900. 176.
(Az ezredéves emlékmű
vesszedelme)

.....műhely.

yfőnökség!

év ..... hó ..... n történő kifiz

..... indokából személyesen meg nem

..... számú .....

am.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezű aláírás és munkásszám.

Zala György

vsl

Mátyás kiraly alakja az ezredévi emlékmi-vén Zala Györgytol.

Vas Vp. 1905. 473–74 l.

Egyel

Zala György

vrád

=

Építő Ipar 1901. 11. sz.

(Az eprédévi emlékmű)

képekkel

mics benne meg-
nevezve a
mű szerzője.

magyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191..... év

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbiztar

Kelt ....., 191..... é

.....

tanu.

.....

tanu.

Sámuel Kornél: Arckép ... 4
Éva ... 4
A kis szégyenlős ... 4
Dávid ... 4
Kinizsy ... 4
Fortuna ... 4
rázadi fametszetek a Szépművészeti Muzeum-
Madonna a gyermekkel ... 4
zus születése ... 4
A passio mestere: Mária menybemene... 4
A tövisk... 4
Myriai szen... 4
Remete szent ... 4
Az amsterdami ... mestere: A három királyok imádása ... 4

Pál Esti Ujság
Az ezredévi emlékmű. Írta Balogh
Július 19.

oma

Oldal

dnay Gyula: Bucsu 355
enes Lajos: Balatoni kaszinó 356
oss Béla 357
ivészeti intézményeink a háborúban ... ... 358—363
lnár Dani 364
atz Oszkár vázlatkönyvéből 365
rolyi Lajos: A malomtó 366
mogyi Miklós: A müncheni alter Hof 367
amosi Soós Vilmos: Feleségem és én 368
-né Lempitzky G. Olga: Tanulmány 371
amosi Soós Vilmos: Dalárda plakettje 373
sztróczy Manó: Est 375
amosi Soós Vilmos: Plakett 376
re Gábor: Sportéremterv: 378
amosi Soós Vilmos: Esküvői plakett 379
nkácsy Mihály ifjúkori rajza 382
nczur Gyula: Tanulmány 386, 387, 389, 390, 391
renczy Valér: A képzőművészeti Főiskola hadikórházából 392, 393
nyei József: Küzdelem 394
gyar Mannheimer Gusztáv: Olasz táj 395
agner Géza: Csűr 396
na József: Venus születése 397
ák-Ebner Lajos: Százados fia 398
gy István: Kopasz fák 399
ednyánszky László báró: Tél 400
rvay János: Krisztus 401
goston és Hikisch: Az Astoria-szálló homlokzata 402
kisch Rezső: Az Astoria-szálló étterme és teázó-terme 403

Zala György

Wód

Budapesti Napló

1910. dec. 11. (Mi van a millenniumi emlékmüvel.)

(Müvészet 1911. 48. l.)

No 109.

4223.

Tiziano Vecelli:
Sz. Pieve di Cadoreban 1476/7-ben. †

Marc Antonio Trevisani
Doge lepmása

Csaknem térdig és kiss
ben fehér kendő van és baljával palás
barna, gyér bajusza és körszakálla ős
derekán csatos szíj tól szorit kontó és
bokkal. A háttér szürke.

100 : 86.5.
Vászon, méretei cm.
Gróf Pálffy János hagyománya
Jospet. Hama a Forís
tában II : 7.

Jegyzet. A leltár szerint:
Tiziano Vecelli: Doge Lore
Treppenhaus I. Étage No. 7)

85(9)

Zala György

Bpest. Erredeves emlékmű
Thaisök-tere

Liber Bpest szobrai

354.

MDK

Zala György

Vignali Raffael halála. Uj Magyarság 1940. dec. 28.

MDK

Zala György

Meghalt a Milleniumi Emlékmü ércöntője. Esti Ujság 1940. dec. 27. 6.l.

Zala György

Erdey Aladár: "Hogyan készül a szobor" cimmel a gipsz, a márvány, a bronz és a vert ércszobor készitését irja le igen részletesen. Bemutatja Fadrusz János "Mátyás király" szobrának vasvázát, az agyag mintát, a darab formát, a leformált szobor öntő és levegő csatornáját, a lovas szobor felszerelt öntő formáját, oldalról és felülről nézve, valamint egy kész márványszobrot és egy gyermekfej agyagmintáját. Ezen kivül Zala György: "Iga" c. szobrának készitését, az alakok különböző változatát, formázását és a szükséges változtatásokat magyarázza el.
Repr.-ók.
ÉLET, Bp. 191o. jan. 9. II. évf. 2. sz. 39-45. lap.

Zala György

Irod.

Zala György a millenáris emlékműről. Az Est. 1911 okt. 25.

U. 153

Hosszabb nyilatkozat, igen pikáns részletekkel, az emlékmű felállításának akkori stádiumáról s főleg az anyagi kérdésekről.

Ngs

Dr Kertiványi Gyula m

BERMENTESÍTVE / KÉSZPÉNZZEL / BUDAPEST 72 / 35 OKT 5 17

H
Lenke tér 7.

Zala [György], szobrász

M.D.K.

nevével kapcsolatban mondotta Medgyessy: „A bronz annál jobb, mennél kyukásabb... Zala háborus bigáján mindent elmond a korvonal. Ferete szobor, háttere az ég. Ideális kontraszt. Ott vissont a két szélén egy-egy embercsoport: egy-egy db. össze-olvadt gomolyag..." ... Később egy helyen: „Zala ott ktött rajtam, ahol terette... még jobban igyekertem összeszedni magam..."

László Gyula: Medgyessy Ferenc, /1881-1958/

Bp. 1968. Corvina,

37. old.
+ 38. "

Zala György

Vkunikiáll. 1943

állami vásárlás,
nem volt kiállítva.

Árpád fejedelem,
alumínium

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében

és

f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"** címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

Zala György

Vizd

Uj Magyarság.

1935. nov. 26. (Dechner Jenő hozzászolása a Nevtelen Hős emlékművének vitájához.)

BUDAPEST
9 5 NOV 23

Zala György

cikke

róla

Zala György a Névtelen Hős emlékművének vitájához. Új Magyarság 1935. nov. 24.

Lechner Jenő hozzászólása a Névtelen Hős emlékművének vitájához. U.o. 1935. nov. 26

el személyesen kimentő sorainkat.
Mégegyszer bocsánatot kérve a mielőbbi
telefonodat várva szeretettel ölel
barátod
Baby

1940. július 8-án

Zala György

ivód

Új Magyarság.

1935. nov. 24.

(Zala György a Névtelen Hős emlékmű-vének vitájához.)

Zala György

vród
z
Uj Magyarság
1935. nov. 10. (Áli-
tatot sugárzó
zarándokhellyé tervezte
át Márton Ferenc a
Névtelen Hős emlékkö-
vét.)

1911

julius 12-én.

és sima karimájú egoldalú plaquetten van ábrázolva.

fordultan de visszanézve Házi
. magas mellényt és lehajtott
rövid, bajusza kipödrött, ál-
ata a kép alatt aláírásának

Béla

CSILLAG 1907.

bronz-plaquette, méretei 22.2:14.6 cm.
sztől 1911 ~~[illegible]~~ 100 K-án (183-
tetett 1911 február 1-jén. -- Elszámol-
czius 8-án (1005-911).

301

1820

Zala György

Ivod

Uj Magyarság. 1935, nov. 10 (Ahitatot sugárzó zarándokhellyé tervezte át Márton Ferenc a Névtelen Hős emlékkövét.)

s bölcs meglátásaival, tanácsaival é
utbaigazításaival elősegitette az
riási anyagban való eligazodásunkat

Kutatásaink alapját a Történe
mi Képcsarnok, a Szépmüvészeti Muzeum
grafikai osztálya, a Székesfővarosi
Muezum, Bedő Rudolf ur magángyüjteme
a Fővárosi Nyilvános Könyvtár Budap
Gyüjteménye, a Nemzeti Muzeum Történ
és az Országos Széchenyi Könyvtár Z
történeti osztályának gyüjteményei
adták. E gyüjtemények vezetőinek, aki
a legnagyobb készséggel bocsátották
rendelkezésünkre az anyagot, igy els
sorban Dr. Horváth Henriknek, ~~Dr. Isoz~~
~~Kalmánnak~~, Bedő Rudolfnak, Dr. Jaiczay
Janosnak, ~~XXXXXXXX Dr. Hoffmann Edit~~
~~nek~~ ezuton is hálás köszönetünket f
jezzük ki, ~~Ezuton szertnők hálánkat~~

legnagyobb készséggel bo

< Zala György >

cikke

< > méltóvá kell lenni a nemzet kegyeletéhez a Névtelen Hős emlékéhez.

Új Magyarság

1935. nov. 9.

MÁJUS

31 nap — 19. hét

7 sárnap	
8 Hétfő	
9 Kedd	
10 zerda	
11 ütörtök	
12 éntek	
13 zombat	

Zala György szobrász M.N.K.

Az első világháboru után a Milléniumi Emlékmü évek óta húzodó elkészitésén dolgozik

Pénzes Éva: Zala György portrészobrairól 152.1.

Magyar Nemzeti Galéria Közleményei IV. sz. Bp. 1963.

MDK

Zala György szobrász (1858-1937)

Az ezredéves emlékművet félkörben lezaró királyszobrokat Zala György csak a haboru után fejezte be.
1906-ban leplezték le Andrássy Gyula gróf lovasszobrát. Egymás után nyeri el ezután Zala György a Műcsarnok nagydijait.

Cikk: Zala György meghalt.

Pesti Hirlap, 1937.Aug.1. 12.1.

MDK

Zala György szobrász (1858-1957)

Az ezredéves emlékművet félkörben lezáró Királyszobrokat Zala György csak a naboru utan fejezte be.
1906-ban lepleztek le Andrássy Gyula gróf lovasszobrát. Ugymas utan nyeri el ezutan Zala György a Múcsarnok nagydijait.

Cikk: Zala György meghalt.

Testi Hirlap, 1957. Aug. 1. 12.1.

Molk

Zala György

Ezredévi emlékmű. kisminlája

Bertalan V. A Kiscelli Muzeum
Bp. 1962.

56

Szabó György
szobrász

M.D.K.

Az „Eredési Emlékmű" terve
is szerepel a kiállításon.

Cifka Péterné: A Kiscelli Múzeum új kiállításáról
(Művészet, 1963. április – 34 lap.

MARTIROK
SZ

MDK

Zala György

A milleniumi emlékmű. Jeltelen cikk.
Független Magyarország, 1909.maj.20.

Művészet, 1909. 270.l.

MDK

Zala György

Az ezredévi emlék oszlopcsarnokaba elhelyezendő vezér-szobrokat Zala György több művésztársával készíti s a szobrok befejezésükhöz közelednek. A szobormű főalakját, Gabor arkangyalt a bizottság megtekintette és sikerültnek találta, igy az már öntés alá kerül. Az emlék leleplezését 1900 tavaszára remélik.

Cikk: Az Andrássy-úti emlék.

Vas.Ujs. 1898. 232.l.

MDK

Zala György, szobrászm.

Gábor arkangyal, az apostoli királyság. szimbóluma, az ezredévi Árpád-emlék részlete. Gipszszobormü. Az állam tulajdona.

KMT.1899. tav.nemzetk.kiáll. Kat. 42.1.

MDK

Zala György szobrászművész

A Magy.Képzőm.Egyesület aranyérmét, mely először került kiadásra, Zala György nyerte el "Gábor arkangyal" c. szoborművéért.

Cikk: Az egyesületi aranyérem odaitélése.

Műcsarnok, 1899. 18.sz. 276.l.

MDK

Zala György

Vignali mester. Képzőművészet 1927. 2. sz. 31.l.

MDK

Zala György szobraszművész

Emlékművei: Erzsébet kiralyné szobra és
a millenáris emlékmű.
Számos, nagy kitüntetés jutalmazta művészet
tét, alkotásaiból kisebb darabok külföldi
muzeumokba is elkerültek.

b.m.: Meghalt Zala György.

Esti Kurir, 1937.aug.1. 11.1.

MDK

Zala György (1858-1937)

A budavári Honvédszobor c.alkotasat 1893-ban leplezték le.Az Ezredéves Emlékmű Zala legnagyobb alkotásának alapkövét 1898-ban tették le. Arpád alakja köré a többi hat vezér lovasszobrát csak a vilaghaboru utan állitották föl.

Cikk: Zala György meghalt.

Magyarság, 1937.aug.1. 5.1.

Zala György

Millenniumi emlékműve

repr.

Albuma. A nyolcvanéves Pesti Napló ajándék. 1850–1930. 51. l.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási
vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Zala György

Árpád hovasszobra
az ezredévi emlékeu

Repr.
Magyarkereche

I. 435. l.

Zala György

Moiret Ödön, Berán Lajos, Mendlik Oszkár, Komáromi Kacz Endre, Nyilassy Sándor, Olgyay, Mihalik Dániel, Róna József, Ligeti Miklós, Pásztor János, Zala György nevét sorolja fel a Mücsarnok kiállitásáról Margitay Ernő. Néhányuk munkáját értékeli, másokat csupán megemlit.

Zala György nagy tudással megmintázott harci szekeréről, a görög bigáról, „eszébe jut az embernek Achilles, amikor meghurcolta Hektor agyonkinzott holttestét..." A kritika igen kiemeli a müvet.

ÉLET, Bp. 1909. ápr. 18. I. évf. 16. sz. 525. lap.

Zala György MDK

I. Ferenc József szobra az ezredévi emlékmüre,
gipsz

Mücsarnok 1924. tavaszi kiállitás

243.

243. II. DÍJ.
II. PRIX.

ZALA GYÖRGY ÉS HIKISCH REZSŐ.
GEORGES ZALA ET RODOLPHE HIKISCH.

Zala György

K

245.

Zala György

Szétszórt szobordiszeivel készitett Szabadság-szobor c. pályamüvét birálja Dr. Nyári Sándor, de ugyanakkor igen nagy elismeréssel ir "a pompás csoportozatokról, s a körfal gyönyörü reliefjeiről"

Képes Családi Lapok, Bp. 1891. ápr. 12.
XIII. évf. 15. sz. 236. lap

Körplasztika

szabadságszobor, Zala

Pesti Napló, 42 évf. 1891 III. 26

Zala György

Vas. Ujs. 1891. 161. l.
(A szabadság szobra.)

HELYÁRAK: Fentartott helyek 10 korona, I. hely 6 korona, II. hely 4 korona, III. hely 2 kor., állóhely és karzat 1 kor.

A Nyugat előfizetői és azok, kik a felolvasást megelőzőleg a Nyugatra legalább félévre előfizetnek, a felolvasásra egy darab első helyre szóló (6.— korona) jegyet 1 koronáért és egy darab féláru jegyet kapnak, az előfizetési nyugta felmutatása ellenében.

Tisztelt előfizetőinket kérjük, hogy jegyeiket december hó 8-ig átvenni szíveskedjenek.

Jegyek kaphatók és az előfizetés eszközölhető a **Nyugat kiadóhivatalában: Budapest, V., Mérleg-utca 9. I.** (Délelőtt 9—12, délután 3—½7 óra között.)

„JÓKAI" KÖNYVNYOMDA VII. THÖKÖLY-ÚT. 88

Zala György

uród

Vas. Ujs. 1891. 244. l.

(A szabadság-szobor pályázata.)

Fenti pályamű első kategóriába sorolva.

Kort s önmagát, a vélt-hős korcsinálót,
Hogy Margita száját nem érte szája,
Most vén, bibliás szájjal fut utána.〉

〈Ám nem hazugság, szentebbnél igaz,
Csak testekből kiöltözött ez ének
S ha valakinek szólhat egyenest,
Szól a frissült magyarok Istenének
És ismételni be, kár, hogy muszáj:
Hungária s Margita majdnem eggyek
S a Margita élete, sorsa, csókja
Magam s korom fizetetlen adója.〉

〈Unom is e sok magyarázatot,
Teknővízzel kiöntött, szegény kisded
Lenne igen hamarost e regény,
Ha nem hisznek benne vagy nagyon hisznek.

Z a l a G y ö r g y
szobrász

Budapesti Hirlap. 1897.dec.25.
(A szabadságharc szobra.)

~~Ilikisch Rezső~~

Zala György

az alábbi vobor
pályázaton II.
díj

Lechner Jenő:

A vabadságharc
vobra. A Kor.

1907. 438. l.

képpel

4

nincs
led
e

394

A művész: Örökre.

Zsozsó *(könnyedén)*: Pá! Ha néked mindegy, akkor hát... Isten veled! Majd megtelefonálom a komornámnak, hova szállítsa a holmikat...

A művész *(magával küzdve)*: Zsozsó... ha talán valamivel segítségedre lehetek...

Zsozsó *(ridegen)*: Köszönöm, nem kell semmi...

A művész: Vagy ha talán... *(Pénztárcája után nyúl.)*

Zsozsó: Köszönöm! Veled igazán boldog voltam... és... a boldogságot nem lehet megfizetni... Isten veled, Miki!

A művész: Isten veled!

Zsozsó *(mosolyogva)*: De mégis... valamit kérek... egy csókot még... búcsúzóul... *(csábítóan nyújtja ajkát, a művész mohón megcsókolja s az utolsó pillanatban, amikor már megint majdnem a szépség hatalmába kerül, ellöki magától, csaknem érdesen)*: Menj!

Zsozsó *(lassan, mosolyogva a tükörhöz megy, feltűzi kalapját, könnyű köpenyét vállára veszi, minden hajfürtöt gondosan eligazít, egészen el van foglalva magával. A művész egykedvűen nézi. A leány megfordul)*: Jól van a kalapom?

Zala György MDK

szobrász

Lechner Jenő: A szabadságharc szobra.
A Kor. 1907. 438.o. képekkel.

Zala György MDK

szobrász

Szabadságharc-Szobor tervpályázata.
Budapest 1907. műleírás, költségszámitás 17.o.
Bírálat 36.o.

MDK

Zala György

A magyar szabadságharc története. Vasárnapi Ujság 1898. 1o. sz. 158.l.

MDK

Zala György

A szabadság-szobor pályázaton elsősorban kitüntetendő jutalomdíjban részesült pá-

Zala György és Hikisch Rezső MDK

8ooo Kr-ás 2. dij

A szabadság-szobor... Müvészet 1906. 268 l.

Zala György

"Szabadságharcunk képekben" cimmel rendezett kiállitáson szerepelnek müvei.
A Tárlatot a Vigadó termeiben nyitották meg, s mint a lap irja: "az 1848-49-i Szabadságharcunkról és annak szereplőiről Hazánkban, Európában és Amerikában felkutatott képes ábrázolatok" gyüjteményéből áll.
A beszámoló a müvész alkotásait külön nem nevezi meg.

A HÉT, Bp. 1891. juli. 19.
II. évf. 29. sz. 471. lap.

MDK

Zala György

A szabadság szoborpalyazaton kivitellel

MDK

Zala György

A szabadságharc szobrai. Vas. Ujs. 1888. 252.l.

Zala György

Pantagruel sign.-val "Szobrászok a Szabadságharcról" cimmel ir a müvész "szemkáprázt-ató tervezetéről, mely nem voln a ugyan a forradalom emléke, hanem földiszitené a várost." A kritika elragadtatással ir a gyönyörü férfi, női, gyermek és állatalakokról, s megállapitja, hogy "mint ő, nem tud mintázni magyar szobrász".

A HÉT, Bp. 1891. márc. 8. II. évf.
lo. sz. 153. lap.

KÉPZŐMŰVÉSZET.

A szabadságharczszobor és a biráló bizottság.

— április 12-én.

A biráló-bizottság döntött végre. Mivelhogy valamennyi művész a politikai opportunitás szavának engedett, mivelhogy nem voltak eléggé 48-asok és forradalmiak, mivel ezeken kivül a szobortervek s az egész pályázat nem állottak elegendő magas művészi szinvonalon és csakis szorgalomról, akaratról és áldozatkészségről tanuskodnak: a bizottság bölcs belátása oda lyukadt ki, hogy nem tartja meg a pályázati hirdetés feltételeit, nem jutalmazza meg a három legjobb tervet és nem hirdet szükebb pályázatot, hanem hármasával első és második rangú szorgalmi jutalékot ajándékoz a művészeknek, mint a hogy az elemi iskolai tanító a jó maga viseletü gyermekkel szokta tenni. Számosával vannak, a kik a bizottsági határozatnak még jogi tarthatatlanságát is vitatják, mert a hirdetett feltételekkel ellenkezik. Nem törödünk vele, nem bánjuk: jogos-e jogtalan-e a jury elhatározása, a mi meggyőződésünk botrányosnak mondja. Ideje van már, hogy a hazai biráló-bizottsági intézménynek, a bírálás körül észlelhető üzelmeknek egyenesen szeme közé nézzünk.

Tehát nem eléggé 48-asok a pályázó művészek. Szóról-szóra megegyezik ez minap kimondott véleményünkkel és rendkivül örvendünk, hogy egy ilyen szörnyüséges mameluk gyülekezet ugyanilyen szavakat hangoztat. Bevonják a loyalitás kényelmes karosszékét a forradalmi emlékek takaró leplével, hogy ne érje a levegő, melyben esetleg arra a puha butordarabra ártalmas porszemek lehetnek, s aztán önelégülten ülnek bele abba a kedves nyugalmat adó támlásszékbe és tovább bölcselkednek az okos, furfangos hygienián.

Hát annak a 48-asság kevés voltának maguk a tisztelt biráló urak a főokai. Mért fogalmazták a pályázati felhivást úgy, hogy minden szavában az opportunitás opportunitásának malasztja dagadozott?

Alkalmuk lett volna a hibájuk jóvátételére. Ha a feltételekhez híven három művészt választottak volna ki, a szükebb pályáza tutasításait akár úgy fogalmazhatták volna, hogy földrelapult volna tőlük az opportunitásnak még nyoma is.

Élet 1891 4. 7.

Nem tették. Jobbnak tartják a kérdésnek görög tűzzel való ad acta tételét. Kitalálják azt a mosásmódot, melytől a bunda megtisztul, de nem lesz nedvessé

Hanem a lóláb nem érzi jól magát inkognitójában, a napfényt keresi. A Strobl tezvezetéről szóló jelentésben kibujik. Úgy hivják, hogy «gêne.« «Gêne»-el járt volna a szobor felállítása. Hinc illae lacrimae. De hát akkor mire való a hipokrizis. Vallják be nyiltan: figyelmeztetést kaptak felülről, alulról, vagy bárhonnan más oldalról, s e figyelmeztetésnek hűséges mamelukokkép szót fogadtak. Jól van. Nem tartottuk önöket sohase egyebeknek.

De akkor a 48-as eszméknek hangoztatása a jelentésben, a művészeknek opportunitással való vádolása csak szájhősködés vagy még ennél is rosszabb: rossz viccz. Hát olyan biztosan ülnek birói székükben, hogy bátran vicczelhetnek a munkát, lelkesedést áldozott művészekkel s a közönséggel, mely igaz, hogy nem bölcs szakértelemmel járult a szabadságharczszoborhoz, csakis pénzzel. Azt hiszik, hogy mivel annyi üresség megy nálunk nagyságszámba, minden üresség nagyságnak tolhatja fel magát? Hátha egyszer a közönségnek kedve kerekednék megkopogtatni a nagy képű, kis koponyáju fejeket. Hej de nagy jajongás támadna; tán csak a kongás kolosszális volta hangozná túl a sopánkodást.

* * *

A pályaművek nem állanak olyan művészi szinvonalon, hogy a kivitelre alkalmasok lennének. Kik azok a műértő, nagyízlésű jury-tagok, akik ilyen itéletet megkoczkáztatnak? Nem hihetjük, hogy a bizottságnak az az ügyvéd és képviselő tagja, akinek a közigazgatási reformról adandó véleményéről a művészek nem mernének itélkezni, hogy az a vasútigazgató, a kinek a szoborminták eldöntésénél nem került alkalma tarifapolitikai nézeteinek kifejezést adni, hogy a csatornázások és városrendezések terén elsőrangu szaktekintélyü mérnök e vélemény megállapításánál döntött volna. Az a Maecenás főúr, aki fényes lakásának művészi díszítésére évenként néhány száz forintot áldoz, s az a hazafias érzelmü alpolgármester sem, aki kitünő alkalmi szónoklásainál és hivatalának súlyánál fogva mindennemü bizottságnak hasznos tagja, ezek sem lehetnek azok, a kiknek fejében az a hazai művészetet sújtó és szégyenpadra utaló itélet megfoganhat ott.

Az egész birálat felelőssége arra a két műértőre háramlik, akik közül az egyik a prehisztorikával való hosszú foglalkozás közben megkövesedhetett ugyan, de akinek multjánál és hivatalánál fogva mégis csak szakértőnek kell lennie, a másik pedig, a jelentés szerkesztője, a mintarajz

iskola direktora, a kinek dolgozata — egyes részleteiben legalább — műértelemről tanuskodik.

De hát ez a két úr a Széchenyi-szobrot s a Deákszobrot is elég jónak tartotta a művészi kivitelre. Honnan szedték egyszerre magas igényeiket? Talán a szabadság szent szelleme ihlette meg őket ennyire? Vagy pedig — hogy ne is adjunk semmit a közszájon forgó mende-mondára, hanem csak a jelentésnek két elég világosan szóló két részletére — személyes hajlamok és jóakarat inspirálták őket az itélethozatalnál?

* * *

Akárhogy is hányjuk-vetjük a dolgot, nem találunk egyebet a bíráló-bizottság döntése mögött, csak nagyképűsködő hiányos szakértelmet, bizonyos nálunk állandóan a falra festett ördögöktől való babonás félelmet, vagy a titkolódzásban könnyen érvényesülő személyes hajlamokat. Lehetséges, hogy a nagy bizottság a felháborodott közvélemény nyomása alatt a biráló bölcsességre rásüti a fölösleges óvatosság és jogosulatlan eljárás bélyegét; a közönség megállapodott benne, hogy nevetségesnek és botrányosnak mondja az eljárást.

Meg kell változnia az eddig dívó műbiráló-bizottsági rendszernek. Azt követeljük, hogy a műbiráló-bizottságoknak legalább két harmadrésze a sajtó és a művészet embereiből álljon. A sajtó szakreferensei legyenek a közvéleménynek szószólói, a művészek pedig a művészetei, a melynek képét eddig csak az ugynevezett »műbarátok« viselték.

És követeljük, hogy a műbiráló-bizottságoknak összes tárgyalásai teljesen a nyilvánosság ellenőrzése alatt álljanak, hogy immár végre-valahára, egészben és nagyjában európaiasodni kezdő viszonyaink közt, éppen művészeti dolgokban ilyen oroszos anakronizmusok ne éktelenkedjenek.

Impresszionista.

A legújabb panoráma az Andrássy-úton.

Don Luiz Alvarez képe.

Igazán a legkülönösebb dolgot kivánják szemidegeinktől. Meg kell szoknunk azt a világítást, mely a képen uralkodik s mely a művész szemének sajátszerüségeit és különösségeit mindig hűségesen elárulja és még magát a képet is mesterséges világításba helyezik.

A világos folyosóról teljesen sötét terembe lépünk. A szem azonnal ösztönszerüleg világosságot keresgél s rögtön bal felé fordúl, hol a háttérben majdnem vakító fény ragyog feléje. Ez a gyors kettős ellentét csak-

nem elkábítja a szemidegeket s az első pillanatban egyebet sem látunk, csak indistinct roppant fénytömeget. De, sajátságos, ennek a fénynek egyetlen sugara sem tólul felénk, ez a titokteljes fény szinte hátrafelé árad, eltávozik tőlünk és szemünk utána siet messzire a mély távlatba. Pusztán panoráma-elrendezés és panoráma-hatás.

Elvégre is jó és igazi panorámával szemben csak olyan kevés a kifogasom, mint jó szinpadi diszletekkel és jó szinjátékokkal szemben. Párisban és Berlinben olyan panorámákat láttam, melyek határozottan művészi magaslaton állanak. Sőt néha-néha szeretem az efféle kellemes hazugságokat és csalódásokat. De vagy — vagy! Vagy jól hazudjunk — vagy igazat mondjunk!

Nem tudom, hogy Don Luiz Alvarez minek contemplálta ezt a festményt? Ha csakugyan panoráma képnek tervezte és festette, ugyan mért hűhóztak vele olyan sokat; ha pedig rendes realisticus műdarabnak gondolta és alkotta: ezzel az úgynevezett «pikáns» arrangement-nal édes-keveset használtak, de még ártottak is neki.

Olyan közel állottam a képhez, a mennyire csak lehetett; neki dültem a vaskorlátnak és hosszan sokáig nézegettem a képet, hogy lehetőleg megszabaduljak az első panoráma-hatástól. Hanem ez a hatás, mennél tovább néztem a festményt, annál sajátságosabbá vált. Végül két egymástól idegen, de egymásba rótt képet láttam. Oly tájat, mely csupa levegőből meg világosságból van szőve; oly művészi alkotást, mely határozottan csodálatra kényszerített, s egy úgynevezett »történeti kép«-et, mely szinpadi affektáltságával, s azzal a raffinirozott, keresett egyszerűségével, melyről jogosan mondhatnók, hogy egyszerű, de ízléstelen, a pose-okat kereső spanyolt hirdeti.

Este felé 5 és 7 óra közt jár rajta az idő. Az esti fényben pirosodó — bal szögletben lévő — felhők, s a vidéken szerte oszló diffúz fény, mely a kontúrokat kissé elnyújtja, erről az időszakról tanuskodnak. Záporeső szakadhatott a tájra, a levegő még egy kissé nyirkos, a szürke felhőkön imitt-amott áttörnek a napsugarak, már egy-egy sötétkék csík is látszik az égbolton. A levegő olyan sűrű, mintha tele volna villamossággal és szinte ránehezkedik a halmokra s az Escurialra, mely fölött még kitörni készülő új vihart jelezve, sűrű konok felhő csüng.

Az egész tájék, de legkivált a felhős ég nem egyéb csak fény és levegő. A felhőzet nem úgy csüng az égen, mintha valami elkülönített önálló test lenne, nem csupán olyan szürke, feketés vagy fehéres színmatéria, mely a festő ecsetétől való származását el nem tagadhatja. Az ég s a vidék olyanok ezen a képen, mint a milyenek életvalóságban; csupa levegő szabad, határtalan atmosphaera, melyből ezer meg ezer játszadozó, surranó, fénysugár tólul szemünkbe.

Ez a tájképfestészet realisztikus a szó legjobb értelme szerint és olyan

művészet, mely a tájéknak nemcsak emlékét akarja bennünk felkölteni, hanem ugyanazon eszközökkel akar hatni, a melyekkel maga a táj hatott: világítással és levegővel.

Ha ebben az értelemben mondják ezt a tájképet plein air festménynek, semmi kifogásom sincs ellene, mert hiszen még a távlatát is a szabad levegő világosság-reflexje alkotja, nem pedig valamely nézőpontból irányuló lineáris constructió.

* * *

Milyen más felfogást találunk abban a második képben, mely az előtért tünteti fel! Sziklás kis fensíkon, mely szakasztott olyan, mint a műterem számára készített papier maché minta, II. Fülöp ül, s a titkárját hallgatja, aki valamely iratot olvas fel neki. A fensík közepén az iratot hozó udvarmester áll.

Sok képzelő-tehetség kell hozzá, hogy a néző ebből a jelenetből egyáltalán kiolvashasson valamit. Eleinte azt hittem, hogy a középen álló ember a főszemély. Úgy áll helyén, mint valami bűnös, ki ítéletét várja. Csak a leírásból tudtam meg a tényállást. Már is rossz jel, ha kép magyarázatra szorúl, pláne, ha történelmi ez a kép. Nem vagyok ugyan nagy barátja a történelmi képeknek, de a jogosultságukat nem tagadom. Hanem aztán olyan jeleneteket ábrázoljanak, melyeken nagy világtörténelmi fuvallat vonul át. De történelmi genre-kép: non sens. Lehet, hogy II. Fülöp is a többi ábrázolt személy is, olyanok voltak, mint a milyenek ezen a képen; mégse ismerünk föl a festményben életet, mert ez az ábrázolás nem rész a mi életünkből, hanem csak kosztümirozott történelmi bábjáték. Ha már az előtér eszmei fölfogását határozottan vissza kellett utasítanunk: viszautasítjuk, el kell itélnünk technikai és művészeti kidolgozását is.

Fogalmam sincs róla, hogy hogyan van festve a hús, a nagy messzeségben nem igen láthattam. Azt azonban észrevettem, hogy a világítás és, a perspectiva is hamisak. Ez is, az is a tájrészlet festéséhez képest a schablon felé való sülyedést jelentik. Míg a tájéknak diffúz esti a világítása: az előtérben a világítás éles, praegnans, majdnem reggeli. II. Fülöpnek a sziklára támasztott keze, a titkár homloka és nyaka, az udarmester bal halántéka és válla olyan magas fénytónusokkal, olyan éles fényreflexekkel ékeskednek, melyet meg nem tudok magamnak magyarázni, mert a világítás a háttérből kerül, már pedig ezek a világított részek a néző felé esnek. Egyáltalán az előtérben nagyon kevés a levegő; majd attól féltem, hogy II. Fülöp egész kiséretével még meg talál fulladni. Épp ezért az előtérben minden olyannak látszik, mint ha lefelé csúsznék. Csak ilyen érthetetlen a sziklalap előtt heverő kutyának és a gyaloghintónak világítása.

El kell azonban ismernem, hogy a képnek úgynevezett «composi-

tiója, vagy jobban mondva az elrendezése nagy ügyességről tanuskodik. Semmi köze sincs ugyan a művészethez, hanem az elismerést mégis megérdemli. Hiszen az ügyes mesterség se mindennapi dolog.

Lent, kissé sarokba szorítva, erős, köpczös alakok, a vörös ruhás, székhordozók, érdekes csoportja áll. A kép közepén a magas udvarmester, lehajtott fejjel, a másik oldalon pedig a szikla-padra roskadva a kicsiny sovány Fülöp közönyös arczczal s lecsüngő vékony két lábával (mintha falábak lennének). Az alakok mindannyian a kis Fülöpre figyelnek. A néző rögtön megérzi, hogy ez a kis férfi az úr, még pedig kissé kellemetlen úr. Az ügyes elrendezésen kivül még a szincontrastok jó megválasztása is dicséretes. Fülöp és titkárja feketébe vannak öltözve; az udvarmester ruházata tarka, de nem rikító; a székhordozóké pedig teljesen vörös. Milyen ügyesen megválogatott szinskála ez! Egészen az előtérben pedig a kitünően festett és rosszul világított kutya hever, és mintegy urának symbolumaképen harapósan néz a világba.

* * *

Ez az előtér, melyet jutalmaztak és magasztaltak, külön kiállítást mégsem érdemelt meg. Igazán örülök, ha Budapesten a nyugoti művészet egyik-másik új termékét láthatom, hanem ezekkel a külön kiállításokkal mégis óvatosabban kellene bánni, mert hatalmas reklámot csapnak a kiállított képnek, és ártanak a nagy kiállításban lévő képeknek. Az Alvarezféle kép közös kiállításon nem ért volna el ilyen sikert. Elvégre is ráuntunk már arra, hogy mindig csak azt kelljen művészetnek elismernünk, amit a hivatalos és félhivatalos reklám jelent ki művészetnek.

A különféle juryk és bizóttságok pályadíjakat oszthatnak, de remekműveket nem teremthetnek. Alvarez képe szintén pályadíjnyertes, de semmiképen se remekmű. Ugy látszik, a juryk a különböző országokban és városokban, majdnem úgy mint az uralkodók, titkos szövetséget kötöttek a maguk itéletének és tekintélyének védelmére. Különben — hál' istennek — rá is szorúltak erre az utóbbi időben.

Idem.

M.O.K.

ZALA GYÖRGY.

A "Háború" biga a hitleniumi emlékműről.

Bronz. (21. Kép.)

GÁDOR E. - POGÁNY Ö. G.: hagyar szobrászat.

Budapest, 1953. 19.o

Zala György

MTI

szobrász

Milleneumi emlékmű

10.o.

Gádor Endre: Budapest szobrai. Bp. 1955.

Zala György

[redacted]

[redacted]

"Háboru" / A Milleneumi emlékmüvön/ Zala legjobb alkotása /Igy Lyka Károly!/

11.o.

Andrássy bronzszobra /1906/

11-12.o.

[redacted]

Zaba György
szobrász

M.D.K.

A Hősök terén lévő szobra

d.m.: Az első szabad május 1 emlékéről . . . .

Magyar Nemzet, 1959 május 1.

7 l.

Zala György

MDK

Melleniumi emlékmü.

100.o.

Borsos - Sóder - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

Zala György

Vas. Ujs. 1897. 6 r. l.
(A honfoglalás
szobornüve.)

Govasberey

233

Zala György

U. 153

rząd

Esti Ujság

1914. jul. 3.

(Miért kösik a millenniumi emlékmű?)

püspök.

urnak,
iemlékek Országos Bizossága Elnökének,

Budapest.

Zala György

u. 1545

Balogh Pál. A

budapesti millenniumi emlék.

Esti Ujság

1914. jul. 19

357. sz.

EPERJESI EGYHÁZMEGYEI FŐHATÓSÁG

A müemlékek
méltóságos

A müemlékek
nyeinek harmadik kö
ja érte a mélt. Elnöks
vánítását.

Zala György

vezetésével Senyei Károly részt-
vett a Milleniumi emlékmű mun-
kálatairól.

Gádor E.: Budapest szobrai, Bu-
dapest, 1955. 45 l.

Zala György

munkatársa volt a Milleniumi emlékmű megalkotásánál Margó Ede, ki Hunyadi János és I. Ferdinánd alakjait mintázta.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 411.

Zala György

„Milleniumi emlékmű" (részlet Árpád vezér alakja) fényképreprodukció.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955

Zala György

„Milleniumi emlék", teljes kép egész tábla, fekete-fehér, fény-képreprodukció.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955.

Zala György

"Millenniumi emlékmű", XIV. ker. Hősök tere. 1894-1929-ig készült, bronz, az építészeti rész mészkő és homokkő. Az oszlop 36 m magas, a geniusz 4,80 m.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 51 l.

Zala György

Tanítványa és útóbb segítőtársa a Milleniumi emlék képítésében Ősz Nemes György.

Gádor E.: Budapest pobrai, Budapest, 1955. 43 l.

Zala György

A Milleniumi emléhmű alkotásánál munkatársa kiss György volt, ki Károly Róbertet mintázta.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 36 l.

Zala György

A Milleniumi emlékművön kicserélésre kerül Könyves Kálmán dombormüve is, amelyet Antal Károly fog megmintázni.

Gádoi E.: Budapest pobrai, Budapest, 1955. 52 l.

Zala György

Thököly szobrát és dombormüvét Grantner Jenő, Rákóczi és Kossuth szobrát és hozzájuk tartozó dombormüvet kisfaludi Stróbl-Zsigmond készíti.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 52 l

Zala György

A Millenniumi emlékmű elpusztult szobrai helyébe Thököly Imre, II. Rákóczi Ferenc és Kossuth Lajos szobrai készülnek.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 52 l.

Zala György

A Habsburg királyszobrok helyébe a Köröndről Bocskay és Bethlen szobrait kívánják itt az emlékműre (a reliefeket Morton Lóránt és Szabó Istvánné készítik).

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 52 l.

Zala György

A „Sláboru" bíga 1906-ban a „Béke" 1911-ben képült el. Árpád kobrót 1912-ben, a vezérek kobrait pedig 1928-29-ben fejezte be a mester.

Gádor E.: Budapest kobrai, Budapest, 1955. 52 l.

Zala György

A második világháború alatt Mária Terézia, II. Lipót és I. Ferenc József királyszobrok elpusztultak; I. Ferdinánd és III. Károly helyébe nemzeti uralkodók szobrai kerültek.

Gádor E.: Budapest szobrai. Budapest, 1955. 51 l.

Zala György

Teles Ede (III. Károly), Zala György (Mária Terézia), Füredi Richárd (II. Lipót) és Zala György (I. Ferenc József)

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 51 l.

15

Zala György

Nagy Lajos pobrát mintáfta meg, 1927-ben, Margó Ede (Hunyadi János t, 1906) Zala György (I. Mátyást, 1905) Margó Ede (I. Ferdinánd)

Gádor E.: Budapest pobrai, Budapest, 1955. 51 l.

Zala György

Fülpeoli Richárdról (Könyves Kálmán, 1906,) Semyei Károly (II. Endre, 1912) Kállo Miklós (IV. Béla, 1905) Kiss György (Róbert Károly, 1905).

Gádor E.: Budapest rabtorai, Budapest, 1955 51 l.

Zala György

Legelőször a géniusz szobra került felállításra (1901) A híres szobrok alkotói a szobrok sorrendjében a következők: Semsei Károly (Szent István, 1911,) Telcs Ede (Szent László, 1911)

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 57 l.

Zala György

A feladatot Zala hat szobrásztársa: Senyei Károly, Köllő Miklós, Margó Ede, Kiss György, Teles Ede és Füredi Richárd közreműködésével oldotta meg, kik 10 királyszobrot képítettek.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 51 l.

Zala György

11

A szobrászati részek kivitelezésével közvetlen megbízás alapján Zalát, az építészeti tervek elkészítésével Schikedanz Albertet bízták meg.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 51 l.

Zala György

A domborművek mérete 1,15 x 2,50 m.
Az emlékmű felállítása gondolatát
1881-ben vetette fel a Fővárosi vezetősége.
Öt évre tervezték a munkák elvégzését, de 35 év telt el a befejezésig.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955 57 l.

Zala György

4,70 m a két vezér, az oszlopcsarnok 85 m széles és 25 m mély, a csarnok 13 m magas. A „Háború" és „Béke" bígák 4,50 m magasak, a „Munka" és „Jólét" csoportok 2,80 m magasak, a királyszobrok 2,80 m.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 57 l.

MDK

Zala György szobrász

Milléniumi emlékmü. Mücsarnok 1899. 155 l.

ZALA György

készitette az Operaház, Mátyás templom szobordiszeit és a Milleneumi emlékművet.

Gerő László: Magyar épitészet a XIX. század második felében. Bp. 1955. 40.l. Tit Utmutató 37.

Z A L A GYÖRGY

alkotása a Milleneumi emlékmü.

Gerő László: Magyar épitészet a XIX. század második felében, Bp. 1955, 4o. l. TIT Utmutató 37.

M.D.K.

Zala György, szobrász/1858-1937/

A budapesti Milleniumi emlékmü több szobrát ő készitette. Kép: 297.o. 3.kép

M.Kiss Pál: Müvészetről mindenkinek? Corvina, Budapest, 1966

Zala György

A Magyar Képzőművészek Egyesületének egyik alapitója volt.

M.934.XII.4.

Zala György

Gábor arkangyala a millenniumi emlékműről, a Magyar Képzőművészek Egyesülete jub.kiáll.-án a Műcsarnokban.

M.O.934.XII.8.

Zala György

Szobormüve szerepel a magyar képzőművészek egyesületének jubiláris kiáll.-án.

M.934.XII.8.

Zala György

Andrássy Gyula szobrához készült dombormüvei és a milleniumi emlékmű Gábor arkangyala szerepel a Magy.Képzőm.Egyesület 40 éves jub.kiáll.-án.

N.U.934.XII.8.

Zala György

A millenniumi oszlop Gábriel arkangyalának és az Andrássy-szobor dombormüveinek gipszmintáját állitja ki, a Magy.Képzőművészek Egyesületének kiáll.-án.

Ujság,934.XII.8.

Zala György, szobrász

M.D.K.

millenáris emlékművének
"Béke" szobormű kompozíciójához
készült tervét közli a szerző a Kis-
celli Múzeum kiállítási anyagából.

Csap Erzsébet: Budapest a képzőművé-
szetben

BUDAPEST, Bp. 1967. V.évf. 2. sz. 17 old.

Zala György

„Milleniumi emlék" (részlet Árpád és a 7 vezér csoport) fekete-fehér fény-képreprodukció.

Gádor E.: Budapest sobrai.

Budapest, 1955.

Zala György

„Milleniumi emlék" (részlet a „Háboru" bíga, egész tábla-fekete-fehér fényképreprodukció

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955.

Zala [illegible]

A millenium emlékmű két
Verér szobrszoport szobrásza.

Szalai Imre, A Helánbástya, Bp. 1962. 23 l.

Zala György
szobrász

M.D.K.

Beck^nek a Millenneumi kiállitásra készített érmeit különféle észrevételekkel illette.

Soós Gyula: Beck Ö. Fülöp ezelékirataiból részletek
M.M.M. Évkönyve 1952, 213 l.

MDK

Zala György

Műtermében a milleniumi emlékszobor második alakjának segédmintájával a befejezéshez közeledik. Az oszlop tetejére jövő Gábor arkangyal, már öntés alá került Bpesten.
Zala ezidőben már megkezdte Andrassy Gyula gróf szobrát.
Az emlékmű leleplezését 1906. tavaszara tervezik, mig az Andrássy-szobor három év mulva fog készen állani az uj országház előtt levő téren.

Cikk: A milleniumi emlékmű.

Műcsarnok, 1899. 155.l.

Zala György .

szobrász

Harmadik Nemzeti Képzőművészeti Kiállitás - Műcsarnokban- szoborral szerepel.A szoborterem közepén millenniumi emlékének egyik alakja,a Háboru allegóriája uralkodik fönségével.Bár nem igen szokás a maga helyén készen álló szobormüveknek gipszmintáit kiállitani,- Háboru-ját szivesen néztük meg közelről.Igy jobban látszik,mint fenn a magasban,alkotójának mintázó ereje és lendülete,de persze a szobornak kompozicióbeli tökéletlensége is.Kevesebb az értelme az Andrássy-szo

Ujság
1935.III.23.

./.

bor két dombormüve kiállitásának - gipszöntvényben, mikor az eredeti bronzok igen hozzáférhető módon vehe tők szemügyre magának a szobornak talapzatán.

MDK.

Zala György

Biga-szobra a Millenaris emlékművön

Budapest 1967 febr.

Zala György

A Hősök tekén lévő emlékmű szobrainak nagy részét ő mintázta (emlitve)

Kortárs 1967 III. n. 484 old.

M.D.K.

Zala György, szobrász (1858 - 1937)

a neo-barokk stilus elemeivel és a nemzetközi akadémizmus normái szerint dolgozott, rendkívül ügyességgel és termékenységgel. Ő volt a hivatalos körök egyik legfoglalkoztatott, ebb műveszé. Legismertebb műve az Ezredéves emlékmű a Hősök terén.

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc,

Akadémiai Kiadó, Bp.1968. 930-931. old.

+ Ezredéves emlékmű képe " "

M.D.K.

Zala György szobrász

Milleniumi elmlékmü

Németh Lajos: Korunk szobrászati alkotásai és ma élő jelentős szobrászok fővárosunkban, Bp. 1967. 52.l.

MDK

Zala György

A szabadságharcszobor és a biráló bizottság.
Élet 1891. 4. sz. 353-355.l.

M.D.K.

Zala György, szobrász

második díjat nyert a bpesti szabadságharc-szobor pályázatán

Vállalkozók Lapja, Bp. 1907. XXVIII. évf.

jun. 19. sz. 5. old.

Zala György, szobrász M.D.K.

és Stróbl Alajos izléstelen bizálóbizottsági kritikait a Bpesti Kossuth- és Szabadságszobor pályázaton (melyet mindkét vonalon meddőnek nyilvanitottak) - a résztvevő művészek a polgármesterhez intézett tiltakozó levelükben megtámadtár.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1905. XXVI. évf.

máj. 24. a. 3-4. old.

[Zala György], szobrász

M.D.K.

Ezredéves emlékművének
szép jényképek közli:

Pille György: Terézváros

BUDAPEST, 1968. VI, évf. 3. sz. 19. old.

Zala György

Wekerle Sándor
beszéde a millenneumi emlékről.
4-r., 1 kép, 6 l.
Bp. 1934.
Lent (2359)

A vajdahunyadi v

1916. december hav

Kelet	Me T á r g y :
XII.31.	Czipper Nándor rajzolónak december havi illetéke
31.	A budapesti müvezetőség 1916. II. félévi postaköltségei
	A Müemlékek Országos Bizottságától leszámolásra felvéve
	Pénztári maradvány nélkül zárul.
	Budapest, 1916. december 31.

MDK

Zala György

A Szabadságharc-szobor pályaművei: A középső csoportozat Zala pályaművén. Repr.

Vas.Ujs. 1891. 38.évf. 165. l.

MDK

Zala György

A Szabadsagharc-szobor palyamúve. Zala György palyamúve. Repr.

Vas.Ujs. 1891. 38.évf. 168, 169.l.

MDK

Zala György

A Szabadságharc-emlékszobor pályamű. Zala György és Hikisch Rezső műve, a pályázaton II.dijat nyert. Repr.

Magyar Iparművészet, 1907. 4.sz. 185.l.

MDK

Zala György és Hikisch Rezső

a szabadságharc-emlékszobor pályázaton
pályamunkájuk II. dijat nyert. Repr.

A szabadságharc emlékszobrának pályaművei.
Vas. Ujs. 1907. 498.l. Repr. 496.l.

MDK

Zala György, Hikisch Rezső

Szabadságharc-szobor tervpályázata. Bpest 1907.
Müleirás, költségszámitás 17.l. - Birálat
36.l.

ták, hogy Jellasics tábornok segítségére jövend; mivel továbbá azt hitte, hogy Görgei a Duna balpartjáról átkelve, Budavárát legfölebb szigorú ostromzárolással okozott kiéheztetés által kényszerítendi megadásra: nem lehet azon csodálkozni, hogy Hentzi a lánczhid melléki vizmű védelmére csak egy rögtönözött czölöpművet készittetett, melynek esetleges elvesztése után a várat igen rövid ideig tarthatta volna meg. Görgei az ügyek állásáról értesülvén, mindenekelőtt ezen vizmű elfoglalását kisértette meg, és e czélra a Vizi-városban álló Kmety hadosztályának parancsolta, hogy a nevezett czölöpművet rohanja meg. Kmety május 3-án délután 1 1/2 órakor hozzáfogott a támadáshoz, de, mivel a terep szük volta miatt ágyúkat nem igen használhatott, gyalogsága szuronynyal ment neki a sürü czölöpfalnak. Hosszas elkeseredett harcz után Kmety 2 3/4 órakor a következő jelentést küldte Görgeinek:

A czölöpmű bevételét lehetetlennek tartom. Annyira meg van az rakva ágyúkkal, hogy ágyúinkkal még csak közel sem juthatni, minthogy az ellenség lövegei az oda vezető utczákat széltében pásztázzák. A rohamot már megkísértettem; tetemes veszteséggel vissza kellett vonulnom. *Kmety* s. k.

A visszavert roham után Hentzi a vizmű védelmére oly erélyes intézkedéseket tett, melyek folytán minden további támadás lehetetlenné vált. Ekkor Görgei fővezér Hentzihez azt az ismert felhivást intézte, melyben minden további haszontalan vérontás kikerülése végett tisztességes föltételek mellett a vár feladását kivánta. E május 4-én kelt felhivásra, melyet Stefan nevü fogoly osztrák vértes tiszt vitt a várba, Hentzi ugyanaz napon oly hangon felelt, mely szándéka iránt minden további kétséget eloszlatott. Este felé a várból Pestre 316 ágyúgolyót és bombát röpitett, mely lövegek sok ártatlan embert megöltek, részint az utczákon, részint pedig lakásaikon; habár Pestről az ostromzár egész ideje alatt egyetlen egy lövés sem történt Budára.

Hentzinek a védtelen város elleni fellépése Görgeit most már rendes ostromműveletre kényszerítette. Azonnal meg is kezdette azt réstörő és leszerelő ütegekkel, valamint mindazon tüzérségi eszközökkel, melyek azon időben egy vár megvívására szükségesek voltak. Ámde e szereket előbb Komáromból kellett hozatni, melynek parancsnoka, Guyon tábornok, kijelentette, hogy nek a vár védelmére nélkülözhető ágyúi nincsenek, s csakis hosszas tárgyalások és sürgetések után indította útnak részben ugyanazon ágyúkat, melyeket a Komáromot felmentő sereg Görgei vezérlete alatt a monostori sánczokban az ellenségtől foglalt el. Igy a réstörő üteg csak május 16-án, vagyis a vár körülzárolása után 13 nappal kezdhette meg működését.

Az ütegek épitését Görgei terve szerint Kleinheintz vezérkari ezredes (kit az ostrom alatt egy 24 fontos osztrák golyó a karóhegyi leszerelő ütegben kettészakitott), továbbá Psotta Mór ezredes, tüzérségi főnök foganatositották. Hentzi, ki a vár ellen irányult ütegek felállitását a vár bástyáin elhelyezett 24 és 60 fontos ágyúival és bomba-mozsaraival könnyen megakadályozhatta volna, ezalatt inkább Pest lövetésével töltötte el az időt, noha állitólag Bécsből azon utasitást kapta, hogy Pestet kimélje és az ellen támadást csak akkor intézzen, ha a magyar csapatok onnan a várra tüzelnének, miről azonban szó sem lehetett. Midőn Hentzi tábornok arról győződött meg, hogy a magyar réstörő üteg, nem különben a Gellérthegyen álló bomba-mozsarak előbb utóbb a vár elvesztését vonandják maguk után, továbbá Görgeihez intézett hetyke válasza miatt alkudozásokba nem bocsátkozhatott: e feletti felindulásában a védtelen városon töltötte boszúját. A század katonai történelme nem mutat esetet, mely Hentzi embertelen eljárásához csak részben is hasonlitana. Ezáltal katonai hirének dicsőségét minden elfogulatlan katona előtt örökre tönkre tette.

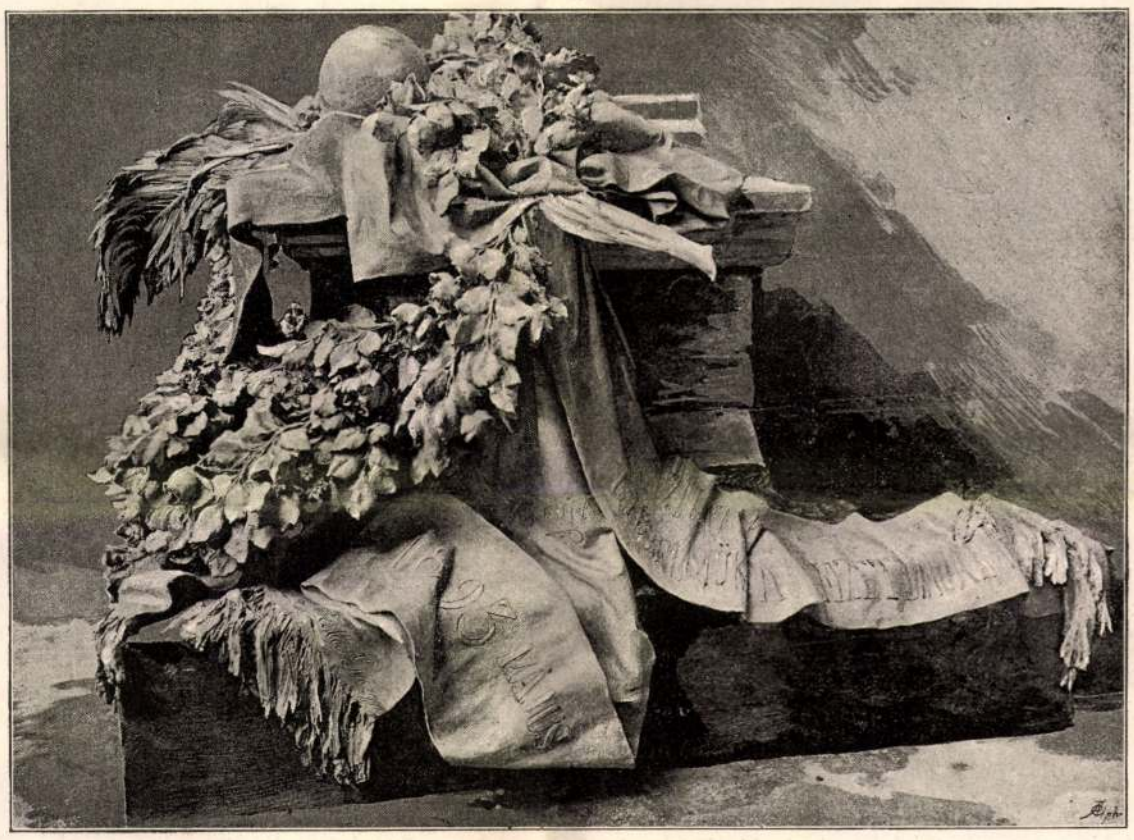

A MAGYAR NŐK KOSZORÚJA A BUDAVÁRI HONVÉD-SZOBRON. — ZALA GYÖGY SZOBORMŰVE.

A svábhegyi magyar fő hadiszállásra érkezett tudósitások szerint nem kellett ugyan attól tartani, hogy Hentzi felszabaditására az igért csapatok megérkeznének; de másrészt Görgei arról győződött meg, hogy az osztrák sereg, mely az általánosan, de mindenkor hibásan elterjedt hir szerint a nagy-sarlói vereség után demoralizálva lett: Olaszországból és Csehországból küldött ezredek által szaporitva, legközelebb hadmiveleteit a megosztott magyar csapatok ellen meg fogja kezdeni. Budavár bevételét ily körülmények közt elhalasztani nem lehetett, sőt azon kellett lenni, hogy a végső roham még a legnagyobb áldozatok árán is megtörténjék.

A Teleki-ház alatt, és ennek oldalán álló bástyafalat a réstörő üteg éjjel-nappal döngetvén, csakis arról lehetett szó, mely napon válnék lehetségessé a rés megmászása. Az I., II. és III-ik magyar hadtestekben kitünő gyalogság volt, mely a tavaszi hadjárat dicsőséges harczaiban a tüzpróbát Isaszegnél, Vácznál, Nagy-Sarlónál és Komáromnál már fényesen kiállotta. A magyar fővezér tehát jól tudta, hogy ezen csapatokkal s ily alvezérekkel kudarczot vallani nem fog. Csakis arról lehetett még szó, hogy a vár bevétele minél kevesebb magyar vérbe kerüljön. Görgei arra határozta el magát, hogy cseltámadások által a várőrséget zaklatja és kifárasztja. E czélból a nádori kert ellen intézett támadást, mely alkalommal kitünt, hogy az ellenség mindenütt résen áll és oly torlaszokat emelt, melyeknek bevétele valódi roham alkalmával sok vérbe fog kerülni. 17-ikén Aulich éjfél után a Rácz-városon keresztül a várkapu felé, a III-dik hadtest az éjszaki homlokzat ellen a Bécsi-kapu felé, Kmety pedig a vizmű ellen indultak. A támadás mintegy 2 órakor éjfél után vette kezdetét. A magyar gyalogság a legnagyobb golyózáporban hágcsókat támasztott a falakhoz, melyek azonban rövidek lévén, a megmászást lehetetlenné tették. Az iszonyú elkeseredéssel folytatott harczot reggel félbe kellett szakitani; Hentzi pedig azzal folytatta védekezését, hogy Pest ellen iszonyú ágyútüzelést kezdetett meg, mely a Dunaparton lévő házak romlását vonta maga után. Május 19-én a rés már 20 méter szélességre volt kitörve, és Hentzi hiába iparkodott, hogy azt mindenféle szerekkel betömje.

A főhadiszálláson tartott rövid tanácskozás után elhatároztatott, hogy az utolsó fő roham május hó 21-kének hajnalán történjék meg. A fővezér a hadtestparancsnokkal irásban közölte elhatározásait, sőt, a mint tudjuk, ezeket élő szóval is ismételte előttük.

Aulich tábornok, kiről azt költötték, hogy annak idején a meghiúsult megrohanási kisérlet után a vár kiéheztetése mellett nyilatkozott volna, Görgei parancsát azon megjegyzéssel közölte alvezéreivel, hogy ő részéről minden halogatást elvesztegetett és kipótolhatatlan időnek tartván, a végső elhatározásra való utasitást igazi örömmel veszi. Knezics tábornok magát hadtestének veszélyes vezénylete alól azon okból kérte felmenteni, hogy testvéröcscse a vár helyőrsége soraiban van; ellenben a rohamban, mint önkéntes harczos részt fog venni.

E helyütt fölemlitjük, hogy az orosz katonai irók azon állitása, mely szerint az ellenség részéről alkudozási tárgyalások kivántattak volna, teljesen alaptalan. Hentzi tábornok viselkedése által lehetetlenné tette azt, hogy a magyar fővezér még csak arra gondoljon is, hogy vele többé szóba bocsájtkozzék. A főrohamra való előkészületek nem sok időt kivántak. A csapatok csak az utolsó perczben értesültek a komoly lépésről, s a főparancsnokokon kivül mindenki azt hitte, hogy ismét cseltámadásról lesz szó. A várban levő osztrák katonaság két hét óta úgy szólván egy pillanatig sem nyugodhatott, de azért vitézül helyt állott. Egyedül a Ceccopieri olasz ezred legénysége soraiban lehetett némi elégületlenséget tapasztalni, mely az ostrom napján abban nyilvánult, hogy az olaszok a Nándorkaszárnya melletti köröndre legelőször és több izben tüzték ki a fehér zászlót, melyet azonban a tisztek mindannyiszor letéptek. A várban lévő csekély számú lovasság (János főherczeg nevét

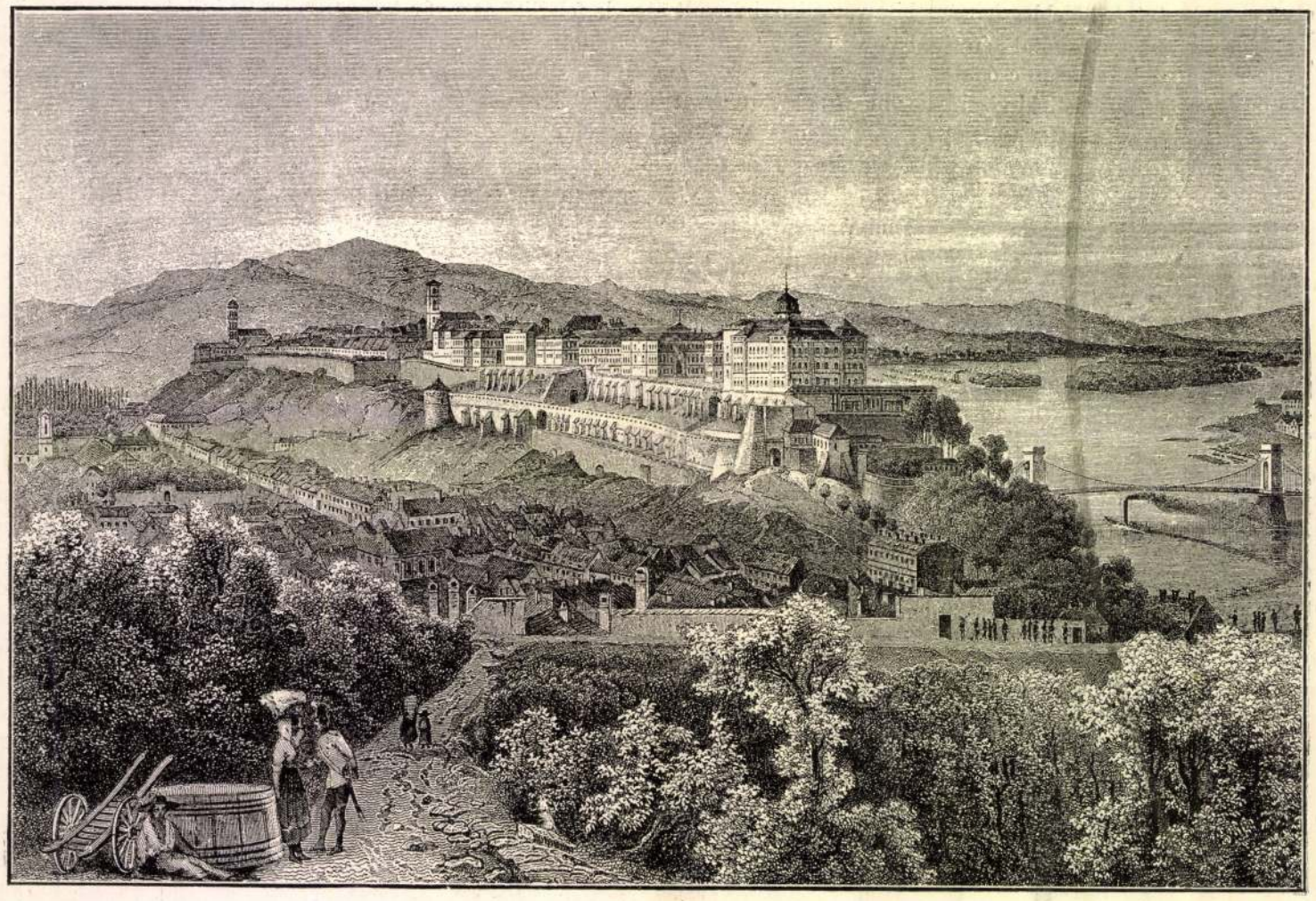

BUDAVÁR AZ 1849-KI OSTROM ELŐTT. Egykoru rajz után.

viselő dragonyosok) lovaival lévén elfoglalva, nem vehetett részt a védelemben; valamint kivül a magyar huszárság is csak irigy szemmel nézhette a honvéd gyalogság dicső működését.

A május 17—18-iki visszavert roham után Görgei fővezér újabb intézkedéseket tett a 21-ki főroham tárgyában, melyek tüzetesen megszabták a csapatok teendőit. Az illető parancsban Görgei kimondja, hogy a sikert biztosnak tartja, mivel a honvédek bátorságára és szívós kitartására számít. Ezen parancsban továbbá nem fordul elő az az intézkedés, mely szerint a helyőrséget kardra kell hányni. Görgei fölemlíti továbbá, hogy Buda megvételét már csak azért sem halaszthatja tovább, mivel a Vág-vonal vidékéről aggasztó híreket vett, s igy a sereg mielőbb ott lesz elfoglalva.

Habár a május 21-iki elhatározó ostrom részleteit nálunknál avatottabb tollal már több izben leirták, mégis a történelmi igazság kedvéért még a következőket kivánjuk felemlíteni. A csapatok előre kijelölt helyeiken pontosan megjelenvén, részint az éj sötétsége, részint pedig a folytonos ágyúdörgés miatt az ellenség által észre nem vétettek, habár oda a várból — valószinüleg kémek értesítése folytán — időnként világító golyókat vetettek. Ezek azonban a magyar rohamoszlopoknak egyúttal az ellenség készülődéseit is megmutatták minek, nem sokára nagy hasznát vették. Midőn a kiadott parancs értelmében valamennyi magyar üteg egyszerre egy végső tüzelést adott, a csapatok rohamra indúltak. A Teleki-ház mellett lévő nagy résen nem sokára hemzsegett a felfelé mászó honvédség. Ezeket a Szent-György-téren erős oszlopokban felállított osztrák gyalogság öldöklő tüzzel fogadta. Mindazonáltal a Fehérvári-kapu, nemkülönben a nádori kert ellen indúlt magyar rohamoszlopok megjelenése némileg zavarba hozta az ellenséget, midőn aztán arról értesültek, hogy a Bécsi-kapu, melynek falai aránylag a legalacsonyabbak voltak, már félig-meddig el van foglalva a honvédek által, Hentzi a csapatjait leginkább az utczai harczra akarta felhasználni. Ámde a Szent-György-tér alatti résen benyomúlt zászlóaljak oly iszonyú erővel rohantak előre az ott felállított ágyúk daczára, hogy a védelem csakis még a nádori kert melletti köröndre szorítkozott, hol is a magukat oda bevett határőrvidéki katonákat dühös védelem után utolsó emberig leölték. Görgei fővezér a Svábhegyen levő Heidrich-féle villa verandájáról távcsövön figyelemmel kisérte a roham lefolyását, melyet a még mindig tartó szürkület miatt nagyon nehezen lehetett kivenni. Az időnként érkező jelentések másodika azt jelezte, hogy eddigelé már kilencz honvéd-zászlóalj van bent a várban. Leiningen tábornok parancsai alatt a harmadik honvédzászlóalj a Bécsi-kapunál szintén benyomult, minek következtében a Ferdinánd-kaszárnya körül felállított olasz katonák a köröndre a fehér zászlót kitűzték. Ezt már a főhadiszálláson is észre lehetett venni.

A Görgei fővezér mellett álló Ludvigh János kormánybiztos ekkor már a vár bevételéről szóló jelentéssel futárt akart Debreczenbe indítani; de Görgei figyelmeztette, hogy gondoljon Melas osztrák tábornokra, ki a marengói csatáról győzelem hírét akarta Bécsbe jelenteni, s ime az osztrák sereg alig egy félóra mulva teljesen szétverve, meghátrált.

A legelső háromszinű lobogót a Fehérvári-kapu köröndjénél tűzték ki, mire Görgei igy kiáltott fel: «Éljen a honvéd!»

Egy negyed óra mulva a fővezér egész katonai kiséretével lóra ülvén, a Bécsi-kapun bevonult a várba, hol a most már lebontott Ferencz-József-kapu melletti főőrség épületében szállt meg. Ott már az elfogott osztrák tisztek nagy csoportja állott, kik mindig azt hitték, hogy a Hentzinek irt levél értelmében kardra fognak hányattatni. Görgei azonban néhány szóval kijelentette, hogy a lovagiasságról egészen más fogalmai lévén, őket csak egyszerű hadifoglyoknak tekinti. Ez alkalommal a magyar kedélyességnek egy érdekes esete fordult elő. Ugyanis Nagy-Sándor tábornok az osztrák fogoly tisztektől tréfásan azt találta kérdezni, vajjon reggeliztek-e már, mert ő a nagy munka után még éhgyomorral van. A tisztek természetesen még szintén nem reggelizvén, Nagy-Sándor a főőrhelyen lakó osztrák porkoláb nejével a fogoly tisztek számára zsíros csuszát főzetett, melyet azok nagy étvágygyal gyorsan elfogyasztottak.

Az elfoglalt várban kissé meglazult rendet az örömittas honvédek közt a Krisztina-városból bevonult tartalékcsapatok rögtön helyreállították és délutáni két órára már csupán az itt-ott látható vértócsák jelezték az elkeseredett harcz helyét. Május 22-én reggel Mednyánszky Caesar tábori püspök az elesett honvédek tetemeit, melyek többnyire még a sánczok alatt lévő házak tetején hevertek, beszentelte, mikor azután közönséges szekereken tömegesen vitettek a temetőbe. Hentzi tábornok elestéről már alig egy óra mulva sokféle hír keringett. Annyi bizonyos, hogy Hentzi tábornok a Szent-György-téren a mostani szinház tájékán esett el. Testén két lőseb volt látható, melyek mellét és máját átfurván, okvetlenül halálát okozhatták. Némelyek szerint Hertelendi Kálmán százados tette volna az első lövést Hentzire; míg mások — és ez sokkal valószinűbb — azt állítják, hogy Hentzit a résen tömegesen felnyomuló honvédek golyói találták. Nem kevésbbé szétágazók azok a hirek, melyek akkoriban és azóta is azok nevéről támadtak, kik állítólag a résen legelőször jutottak a várba. A Bécsi-kapunál egy porosz nemzetiségű, *Zucker* nevü hadnagy, és a Wasa gyalogság III-dik zászlóaljából való *Liba* nevü káplár nyomultak be legelőször.* A Szent-György-téri résen állítólag Szende Béla százados, — utóbb magyar kir. honvédelmi miniszter, — és gróf Fesztetich Aladár vadász főhadnagy jutottak volna föl legelőször a várba. Ámde ezen állítások mind csak hírszerintiek, és ép oly kevéssé vannak tudva, mint azon honvédek és tisztek névsora, kiket Görgei fővezér a vár bevétele utáni napon rendjelekkel és dicséretekkel kitüntetett. Aulich, Leiningen, Nagy Sándor, Kmety, Czillich és Máriássynak az ostromnál szerzett érdemeit újból elmondani szükségtelen. Dicsőségük a nemzet történelmében szintúgy örökké fog élni, mint azon névtelen hősök emlékezete, kiknek százai a vár megvivása közben elvéreztek. A fővezér május 21-ikén Budáról Debreczenbe a következő tudósitást küldte:

* L. Rupprecht Kálmánnak a Wasa 60-dik sorezred történelméről irt könyvét, 370. lap.

A körönd, melyben a sánczfogságra ítélt katonai rabok börtöne volt.

A Teleki-ház.

Az égő királyi palota.

Az ostromlók által tört rés

Egykorú festmény után.

BUDAVÁR AZ 1849-IKI OSTROM UTÁN.

«Budavár 3 és fél órai ostrom után seregeink által bevétetett ma: május 21-én 1849. 7 órakor reggel. Az egész várőrség fogva van tisztjeivel együtt. Hentzi tábornok halálos sebet kapott és haldoklik. Az ellenség a győzedelmes ostromlás végperczeiben még az utolsó czudarságot is elkövette: a Lánczhidfő alá ásott aknákat elsütötte. De, minthogy a magyar nemeslelküségét még boszújában sem tagadhatja meg: a fegyvertelen várőrség többé nem bántatott.

Minden országos, főleg pedig a hadviselésre szükséges javakat azonnal rendesen összeiratok, és biztos tisztek felvigyázata alá helyezek. A részletesebb jelentés holnap fog beküldetni. Ezen rövid jelentésnek átvivője. Kmethy ezredes, a ki ma is, mint mindég, kitünőleg viselte magát, és úgy, mint Leiningen Károly gróf, Máriássy János, Asbóth, Czillich s a többiek is a legkétesebb körülmények között személyesen vezették embereiket a győzelemre. *Görgei Arthur* s. k. tábornok.»

Ezen jelentést *Szemere* miniszterelnök a képviselőház május 22-diki ülésében felolvasta.

«Ezeknek folytán a kormány szükségesnek vélte — mondá *Szemere*, — a következő határozatokat, s a mennyiben a képviselőház hozzájárulása szükséges, felhívom azoknak támogatására:

«1. Hogy vitéz hadseregünknek, mely a szabadságnak erős oszlopa; mely nem ismer sem veszélyt, sem áldozatnagyságot, hanem Leonidásként teljesíti kötelességit, a nemzet nevében a legmelegebb hála és köszönet szavaztassék. («Helyes! Éljen»!)

«2. Hogy Görgei tábornoknak és fővezérnek, ki Hatvantól fogva diadalról diadalra sietett s első hadjáratát azzal végezte, hogy a hazának fővárosát, a nemzetgyűlésnek és kormánynak székhelyét adta vissza, az altábornagyi rangon kivül a katonai I. érdemjel csillaga megadassék. (Közhelyeslés.) S hogy e tett minél ünnepélyesebb legyen, fölkéri a kormány a képviselőházat, hogy megegyezésével épen e tettnek ünnepélyesítése végett hozzájárulni méltóztassék; és kéri egyszersmind, hogy a kormány és nemzetgyűlés ezen határozatai a hadseregnek, s koszorúzott fővezérének a nemzetgyűlés kebeléből választandó küldöttség által vitessenek meg. (Általános helyeslés.)

«Mi pedig adjunk hálát Istennek ki nem hagyja el azon fegyvereket, melyek a szabadságért és igazságért küzdenek. Most már Budának büszke ormaira fölléphetünk; mert «Él magyar, áll Buda még»! S onnan körül tekintve ha látjuk, hogy egyrészről Bem vitéz hadserege Orsován van, és Puchner gyalázatos hadseregét másodszor is kiűzte az országból; s másrészről látjuk, hogy egész Erdélyben nincsen ellenség s a Brassó körüli szorosokat vitéz seregünk tartják birtokukban; ha látjuk továbbá azt, hogy azon élő hegyekből formált falon belől, mely Erdélytől Árváig nyúlik, ellenség nincs; s látjuk, hogy hadseregünknek alig van már teendője, mint azon vonalt mely Pozsonyból Eszékig nyulik, a gyalázatos Jellasich s az ausztriai hadseregtől megmenteni; eljött az idő, és kimondhatjuk, hogy Magyarország szabad, és pedig szabad úgy, hogy midőn saját erejével szabadságát és függetlenségét kivívta, elég erővel és hatalommal bír közremunkálni, hogy azt Európa többi népeinek is biztosítsa.»

Az elismerő és kinevező okirat melyet a nemzetgyülés két házának küldöttsége Budapestre hozott, így szól:

7338. k. sz. Görgei Arthur tábornok, fővezér és hadügyminiszter úrnak! Ön tábornok úr, naponként új diadallal gazdagítja a Szabadságharcz történetének lapjait; naponként új babérszerzésre vezeti vitéz hadseregünket. Hatvan. Tápió-Bicske, Isaszeg, Vácz, Nagy-Sarló, Komárom ugyanannyi világos sugárai folytonos diadalának. E csaták óta Ön vezérlete alatt hadseregünk nem tudja mi a vesztés; s a győzelméhez mint ugyannyi lépcsőzeten a hazaszabadítás örök egyházába siet. És Ön eddigi hadjáratát az ős Buda várának bevételével koronázta meg. Fővárosát a hazának, székhelyét a nemzetgyülésnek és kormánynak visszaadta. Sőt e diadal által siettette vagy épen eszközölte, hogy önálló nemzeti függetlenségünk Európa által is elismertessék. A kormány meleg és testvéri hálát mond a vitéz hadnak, mely örömmel, hősies bátorsággal és fényes sikerrel küzd és hal a nemzet szabadságáért. A kormány üdvözli Önt a győzelem és dicsőség folytonos útján. És kötelességét véli teljesíteni, midőn Önt altábornagygyá kinevezvén, egyszersmind a katonai érdemrend nagy keresztjével siet feldíszíteni. Sőt maga a nemzetgyülés akarata ez, mely a nép és isten nevében szól. Ide zárjuk ünnepies határozatát. A kinevezést Ön saját érdemei által eszközölte; ez nem a mi tettünk; a nemzetgyűlés hálája és megyező nyilatkozata azon fény, mely által ezt mind megdicsőítőnek tekintse Ön, mint annak tekinti a haza, melynek minden emelő és jutalmazó szava legfőbb dicsőség, melyben polgára részesülhet. Debreczenben 1849. május 22-én.

Kossuth Lajos s. k., kormányzó. *Szemere Bertalan* s. k., miniszterelnök.

A küldöttség vezetői Bernáth Zsigmond ungi főispán a felsőháztól, és Kazinczy Gábor a képviselőháztól, a föntebbi okiratot nem nyujthatták át Görgeinek, mivel ez a neki szánt kitüntetés el nem fogadta.

Budavár megvivásának lefolyását a fentebbiekben előadván, még csak azt akarjuk fölemlíteni, hogy az a felfogás, mely szerint a tényleg 17 napi időbe került ostrom a szabadságharcz további lefolyására végzetes hatással lett volna, teljesen hibás. A háború befejezése utáni években többnyire annak tulajdonították a bekövetkezett szomorú katasztrófát, hogy a nagysarlói diadalmas ütközet után a magyar sereg egyenesen Bécs felé nem nyomult, hol aztán a béke feltételeit diktálnia lehetett volna. Kétséget nem szenved ugyan, hogy Vácz és Nagy-Sarló után az osztrák fővezénylet nagy zavarban volt; de azért teljesen alaptalan az a nézet, mely szerint e két csata után az osztrák csapatok teljesen demoralizálva vad futásnak eredtek volna. Váczott ép úgy, mint Nagy-Sarlónál az osztrák vezérek gyámoltalansága vonta maga után a vereséget. S habár a magyar sereg vitézségének a győzelem kivívásában nagy része volt is: azt minden szakértő katona tudhatja, hogy az említett ütközetek csak azért váltak az osztrák csapatok többsége mellett is azokra nézve végzetesekké, mivel vezéreikben a helyzet gyors fölfogása teljesen hiányzott. Tudjuk, hogy leginkább Nagy-Sarlónál a magyar tüzérség kellő mennyiségű lőszerrel már nem rendelkezvén, csak nagyon ovatosan és takarékosan bánhatott lövéseivel. Tudjuk továbbá azt is, hogy azon esetre, ha a magyar sereg Nagy-Sarló után Pozsony felé nyomult volna, a lőszerkészlet elfogyása miatt esetleg még útközben a legnagyobb zavarba jut vala. Ha mindezekhez még azt a tényt is hozzáveszszük, hogy az utóbb Perednél és Zsigárdnál akczióba lépett Paniutine-féle orosz hadosztály április végén már Morvaországban, nevezetesen Ungarisch-Hradischban állott: vajmi kevés katonai tudomány szükséges annak megértésére, hogy ezen 17,000 emberből álló orosz különítmény a Pozsony, illetőleg Bécs felé előrenyomuló magyar sereg jobb oldali részét okvetetlenül fenyegette és zavarba hozta volna. A gyenge tehetségű Wohlgemuthot Welden váltotta fel, kinek az Olaszországból visszavont legjobb osztrák gyalogezredek állottak rendelkezésére. Nagy-Sarló után Stadion gróf, osztrák külügyminiszter, nem ellenezte többé az orosz fegyveres beavatkozást, s Varsóban egymást érték a Bécsből érkező futárok, kik Miklós czárnál az igért katonai segély mozgósítását sürgették. Ezen időben, vagyis április közepe táján, Galiczia határszélein 250,000 orosz katona a Magyarországba való benyomulásra készen állott. Ily körülmények közt magától értetődik, hogy Bécsben ép úgy, mint Varsóban egy perczig sem haboztak a legnagyobb mértékű katonai akczió foganatosításán. A magyar sereg azon esetre, ha az osztrák határt szerencsésen átlépheti is, sem Bécsből, sem pedig máshonnan kellő segítségre nem számíthatott volna, mivel az osztrák fővárosban a legszigorúbb katonai uralom tartotta féken a lakosságot. A magyar fővárosnak felszabadítását nem csak nyomós politikai okokból, hanem azért is keresztül kellett vinni, mivel ott a hadsereg hiányzó legszükségesebb fölszerelési tárgyait sokkal könnyebben lehetett kiállítani, mint Debreczenben és Nagy-Váradon.

Az ellenségnek az ország fővárosában való állása részben megbénította a sereg mozdulatait; s ha figyelembe veszszük, hogy Jellasics már azon volt, hogy hadtestét Buda alatt a Hentziével egyesítse, a vár kézrekerítése múlhahatlanúl szükségessé vált.

Egyébiránt akkoriban az ország és a lakosság minden részeiben nyilatkozó közvélemény Buda vára elfoglalását ép úgy helyeselte, mint a Debreczenben székelő nemzetgyülés, a mint ezt a nemzetgyülés fenidézett határozatai, s a fővezért magasztaló kitüntetései tanúsítják.

A nemzeti zászló a körőndön. Az ostromlók által tört rés. A Teleki-ház.

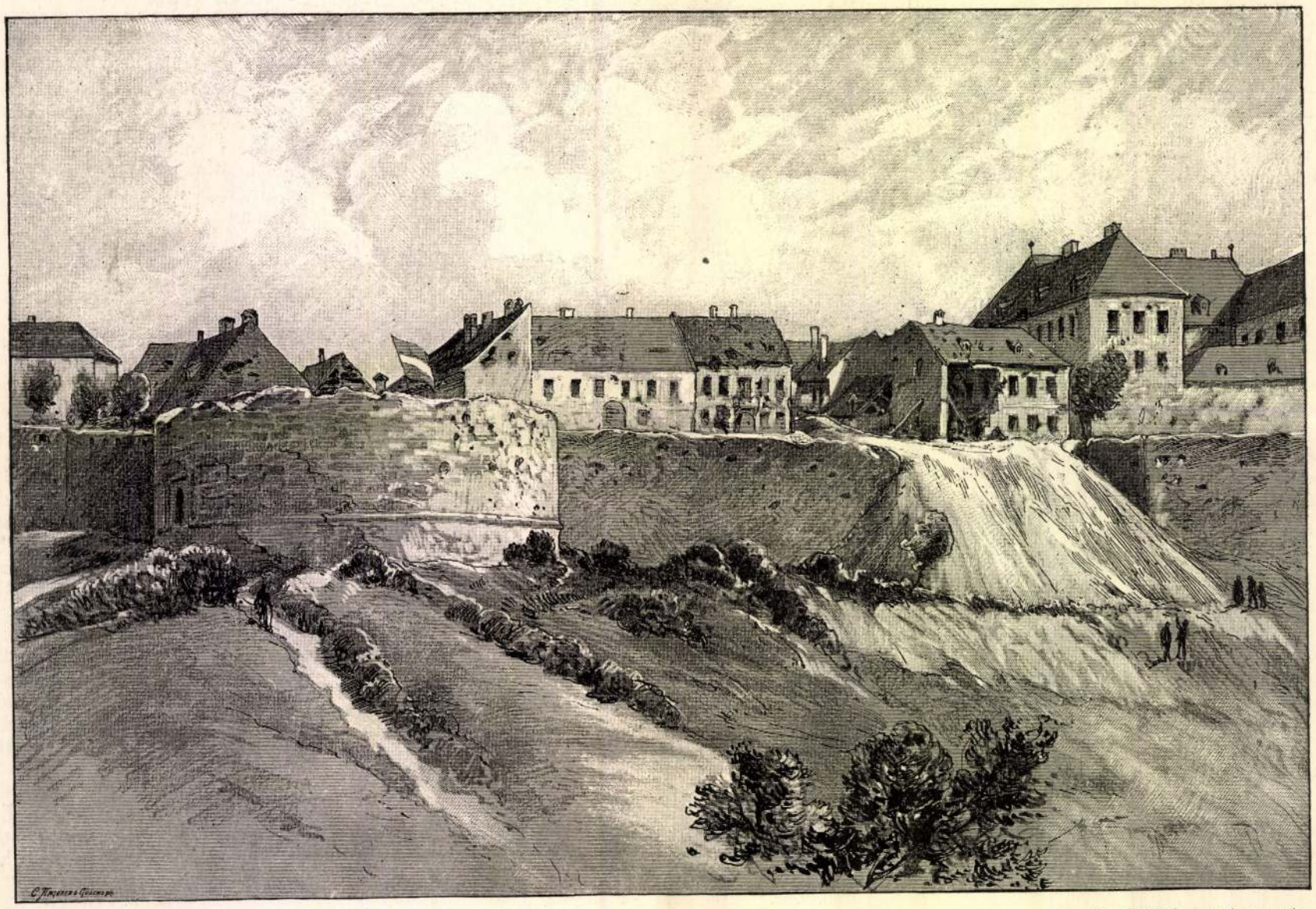

Barabás Miklós egykorú rajza után.

A budai vár nyugati oldalán tört rés, melyen 1849 május 21-én az első hadtest Nagy-Sándor József tábornok vezénylete alatt támadt.

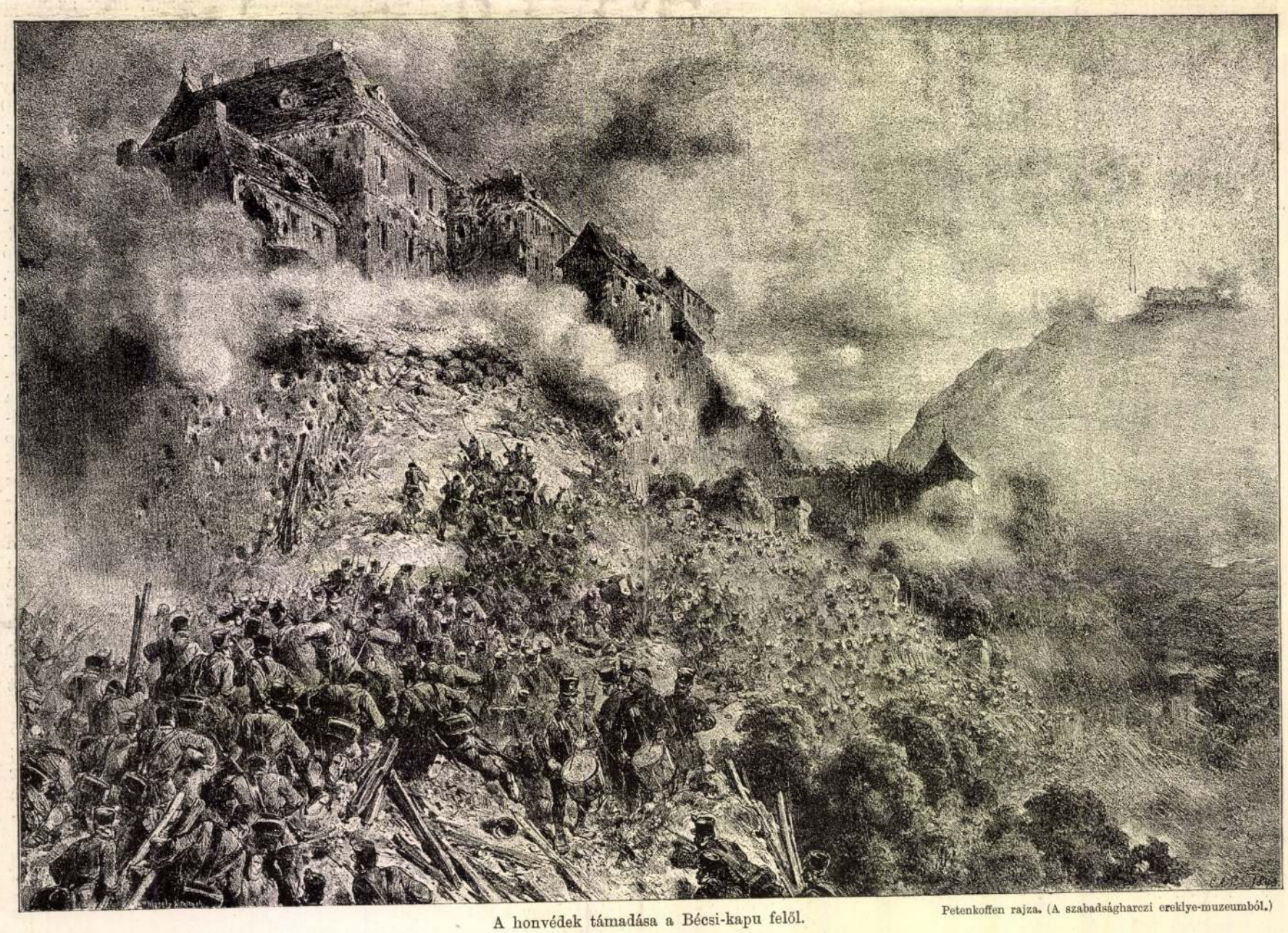

A honvédek támadása a Bécsi-kapu felől. Petenkoffen rajza. (A szabadságharczi ereklye-muzeumból.)

BUDAVÁR OSTROMA 1849 MÁJUS 21-KÉN.

Gróf Leiningen Károly, tábornok.

Aulich Lajos, tábornok.

Nagy-Sándor József, tábornok.

Máriássy János, ezredes.
(Ma magyar királyi altábornagy.)

Knezich Károly, tábornok.

Szende Béla, százados.
(Később magy. kir. honvédelmi miniszter.)

Ludvigh János, kormánybiztos.

Kmety György, ezredes. (Később tábornok.

BUDAVÁR OSTROMÁNAK FŐBB SZEREPLŐI.

Egykorú arczképek; Aulich, Knezich, Leiningen, Nagy-Sándor tábornokok pedig Zala György szoborművei után.

és házak ablakaiból; ki nem puskázott, köveket eresztett le. De mindez ostromló honvédeinket a rohamtól fel nem tartóztathatá.

Az ellenség több százezer lövése aránylag kevés embert ejtett el, mit onnan merek állítani, mivel a várfal alját szorgosan vizsgálom s igen kevés halottat veszek észre, de most kezdődik az utczaharcz, mely még sok hősünknek kerülhet vérébe.

A Svábhegy felé levő bástyákról az ellenség fut, csak balra a fejérvári kaputól áll még nehány közember, honvédeink a tört falrésen a várba csoportosan felkapaszkodnak.

Ez oldalon mind az ágyú, mind a puska tűz egészen megszünt, csak a Pest felőli oldalon ropog erősen az apró fegyvertűz.

Fél 7-re reggel. Most egy puskapor raktár röppent a légbe.

Bent a várban az utcza-harcz folyik.

7 órakor reggel. A tüzelés megszünt, a vár be van véve.

Ludvig
kormánybiztos.

Lelkesüljön fel a nemzet minden erőfeszítésre, hogy a harcz, mely még hátra van, rövid, s a haza megmentésének műve bevégezve legyen. Zuduljanak meg a harangok országszerte, hirdessék a magyar szabadság fegyvereinek győzelmét országszerte. Adassék hála Istennek, és dicsőség a magyar hadseregnek, melyet hőstettei a világ legrettenthetlenebb seregévé avattak fel.

Kelt Debreczenben május 22-én 1849.

Kossuth Lajos
kormányzó.

III.

Vegyes közlemények.

A «Pesti Hirlap» az ostrom napjaiban ezt írta:

Pest város hatósága közgyűlésileg elhatározá, hogy a vitéz magyar hadsereg, addig is, míg azt tömegestől ben a városban fogadhatnák, kün a táborban koronkint oda szállítandó étellel és borokkal elláttassék. E határozat foganatosításával Argauer

1849-ki arczkép után.

Irányi Dániel, Pest-városi kormánybiztos Budavár ostroma alatt.

Antal és Aul József bizattak meg, kik Pest város lakosságához felhívást intéztek önkéntes adományozásra.

*

A Pesten megjelent «Márczius tizenötödike» a következőket jelenti:

«Mult hó (április) 29-én nagyszerű ünnep tanúi voltunk. A Rákos mezején Aulich hadtestének Szekulics alezredes alatt álló hadosztálya tábori misére gyűlt. Érdemjel tűzetett a 39-ik Dom Miguel zászlóaljra, melyet az újabb csatákban tanusított oroszláni bátorsága jutalmául vívott ki a hazától. Mise után Schwendtner tábori [illegible]z szónokolt, utána Patay alezredes beszélt röviden és harczias erővel. A vitézek és a tömérdek számmal jelen volt nép éljenkiáltásai gyakran harsogtak az ég felé. — April 30-án pedig Soroksáron a 63-ik zászlóalj zászlószentelési ünnepélye tartatott. Zászlóanya a honért szenvedő Batthyány Lajos neje volt.

Pest zajos életet él. De hát az öreg Buda hogy néz alá néma komorsággal fiatal virgoncz testvérére!? Az árva budaiak minden szellemi és anyagi élvektől megfosztvák. Hirlapok egyáltalán nem juthatnak hozzájuk. Várva várják a szabadulás óráját.»

*

A császáriak kivonulásáról április 22-én a főváros lakói a következő falragaszon értesíttettek:

«*Hirdetmény.* Az ország kormányszékei és Budapest városok hatóságai a cs. kir. hadsereg épen most érkezett főparancsnoka, báró Welden cs. kir. táborszernagy ő exellenciája előtt, azon aggodalmunkat nyilvánítván, hogy netalán a cs. és kir. hadsereg jelen mozgalmainál fogva, a két testvér-városokat szigorúbb katonai eljárás alkalmazása és azon szomorú sors fenyegethetné miszerint az által sok ezer békés lakók vagyona megsemmisíttetnék:

Ő exellenciája azt válaszolni méltóztatott: hogy miután ő is azon két virágzó város kímélését ép oly őszintén óhajtja, mint minden egyéb ő felsége alattvalóinak, személy és vagyonbeli védelmet és oltalmat testvérileg nyujtani mindenkor kész. Ő exellenciája a rideg szükség utolsó lépéséhez saját szándéka várakozása ellenére csak az által látná magát kényszerítve, ha Pest és később Buda városokból leendő békés és rendes kivonulásra, nem különben a hadsereg betegei és a sérültjeinek biztosítására elegendő idő nem engedtetnék, mely váratlan esetben ő exellenciája, bármily sajnosan, magát okvetlen arra látná kényszerítve, miszerint virágzó Pest város a lánczhíddal, a a művészet ezen remekével együtt az ágyúk tüzének martalékává esnék.

Ennélfogva Pest és Buda minden lakói felszólíttatnak, miszerint ő exellenciájának ezen nyilatkozatát szívükre véve, saját érdekükben is módokról és utakról gondoskodjanak, mikép a cs. kir. hadsereg főparancsnoka ő exellenciájának a fönn kitett értelemben teljes és elégséges kezesség és biztosíték megszereztethessék. Kelt Pesten április 22-én 1849.

Felsőbb meghagyásból.»

A BUDAVÁR OSTROMÁNÁL ELESETT HONVÉDEK SIRJA A KRISZTINAVÁROSI TEMETŐBEN. Fénykép után.

22. SZÁM. 1893. BUDAPEST, MÁJUS 28. 40. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt | egész évre **12** frt, félévre **6** •
Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG | egész évre **8** frt, félévre **4** •
Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK | egész évre **5.—**, félévre **2.50**
Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

A BUDAVÁRI HONVÉD-SZOBOR LELEPLEZÉSI ÜNNEPÉLYE.

Pünkösd vasárnapján, ragyogó napfényes időben, megható ünnepélylyel ment végbe a budavári honvédemlék leleplezése. A vár főterén érczszobor dicsőiti azok emlékét, a kik negyvennégy évvel ezelőtt ott vérzettek el a bástya fokán a hazáért és a szabadságért. A leleplezés nem volt hivatalos ünnep, távol maradt attól a kormány és a katonaság, de jellege pátriárkhális volt és nemzeti.

Szabadságharczunknak elaggott vitézeiben még most is munkál a bajtársi és hazafias együvé tartozás érzete, s megindító az a készség, a melylyel ezek az öreg katonák az ország legtávolabb vidékéről is a fővárosba sereglettek, hogy tanui legyenek a leleplezésnek. Nem kimélve időt, fáradságot, másfélezernél több negyvennyolczas honvéd jelent meg a fővárosban, emelni az ünnep fényét és diszét.

A derék szabadságharczosok, a kik büszkén tüzték ki mellökre a régi honvédeket jelző érmet, méltó bámulat és tisztelet tárgyai voltak a fővárosban. Pünkösd két napján érdekesen tarkították meg az utczákat s magán az ünnepélyen meglepte a közönséget impozáns ...onulásuk.

...nt-Háromság-téren, a hol gyülekeztek, ...lekes és megható jelenetek fordul- ...honvédek közt kegyelmes urak, ...k mellett voltak egyszerű ...njokat a hátukon hord- ...sehová s az ünnep ... Többször meg- ...znyás paraszt ...lékszel-e, mi- ...?» «Tudod-e, ...i csatában?» ...!»

...zéseket ...ak a ...gy-

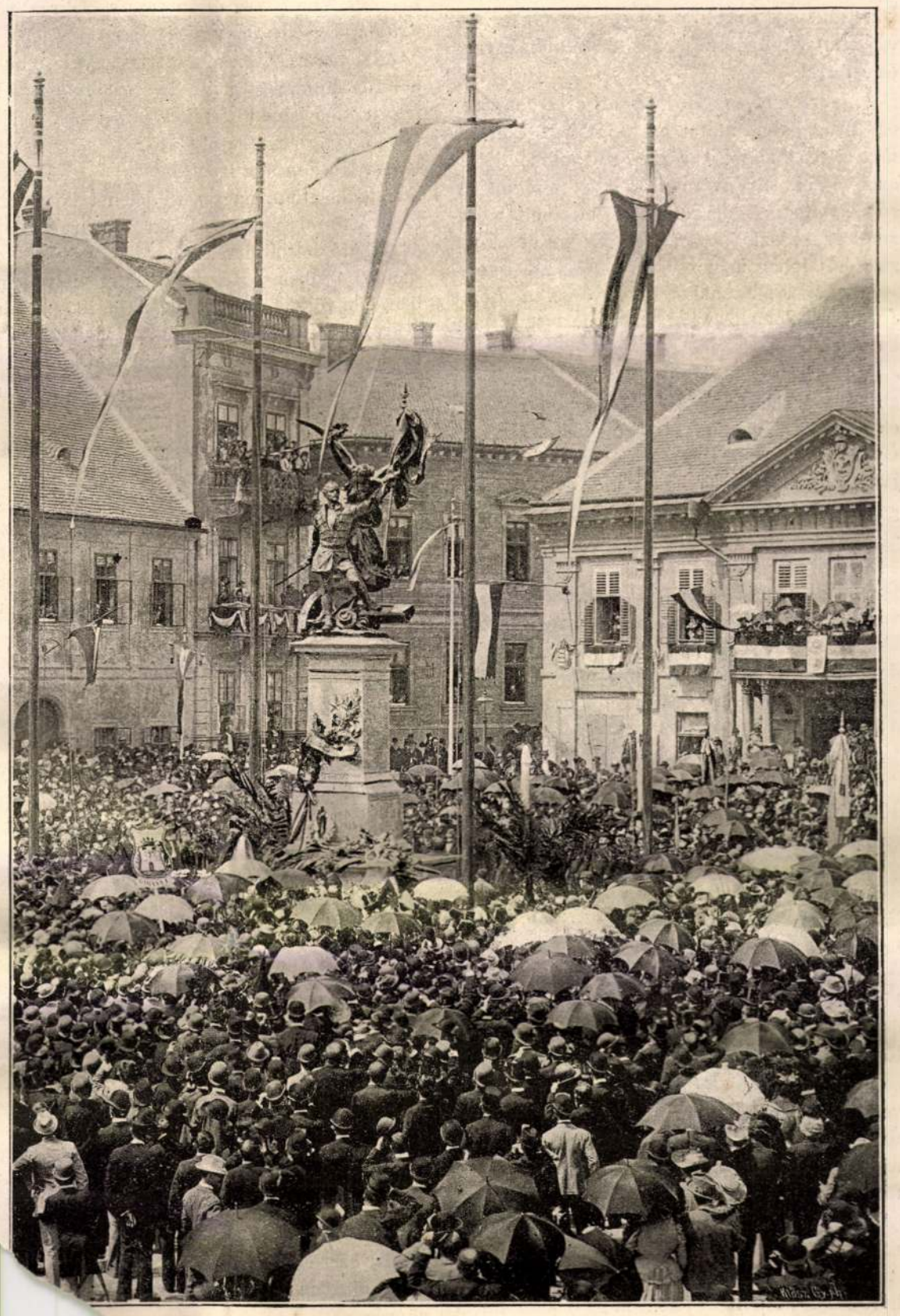

Klösz György fényképe.

...DAVÁRI HONVÉD-SZOBOR LELEPLEZÉSI ÜNNEPÉLYE.

A régi honvédek csoportjában közfigyelem tárgya volt báró *Máriássy* János nyugalmazott altábornagy, a ki 1849-ben mint honvédezredes második volt a megvívott várfokon s a diadalmas ostrom kivívása nagyrészt neki köszönhető. Most jóságos arczú, szerény öreg úr, a ki magas polczot foglal el a közéletben, és most is fiatalos hévvel beszél a nagy idők nagy eseményeiről.

A megjelent régi honvédek között voltak *Hollán* Ernő nyugalmazott altábornagy, *Cserey* Ignácz, *Inczédy* Samu, gróf *Eszterházy* Miguel, *Veég* Bertalan huszárezredesek, *Comáromy* László, *Alvinczy* Avelin honvéd őrnagy, *Lukácsy* Miklós, *Beöthy* Andor, *Thuránszky* Tamás, *Győrfy* Péter, *Tholnay* Gábor őrnagy, gróf *Eszterházy* István, gróf *Eszterházy* Kálmán, a félkezű képviseló, a ki karját a szabadságharczban vesztette el, *Rényi* Rezső, *Domahidy* Ferencz, *Borszéky* Soma, *Fornszek* Sándor őrnagy, báró *Podmaniczky* Frigyes és még több száz tiszt.

A különféle régi egyenruhás honvédek közt látható volt 1848/9-ki egyenruhában egy régi Károlyi-huszártiszt, a ki teljesen hasonlított egy mostani közös hadseregbeli huszártiszthez, azzal a különbséggel, hogy kardbojtja arany és vörös zsinor volt s a tábori öve nemzeti szinű. Volt közöttük egy Lehel-huszár kék egyenruhában, egy Hunyadi-huszár kék gatyában, dolmányban és ostorral.

A debreczeni, szegedi és győri öreg honvédek egyenruhában vonultak fel, valamint a honvédmenedékház tagjai is, a kik közül mind eljöttek azok, a kik Budavára diadalmas ostromában részt vettek. A debreczeniek történeti nevezetességű zászló alatt jöttek. Ez a régi 67-dik zászlóalj lobogója, mely az ostromnál is szerepelt. A zászlót akkor is ugyanaz a *Boros* József zászlótartó vitte, a ki most tartotta a kezében.

A győriek zászlója szintén 48-as emlék. Világosnál egy honvédszázados levágta a rudjáról és teste körül csavarva, megmentette. A zászló Győrbe került, hol egy régi Rákóczi-zászló rudjára feszítették. A lobogó át meg át van lyuggatva golyótól s a szélei foszlányosan csüggnek alá.

A honvédek közt volt a hajdunánásiak csoportjában *Nyakó* uram, a ki 48-ban Klapkának volt a trombitása. Magával hozta a régi trombitát is, melyet a világért ki nem adna a kezéből, de azt mondta, hogy a debreczeni muzeumnak testálja. A szegediek közt feltünt a dobos, a ki a 3-ik vörössipkás zászlóalj dobosa volt s szintén részt vett Buda ostromában.

Az összes honvédek nesztora *Gyurkovits* Mátyás nyug. fővárosi tisztviselő volt, a ki ép erőben és egészségben most töltötte be 89-dik évét.

Érdekes volt a régi honvédek nagy csapatát látni, a mint ott nyüzsögtek, mozogtak a szobor alatt.

A honvédek ünnepére a régi bajtársakon kivül nagyszámu és előkelő közönség gyült össze. Különösen feltünést keltett az országgyülés impozáns, majdnem kétszáz főnyi küldöttsége, melyet báró *Bánffy* Dezső, a ház elnöke vezetett a szobor elé. A képviselők jobbára fényes díszmagyarban jelentek meg, valamint a főrendiház tagjai is, a kik között több ismert főúr volt látható. Budapest fő- és székváros szintén nagyobb küldöttséggel képviseltette magát.

Az ország minden részéből pedig több mint háromszáz küldöttség jelent meg. A küldöttségi tagok szép rendben sorakoztak a dísz-tér két felén megyék és városok szerint.

A tér közepén egész árboczerdő volt a megyék czímereivel. A dísz-tér elragadó képet nyujtott. Valamennyi háza fel volt lobogózva, minden ablaka feldiszítve és emberekkel megrakva. A téren ezer meg ezer ember hullámzott. Az éjszaki sarkon emelkedett a hölgy-tribün, melyen ötszáz hely volt elfoglalva az ünnepélyben résztvevő hölgyek által. Az emelvényen láttuk *Damjanich* János és *Gáspár* 48-as honvédtábornokok özvegyeit, a *Dessewffy* és *Károlyi* grófnőket s a főváros sok előkelő hölgyét.

Pompás, verőfényes nap sütött. A keleti szél enyhén lengette a szobrot körülkerítő óriási vászontakarót. A szobrot környező pázsitra a koszorúk egész halmazát rakták le a felvonuló küldöttségek. Ennyi koszorút régen láttunk együtt, az aradi szabadságharcz-szobor talapzatán.

A koszorúk közt volt három remek ezüst koszorú: az országos függetlenségi és 48-as párté, a gyöngyösi hölgyeké, a szegedi függetlenségi párte. Az erdélyrészi honleányok hatalmas vaskoszorút tettek a talapzatra. Az élővirág koszorúk közül kitünt a főváros és a képviselőház roppant babérkoszorúja.

A talapzat bronz-pálmaágára egyszerű, szerény kis babérkoszoru volt akasztva, melynek nemzeti szinű szalagján ez a felirás volt. «*Ruttkayné Kossuth Lujza.*»

A leleplezés programm szerint folyt le. A budai dalárda himnusza után dr. *Szénássy* Sándor felolvasta a szobor történetét, melynek befejeztével elhangzott ajkáról a szó:

— «Hulljon le a lepel!»

Feledhetetlen, nagyszerű jelenet következett erre. A toronymagas szálfákról legurult a lepel és látható lett a merész alkotásu, művészi szép szobor. A közönség egy pillanatig mély csöndben, elbüvölten állt ott, de a másik perczben egetverő éljenzésbe tört ki. A férfiak megemelték kalapjaikat, a hölgyek kendőiket lobogtatták és az öreg honvédek könyezve borultak egymás nyakába.

Perczekig tartott a taps és éljenriadal. Egyszerre felhangzott az «Éljen Zala!» kiáltás és sok ezer ajk éltette a teremtő művészt, a ki ott állt a dobogón kék Petőfi-atillában, himzett fekete szürben, kardosan, mint a régi idők daliája. Mellette ott szerénykedett a talapzat készítője, *Schickedanz* Albert tanár és műépitész.

A zaj lecsillapultával *Degré* Alajos elnök mondta el emlékbeszédét, majd *Bartók* Lajos orsz. képviselő lépett az emelvényre, meggyszin bársony díszmagyarban, hogy elszavalja a honvédeket dicsőitő ódáját. Bartók előbb kissé fátyolozott hangja egyszerre csengést nyert, a mint a szavalásba fogott. Merész hanghordozással és művészileg szavalta el költeményét, melynek minden szakaszára zugó taps és éljenzés volt a visszhang. Még *Spur* János adta át a szobrot a főváros képviselőjének, *Gerlóczy* Károly helyettes polgármesternek, a ki szent fogadást tett, hogy a főváros mindenha meg fogja őrizni ezt a szobrot, mely jelképe a vitézségnek, tanuja a magyar képzőművészet magas fejlettségi fokának és ébresztője a hazaszeretetnek. Beszédét a király és a haza éltetésével fejezte be.

A budai dalárda szózatába már belevegyült a lelkesült közönség éneke. A gyülekezeten leirhatatlan lelkesedés vett erőt. A honvédek egy része rázendítette a Kossuth-nótát, mely csak hamar ezer és ezer ajakon csendült meg. Er[ő] a hangjai mellett oszolt szét az ünn[e]zönség.

D[r]

ÓDA

A BUDAI HONVÉDEMLÉK LELEPLEZÉSÉRE.

1893 május 21.

Irta Bartók Lajos.

Lenn nyugszanak mély sírvölgyben a bátrak,
Kik föl, kevély bércz várfokára törtek,
Kik visszavívták a fejdelmi várat,
S majdan királyuk szívét, nemzetöknek.
De fönn a vár, s a vár fölött ragyogva
Emlékök áll s néz szomszéd csillagokra,
Mert legmagasb pont a haza felett:
Hol jelben él a hős honszeretet!

A honszerző s honvédő bajnokoknak
Utódi ők! Ők Alpár sík terén
Párducz-hadában Árpádnak roboglak;
Ők Kún Lászlónkkal mint bősz harczi rém
Tiprották March-mezőn a cseh oroszlánt,
A koronát Rudolf bajtársnak osztván;
S ők voltak Mátyás rettegett hada,
Melynek csapásin Bécs leroskada.

S bár villogott az ozman sárga holdja,
Letörve Mátyás tornya érczkeresztjét:
Szarvát letörték ők is, megtorolva,
Honvédő ősök Budát visszavették.
El nem fajult a szittya párducz gyáván,
Villámcsapásként első volt a bástyán.
Nem is vesz rajta senki diadalt.
Csak a magyar ne bántsa a magyart!

Hah! dúlt kül-ellen, e hazát tiporta
Török-tatár, buzdítván belviszály:
De átkozottabb három század óta,
Melynek zsákmánya volt nemzet s király.
Láthatlan szörny, magát berágja mélyen,
S dúl titkon nemzet és király szivében,
S annyi könnyet, vért, s vértanút kiván, —
Ti zúztátok be szörnyfejét Budán!

A kétszin ármány, nép s fejdelme vesztén
Mely ön zsarnok-hatalmát épité,
Mérges gyanú kigyóit fészkeltetvén
Szent koronánkba: itt lett semmivé!
Ez hősök legfőbb érdeme s jutalma,
E bástyákról veték le széttagolva
Az ádáz szörnyet, hogy temetve lenn,
Örökre veszve s kárhozott legyen!

S csak vérözön bírt bitorok falával,
De győze a hon, s mindig győzni fog,
Mert mit törődünk akkor a halállal:
Ha a hon élte, mely koczán forog!
Oroszlán volt a harcz; elestek bátran
A védők, s béke él velök a halálban;
Hős vert le hőst, s a bosszut megveti,
Vert ellen híre hírünk' élteti.

És győze e hon, s mindig győzni fog,
Mert kőfalon véres roham ha megdől:
Im, fölragadni roskadt bajnokot
Egy kéz nyulik le láng- s füstfellegekből
Nézzétek: itt István királyi jobbja
Mely a gyilkost fagyasztva térd[ű]
Él, s apostol hatalma védi [n]
Nagy alkotmányát, mit [a]

S ők felrohantak. [A]
Még ágyulánc[ot]
Győzelmi zé[nét]
S legbüszk[e]
S fejdelm[ök]
Vívhatlan[ság]
Vár, váro[s]
Szebb[et]

Remény nélkül halók nyertek jövőnkben
Jutalmat, a hon sírjokból föltámadt.
Csak élj, bizalmunk, a fejdelmi napban,
Homályos hajnal feltündöklik majdan!
S itt lesz az ifju honvéd, ősekint,
Ha a haza s király csatára int!

Állj, hős, e helytt, félisten, kit nevedről
Nem ismerénk; — a *nemzet* a neved!
Tekints szét, fönnen, mint a hármas hegyről,
S emeld Atlaszként a magyar eget!
Ez legmagasb pont a honban; s ökölbe
Kardod szoritsd, s nézz sólyomkint a földre;
Mint harczi őrszem, a nemzet s király
Várának őre, mindig ébren állj!

Szemed éjszakra villámot löveljen,
S kelet felől intsd Árpád sergeit.
Föld- s égből visszatér a honfi szellem,
A hadak utján hún tábor segit.
Az isten-ostor elleninkre törtet,
Kikorbácsolja sarkiból a földet,
S te vérözön közt állsz, mint Ararát,
Hős honszerelmed megtartván hazád'!

PÜNKÖSD DÉLUTÁN.

Falusi kép.

Irta SZIVOS BÉLA.

Vége van az isteni tiszteletnek.

Elhangzott az ünnepi ének végső sora is, melyet hires torkú kántor uram ékesen kikacskaringózott czikornyával szokott befejezni. Egy ideig szint'úgy zúg bele a templom, rezeg a lecsüngő poros pókháló; de nem sokára elcsendesül minden, csak nehány öreg asszony tompa kopogása visszhangzik még a vedlettes szent falak magános csöndjében.

Lassan húzódnak kifelé az öregek. Hijába! némelyiknek már harmadik láb is kell. Aztán meg olyan jó itt az Isten házában! S ki tudja, jövő pünköstig hogy lesz, mint lesz? Minden mulandó e földön; és az ember élete «füst és pára!»

Az a fekete ruhás, görbedt anyóka is, a ki leghátul mankón sántikál kifelé, még egyszer visszafordul a szent küszöbről; meghordozza nedves szemeit a kitarkult mennyezeten, kopott szószéken, ócska padokon, s nagyot sóhajtva rebegi: «Oh, én édes megváltó Jézusom, vajjon itt lehetek-e még jövő ilyenkor?» Végre aztán nagy lassan kikopog, kicsoszog, a harangozó pedig fontos hivatásának teljes tudatában, hivatalos méltósággal becsukogatja az ajtókat.

Vége az ünnepnek!

Gorzsás uram, a harangozó, egy cseppet sem bánja. Hijába! kimeritették két nap óta nehéz, hivatalos teendői: az a sok beharangozás, ajtónyitogatás-csukogatás s más efféle, a mi nélkül az ünnep meg sem eshetnék. De alig is várja, hogy a kulcsot bevihesse a tiszteletes úrhoz. Menten ellépked a malom alá, hol a politikus népség azóta összegyülekezett, s hűségesen várja a tudós harangozót, kinek szájából csak úgy dől az a sok ékes magyarázat muszkáról, németről, francziáról, ángliusról, no meg a kormányról, nely mindjárt ugyancsak ki is kapja a magáét. De hát ugy van az rendjén. Mért nem kormányoznak úgy, a hogy Gorzsás uram kieszelte, mikor csak is az válnék a haza javára!

Tiszteletes ur, meg kántor uram is hazafelé irányozzák lépteiket a templomból. Olyan elégedett az arczuk, szintúgy ragyog, kivált a kántor uramé; mindketten jól végezték dolgukat, s olyan édes ennek az érzete! Bizony jól is esik rá majd mindjárt egy kis savanyuvizes bor. (Kántor uram megiszsza viz nélkül is.)

A tisztes elöljáróság felballag még a falu házához. Nincs ugyan ott ilyenkor semmi dolog; de, ha már az ember hivatalban van, mégis meg kell adni a módját.

Sorban mennek, mint a lúd. Legelől biró uram. Kimondhatatlan méltóság árad el egész valóján. Ha lehetne, még a földre sem lépne. Olyan remekbe készült új csizma, mint az övé, nem is mindenüvé való! A mint útjába egy-egy száraz rög kerül, odább piszkálja hosszú botjával, mintha mondaná: félre előlem földi göröngy, nem látod, ki jön?

Utána lépdel a törvénybiró, közgyám, perceptor, kisbiró, végül pedig a bakter, ki roppant önérzettel, minduntalan jobbra-balra tekintget, vajjon látják-e sokan, milyen nagy emberek után ballag ő?

Jegyző úr nincs az előljáróság díszes sorában, pedig ő is ott volt a templomban. De hogy is maradt volna el onnan, mikor a rektor-kisasszonyok is ott voltak! Jegyző úr nőtelen ember, s mód nélkül csapja a szelet. Most különösen kicsípte magát. Épen ünnepre érkeztek meg diszes talmi inggombjai, hatalmas kézelői, s a szabó is szerencsésen elkészült a honi szabású kabáttal. Úgy odaillik gomblyukába az a pirosló pünkösdi rózsa, melynek édes szagát elnyomja a bőségesen pomádézott fürtökről áradó pacsuli illat.

Ilyen hóditó állapotban aztán csak nem búvik el az ember a lányok elől! Nem is cselekszi ezt a nagyreményű jegyző úr sem, hanem utána iramodik a kecses léptű rektor hölgyecskéknek, s vadgalambszin keztyűjét huzogatva (mert az is van ám!) ügyesen a barna Erzsike mellé oldalog, s a lehető legbájosabb mosolylyal megkérdezi:

— «Lehetek-e olyan boldog, hogy hazakisérhessem bájos nagysádtokat?»

— «Lehet, — sipogák szemérmetesen a hölgyecskék, — csak tessék!»

Nem sokára a rektori lakhoz érnek, s a kapuban álló mama, dobogó szivű lovagunkat is betessékeli.

Kis vártatva egész társaság érkezik látogatóba: a tanitóné három leányával, a bérlő leányai, két uradalmi irnok, s a hamis szemű, tűzről pattant ispánné, ki is alig csókolgatja sorra a hölgyeket, mindjárt inditványozza, hogy játszunk «haragszom-rád»-ot.

A játék megindul. Repül a kendő jobbra-balra, szedik a zálogot sűrűn, hogy legyen mit kiváltogatni.

Jegyző urat többek közt arra büntetik, hogy féllábon állva dalolja el a nótáját. El is dalolja, bár kissé félszeg hangon:

Nem anyától lettél,
Rózsafán termettél
Piros pünkösd napján,
Hajnalban születtél.

E közben olvadozva Erzsikére néz, a ki pirulva süti le barna szemeit, s nem győzi a kötője csipkéjét sodorgatni. A szemfüles kis ispánné nagyokat kacsintva, susog a boldog rektorné fülébe, a miből a kiváncsi tanitóné ennyit meghall: egy pár lesz belőlük jövő ilyenkorra!

A játékra ozsonna következik. Bőségesen van kávé, csőröge, kalács, retek, aszalt szilva, meg vagy hat féle befőtt, mire rektorné asszony amúgy mellesleg megjegyzi, hogy ő már nem avatkozik a befőttek dolgába, a lányok csinálják egészen; Sárika sem utolsó, de Erzsike meg épen nagy mester. Pedig milyen kevés czukrot használ fel hozzá; a multkor a körorvos nem is akarta hinni.

Az utczáról vidám dalolás hallatszik be. Egy nagy csapat lány megy ott ötével-hatával összefogódzva, egy sort nevetgélve, meg egy sort dalolva:

Pünkösd napján születtem,
Piros rózsa a nevem.

A falu alá igyekeznek a játszóba, hol már a bokrétás legénység rég várja őket. Meg is ered csakhamar a játék: a cziczázás, kergetődzés, lapdázás, «kinn a bárány, benn a farkas», és csorda-behajtásig hangzik a vidám zaj.

Ekkor aztán már illik haza menni, meg a tehenet is ki fejné meg? Megindulnak hát csapatosan, most már lányok, legények hosszú sorokba összefogódzva s messze hangzón együtt dalolászszák:

Piros rózsa az én nevem,
Rózsám, el ne felejts engem.

S nyilván az egész falut végig dalolnák, ha a félelmes biró uram szembe nem jönne rájuk s kemény hangon azt nem mondaná:

— «Csend legyen a faluban!»

Rektoréktól is bucsút vesz a társaság. Mindenki vidáman csevegve megy szét hazafelé; csak a jegyző bandukol lassacskán; vissza is néz sokszor és nagyokat sohajt. Szegény, vajjon mi baja lehet!

A malom-alja sem marad ott éjszakára. Oszlik de oszolhat is. Emberül elvégzett mindent. Tisztázódott a politikai helyzet. Muszka, oláh, horvát, mind kikapta a magáét, de a kormányon sem maradt meg a keresztvíz. Meghányódott-vetődött az új pénz sora, állapota, s határozatba ment, hogy ha már egyszer hozzáfogtak, mentől többet kéne biz abból egy bajjal csináltatni, a «Rőtsült» et meg nem ártana emberségre tanitani, hogy ki ne hordaná megint az országból a pénzt.

Kántor úr is ballag hazafelé valamelyik komájától, még pedig szerfelett lelkesült állapotban, s nagyot köszön a papnak, ki épen ablaktábláit csukogatja befelé éjszakára. Mellette bandúkol a falu kovácsa. Igyekszik szörnyen katonásan menni, de mindig félre lép az egyenes irányból. Szemei nagyon aprók már, a feje is, — csodálatos! — minduntalan hol előre, hol hátra kivánkozik. Nem is igen szól már, csak csendesen ráhagyja, a mint kántor koma utcza hosszat harsányan átkozza az emberi nemzet leggaládabb ellenségét, a — *fillokszériát.*

A MINTA-EMBER.

Irta GYARMATHY ZSIGÁNÉ.

A «kióvi csata» jeles költőjéről, a nagy felfedezéseket tett, alkotó lángészről, a paraszt kis fiuból lett nagy emberről: *Debreczeni* Mártonról többen irtak már. De legmelegebben gróf *Mikó* Imre emlékezett meg egy szép előszóban. A gróf az eredeti forrásból merített, azért olyan alapos, a mit irt. Kortársak voltak, és Mikó rajongó szeretettel csüngött «a lángész ezen emberén» Mohón keresgélt hátrahagyott irományai között, mert érezte, hogy kell ott valami becses dolognak lenni. Igy akadt rá a hatalmas hőskölteményre, a még teljesen be nem fejezett «Kióvi csatá»-ra. Fokozódó lelkesültséggel olvasta végig, aztán sajtó alá rendezte és valóban nemes áldozókészséggel diszes kiadásban gazdagitotta vele irodalmunkat. Az előszó sikerült életrajza *Debreczeni* Mártonnak és ártatlan okozója annak, hogy én most ezt a visszaemlékezést irom. Ugy történt az, hogy mikor a hőskölteмény megjelent, édes apám magához hivatta a *Debreczeni* Márton rokonságát és felolvasta előttük az életrajzot, melyhez az adatokat maga szolgáltatta volt. Az atyafiság érdeklődve figyelt; aztán elérzékenyülve, könynyes szemekkel bólingattak: «igaz, mind igaz; de még oda kelle vala irni az *ökrökről*, meg a *képről*, meg az *ebédről*». S mindenik elmondott valami nagyon egyszerü, de nagyon szivhez szóló dolgot a minta-emberről. Az egyik testvérnek, Pálnak, volt egy szép szőke kis leánya, Erzsi. «Debreczeni, lángész ez a gyermek», mondotta volt édes apám és együtt tanitott a kis parasztleánynyal (mily kár, hogy a lángész nem ragadós!) ... Tehát mikor a kis leány hallotta, hogy még sok minden nincsen leirva az ő imádott «bácsi»-járól, ragyogó tekintettel fordult hozzám: — «Kisasszony! irjuk le mi, ha megnövünk ... irjunk oda mindent Márton bátyámról» ... Lehet, hogy Debreczeni Erzsi — most már Sinkó Ferenczné — elfeledte ezt a szándékát, s habár most is elolvas mindent, a mi nagy nevü bátyjára vonatkozik, de azért irni még sem akar. Hanem én nem feledtem el soha azt a jelenetet és mindig tudtam, hogy le fogom egyszer irni azokat az egyszerü megjegyzéseket, melyek a lángeszü férfi meleg szivére, tiszta kedélyének mélységére vetnek világot.

Pár évvel ezelőtt azzal a szándékkal kerestem fel szülőfalvamat és a Debreczeni Márton szülőfalvát, *Magyar-Gyerő-Monostort*, hogy a még életben levő egyetlen testvért, az akkor nyolczvanegy éves Pált, újból kikérdezem a bátyja felől.

A *Debreczeniek* meglepőn hasonlítanak egymáshoz. Világoskék ragyogó szemek, fehér piros arczszín, kiálló pofacsont, nagy domboru hom-

lok, lágy, hamvas szőke hajzat és szép metszetü, rendkivül piros ajkak, — ilyen volt *Márton* és ilyen a most élő *Debreczeni* is mind; de legtökéletesebb volt a hasonlat *Márton* és *Pál* között. Ezt meg is mondtam az aggastyánnak azon a találkozón.

— «Pál gazda! kegyelmed épen olyan, mint bátyja abban a nagy könyvben; emlékszik?»

— «Emlékszem; el'iszem, hogy emlékszem...»

A leánya hozzám hajolt és azt súgta:

— «De én meg nem hiszem; felejt már az öreg nagyon! Ugy-e bár, édes apám uram, nem sokat tud most a «bácsi»-ról?»

— «Kiről te, Márton bátyámról? Na, azt ne mondja nekem senki! A mik most történtek tizenöt esztendő óta, lehet, hogy nem mindig világosak előttem, összefutnak, mint a betük; de a mi régen történt, azt tisztán látom. Különösen emlékszem Márton bátyámnak a legkisebb szavára, minden lépésére... Emlékszem; hogyne emlékezném!... És a révedező öreg szemekbe fény gyúl; elmult idők varázsa borúl az aggastyánra és ifjui hévvel hivogatja elő édes emléke it.

*

Debreczeni Márton 1802-ben született, s alig kezdett iskolába járni, már feltünt az öreg kántornak, hogy ez nem olyan gyermek, mint a többi s elkezdte biztatni a szülőket:

— «Nagy kincs van ennek a kis fiunak a fejében; okvetetlenül kollegiumba adják kendtek!»

Az apa azt felelte, hogy: folytassa csak az ő mesterségét, a fazekasságot s a mig hajtani birná a korongot, addig őrizze a tehenet.

— «Ugy, úgy, Marczikám, — tette hozzá beteges édes anyja; — ne hagyj te itt bennünket!»

És a kis fiu őrizte a tehenet a «havasszél»-ben, és a Szamos partjára dőlve olvasta azokat a könyveket, melyeket az öreg paptól kapott. Hej! ha ezen a kedves helyen meg lehetne mindazt tanulni, a mire a kis fiu úgy vágyott! A gyermek szivében erős küzdelem támadt. Nagyon hajtotta valami. De épen olyan erővel fogva tartotta a zúgó erdő, a csillogó Szamos s a hóval barázdált kék hegyek. Olykor a tudás vágya annyira sarkalta, hogy felkiáltott: — «Megyek!» Aztán ismét érezte, hogy azt az erős köteléket nem tudja elszakitani. Midőn ébredező lelke igy küzdött, akkor halt meg édes anyja. És a kis fiu határozott: — «Elmegyek!» — Könnyes szemei felcsillantak: — «Most már elmegyek!»

És elment és azon év őszén (1814-ben) a havasalji szülőfaluban már kézről-kézre járt egy levél, melyet a kolozsvári ref. iskola egyik jeles tanára irt az iskolamesternek s melyet az öreg Pál nyolczvanegy éves korában is szóhiba nélkül tudott: «Rekt'uram! Meglássák, nagy ember lesz egykoron abból a kalotaszegi kis fiuból. Az utolsó padból már az elsőbe került. Nem is látják tanulni; de azért még is ő tud legjobban mindent. Klasszikus könyveket olvas éjjel-nappal és megérti. Gyakran látom könyveire hajtani szőke fejét; leborúlva siratja szegény, meghalt édes anyját. Immár első a legjobbak között és nem tudom nagy tálentumát, példás, szelid magaviseletét, vagy kitartó szorgalmát dicsérjem-e jobban? Büszke lesz egykor az a falu erre a czondrás kis fiura...» És a professzor nem csalódott.

Nagy nélkülözések között tanult, mert nem akarta, hogy édes apja elvonjon valamit az öt kis árvától. «Megköszönöm, ha egy héten egy barna kenyeret kapok». És nem is kapott egyebet. Mély szeretettel ragaszkodott övéihez s ezt annyira ki tudta mutatni, hogy még mostoha anyját is megnyerte, s a komor asszony tőle kitelhetőleg gondozta apró mostoháit, csakhogy a «kollegistá»-nak kedvébe járjon. Az öt kis árva között Ferencz volt a legfiatalabb; ezt még a többinél is forróbban szerette Márton. «Tehetséget látok ebben a szép szöszke gyermekben; taníttatni fogom.» S bár szűken telt, mert csak az ösztöndijak elnyeréséből tengődött; de azért a kis Feri nem látott szükséget semmiben. «Küldök egy aranyat, — igy ir a Feri tanitójához; — takargassák be vele, már a mennyire lehet, a szegény kis öcsém rongyát.» Más alkalommal pedig ezt irja: «Küldök tiz forintot, — kicsiből kicsit, — öltöztessék az öcsémet «kék»-be.»

Debreczeni Márton bányász lett és fokról fokra emelkedett hivatalában. Abrudbánya tisz

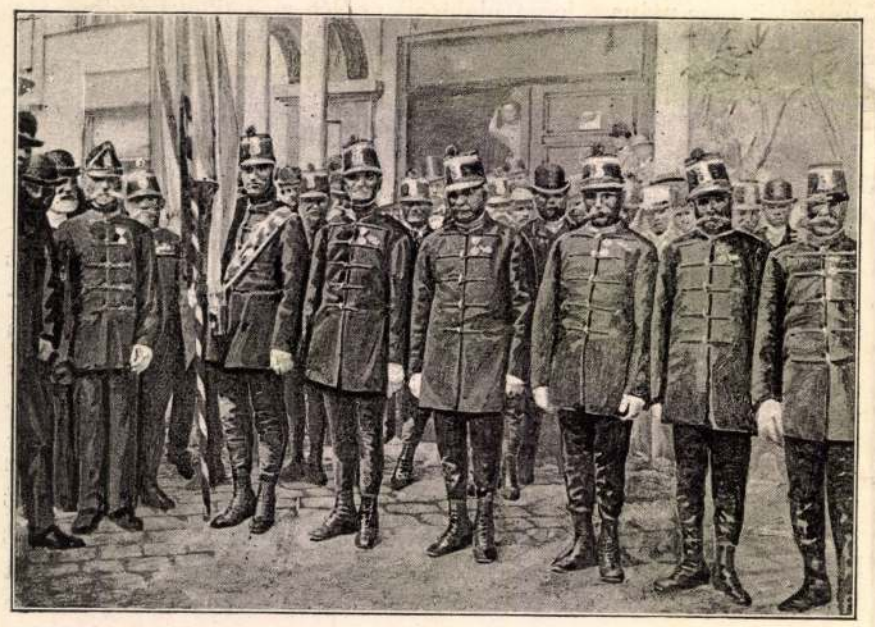

DEBRECZENIEK.

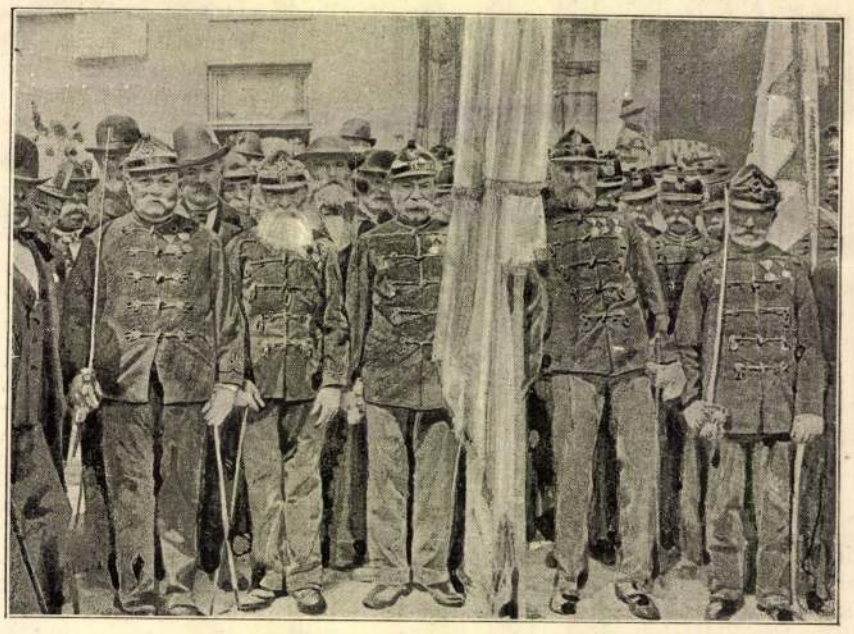

BUDAPESTIEK.

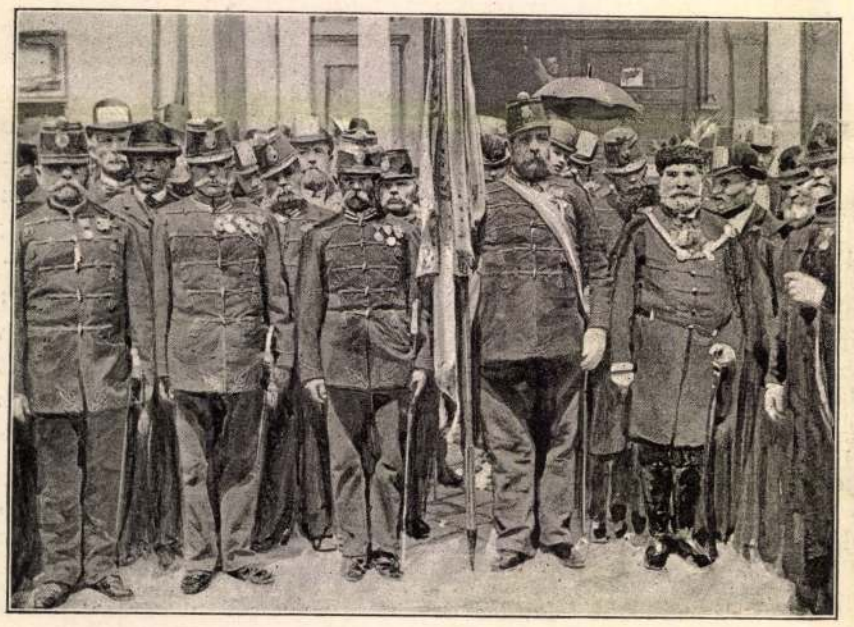

GYŐRIEK ÉS SZEGEDIEK.

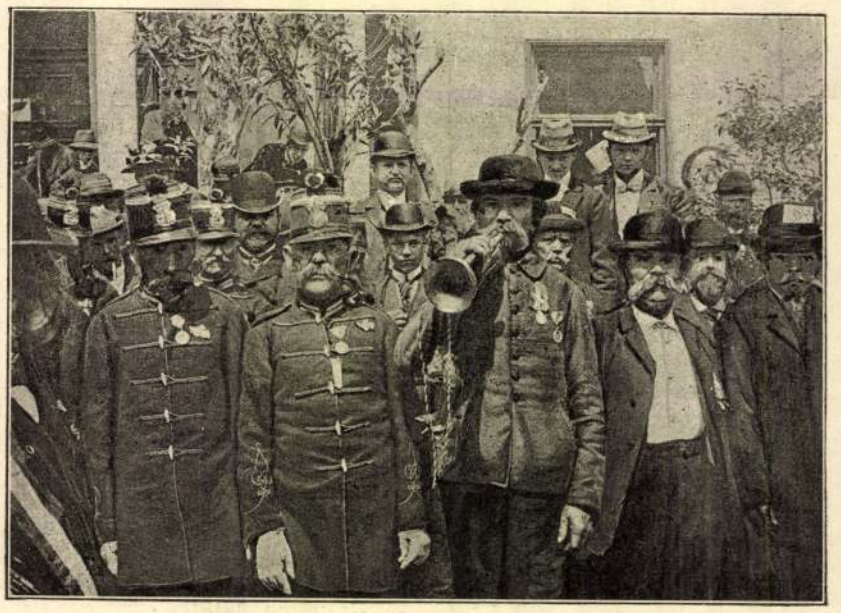

HAJDUNÁNÁSIAK.

1848/9-ES HONVÉDEK A BUDAI HONVÉD-SZOBOR LELEPLEZÉSÉNÉL. — A «Vasárnapi Ujság» rajzolójának pillanatnyi fényképfölvételei.

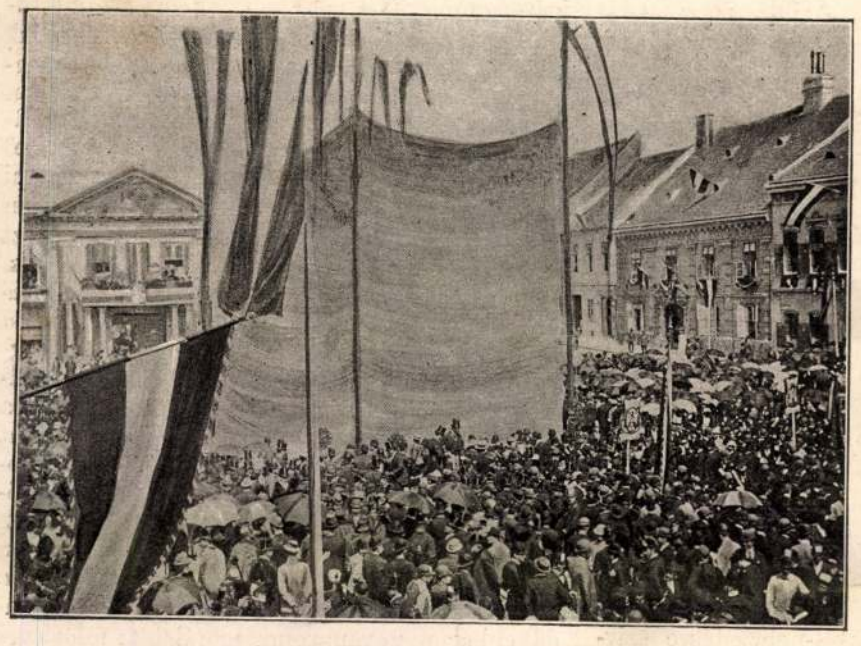

A LELEPLEZÉS ELŐTT.

A LELEPLEZÉS UTÁN.

teletbeli polgárának, Zarándmegye táblabirájának választotta; az országgyülés pedig nemességre ajánlotta. Nemes lett tehát külsőképen is; mert a benső, igazi nemesség vele született. Debreczeninél a mindig kutató szellem és a lángész teremtő ereje olyan alkotásokban nyilvánult, melyeket a külföld tudományos szakférfiai is csodálattal ismertek el. Bámulatos, kitartó szorgalma, hatalmas talentuma új lendületet adott az egyetemes bányaügynek.

Hasznos újításait, nagyszerü felfedezéseit azonnal alkalmazták Németországban, Kopenhágában és Bukovinában. Ásványokat, csigafurókat neveztek az ő nevére és egyszerre több külfödi egyetemhez kapott meghivást.

— «Nem megyek; inkább nyomorkodom itthon, ha tehetnék valamit az erdélyi bányászatért, mintsem duskáljak ott, a hol még sincsenek igy rám szorulva.» — Érezte, hogy itthon nem fog duskálni soha a földi javakban! . . .

De hát a nagy tudományu szakférfiról, a mély kedélyü költőről avatott kéz irt életrajzot, én csak azokat az apró dolgokat akarom felemliteni, melyekre az unokahúg azt mondta volt: «Ezt irjuk mi le, kisasszony!»

Hosszas távollét után, midőn mint magas állásu egyén jött szülőfalvába atyafilátogatásra, mosolyogva tiltakozott a czim ellen:

— «Na, ne bolondozzanak, édes lelkeim! nem vagyok én a monostoriaknak méltóságos úr. Az öregeknek Marczi öcsém, a fiataloknak Márton bátyám akarok én lenni mindig. Kerüljenek csak be, üljünk sort, mint hajdan s hányjuk-vessük meg a régi dolgokat. És ha megforgattuk a szót, jöjjön velem, a kinek kedve tartja a havasszélbe, oda, hol egykor a kajla tehenet őriztem és süssünk szalonnát és hallgassuk a fenyves zúgását s a Szamos harsogását . . .»

Pattogott a száraz galy, serczegett a szalonna és forró zsirját cseppenként eregette a puha barna kenyérre, melyet a hajdani kis pásztor fehér keze tartott a nyárs alá. A pompás lakmározás után végig dőlt a süppedő füvön:

— «Tudjátok, hogy sokkal okosabb lett volna tőlem, ha el nem hagyom ezt a tájat soha. Érzem, hogy ide vagyok én forrva testtel-lélekkel. Az erdő zúgása, mintha az én szivemből áradna szét és vérem keringése egy lenne a Szamos futásával . . . Bizony boldogabbak azok, a kik nem szakitják ki magukat fajuk ősi légköréből. A hol nemzedékről-nemzedékre gyökeret vertek, csak ott élhetnek igazán.» Elmélázva szemlélte a fehér fodrú kékes felhőket: mint sietnek, mint úsznak szakadatlanul. Így futottak akkor is, mint most és mind hivták őt, hogy menjen velük . . . mindig, mindig ezek a röpke felhők hivták . . . Ejh! hiában minden. Érzi, hogy újból csak úgy tenne, újból elmenne; mert a tudás vágya erősebb a szülőföld vonzásánál is.

Addig nem távozott hazulról, mig az övéivel meg nem igértette, hogy felkeresik őt Szebenben. És ősz felé az atyafiság szavát állta. Nagy volt a készülődés. A mostoha anya pisztrángokat szerzett; az otthon maradó hajadon húg, a szőke Kata, varrottaskendőt végzett be az ismeretlen ángynak és jó egészséget kivánt Márton bátyámnak. Pál befogta két apró tehénkéjét és felültette a kis diákot, ennek tanitóját és a mostoha anyját s megindultak a nagy útra, melyet isten segedelmével, öt napi menéssel, öt napi jövéssel megejtenek valahogy.

Végre elérkeztek a nagy «sárgaház» elé és lekaczmalódtak. *Debreczeni* Mártonnak nagy úri vendégei voltak: gróf *Mikó* Imre és két bányatanácsos. Épen asztalnál ültek és a szegény czondrás atyafiság összehuzódva sompolygott a konyha felé. A nyitott ajtón át Debreczeni észrevette őket, felszökött és utjokat állta:

— «Nem arra, édes lelkeim! Beh jó, hogy itt vannak; régen várom már!» — Rendre ölelte őket — «épen jókor érkeztek, anyám; még nem halt meg az anyósuk» (azaz még nincs vége az ebédnek.)

— «Nem megyünk mi oda, nem vagyunk mi urak közé valók!»

Debreczeni gyöngéd erőszakkal vezette befelé mostoháját. A parasztasszony sápadozott és zavartan forgatta azt a csomó fenyőgalyat, melyen belől a pisztrángok vannak, kivül

A BUDAVÁRI HONVÉD-SZOBOR LELEPLEZÉSI ÜNNEPÉLYE.

A «Vasárnapi Ujság» rajzolójának pillanatnyi fényképfölvételei.

pedig a piros varrottas kendő. «Nem is tudá, hogy mit csináljon az ajándékkal, mikor a teménytelen fényes üveg mellől csak rá néze az a sok úr.» A ház ura *Mikó* grófhoz vezette mostoháját:

— «Engedje meg exczellenciád, hogy ide ültethessem anyámat, a ki felnevelte öt árva kis testvéremet. Te, kedves öcsém Pali, ülj ide a feleségem — az édes ángyod mellé; a kis diákot és a tanitóját magamnak tartom.»

A bányatanácsosok nagy szemeket meresztettek; de *Mikó* gróf el volt ragadtatva. Felállott, poharára tette kezét s így szólt:

— «Debreczeni Márton, méltóságos conziliarus uram! Eddig csodáltam bámulatra méltó lángeszét, nagy tudományát, tiszta, erényes életét; most földig hajlok nagy, nemes szive előtt...» S mig a köszöntő a bokros érdemeket zengte, látszott Debreczenin, hogy nem tetszik az neki; de mikor éltette az atyafiságot és a falu egész népét, köny szökött a szemébe épen úgy, mint a rokonainak, mert ugyanegy forrásból, a szülőföld szeretetéből fakadtak azok a könyek.

A vendégek távoztával megeredt a bizalmas beszélgetés. *Debreczeni* szerető, nemes szivével rögtön kiérezte, hogy mi tehetné az ő Pali öcscsét boldog emberré és végtelen örömet érzett, hogy ő azt a boldogságot meg tudja szerezni...

— «Na, most vacsoráljunk úgy, mint odahaza szoktunk, ha valami nagyobb alkalmatosságot ülünk. És a tányérokban megcsillant az aranysárga csigás leves, aztán jött a töltött csirke és a paraszt rétes. A ház asszonya, — a ki csak törte azt a nyelvet, melyen a férje megirta hatalmas hőskölteményét, — szives jósággal kinálgatta őket. Vacsora után a legszebb szobába vezette anyósát s puha ágygyal kinálta. Reggel a ház urán kivül még mind aludtak, midőn a mostoha fáradt kifejezéssel, vörös szemmel távozott a szobából.

— «Hogy aludt, jó anyám?»

— «Nem aludtam, a szememet sem hunytam be, — vagy ha behunytam, az még rosszabb vala. Márton fiam, te jó valál mindig. Ne szegd a kedvemet most se; engedd meg, hogy az éjjel a szekeren háljak... Na, na, csak ne neheztelj, hát akkor a konyhán...»

— «De az istenért, mi történt? Rosz ágyat vetettek, ugy-e?»

— «Az ágyban nem lett vala hiba, de meg sem probálám». — E közben már mind a ketten ott álltak a vendégszobában és *Debreczeni* kérdő tekintettel nézett a parasztasszonyra, az pedig rémülten kapkodta szemét egyik képről a másra:

— «Na, ugy-e látod magad is? Mikor magamra maradék az estve és felvetettem a szememet, az az istenverte nagy bolond ló szembe szökött velem; azt hittem, hogy mindjárt kitapossa a lelkemet! Elfordultam. De akkor az az ember felém tartotta a puskája csövét, túl felől a sok szuronyos katona ostromolt. Egész borzalom volt! Meg sem mertem moczczanni, összehuzódtam ezen a töltött padon és majd megölt az irtózás... De már hogy is lehet az ember olyan, hogy a lovat a falra tegye? Istállóban annak a helye! Na, azt az egyet tudom, hogy ha száz esztendeig élek is, olyan házban nem fekszem, a hol éjszakára kép van a falon!»

És még azon este olyan szobába vezette a fia, hol csak tál és kancsó volt a falakon, épen mint odahaza.

Napközben eszébe jutott Mártonnak, hogy mit beszéltek az este és szeliden nézett a Pali szemébe:

— «Öcsém! egy kérésem van hozzád. Ma itt épen baromvásár van. Nekem szükségem lenne két szép ökörre. — Te azt nem is képzeled, mi minden kell a bányákhoz! Csakhogy én már kijöttem az effélékből, mert biz a régen volt, mikor a marhát őriztem! Azért kérlek, ne essék terhedre és válaszsz olyan jószágot, a mely egészen a te kedvedre való.»

Pál örömmel teljesítette a megbizást s még nyolczvanegy éves korában is erre az emlékre ragyogott fel leginkább öreg tekintete. Másnap a rokonság búcsút vett és haza felé indult a két kis tehénkével. Mikor megérkeztek, a szép két ökör már ott kérődzött a Debreczeni-ház udvarán.

— «Oh, hogy áldja meg az isten az ilyen jó testvért!»

És erről a két ökörről, meg arról a hires grófi pohárköszöntőről még ötven év multán is beszélnek abban a havasalji szép faluban.

Debreczeni Márton már negyvenkét év óta pihen a kolozsvári temetőben; de neve élni fog nemcsak a tudomány és költészet mezején, hanem szülőfalva népénél is mindaddig, mig csak az öregek nemzedékről-nemzedékre szivhez találó apró történetkéket regélnek apró unokáiknak nagy és igaz emberekről.

SZINHÁZ.

«A lengyel zsidó.»

Dráma három felvonásban. Irták Erckmann és Chatrian; fordította Iványi Jenő.

A nemzeti szinház ujdonsága.

Karácsony este van. Egy elzászi falusi kocsma barátságos belsejében vagyunk. Jóllétet árul el minden, s jótékony meleget áraszt a kemencze. Künn hóviharos idő jár, az ablakokat meg-megrengeti a szél, s fehér pelyhekkel rakodottan nyit be, szállinkózva, a vendég. A falu egy-két előkelője. Az erdőőr, az öreg polgár és a főcsendőr. A család barátai, a kiknek, úgyszólva, második otthonuk ez az egyszerű, tiszta ivó. A kocsmárosné, egy derék, takaros asszony, rokkát perget; a lánya, egy vidám teremtés, a vendégek körül forgolódik; a szolgáló meg hordja mérsékelt adagokban a bort. Pompás idylli téli kép. Künn fagyos zuzmara mellett szaggatja a fák koronáit a szél; benn a kedély melegénél a zord időről foly a szó. A kocsmárosné aggódva várja a városból a férjét, a lánya kevésbbé érzi az apja hiányát, az öregek incselkednek vele, a főcsendőrnek meg boldogságtól sugárzik az arcza.

A beszéd újra vissza-visszatér a rémes időre, a milyen a «lengyel éjszakája» óta nem is volt. Az az éjszaka az öreg polgárnak jutott az eszébe. Szakasztott ilyen rémidő volt épen tizenöt éve. Igy együtt üldögéltek a kocsmárossal az ivóban, midőn egyszerre csak száncsilingelés hangzik s nyomban utána egy hosszú szakállas lengyel zsidó lép be közéjök. Beköszöntő szavait most is hallja az öreg polgár. «Béke a házra! Kegyetlen idő van! Mélyen jár a hóban a szán.» Jött, leoldotta övét s az asztalra dobta azt. A dobást csengés követte. Az öv aranynyal volt tele. A zsidó egy órai etetés után távozott, s másnap, a kocsmától hajításnyira fekvő patak hidja tövében megtalálták a lovát, kocsiját, kaftánját, de neki s a pénzének nyoma veszett. És hiába volt minden kutatás. Bünösre maig se tudott akadni az igazságszolgáltatás.

Midőn az öreg polgár visszaemlékezése végéhez jut: megérkezik, közörömre baj nélkül, a kocsmáros, a ki a helység polgármestere is: egy sunyi, szembe nézni nem szerető rőtes alak. Tisztelettel és szeretettel veszik körül őt s csakhamar megtudja, miről foly a szó; de ő ép oly hamarosan másra fordítja a szót. Elmondja, hogy egy bolond delejezőről beszéltek a városban, a ki emberekből régmultak történeteit is ki tudja csikarni. Az öregek ámulva hallgatják, a fiatalok egymás szemeinek delejébe merülnek, künn meg ablakot zúz a vihar, a melynek csörömpölését közvetlen követőleg száncsilingelés nesze jő a szobába. A társaság elnémul, a kocsmáros halotthalovány lesz, s feltárul az ajtó. «Béke a házra! Kegyetlen idő van! Mélyen jár a hóban a szán» beköszöntéssel egy hosszú szakállas lengyel zsidó lép a szobába, leoldva s az asztalra dobva övét. A társaság megmerevedve tekint rá, a kocsmáros összerogy és a függöny legördül.

Ez az első felvonás. Lekötő, életteljes és az igazság erejével is ható kép. Az öregek visszaemlékezése természetes. A visszaemlékezés koruk kiváltsága; s hogy ép az az éj jut eszökbe: megmagyarázza a hely s az idő. Ebben a szobában s ilyen időben látták a rejtélyesen eltüntet utoljára. Hogy ép visszaemlékezésök közben kö szönt be közéjök egy lengyel zsidó: semmi különös. Ilyen időtájt járnak-kelnek Elzászban gabonát vásárolni a lengyel zsidók, a mint ezt többször is említik beszélgetésökben az öregek. A beköszöntő szavak ugyanazonosságán lehetne némileg megütődni. Én elfogadtam. «A béke a házra!» köszöntést feltétlenül, — mert az egyfoglalkozásúak konvenczionális szólásformái rendszerint azonosak, — a másik két mondást meg a hóviharos éjből kifolyólag. Az utas időt, utat tárgyal, különösen ha az idő készti fedélkeresésre. Az egy-ugyanazon tárgyról írók kifejezéseikben gyakran találkoznak; miért ne kiálthatna fel két ember ugyanazon szóval, teljesen találkozó helyzet benyomása alatt! De ha az író a kocsmárosra való lelki hatás okából mondat el három ugyanazonos mondatot: fölösleges munkát végez. A rémes éj ugyanazonossága, a karácsonyi évforduló, a visszaemlékezés, az eset elbeszélése, a csilingelés s a belépő lengyel zsidó: teljesen elég arra, hogy a bűntudat furdaló érzése elemi erővel kiüljön az arczra.

Az első felvonásból a következőkkel jő tisztába az ember: a kocsmáros tette el láb alól a zsidót; a rablott pénzzel jóllétnek örvend; belopta magát polgártársai becsülésébe; s hogy a lánya és a főcsendőr jegyesek.

A második felvonásban a kocsmáros magánszobájában vagyunk. A rémes éj izgalmától testileg összeszedte magát, de a belseje nyugtalanul kavarog. A háznép templomba megy, ő meg előttünk áll leplezetlenül. Emberek között: a falu legbecsültebb embere; magára maradva: bűne rejtve maradásán gazul módolgató. A viharos éj friss benyomása marja belülről, s a delejes álom rémképének borzalma se hagyja nyugodni. A «kisbiró» — a lengyel zsidó szánjának visszhangjául, — a fülébe csilingel neki folyton. Meg-megrezzen a hangra s kapkodva keresi a mentő fonalat, mig nem eddig bevált paraszt furfangjával: lányának jegyese, a főcsendőr jut eszébe. Annak a feladata: kutatni a bűnt. Az ipa ellen gyanú esetén se fog kutatni a meggazdagított vő. A hatóság közegét kell hát sietve magához lánczolni a házassági kötéssel. Mondva: téve; hivatja a jegyzőt s még az nap aláírják a szerződést; de az nem megy egészen símán az örömapára nézve. A lelki vergődés verítéke ott ül az arczán s úgy jár-kel föl-alá, mint a ki retteg, hogy minden perczben szétvághatja valami véletlen a kimódolt mentő fonalat. A véletlen nem állít be, az aláírás megtörténik, s mindössze is csak az örömapát sujtja önkivületbe a családi öröm, s azzal aztán végződik a második felvonás — egy nagy valószinűtlenséggel.

A szerződés aláirásánál ugyanis ott van az egész falu népe. Apraja, véne. Szájtátva nézik, hogy 30,000 frankot ad lányának hozományul a kocsmáros, és nincs a ki a homlokára ütne azonnal. Pedig a falu népe mindenütt egyforma. Az mind belelát a szomszédja zsebébe, s a hol többet lát: a «honnét» kérdése rögtön előáll. A kis elzászi falucskában nincsen semmi gyanu. Kincses hozományon, lelki vergődésen meg nem ütődnek. Ők úgy állanak ott a szobában, mint egytől-egyig bárgyu fajok csemetéi, még a feleséget sem véve ki. Az se tud semmit, pedig a nő, ha nem *tud*, hát *kiérez* ilyesmit. Nála nincs nyoma ennek. A család lelki légkörét nem zavarja semmi se.

Jön a végfelvonás. Az abból áll, hogy a kocsmáros az esküvőről virradóra meghal. Este nyugalomra kiséri őt a násznép és reggel a halálvergődés végperczében leli a családja. Meghal egy álom által okozott lelki paroxsismus gehenna tüzének emésztő benyomása alatt. A mit tizenöt évig nem tudott elvégezni az igazságszolgáltatás, egy álom által elvégezteti az író. Teheti, különösen ha oly tolmácsolóra akad, mint Ujházi Ede. Ujházi azt a jelenetet minden ízében kidolgozott művészi alkotásban hozza elénk.

A jelenet a kocsmáros padlásszobáját tünteti elő abban a pillanatban, a mint a lakzi izgalmaitól kimerültet fölkisérik nyugalomra. Lent zene mellett tovább foly a vígság, a mi neki kapóra jövő ürügy, hogy a csendkeresés révén,

kivételesen a padlásszoba rejtett zugába huzódjék. De annak tulajdonképen más oka van. A delejezés erejének a városból hozott réme motoszkál a lelkiismeretében, s attól fél, hogy a mit szükség esetén majd elpalástol a vő, elárulhat az álom. Igy menekül a padlás rejtekébe, a hol esetleges hallucinatiói nem juthatnak senki fülébe.

Elfüggönyzi ágyát, lefekszik, sötét lesz, s aztán álmodja azt az álmot, a mely reggelre megöli. Ez az álomjelenet előttünk folyik le, a szinpad hátterében. A vádlottak padján ül a kocsmáros és vallatják. Konokul tagad. Tanu nincs. A bíróság érzi, hogy ő a bünös, de nem tudja beismerésre birni őt. Az elnöknek a végső eszköz jut eszébe és delejezőt hivat. A vádlott megborzad, tiltakozik s arczára nehéz cseppekben kiüt a veriték. A delejező megjelen s alkalmas mediumnak nyilvánitja őt. A medium a kétségbeesés erejével küzd a hatás ellen, de hiába. Álomba merül s a delejező elmondat vele mindent.

Orozva, baltával ütötte le a lengyel zsidót, a mint tőle távozóban, lassan haladó szánjával a szomszédos patakhoz ért; aztán megrabolta s egy közeli mészégető kemenczében elégette a hullát. A vallomás kimeritően részletes. A büvész nyomról-nyomra viszi kérdéseivel a bűnöst, a ki nemcsak beszél, hanem végig is csinálja a gyilkos éj borzalmait élethü mozdulatokban. Elbeszélését a bíróság jegyzőkönyvbe veszi, s mikor a kép teljes, int a delejezőnek, hogy ébreszsze fel őt. Megtörténik; felolvassák neki a vallomását s kimondják rá az akasztófát. Két őr megragadja, ordítozva viaskodik velök, s kétségbeesetten hivja segélyre vejét, a főcsendőrt, miközben az álomjelenet függönye legördül. Ezt nyomban követőleg fölébred ágyában a kocsmáros és berohanó övéi jelenlétében egy hörgő kiáltással szörnyet hal.

Ölhet-e az álom? Ujházi művészete megérteti velünk, hogy igen. Az az erkölcsi- és ideg-diszpoziczió, a melyet ő a kocsmáros egyéniségében elejétől elénk tár: feltétlenül katasztrófába visz. Annak az embernek egy vagy más módon el *kell* vesznie, még ha tizenöt évig ki kerülhette is az elkerülhetetlent. Hogy egy álom is végezhet vele, annak ép ebben a tizenöt évben rejlik a magja; mert hát lényegileg nem is az öl, hanem a tizenöt év, a melynek munkájához csakis végső lökésül jelen meg az álom.

Megölt egy embert. Annak az árnya kiséri. Rablott vagyonnal közbecsülést bitorol, s mindakettő koczkán áll szakadatlan. Ennek az embernek tizenöt éves rettegés az élete. Mindenre összerezzen; áruló minden szellősuhanás; az akasztófa gondolata kiséri nyomon, s lelkére sulyosító, hogy titkát még a felesége se tudja. Igy éri őt a karácsony-est ismétlődése tizenöt év után. A jelenet olyan, mintha csak a megöltnek szelleme jött volna hozzá látogatóba, s ép abban a pillanatban, midőn a városból a delejezés rémét, mint bűne árulójának biztos eszközét, hozza magával. Megzavarodik; a rettegéstől elernyedt idegei felmondják a szolgálatot; láz vesz rajta erőt és kapkodva cselekszik. Nyakra-főre házasitja a főcsendőrrel a lányát, s hogy álmát meg ne lophassa senki se, a lakzi mámorától izgatottan a padlásra menekül, de önmaga elől nem képes menekülni. A mit az igazságszolgáltatás keze nem tudott elvégezni, elvégezte vele egy álom által a lélekmardosás.

A darabot az operaházban adták kétszer s csak a harmadik előadással került a nemzeti szinházba, gyér látogatottság mellett. Igaz, hogy itt van a saison-vég, de hát a «Keleti utazás» egy harmad-rangú külvárosi német szinházból a nemzeti szinházba átplántált úgynevezett helyzetes darab az évadvég mellett is vonzott izléstelenségei daczára. Ezekkel a «Pont Biquet» és «Toupinel»-féle helyzetes darabokkal csinján kellene bánni. A nemzeti szinház mindenekfölött izlésnemesitő műintézet. Ezek a darabok alaposan lerombolnak minden érzéket a finomság iránt, a mi a szinész és publikum rovására esik egyaránt. Megszokják az erős akkordot s a gyengéd hang közönyösen hagy. A publikumnak szinház kell s elvégre is azzal az eledellel táplálkozik, a melyet eléje tálalnak.

A «Lengyel zsidó» előadásáról egészben véve is csak jót mondhatok s ajánlom mindenkinek,

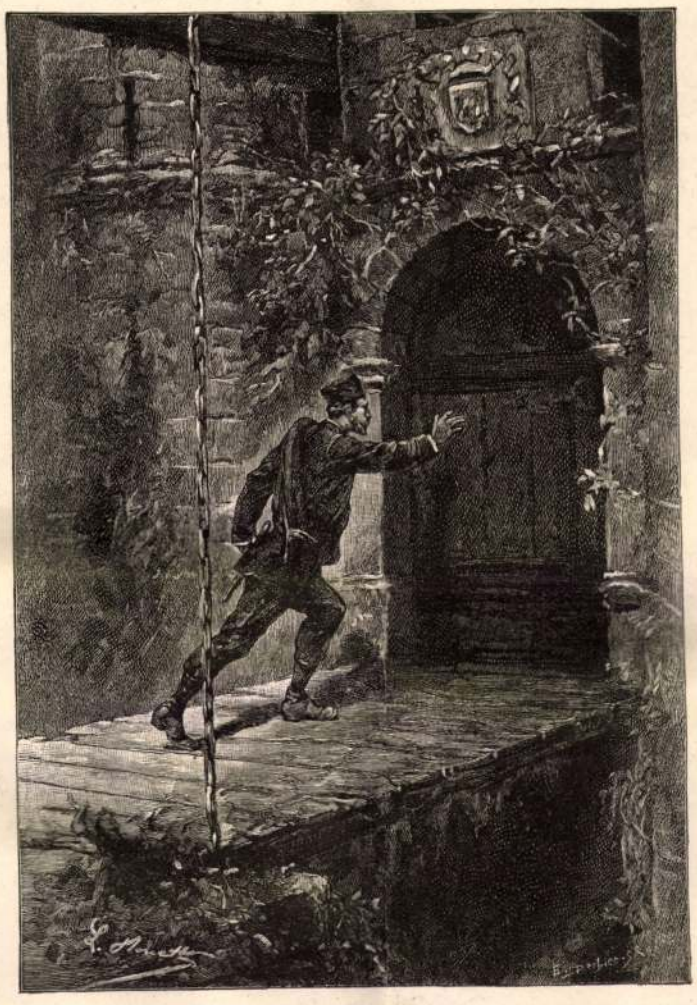

Ferencz gróf megérintette kezével a kaput.

VÁRKASTÉLY A KÁRPÁTOKBAN.

hogy Ujházi művészi alakitását nézze meg. A többi szereplők is helyükön vannak, a nélkül azonban, hogy kiválót nyujthatna bármelyikök is. Nincs szerepök. Cselekedni egy se cselekszik, s úgy szólva a népség, katonaság magatartására van szorítva mind. Ujházi intézi a dolgokat s kitünően érvényre juttatja a szerzőnek azt a tiszta és világos czélzatát: hogy az igazság kutató keze mesterkedéssel kikerülhető, de bűnt büntetlenül elkövetni még sem lehet. —*ée*—

VÁRKASTÉLY A KÁRPÁTOKBAN.

REGÉNY VERNE GYULÁTÓL.

Francziából fordította HUSZÁR IMRE.

(Folytatás). (20-ik közlemény.)

XII.

Lehetséges volt-e ez? Stilla, a kit Telek Ferencz gróf holtnak hitt, megjelent neki a körbástyán! .... S nem káprázat volt; hiszen Roczkó is látta a tüneményt, ép úgy, mint ő maga! ... Csakugyan a nagy művésznő volt az, Angelika jelmezében, ép úgy, a mint a közönség előtt megjelent búcsuelőadásán a nápolyi San-Carlo szinházban.

Az ifju gróf előtt világossá lett a szörnyű valóság. Tehát az imádott nő, a kit feleségül akart venni, öt év óta be van zárva e várkastélyba, az erdélyi hegyek közt! Tehát a művésznő, a kit Ferencz gróf a szinpadon összeroskadni látott, nem halt meg! Tehát mialatt Telek Ferencz grófot félholtan a lakására vitték, Gortz Rudolf be tudott jutni Stillához, őt elrabolta, elhurczolta ide a kárpáti várkastélyba, s a szerencsétlen este utáni napon az egész nápolyi lakosság csak egy üres koporsót kisért ki a *Campo Santo Nuovó*-ba!

Mindez hihetetlennek, lehetetlennek, a józan észszel ellenkezőnek látszott, a csodával határos képtelenség volt; és Ferencz gróf ismételhette volna ezt akár a végtelenségig ... Ugy van ... De egy dolog háttérbe szorított minden egyebet, az, hogy Gortz báró elrabolta Stillát, mert ime Stilla a várkastélyban van! ... Stilla él, mert hiszen megjelent a körbástyán! ... Ez minden kétségen kivüli valóság volt.

Az ifju gróf igyekezett rendezni eszméit, melyek abban az egyetlen elhatározásban összpontosultak, hogy elragadja Gortz Rudolf bárótól Stillát, a ki öt év óta a kárpáti várkastély rabja.

— «Roczkó! — szólt Ferencz gróf lihegő hangon, — figyelj reám és mindenekfelett érts meg jól, ... mert úgy érzem, mintha eszemet veszteném ...»

— «Oh! gróf úr ... kedves jó uram!»

— «Minden áron be kell jutnom ebbe a várba ... még ma este ... Ő itt van ... Látott engem, mint én őt ... Bizonyára vár reám ...»

— «Nos, akkor ... én is méltóságoddal megyek ...»

— «Nem ... egyedül fogok menni.»

— «Egyedül?»

— «Igen.»

— «De hogyan fog méltóságod bejuthatni a várba, a melybe Deck Miklós nem hatolhatott be. A felvonó hid kapuja be van zárva.»

— «Előttem nem lesz bezárva .... Keresek és találok olyan tért, a hol behatolhatok.»

— «Méltóságod nem akarja, hogy vele menjek ... igazán nem akarja?» ...

— «Nem! ... El fogunk válni és te épen azzal tehetsz nekem szolgálatot, ha elmaradsz tőlem.»

— «E szerint itt fogom bevárni a gróf urat?»

— «Nem, Roczkó!»

— «Hova menjek tehát?»

— «Macsesdre ... vagyis inkább ... nem ... ne Macsesdre, — viszonzá Ferencz gróf. — Szükségtelen, hogy a macsesdiek megtudják ... Menj le Vulkán községbe és ott töltsd az éjszakát ... Ha holnapig nem térnék vissza, indulj el Vulkánból ... vagyis nem ... várj még pár órát ... Aztán indulj el Gyula-Fehérvárra ... Ott értesitsd a csendőr-parancsnokságot... Mondj el neki mindent, a mi történt... és térj vissza a csendőrökkel. .. Ha kell, ostromolják meg a várkastélyt. .. Szabadítsátok meg őt ... Ah! irgalmas Isten! .... ő él! .... és Gortz Rudolf hatalmában van!»

Mialatt az ifju gróf igy beszélt, Roczkó folyvást fokozódni látta lázas izgatottságát, mely olyforma túlzásokban nyilvánult, a milyeneket olyan embereknél tapasztalhatni, a kik teljesen elvesztették önuralmukat.

— «Menj ... Roczkó!» kiáltá még egyszer.

— «Méltóságod parancsolja?»

— «Parancsolom.»

E szó után Roczkó nem tehetett egyebet, mint hogy engedelmeskedjék. Különben Ferencz gróf már ott hagyta és a hajdú nem is látta többé gazdáját a sötétségben.

Roczkó még néhány perczig mozdulatlanul állt a helyén. Nem birta elszánni magát a távozásra. Ekkor az jutott eszébe, hogy Ferencz gróf hasztalan fog erőlködni, mert nem hatolhat be a kastélyba, sőt még a várudvarra sem, hogy kénytelen lesz visszatérni Vulkán faluba .... talán holnap ... talán még ma éjjel ... Akkor aztán mindketten elmennek Gyula-Fehérvárra, és a mi nem sikerült sem Ferencz grófnak, sem az erdésznek, sikerülni fog a csendőrségnek ... Kézre kerítik Gortz Rudolfot ... elragadják tőle a szerencsétlen Stillát ... megmotozzák a kárpáti kastélyt ... ha máskép nem lehet, nem hagynak követ kövön, még ha a pokol valamennyi ördöge szövetkeznék is egymással, e fészek megvédelmezésére.

És Roczkó lement az Orgall fensík lejtőin a Vulkán-szoros felé.

Ferencz e közben a várárok mellett tovább menvén, már megkerülte a baloldalon levő szögletbástyát.

Ezerféle gondolat keringett az agyában. Most már nem lehetett kétség a felől, hogy Gortz Rudolf a várkastélyban tartózkodik, minthogy Stilla is itt volt bezárva ... Csakis ő lakhatott a várban ... És Stilla élt! ... De vajjon hogyan fog Ferencz gróf eljuthatni hozzá? ... Hogyan szabadithatná őt ki a kastélyból? ... E kérdésekre nem tudott felelni; de érezte, hogy meg kell lenni és ... hogy meglesz. Ő le fogja győzni azon akadályokat, a melyekkel Deck Miklós nem birt megküzdeni ... Nem a kiváncsiság kényszeríté őt, hogy e romok közé behatoljon. hanem a szenvedély, a szerelem e nő iránt, a

kit élve talált fel ismét. Igen, élve!... mert hiszen holtnak hitte. Minden áron ki kell szabadítania Stillát Gortz Rudolf hatalmából.

Ferencz gróf kétségkivül meg volt róla győződve, hogy a várudvarra nem juthat be másképp, mint a déli oldalon, azon a kapun keresztül, a melyet a felvonó híd zárt el. Belátta, hogy lehetetlen volna felmászni a magas falakon; tovább ment az Orgall fensík szélén, miután megkerülte a kerekbástyát.

Nappal ez nem lett volna nehéz dolog. De éjjel, mikor a hold még nem kelt fel, sötét éjjel, mikor a ködök összesürűdtek a hegyek közt, — több mint koczkáztatott vállalkozás volt. Nemcsak a legcsekélyebb ballépés, vagy a várárokba való lezuhanás idézhetett volna elő szerencsétlenséget, de még attól is őrizkednie kellett, hogy valamely sziklának neki ne menjen és ezt le ne döntse.

Ferencz gróf tovább haladt; lehetőleg a várárok közelében igyekezett maradni, és kézzel-lábbal tapogatózott, hogy biztosan léphessen. Emberfeletti erő tartotta fenn és érezte, hogy valami rendkivüli ösztön vezérli, mely nem ejthette tévedésbe.

A kerekbástyán túl volt a várároknak az a sáncza, a melyen a felvonó hid vezetett át, mikor le volt bocsátva.

E bástyán túl az akadályok többszöröződni látszottak. A roppant szikladarabok közt, melyek a fensikot boriták, az ifjú gróf nem maradhatott többé az árok-sáncz mellett, kénytelen volt attól eltávozni. Képzeljen magának az olvasó egy embert, a ki a karnaki síkon a rendetlenül álló dolmenek és menhirek (druida-oltárok) közt akarná magát tájékozni. És nem volt semmi olyan pont, a mely szerint irányithatná magát; egyetlen világsugár sem látszott a sötét éjszakában, a mely még a vártorony tetejét is mintegy fekete fátyolba borította.

Ferencz gróf mégis tovább ment; itt egy sziklatömbre kapaszkodott fel, a mely az útját elzárta, amott a sziklák közt mászott tova; kezeit összekarmolták a tövisek és bozótok; a pihenő helyükről felriasztott éjjeli madarak némelykor a haját érintették szárnyaikkal, mikor sivító, éles sikoltással felröpültek. Ah! miért nem kondult meg most a kápolna harangja úgy, mint a minap Deck Miklósnak és az orvosnak? Miért nem gyúladt ki a vártorony mellvédei közt az a világosság, mely azokra áramlott? Az ifjú gróf a hang, a világosság felé irányozta volna lépteit, mint mikor a tengeren a hajó kormányosa a vészkürt bömbölése, vagy a világító torony fénye felé irányozza a hajóját.

Semmi!... Csupán a sötét éj, melyben csak néhány lépésnyire lehet látni.

Így tartott ez csaknem egy óráig, Ferencz gróf azt vette észre, hogy eltévedt, mert a föld balfelől lejtős kezdett lenni. Talán túlment a felvonó hidon és elhagyta már a várkaput.

Megállt; türelmetlenül toppantott a lábával és a kezeit tördelte. Merre menjen? A düh vett rajta erőt arra a gondolatra, hogy kénytelen lesz bevárni a hajnalt... Akkor meglátja a várbeli cselédség és lehetetlen lesz váratlanul megjelennie... Gortz Rudolf báró vigyázni fog magára...

Ejjel, még ma éjjel kell bejutnia a várkastélyba; és ime, e sötétségben nem tudja magát tájékozni.

Egy kiáltás... a kétségbeesés kiáltása tört elő ajkairól.

— «Stilla! — kiáltá; — Stillám!»

Azt hitte talán, hogy a fogoly meghallhatja és felelhet neki?

Legalább húszszor ismételte a nevet, s a Pleta sziklafalai visszhangozták kiáltását.

Ekkor hirtelen egy világsugár szürődött át a sötétségen, meglehetős magasságból.

— «Ott van a vár... ott!» — mondá magában az ifjú gróf.

És valóban e világsugár oly magasból lövelt alá, hogy a forrása csakis a közepső vártoronyban lehetett.

Ferencz gróf, elméjének felhevültségében nem is kétkedett a felől, hogy a világosságot Stilla gyujtotta számára irányjelzőül. Meg volt győződve, hogy Stilla ráismert abban a pillanatban, mikor ő is megismerte a művésznőt a bástya mellvédei közt. És most Stilla ad neki jelt és mutatja az utat, a melyen eljuthat a várkapuhoz.

Ferencz a világosság felé indult, a mely folyvást fokozódott. Minthogy nagyon is eltért balra, az Orgall fensikon kénytelen volt mintegy húsz lépéssel jobb oldali irányban visszatérni és némi tapogatózás után végre ismét megtalálta a várárok sánczát.

A világosság most átellenben fénylett, kétségkivül a vártorony valamelyik ablakából.

Ferencz gróf tehát azonnal szemközt fog állni az utolsó, — talán legyőzhetetlen akadályokkal.

És csakugyan, mivel a kapu be van zárva és a híd fel van vonva, mit tehet egyebet, mint hogy lemegy a várárokba; de aztán hogyan mászszék fel az ötven lábnyi magas falon?

Ferencz gróf elment addig a pontig, a melyre a hidat le lehetett bocsátani.

A felvonó híd le volt bocsátva.

Ferencz gróf a nélkül, hogy csak időt is engedett volna magának a gondolkozásra, végig futott a híd rezgő padlóján és megérintette kezével a kaput.

A kapu kinyilt.

Ferencz gróf berohant a sötét kapuboltozat alá. De alig tett nehány lépést, midőn a híd ismét nagy robajjal felemelkedett a kapu mögött.

Telek Ferencz gróf fogoly volt a kárpáti várkastélyban.

(Folytatása következik.)

1848/49-ES HONVÉDEK ELVONULÁSA A SZOBOR ELŐTT. Jantyik Mátyás rajza.

A BUDAVÁRI HONVÉD-SZOBOR LELEPLEZÉSI ÜNNEPÉLYE.

EGYVELEG.

* **Ouida.** A nagyhirű angol regényiró *De Ronnée Lujza* tudvalevőleg «Ouida» irói nevet használ. E nevet nővére adta neki, a ki kis gyermekkorában a Lujza nevet így ejtette ki.

* **Az emberi élet tartamát** Hufeland mintegy 200 évre becsüli, mivel szerinte az állatok élettartama rendesen a teljes kifejlődés nyolczszorosának felel meg. Sajnos, hogy jelenleg az átlagos életkor az embereknél — minden szülöttet beszámítva — alig valamivel több 30 évnél.

* **Az államhivatalnokok száma Ausztriában** jelenleg 31.818, kik 11 rangosztály szerint oszolnak meg, mint nálunk. A három legalsó rangosztályban 26,432 van.

* **A divatnak** a mi földrészünkön legcsekélyebb hatalma van Izland szigetén, hol ezer év óta lényegileg folyvást egyforma ruhában járnak az emberek.

* **Siketnéma és vak irónő.** Párisban él egy Colonne Berta nevű vak és siketnéma nő, ki nem rég egy kötet, állítólag hangulatos költeményt adott ki. Az érdekes műhöz a román királyné irt előszót.

* **Vérpiros narancsok.** Párisban a közönséges narancsokat anilin oldattal vérpiros szinűre festik, bár ez az oldat nem ritkán arzenikum mérget tartalmaz.

* **Híres nő-kocsis.** Langdon asszony San-Franciskóban nagy szállító üzlet tulajdonosa. A Sierra-Nevadában 4—500 kilométernyi posta-utat tart bérben s ezen szállítja az idegeneket is. A vállalkozó nő maga jól tud bánni a lovakkal.

* **A fogművészek őse** Thebában is szerepelt fájóval Krisztus születése előtt. Bizonyítja ezt, hogy még most is többmumiában találtak egészen szabályosan plombirozott fogat.

* **Hamisítások kiállítása** nyilt meg Párisban, különös tekintettel az antik művészeti tárgyak utánzására. A kiállítás rendkivül érdekes s különösen a képek és műipartárgyak között sok valóban nagy tehetséggel készített utánzás van.

* **Barlang-város.** Pikardiában, Naours mellett, valóságos földalatti várost fedeztek fel. Egykor kőbánya lehetett, később a háborus időkben menedékhely s esetleg csempészek tanyája. Valóságos utczák, házak, termek, sőt egy pár kéménynyilás is van a területen sok felirattal s a lakókra emlékeztető nyomokkal. Eddig 216 különböző helyiséget fedeztek fel benne, az utczák hossza 700 méternél több.

* **Teherszállitó juhok.** A Himalaya hegység déli meredek utjain a hinduk gyakran használják a juhokat teherhordásra. Egy-egy juh 7—8½ kiló terhet is elvisz. Az sem ritka eset, hogy a juhot elhajtják faluról-falura, a hol gyapját eladhatják, megnyirják s a gyapju fejében nyert gabonát az állatra rakva haza mennek.

VASÁRNAPI UJSÁG

30. SZ. 1905. (52. ÉVFOLYAM.) | SZERKESZTŐ NAGY MIKLÓS. | FŐMUNKATÁRS MIKSZÁTH KÁLMÁN. | BUDAPEST, JULIUS 23.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkrónikával) együtt { egész évre 24 korona, félévre 12 . | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG { egész évre 16 korona, félévre 8 . | A POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkrónikával) { egész évre 10 korona, félévre 5 . | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

MÁTYÁS KIRÁLY ALAKJA AZ EZREDÉVI EMLÉKMŰVÖN ZALA GYÖRGYTŐL.

A KÉSZÜLŐBEN levő ezredévi emlékmű tizennégy királyalakja közűl kilencznek szobormintája már készen van, köztük Mátyás király fejedelmi tartású, büszke alakja is, mely az emlékmű oszlopsorában fog helyet foglalni a többi királyokkal együtt. Magassága két és fél méter s közelebb kerül ki a bronzöntő műhelyből.

Zala György, a kiváló szobrászművész, a renaissance-kori Mátyást akarta művében kifejezni. A király testét pánczél boritja, s a művész az akkori kor művészetének megfelelőleg, korai-renaissance (quattro cento) diszitést alkalmazott a pánczélon. E vaspánczél fölött a király válláról selyemköpeny lóg, festői redőzettel.

A szobor tartása az erélyes, kemény akaratú királyt állítja elénk. Fejével kissé balra fordul, bal kezét parancsolólag tartja, s jobb keze meghajlított kardján nyugszik. Szemeivel a távolba néz, s vonásain ott van az uralkodói bölcseség arczkifejezése. Egyenes orr, zárt homlok, élesen ivelt szemöldök, széles, erélyességre való száj, oroszlán-sörényszerű haj: mindez a hatalmas király belsejét akarja ábrázolni külsőleg, plasztikus formákkal.

A művész a fej mintázásánál az ismert bautzeni emlék Mátyás-fejét vette alapul. Tudvalevőleg a Bautzenben (Csehország) lévő emléken van legelfogadhatóbb aczképe Mátyásnak, mert az egykorú szobrász, a ki annak idején ezt a fejet mintázta, ötször fordult meg Budavárában, a királyt közvetlen közelből ismerte s igy alkalma nyilt, hogy természet után mintázhassa meg arczát. A fej körül néhány betűzött babérágat látunk, a mely mint jellegzetes dísz, szintén rajta van Mátyásnak majd minden egykorú arczképén.

Az ezredévi emlékművet a következő negyvenkét szobrászati mű fogja diszíteni: Tizennégy királyalak, tizennégy történeti dombormű, hét lovas vezér, Gábor arkangyal, mely már ott áll a főoszlop tetején; a Béke és Háború allegoriája, a Tudás és Dicsőség, továbbá a Munka és Jólét, s az «Életünket és vérünket» allegorikus szoborcsoportozatok. Ezek közűl most van munkában Árpád vezér lovas-szobra, s elkészültek már: Senyeitől Szent István és II. Endre, Köllőtől IV. Béla, Füreditől Könyves Kálmán és I. Lipót, Margótól Hunyadi János, Kiss Györgytől Róbert Károly, Zalától Mátyás és Telcstől III. Ká-

Erdélyi fényképe.

MÁTYÁS KIRÁLY SZOBRA ZALA GYÖRGYTŐL.

roly királyok alakjai, valamint Gábor arkangyal, a Háború és Béke, Munka és Jólét, Tudás és Dicsőség szoborcsoportok, mely utóbbi kettő az 1900. évi párisi világkiállításon is ki volt állítva, kitüntetést szerezve alkotójuknak, Zala Györgynek. A monumentális mű szobrászati része 1895 óta foglalja le Zala György munkásságát. Időközben gróf Andrássy Gyula lovas-szobrát is elkészítette, s most teljes erejét újra az emlékműnek szenteli. Ha majd a hátralévő szobrok is elkészülnek, az ünnepélyes leleplezés körülbelől három esztendő múlva fog megtörténni. Az eddig kész szobrokban pedig nemsokára gyönyörködhetik a közönség, mert még ebben az évben el fogják azokat helyezni az emlékművön, melynek környékét most rendezik.

OH DRÁGA SZELLEM...

Camoens sonettje.

Luiz de Camoens lantja immár félezredéve hallgat, de költészete, lángoló dalai örökéletüek maradnak.

Egyik legszebb sonettjét, melyet korán elhúnyt kedvese halálára irt, öt százados évfordulója alkalmából a világ minden művelt nyelvére lefordították.

Tavaly St.-Louis-ban a portugál interparlamentáris csoport egyik érdemes tagja s nemzetünk lelkes barátja, ki ismételten járt nálunk, *Joavo de Paiva* képviselő, jogtudós és publiczista, arra kért fel, közvetíteném e szép költeménynek magyar nyelvre leendő átültetését, hogy legnagyobb nemzeti költőjük művét *magyar* fordításban is birják.

Szivesen vállaltam a megbizatást és sikerült is *Endrődi* Sándort megnyernem e nehéz feladat megoldására.

Im a világhirű sonett magyar fordítása:

Oh drága szellem...

Oh drága szellem, korán tört virág,
Halandó álmok tündér tüneménye:
Téged körülvesz boldog, tiszta béke,
Míg engem itt lenn gyász, szomoruság.

Ha odafönt, hol mindent fény hat át
Emlékeznek még földi szenvedésre:
Gondolj az édes, rebegő beszédre,
Mit hév tekintem sugárza rád.

S ha fájdalom, bú, — a mi végzetem —
Jogot adhatnak arra énnekem,
Hogy hozzád jussak, szíved közelébe:

Kérd Istent, angyaloknál angyalabb,
Szólítson hozzád oly gyorsan az égbe,
Mint téged tőlem magához ragadt.

E kitünő fordítás által *Endrődi* Sándor szép babérággal áldozott *Camoens* emlékének.

Dessewffy Arisztid.

JÖN NÉHA ÓRA...

Jön néha óra: rám terül a bánat,
Zsibbasztón édes, fennen szárnyaló;
Zsongása kél egy titkos, szebb világnak
S álommá enyhül a sivár való.
Jön néha óra: száz szivem ha volna,
Érzéssel lenne mind a száz tele,
S egy mondhatatlan édes izgalomba
Egyszerre mintha sirnom kellene...

Jön néha óra: mint felhők a bérczen,
Borongó álmok gyűlnek lelkemen;
Magányom csöndjét népessé igézem
És látok, sejtek és emlékezem.
Valaki mintha mellém állna halkan,
Végig simítná felhős homlokom,
S ajkán egy bűvös földöntúli dallam
Csendülne lágyan zengő hangokon.

Dalt hallok, melynek fölsíró zenéje
Az én szivemnek bújából fakadt,
A szárnyas hangok rég várt zengzetére
Szunnyadt érzésim mind fölrajzanak;
Dal csendül, melynek édes, tiszta árja
Szeliden, lágyan hullámzik felém, —
S én boldogsággal ismerek reája:
Ez az, ez az, — óh ezt kerestem én!...

— Jön néha óra, ihlet drága percze,
Régen sovárgott, ritka alkalom:
Megcsordul tőle szivem sok keserve,
Gyönyörbe olvad minden bánatom;
Igézet száll rám s diadallal érzem:
Egy mosolygása száz könnyel fölér, —
Keresztül törnék száz új szenvedésen
Egyetlen ilyen boldog óraér'!

Sajó Sándor.

A 30,000 DOLLÁROS ÖRÖKSÉG.

Elbeszélés. (Folytatás.)

Irta **Mark Twain**. Angolból fordította *S. A.*

V.

Az ünnepély jól sikerült. Barátaik mind jelen voltak, a fiatalok és az öregek egyaránt. A fiatalok közt volt a két Peanut-nővér: Flossie és Gracie s fivérük Adelbert, a ki törekvő fiatal horgany-bányász volt, nem különben az ifjabbik Hosannah Dilkins, gipszműves segéd, a ki ép most fejezte be inaséveit. Néhány hónap óta Adelbert és Hosannah érdeklődést tanusítottak Foster Gwendolen és Clytemnestra iránt s a leányok szülei titkos elégedettséggel nézték ezt a figyelmességet. Most azonban észrevették, hogy ez az elégedettségük hirtelen eltünt. Észrevették, hogy a változott anyagi viszonyok társadalmi válaszfalat emeltek leányaik és a fiatal iparossegédek közé. A leányaik most magasabbra nézhetnek s meg is kell tenniök. Igenis kell. Nem mehetnek férjhez senkihez, a ki alábbvaló egy ügyvédnél vagy kereskedőnél, a papa és a mama majd gondoskodnak róla, hogy mésallianceot ne kössenek.

Ezek a gondolataik és terveik azonban titkosak voltak, s külsőleg nem mutatkoztak s igy nem borítottak árnyat az estélyre. Külsőleg csak derült elégedettség mutatkozott s előkelő, méltóságos magatartás, mely felköltötte a társaság csodálkozását. Mindnyájan észrevették, beszéltek is róla egymás közt, de a titkot megfejteni senkisem birta. Hárman is megjegyezték, a nélkül, hogy tudták volna, mennyire fején találták a szöget:

— Úgy tesznek mintha vagyonhoz jutottak volna.

S tudjuk, hogy csakugyan úgy is volt.

A legtöbb anya ezt a házassági kérdést az ősi módszer szerint intézte volna el: szólt volna leányának, ünnepélyesen és tapintatlanul, — olyan leczkét adott volna, a mely maga rontotta volna meg a saját czélját azáltal, hogy könnyeket fakaszt és titkos lázongást támaszt; ugyanez anyák továbbra is ártottak volna az ügynek azáltal, hogy felszólítják a fiatal iparosokat, szüntessék be figyelmeskedésüket. De ez az anya máskép tett, mert praktikus anya volt. Nem szólt egy szót sem a szóban forgó fiataloknak, sem senki másnak, kivéve Sallyt. Ez meghallgatta és megértette; megértette és csodálta. Ezt mondta:

— Értem az eszmét. A helyett hogy hibákat keresnénk az áruban, ezzel megsértve az érzékenységet s elrontva az üzletet ok nélkül, egyszerűen jobb árut kinálunk ugyanazért a pénzért s engedjük, hogy a dolgok a maguk természetes módján fejlődjenek. Ez bölcs dolog, Aleck, igazi bölcs dolog. Ki a te jelölted? Gondoltál már valakire?

Nem, még jelöltje nem volt senki. Körül kell nézni a piaczon s ezt meg is tették. Kezdetnek fontolóra vették és megvitatták Bradisht, a törekvő fiatal ügyvédet és Fultont, a törekvő fiatal fogorvost. Sally hivja meg őket ebédre. De nem csak úgy hirtelen-hamarjában, nem kell sietni, mondta Aleck. Szemmel kell őket tartani és várni, az ilyen fontos dolgot nem kell elsietni.

Kiderült, hogy ez is nagyon bölcs dolog volt, mert három hét alatt Aleck olyan ügyes spekulácziót csinált, mely a képzeletbeli százezer dollárt ugyanolyan négyszázezerre dagasztotta. Ezen az estén ő és Sally a fellegekben voltak. Ez volt az első este, hogy képzeletbeli pezsgőt ittak képzeletbeli ebédjükhöz. Sally ötlete volt ez és Aleck elég gyönge volt beleegyezni. A szivük mélyén mindketten megzavarodtak és szégyenkeztek, mert Sally lelkes hive volt a mértékletességi egyletnek, a felesége nem kevésbbé. De hát így van az: a gazdagság megkezdte már rajtuk erkölcsrontó hatását. Ők is bebizonyították azt a szomorú igazságot, melyet sokan bebizonyítottak már mások is előttük: hogy a jó meggyőződés nagy és nemes védelmet nyujt a megrontó hiuságok és bűnök ellen, de a szegénység mégis hatszor annyit ér.

Több mint négyszázezer dollárjuk van! Újra fölvették a házasság kérdését. Sem az ügyvéd, sem a fogorvos nem került szóba többé, — túlhaladott álláspontot képviseltek mind a ketten. Diszkvalifikálva voltak. Szóba került ellenben a füstölthús-szállító fia és a helybeli bankár fia. Végre is, mint az előbbi esetben, elhatározták, hogy várnak és meggondolják a dolgot s óvatosan járnak el.

A szerencse a kezükre járt ismét. Aleck, a ki mindig résen volt, észrevett egy nagy, koczkázatos alkalmat s merész ugrást tett. Következett egy idei kétkedő remegés, szörnyű nyugtalanság, mert ha a dolog nem sikerül, ez teljes tönkrejutást jelentett volna. Aztán jött az eredmény és Aleck, elalélva az örömtől, alig birt uralkodni a hangján, mikor így szólt urának:

— Az aggodalomnak vége, Sally! Egy teljes milliónk van!

Sally sírva fakadt a hálától és ezt felelte:

— Oh, Elektra, asszonyok gyöngye, szivem kedvencze, végre szabadok vagyunk, gazdagságban úszunk! Nem kell többé zsugorkodnunk. De most már Veuve Cliquot-t iszunk!

És elővett egy kancsó ribizlibort, megitta, ezt mondva:

— Az ördög sajnálja a költséget!

A felesége gyöngéden megrázta a fejét s szemrehányó, de a boldogságtól nedves szemmel nézett rá.

Természetes, hogy a füstölthús-szállító fia és a bankár fia lekerült a napirendről s fontolóra vették a kongresszusi tag fiát és a kormányzó fiát.

VI.

Nagyon is sok volna, ha Fosterék képzelt pénzügyleteinek ugrásait pontosan nyomon akarnánk követni ettől az időtől fogva. Csodás dolog volt ez, ámulatot keltő, megdöbbentő. A mihez csak Aleck hozzányúlt, merő aranynyá vált a kezében, s feltornyosult az égig. Milliók milliók után csak úgy ömlöttek a házba s a hatalmas folyam hömpölygött tovább, óriás árja napról-napra dagadt. Öt millió, tíz millió, húsz — harmincz, — hát sohasem lesz ennek vége?

Két év múlt el fényes elragadtatásban, a mámorban élő Fosterék alig vették észre az idő mulását. Most már háromszáz millió dollárjuk volt; tagjai voltak az országban minden óriási vállalat igazgatóságának és a mint az idő múlt, a milliók mindinkább halmozódtak, egyszerre ötével, egyszerre tizével, annyi idő alatt, a mennyi kimondásukra is alig volt elég. A háromszáz millió megkétszereződött és újra megkétszereződött — és újra, meg újra.

Kétezernégyszáz millió dollár!

Az üzlet kissé bonyolult kezdett lenni. Szükséges lett számítást csinálni a vagyonról és rendbe hozni. Fosterék tudták, érezték, hogy ez okvetlen szükséges, de tudták azt is, hogy a munkát, ha már elkezdték, nem szabad megszakítani, hanem egyfolytában kell végezni. Tíz órai dolog ez, de mikor akad nekik tíz órai szabad idejük? Sally czukrot, kávét és kalikót árult Aleck főzött, takarított, fehérneműt mosott, ágyat vetett s nem volt, a ki ebben segítsen neki, mert a lányait kimélni kellett, hiszen egykor nagyúri kisasszonyok lesznek. Fosterék tudták, hogy csak egy mód van ezt a tíz órai időt szakítani maguknak, egyetlenegy. Mindketten szégyeltek szólni róla, mindegyik azt várta, hogy a másik tegye előbb szóvá. Végre Sally megszólalt:

— Valakinek meg kell tennie. Rajtam a sor. Tekintsd úgy, mintha megmondtam volna, mi az, — minek azt hangosan kimondani?

Aleck elpirult, de hálás volt. További szóbe-

30. SZ. 1905. (52. ÉVFOLYAM.) | SZERKESZTŐ NAGY MIKLÓS. FŐMUNKATÁRS MIKSZÁTH KÁLMÁN. | BUDAPEST, JULIUS 23.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkrónikával) együtt { egész évre **24** korona, félévre **12** . | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG { egész évre **16** korona, félévre **8** . | A POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkrónikával) { egész évre **10** korona, félévre **5** . | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

MÁTYÁS KIRÁLY ALAKJA AZ EZREDÉVI EMLÉKMŰVÖN ZALA GYÖRGYTŐL.

A KÉSZÜLŐBEN levő ezredévi emlékmű tizennégy királyalakja közül kilencznek szobormintája már készen van, köztük Mátyás király fejedelmi tartású, büszke alakja is, mely az emlékmű oszlopsorában fog helyet foglalni a többi királyokkal együtt. Magassága két és fél méter s közelebb kerül ki a bronzöntő műhelyből.

Zala György, a kiváló szobrászművész, a renaissance-kori Mátyást akarta művében kifejezni. A király testét pánczél borítja, s a művész az akkori kor művészetének megfelelőleg, korai-renaissance (quattro cento) diszitést alkalmazott a pánczélon. E vaspánczél fölött a király válláról selyemköpeny lóg, festői redőzettel.

A szobor tartása az erélyes, kemény akaratú királyt állítja elénk. Fejével kissé balra fordul, bal kezét parancsolólag tartja, s jobb keze meghajlított kardján nyugszik. Szemeivel a távolba néz, s vonásain ott van az uralkodói bölcseség arczkifejezése. Egyenes orr, zárt homlok, élesen ivelt szemöldök, széles, erélyességre való száj, oroszlán-sörényszerű haj: mindez a hatalmas király belsejét akarja ábrázolni külsőleg, plasztikus formákkal.

A művész a fej mintázásánál az ismert bautzeni emlék Mátyás-fejét vette alapul. Tudvalevőleg a Bautzenben (Csehország) lévő emléken van legelfogadhatóbb aczképe Mátyásnak, mert az egykorú szobrász, a ki annak idején ezt a fejet mintázta, ötször fordult meg Budavárában, a királyt közvetlen közelből ismerte s így alkalma nyílt, hogy természet után mintázhassa meg arczát. A fej körül néhány betűzött babérágat látunk, a mely mint jellegzetes disz, szintén rajta van Mátyásnak majd minden egykorú arczképén.

Az ezredévi emlékművet a következő negyvenkét szobrászati mű fogja diszíteni: Tizennégy királyalak, tizennégy történeti dombormű, hét lovas vezér, Gábor arkangyal, mely már ott áll a főoszlop tetején; a Béke és Háború allegoriája, a Tudás és Dicsőség, továbbá a Munka és Jólét, s az «Életünket és vérünket» allegorikus szoborcsoportozatok. Ezek közül most van munkában Árpád vezér lovas-szobra, s elkészültek már: Senyeitől Szent István és II. Endre, Köllőtől IV. Béla, Füreditől Könyves Kálmán és I. Lipót, Margótól Hunyadi János, Kiss Györgytől Róbert Károly, Zalától Mátyás és Telcstől III. Ká-

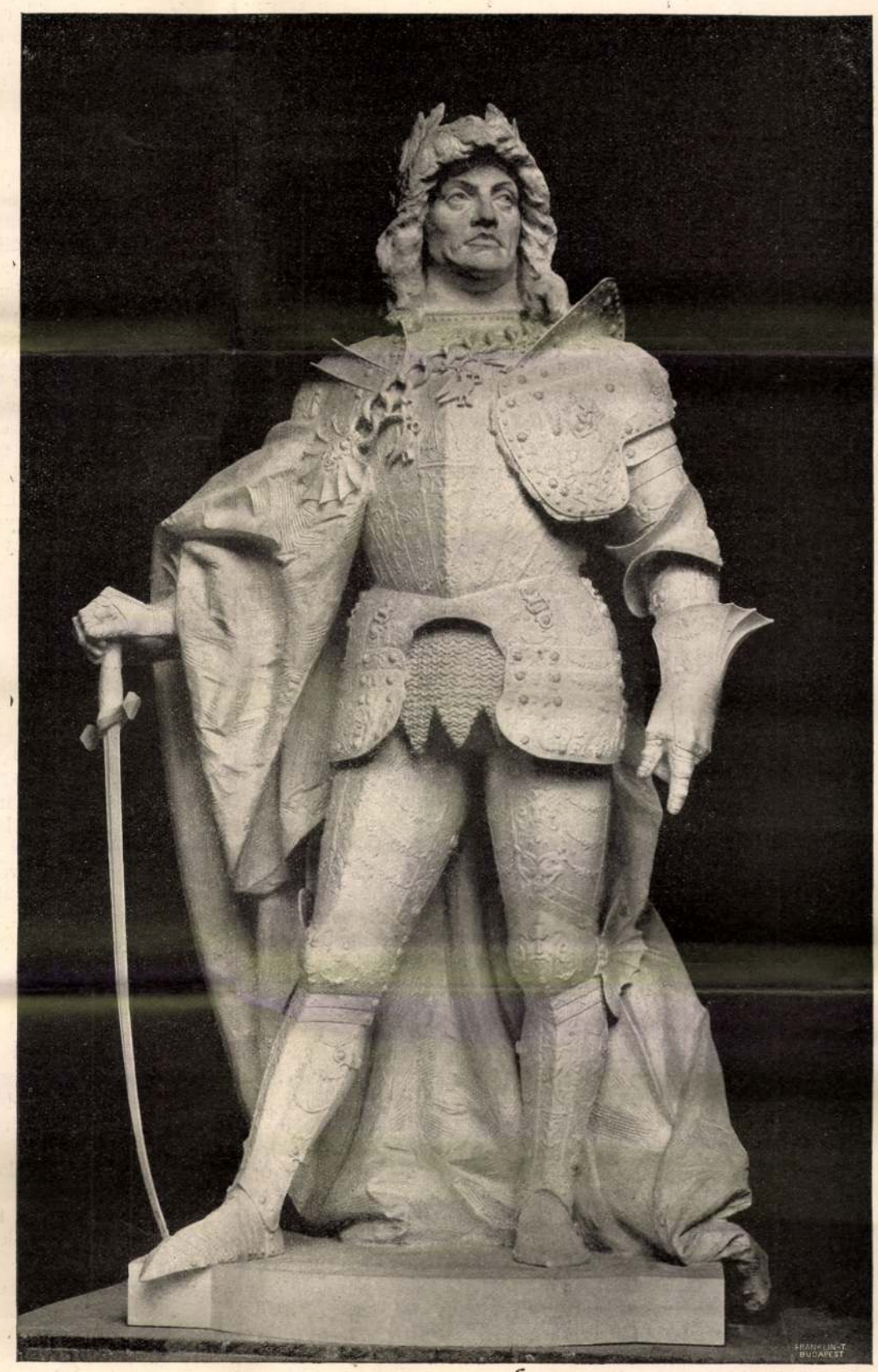

Erdélyi fényképe.

MÁTYÁS KIRÁLY SZOBRA ZALA GYÖRGYTŐL.

roly királyok alakjai, valamint Gábor arkangyal, a Háború és Béke, Munka és Jólét, Tudás és Dicsőség szoborcsoportok, mely utóbbi kettő az 1900. évi párisi világkiállításon is ki volt állítva, kitüntetést szerezve alkotójuknak, Zala Györgynek. A monumentális mű szobrászati része 1895 óta foglalja le Zala György munkásságát. Időközben gróf Andrássy Gyula lovas-szobrát is elkészítette, s most teljes erejét újra az emlékműnek szenteli. Ha majd a hátralévő szobrok is elkészülnek, az ünnepélyes leleplezés körülbelől három esztendő múlva fog megtörténni. Az eddig kész szobrokban pedig nemsokára gyönyörködhetik a közönség, mert még ebben az évben el fogják azokat helyezni az emlékművön, melynek környékét most rendezik.

OH DRÁGA SZELLEM...

Camoens sonettje.

Luiz de Camoens lantja immár félezredéve hallgat, de költészete, lángoló dalai örökéletüek maradnak.

Egyik legszebb sonettjét, melyet korán elhúnyt kedvese halálára irt, öt százados évfordulója alkalmából a világ minden művelt nyelvére lefordították.

Tavaly St.-Louis-ban a portugál interparlamentáris csoport egyik érdemes tagja s nemzetünk lelkes barátja, ki ismételten járt nálunk, *Joavo de Paiva* képviselő, jogtudós és publiczista, arra kért fel, közvetíteném e szép költeménynek magyar nyelvre leendő átültetését, hogy legnagyobb nemzeti költőjük művét *magyar* fordításban is birják.

Szivesen vállaltam a megbizatást és sikerült is *Endrődi* Sándort megnyernem e nehéz feladat megoldására.

Im a világhirű sonett magyar fordítása:

Oh drága szellem...

Oh drága szellem, korán tört virág,
Halandó álmok tündér tüneménye:
Téged körülvesz boldog, tiszta béke,
Míg engem itt lenn gyász, szomoruság.

Ha odafönt, hol mindent fény hat át
Emlékeznek még földi szenvedésre:
Gondolj az édes, rebegő beszédre,
Mit hév tekintem sugárza rád.

S ha fájdalom, bú, — a mi végzetem —
Jogot adhatnak arra énnekem,
Hogy hozzád jussak, szíved közelébe:

Kérd Istent, angyaloknál angyalabb,
Szólítson hozzád oly gyorsan az égbe,
Mint téged tőlem magához ragadt.

E kitünő fordítás által *Endrődi* Sándor szép babéraggal áldozott *Camoens* emlékének.

Dessewffy Arisztid.

JÖN NÉHA ÓRA...

Jön néha óra: rám terül a bánat,
Zsibbasztón édes, fennen szárnyaló;
Zsongása kél egy titkos, szebb világnak
S álommá enyhül a sivár való.
Jön néha óra: száz szivem ha volna,
Érzéssel lenne mind a száz tele,
S egy mondhatatlan édes izgalomba
Egyszerre mintha sirnom kellene...

Jön néha óra: mint felhők a bérczen,
Borongó álmok gyűlnek lelkemen;
Magányom csöndjét népessé igézem
És látok, sejtek és emlékezem.
Valaki mintha mellém állna halkan,
Végig simítná felhős homlokom,
S ajkán egy bűvös földöntúli dallam
Csendülne lágyan zengő hangokon.

Dalt hallok, melynek fölsíró zenéje
Az én szivemnek bújából fakadt,
A szárnyas hangok rég várt zengzetére
Szunnyadt érzésim mind fölrajzanak;
Dal csendül, melynek édes, tiszta árja
Szeliden, lágyan hullámzik felém, —
S én boldogsággal ismerek reája:
Ez az, ez az, — óh ezt kerestem én!...

— Jön néha óra, ihlet drága percze,
Régen sovárgott, ritka alkalom:
Megcsordul tőle szivem sok keserve,
Gyönyörbe olvad minden bánatom;
Igézet száll rám s diadallal érzem:
Egy mosolygása száz könnyel fölér, —
Keresztül törnék száz új szenvedésen
Egyetlen ilyen boldog óraér'!

Sajó Sándor.

A 30,000 DOLLÁROS ÖRÖKSÉG.

Elbeszélés. (Folytatás.)

Irta Mark Twain. Angolból fordította *S. A.*

V.

Az ünnepély jól sikerült. Barátaik mind jelen voltak, a fiatalok és az öregek egyaránt. A fiatalok közt volt a két Peanut-nővér: Flossie és Gracie s fivérük Adelbert, a ki törekvő fiatal horgany-bányász volt, nem különben az ifjabbik Hosannah Dilkins, gipszmüves segéd, a ki ép most fejezte be inaséveit. Néhány hónap óta Adelbert és Hosannah érdeklődést tanusítottak Foster Gwendolen és Clytemnestra iránt s a leányok szülei titkos elégedettséggel nézték ezt a figyelmességet. Most azonban észrevették, hogy ez az elégedettségük hirtelen eltünt. Észrevették, hogy a változott anyagi viszonyok társadalmi választfalat emeltek leányaik és a fiatal iparossegédek közé. A leányaik most magasabbra nézhetnek s meg is kell tenniök. Igenis kell. Nem mehetnek férjhez senkihez, a ki alábbvaló egy ügyvédnél vagy kereskedőnél, a papa és a mama majd gondoskodnak róla, hogy mésallianceot ne kössenek.

Ezek a gondolataik és terveik azonban titkosak voltak, s külsőleg nem mutatkoztak s így nem borítottak árnyat az estélyre. Külsőleg csak derült elégedettség mutatkozott s előkelő, méltóságos magatartás, mely felköltötte a társaság csodálkozását. Mindnyájan észrevették, beszéltek is róla egymás közt, de a titkot megfejteni senkisem birta. Hárman is megjegyezték, a nélkül, hogy tudták volna, mennyire fején találták a szöget:

— Úgy tesznek mintha vagyonhoz jutottak volna.

S tudjuk, hogy csakugyan úgy is volt.

A legtöbb anya ezt a házassági kérdést az ősi módszer szerint intézte volna el: szólt volna leányának, ünnepélyesen és tapintatlanul, — olyan leczkét adott volna, a mely maga rontotta volna meg a saját czélját azáltal, hogy könnyeket fakaszt és titkos lázongást támaszt; ugyanez anyák továbbra is ártottak volna az ügynek azáltal, hogy felszólítják a fiatal iparosokat, szüntessék be figyelmeskedésüket. De ez az anya máskép tett, mert praktikus anya volt. Nem szólt egy szót sem a szóban forgó fiataloknak, sem senki másnak, kivéve Sallyt. Ez meghallgatta és megértette; megértette és csodálta. Ezt mondta:

— Értem az eszmét. A helyett hogy hibákat keresnénk az áruban, ezzel megsértve az érzékenységet s elrontva az üzletet ok nélkül, egyszerűen jobb árut kínálunk ugyanazért a pénzért s engedjük, hogy a dolgok a maguk természetes módján fejlődjenek. Ez bölcs dolog, Aleck, igazi bölcs dolog. Ki a te jelölted? Gondoltál már valakire?

Nem, még jelöltje nem volt senki. Körül kell nézni a piaczon s ezt meg is tették. Kezdetnek fontolóra vették és megvitatták Bradisht, a törekvő fiatal ügyvédet és Fultont, a törekvő fiatal fogorvost. Sally hivja meg őket ebédre. De nem csak úgy hirtelen-hamarjában, nem kell sietni, mondta Aleck. Szemmel kell őket tartani és várni, az ilyen fontos dolgot nem kell elsietni.

Kiderült, hogy ez is nagyon bölcs dolog volt, mert három hét alatt Aleck olyan ügyes spekulácziót csinált, mely a képzeletbeli százezer dollárt ugyanolyan négyszázezerre dagasztotta. Ezen az estén ő és Sally a fellegekben voltak. Ez volt az első este, hogy képzeletbeli pezsgőt ittak képzeletbeli ebédjükhöz. Sally ötlete volt ez és Aleck elég gyönge volt beleegyezni. A szivük mélyén mindketten megzavarodtak és szégyenkeztek, mert Sally lelkes hive volt a mértékletességi egyletnek, a felesége nem kevésbbé. De hát így van az: a gazdagság megkezdte már rajtuk erkölcsrontó hatását. Ők is bebizonyították azt a szomorú igazságot, melyet sokan bebizonyítottak már mások is előttük: hogy a jó meggyőződés nagy és nemes védelmet nyujt a megrontó hiuságok és bűnök ellen, de a szegénység mégis hatszor annyit ér.

Több mint négyszázezer dollárjuk van! Újra fölvették a házasság kérdését. Sem az ügyvéd, sem a fogorvos nem került szóba többé, — túlhaladott álláspontot képviseltek mind a ketten. Diszkvalifikálva voltak. Szóba került ellenben a füstölthús-szállító fia és a helybeli bankár fia. Végre is, mint az előbbi esetben, elhatározták, hogy várnak és meggondolják a dolgot s óvatosan járnak el.

A szerencse a kezükre járt ismét. Aleck, a ki mindig résen volt, észrevett egy nagy, koczkázatos alkalmat s merész ugrást tett. Következett egy idei kétkedő remegés, szörnyű nyugtalanság, mert ha a dolog nem sikerül, ez teljes tönkrejutást jelentett volna. Aztán jött az eredmény és Aleck, elalélva az örömtől, alig birt uralkodni a hangján, mikor így szólt urának:

— Az aggodalomnak vége, Sally! Egy teljes milliónk van!

Sally sírva fakadt a hálától és ezt felelte:

— Oh, Elektra, asszonyok gyöngye, szivem kedvencze, végre szabadok vagyunk, gazdagságban úszunk! Nem kell többé zsugorkodnunk. De most már Veuve Cliquot-t iszunk!

És elővett egy kancsó ribizlibort, megitta, ezt mondva:

— Az ördög sajnálja a költséget!

A felesége gyöngéden megrázta a fejét s szemrehányó, de a boldogságtól nedves szemmel nézett rá.

Természetes, hogy a füstölthús-szállító fia és a bankár fia lekerült a napirendről s fontolóra vették a kongresszusi tag fiát és a kormányzó fiát.

VI.

Nagyon is sok volna, ha Fosterék képzelt pénzügyleteinek ugrásait pontosan nyomon akarnánk követni ettől az időtől fogva. Csodás dolog volt ez, ámulatot keltő, megdöbbentő. A mihez csak Aleck hozzányúlt, merő aranynyá vált a kezében, s feltornyosult az égig. Milliók milliók után csak úgy ömlöttek a házba s a hatalmas folyam hömpölygött tovább, óriás árja napról-napra dagadt. Öt millió, tíz millió, húsz — harmincz, — hát sohasem lesz ennek vége?

Két év múlt el fényes elragadtatásban, a mámorban élő Fosterék alig vették észre az idő mulását. Most már háromszáz millió dollárjuk volt; tagjai voltak az országban minden óriási vállalat igazgatóságának és a mint az idő múlt, a milliók mindinkább halmozódtak, egyszerre ötével, egyszerre tizével, annyi idő alatt, a mennyi kimondásukra is alig volt elég. A háromszáz millió megkétszereződött és újra megkétszereződött — és újra, meg újra.

Kétezernégyszáz millió dollár!

Az üzlet kissé bonyolult kezdett lenni. Szükséges lett számítást csinálni a vagyonról és rendbe hozni. Fosterék tudták, érezték, hogy ez okvetlen szükséges, de tudták azt is, hogy a munkát, ha már elkezdték, nem szabad megszakítani, hanem egyfolytában kell végezni. Tíz órai dolog ez, de mikor akad nekik tíz órai szabad idejük? Sally czukrot, kávét és kalikót árult Aleck főzött, takarított, fehérneműt mosott, ágyat vetett s nem volt, a ki ebben segítsen neki, mert a lányait kímélni kellett, hiszen egykor nagyúri kisasszonyok lesznek. Fosterék tudták, hogy csak egy mód van ezt a tíz órai időt szakítani maguknak, egyetlenegy. Mindketten szégyeltek szólni róla, mindegyik azt várta, hogy a másik tegye előbb szóvá. Végre Sally megszólalt:

— Valakinek meg kell tennie. Rajtam a sor. Tekintsd úgy, mintha megmondtam volna, mi az, — minek azt hangosan kimondani?

Aleck elpirult, de hálás volt. További szóbe-

dobta nehéz téli köpenyegét, kirántotta kardját és komor hangon így szólt:

— Gondolják meg az urak, hogy a mely tiszt ebből a mai verekedésből épen kikerül, vagy ha csak könnyű sebet kap is, haditörvényszék előtt fog felelni ezekért a mai eseményekért.

— Eh, ezredes úr, — szólt az idősebbik dragonyos kapitány, a kinek vállát legsúlyosabban terhelte a felelősség, — többet nem tehetünk, mint hogy meghalunk.

Ezzel ő is kirántotta kardját s pár pillanat alatt a tisztek mind elfoglalták helyüket a riadóra összegyült két század dragonyos közt.

A kitört huszárok ezalatt megkezdték a harczot az őrökkel. Ekkor az osztrákokat két nagy meglepetés érte. Az ezredes épen rohamot akart fuvatni, mikor hátulról egy sortűz közéjük roppant. Bolkovszky gróf csapatja köszöntötte őket. A másik meglepetés pedig az volt, hogy a siralomház tájékáról erős lövöldözés hangzott. Nagy zűrzavar támadt a dragonyosok között. Miféle váratlan ellenség bújhatik ki a föld alól? Eh, mindegy, első a kitört huszárokkal végezni. A trombitások megfújták a rohamot, s a nehéz lovasság dübörögve megindult a magyarok felé, a kik épen lovaikat kezdték kivezetni az istállóból. Az a tizenöt-húsz ficzkó, a ki már lovon ült, Tardyval és a diákhuszárral, elszánt vakmerőséggel vetette magát a baljóslatúan közeledő vihar elé.

— Rajta, rajta! — ordított a diák, s odakiáltott a mellette rohanó Tardynak, — hajolj a lovad nyakára, pajtás, s ha körülvesznek, körbe vagdalkozzál . . .

A következő perczben összecsaptak.

— Hajtsatok körösztül a svadronon, — hallatszott a diák rikácsoló szava.

A huszárok tömegéből ugyancsak kivált Leó dragonyos ruhája. Az osztrákok már messziről észrevették, s nem egy volt, a ki kimondta magában a fiatal magyarra a halálos ítéletet. Öt ember rohanta meg egyszerre. Egy pisztolyt is rásütöttek közvetlen közelből. De ő nem érzett semmi fájdalmat. Ilyen helyzetben a paroxizmusig fokozódott önfentartási ösztön működik a katonában, s a míg a veszedelmet látja, nem érez semmit. Halálos elszántsággal vagdalkozott, s a hűséges Osztrolenka szilaj nyerítéssel rugdalta és harapdálta a körülötte lévő dragonyosokat. E derék ló csudás energiájának köszönhette, hogy elsőnek tört keresztül a dragonyos századon. Ott aztán az összetört sisak lehullott a fejéről, a kard kiesett a kezéből s ő maga véresen bukott le a lóról — egyenesen Kclosi Mátyás karjai közé.

(Folytatása következik.)

AZ OLASZ KIRÁLYI PÁR A MEGNYITÁSRA HAJTAT.

BÖZSI.

Elbeszélés. — Irta Zsoldos László.

A tekintetes asszony falun lakott, közel Budapesthez. Onnan járt be az ura mindennap vonaton a fővárosba a hivatalába. Minthogy nemcsak Budapesten, de falun is nagy a cselédmizéria, következésképp a tekintetes asszony nem tudta jobban megoldani a kérdést, mint hogy egy öklömnyi parasztlányt szegődtetett a házba bejáró cselédnek. Az öklömnyi parasztlányt Bözsinek, illetőleg «Bözsi te!»-nek hivták, s ő aztán erre a névre csetlett-botlott, sürgött-forgott a legjobb tehetsége szerint. Elszaladt a a boltba, visszaszaladt a boltból, aztán újra el kellett szaladnia a boltba, mivel ott felejtette a sót.

A tekintetes asszony mindamellett megfért volna vele valahogy. «Bözsi te» tűzről pattant csemete volt és szolgálatának első napján igazán még a tekintetes asszony sem találhatott rajta más kivetnivalót, mint hogy, a mikor a postára küldte, hát félórával tovább maradt oda, semmint a postahivatal távolsága, vagyis inkább közeli volta megkivánta volna.

— Hát te hol császkáltál ilyen sokáig? — fogadta a tekintetes asszony Bözsit, a mikor kezében az ujsággal, nagysokára beballagott a rácsos kapun.

Az öklömnyi leányzó rámeresztette a bögölyszemét a gazdájára:

— Hun császkáltam? Hát ujságot olvastam.

S meg sem várván, a míg amaz a csipejére teszi a kezét, emigyen folytatta:

— Tetszett már hallani, hogy micsoda rablógyilkosság történt tegnap Pesten? Itt van ni, — s rábökött a szurtos kis ujjával a czímszalagjából kitépett ujságra, — azt olvastam.

A tekintetes asszony természetesen jól leteremtettézte a tudákos leányzót, s attól fogvást egész nap békességben megférték egymással. Sőt nemcsak aznap, hanem az egész héten. Vasárnap reggel újabb fölfedezést tett a tekintetes asszony.

Bözsi ugyanis beállítván reggel a konyhára, — az arcza piros volt s a szeme csak úgy égett — egyszer csak minden különösebb bevezetés nélkül azt kérdezi tőle:

— A tekintetes asszony szok Franzbrandtweint inni?

— Mit beszélsz te? Franzbrandtweint?

— Én szokok, — tódította a leány. — Ma reggel is ittam. Édesanyám is szok. Nagyon jó tesz a gyomornak. — S szomorúan fohászkodott melléje.

Újabb teremtettézés.

— Meg ne próbálj még egyszer Franzbrandtweint inni, Bözsi te, mert ha észreveszem rajtad, hogy ittál, hát tüstént elkergetlek a háztól!

Ezután megint békesség következett. Bözsi úgy végezte a dolgát, mint a parancsolat. A kialkudott bérbe beletudódott a reggeli kávé, valamint az ebéd, meg a vacsora is, és az öklömnyi szolgáló csupán vacsora után mehetett haza a majorba, a hol a szülei laktak. Már vagy tizenkét napja töltötte be eképen a bejárósi-hivatalát Böske, a mikor a tekintetes asszony vacsora után egyszer ép akkor talált kifordulni a konyhára, a mikor a kis cseléd javában csavargatta be egy darab ujságpapirosba a vacsorára kapott májashurkát.

— Mi az, te Bözsi? — nézett rá a tekintetes asszony. — Hát te nem eszed meg a vacsorádat?

A tömzsi lányka megint kidüllesztette a bögölyszemét:

— Én nem szokok vacsorát enni, tekintetes asszony.

— Nem-e? Hát akkor hova teszed mindig a vacsorádat?

— Mindig hazaviszem, tekintetes asszony.

— Aztán minek viszed haza a vacsorádat, te? Ki eszi meg otthon a vacsorádat? Azt hiszed talán, hogy én majd az egész familiádat kikosztoltatom a főztemből, he?!

Bözsinek iziben kipirult az arcza, s a szeme is egyszerre úgy kigyúlt, mintha csak ama bizonyos Ferenczpálinka tüzelne benne. Aztán kicsit szepegve válaszolt:

— Tekintetes asszony, kérem, ne tessen haragudni, a kis öcsémnek viszem haza mindig a vacsorát. Azért nem szokok enni.

A hivatalnokné sem volt fából, hát őt is ellágyította ez a testvéri szeretet.

— Milyen idős a kis öcséd? — kérdezte szeliden.

A MŰCSARNOK BEJÁRATÁNAK SZOBRAI.

A RÓMAI NEMZETKÖZI KIÁLLÍTÁS MAGYAR MŰCSARNOKÁNAK MEGNYITÁSA.

Az öklömnyi eltátotta a száját.

— Nem tudom, — felelte végül bambán. — Még a ruháskosárban van.

— Mi a szösz? — ütött szöget a tekintetes asszonynak a fejébe. — Hát akkor hogy vihetsz haza neki hurkát, ha még olyan piczike? 'Sz belebetegszik szegényke, ha megeszi.

Bözsi újra csak kidüllesztette a szemét, de nem válaszolt.

— Várj csak, — folytatta nekibuzdulva a tekintetes asszony. — Edd meg csak a hurkát itt szépen magad, a kis öcsédnek pedig vigyél haza piskótát. Várj, mindjárt hozok ki az almáriomból.

A hivatalnokné befordult a szobába a piskótáért. A mikor visszament a konyhába, Bözsi még mindig ott állott a padka előtt és bután bámult a májashurkára, a mit félig kibontva még mindig ott tartogatott papirosban a kezében, a nélkül, hogy hozzányúlt volna.

— No, ne a piskóta! Hát te meg miért nem eszed meg azt a hurkát?

A kislány elpityeredett.

— Azér' nem eszem meg a hurkát, tekintetes asszony, mert akkor édesanyám megver.

— Már hogy verne meg, te szamár! 'Sz viszel az öcsédnek piskótát!

— Igen ám, de azt az édesanyám nem szereti, — nyögte ki most már bőgve Bözsike.

A tekintetes asszony összeránczolta a szemöldökét és a csipejére tette a kezét:

— Mit beszélsz, te? Hát nem a kis öcsédnek köll a vacsorád, hanem annak a nagy melák anyádnak? Hát nem elég, hogy minden hónapban négy forintot viszel haza neki, hanem még a vacsorádat is elfalja előled?

— Bü-hü, — csupán ennyi hallatszott közben az öklömnyi cseléd szájából. A tekintetes asszony pedig szigorún kiabált tovább:

— És te . . . te-te szamár, te meg nem szégyenled magadat hazudni, hogy a kis öcsédnek viszed haza a vacsorát, holott pedig annak a nagy melák anyádnak lopod ki a szádból az ennivalót, mintha bizony az nem tudná megkeresni a magáravalót. De hát persze, — s most már ugyancsak hangosan rikkantgatott, — a ki már korán reggel Ferenczpálinkát iszik az anyjával . . .

Nem mondhatta tovább, mert Bözsiből, mialatt a hurkás, meg a szabad öklével elkeseredetten kezdte dörgölni a szemét, most egyszerre ríva tört ki az érzés.

— Hiszen azért szokok Franzbrandtweint inni, tekintetes asszony! Bühü, mert nem vacsorázok!

S kezében a vitás hurkával, vad sivalkodással futott ki a konyhából. Egyenest el a major irányába.

ROBINSON NEMZETSÉGFÁJA.

Míg emberek laknak e földön s lesz a tengernek elhagyott, magános szigete, Robinson története mindig új marad. A jövő századok gyermekei ép úgy meg fogják érteni lelkükkel és szivükkel, mint megérti és szereti a XX-ik század gyermeke is, tizenkilencz évtizeddel azután, hogy Defoe Dániel megirta yorki Robinson Crusoe életét és csodálatos kalandjait. Mert a magános ember, kiszakítva a cziviliczáczió világából s az ősember életkörülményei közé jutva, át fogja élni az ősember minden küzdelmét és viszontagságát akkor is, ha gépeink végképen meghódítják a levegőt s a villamosság feltárta minden csodáit.

Ezért van az, hogy Robinson nem vesztette el s még sokáig nem fogja elveszteni vonzóerejét a műveltség történetiróira sem. Ez évben, ime, s az elmúlt esztendőben, egészen új, eddig még nem ismert s valóban érdekes régi nyomait leljük meg annak a történetnek, mely Defoe lelkén és elméjén át Robinson Crusoe halhatatlan történetévé nemesült.

Mindmostanáig úgy élt a köztudatban, hogy Defoe hősének eredetije egy Selkirk Sándor nevű skót matróz volt, ki megszökött hajójáról és kapitányától s négy évig élt egyedül a délamerikai Juan Fernandez szigeten, míg 1709-ben meg nem találta egy angol hajó és két év elmúltával partra nem tette Angliában. Történetét a következő évben elmondotta egy Woodes Rogers nevű angol iró s igy kelt

BENDE IMRE, AZ ELHÚNYT NYITRAI PÜSPÖK.

GRÓF BATTHYÁNY VILMOS, AZ ÚJ NYITRAI PÜSPÖK.

Rasovszky Béla fényképei.

szárnyra az a kósza hir, hogy a nagy Defoe voltaképen Selkirk Sándor naplójának adott nyilvánosságot regényében. De a rágalom nem élhetett sokáig, mert Defoe könyvének bája, elragadó részletei teljesen függetlenek az egyszerű skót matróz élményeitől.

A valóban átélt élet, melyből Robinson Crusoe története keletkezhetett, úgy tetszik, most vált ismeretessé egy franczia iró, Muret Maurice, a *Journal des Débats* munkatársának érdeméből, ki a *Revue Hebdomadaire* múlt év szeptember huszonötödiki számában szerencsés bizonyítékokat sorol fel arra, hogy Defoe Garcilaso de la Vega, a hires spanyol iró egyik történetéből merítette anyagát és benyomásait, midőn megirta Robinson Crusoe élményeit és viszontagságait. Ép úgy, mint a hogy Shakespearet is nem egy drámájának megirására régi — magukban jelentéktelen — olasz novellák ösztönözték, s tárgyainak egyikét meglelni Boccaccio egy történetében is, a nélkül, hogy ez csorbát ejtene irodalmi nagyságán és eredetiségén.

Garcilaso de la Vega története 1688-ban jelent meg angolul Londonban, harminczegy évvel azelőtt, hogy Robinson megjelent, s részletesen elmondta egy spanyol matróznak a karaibi tengerben, az Orinoko torkolatával szemben átélt hajótörését és megragadó élményeit.

Pedro Serrano — így hivták a hajótöröttet — hét esztendeig élt egy magányos kis szigeten. Sorsa és kalandjai nagyon hasonlítanak Robinson viszontagságaihoz. Sokkal jobban, mint a skót matrózé, ki nem volt hajószerencsétlenség áldozata, hanem elbujdosott egy erdőben s nem tért vissza többé hajójára. Ellenben Serranót, hajótörése után, egy kis homokszigetre vetették a tenger hullámai, ép úgy, mint Robinsont s a szerencsétlenség színhelye szakasztottan olyan, mint Defoe regényében.

Belefáradva az elemekkel vivott küzdelembe, a spanyol matróz előbb öngyilkos terveket forgat agyában, míg eső nem kerekedik s az égi vizzel nem olthatja szomjúságát. Akkor aztán bejárja a homokrétet és sok kagylót talál, melyekkel lecsillapíthatja éhségét is.

Üdítő álom száll reá, s reggelre kelve nagy öröm és meglepetés éri. Egy roppant nagy teknősbékát pillant meg a part közelében. Mozdulatlanul várja be közeledését, aztán elvágja visszavonulásának útját, felboritja és megöli a zsebkésével. Aztán megszáritja húsát a napon, s mennyei élvezettel falatozik porhanyó, lágy izomrostjaiból, a teknőjében pedig felfogja az esővizet, igy menekül meg az éhen- és szomjanhalástól.

Most már az volt a főgondja, hogy tüzet szithasson. De hogyan? Eszköze nem volt hozzá. Mert nem talált egy darabka követ sem az egész partvidéken. Belegázolt a vizbe s végre talált néhány kovakövet a tengerfenéken. Most már előcsiholhatott néhány szikrát késének vasával s meggyújthatta a halomba összegyűjtött száraz mohát. Midőn ennyire vitte, gondja volt rá, hogy a tűz többé ki ne aludhassék. Ez is sikerült s úgy érzi, hogy életének legszebb napját érte meg, midőn először eszik főtt húst a magányos szigeten. Évek múltával is könny szökött a szemébe, midőn elhagyottságának erre a nagy eseményére gondolt.

Három évig élt igy szomorú magányában. Egészen kikelt emberi formájából. A ruha lefoszlott róla, haja, szakála ziláltan vette körül arczát. Inkább hasonlított medvéhez vagy majomhoz, semmint az Isten képére teremtett emberhez.

De legjobban mégis az egyedülvalóság gyötörte. Végre egy nem remélt esemény ettől is megszabadította. Egy reggel, midőn szokott módján kagylót keresett kis szigetén, hirtelen és váratlanul szembe találkozott egy emberrel. Első meglepetésükben mindketten a bizalmatlanság mozdulatával hajoltak egymás felé, aztán közeledtek egymáshoz, s kitűnt, hogy a jövevény maga is hajótörött. Négy álló évig közösen viselik szenvedésöket és ápolják reményeiket. Több izben megkisérlik, hogy magukra vonják a távolban eltűnő hajók figyelmét, de mindannyiszor sikertelenül. Egyszer aztán valami csekélység miatt összezördülnek egymással a hajótöröttek. Egy szokatlanul nagy kagylót kivánnak meg mind a ketten s az, hogy sajnálják egymástól, elég ok volt arra, hogy gyűlölségbe essenek egymással szemben, ők, kiket a sors oly keservesen egymás emberi érzésére utalt. Elszakadnak egymástól és hónapokig nem váltanak szót egymással.

Hét év óta élt Serrano a magányos szigeten, midőn egy hajón észrevették kétségbeesett jeladásait és vizre bocsátottak egy csónakot. De a megmentésükre jövőket kétség szállta meg, midőn pillantásuk a hajótöröttek minden emberi formából kivetkőzött alakjára esett. Nem tudták bizonyosan, emberekkel van-e, dolguk s már vissza akartak térni a hajóhoz, nélkülök. Ekkor a boldogtalanok, végső kétségbeesésükben térdreborultak a parton és hangos imádságba fogtak: elmondották latinul az apostoli hitvallást. A csónakban ülők most már magukhoz tértek ijedelmükből és felvették a szerencsétleneket.

Serrano bajtársa meghalt útközben a hajón, még mielőtt visszaérkezett volna Európába. Maga Serrano még elélt évekig. V. Károly császár maga elé hivta udvarához és nyugdíjat rendelt számára élete fogytáig.

Muret föltevésének érdekes párja akadt az *Onze Eeuw* (Századunk) czimű németalföldi folyóiratban, melynek egyik legutóbbi számában Hoogewerff németalföldi tudós ismertet egy Amsterdamban 1708-ban megjelent hollandus történetet. Ez a könyv oly ritka, hogy csak hat ismert példánya van, köztük egy a hágai királyi könyvtárban. Szerzője Hendrik Smeeks zwollei sebész s eléggé hosszú czíme ez: «A hatalmas Krinke Kesmes (e név a szerző nevének anagrammája) királyság leirása, vagyis leirása annak a nagy szigetnek és azoknak a sok hozzátartozó apró szigeteknek, a melyek együttvéve a tropikus Kecskefok (Capricorne) alatt elterülő délövi földnek részét

Uj Idők

Szépirodalmi, művészeti és társadalmi képes hetilap

Szerkeszti Herczeg Ferenc

V. évfolyam | 1899. április 23 | 17. szám

GIROFLÉ és GIROFLA

Regény

Irta AMBRUS ZOLTÁN (Folytatás)

— Nem, nem gondolom, a világért se. Ha ezt gondolnám, most nyugodtan aludnám s nem diskurálnék veled. Különben ne beszéljünk vándorló évekről, csak vándorló hónapokról.

— Látod, most értelmesen beszélsz. Folytasd így.

— Jól van, folytatom, mert még nem vagyok készen. Ha színész volnék, nem jutna eszembe, hogy az, akit feleségül ajánlasz, az egész világ tapsát, tehát az egész világ gráciáját kereste, kedvesen mosolygott olyanokra is, akiket ocsmányoknak talált s abból élt, hogy nemcsak az éneke, hanem a megjelenése is kellemes hatást tett. De nem vagyok színész s mindez eszembe jut. És ha azt, amit előítéletnek mondasz, nem is teszem a magamévá, az bizonyos, hogy arra nézve, aki maga nem színész, nem éppen különös szerencse, ha színésznőt vesz feleségül.

— Mit törődöl vele? Nincs szükséged rá, hogy a boldogulásodat keressed; nem törekszel sehová: a házasságod nem fog akadályozná semmiben. S azt mondtad, nem érdekel, hogy ahhoz, amit tesz, mit szólnak a többiek, a tisztelt publikum, Szilas-Bodrogmegye és az egész világ.

— Azért a konvenciókat tiszteletben tartom. Ez magam iránt való figyelem s nem hódolat a világnak. A konvenciók: századok bölcsesége; arra nézve tehát, akit köt valami a multhoz: a törvény egy neme. Már pedig én nem vagyok sansculotte.

— Nincs több ellenvetésed?

— Dehogy nincs. Aki meg akar házasodni, gondoljon a holnapra is. Nem vehetem el ezt a lányt, akármilyen tiszta s akármennyire szeretem, mert nem hozzám való. Nem hozzám való, mert az ő világa nem az én világom és megfordítva. A nő a házasságban az élet teljességét keresi, tehát — a társaságot is. Ezt én nem adhatom meg neki. Ha volna hozzá lelki erőm, hogy le tudjak mondani érte arról a világról, amelyben születtem, nevelkedtem, élek, akkor talán lehetne beszélni a dologról. Az őrült lordot, aki egy cirkuszleányért beállott pojácának, értem és bölcs embernek tartom. De nekem ehhez sem kedvem, sem erőm. Maradna, hogy ő áldozza föl értem az egész világát. Meglehet, hajlandó volna rá; de az én világom sohasem lesz az ő világa. Bizonyára tiszteletet tudnék szerezni a feleségemnek, minden viszonyok között; de a tisztelet neki kevés volna és méltán. Rám volna utalva teljesen, mert ha néha elvinném azok közé, akik eddig hozzám tartoztak: sírva jönne velem haza. Sohasem értené meg a hozzám tartozókat, sem azok őt. Lassankint egy kis Péntekké változnék át, egy néha kedvetlen Robinzon szomoru kis Péntekjévé, aki idővel elfelejtené, hogy egyszer olyan szépen tudott mosolyogni, aki csak sírna, egyre sírna. S ki biztosít róla, hogy e sok sírás közepette nem sírná vissza a multat, a boldog, exotikus multat, amikor a kis Péntek a vadonban élt s vígan ugrált a fákon mókusok és bőgő majmok között?! . . . Aki meg akar házasodni, gondoljon a holnapra is. Én nem akarok megházasodni.

ZALA GYÖRGY: Gábor arkangyal

— De hát mi fog történni? Megmondod neki, hogy nem veheted el?

— Nem, erre nem lesz semmi szükség. Ő érzi mindezt; homályosan, nagyon homályosan, de érzi. S nem fogja kérdezni tőlem, hogy: »No hát, mi lesz?«

— És aztán?

— Nem tudom.

— Aki igazán szeret, nem okoskodik ennyit, nem gondol minden elképzelhető bölcs dologra, hanem egyszerűen beleugrik a hullámokba, mint Leander. Te nem szereted őt igazán.

— Nem tudom.

— Azt sem tudod, hogy mit akarsz holnap, holnapután?

— Azt sem tudom. És nem törődöm vele, amit még mondhatnál . . . A gálya megindult és csöndesen halad a vizen lefelé, nem tudom hová.

Behunyta a szemét s egy pillanatig nem gondolt semmire a világon. Mire föltekintett, a másik eltünt.

A lelkiismeret diszkrét látogató; nem alkalmatlankodik sokáig.

IX.

Délben mindenek megbotránkozására, úgy haladtak végig a Fő-utca aszfaltján, mintha kettőjükön kivül senki se volna a világon. Akár csak a császárok az ischli promenádon, nem vették észre a járó-kelőket, nyugodtan beszélgettek és sehová se néztek, csak egymásra. A férfi nem igen vette le a szemét a leányról; néha az is föltekintett hozzá a kalapja alól.

És ez a tekintet ilyenforma dolgokat mondott a férfinak, őszintén, nyiltan, az egész sétáló Berény előtt, fényes nappal, délben tizenkettőkor:

— Tudom, hogy nem vehetsz el feleségül. Kár. Nem járnál velem rosszul. De, te sem tehetsz róla, az élet mást parancsol. Az élet ostoba. Mért, hogy azok a jó fiuk, akik készek nekünk adni egész szerelmöket, egész sorsukat, a nevüket, meg mindazt, amijök van és amijök nincs, ezek a jó fiuk furcsa, félszeg bárdolatlan és izléstelen, a legjobb esetben: közönséges lények, a kikhez élettársul nem szegődhetünk anélkül, hogy meg ne alázkodjunk a hozzánk hasonlók s főképp magunk előtt?! Mért, hogy ezeket a jó fiukat, ha érdemesek rá, tiszteljük és megbecsüljük, de szeretni nem tudjuk, soha, egy pillanatra sem, nemhogy egy egész életre?! És mért, hogy a vicomte-oknak, a hozzánk való férfiaknak, több eszök van, minthogy megházasodjanak?! Miért, hogy a vicomte-ok csak enyelegnek, tréfálkoznak s aztán tovább állanak?! De hát úgy van. Ki tehet róla?! Te se, én se; inkább az egész világ, amelynek ilyen ostoba a berendezkedése. Kár. Es wär zu schön gewesen; es hat nicht sollen sein. Mindegy. Azért mégis szeretlek. És tudom, hogy te is szeretsz engem. Elszakadhatsz tőlem, mást vehetsz feleségül, de halálos ágyadon is eszedbe fogok jutni, mert én vagyok a párod.

Mindenki utánok nézett, aki mellett elmentek. Egy taktusban léptek, mint fiatal férj és feleség, akik először sétálnak végig a Márkus-téren.

Természetesen közömbös dolgokról beszélgettek. Hogyne, mikor az egész piac hallhatta őket! De így beszélgettek akkor is, amikor egyedül voltak.

— A szentjánosi kastély nem kastély, csak ház — magyarázta Vidovics. — Még pedig nem is valami díszes épület. Ócska már nagyon s a berendezése a régi jó időket siratja. De szeretek a verandáján ülni, az oleander fák közé bújva, mert már a gyermekkoromban is oleanderek voltak ott . . .

Mira úgy hallgatta, mintha a mellette menő ember Cintra szépségeit irta volna le szines szavakkal.

Minden érdekelte őket, amit a másik beszélt. Pedig sohase váltottak egy szerelmes szót sem. De nem tréfálkoztak többé; mindig komolyan szóltak egymáshoz.

Sugár Mariskának feltünt ez a nagy szolidság s egy délelőtt megszólította Vidovics urat, aki éppen indulóban volt hazafelé.

— Feri, jöjjön be hozzám egy kicsit.

Feri szót fogadott és szólt:

— Parancsoljon.

— Dehogy parancsolok. Inkább rimánkodom. Hallgasson rám, Feri, maga jó fiu. Menjen egy pár hétre a pokolba.

— Maga is jókor küld. Amikor már csak tizenhárom nap a világ.

— Ejnye, be számlálja a napokat!

— Bizony nem tudom, mit fogok azután csinálni.

— Csak addig ne csináljon valami bolondot. Remélem különben, hogy nem fog sikerülni.

— Mi sikerüljön? Nem akarok én semmit.

— No, azt hiszem, nem ijedne meg, ha a kis lány egyszerre csak a nyakába borulna.

— Ne féljen, ez nem fog megtörténni. S ha azt parancsolja, hogy kibeszéljük magunkat erről a tárgyról, engedjen meg egy egészen nyilt szót. Én nem akarom Mirát kedvesemmé tenni. Szeretem, eddig van.

Mariskát nem igen nyugtatta meg ez a kijelentés.

— Hát, tudja, ez szép. Egy cseppet sem hasonlít ugyan magához, de szép. Hanem azért mégis jobb szeretném, ha a búcsúzás és válakozás kritikus idejében magát valahol az ekvator körül tudnám.

Sugár Mariska olyformán gondolkozott, hogy hasonló veszedelemben a jó szándék rosszabb a rossz szándéknál. Millió és millió vágy kél és hal el, kielégítetlenül. Szüzek szivének pici ajtócskája koronkint tárva van olyanok előtt, akik ezt a titkot nem fogják megtudni soha . . . A férfi és nő között való örök küzdelemben, aminek végzetszerüleg meg kellene történnie, milliószor és milliószor nem történik meg, véletlenek miatt; a férfi ügyetlen, vagy brutális, nem tartja meg a szükséges formalitásokat, elmulasztja a kellő időt, és ezer meg ezer apró véletlen áll útjába minden szerelemnek . . . A fenyegetett lány-erénynek nagy ellensége a férfi-akarat, de milliószor megtörténik, hogy a férfi hiába akar. De egy férfi meg egy leány elhitetik egymással, hogy nincs mitől tartaniok, mert lemondottak mindenről, csak arról nem, hogy: egymást lássák; ha a férfi azzal áltatja magát is, a lányt is, hogy ő nem akar semmit a világon, csak szeret, punktum, eddig van: akkor a helyzet igazán kétségbeejtő s a szegény lány-erény veszedelme nagyobb, mint bármily donjuani akarat ostromzárja alatt. Ha ezek nem botlanak egymás karja közé, akkor soha senki.

Sugár Mariska őszinte barátja volt a női erénynek s arra a gondolatra, hogy az ő kis művésznője az Apor Ilonkák sorába sülyedhet, valóságos anyai aggodalmakat állott ki.

Mira nem igen iparkodott, hogy eloszlassa ezeket az aggodalmakat.

Olyankor, amikor Lolának próbája volt — s Lola kettőjökért énekelt, reggel, délben, este — órákig

Zala György.

(Az erredévi emlékmű)

Eddig Szent István, II. Endre, IV. Béla, Robert Károly, Nagy Lajos, Korvin Mátyás, I. Lipót, I. Ferdinand és III. Károly alakjaival készült el. Teljesen készen van a Tudás és a Vicsöség allegorikus csoportozat, Befejezéséhez köszeledik Árpád vezér alakja. A történet nevezetesebb mozzanatait megörökítő domborművek kartonjai is készek s maguk a domborművek még az idén elkészülnek. Addig is azonban mint már jelentük, az emlék körül emelt palánkot, amely az egész környéket elcsufítja, lebontják, még pedig a közel napokban.

Pesti Hírlap. 1904. III. 23 sz.

ÁRPÁD ÉS A VEZÉREK

Zala György (1858—1938) Milléniumi emlékművének részlete

A magyar folyó mindig »forrására gondol«. Pest legszélesebb sugárútjának keleti végén, arccal a városnak, bevonulásra készen ott áll a honalapító s erről a legelfoglaltabb járókelő sem feledkezhetik meg soha

II.

HIBÁTLAN IGAZGYÖNGYSOR

Zala György

Hankóczy 38. I

az Akadémia által megdicsért szakműve is: «Örökösödési jogunk törvényhozási szabályozásához.»

1874-ben Nagy-Várad képviselőül választotta, s az országgyülésen a balközép párt tagja volt. 1875-ben és 1878-ban is Nagy-Várad küldte az országgyülésre. Ez utóbbi választáson későbbi minisztere, Szilágyi Dezső volt ellenjelöltje. A következő országgyülésre Ugocsamegyének nagy-szőllősi választókerülete küldötte föl s e kerületet képviselte 1887-ig.

A magán- és társas életben, a törvényhozás termében is mindvégig szerény, egyszerű, komoly ember volt; egyszerüség, világosság és higgadtság jellemezte szónoklatait is. Teljes meggyőződéssel szolgálta pártja elveit, de ellenfeleivel soha sem tüzött össze élesen.

A nyolczvanas években a törvényhozási munkálatok egész sorával bizatott meg. A perrendtartási novella (1881. évi LIX. t.-czikk), s a végrehajtási törvény (1881. évi LX. t.-czikk) Teleszky munkája.

Sokoldalú teendői 1877 nyarán arra indították, hogy Budapestre költözzék. Ügyvédi irodáját ide tette át; a mellett a jogászegyesületnek egyik vezérférfia lett. 1888-ban az igazságügyminiszteriumban államtitkárrá neveztetett ki, s az öröklési jogról szóló, tőle származott törvényjavaslatot már ebben a minőségében képviselte az országgyülésen.

Hivatali működésében munkaszeretet, pontosság és igazságosság jellemezte.

1893-ban betegeskedése miatt lemondott az államtitkárságról; 1897-ben pedig már képviselői mandátumot sem vállalt. A mozgalmasabb közélettől visszavonúlt, de a kisbirtokosok földhitelintézetének vezérigazgatóságát elfogadta. Bár beteges volt, midőn ez állásra lépett, még sem volt soha egyetlen irat vagy levél sem e nagy forgalmú intézetben, mely az ő kezén át ne ment volna. A folyó év tavaszán azonban már oly gyöngének érezte magát, hogy a vezérigazgatóságról is leköszönt.

E nyár elején Koritniczára ment egészségének helyreállítása végett; de régóta aggasztó betegsége ott is csak sulyosbodott. Végre augusztus 5-én elhúnyt, nagy hézagot hagyván maga után nemcsak a jogtudomány terén, hanem családja s számos barátja és tisztelője szivében is. Holttestét Budapestre szállították s itt helyezték örök nyugalomra. *Dr. K. E.*

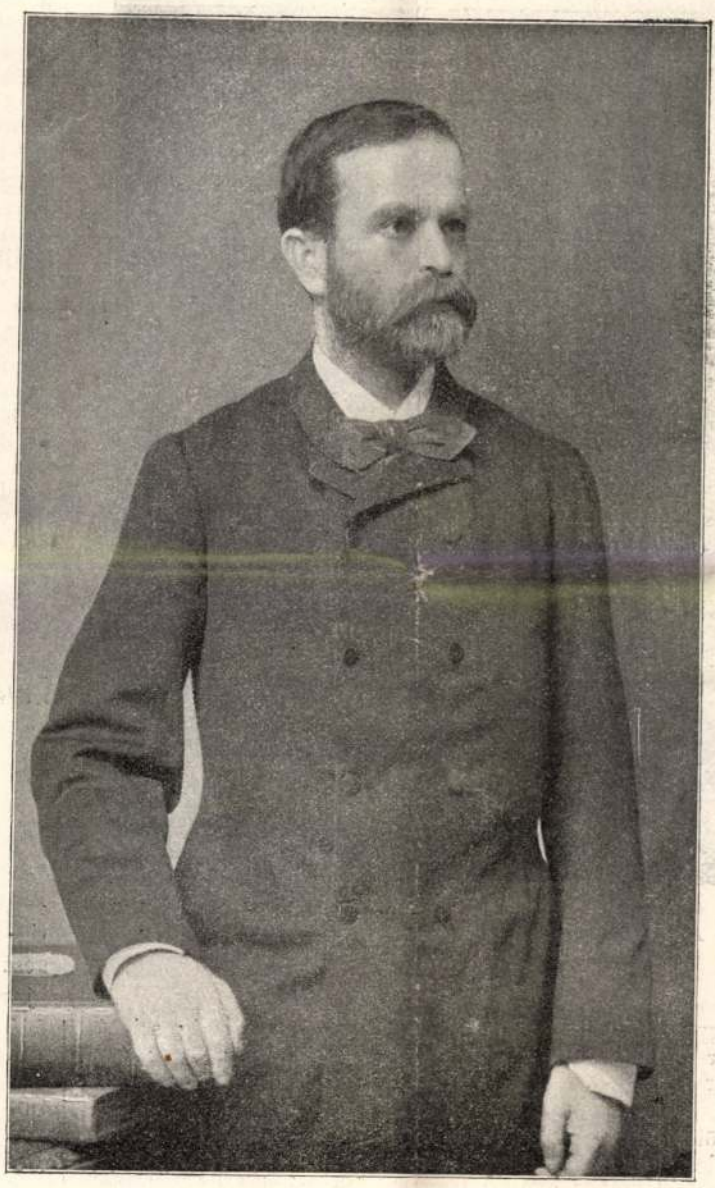

Ellinger fényképe után.

TELESZKY ISTVÁN.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Lenauból. *Dr. Nagy Mór II. Kolozsvár, 1899.* Ritka ez a termékenység, mely Nagy Mór költői működését jellemzi. Nem tudjuk, mióta áldoz a múzsáknak, de nyilvánosságra ezelőtt csak tíz évvel bocsátotta első kötetét. Azóta ez a tizenegyedik mű, illetőleg költemény-kötet, melyet kiadott. Nagy Mórtól, mint eredeti költőtől, nem lehet elvitatni a tehetséget, vannak költői gondolatai, verselése pedig komoly lelkiismeretességről tanúskodik; de verseiből sokszor hiányzik a költőiesség. Ugyanezt lehet mondani fordításairól is. Lelkiismeretes munkák ezek, látszik a gond és szeretet, melyet reájuk fordított, az eredetinek hangját, szinét azonban nem adják vissza eléggé. De azért nem mondhatjuk, hogy Nagy Mór Lenau költeményeinek fordításával hiába való munkát végzett. Lenaunak ez az átültetése is nyereség irodalmunkra. Kötetéből álljon itt a következő mutatvány:

A három indián.

Lenau költeménye.

Csattog az ég viharzó haragja,
Óriási tölgyeket hasgatva,
Túlharsogva a Niagarát;
Lángostorként le-lecsap villáma
A bőszülten tajtékzó dagályra,
Hogy siessen bukni hamarább.

Indiánok állanak a parton,
S hallgatják, hogy ver a hab a marton,
Hogyan zúg az erdő sóhaja.
Ősz az egyik, de fölemelt fővel
Daczol még a rohanó idővel;
Mellette áll két derék fia.

Rátekint az agg most két fiára,
És szemében a bú éjszakája
Sötétebb lesz, mint a fellegek,
És haragvóbb villám gyúl ki abban,
Mint milyen a felhőkből kilobban,
S háborgó szivét igy nyitja meg:

«Átok a fehérre! minden nyomra,
Mely övék; tengerre és folyamra
Mely hordozta e koldusokat!
Átok, átok a vezető szélre,
Ezer átok minden szikla-élre,
Mely nem törte meg hajóikat!

A hajókon egyre jőnek, jőnek,
Partjainkra mérges nyillal lőnek,
Pusztulás, rom jelzi jöttüket.
Kifosztottak mindenünkből minket,
De meghagyják mély gyűlöletünket:
Jőjjetek, haljunk meg gyermekek!»

Igy beszélt az öreg a fiaknak,
Érre fűzből csónakot faragnak
És a vízre szállanak vele,
Dobják majd az evezőket messze,
És egymással összeölelkezve
Mennek, gyászdalt énekelve, le.

Dörög az ég, dörög egyfolytában,
Villám röpköd a csolnak nyomában,
Rikoltanak a vészmadarak;
És a három férfi, eltökélve,
Dallal rohan a dübörgő mélybe —
Most sodorja le a zuhatag.

Regénytárunk mai számában «*Hires szerelmesek*» czim alatt hosszabb czikksorozatot kezdünk meg. Az olvasó közönség részéről érdeklődéssel fogadott «Hires asszonyok» czimű közleményekben a történelem nevezetes női szereplőiből mutattunk be egy érdekes sorozatot. Most pedig a világtörténelemben megörökített kiváló férfiaknak, uralkodóknak, hadvezéreknek, költőknek és művészeknek hiressé vált szerelmi történeteit adjuk ugyanazon szerzőtől, ki e közleményekben is a legújabb kutatások eredményeit használta fel.

A Magyar Iparművészet, az iparművészeti társulat képes folyóirata, júliusi füzetében ismét sok érdekes közleménynyel jelent meg. Fittler Kamil és Györgyi Kálmán szerkesztők minden füzet számára jól gondoskodnak tanulságos czikkekről és az iparművészeti mozgalmakról is tájékoztatnak. Az új füzet első czikke «A régi hazai ornamentika» czimen vitatkozás, melyben *Huszka* József, a magyar diszítő stil buzgó nyomozója válaszol Hampel Józsefnek az előző számban megjelent czikkére, s erősíti, hogy a háziipar, a faragás, himzés, suba-diszítés megőrizte a magyar diszítés motivumát, a miben Hampel kételkedik s előbb be akarja várni, míg összegyűl hazánk népeinek tárgyi ethnografiája. *Rózsa* Miklós a modern német iparművészetről értekezik. *Gy. K.* mutatványt és rajzokat közöl Kabók Imrének a magyar zsinórkészítésről sajtó alatt levő művéből. Három plakát-pályázatról is kapunk értesítést és a versenyben nyertes vagy jobb rajzok képét. A művészetet tehát nálunk is igénybe veszik a hirdetések fokozására, a mi haladás, de a plakát szövegének magyarságára is figyelhetnének, mert a legszebb plakáton is nagyon bántó az ilyen magyarság: «Használati utasítás minden üveghez lesz mellékelve». Külföldi közlemények, rövid értesítések egészítik ki a füzetet, melynek kiállítása díszes. képei tiszták. A társulat tagjai ingyen kapják a folyóiratot. Előfizetési ára egész évre 10 korona.

Az Athenæum Olvasótárában a legújabb kötet *Szabad pálya* czimű társadalmi regény; irta *Werner* E., németből fordította Schmidt Árpád. A szocziálista eszmék harczai közé illeszti az iró a regények elmaradhatatlan szerelmi történetét. Egy óriási vashámor tulajdonosa s egy fiatal szocziálista mérnök képviselik a gyárat és szocziálismust, s belátják, hogy mindeniknek kölcsönösen engedni kell, és szabad pályára van szükség. Az ellentéteket egyelőre a szerelem oldja meg, mert a szocziálista vezér egy arisztokrata lányt, egy polgár lányt pedig egy gróf vesz nőül. A regény három kötet s ára csinos kötésben 1 frt 50 kr.

Az Olcsó Könyvtár új, olcsóbb sorozata rendre megjelenteti az érdemes vállalat régebben megjelent füzeteit, a réginél jóval olcsóbb áron. A most megjelentek közt vannak: *Krasevszky*-nek, a népszerű lengyel regényirónak híres műve «*Ulána*» (701—702. sz.), egy földesúr és pórleány szerelmi történetének tragédiája. *Kónyi* Manó a következő füzetben (703—704. sz.) *Deák Ferencz* 1861-diki országgyüléstől elfogadott *két föliratát* közli. *Szigligeti* népszinműve, a «Csikós» (705—707. szám) következik, ezután *Sandeau* Gyula «*Örökség*» czimű beszélye (708—710. sz.) *Sand* György a maga idejében hires regénye «*Indiána*» (721—724. sz.) és *Francis* Mary regénye «*Molly mama*» (738—40. sz.) képviselik a franczia elbeszélő irodalmat. A spanyol *Echegaray* nálunk is sikert aratott drámája «*A nagy Galeotto*» olvasmánynak is lebilincselő. Becses kötet *Pascal* «Gondolatai», mely a XVII. század nagy gondolkodóját állítja elénk. «*Beust és Andrássy 1870 és 1871-ben*» czimen *Kónyi* Manó nagyon érdekes politikai essayban jellemzi a két kiváló államférfiut. *Imre* Sándor «*A középkori magyar irodalom stiljáról*» értekezik (719—720. szám), *Gyulai* Pál pedig *Arany* Jánosról irt akadémiai emlékbeszédét közli. *Bársi* József könyve «*Utazás ismeretlen állomás felé*» (726—30. sz.) a szabadságharczunk után következett idők érdekes korrajza. *Dumas* vigjátéka «*A Saint-Cyri kisasszonyok*», *Csiky* Gergely elbeszélése «*A zokoli uraság két lánya*» és *Szász* Károly tanulmánya *Horatius*-ról

Dunky fivérek fényképe után.

E. KOVÁCS GYULA TEMETÉSE. — A temetési szertartás a kolozsvári nemzeti szinháznál.

zárják be az értékes sorozatot, melynek egyes számai 10 kron szerezhetők meg a Franklin-Társulatnál Budapesten vagy minden hazai könyvkereskedésben.

Füstkarikák czímen *Kálmán* Dezsőtől egy kötet elbeszélés, rajz és apróság jelent meg Kölesden, csinos kiállításban. Tizenkét kisebb elbeszélés, s vagy húsz költemény teszi a kötetet. Az elbeszélések kétségtelenül bizonyítják, hogy Kálmán Dezső a vidéki magyar életnek ismerője, s a magyar ember gondolkozását, észjárását is tudja. Majd minden rajzában van egy-egy eleven vonás és a kálvinista tősgyökeres alak is meg-megszólal a maga hangján, vagy a zsoltárral. A történet, a mit megír, egyszerű, de a cziczomázatlan világhoz ilyen illik. A rusztikus nyerseségről is elhiszszük, hogy megvan ebben a világban, de ez az író kezére és izlésére vár, s ott vagy át kell alakulnia, vagy el kell tünnie. A szerzőnek — kinek első könyve van most kezünkben — ezt ajánljuk figyelmébe. A költemények is formásak. A képes czimlapú kötet Tóth László kecskeméti nyomdájából került ki, s megrendelhető egy forintjával a szerzőnél, Kölesden.

Befőttek könyve, írta *Zilahy* Ágnes, a kit a magyar gazdasszonyok közönsége háztartási czikkeiből s a «Valódi magyar szakácskönyv» czimű praktikus kézikönyvéből jól ismer. A gazdaasszonyokra nézve ilyen praktikus a «Befőttek könyve» is, mely sok hasznos tanácsot ad a gyümölcsök, főzelékek, saláták épen való eltartásáról, a szaliczil használatáról a befőtteknél, a különféle gőzbefőtt gyümölcsökről, az aszalt gyümölcsökről, stb. Zilahy Ágnes «Valódi magyar szakácskönyvéből» is most jelent meg a negyedik kiadás, bővítve a házi czukrászattal és egyéb háziasszonyi tudnivalókkal. Mindkét könyvet a Singer és Wolfner czég adja ki.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A Petőfi-Társaság augusztus 9-én ülést tartott, a melyen elhatározták, hogy a társaság a nagyközönségnek, az ország lakosságának a Petőfi-ünnepeken tanusított magatartásáért köszönetet szavaz. Köszönetet szavaz továbbá *Jókai* és *Bartók* elnököknek a Petőfi-ünnep tervezéséért és rendezéséért. *Bartók* elnök jelentette, hogy a belügyminisztertől az építendő Petőfi-ház számára a gyűjtési engedély megérkezett. Komor Marczell és Jakab Dezső műépítők ajánlatot tettek, hogy a Petőfi-ház tervét ingyen elkészítik. A társaság e tárgyban csak akkor fog nyilatkozni, ha a ház létesíthetésének kérdése eldőlt. Fölkéri a társaság az összes fővárosi és vidéki lapokat, hogy ama példányaikat, a melyek a Petőfi-ünnepekről bárminemű közleményt tartalmaznak, a Petőfi-társaság levéltárába megőrzés végett küldjék be. A szeptemberben *Erdődön* és *Koltón* tartandó Petőfi-ünnepen a társaság szintén részt vesz, s minthogy ezek Petőfi házasságának emlékünnepei lesznek, a magyar hölgyekhez is fölhivást intéz.

A Petőfi-társaság, részint a Petőfi-házra való országos gyüjtés bevezetésére, részint a felhalmozódott irásbeli munkálatok rendszeres ellátására, a Petőfi-ünnep előkészitésére szervezett irodáját, állandósítani határozta és azt *Bartók* Lajos alelnök lakásával egy épületben (Szentkirályi-utcza 22., II. em. 14. ajtó) helyezte el. Az iroda vezetésével K. *Kováts* Ferencz nyug. százados bizta meg, ki már a Petőfi-ünnepségek előkészítésében is tevékeny részt vett. A Petőfi-iroda ugy egyeseknek, mint tesületeknek készséggel szolgál gyüjtő-ivekkel országszerte, a kik a Petőfi-ház alapításához gyüjtésre vállalkoznak. *A Petőfi-házra való adományok az Első hazai takarékpénztárhoz Budapestre küldendők be.*

A filologiai társaság 1900 január elején tartandó közgyülésén ünnepli meg fönnállásának negyedszázados jubileumát. Ponori *Thewrewk* Emilen, a társaság alapitóján kivül mindössze tizen élnek még azok közül, a kik 1874 augusztus 8-án a társaság alakuló ülésén résztvettek. Akkor 38 tagja volt a társaságnak, most 701. A társaság hivatalos közlönye most van a huszonharmadik évfolyamban. A jubiláris évforduló alkalmából, augusztus 8-ikán Ponori Thewrewk Emil, a társaságnak az alapitás óta elnöke, az életben levő alapitók mindegyikéhez üdvözlő levelet intézett.

A magyarországi Kárpát-Egyesület idei közgyülését e hó 6-ikán tartotta Kassán, *Münnich* Aurél orsz. képviselő elnöklete alatt, élénk részvét mellett. Az egyesület évi bevétele 4872 forint, kiadása 4773 forint; kulturális czélokra 1742 frtot, épitkezésekre 1330 forintot fordítottak.

Az osztályok múlt évi bevételei 7648, kiadásai 4500 forintot tettek. Az egyesület muzeuma, mely közel 16,000 tárgyat foglal magában, dr. *Holub* Emil afrikai utazó becses ajándékával gyarapodott. Utakat épitettek és javitottak a zöldtavi völgyben, Tátra-Füreden és Tátra-Lomnicz környékén, valamint a bélai mészhavasokban; a zöldtavi «Frigyes menedékház»-at alaposan kijavitották; a kalauzügy ujjászervezése és a hegyi vezetők segélyalapjának megteremtése végett egy központi és sziléziai osztálybeli tagokból álló bizottságot alakitottak. Kijelölték az utakat és menedékházakat, melyek a közel jövőben egyrészt a liptói havasokban, a földmivelésügyi miniszterium segélyével kincstári területen, másrészt Szepesmegye területén épitendők a 20,000 forintból, melyet a megye az egyesületnek a mult évben megszavazott. A közgyülés táviratilag üdvözölte *Frigyes* főherczeget, mint az egyesület védnökét és gróf *Csáky* Albint, az egyesület tiszteletbeli elnökét.

A felsőmagyarországi muzeum gyarapodása. A Kassán levő felsőmagyarországi muzeum, a mely a jövő nyáron költözik be már majdnem készen álló otthonába, ismét érdekes ajándékot kapott. *Dessewffy* Pál sárosmegyei margonyai földbirtokos Kassa városának, a muzeum védőjének azt az ajánlatot tette, hogy nagybecsű családi régiséggyűjteményét letétképen vállalja el tőle a város és egy külön osztályban helyezze el a felsőmagyarországi muzeumban. A gyűjteményben számos értékes szekrény, fegyver, porczellánedény és érem van. A muzeumi bizottság egy bizalmi férfiút küldött ki a gyűjtemény összeirására és Dessewffy Pál ajánlatát köszönettel elfogadta.

A magyar orvosok és természetvizsgálók ezidei *szabadkai* vándorgyülése alkalmából kirándulás is lesz Boszniába és Herczegovinába. Vasuton lehet visszatérni, vagy hajón Fiuméba. A bosznia herczegovinai országos kormány a kiránduló társaságot vasuti kedvezményben részesiti. A kirándulás ideje 8—9 napra terjed. A részvétel összes költsége hozzávetőleg 38—48 forintnál nagyobb nem lesz személyenkint. Jelentkezni lehet *Békeffy* Gyula dr. titkárnál Szabadkán. A választmány közli, hogy a szabadkai vándorgyülésre öt forint tagsági dij beküldésével augusztus 15-ikéig *Szalkay* Gyula dr. pénztárnoknál (Budapest, I., Lánczhid-utcza 2.) lehet beiratkozni; augusztus 24-től kezdve pedig Szabadkán a vándorgyülés irodájában.

MI UJSÁG?

A budai királyi palota épitése szakadatlanul tart. Most a vár belsejében levő részeket épitik, a testőrség palotáját s más mellékhelyiségeket, melyek mind külön pompás paloták. A Szent-György térről a palota órás homlokzatához vivő gesztenyefa-sort kivágták, mert ott mind a palota új részei emelkednek. Hátra van még a Duna felé néző homlokzat meghosszabbítása. A nagyszerű palota-csoportnak egyik legszebb disze lesz a király függő kertje. A függő kertet vasoszlopokra a palotának a Gellérthegy és a Duna felé néző oldalán helyezik el s ott fönn a magasban Budapest palotái fölött fog pompázni a délszaki növényekkel és diszvirágokkal beültetett kert. A függő kert déli sarkában remek lugast csinálnak, a honnan az uralkodó kényelmesen ülve élvezheti a nagyszerű kilátást. A virágágyak között apró szökőkutakat helyeznek el. A magyar király palotája a világ egyik legszebb fejedelmi laka lesz, és épitészeti szépségeihez hozzá járul páratlan szép fekvése, egy nagy folyó partján, félkörben gyönyörű hegyektől körülvéve, szemben egy nagy város festői panorámájával és az alföldi siksággal. És mind e természeti szépségekhez járul, hogy a palota a város kellő közepén emelkedik.

Kápolna Erzsébet királyné emlékére Genfben. A királyné halála helyén Genfben kápolnát állitanak. *Blanchard* abbé, Luccheni gyóntató-papja, a svájczi kormányt arról a tervéről értesitette, hogy Erzsébet királynő emlékére kápolnát akar emelni. Az abbénak megigérték, hogy terve megvalósitására minden lehető támogatásban fog részesülni.

Petőfi az ezredéves emléken. *Zala* György, a kire az Andrássy-uti ezredévi emlékmű szobrászati részének készitését bizta még a Wekerle-kormány, a Petőfi-ünnepek hatása alatt, mint a lapok irják, elhatározta, hogy a szobormüre tervezett dombormüveken Petőfi alakja is ott lesz, alkalmasint a segesvári csata feltüntetésével.

Petőfi-ünnep a tengeren. Az *Adria* magyar tengerhajózási részvénytársaság «*Petőfi*» nevü hajója július 30-án éppen a velenczei vizeken horgonyzott. Előző napon *Ambrózi* Károly, a hajó parancsnoka, távirati utasitást kapott Fiuméból, hogy Petőfi napját teljes lobogódiszszel, munkaszünettel és a legénység közt kiosztott kettős zsolddal ünnepelje meg. Egyben utasitotta az igazgatóság, hogy a legénységnek a nap jelentőségét magyarázza meg.

A szalontai Arany-ünnep. A nagy-szalontai Arany-emlék-egyesület az Arany-emlék-szobává átalakított Csonka-torony ünnepies megnyitását folyó augusztus hó 27-én délelőtt 10 órára tűzte ki. Az ünnepélyre meghivókat Hadházy Kálmán egyesületi pénztárnok küld Nagy-Szalontáról. Téves volt a hir, hogy a megnyitás már megtörtént.

Petőfi és Jókai Pápán. Lelkes fölhivás érkezett Pápa városából, mely arra buzdit, hogy állitsanak szobrot Pápán az ottani főiskola két volt tanitvá-

A RÉGI FRANGEPÁN-KASTÉLY, A GYERMEKOTTHON ÉPÜLETE.

A KASTÉLY UDVARA A HOZZÁÉPÍTETT TEMPLOMMAL.

A CZIRKVENICZAI LÁSZLÓ-GYERMEKOTTHON, MELYET KLOTILD FŐHERCZEGNŐ ALAPÍTOTT ÉS TART FENN.

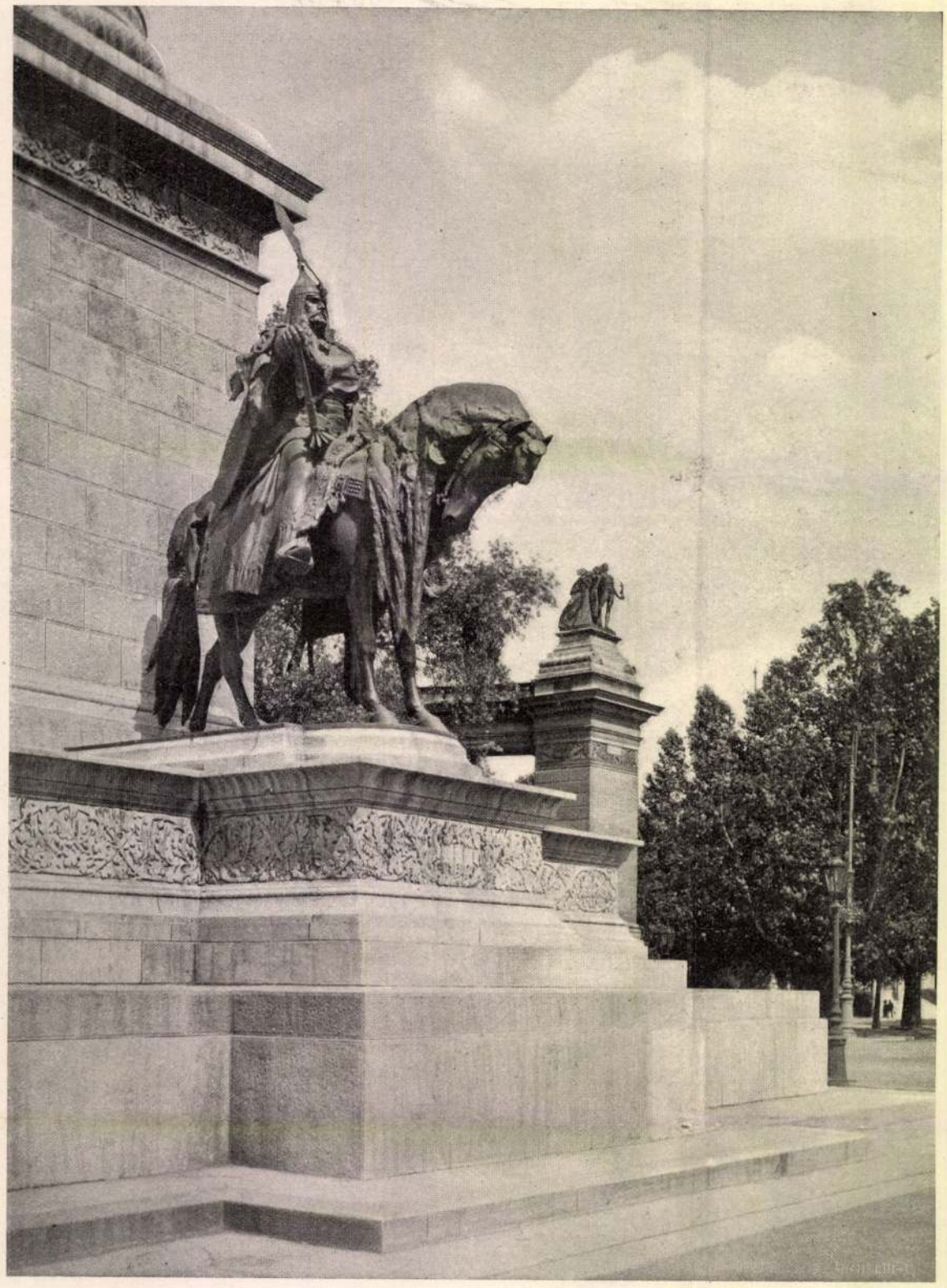

ÁRPÁD SZOBRA AZ EZREDÉVI EMLÉKEN.

MŰVÉSZEINK

— ZALA

Évekkel ezelőtt az olaszok kincses márványtermő földjén, Carrarában járt a franczia szobrászoknak világhirű mestere, Rodin, hogy ellenőrizze több szobrának márványba faragását. Ugyanakkor, mint máskor is csaknem mindég, rengeteg szobrát faragták Carrarában a föld minden náczijábeli szobrászának. Rodin nagy figyelemmel nézegette ezeket, alaposan megkritizált minden egyeset, s nyilt, egyenes, sokszor a kiméletlenségig őszinte kritikáit mohón szitták magukba a társaságába sereglett művészek és esztetikusok, hogy azokból művészeti igazságokat, törvényeket kovácsoljanak. Szemléje közben a magyar szobrok közül néhány különösen figyelmessé tette és ezekről nagy lelkesedéssel valóságos előadást tartott. Igazi, istenáldotta művész — mondotta többek között — a ki ezeket alkotta, nem pedig mesterember, mint legtöbbje, a ki művésznek vallja magát; mert ezekből kiérzem a művész lelkét is és nemcsak a technikai tudás készségét, a megcsinálás módjának a raffináltságát, virtuozitását látom bennök. Előadása után a szobrok alkotójának neve után kérdezősködött Rodin, s a magyarok örömmel mondották meg néki, hogy a művész, a kit ő hosszasan dicsőitett, Zala György.

Rodinnek Zala Györgyről ez a kritikája most kerül először a nagy nyilvánosság elé, a mikor Zala Györgyöt magát és műtermét képekben megismertetjük, műszerető és művészetet kedvelő közönségünkkel.

Zala műterme a Stefánia- és István-út sarkán áll és nemcsak Magyarországnak, de az egész kontinensnek leghatalmasabb, legszebb műterme. Az atelier pompás művészi díszitésü homlokzata és az épületet övező kert dús zöld bokrai és a pompázó rózsák közül elő-elő tünedező antik szobrok nyomban elárulják, hogy a háznak valamelyik művészfejedelem az ura. Ebbeli hitünk mindjobban beigazolódik, a hogy a kapun belépünk. A bejáróban a medici-i Venus kecses szobra bilincseli le mindjárt figyelmünket, s az atelier hallja meg épen telistele művészettel. A falakon régi mesterek remekműveinek ugyancsak remek másolatai, egyik sarokban a nürnbergi Madonnának fából faragott szobra, a másikban üvegszekrényben

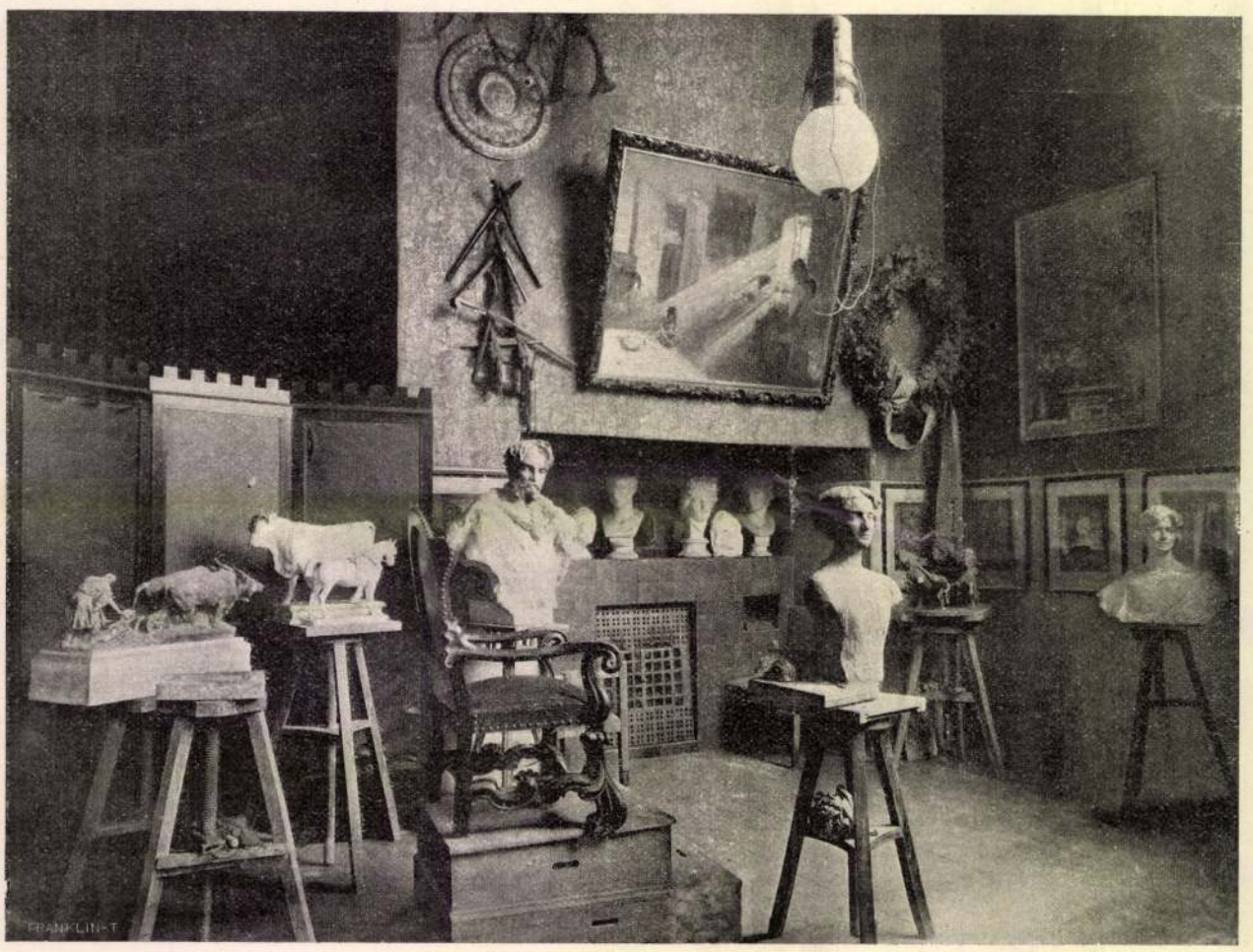

ZALA GYÖRGY KIS MŰTERME.

A FOGADÓ-SZOBA MICHE

MŰTERMÜKBEN.

GYÖRGY. —

antik muzeális szobrocskák, a mi mind azt bizonyítja, hogy Zala György az igazi klaszszikus művészetnek a kedvelője, híve. Ugyanilyen klasszikus művészi holmikkal berendezett a Stefánia-útra néző fogadó-szalon is, a könyvtárban pedig száz meg száz a klasszikus szobrászatot tárgyaló munka. Atelier kettő van az épületben, egy kisebb, s egy nagyobb. A kisebbikben piheni ki a művész lázas munkájának fáradalmait és a pihenése abból áll, hogy más mintázófát vesz kezébe és kisebb szobrokon dolgozik. A nagy atelier még a közönséges szemnek is valóságos látványosság. Magas állványokon a magyarok vezéreinek pánczélos, kaczagányos hatalmas lovasalakjai ötlenek legelsőbben a néző szemébe, alant a műterem szögletében pedig hazánk nagy királyainak méltóságteljes alakjaiban gyönyörködhetik a látogató és ha kedve tartja, végig nézheti Magyarország ezeresztendős történetének a bronzkönyvét, a melynek legszebb lapjai mind ott vannak egytől-egyig.

Magyarország ezeresztendős történetét gyúrja most érczbe Zala György, s rövidesen készen is lesz az Ezredévi Emlék, a mely miatt itthon már annyi gáncs érte, a melynek pedig pusztán egyes részleteivel a világ minden részéből elhozta a legnagyobb művészeti kitüntetéseket, hirt és dicsőséget szerzett a magyar névnek. Más művésznek talán már kedvét vette volna a sok támadás; de ő rajongó szeretettel és lankadatlan energiával dolgozik tovább magasztos munkáján és bizva-bizik abban, hogy majd ha készen áll az emlék, megjön az ő igazának a diadala.

És mindazok biznak ebben, a kiknek csak halvány sejtelmük van arról, mily óriási föladatot végez Zala. Tulajdonképen az emlék elkészítése egy jó emberöltőre való munka még akkor is, ha annak alkotója épen a Rodin istenáldotta művésze. És meg kell gondolni azt, hogy különösen ez az emlék örök időkre készül, s ennek a szobrait nem szabad és nem lehet a művészetben ideig-óráig uralkodó divat szerint megmintázni.

Ezért várjon mindenki még egy csekély türelemmel, a mig az emlék egészen elkészül, s akkor Rodinnel bizvást mi is büszkék leszünk Zala Györgyre. *Lesskó János.*

A HÁBORÚ BIGÁJA AZ EZREDÉVI EMLÉKEN.

LANGELÓ KÉT SZOBRÁVAL.

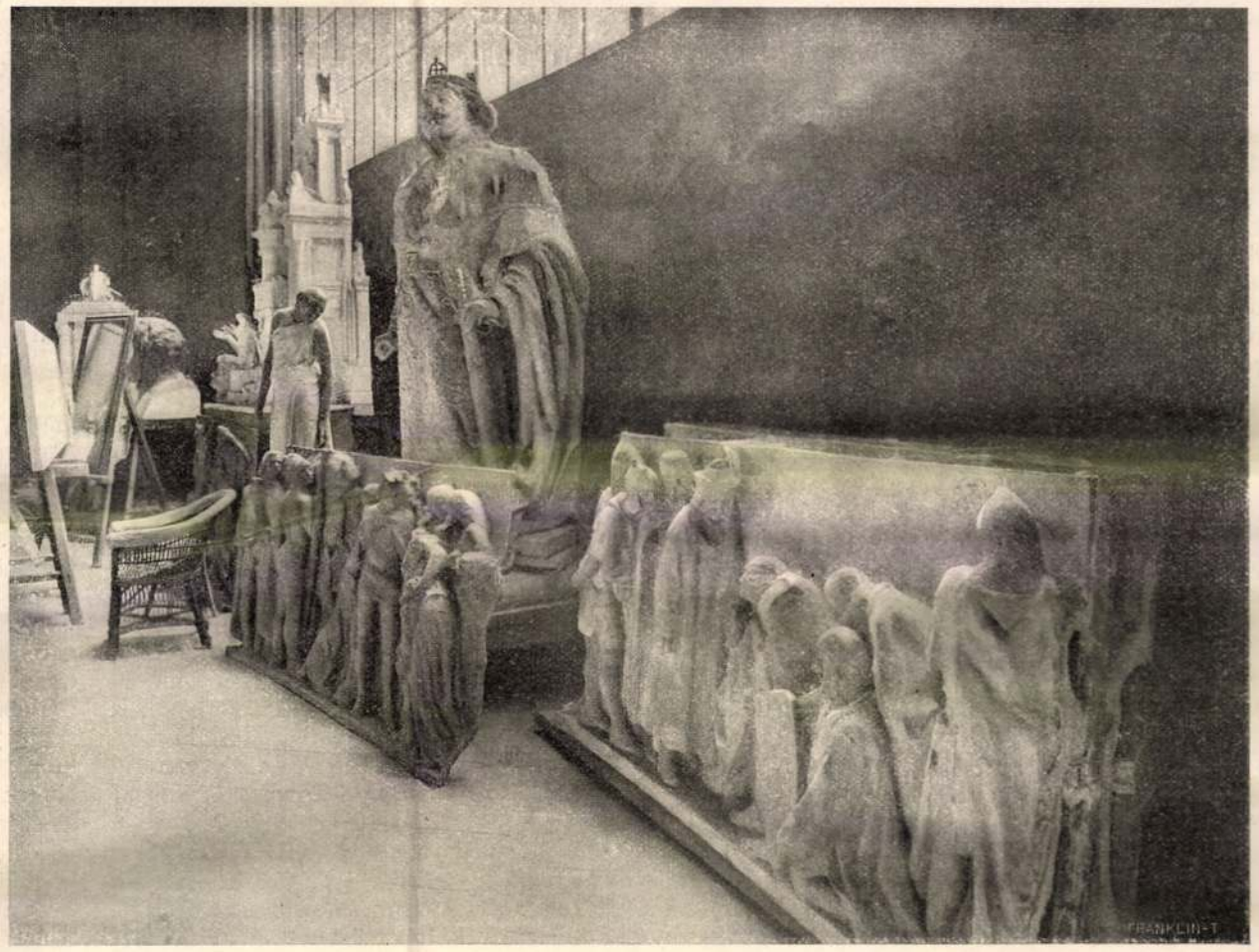

RÉSZLET A NAGY MŰTEREMBŐL. (Királyszobor és domborművek az Ezredévi Emlékről.)

FARKAS ALBERT.

(A hortobágyi kiskirály.)

Ismertem. Olyan volt, mint egy terebélyes borús öreg fa, a kit változatlannak látunk egész életünkön át, egy új ágat nem hajt már, mert ő az állandóság képe az idők múlásában, csak a múltak emlékét őrzi s meleget, nyugalmat áraszt maga körül. Nem egy emberöltőt, de a pusztáknak ezer meg ezeréves csendjét, viharzását éreztem mögötte. Az idők végtelenségét. Benne volt a pillantásában, a nézésében, a mely, hacsak valami indulat nem tüzelte, az időkbe veszett bele. Mintha csak ezer meg ezer esztendős emlékekre gondolt volna vissza. A pusztai ember nézése ez, a kinek a szeme nem ismer más határt, csak a föld karimájával sejtelmesen összefolyó, összeölelkező, leboruló kerek eget. A pusztai ember nézése, a ki szemét összehunyitja, hogy azzal is messzebb lásson. A végtelenség tükrözik benne, mert a végtelenségbe vész. A pusztai ember mindent látott misztikusan gazdag szeme. Látta a multat, látja a jelent és látja a jövőt. Látta a puszták egyenességét, végtelenségét; a nap véres leáldozását s biboros pompával való támadását; jeges, villámos fergetegek hirtelen kerekedését s hirtelen elülését; a délibáb tükrözését; a hold titkos, sápadt fényét, csillagos éjszakák sürű vaksötétjét; tavaszszal a réteken apró tavakba gyülő hó- meg esőviz szinén a bárányfelhők futását, húzó vadmadarak repülését; nyájakat, méneseket, gulyákat, magános cserényeket, karámokat, hórihorgas, ásitozó kútgémeket, napsugárból, erőből, méltóságból gyúrt pásztornépet; a Hortobágy nádligetes folyását; látta a köröskörül határtalanul terülő puszta minden káprázatos szépségét. S mindez benne volt a Farkas Albert szemében, lelkében. Olyan gazdagságban, olyan teljességben, hogy nem birta el a fantáziája, nem birta el az érzése. Túláradt, szertelenségekbe veszett mind a kettő s őt magát magánossá, hallgataggá tették, mert elfoglalták, betöltötték a gondolatát, a lelkét, a szivét.

Mert akárhogy szeretett is barátkozni, magányt kereső, hallgatag pusztai ember volt az öreg Farkas Albert. Úgy élt az ő kiskirályi kuriáján, a mátai biztosi lakban, mint egy szükszavú, parancsoláshoz szokott oligarcha. Tett, vett, intézkedett, de mindent csak egyké szóval. Tisztviselőnek, pásztornak érteni kellett belőle egyaránt.

A mátai puszta tisztviselő-telepe a Hortobágy folyó mentén körülbelül két kilométernyire van a csárda melletti kilencz ívű nagy hidtól. Lesült csenevész gyümölcsös kertek, szarkafészkes akáczosok közt néhány tisztilak, majorsági épületek, cselédlakások, istállók; ez a mátai telep. A biztos, a ménesmester, az állatorvosok és az irnok rezidenciája. Még ma is, tizenkét esztendő multán olyan jól emlékszem az egészre s a legkedvesebb gyerekemlékek melegsége fog el, hogy magam elé képzelem a kedvesen ósdi biztosi lakot meszelt falaival, gangos tornáczával, zsalukáterek ablakaival, belül kopott, foszlott szőnyegeivel, öreg, kényelmes bútoraival; a sifonok tetején és a komótokon négy-öt literes s még nagyobb üvegekben gyümölcságyon illatozó pálinkák, az ablaktövében szódavizes üvegek, a tornáczon csizma, öreg bot, meg mit tudom én hány meg hányféle kedves, patriarkális himi-holmi. A mire csak egy pusztai, öreges magyar úrnak szüksége lehet. Ez volt az öreg fészke, de nem igen lehetett benne nyugta. Mindennap akadt vendége. Ha nem akadt, fogta az öreg. Szinte erővel is. Mert egy napnál tovább nem birta ki vendég nélkül. Csodálatos ellentmondás volt ez a természetében, de majd megértjük.

Ha tiz órai villásreggelire nem akadt vendég, már akkor nem találta helyét, zsörtölődött, nyugtalankodott s végre is befogatott s küldte a hajdút a kocsival a csárdába:

— Eredj csak fiam, hátha érkezett valaki a reggeli vonattal. Hozd el ebédre. Mindegy, ha valami nimet vagy bogarász lesz is az Istenadta.

Mert ezt a kétfajta embert nézte legkevesebbre az öreg. A németet, meg a rovargyűjtőt. Össze is zavarta őket állandóan.

— A fene egye meg a németjét, ez is bizonyosan valami bogarász — volt a szavajárása.

Vagy pedig:

— Nem lehetett az magyar ember. Akárhogy is mondta. Német volt az, mert bogarászott.

Még azt, hogy német valaki, csak megbocsájtotta valahogy:

— Nem tehet róla, hogy németnek született az Istenadta szerencsétlenje. Bizonyosan nem szivesen tette. De ha nem kérdezték tőle!

A «bogarászt» azonban jóformán emberszámba se becsülte:

— Hát van esze a bolondnak, hogy garmadára gyüjti azt a sok utálatos férget, mikor úgyse veszi meg tőle a fene se? — Vagy pedig: — Mi az Isten csudájának néki az a teméntelen sok tücsök? Tán ugrani akar tőlük tanulni?

Hanem azért kezükre járt mindenben. Kocsit adott nékik s embereket a rendelkezésükre. Ezzel a megokolással:

— Hadd fogják azt a sok férget a bolondok. Minél többet fognak, annál jobb. Legalább azzal is kevesebb marad a Hortobágyon.

De csak mutatta az öreg, hogy ennyire lenézi a munkájukat. Művelt, uri ember volt, a ki minden jóizű mondása daczára is nagyon megértette és méltányolta a tudományt.

FARKAS ALBERT.

Ha német ember volt a vendége, a paprikás csirke elmaradhatatlan volt az asztaláról. Nem volt az a vad német, a kit a finom, tejfeles szaftú étel le ne vett volna a lábáról. Egyik-másik úgy ette, hogy a szeme is kidüledt az élvezettől. Az öreg pedig nézte nagy gyönyörűséggel s elégedetten mondogatta:

— Ez a német, vagy talián, vagy mi az Isten csudája is megsiratja még otthon, hogy nem magyarnak született!

Dulásig jól tartotta a vendégeit, (akárhányszor királyi vendégeket) becsületsértésnek vette, ha legalább két hónapra nem laktak jól s mikor elmentek, még is szidta őket:

— A fene a sok éhenkórászába. Kipusztitanák az embert mindenéből, annyit esznek!

De nem értette ezt félre senki. Tudta azt mindenki, hogy nem sajnálja az öreg. Hiszen bőkezű volt s titokban ki sem tett nála több jót. Csak szavajárása volt, meg hogy szeretett zsörtölni ok nélkül is. Kedvesen, jóizűen, szeretetreméltóan, mint a hogy öreg urak szoktak. S még egy más inditó oka is volt a vendégek utólagos szidásának. Az öreg maga se tudta, csak érezte. A puszta magánossá tette, szeretett egyedül lenni, de eredeti természete a társaság szeretetére és keresésére utalta. Ez a két jellemvonása küzdött egymással örökösen. Innen vendégfogdosó és vendégsimfoló kedve. Egy adat az emberi lélek rejtelmeihez.

Még egy jellemvonása domborodott ki vendégeskedése idején. Nyugtalansága. Két perczig nem tudott egy helyben ülni. Egy-egy fogás alatt négyszer-ötször kiment a konyhába, vagy a szomszéd szobába másodperczre is. Az egész ebéd alatt pedig számtalan sokszor. Annyira ismerték ezt a szokását, hogy rosz néven se vették tőle. Egy különczségének tartották. Pedig múltakban gyökerező, mély oka volt az öreg ez önkéntelen szokásának, a mi az életben is jellemezte. Annyira, hogy az öreget, a ki kereste, csak nehezen találta meg, ha egyáltalán megtalálta.

— Nincs itt a biztos úr?

— Az imént még itt volt. Úgy látszik, a lovakat ment nézni az istállóba.

Megy az illető az istállóba:

— Nincs itt a biztos úr?

— Épen most járt itt. Az irodába ment.

Az irodában egy perczig volt, onnan a csárdába ment, onnan valamelyik méneshez, onnan az állomásra, onnan megint máshová. Két-három percznél sehol se volt tovább, s sokszor egész ebédig járhatott nyomában, a ki kereste, mig végre el tudta fogni nagy véletlen szerencsével.

Még régen szerezte az öreg ezt a nyugtalan, helybemaradhatatlan természetét. Hajdúmegyei csendbiztos korában, mikor a betyárokat kergette Debreczentől a Tiszáig, végig az egész Hortobágyon. Akkor kellett örökösen figyelnie, résen lennie, készen az indulásra, lóra ülésre. Nóta is akárhány őrzi az emlékét. Vitéz, bátor zsiványpusztító volt az öreg, nem ijedt meg az árnyékától. Az egyik nóta mégis kigúnyolja:

«Ég a «Cserepes» teteje,
Fábián pej lova benne.
Farkas Berti kerülgeti,
Nem mer hozzá közel menni.»

Ha valaki nagyon meg akarta boszantani, nem kellett, csak ebbe a nótába hogy belekezdjen. Hanem aztán el is vesztette az öreg Berti bácsi barátságát egész életére. Azt pedig nem igen akarta senki.

Annyira nyughatatlan természet volt az öreg, hogy két-három napnál tovább még a Hortobágyon se igen birta ki. Ment be Debreczenbe, hogy másnap vagy azután megint a Hortobágyon legyen. Debreczen—Hortobágy: ez volt az öreg élete. Mintha csak a régi betyár nóta öltött volna benne testet:

«Debreczen a Hortobágytól nagy közfőd,
Pej lovam a gyors futásban össze főtt.
Megpróbáltam kis pejlovam odáig,
Ha kergetik, tud-e futni sokáig.»

Debreczenben háza volt az öreg úrnak a Bethlen-utczán. Ott lakott a felesége. Egy korcsma is volt a házban ezzel a kiirással:

«Vendéglő a három farkashoz»

Ha kérdezték a korcsmárost, hogy miért a Három farkashoz, szépen megmagyarázta:

— Egyik farkas a czégtáblára van festve, a másik Farkas a házigazdám, a harmadik Farkas pedig én magam vagyok.

Még csak azt szeretném megirni, milyen nagy úr volt az én kedves Berti bátyám.

Debreczenben azt hitték, hogy mint mátai biztos, ő ügyel fel a Hortobágyra. Milyen tévedés! Dehogy is mint mátai biztos! Azt csak a debreczeniek képzelték! Övé volt az egész Hortobágy. Az egész negyvenhétezer hold. Épen csakhogy a telekkönyvben nem állott a nevén. A ki csak egyszer látta, hogy nézett végig az öreg úr a nagy pusztaságon, hogy mustrálta a jószágot, még csak az ég szabad madarát is rajta, az bizonyosan nem kételkedik állításomban. S nem is úgy gondozta, úgy szerette, mint a város és a birtokos polgárság vagyonát, hanem mint a magáét. S egyetlen keserűsége talán az volt, hogy számolnia kellett róla! A magáéról! Mert ha ezeresztendőn át családi ős szállásuk lett volna, akkor se tekinthette volna inkább a magáénak. A gazdasági tanácsnoknak tartozott az öreg számadással, az én kedves, áldott emlékű nagybátyámnak, Király Gyulának. S mennyi jóságra, mennyi megértésre volt szüksége az utóbbinak, hogy soha össze ne tüzzön vele az oligarchai érzésében annyira hajthatatlan, pusztaian kemény, daczos büszkeségü mátai biztos.

Néhány évvel ezelőtt nagy tragédia érte szegény Farkas Albert bátyámat. A czivisek kibuktatták biztosi állásából. Én azóta nem láttam az öreget, nem is igen hallottam róla, de el tudom képzelni, mennyi keserűséget, szenvedést támaszthatott ez szivében. A királyt képzelem el, a kit saját népe megfosztott koronájától, országától, s számüzetésbe kergetett. S azt hiszem, hogy most, mikor meghalt, ez az emlék volt a legnagyobb keserűség, a mit a sirba vitt.

P. Ábrahám Ernő.

— Hazamentek a gazdájukhoz. Rekvirált autók voltak.

— Gyerünk! — morogta Gangimusz, akit láthatóan bosszantott a hiábavaló fecsegés. Köszönés nélkül elsiettek az eperfasor irányában. Sándor sokáig bámult utánuk. Valami furcsa változást látott az embereken. Azelőtt egész testtartásuk, minden mozdulatuk olyan szabad és fölényes volt, mint a ragadozómadár repülése; most a hátizsákjuk alatt szerényen meghajolva, bizonytalanul szaporázták lépéseiket és gyanakodva forgatták a nyakukat, mint a baromfi, mikor szálló héja árnyékát látja végigsiklani az udvaron.

Az autók visszamennek régi gazdájukhoz, a terroristák megszöknek, — a proletárdiktatura tehát megbukott! Gangimuszék az éjjel híreket kaptak Pestről, azért járkáltak és disputáltak annyit... Biztos, hogy Kunék kiszöktek az országból, ilyesmiről régóta suttogtak és senki sem várta tőlük, hogy az omladozó diktatura romjai alá fognak temetkezni. Megint azok lettek, akik azelőtt voltak: rossz kis ujságírók, kávéházi pincérek adósai, rojtos nadrágú magántisztviselők, nagyszájú munkakerülők. Fakó életüknek szint és érdekességet fog adni a vér, amit módjukban volt kiontani. Ettek, ittak, mint a mesebeli szabólegény, aki betévedt az udvari bálba, — mikor aztán észrevették, hogy felismerték őket, azt mondták: odébb egy házzal! A pesti *link* fiúk bedöntötték az égboltot, hogy az angol szólás szerint könnyebben foghassanak pacsirtákat. Pacsirtánál nagyobb madár azonban sohasem maradt a körmeik közt.

Sándort szédülés fogta el, egy pillanatra megint le kellett dőlnie ágyára, de aztán hirtelen talpra ugrott és remegő kezekkel magára kapkodta ruháit. Majd az ablakban függő kis tükörhöz lépett és gépiesen borotválkozni kezdett. Neki is menekülnie kell... Egyelőre Bécsbe, ott bankszámlája van...

A fél arca már sima volt, a másik még szappanos, mikor hirtelen idegen nagy autó fékezett a kapu előtt. A kocsi teli volt fiatal férfiakkal, egymás ölében ültek, még a sárhányón is álltak... Álom ez, vagy a megőrülés káprázata? A gépet Bretschneider vezeti, ő, akit felakasztottak a gót kápolnában... Mintha Charon alvilági bárkája kötött volna ki a Fonó kapujában! De nem — Sándornak eszébe jut, hogy Bretschneidernek volt egy katonatiszt fivére, Elemér, akit eredménytelenül hajszoltak a terroristák, biztosan ő az! Mellette Gál Jani ül... A többiek varjasi fiatal urak, látásból valamennyit ismeri: a közjegyző helyettese, a főispán fia, a patikussegéd, aki pedig most ugrik le a sárhányóról, a törvényszéki aljegyző. Valamennyien nemzeti kokárdát viselnek a mellükön, valamennyinek lángol az arca, szikrázik a szeme.

Revolverrel a kezükben benyomulnak a házba, óvatosan, mintha ütközetre készülnének, Sándor mozdulatlanul áll az ajtó mellett és hallja lépéseiket a folyosón, hallja az ajtócsapkodást, az izgatott beszédet...

— Megugrottak a gazemberek! A puskákat itt hagyták... kézigránát!

Azután egy hang a hálószoba előtt, a Gál Jani hangja, az öreg Zsuzsi nénit vallatja. A vén paraszt-asszony nyugodtan és vakmerően hazudik.

— Igen, kezit csókolom, az éjjel mind elmentek... az utolsó három egy órával ezelőtt Gangimusz úrral... a fasorban láttam őket, talán Lád felé... A nagyságos úr? (A szádista gazember! — rikoltja egy ingerült hang.) A nagyságos úr tegnapelőtt fölment Pestre, — folytatja rendületlen lojalitással az asszony, — eddig még nem jött vissza...

Megint járkálás, ajtónyitogatás, végig az emeleti szobasoron. Kivülről valaki betaszítja a hálószoba ajtaját — az ajtó nyitva marad és Sándor dermedten áll mögötte, — látható lesz az aljegyző, két lépésnyire van tőle, a dühtől eltorzult arccal, revolverrel a kezében néz a paraván mögé, lehajol, hogy az ágy alá lásson, az ajtó mögé azonban csodálatosképpen nem tekint, hanem kinyitja a fürdőszoba ajtaját és kimegy.

Tovább keresnek, a padlásra is fölmennek, Sándor hallja dobogásukat a feje fölött, azután megint a folyosón döngenek végig, visszajönnek, ő pedig mozdulatlanul, visszafojtott lélekzettel áll a nyitott ajtószárny mögött.

Folytatjuk

Kis Tárca

Gép-világ

Az ember fölöslegessé kezd válni.

Munkáját, cselekvését, minden tényked ését a gép kezdi átvenni.

Vannak már beszélő-, dagasztó-, főkönyvelő-, író-, szövő-, képcsináló-, eladó-, repülő-, tisztogatógépek. Most jött a hire, hogy Londonban a bankhivatalnokokat gépekkel helyettesitik. A gép-inas képét nem is olyan régen mutatta be az *Uj Idők*. Ha igy megy tovább: holnap-holnapután be fogja mutatni a gépfodrászt, a parlamenti gép-szónokot, a gep-tanárt és esetleg a gép-feleséget is. De akkor mar az Uj Időket gép-szerkesztők fogják szerkeszteni: Wolfner József igazgatói szobájában egy ezerlóerejü dinamó ontja a honoráriumokat. A helyettes szerkesztő asztaláról egy még több lóerejü kézirat-visszautasitó gép fogja megvacogtatni a gép-költők kerekeinek fogait. Szóval semmi olyasmire nem lesz a jövőben szükség, amit embernek nevezünk. Mert helyette mindent elintéz majd a gép.

Ennek logikus következménye, hogy az ember ki fog pusztulni. Mert a természetben minden, amire nincs szükség, elcsökevényesedik, lassan-lassan elsorvad, végre elpusztul.

Az ember csak az ő teremtményének, a gépnek képében marad meg. Az öreg földgömb évmilliókon át hömpölyög majd tova a világürben, ember nélkül, de zakatoló, dübörgő gépekkel megrakottan, mert a gépeket is gépek fogják csinálni.

Valahogy így fogja majd átírni Madách Ember tragédiájának naiv eszkimó-jelenetét párszáz év mulva a gép-Hevesi.

Mig végre egyszer a gép-világ ki nem talál valamit, ami nélkül sivár és kopár a világ, mert nincs miért lennie s nincs miben tükröződnie, mondom, míg ki nem találja a csodák csodáját: — az embert.

Krónikás

A Hősök Emlékének leleplezése és a Millenáris Emlékmű felavatása.
Az ifjúság a királyszobrok oszlopközeiben várja az ünnepély kezdetét

Tavasz

— Elbeszélés —

Irta: **Kosáryné Réz Lola**

Megérkezett a szép tavasz és Zofi kisasszony kitárta a szobája ablakát. Madarak csicseregtek a virágzani készülő almafa ágain, fecskék, cinegék, meg tolakodó, közönséges verebek. A fű zöld volt már, mintha finom selyemmel hímezgették volna ki az egész kertet egyetlen éjszakán a tündérek, a kavicsos utacskák mentén százszorszépek üldögéltek félénken az apró levélkék között és a rózsafák is rügyezni kezdtek.

Zofi kisasszony szívesen kiment volna azonnal a kertbe, hogy puha horgolt kendőjével a vállán végigsétáljon a napsugaras utacskákon és elgondolja magában, hová ültessenek rezedát, hová árvácskát meg lobéliát, hová salátát és hová répát meg petrezselymet. De még ott volt az ágya vetetlenül s a haja papirosba csavarva. Kirakta tehát a párnákat a nyitott ablakba, úgy hogy a hímzett minta, ami alatt meglátszott a párna piros selyem belseje, kívülre kerüljön. Míg az ágynemű szellőződött az illatos tavaszi levegőben, a tükör elé állt s kezdte kicsavarni a haját a papirosdarabokból. Óvatosan kifésült minden fürtöt s elrendezte a homloka és halántékai körül, aztán a maradékból kontyot csavargatott a feje tetejére.

— Istenem, Istenem, — gondolta közben — íme, tavasz van megint. Milyen csodálatos, hogy olyan sok tavasz volt már a világon és olyan sok lesz még ezentúl! Lehet, hogy akkor is ilyen szépen süt majd a nap, ha én már meghaltam! Hogy akkor is rügyezni kezdenek a rózsafák és helyettem más valaki áll majd itt ebben a szobában, a tükör előtt — talán más tükör előtt — és fésülködik!

Megborzongott Zofi kisasszony erre a gondolatra, mert ő még nem akart meghalni, hiszen nem élvezte az élet szépségeit, adós volt neki az élet sok mindennel... A szerelem édes gyönyörűségeit sem adta meg neki még másképen, mint téveteg álom alakjában, pedig harmincötödik esztendejét ünnepelte meg már a télen.

Odament az ágyhoz és megfordította rajta a lepedőt, sárgás port szórva alája, ami — így hallotta valaha — jó és nyugodt álmokat ad és távoltartja a kellemetlen rovarokat az alvótól. Zofi kisasszony a fülbemászótól félt különösen, tudta jól, hogy ez a titokzatos bogár bele tud mászni az ember fülén keresztül az agyába és iszonyú kínokat okozva, halálba viszi szerencsétlen áldozatait. Most aztán elrendezte a csipkés, hímzett, pirosdíszes párnákat sorban az ágyon, föléjük terítette a selyempaplant és felsóhajtott, de szavakba nem foglalta a gondolatát, mert szégyelte volna, hiszen még így is elpirult önmaga előtt.

Az asztalról egy aranyoszöld kötésű könyvet vett fel, amelynek lapjai közül hímzett könyvjelző csüngött ki bágyadtan. Vállaira vette a horgolt ken-

Szántó Ferenc fényképe

A Hősök Emlékének leleplezése és a Millenáris Emlékmű felavatása. A Hősök Emléke a leleplezés előtt
Az emlék körül: a törvényhatóságok zászlói. Árpád szobra előtt a mikrofonnal felszerelt szónoki emelvény. Balra a megafonok

dőt és kiment a szobából, amelynek falait szüleinek és nagyszüleinek arcképe diszítette. A képekről szemmel kísérték őt valamennyien, míg csak el nem tünt az ajtó mögött. Még hallatszott a hangja, amint szólt odakint:

— Mári, mehetsz söpörni.

Aztán elhangzottak léptei a kőkockákon odakint. Nemsokára már a kertben láthatták őt meg a gondos rokonok a magasan függő képek rámáiból, amint az utacskákon andalog, gyönyörködik a tavaszi levegőben, a rügyekben, a napsugárban s a könyvet a szeme fölé tartja, hogy ne találjon szeplős lenni mindjárt, — ezért vitte magával a könyvet.

A rózsafák mellett megállt Zofi kisasszony és elmerengve nézte a sötétzöld rügyeket és érzelmes szívvel valami verset mondott magában, mikor borzadva vett észre egy nagy hernyót az egyik gyönge rózsatövön. Nagyon jól tudta, mit akar ez a hernyó. Azt várta, hogy a rügyekből kibújjon a friss levél s azonnal lerághassa erős rágóival. Ó, gonosz hernyó, te! Hiszen akkor nem lesz ez idén sem rózsa!

Mit tegyen Zofi kisasszony? Levegye és eltaposса a szörnyeteget? Megérdemelte volna. De azért ez mégis gyilkosság és Zofi kisasszony nem akart gyilkolni a világért sem. A szíve sem birta volna, az idegei sem. Hagyja tehát, hogy a hernyó tönkretegye a legszebbik rózsafát s utána a többit?

Ezt sem lehet.

Zofi kisasszony óvatosan letépett egy kis darabot a zöldkötésű könyv metszett képeit védő fehér selyempapirosból, a hernyóra borította, a papiron keresztül megfogta két ujjal és átdobta a kerítésen a szomszéd kertjébe, szelíden biztatva őt:

— Menj, hernyócska, menj! A rózsáimat nem szabad bántani!

Szavaira rettenetes kacagás volt a válasz. Mélységes, öblös, férfikacaj volt, gunyoros, gonosz és keserű. Zofi kisasszony úgy megrettent, mintha a pokol mélységeiből hangzott volna fel. Még jobban elrémült azonban, mikor a kerítés fölött egy ismeretlen férfi szakállas, torzonborz feje jelent meg. A fekete szakállrengetegben két tágranyitott vérpiros ajak és két fehér fogsor látszott. Az öblös kacagás megszünt, a titokzatos és félelmes idegen ezeket a gonosz szavakat kiáltotta oda Zofi kisasszonynak:

— Az én rózsáimat elpusztíthatja a hernyó, csak az ifiasszonyét ne bántsa? Női önzés, női lélek, női alattomosság, női gonoszság!

Mit feleljen erre a szörnyűségre Zofi kisasszony? Zokogni kezdett és eltakart arccal, lehajtott fejjel, meg-megvonagló vállal indult sietve vissza a ház felé.

Zofi kisasszony lehajtott fehér nyakára odasímult a könnyű tavaszi napsugár és aranypihévé változtatta a konty alól kibúvó apró göndör hajszálakat. Ez a látvány annyira meglágyította a rettenetes idegen szívét, hogy sietve utána kiáltott mély hangján, már minden keserűség és minden gyűlölet nélkül:

— Azért ne sírjon, ifiasszony, ne itassa az egereket! Ne szaladjon el!

De Zofi kisasszony, bár a szíve majd megszakadt erre a hangra, úgy tett, mintha nem hallotta volna és úgy tett, mintha még mindig sírna, bár már nem sírt. Odabenn, a szobában, lihegve ült le a csipketerítős, ezer porcellánszöges kanapéra a képek alatt, talán, hogy ne láthassák őt és neki ne kelljen a szemükbe néznie?

Ezen az éjszakán Zofi kisasszony az idegenről álmodott.

Idegen? Nem. Idegen nem volt már a számára. Hiszen egy egész nap telt el azóta és ennyi idő alatt csak meg lehet tudni mindenkiről mindent! Zofi kisasszonynak is voltak már értesülései róla, hogy a szomszédban egy kapitány lakik, aki résztvett a csatákban Napoleon ellen és a karján sebet kapott. A házat és kertet ő örökölte nagynénje, az öreg Slamkáné után, akit még az ősszel temettek el az esőtől meglágyult agyagos föld alá, azóta a ház üresen állott, mert a kapitány először verekedett, aztán a doktorok keze alatt volt Pozsonyban.

A Hősök Emlékének leleplezése és a Millenáris Emlékmű felavatása. A Himnusz. Balról jobbra: a kormányzó felesége, a kormányzó, a hercegprimás, a pápai nuncius, a miniszterelnök, a felsőház elnöke. A kormányzó mögött két fia áll és a kabinetiroda főnöke

Hogy mit álmodott Zofi kisasszony az idegenről? Vad pusztákon barangoltak kézenfogva s nem volt egyéb ruha rajtuk, mint valami foszlott állatbőr, vörhenyeges szőrű. Különös, Zofi kisasszony akkor nem is szégyelte magát, csak amikor felébredt. Aztán vörösruhás bakók cipelték összekötözött kézzel a kapitányt, ő meg a kezét tördelve szaladt utánuk, a vesztőhelyen előbb a kapitánynak ütötték le a fejét, az elgurult a nagy szakállal, piros ajka szétnyílt és mosolygott. Most őt ragadták meg a bakók, de erre már felriadt s megfordította a párnáját nagy fohászkodások közben, hogy szebbet álmodjon ezentúl. De látta még a kapitányt törökkel verekedni, kocsmában táncolni, betegen feküdni szalmás parasztszekéren és látta végül, amint felkönyököl és meglátja őt, Zofi kisasszonyt, bérmálási fehér ruhájában és . . .

De ekkor bejött az ostoba Mári nagy csizmájával a kapukulcsért, amit Zofi kisasszony éjszakára egy nagy szögre akasztott az ágya mellett s az álomnak vége volt. Megpróbálta folytatni, újra elaludni. Lehetetlen. Odakintről behallatszott a póstakocsi kürtje, a nap az ágyára tűzött az ablak felől s a másik szomszédház felől, ahol a fürge és élesnyelvű Jablonkayné lakott, szapora puffogás hallatszott: ott porolnak már, vagy mákot törnek, ő sem maradhat az ágyban szégyenszemre.

Csupa remegő várakozás volt a szíve, mikor a kertbe kiment. Hátha bocsánatot kér majd tőle a kapitány? De odaát néma csönd volt. Kétség és remény szorította egész délelőtt a szívét s csak délre tudta meg, hogy a kapitány nincs itthon: elment a reggeli póstakocsival.

Mintha egy egész világot döntöttek volna rommá a szívében. Tegnap óta paloták épültek és csodálatos virágok nyiladoztak ott csodamódra, varázslatos gyorsasággal. Most vége.

— Elment. És még azt sem tudja rólam, hogy hajadon vagyok és nem ifiasszony!

Néhány napig még törte rajta elbúsúltan a fejét, miért szólította ifiasszonynak a kapitány, mikor hiszen nem volt rajta fejkötő, aztán morzsolgatta a napjait tovább. Husvét közeledett s lovaslegénnyel üzente meg Mili is, Nina is, két asszonytestvére, hogy meglátogatják, ha szép lesz az idő s elhozzák a gyermekeket is. Zofi kisasszony úgy szerette ezeket a gyerekeket, Mili hétéves Hugócskáját és Nina apróka kétesztendős Lottikáját, mint ahogyan a gyermek az olyan játékot szereti, amely kirakatba van zárva előle. Mikor megérkeztek két nagy batárban, könnyes szemmel nézte, hogyan szállnak le sorban s a szívét tudta volna eléjük tenni a földre, hogy sáros ne legyen a topánkájuk. Aztán eléjük tette a mnidenféle jót, mézzel sütött marcipánokat, régi asszonyi írásokban feljegyzett fortélyos titkú kalácsokat, pereceket, tortácskákat a kávé mellé, amit holmi pótlék helyett égetett nyerscukorral ízesítettek és színesítettek s ami illatos volt és olyan jó édes, mint a gyermekkori otthon emléke.

Zofi kisasszonyt hamarosan felvidították Mili, Náni meg a gyerekek. Egész nap litygetek-lotyogtak, vihegtek-vihogtak, valamennyien visszakívánkoztak és visszavarázsolódtak Hugócska és Lottika idejébe. Zavaró férfinépség sehol. Nina és Mili ura snepfezni járt valahol. Úgy éltek Zofi kisasszonyék, mint a madarak meg pillangók a napsugárban.

Husvét vasárnap délutánján ünneplőbe öltöztek és elmentek sétálni a temető felé, mint ahogyan szokásos volt a város urinépe között. Szép magas nyárfák között vitt az út. A domboldalról nézhették gyermekeiket, testvéreiket, ismerőseiket az elköltözöttek a napsütötte pázsit alól. Akinek nyugodt volt a lelkiismerete, elsétált egészen az erdőig, hadd lássák azok is, akik a temető új részén feküsznek. De mindenki összesúgott, mikor Lamák postamesterné már az első kanyarodónál visszafordult legújabb gavallérjával. Nem mert a szülei, meg az anyósa sirjáig elsétálni.

Zofi kisasszonyék mentek nyugodtan, derült szivvel, nagy vidámsággal. Mári cipelte odafelé a kis Lottikát, mert a fonott gyerekkocsiba az uzsonnát csomagolták. Nina a kávés porcellánedényt úgy helyezte el, mintha valami gyermeknek a feje volna, még kendőt is kötött köréje. Majd eldőltek a kacagástól, ha valaki elment mellettük s a kocsiba bámészkodott. Igy értek el az erdőbe. A legszebbik helyen leterítették a takarókat s letelepedtek. Ettek, ittak, mulattak egészen naplementéig. Akkor felszedelőzködtek, hogy indulnak haza.

Igen ám, de Lottika nem akart már a Mári karjára ülni, mert megcsipte egy darázs a félarcát és

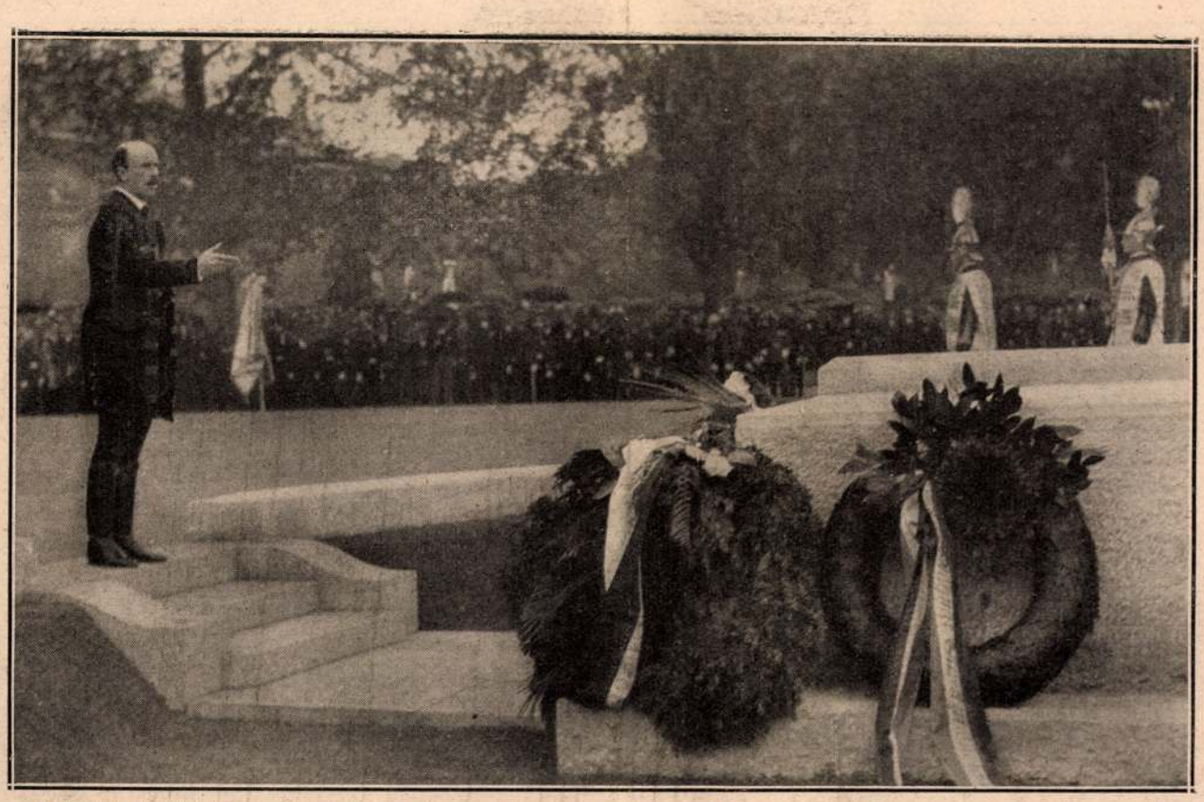

A Hősök Emlékének leleplezése és a Millenáris Emlékmű felavatása. A miniszterelnök leteszi a kormány koszorúját a Hősök Emlékére

Szántó Ferenc fényképe

ijesztően csúnya lett tőle. Összecsomagolták hát az edényt meg a takarót és azt bízták Márira, mert szégyeltek is volna vele így végigmenni a városon. Mári elbúsúlva ballagott haza a kertek alatt.

Lottikát most aztán a kocsiba szerették volna ültetni, de ő ezt sem akarta. Azt kívánta, hogy Zofi néni vigye őt.

Zofi kisasszonyt meghatotta ez a ragaszkodás, ölbevette a kis Lottikát s megindultak. Hugócska könyörgött, hogy ő tolhassa az üres kocsit. Mindegyre meg kellett állniok. Vagy a kocsi borult fel, vagy Zofi kisasszony ült le pihenni, mert apróka kis vékony teremtés volt, Lottikát pedig jó kövérre felhizlalták langyos tejen, kávéba áztatott kalácson. Nina és Mili bosszankodni kezdtek.

— Éjfélre sem érünk haza! — mondták. De Hugócska ragaszkodott hozzá, hogy amíg a kocsi üres, ő tolja és Lottika ragaszkodott hozzá, hogy ő a Zofi néni karján maradjon.

— Jól van hát! — kiáltotta Mili. — A kocsi nem lesz üres és a gyerek mégis Zofinál marad, hogy útközben ne sírjon, de otthon ki fog kapni. Zofi, te belefársz a kocsiba, bele fogsz ülni és mi tolunk.

Igy történt. Hugócska illedelmesen ment mellettük most már és Lottika is meg volt elégedve, de különösen Zofi kisasszony! Alig győzte a nevetést, hogy ő milyen kényelmesen kuporog a fonott kocsiban s a testvérei tolják!

— Hihihi, hahaha! Nehéz vagyok? Gyű, lovacskáim!

— Csak nevess, — gondolták magukban Nina és Mili, akik izzadva és szuszogva erőlködtek a kavicsos, egyenetlen uton, — majd nevetünk mi is!

Már látszottak a város házai a kanyarulat mögött. Jó, kövezett útra értek. Zofi kisasszony elégedetten szólt:

— Most már álljatok meg. Innen el birom cipelni Lottikát haza'ig.

— Dehogy állunk meg, — nevettek Nina és Mili, — mikor a jó útra értünk!

Vígan tolták a kocsit tovább és nagyokat kacagtak, mialatt Zofi kisasszony eleinte könyörgött, aztán mérges lett és veszekedett velük. Igy vonultak végig a városon, a hazafelé tartó sok ember között. Zofi kisasszony majdnem elsüllyedt szégyenletében.

— Megálljatok, érjünk csak haza!

Befordultak az utcába. Mári a kertajtóban várta őket bekötött képpel. Zofi kisasszony nagyot sóhajtott megkönnyebbülten, hogy a megpróbáltatásnak vége.

Ebben a pillanatban kinyilt a szomszéd ház kőkerítésének ajtaja s megjelent a kapitány.

Nina és Mili botlottak-e meg, vagy a kocsi kereke akadt kőbe? Vagy Zofi kisasszony fordult nagyon oldalt? Ötszólamú sikoltás hallatszott és a kocsi felborult. Zofi kisasszony és Lottika ott feküdtek a földön. Lottika hamarosan felkelt és poros, sáros arcocskájával az édesanyja ünneplőruhájának ráncai közé menekült, Zofi kisasszony azonban sem nem mozdult, sem nem szólt.

Ekkor odalépett a kapitány, lehajolt, könnyedén a karjai közé emelte és vitte be a házba, Mári sikoltozva nyitotta ki előtte sorra az ajtókat és mögötte nagy sírással bandukoltak a többiek a kocsival.

Zofi kisasszonyt lefektette a kapitány az ágyra. Ecetet szagoltattak vele. Szagos vízzel dörzsölték a homlokát. A szeme hunyva maradt. Kezdtek már kétségbeesni, mikor egy karcsú fekete bogár érkezett le az ablakpárkányról a vánkosra és haladt Zofi kisasszony mozdulatlan feje felé. Abban a pillanatban azonban, mikor tapogatójával megérintette a fülcimpáját, Zofi kisasszony egyszerre felült, tágra nyitotta a szemét és sikoltozni kezdett:

— Fülbemászó! Fülbemászó!

— Fülbemászó! — visszhangozta rémülten Mili, Nina, Hugócska, Lottika, Mári, mert valamennyien tudták a rémmesét erről a gyilkos bogárról. De a kapitány még a fülbemászótól sem félt. Megfogta két ujjal s gyöngédségből kivitte az ajtó elé, ott taposta agyon.

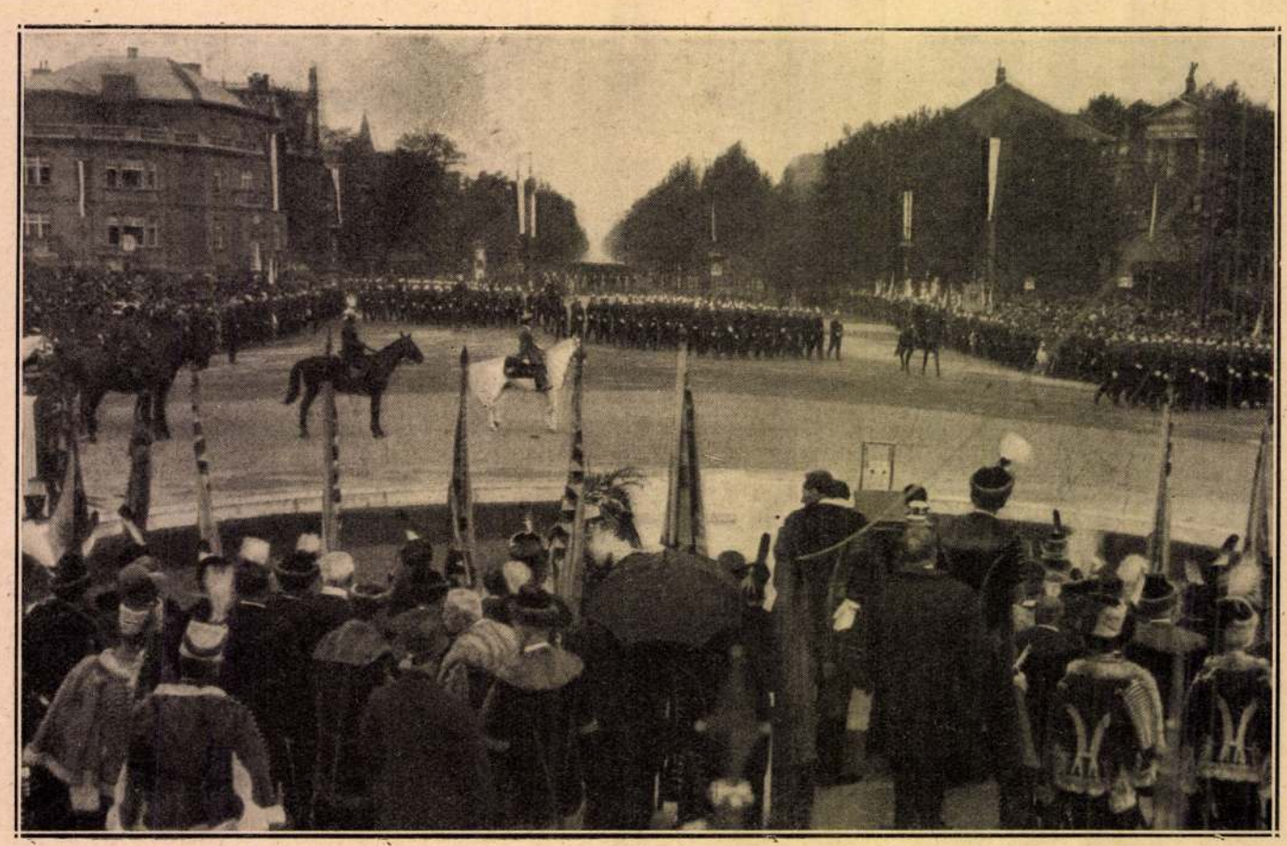

A Hősök Emlékének leleplezése és a Millenáris Emlékmű felavatása. A díszszemle. A csapatok elvonulnak a kormányzó előtt

Mili, aki már leánykorában is kacér teremtés volt, megmondta a kapitánynak, ami mindnyájuk szívében dobogott:

— Maradjon itt uzsonnára!

Zofi kisasszony nem tudott úgy nevetni, beszélni, kacérkodni, mint asszonynénjei. Elborult szemmel ült közöttük, de mégis boldogságot érzett. A kapitány megmentette az életét! Ezt soha senki el nem tudta vitatni halálig tőle.

Este a kapitány hazament s azután is gyakran átnézegetett, míg a vendégek itt voltak. De elmultak az ünnepek és újra csöndes lett a ház. A kapitány nem mutatkozott három napig . . . egy hétig . . .

Jelentkeztek a fagyosszentek. Zofi kisasszony nem törődött velük. Könnyű kis kendőjében késő estig járt a kertben és sírt. A szomszéd ház néma volt és sötét.

Másnap reggel derékfájással ébredt. Kint úgy zúgott, fütyült a szél, hogy majdnem betörte az ablakot. Zofi kisasszonynak korán kellett kelnie, mert kenyérsütés volt, pedig alig birt járni. Ebédutánra sem szünt a fájdalom, ezért elhatározta, hogy alkalmazza magán azt a gyógymódot, amit a rokonság közül többen sikerrel kipróbáltak. Belebújt a még meleg kemencébe.

Mári a kemence szája elé odatett egy konyhaszéket, arra könyökölt ki Zofi kisasszony, máskülönben a fején kívül, egészen benn volt a jó melegben. A tágas, visszhangos konyhában, az egyenetlen téglapadlón Mári ide-odajárt, sót tört, aztán felszelte a vakarcsot, kitöltötte a kávét és odatette Zofi kisasszony elé a konyhaszékre.

Egyszerre csak, kopp-kopp, nehéz léptek hallatszottak. Az ajtó kidobbant s betekintett rajta a kapitány. Nem láthatott semmit, mert félhomály volt a konyhában, de Zofi kisasszony rémült sikoltással bújt be egészen a kemencébe, mint a csiga a házába.

— Nem szabad! Nem szabad! Tessék a szobába besétálni! Mindjárt jövök!

A kapitány nagy kisértést érzett, hogy jobban körülnézett, de győzött benne a lovagiasság. Bement a szobába, nevetett és a bajuszát pödörte, nagyon kiváncsi volt, miért nem volt szabad neki bemennie a konyhába. Alig várta Zofi kisasszonyt s mikor aztán piros arccal, minden derékfájás nélkül, melegen és olyan jószagúan, mint valami friss cipó, megjelent, mind a kettőjüknek úgy dobogott a szive, mint mikor nagyon alája fűtenek a kávéskatlannak és forrni kezd benne a víz.

Leültek a kanapéra és nem tudták, miről kezdjenek beszélgetni. A kapitány csak nézte Zofi kisasszonyt és nagy szippantásokkal lélekzett. Igaz, ami igaz, kezdett már kicsit asztmás lenni szegény. Zofi kisasszony pedig el is szaladt volna, közelebb is húzódott volna, nem tudta, mit tegyen. Előrehajolt hirtelen és eltakarta az arcát, a kapitány ott látta maga előtt fehér nyakszirtjét meg pihés hajfürtjeit s nem tudott, de nem is akart ellenállni a kisértésnek. Megcsókolta.

Abban a pillanatban, mikor torzonborz szakálla közt rejtőzködő ajkai odaértek hozzá és Zofi kisasszony tudatára ébredt, mi történik, ezt gondolta magában:

— Most már meghalhatok . . . Nem bánom . . . Lehet azután is tavasz, akármennyi . . .

*

. . . Megérkezett a szép tavasz és a kislány kitárta az ablakát.

— Istenem, Istenem, — gondolta. — Tavasz van megint. Vajjon volt-e már, vajjon lesz-e még egy ilyen gyönyörű tavasz a világon? Ma eljön Feri és meg fog csókolni engem.

Odaállt a tükör elé és fésülködni kezdett, a falról mosolyogva nézte torzonborz férje mellől, az aranyos rámából, Zofi néni.

Uj Idők. 1929. jún. 2. 23-17.

udvar kegyét s *I. József*, majd *III. Károly* festője lett, sőt *I. Péter* orosz cár is lefestette magát vele. *Rembrandt* modorában festett, 1840-ben halt meg Nürnnbergben, a hová betegsége miatt vonult vissza. *Nyári* érdekesen ismertette a hires magyar művész egész életpályáját és művei után készült hetven metszetet mutatott be a közönségnek, amely az érdekes előadást zajos tapsokkal jutalmazta. — A Somogyi-zenekonzervatórium nagytermében hétfőn délután előkelő nagy közönség jelenlétében *Lázár* Béla dr. előadást tartott a *modern festészetről*. Az előadó kifejtette a modern festészet keletkezését a klasszikus, romantikus és realista iskolán át, vetitett képek bemutatásával illusztrálva fejtegetéseit. A szépszámú közönség zajosan megtapsolta a tanulságos és szép előadást.

—

— **Művészeink figyelmébe.** A »*Könyves Kálmán irodalmi és művészeti részvénytársaság*«, mely minden évben valami kiválóbb magyar mű nagyobb formáju sokszorosításával szokott megjelenni, ebben az évben is szándékozik egy művészi kivitelü repudukciót kiadni. Felhívjuk a művészek figyelmét, hogy amennyiben sokszorosításra alkalmas ujabb vagy régibb művekkel rendelkeznének, forduljanak ezekkel a nevezett részvénytársaság igazgatóságához. (VIII. Kerepesi-út 17.)

—

— **Kiadó műterem.** Az Epreskert-utca 16 ik szám alatt egy szobrászművésznek is alkalmas nagy műterem, két lakószobával, fürdőszobával, külön bejárattal és mellékhelyiségekkel kiadó. A közelebbi részletek megtudhatók *Vajda* Zsigmond festőművésznél. (VII. kerület Damjanich-utca 18. szám.)

—

— **A modern metszetek** gyüjteményének a kiállítását az Országos Képtárban március hó 8-dikán zárták be. A kiállítást összesen 15,800-an látogatták. Márczius hó 29-én nyílik meg ugyanott a *Van Dyck*-kiállítás, melyet a mester háromszázadik születésnapja alkalmából rendeznek. Különös érdeklődést fognak kölcsönözni a tárlatnak Van Dyck eredeti rézkarcai, melyek szintén ki lesznek állítva. Március 26-ikán *Tércy* Gábor dr. képtárőr az Országos Képtár spanyol termében fölolvasást is fog tartani Van Dyck-ről s a pár nappal később megnyitandó kiállításról.

—

— **Pályanyertes műépitészek.** A pesti zsidó hitközség által a Lipótvárosban épitendő zsinagóga terveire kiirt pályázat sora felett a napokban döntött az illetékes pályabiróság. A háromezer forintos első dijat *Förk* és *Schömer* műépitők (jelige: Alef), a kétezer forintos második dijat *Bálint* Zoltán és *Jámbor* Lajos műépitők nyerték meg, mig az ezer forintos harmadik dij *Leitersdorfer* Béla műépitőnek jutott. A pályázat eredménye általános meglepetést keltett, mert a pályanyertesek mind fiatal emberek, a pályázatban pedig huszonhárman vettek részt.

—

— **A milléniumi emlékmű.** *Zala* György ideiglenes műtermében, melyet a magy. kir. államvasutak igazgatósága bocsátott rendelkezésére a nyugati pályaudvar egyik raktárhelyiségében, e hetekben fejezi be a milléniumi emlékszobor második alakjának segédmintáját. A negyven méter magas oszlop tetejére jövő Gábor arkangyal, aki kezében az apostoli kettős keresztet és a magyar koronát tartja, már öntés alá került Budapesten. Az emlékmű épitészeti részének fölépitésével megbizott *Schikedánz* és *Herzog* műépitészek már annyira haladtak, hogy a szoborcsoportozatot körülvevő oszlopcsarnok mintegy két méterre emelkedik ki a föld szinétől. A régi artézi forrás helye mellett készitették el az emlékoszlop mély alapozását, miután a forrás eddigi szelelőcsövét sikerült elvezetni, illetve áthelyezni. Erre a talapzatra jön a hét vezér harmadfél méter életnagyságu lovasalakja. Az oszlopcsarnok fülkéibe jövő szobrokat már többi szobrászaink javában mintázzák. Igy *Bezerédy* Gyula az egyik király alakjával már majdnem elkészült. A munka oroszlánrésze azonban *Zala* Györgyöt terheli, aki pihenő gyanánt időközben az Andrássy Gyula gróf szobrát kezdte meg. E célból a földmüvelési miniszter az őszszel a mezőhegyesi ménes egyik legszebb lovát rendelte föl három hétre tanulmányozás végett. E nemes állatról, mely a Noniusok legszebb példánya, Zala számos tanulmányt készitett, amelyeket egyúttal a milléniumi emlékmű vezéralakjainál is föl fog használni. Ha munkájában igy halad, a befejezett emlékművet 1906. tavaszán leleplezhetik; mig Andrássy Gyula gróf szobra már legkésőbb három év mulva fog készen állani az uj országház előtt levő téren, szemben a földmüvelési minisztérium épületével.

—

— **A Magyar Iparművészeti Társulat sorsolását** március 8-án tartották meg *Kilticsán* Miklós politikai biztos jelenlétében az *Iparművészeti Múzeum*-ban. Összesen harminckét nyereményt sorsoltak ki a tagok között, ezernegyven forint értékben. A nyeremények és a kihuzott számok a következők: A 714. szám nyert: egy diófadiszszekrényt, a 690. szám: egy empire nőiirószaltalt, a 606. szám: egy aranyozott ezüstserleget, a 69. szám: egy bőr-karosszéket, a 121. szám: egy aranyfoglalatu szerpentinvázát, a 36. szám: egy pár bronz-gyertyatartót, a 820. szám: egy himzett párnát, a 131. szám: egy csiszolt palackot három pohárral, a 487. szám: aranyozott ezüstpoharat, a 152. szám: Rákóczy Ferenc mellszobrát, az 5. szám: zománcos brochet, a 374. szám: zománcos brochet, a 7. szám: zománcos brochet, a 687. szám: zománcos brochet, a 715. szám: porcellán kávéskészletet, az 517. szám: Trefort Ágost mellszobrát, a 83. szám: metszettbőr fényképkeretet, az 515. szám: három porcellán-csészét aljjal, a 395. szám: két porcellán-csészét aljjal, az 569. szám: ezüst hamutálcat, a 418. szám: berakott bőrjegyzőkönyvet, a 496. szám: bőr női övet, a 420. szám: eozin-vázát, a 79. szám: majolika-kancsót, a 22. szám: bőrtárcát, a 180. szám: bőrtárcát, a 383. szám: eozin vázát, a 749. szám:

színbronz szivartartót, a 141. szám, a 206. szám és a 725. szám pedig egy-egy majolikatányért nyert. A nyerők között vannak: *Schlauch* Lőrinc biboros (bőrtárca), *Pavel* Mihály püspök (zománcos broche), *Vály* János dr. püspök (majolikatányér), Budapest székesfőváros (zománcos broche) is. A nyereményeket a nyerő tagok az *Iparművészeti Múzeumban* (Üllő-út) átvehetik.

—

— **A közoktatásügyi miniszter a szegzárdi muzeumnak.** *Wlassics* Gyula dr. közoktatásügyi miniszter azokból a modern magyar iparművészeti tárgyakból, melyeket az iparművészeti muzeum mult évi és az idei karácsonyi tárlatán vásárolt, tizenegy darab butort, himzést, üveget, majolikát és bőrműipari tárgyat a szegzárdi muzeum iparművészeti osztályában letétkép elhelyezett.

—

— **Műkiállítás Nagybecskereken.** *Vágó* Pál, *Edvi Illés* Aladár, *Németh* Lajos és *Streitmann* Antal festőművészek Nagy-Becskereken képkiállítást rendeztek, melyet e hó 10-ikén nyitott meg ünnepélyesen *Rónay* főispán felesége Mint nekünk irják, mindjárt a megnyitás napján a kiállított művek nagy része elkelt. Az értékes kiállítás márczius hó végeig lesz nyitva.

—

— **Sefer pasa kincsei.** Budapesten a Szív-utca 16. számu házának első emeletén a napokban nyilt meg a Sefer pasa (Kozsielovszky László gróf) stájerországi bertholdsteini kastélyából idehozott képzőművészeti és iparművészeti múzeum, melynek egyik legérdekesebb főcsoportja a festmény-gyüjtemény. Ennek legnagyobb része azonban még nincs kiállítva. A gyüjteményben a nagy olasz mestereket *Guido Reni*, *Lorenzo Lotti*, *Tintoretto*, *Salvator Rosa* képviselik. Van két férfi-arckép is, amelyről még nem tudják, vajjon eredeti *Titian*-e, vagy pedig valamely előkelő tanítványának a másolata. E régi mesterek mellett a XIX. század második felének nagy művészei foglalnak el kiváló helyet a rendkivül becses gyüjteményben.

—

— **A Náda képei Berlinben.** Szerajevoban, Bosnyákország és Hercegovina fővárosában, *Náda* cimmel kéthetenkint bosnyák képes ujság je'enik meg, amelyet úgy művészi, mint nyomdai szempontból jogosan sorolhatunk a legjobb európai képes ujságok közé. A *Náda* rajzainak egy részét — mint nekünk irják — mostanság kiállították a berlini műcsarnokban (Künstlerhaus), ahol általános föltünést keltettek. A kritika nagyon dicséri Arndt Leo bosnyák-hercegovinai motivumu képeit és Menger tanulmányaival hasonlítja össze azokat. — »Mint ezek a szemmelláthatólag természet után készült képek bizonyítják, — mondja többi között *Pietsch* tanár, az ismert kritikus a *Vossische Zeitung*-ban — Bosnyákország és a Hercegovina lakossága rendkivülien gazdag a festői jelenségekben, főképen erőteljes és karakterisztikusan sajátos szépségü férfiui fejekben és alakokban.« — Ha a mi festőművészeink vennék maguknak a fáradtságot, hogy meglátogassák a tőszomszédságunkban fekvő ezeket az országokat, gyorsan meggyőződnének róla, hogy a né net műbirálónak igaza van. Bosnyákország és Hercegovina bőven kinálják a szebbnél-szebb témákat a festő és a rajzoló művésznek egyaránt.

—

— **Pasztell-festők társulata.** Angliában a pasztellfestést egészen elhanyagolták John *Russell* óta, ki a mult század végén és a jelennek e'ején számos pasztell-arcképet készített, melyek az idő befolyásának nagyon jól ellenálltak. Az angol festők csak a mult években fordultak ismét e műgyakorlathoz s most már oly érdeklődéssel gyakorolják, hogy elérkezettnek látták az idejét annak, hogy a pasztellfestők-társaságát megalakítsák, ami rövid idővel ezelőtt Londonban meg is történt.

—

— **Ünnepelt angol festő.** *Watts* G. F., az angolok egyik legnagyobb festőművésze, a napokban töltötte be életének a 82 ik évét. Az angol ujságok mind vezércikkelyekben ünneplik az agg művészt, aki munkás életében oly sok dicsőséget szerzett az angol névnek. *Watts* Tizian tanítványának vallja magát; a legtöbb képe de különösen »A remény«, »Szerelem és élet«, »Az idő, a halál és az itélet«, a »Mammon«, a »Minotaurus« és a »Chaosz« cimüek, ezernyi és ezernyi másolatban világszerte ismeretesek.

—

— **Öngyilkos festőművész.** *Bolognából* irják, hogy *Calzolari* Ulisse harmincéves kiváló festőművész, aki bár még fiatal, máris számos képzőművészeti kiállításon nyert első dijat, egy idő óta hipochondriában és üldözési mániában szenvedet Február 10-én a gróf *Becitivoglio* történeti nevezetességü palotájában levő műtermébe ment, az ablakból az utcára vetette magát és rögtön meghalt.

A szerkesztő üzenetei.

V. D. *Budapest.* Társulatunknál művésznövendékek számára csak az egyetlen *Nadányiné*-féle 250 forintos ösztöndij van, mely azonban erre az évre már ki van adva. Forduljon a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban K. *Lippich* Elek min. titkár úrhoz, a művészeti ügyek előadójához, akitől megtudhatja az állami művészeti ösztöndijak elnyerhetésének a föltételeit és a szükséges határidőket.

B. K. *Nagyvárad.* Fogadja hálás köszönetünket elismerő soraiért. Mi is reméljük, hogy idővel sikerülni fog szerény kis lapunkat igazán művészi színvonalra emelni. Egyelőre az egész csak pénzkérdés.

T. A. *Budapest.* Úgy tudjuk, hogy a pozsonyi kiállítás rendezői a műtárgyak szállítási költségeit oda és vissza is megfizetik. A kiállításon több kiváló művész is részt vesz. A jury elnöke *Benczur* Gyula.

B. M. dr. *Kolozsvár.* A *Lotz-Album*-ot március 28-ikáig az eredeti *15 frtos* áron megrendelheti *Benczur* Gyuláné úrasszonynál (Budapest, VI., Lendvay-utca 15.).

Régi tag. *Szeged.* Kérdésére megtalálja a feleletet a *Műcsarnok* mostani számában.

D. L.-né, *Nagyvárad.* A társulat kiállításain bárki kiállíthat, tekintet nélkül arra, tagja-e a társulatnak vagy nem.

Szerkesztőség:
Budapesten, Városliget, Műcsarnok.
Kiadóhivatal:
Singer és Wolfner Budapesten, Andrássy-út 10. sz

BUDAPESTI HIRLAP NYOMDÁJA.

Dr. *Szendrei* János ismertette azokat, mint a ki Vámbéryvel a milleniumi kiállítás igazgatóságának megbizásából Konstantinápolyban járt, hogy az ott levő magyar történelmi, vagy vonatkozású emlékeket jegyzékbe vegyék, esetleg az ismeretleneket felkutassák. *A török császári kincstárban* volt legsikeresebb a kutatás. Főékessége e kincstárnak I. Szelim trónja, melyet a perzsáktól foglalt el. Ez szinarany, a legritkább drágakövekkel kirakva. A másik trónus szintén zománczczal, gyöngygyel s drágakövekkel van fedve s mennyezetéről ökölnyi nagyságu hires smaragd csüng alá. Az edények szintén ritka drágaságok, de kevés köztük az ötvösmunka. Annál gazdagabb a fegyverek sorozata: gyémántos, rubintos, smaragdos markolatok, hüvelyek. Szendrei 15 darab olyan kardot jegyzett föl, melyek kétségen kivül magyar származásuak. Egy másik teremben vannak a szultánok ruhái, gyémántforgós nagy turbánjai s fegyverei. Ezek között 12 van olyan, a melyek bennünket az illető szultánok szereplése által érdekelnek. A kincstárnál jelentősebb az Aja Szófia mecsettel egy időben épült *Szent Iréne bazilika* fegyvergyüjteménye, melyből ötven darabot vett jegyzékbe dr. Szendrei, köztük XV. századbeli sisakok s a Szigetvár ostrománál elfoglalt ágyuk és várpuskák. A szultáni könyvtárhoz most nem férhettek hozzá. Szendrei az Aja Szófia mecsetben látott két bronz kandelabert, melyek magyar származásuak s Mátyás király korából valóknak tartják. Különben még számos magyar történeti emlék kikutatására van remény. Bemutatott ezután egy XIII. századbeli becses miniatürökkel teli kodexet, két Bercsényi-huszárt ábrázoló gyertyatartót, melyek Rákóczi rodostói palotájából valók és több török és régi perzsa himzést, melyek meglepően hasonlítanak a magyar diszitő stilus virágaihoz, tulipánjaihoz, szegfüihez. Végül a régészeti tudomány nevében is köszönetet mond Lukács Béla kereskedelmi miniszternek, ki e tanulmányokat lehetővé tette. A megéljenzett előadás után *Récsei* Viktor az écsi bronzdiplomáról, *Nagy* Géza a félegyházi és nagy-kőrösi ásatásokról tartottak előadásokat, *Hampel* József pedig az ujabb régészeti leleteket mutatta be.

SÉTA-RUHA.

MI UJSÁG?

A királyné utazása. A királyné a téli hónapokat Algirban tölti, s deczember elsején szombaton indul keleti utjára. A felséges asszony a legszigorubb inkognitóban utazik s utjában Bellegarde főudvarmester képviseletében Berzeviczy vezérőrnagy, a király első lovászmestere kiséri. A királyné Miramárban száll a «Miramare» yachtra, a melyen megszakitás nélkül Algirig utazik. Az eddigi megállapodások szerint, a királyné egész tavaszig ott marad.

Kormánybiztos a nemzeti szinháznál és az operánál. Nyolcz hónap óta nem volt intendánsa a a nemzeti szinháznak és operának; az előbbinél betöltetlen az igazgatói hely is, Paulay Ede halála óta. A belügyminiszter most báró *Nopcsa* Elek országgyülési képviselőt bizta meg a két szinház intendánsi teendőinek vezetésével kormánybiztosi minőségben. A kormánybiztos nov. 26-ikán jelent meg az operánál, *Stesser* intendáns-helyettes kiséretében, ki bemutatta a hivatalnoki személyzetet.

Stesser József miniszteri tanácsos, ki nyolcz hónapig vitte az intendánsi teendőket, e hó 27-ikén vett bucsút az operaház tisztviselőitől.

A két szinház személyzetének nov. 28-ikán mutatta be magát a kormánybiztos. A személyzet a szinpadon várta b. Nopcsa Eleket.

A bemutatást mindkét helyen, *Stesser* József bucsuzása előzte meg. Az operánál *Odry* intézett meleg szavakat Stesserhez, ki meghatottsággal mondott köszönetet a tapasztalt bizalomért és rokonszenvért. Ezután bemutatta *Nopcsa* Elek bárót, kit Alszeghy főrendező üdvözölt, ajánlván az intézet személyzetét, bizalmat kért és támogatást igért. *Nopcsa* Elek báró a személyzet közreműködését kérte s reményét fejezte ki az intézet pénzügyi bajainak orvoslására. A *nemzeti szinházban* 12 órakor volt a bemutatás, melyet itt is a búcsú előzött meg. *Náday* Ferencz intézte a búcsúzó szavakat Stesserhez, a ki hasonló melegséggel válaszolt. Ezután Nopcsa bárót üdvözlé rövid szavakban Náday; és utána *Szigety* Imre tartott hosszabb beszédet, kérve, hogy közvetlen érintkezésben tanusítsa bizalmát a személyzethez s végül pártfogásába ajánlotta a nyugdijintézetet. *Nopcsa* báró hangoztatta, hogy ez intézetnél pénzügyi bajok nincsenek, reméli, hogy a dramaturg és igazgatói állások betöltésével az intézet tovább is megmarad jelen magas szinvonalán, bizalmat igér, viszontbizalmat és támogatást kér. A kormánybiztos mind a két intézetnél bemutattatta magának a személyzetet s mindenkihez szives szavakat intézett.

Műtermek Budapesten. Báró *Eötvös* Loránd kultuszminiszter Budapesten tiz uj műtermet szándékozik építtetni, a külföldön lakó, de itthon megtelepedni akaró magyar művészek számára. A miniszter a mult héten, a székes fővároshoz leiratot intézett, a melyben a műtermek számára évi bér fizetése mellett 1000—2000 négyszögöl terület átengedését kéri.

A milleniumi emlék. A szobrászok egy összejövetele és a «Magyar mérnök s épitész egyesület» épitészi szakosztálya előterjesztést intéztek a miniszterelnökhöz, melyben arra kérik, hogy miután a Zala és Schickedanz által tervezett milleniumi emléket 1896-ra ugy sem lehetne elkésziteni, hirdessen pályázatot, hogy az összes szobrászok és épitészek versenyezhessenek.

Apollo-szobor a muzeum-kertben. A nem rég elhunyt *Tomori* Anasztáz egy szép bronz Apollo-szobrot hagyott a nemzeti muzeumnak azzal a föltétellel, hogy azt a muzeumkertben helyezzék el. A két méter magas szobrot a muzeumkertnek az országház felőli részében egy másfél méter magas talapzatra állitják föl.

Egy orosz lap dicsérete a magyar sajtóról. A pétervári «*Novoszti*» czimű lap külön czikkben «A sajtó érdemei» czimen foglalkozik az «Otthon» budapesti irói kör ünnepélyével, melyen *Wekerle* miniszterelnök, *Lukács* Béla és b. *Eötvös* miniszterek is megjelentek s beszédet mondottak.

PÁRISI LÁTOGATÓ-RUHA.

FRANCZIA FOGADÓ HÁZI RUHA.

Az orosz lap ezt, valamint a miniszterek elismerő nyilatkozatait ritka hivatalos megtisztelteésnek mondja. A kormányférfiak melegen üdvözölték a sajtót, a mely szakadatlanul hazafias szolgálatokat tett s tesz most is a társadalomnak s az államnak, a magyar nemzet fejlődésének s öntudatának. Az ott elmondott beszédek közül legnagyobb fontossága van a Wekerle miniszterelnök felszólalásának, Wekerle beszéde nemcsak egy igazán felvilágosodott egyéniségnek, de egyszersmind egy okos államférfiunak a műve, a ki kellőképen tudja méltányolni a sajtó jelentőségét a közügyek terén. A «Novoszti» végül azt mondja, hogy indittatva érzi magát Wekerle e tanulságos beszédét közzétenni, s közli is egész terjedelmében.

Kosmetiqueur-orvos. Bizonyára nem kevés azoknak a száma, kik érdekkel fogják olvasni azt a hirt, hogy hazánkban immár a *kosmetika* is hivatott müvelőre talált. *Dr. Jutassy József* egyetemes orvostudor és fővárosi bőrgyógyász ugyanis külföldi tanulmányutjáról visszatérvén, *Egyetem-tér 5. sz.* alatti lakásán mindennemű bőrbajokon kivül mint *kosmetiqueur* rendel.

A *kosmetika* t. i. azon ága a bőrgyógyászatnak, mely különösen azon bőrbajokkal foglalkozik, melyek az emberi szépség rovására vannak; ilyenek: a durva, szintelen arczbőr, kicserepedett kezek és ajkak, vörös orr, anyajegy, szeplő, pörsenés (vimmerli), tüsző (mittesszer), hideg kéz és láb, rossz szagu izzadás. bőrviszketeg, idő ellőtti ránczok, hajhullás és korai kopaszodás; továbbá kelletlen szőrök (női bajusz), csenevész bajusz és szakál stb. Ez idő szerint csak a legnagyobb világvárosokban működnek hasonló kosmetiqueur orvosok, s hogy náluuk Dr. Jutassy ezen elhagyagolt szakmát meghonosította, bizonyára ötömmel üdvözlik mindazok, kiknek, a szépség ápolása és a szépséghiányok szakszerü pótlása — sokszor már hivatásuknál fogva — érdekükben áll.

— Mai számunkhoz van mellékelve a **Didon atya «Jézus Krisztus»** czimü világhirü munkájára való megrendelési fölhivás, melyről fentebb az *Irodalom* rovatban is van szó, s a melyre ezennel felhivjuk az olvasók figyelmét.

— **Minden hölgy részére** *kivétel nélkül* nagy érdekkel lesz, minden fáradság nélkül sok pénzt megtakaritani, és p. partieáruk beszerzése által *őszi ujdonságokban*, u. m. *ruhaszövetek*, *selyemáruk*, *barchettek*, *függönyök*, *szőnyegek*, *vászonáruk*, de különösen *szücsárukban*, melyek nagy csődtömegekből és partiekből származnak s most en bloc partie-árban lesznek eladva a Herz Mór féle nagy *partieáru* helyiségekben, Budapest, Deák-utcza 7—9 sz. a. Bővebbet a mai hirdetés.

HALÁLOZÁSOK.

Bismarck herczeg neje, szül. Puttkammer Johanna, meghalt nov. 27-ikén Varzinban, 70 éves korában. Bismarck az ő családja körében mindig megtalálta szeretetteljes otthonát, melyben apolitikai nagy küzdelmei után oly szivesen pihent meg. Neje a legkitünőbb, leggyöngédebb hitves volt, ki egészen családjának élt, s nemcsak politikával nem törődött, de az előkelő világ ama szórakozásait is csak ritkán kereste föl, melyeket rangja kinált neki. Bismarck 1847-ben vette nőül, s azóta a legboldogabb házasságban élt. A német császári pár, Ferencz József ő felsége, Frigyes császár özvegye, stb. táviratban fejezték ki részvétöket, Bismarck gyásza fölött. A német császári pár, Frigyes császár özvegye koszorut is küldtek. A temetés e hó 29-ikén délután, egész egyszerűen ment végbe. Iskolásgyermekek énekelték a halotti éneket és Schumann lelkész tartotta a gyászbeszédet. A koporsót hat erdész és hat felügyelő vitte, s a herczegi család jelenlétében a mauzoleummá átálakított kerti pavillonban helyezték el. Bismarckot nagyon megtörte a csapás s valószinűleg el is költözik Varzinból.

Duruy Viktor, a jeles franczia történetiró, a franczia akadémia tagja, kinek több műve magyarra is le van fordítva, meghalt nov. 26-ikán, 83 éves korában. Fiatalabb éveiben mint tanár működött. 1863-ban részt vett III. Napoleonnak Julius Cæsarról szóló munkája készítésében és közoktatási miniszter is lett. A tanügy terén számos reformot vitt keresztül. Reformjait azonban élesen támadták a klerikálisok, a kikkel szemben Duruy kénytelen is volt némely engedményeket tenni, igy például a klerikálisok zaklatása folytán Renant a College de Franceból eltávolította. Duruy 1869-ben hagyta el a miniszterséget, a mikor szenátorrá nevezték ki.

Dr. Barna Ignácz, temetése nov. 26-ikán ment végbe budai lakásából. A család és rokonság tagjain kivül nagy gyászoló közönség volt jelen a temetésen, melyen az akadémia is képviseltette magát Szily Kálmán főtitkárral és Gyulai Pállal. Az egyházi szertartást páter Ignácz, a kapuczinus-szerzet tagja végezte s aztán a koszorukkal elhalmozott koporsót a németvölgyi temetőbe vitték.

Elhunytak még a közelebbi napok alatt: Jenny Antal, itélőtáblai biró, 46 éves korában, Budapesten. A torna-egyesület tiz éven át volt elnöke, és a tornászat fejlesztése körül is érdemeket szerzett. — Méláz Henrik, az erdélyi szászok egyik kiváló embere, ki Petőfi költeményeiből sokat lefordított német nyelvre, nov. 23-ikán, 66 éves korában, Segesváron. A koporsóra helyezett koszoruk közt egy nemzeti szalagosnak a felirata ez volt: «Petőfi fordítójának Horváth László.» — Varga Imre, nyug. honvédezredes s 1848—49. évi honvédőrnagy, 69 éves korában, Balaton-Füreden. — Garay Dezső, pestvidéki törvényszéki biró, Garay Jánosnak, a költőnek fia, hosszas szenvedés után, a fővárosban meghalt. — Balog János, hunyadvármegyei bizottsági tag, volt 1848-iki honvédszázados, 85-ik évében, Déván. — Szinkovits Ferencz, elemi és polgári iskolai tanitó, 52 éves korában, Csáktornyán. — Molnár János, nyomdatulajdonos, 38 éves korában, Szatmáron. — Cseh Mihály, a magyar kir. állami hidak tisztviselője, 47 éves, Budapesten. — Pilisy Lajos, volt országgyülési képviselő és földbirtokos, ki részt vett a szabadságharczban, utóbb az államvasutaknál mint tanácsos működött, 73 éves korában, Debreczenben. — Urbánn József, gyógyszerész, 61 éves, Budapesten. — Gyéresi Szász Eduárd nyug. állami tisztviselő, Nagy-Váradon. — Kolozsváry Albert, ügyvéd, 46 éves, Mocson. — Weidlich Gyula, kereskedő, 45 éves, Szombathelyen. — Haggi Sándor, az osztrák-magyar bank szabadkai fiókintézetének főnöke, 45 éves, Szabadkán, honnan Temesvárra vitték a családi sirboltba. — Csákány Adeodat, aranymisés örmény szertartásu kat. pap, kiérdemelt felső-szolnok kerületi főesperes, gymnáziumi tanár, Szamosujvár képviselőtestületének és Szolnok-Dobokavármegye bizottságának tagja, 76 éves, Szamosujváron. — Kápolnai Ferencz, betűszedő, a magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egyesületének alapító tagja, 68 éves, Budapesten.

Özv. gréf Keglevich Gyuláné, szül. báró Orczy Georgine, csillagkeresztes hölgy, életének 65-ik évében. Budapesten. — Özv. Márkus Ivánné, szül. Motusz Emma, 75 éves korában, Budapesten. — Özv. Laszkáry Miklósné, szül. Dacsó Amália, 76 éves hontmegyei Felső-Fehérpatakon. — Özv. Puskás Gergelyné, szül. Medgyesi Terézia asszony, 84 éves, Székelyudvárhelytt. — Hirschler Edéné, szül. Bichler Laura, kir. tanácsos felesége, 43 éves, Nagy-Kanizsán. — Spanraft Alajosné, szül. Hornyacsek Lujza, állami főreáliskolai tanár felesége, Győrött. — Lyubibratich Kelemenné, szül. Malagurszky Erzsébet, szabadkai árvaszéki jegyző neje, Mamuzsich Lázár szabadkai polgármester nevelt leánya, 32 éves. — Özv. Horváth Józsefné, szül. Vargha Józsa, 75 éves, Tapolczán.

Melyik napilapra fizessünk elő?

Gazdag tartalmánál, nagy terjedelménél fogva a legolcsóbb magyar lap az

„EGYETÉRTÉS“

a mely az uj évvel immár 27-ik évfolyamába lépett. Az a magyar olvasó közönség lapja. Hiteles forrásból származó értesüléseinek gyorsasága, alapossága és sokasága, rovatainak változatossága, kitünősége, a különböző olvasmányok gazdag tárháza tették az «Egyetértés»-t népszerüvé.

Az országgyülési tárgyalásokról a legrészletesebb s e mellett tárgyilagos hü tudósitást egyedül az «Egyetértés» közöl.

Gazdasági rovata elismert régi tekintélynek örvend. A magyar **kereskedő s gazdaközönség** nem szorul többé idegen nyelvü lapra, mert az «Egyetértés» **kereskedelmi s tőzsdei tudósításainak** bőségével és alaposságával ma már nem versenyezhet más lap. A **kereskedő, az iparos s a mezőgazda** megtalálja mindazt az «Egyetértés»-ben, a mire szüksége van.

Változatosan szerkesztett tárczájában **annyi regényolvasmányt ad, mint egy lap sem.** Két-három regényt közöl egyszerre úgy, hogy egy év alatt 30—40 kötetnyi regényt, részint eredetit, részint a külföldi legjelesebb termékeket, jó magyarságu fordításban kapnak az «Egyetértés» olvasói. A k olvasni valót keres **és a világ folyásáról gyorsan és hitelesen akar értesülni,** fizessen elő az «Egyetértés»-re.

Az «Egyetértés» 1894 január 1-én **27-ik évfolyamába** lépett s igy egyike a legrégibb napilapoknak.

Felelős szerkesztő: Csávolszky Lajos.

Az «Egyetértés» előfizetési árai:

Egy hóra	1 frt 80 kr.
Három hóra	5 » — »
Félévre	10 » — »
Egész évre	20 » — »

A szerkesztőség: Szerecsen-utcza 35. szám.
A kiadóhivatal: Dalszinház-utcza 1. szám.

BUDAPESTEN.

Mutatványszámot a kiadóhivatal ingyen es bérmentve küld

Szerkesztői mondanivalók.

F. I. Legközelebbi számainkban közölni fogjuk.

Vasárnap falun. Leirásai valóban elevenek; de tartunk tőle, hogy az antik formától nagyon is elszokott az olvasó közönség füle s minden szépsége daczára sem tudná élvezni.

Válás. Első versszaka csinos, de már a következő két strófában a fájdalomtól sajtolt köny, melyet a porra akar fogni, nem a legszerencsésebben van alkalmazva.

Az almafán. Szederindán. A népdalok hangja jól el van bennük találva, de tartalmilag nem ütik meg a mértéket.

Atyánk születése napján. Jobb ennek a versnek, a nyilvánosság helyett szűk családi körben maradnia, hol egy meleg ölelés, egy nyájas tekintet kipótolja a vers fogyatékosságát, gyarlóságát.

SAKKJÁTÉK.

1866. számu feladvány. Jespersen J.-től.

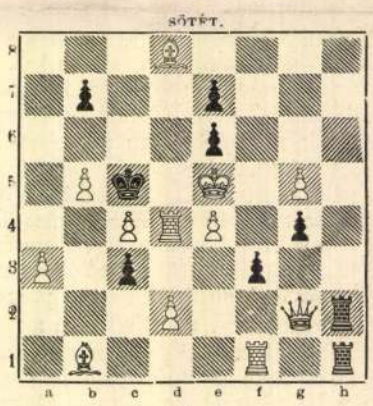

Az 1858. számu feladvány megfejtése

Chocholous Gy.-től.

Megfejtés.

Világos.	*Sötét.*	*Világos.*	*a.*	*Sötét.*
1. Fc4—f1	Ke4—d5 (a)	1. ---	---	g4—g3 (b)
2. Vf2—f4	K. t. sz.	2. Ff1—g2 +	---	Ke4—d3
3. Vf4—d6 mat.		3. Hf7—c5 mat.		

Világos.	*b.*	*Sötét.*
1. ---	---	c3—c2
2. Vf2—d2	---	t. sz.
3. V v. f mat.		

Helyesen fejtették meg: *Budapesten:* K. J. és F. H. — Andorfi S. — Kovács J. — Eördögh János. — *Kecskeméten:* Balogh Dienes. — *A pesti sakk-kör.*

KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» 45-ik számában közölt képtalány megfejtése: *Csont, a kóbor szinész.*

Heti naptár, deczember hó.

Nap	*Katholikus es protestáns*		*Görög-Orosz*	*Izraelita*
2	V. G 1 Bibiána	G 1 Bibiána	20 B 24 Dek. G.	4
3	H. Xav. Ferencz	Szofoniasz	21 B.-A. felajl.	5
4	K. Borbála	Borbála	22 Apfiasz	6
5	S. Szabbas	Szabbas	23 Amfilok	7
6	C. Miklós pk.	Miklós	24 Kelemen pp.	8
7	P. Ambrus ea.	Ambrus	25 Katalin	9
8	S. B.-A. szepl fog.	B.-A. fog.	26 Alip.	10 S. Vaj.

Holdváltozás. ☽ Első negyed 5-én 1 ó. 15. d. u.

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
(L. Egyetem-tér 6. szám.)

Selyem-hamisitvány. Egessünk el egy mintát a venni szándékolt fekete selyemből s a hamisitás rögtön kiderül: Mert mig a valódi s jól festett selyem az elégetésnél nyomban összepödörödik és csakhamar kialszik, maga után csekély világosbarna hamut hagyván, addig a hamisitott selyem (mely zsiros szinü — szalonnás — lesz és könnyen törik) lassan tovább ég (minthogy rostszálai a festanyagtól telitetten tovább izzanak) és sötét barna hamut hagy maga után, de valódi selyem módjára soha össze nem pödörödik, csak meggőrbül. Ha a valódi selyem hamuját összenyomjuk, elporzik, a hamisitványé nem. — **Henneberg G.** (cs. kir. udvari szállitó) **selyemgyára Zürichben,** házhoz szállitva, póstabér és vámmentesen szivesen küld bárkinek is mintákat, akár egyes öltönyökre való, akár egész végekben levő valódi selyemszöveteiből. — Svajczba czimzett levelekre 10 kros és levelezőlapokra 5 kros bélyeg ragasztandó. (5)

Bent a városban, az előkelő Amaliegade-i „sárga palotában" egymást érték a vígnál-vigabb mulatságok, amelyeken Valdemár herceg és neje többnyire a flotta tisztjeit látták vendégül. Ilyenkor félredobtak minden etikettet és a herceg és hercegnő nem mint királyi fenségek, hanem mint gazda és gazdasszony szerepeltek, mindent elkövetve vendégeik szórakoztatására. Beszélik, hogy amikor egy ilyen estély után a tisztek egy csoportja betévedt valamelyik előkelő kávéházba, hogy a mulatságot víg pezsgődurrogás mellett folytassák: Mária hercegnő másnap magához kérette a mulatós tiszteket és a szemükre vetette, hogy hírbe hozzák a házat.

— Nem tűrhetem, — mondta a fenséges asszony, — hogy egész Kopenhága arról beszéljen: Valdemáréknál a vendégek nem kapnak eleget enni, inni, úgy hogy távozásuk után mégegyszer meg kell vacsorázniok. Máskor, ha mulatni akarnak, maradjanak csak nálunk. Akad a pincében még egy-két üveg pezsgő.

De nemcsak tengerparti piknik-rendezéssel és pezsgős estélyekkel töltötte idejét Mária hercegnő. Nem volt az a jótékony mozgalom, amelynek fáradhatatlan buzgalommal, kiapadhatatlan áldozatkészséggel élére ne állt volna. Bazárokat, ünnepségeket, sorsjátékokat rendezett az inségesek támogatására és egyszerű ruhába öltözve, egyedül, minden kiséret nélkül bejárta a dán főváros szegényebb negyedeit, hogy személyesen győződjék meg róla, hol van szükség segítségre. A kopenhágai nép bálványozta a királynői termetű, hideg, fölényes modoru, de aranyszívü, meleg érzésü hercegnőt. És a jótékonyságon kívül még egy fontos foglalatossága volt a fenséges asszonynak: szívében buzgó katolikus maradt a protestáns herceggel való házassága után is és a dániai katolikus misszió javára ezreket áldozott évente. Francia papokat, apácákat hivott az országba, katolikus kórházat, árvaházat, népiskolákat, sőt gimnáziumot alapított és buzgólkodásának meg lett az eredménye: tíz-tizenöt év alatt a dán katolikusok száma megduplázódott, kétezerről közel négyezerre szökött.

Egyszerre aztán, mint derült égből a villám: lecsapott a katasztrófa. Mária hercegnő egészen váratlanul, bejelentés nélkül, hazautazott Franciaországba.

Képzelhető, mennyi szóbeszédre, találgatásra adott alkalmat a hercegnő rendkívüli jellegü távozása. Az kétségtelen volt, hogy a dolog hátterében a házastársak közötti félreértés, esetleg komolyabb nézeteltérés lappangott; de a mindentudó pletyka, a legcsekélyebb pozitiv ok nélkül, végleges szakításról, tettenérésről, miegymásról beszélt. Eszerint a hercegnő rájött volna arra, hogy férje nagyon is bizalmas viszonyban áll a palotai személyzet egyik nőtagjával. Ezt a mendemondát persze hivatalosan légből kapott koholmánynak minősítették.

Tény az, hogy mintegy félesztendő elmúltával a hercegnő visszatért a kopenhágai palotába. Mondják, hogy a kibékülésnek — amelyet természetesen hosszadalmas, gondosan titkolt tárgyalások előztek meg — nagy árát szabta Mária hercegnő: teljes cselekvési szabadságot kötött ki magának. Annyi bizonyos, hogy a hazatérés után Valdemár herceg és Mária hercegnő külön életet éltek: a herceg a szolgálaton kívül minden idejét kedvenc mulatságával, a yachtsporttal töltötte, a hercegnő pedig egyre extravagánsabb műveletekben keresett szórakozást.

Mindenekelőtt nagyobb kirándulásokat tett Kopenhága környékére, vonaton. Ebben még nem lett volna semmi rendkívüli. Csakhogy a hercegasszony nem szalonkocsin utazott, még csak nem is rendes személyszállító kocsiban, hanem a *lokomotivon*. Szenvedélyes érdeklődéssel merült el a gőzokádó csoda

Hogyan készül a bronz-szobor? A millenáris emlékmű egyik szoborrészlete, Zala György műve, a Hungária bronzöntőben. Az Uj Idők számára fényképezte Szamosi Soós Vilmos

minden részletébe és legnagyobb öröme az volt, ha a mozdonyvezető megengedte neki, hogy megforgasson egy-egy kereket, föl-lehajtsa valamelyik emeltyűt, kinyissa a kazán szelepjét.

A lokomotiv-szenvedélyt csakhamar másik, még furcsább követte. Egy este a Kongens Nytorv-on kigyuladt egy nagykereskedő palotája. A tűz kioltásával foglalkozó tűzoltó-személyzet között egyszerre csak megjelent Mária hercegnő, a fején sisakkal, derekán kötél-övvel, kezében szekercével és addig nem nyugodott, amíg meg nem engedték neki, hogy aktiv részt vegyen az oltásban.

Ettől kezdve a hercegasszony a kopenhágai tűzoltók védője lett. Megjelent a gyakorlatokon, kivonulásokon, ünnepségeket rendezett a tűzoltók számára, sőt több izben vendégül látta az egész legénységet a hercegi palotában.

Egész sereg kisebb-nagyobb extravagánciával terelte magára a közfigyelmet Mária hercegnő. De semmivel sem keltett akkora föltünést, mint azzal, hogy egy napon, minden átmenet nélkül, abbahagyta a közszereplést. Ez időtől kezdve a hercegnő hetekig nem mozdult ki palotájából. Több éven át folytatta igy a legvisszavonultabb életmódot, ami persze ismét alkalmat szolgáltatott a legfantasztikusabb föltevések elterjedésére.

Pár esztendő múlt el igy, amikor aztán 1909 december elejének egy napján Kopenhágaszerte elterjedt a hir, hogy Mária hercegnő a sárga palotában hirtelen meghalt. Annál nagyobb volt a szenzáció, minthogy a fenséges asszony előtte való nap — szokása

Uj Idők 1914. XX. 34. sz.

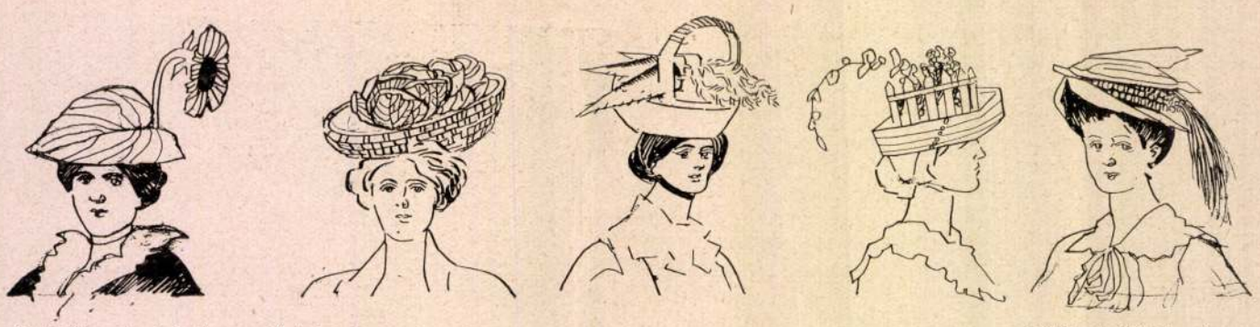

Gyümölcs- és virágdísz a női kalapokon

Mühlbeck Károly rajza

ellenére — résztvett egy udvari vadászaton, amiből sokan arra következtettek, hogy kilép több éves magányából. A halálhírt az udvar azonnal megcáfolta; de hivatalosan közzétették, hogy a hercegnő súlyos tüdőgyuladásban fekszik és élet-halál között lebeg. Négy napig úgyszólván egész Kopenhága lábujjhegyen járt; az ötödik napon aztán megérkezett Franciaországból a hercegnő anyja, akit táviratban hívtak Kopenhágába és még ugyanaznap az összes középületekre kitűzték a gyászlobogót. Most már hivatalosan jelentették, hogy Mária hercegnő kiszenvedett.

A hercegasszony halála a találgatások és gyanusítások egész áradata előtt húzta föl ismét a zsilipet. Az a mende-monda járta, hogy a halál közvetlen oka egy csillapítószer (talán nem is véletlenül) téves adagolása volt, amely szert a hercegnő több esztendő óta használt zaklatott idegrendszerének lecsöndesítésére. A rosszindulatu fecsegésnek azonban ezúttal egy valóban rendkívüli körülmény sietett segítségére. Mária hercegnő holttestét bebalzsamozták és a Holmens-Kirkeben fölravatalozták. *Egy álló hónapig* feküdt így a hercegasszony holtteste a feketével bevont templom viaszgyertyák sárga fényében remegő boltívei alatt és a ravatal Kopenhága népének — szegénynek-gazdagnak — zarándoklóhelye lett. Végre aztán, nagy ünnepségek keretében, véglegesen nyugovóra tették a sokat szenvedett fejedelmi asszony földi maradványát.

Hogy ennek az egyhónapos késedelemnek mi volt az oka, azt mindmáig sűrű homály boritja. Hivatalosan technikai nehézségekkel — a királyi sírboltban szükségessé vált renoválással magyarázták a dolgot; de a kopenhágai nép csak a fejét csóválja erre a magyarázatra.

Öt esztendő múlt el Mária hercegnő halála óta. A dán főváros csodaszép tengerparti sétányának elején pompás mellszobor örökiti meg a szegények fenséges jótevőjének emlékét; a szobrot hordó márványoszlop tövében megható bronzcsoportozat: fiatal munkásasszony, amint éppen csecsemőjét eteti. De e szobron kívül is egész sereg jótékony és vallásos alapitvány őrzi a messzi északra szakadt francia királyleány emlékezetét.

Öt gyermek született Valdemár herceg és Mária hercegnő házasságából. A legidősebb, *Aage*, most már Rosenborg grófja, a szépséges Calvi di Bergolo grófnő boldog férje. Ezenkívül három fiú: Erik, Axel és Viggo hercegek és egy leány: Margarethe hercegnő ápolják szívükben nemeslelkü, boldogtalan édesanyjuk emlékét.

Krúdy Gyula könyvei

— Palotai álmok (regény), Puder (elbeszélések). Singer és Wolfner kiadása. —

Krúdy Gyula, az iró, Aladin-csodalámpáját tartja kezében. Ezt lóbálgatja, ha budai kis utcákon sétál, vagy akár a pesti boulevardon. Novellái ettől nyerik különös, foszforeszkáló fényüket, s elhagyott vidékek zugai ennek nyomán népesülnek be oly figurákkal, amelyek régi metszetek, hervadt divat- és színlapok fantasztikus porát verik szemünkbe. Elcsenni persze bajos e világító és rejtelmes szerszámot Krúdy Gyulától, s nincs oly bolt sem, ahol bizonyos valuta ellenében meg volna szerezhető. (A dilettánsok, az akarnok-elbeszélők számára kell e sajnos tényt jelentenünk, akik az ily bolt küszöbét bizonyára ellepnék.) A csodalámpás ugyanis, amely ha kigyul, a dolgok élni kezdenek s emberekre és tájakra a szín sugárözöne hull: az iró maga, Krúdy Gyula.

Akinek ily bűvös képesség van birtokában, az kiválasztott ember. Költő, művész az irás mesterségében. A kritikai meghatározás közelebbi szavával: romantikus költő. Valóban, Krúdy Gyulát nem egy vonás fűzi azokhoz, akiknek beszélyeit érthető izgalommal várhatták nagyapáink, a „Regélő", a „Csarnok" hasábjain. A magyar multban, az efajta irók egyéként kisded csoportjának élén Jókai áll, akinek kék és átható pillantása — úgy mondják — akkor is messzeségeken járt, várkastélyok folyosóin, amikor valakire közvetlen közelből mosolygott rá. Más azonban, az elnevezés közössége dacára az a romantika, amely ma Krúdy Gyulából, mint valami bódító, bár szemérmes virág bontja ki szirmait. S más az, amelynek hatásaként például, a mult század közepén, az egykor ünnepelt és dandy életü Kuthy Lajos megirta a „Pesti rejtelmek"-et.

A különbséget röviden és nagyjából az a megváltozott idő és müveltség magyarázza, amelyben leledzünk. Ennek következtében Krúdy Gyula történetei nem csupán annak vannak természetes hijjával, ami különben a régi szabású regényben is csak külsőség, drasztikus eszköz. Ama kényuri izlésnek t. i., amely a hősök életével oly pazarul bánik, hogy a regény végére mindenki meghal. Az se a lényeg, hogy Krúdy nem fordul tisztán képzeletbeli alappal bíró világok felé, mint Scott Walter vagy a „Heloise és Abelarde" (Chateaubriand műve) idején tette annyi iró. Hogy a történelem távolságai helyett, amelyhez levéltárak adják a támpontokat, legfeljebb ahhoz a multhoz nyúl, amely tradicióival bennünk még közvetlenül folytatódik. Fontosabb és jellemzőbb, hogy Krúdy novelláiban és regényeinek lapjain nem jut uralmi szerephez a deus ex machina. A sötétből csavar segítségével előbukkanó isten, aki az írót mindig kisegíti a bajból, s annyiszor lép közbe az olvasó kedvére, ahányszor az olvasó akarja. Igaz, Krúdy Gyulánál is a mese az,

MAGYAR LÁNYOK
A LEGJOBB KÉPES HETILAP
FIATAL LEÁNYOK SZÁMÁRA

A FILIPPINI-SZIGETEKRŐL. — ESTÉLY EGY TAGAL CSALÁDNÁL.

Pusztító förgetegek. Június 27-ikén és 28-ikán pusztító förgetegek járták keresztül az országot: felhőszakadás, orkán, jégeső. Vész, szerencsétlenség, a gazda munkája verejtékének gyümölcse, szorgalmának reménylett jutalma veszett el a förgetegben, közvetlen az aratás előtt. Az aratás pedig biztatott s annyi rosz esztendő és a tavalyi inség után bizalommal gondolt rá mindenki. A csapás a legnagyobbak egyike, mely az országot érte, nagy kiterjedésben. Sok földön egyátalán aratni sem lehet. Jól járt az a vidék, a hol a várt aratásból a fele kasza és sarló alá kerül. Kétszer egymás után, 27-én és 28-án a förgeteg ugyanazon úton tombolt Pozsonytól kezdve Nyitrának, Borsnak, Hontnak, Nógrádnak, Gömör határáig. Zólyom és Liptó szenvedtek, valamint Sáros, Zemplén és Ungvár vidéke. Heves és a Jászság csak a széléből kaptak a förgetegnek. Az égi harag legjobban Magyarország közepét sujtotta. Moson, Sopron, Vas, Zala egy része, Győr, Komárom, Esztergom, Fehér, Somogy egy része. Pestmegye szakadatlan lánczolatban érezte a jégverést. Egy másik áram a Tiszántult, a Bánát vidékét, Bács, Tolna, Baranyamegyét kereste föl és a Székelyföldet. Tehát országos a csapás, mely épen az aratás előtt hiusitotta meg a reményeket és ezreknek okozott fölszámíthatatlan kárt. Sok földön aratni nem lehet, a gabnát csak gereblyével szedhetik össze, összetiporva, szalmának. Az egész országban nagy a szomorúság és ezer meg ezer földmives és gazda szomoruan néz a jövendő elé.

A király nyaralása. Erzsébet királyné, mielőtt a királylyal nyári tartózkodásra Ischlbe utaznék, nehány hétre *Nauheim*, Felső-Hesszenben fekvő fürdőre megy, kurára. A felséges asszonyt julius 16-ikára várják. Nauheim fürdőt, mely Majna-Frankfurt közelében fekszik, leginkább csúz- és idegbetegek és szivbajosok keresik föl.

Erzsébet főherczegnő bérmálása. Néhai Rudolf trónörökös leányának, Erzsébet főherczegnőnek bérmálása junius 26-ikán ment végbe a laxenburgi kastélyban. Megjelent Ő Felsége a király az uralkodóház Bécsben időző tagjainak kiséretében. A bérmálást Gruscha herczeg-érsek végezte. A bérmaanyát, *Henriette* belga királynőt, *Mária Valéria* főherczegnő helyettesitette. A bérmálás után *Stefánia* özvegy trónörökösnénél reggeli volt.

László főherczeg emlékezete. Junius 27-ikén, László napján, az *ágyai* erdőben László főherczeg emlékezetére emelt kápolnában ünnepi misét mondottak. A misén jelen voltak *József* főherczeg, Libits és Ormos királyi tanácsosok, Fábián aradi főispán, Szatmáry alispán és Koka felügyelő. A főherczeg az oltárkép előtt hosszasan, ájtatosan imádkozott.

A honfoglalás ezredéves emléke az Andrássy-úton. A *Zala* György szobrász és *Schikedanz* műépitész által a honfoglalás emlékezetére készített monumentális mű felállításához az alapozást már megkezdték az Andrássy-út városligeti torkolatában. A műemlék oszlopos nagy félkör lesz, az oszlopok közt királyi szobrokkal, a félkör előtt magas oszlopon Gábor arkangyal, ennek az oszlopnak talapzatán pedig Árpád és a vezérek lovas szobrai bronzból. Mélyebb alapozást csak a középső részén csinálnak, mivel odajön a főcsoportozat: Árpád a vezérekkel lóháton. A főalak, Gábor arkangyal, mintája már kész s a többi is nagyban készül *Zala* György műtermében. Az oszlopcsarnokba jövő fejedelmi alakokat egyes művészek mintázzák. Az egész műemlék 1902-re készül el teljesen, a mikor az új országházzal egy időben avatják fel.

A magyar posta német vendégei. A német birodalomból több előkelő tisztviselő érkezett Budapestre, hogy a magyar posta berendezésével közelebbről megismerkedjenek. *Podbielsky* államtitkár vezetése alatt jöttek, s a legszivesebb fogadtatásra találtak. Junius 28-ikán báró *Dániel* Ernő kereskedelmi miniszter a német birodalmi államtitkár és kisérete tiszteletére a park-klubban ebédet adott, a melyen résztvettek: Báró *Bánffy* Dezső miniszterelnök, *Perczel* Dezső belügyminiszter, *Podbielsky* német birodalmi államtitkár, *Sydon*, a német birodalmi postahivatal igazgatója, *Gieseke* titkos posta-főtanácsos, báró *Wedell*, *Vörös* László államtitkár, *Szalay* Péter és *Ludvigh* Gyula miniszteri tanácsosok, elnökigazgatók, *Follert* Károly és *Demény* Károly posta- és táviró-igazgatók továbbá *Vértessy* Kálmán miniszteri titkár és *Balla* Pál, a budapesti telefon hálózat igazgatója. A német vendégek megtekintették a főpostahivatal és a távirófőállomás, valamint a kézbesítő postahivatal berendezéseit. Az államtitkár meglátogatta a miniszterelnököt, báró *Dániel* kereskedelemügyi minisztert és *Szalay* Péter posta- és táviró-elnökigazgatót.

A német császár Jeruzsálemben. *Vilmos* császár a jeruzsálemi protestáns templom fölszentelésén jelen lesz. Október 26-án érkezik a Szent földre s a következő napon a Genezáret tó mellett lévő Nazáretbe, s innen 29-én Jeruzsálembe megy; a következő napon Betlehembe rándul s ugyanazon a napon lesz a protestáns templom fölszentelése.

Országos dalünnep Aradon. Az ez évben Aradon megtartandó országos dalünnepély augusztus 12—15. napjain lesz, még pedig: *augusztus 12-én* megérkezés és ismerkedési estély, *augusztus 13-án* versenyéneklés a központ által kijelölt versenykarral, *augusztus 14-ikén* versenyéneklés a szabadon választott versenykarral, *augusztus 15-ikén* délelőtt az aradi vértanuk szobrának ünnepélyes megkoszoruzása; *augusztus 15-ikén* délután nagy összelőadás — és e közben id. Ábrányi Kornél félszázados jubiláris ünneplése. A versenyéneklésben tag-egylet 16-nál kevesebb és 32-nél több taggal részt nem vehet.

Rimély püspök jubileuma. Barsmegye elhatározta, hogy dr. *Rimély* Károly beszterczebányai megyés püspök papi fölszentelésének ötvenéves jubileumát megünnepli. Az ünnep három napig tartott a *Garam-Szent-Kereszten*, a hol a megyés püspök állandóan tartózkodni szokott.

Az ünnepély bevezető része Beszterczebányán folyt le, a hol a püspöknek Zala György által készített szobrát leplezték le. *Visnyovszky* kanonok nagy közönség jelenlétében a szobor előtt beszédet tartott, majd *Klein* Bertalan igazgató szólt. Végül megkoszorúzták a szobrot. *Rimély* püspök Rómából jövet junius 28-án érkezett a garam-berzenczei ál-

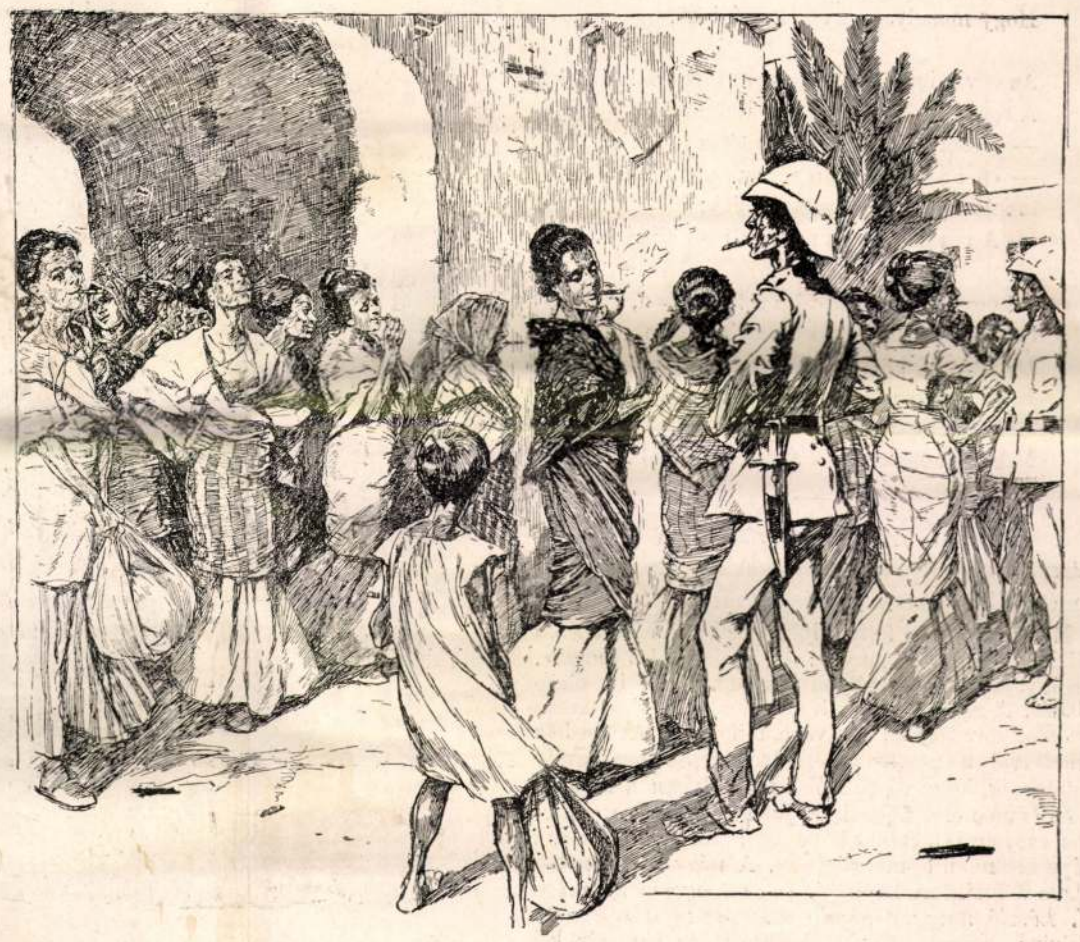

A FILIPPINI-SZIGETEKRŐL.— MANILAI DOHÁNYGYÁRI MUNKÁSNŐK TÁVOZÁSA A GYÁRBÓL, MUNKA UTÁN.

AGUINALDO, A FILIPPINI-SZIGETI FÖLKELŐK VEZÉRE.

A rozmaring.

Sétáló, nyüzsgő utcza néptömegbe'
Egy ifju pár megy — furcsa öltözetbe;
Falusi legény, falusi leány,
Egynek se kél egy szó sem ajakán;
Kéz-kézbe fogva meg-megállanak,
Mig kavarog a nyüzsgő áradat.

A lányka haja majd leér a földre,
A vége piros pántlikába kötve.
Széles szoknyája sokszor útba van,
Igazgatja is mindig, — hasztalan!
Büszkén tekintget a legény körül,
Csakugy ragyog az arcza — ugy örül.

Hogy egy virágos bolt elébe érnek,
A lány szeme a kirakatra téved.
Odahuzódik, nézi csendesen;
Milyen virágok, — édes Istenem!
Milyen szép rózsák! Száz is van talán!
S könnyü sóhaj kél csókos ajakán.

Nézi a legény, aztán félreállva
Pénzt vesz elő és csendesen számlálja;
Szeretőjére pajkosan kacsint:
Hát kellene-é egy szál rozmaring?
Gyere be vélem, válaszsz majd veszek;
Egy rozmaringszál illenék neked!

S a mint bemennek, feszesen megállva
Néz a legény a piruló leányra,
Mosolygó nőkre s illedelmesen
Egy rozmaringszálat kér csendesen.
»A mátkám» szól és nagy zavarba jő,
Hogy mosolyog rá egy-két úri nő.

Az egyik igy szól: — «Nem tartunk! Minek?
A rozmaring itt nem kell senkinek!»
— «Nem szép virág!» A másik igy felel
— «A nagy városban rózsa, szegfü kell!» ...
... Az ifju pár zavartan elsiet;
A rozmaring itt nem kell senkinek! ...

S hogy elvegyülnek ujra a tömegben,
Szomoruan haladnak mind a ketten,
De a zsivaj közt lelkük ott mulat
Egy egyszerű fehér falu alatt,
Hol napsugaras kertben valahol
Most rozmaring nyit és madár dalol ...

A Franklin-Társulat kiadványai. A Franklin-Társulat időszerű kiadványainak nagy sorozatában ismét több érdekes könyv jelent meg.

E művek közül fölemlítjük először is báró *Jósika* Miklós történeti regényét: «*A magyar kényurak*», regény az Anjou-királyok korából. Második, olcsó kiadás. A regény tárgya a magyar történelem amaz érdekes korszakából van véve, mikor az Árpád-ház kihaltával a megüresedett trónért három király vetélkedik, hogy végre Róbert Károlyban a magyar renaissance első fejedelmét juttassa diadalra. Érdekes szerelmi történet kapcsán a történeti korszak képe kitünően domborodik ki. A négy kötet egybefűzve 2 forinton kapható. — «*A gyermeknevelés, V. László magyar király számára*;» irta Aeneas Sylvius trieszti püspök. Fordította és jegyzetekkel kisérte dr. *Acsay* Antal egyetemi tanár, a kegyes tanítórend budapesti hittudományi és tanítóképző intézetének tanulmány felügyelője. Azokat a tanításokat foglalja magában, melyeket Aeneas Sylvius trieszti püspök, a később II. Pius néven hirneves humanista-pápa irt a serdülő V. László királyfi számára. A munka nevelés- és tanítástanból áll. Az első részben az értelmi, erkölcsi és testi nevelést adja; a másodikban a középkori tanítás tárgyainak hasznosságáról elmélkedik. Róma az eszménye, a régi ideális Róma és mikor követendő példákat állít a jövendő uralkodó elé, a legszivesebben ennek a nagyjait dicséri. Ára 80 kr.

A magyar polgári peres eljárás alaptanai, (a pörbeli cselekvények tana), irta dr. *Magyary* Géza nagyváradi jogakadémiai tanár. A 392 lapra terjedő könyv a polgári perjog alapelveit ismerteti, s kifejti a per és perbeli cselekvények fogalma és jogi természete, nemkülönben az ezen kérdésekre vonatkozó eltérő véleményeket, az irásbeliség és a szóbeliség kérdéseit, azokkal a többi tényezőkkel együtt, a melyek a per szerkesztésére befolyással birnak. Megismertetvék továbbá a műben a per előfeltételei s azok a cselekvények, melyek által a per létrejön, úgy különösen a kereset és perbebocsátkozás. Végül az egyes intézmények megvilágítására úgy a magyar, mint a római s a középkori egyházi és a német közönséges perjog történelmi fejlődését is föltárja. Ára 3 frt. — *Mezőgazdasági káté*, irta *Mika* Ottokár. A Franklin-Társulatnak népies modorban oly sok ismeretet terjesztő «Falusi könyvtár» vállalatának egyik tanulságos füzete. Népies nyelven kiterjeszkedik a gazdálkodás minden ágára. Kérdésekben és feleletekben tárgyalja a talaj, a földmívelő eszközök, a trágya, a vetés, stb. ismertetését; áttér azután a különféle gazdasági növények termesztésére, ismerteti röviden a különböző gazdasági rendszereket, az állattenyésztést, kertészetet, valamint kiterjeszkedik a baromfitenyésztésre, méhészetre és selyemtenyésztésre is. — *Döntvénytár*, a felsőbiróságok elvi jelentőségű határozatai, jegyzetekkel ellátva. Kiadja a «Jogtudományi Közlöny» szerkesztősége. Harmadik folyam, X. kötet. Ára 2 frt. — *Történelmi könyvtár* czimen a Franklin-Társulat a mult világának ismereteihez vezető füzeteket bocsát közre. Ezekből a 83-dik füzet czime és tárgya: *Perikles*, élet- és jellemrajz Athéne fénykorából; irta *Bód* Péter. A régi görög klasszikus világ egyik legragyogóbb világa Perikles korszaka. A füzet számos képpel is érdekesíti a tartalmat. Ára 40 kr.

Az Athenaeum Olvasótárában egyszerre két kötet jelent meg: *Szeptember*, regény, irta *Ambrus* Zoltán; a jónevű kritikus. Rövid idő alatt második kiadása ez Ambrus regényének. Hőse egy tiszta lelkű, ábrándos ember, Hódy Balázs, kinek élete a szenvedés, a lemondás örök lánczolata. A valóság minduntalan belemarkol az ő durva kezével lelki világának finom szövevényébe. De e regény azért nem a sötét szinek könyve. Ambrus szatirája és iróniája jótékony árnyat nyújt az élet forró napsütése ellen. A mély érzésű, álmodozó főhős köré is jól jellemzett mellékalakok egész serege csoportosúl. — *Apaság* czímű regény a vállalat harmadik, most megjelent kötete. Irta *Theuriet*, franciából fordította Szomori Emil. Az apai szeretet és a szerelem összeütközését rajzolja benne a nálunk is eléggé ismeretes szerző. A piros vászonkötésű könyvek ára egyenkint 50 kr.

Az osztrák-magyar monarchia irásban és képben czimű nagy hon- és népismertető vállalatból közelebb a 302. füzet jelent meg; ez «Magyarország» V. kötetének a 13. füzete. Itt ér véget a Vágvölgyi megyék leirása, melyet *Liptómegye* ismertetésével *Majláth* Béla fejez be. A táj- és néprajzi részletekben gazdag leirások lépésről-lépésre vezették az olvasó képzeletét a regényességéről hires Vágvölgyön alúlról föl egészen a Vág forrásvidékeig, a Magas-Tátráig, sorra vevén mindent, a mi e jó hosszú útvonal mentén érdekes vagy figyelemre méltó. A Vág folyó mellékein lakó nép többsége a tótsághoz tartozván, igen alkalomszerű volt itt e nemzetiséget külön is ismertetni. Ezt teszi az a tanulmány, mely ugyanebben a füzetben Liptómegye leirása után «*A felső-magyarországi tótok*» czímmel következik s mely *Pechány* Adolf tollát dicséri. Körülményesen tájékozza az iró az olvasót a fölvidéki tótságnak néprajzi sajátszerűségeiről; leirja e nép testi és lelki tulajdonait, szokásait, erkölcseit, viseletét, foglalkozását, egységes képbe foglalva össze mindazt, a mi a tótság jellemzésére vonatkozik. A tartalmas füzet érdekességét 14 hely- és néprajzi kép emeli, melyek *Dörre* Tivadar, *Jantyik* Mátyás, báró *Mednyánszky* László és *Paur* Géza művészeinktől valók. — A vállalat a magyar kir. államnyomda kiadásában s Révai Testvérek irod. intézet részvény-társaság bizományában jelenik meg. Megrendelhető úgy évi előfizetés utján, mint füzetenként. Előfizetési ár egész évre (24 füzetre) 7 frt 20 kr. Egy-egy füzet ára 30 kr.

Az eperjesi Széchenyi-kör évkönyve 1897—98-ra, a hazafias mozgalomnak messzire is megfigyelhető beszámolója, oly mozgalomnak, mely a felvidéken a magyar művelődés szerteszét vonuló útját egyengeti. Szerkesztette az egyesület nagy buzgóságú titkára, dr. *Horváth* Ödön eperjesi jogakadémiai dékán. Azonkivül, hogy beszámol az egyletnek erősbülő működéséről, tisztelettel adózik néhai Pulszky Ferencz emlékezetének, a kit Eperjes büszkén vall magának, s a kiről a Széchenyi-kör márczius 20-iki díszgyűlésén dr. Horváth Ödön tartalmas emlékbeszédet tartott, ugyanakkor *Berzeviczy* Albert, a kör védnöke is szépen emlékezett meg a kitünő tudósról. Az évkönyvet is Pulszky arczképe diszíti. Közli továbbá a Széchenyi-körben tartott felolvasásokat.

MI UJSÁG?

* **A «Vasárnapi» Ujság 1898. évfolyamának első feléhez adandó nagy képmellékletünk** *Budapest főváros általános képe* lesz egy méternyinél szélesebb alakban. E ritka nagyságú, érdekes képet, mely nagy fejlődésben levő fővárosunkat a budai várhegyről fölvéve ábrázolja, közelebbi számunkkal fogjuk előfizetőinknek szétküldeni. E díszes mellékletet új előfizetőink is megkapják.

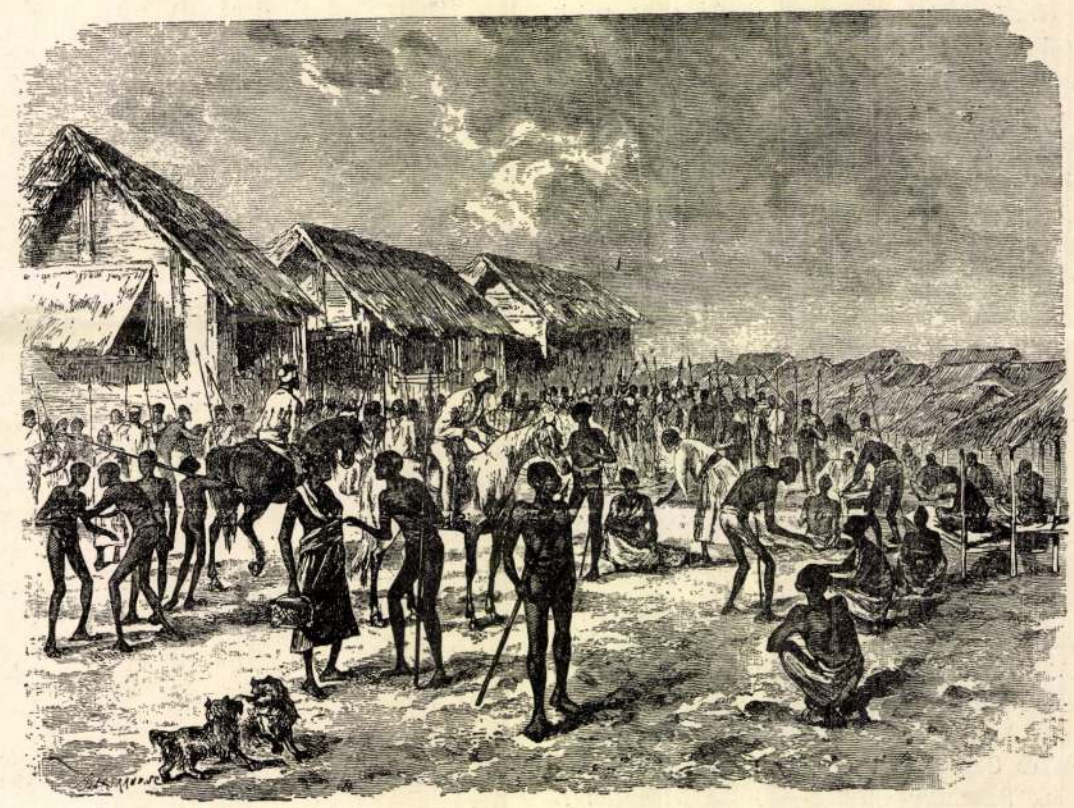

A FILIPPINI-SZIGETEKRŐL. — VÁSÁR MAIBUNBAN.

ZALA GYÖRGY — MÁTYÁS KIRÁLY TUDÓSAI ÉS MŰVÉSZEI KÖZT

A KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT TAVASZI KIÁLLÍTÁSA

Művészeink e télen is serényen dolgoztak, hogy föntartsák a művészi munka folytonosságát, amelyet a világháború hosszú időre való megszakításával fenyegetett. A megszakítás a festésben és mintázásban egyenest katasztrófát is jelenthetne, jövőnknek tartozunk tehát, hogy a kultúra minden terén ezer vihar közepette is tántoríthatatlanul munkáljunk meg minden talpalatnyi földet. Német szövetségeseink is így gondolkodtak, ott is szorgalmas kezek óvogatják, ápolgatják irodalmukat, művészetüket. Egész Középeurópa kultúrája dacol tehát a világháború szökő-árjának támadásával: résen voltak s vannak a mi művészeink is. Közönségünk meg fogja érteni ennek a valóban nagyon nehéz munkának értékét, rokonszenvét éreztetni fogja azokkal, akik egy darab magyar kultúrértéket ki tudnak menteni a lángba borult világ üszkeiből és szívesen fogja ezt az erőfeszítést honorálni, mert hisz maga is nyer vele.

Ha a nagy háború nem is volt képes megakadályozni e munkát: a tavaszi tárlat bizonyos tekintetben mégis magán viseli az általános helyzet bélyegét. A Képzőművészeti Társulat hivatalos kiállítási palotája, a Műcsarnok, még mindig hadikórház. A Társulat már a háború elején felajánlotta díszes csarnokait a Vörös Kereszt-Egyesületnek, s azok mindmáig e hazafias szamaritánus célt szolgálják. A Társulat tehát ezt a tavaszi kiállítást is kölcsönkapott helyiségben, a Szépművészeti Muzeum három nagy termében, amelyek harmadika mozgatható falakkal kisebb helyiségekre oszlik, volt kénytelen rendezni. Ez a körülmény sok nehézséget gördített a rendezők munkája elé, számolniok kellett a hely szűkével: a zsüri mindössze 345 műtárgyat fogadhatott el s ezeknek elhelyezése a nem éppen legjobb világítású helyiségekben igen nehéz volt. Általában az a vélemény, hogy a kiállított műtárgyak jobbak, mint amilyeneknek e célszerűtlenül világított termek mutatják. Ezt úgy látszik számba vette a közönség is, amely rokonszenvvel fogadta a kiállítást s mindjárt a megnyitás napján meg is indult a vásár.

A «Művészet» e füzetében némi ízelítőt ad a tavaszi kiállításból: egy sor képet és szobrot közöl, különböző évjáratba tartozó, különböző irányokat és törekvéseket képviselő, régibb, újabb és legújabb festőink és szobrászaink munkáit, hogy ezzel némi fogalmat adjon az itt képviselt művészek munkáinak sokféleségéről. S midőn az alább következő sorokkal kiegészíteni igyekszünk ezt az általános képet, nem a bírálat és esztetikai mérlegelés szándéka vezet, hanem azt tartjuk ezen a helyen feladatunknak, hogy legalább vázlatos ismertetését adjuk a kiállításnak. Az is kívül esik feladatunk kere-

Művészet 1916.

KOSZKOL JENŐ TERÍTETT ASZTAL

tein, hogy minden egyes kiállító művészt külön megemlítsünk, ez már a katalogus dolga.

A kiállító művészek általában két nagy csoportba oszlottak, amelyek mindegyike külön bírálóbizottsággal és külön rendezőkkel végeztette az előkészítő munkákat s tehát termek szerint is elkülönödik. A két csoport szobrászai a nagy előcsarnokban találkoznak, ahol Fakits Ernő, Rápolti Lajos, Wigand Edith, Siklódy Lőrinc, Szamosi Soós Vilmos és Murányi Gyula képmásszobrai, s Körmendi Frim Jenő plakettjei között Zala György hatalmas méretű négy bronz-domborművét helyezték el. Ezek a városligeti ezredévi emlékmű falmezőit vannak hivatva díszíteni és harmonikusan egészítik ki az ott már elhelyezett domborművek sorát. Négy történelmi jelenet a reliefek tárgya, az egri nők, Dugovics Titusz, a Vitam et sanguinem jelenete és Mátyás király tudósai és művészei közt. Alakokban gazdag kompoziciók, amelyeknek formái erőteljesen domborodnak ki az alapból, szerzőjük bizonyára azért választotta az előadásnak ezt a módját, hogy számolva a szabad ég alatt kínálkozó sajátos világítással,

26. SZ. 1907. (54. ÉVFOLYAM.) | SZERKESZTŐ HOITSY PÁL. FŐMUNKATÁRS MIKSZÁTH KÁLMÁN. | BUDAPEST, JUNIUS 30.

Szerkesztőségi iroda: IV. Reáltanoda-utcza 5.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utcza 4.

Előfizetési feltételek: Egész évre 16 korona. Félévre 8 korona. Negyedévre 4 korona. A *«Világkrónika»*-val negyedévenként 80 fillérrel több.

Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

EZER ÉV — ÉRCZBEN.

A VILÁG LEGELŐKELŐBB társasága most Budapesten időzik; nem is valami nagyon fényes helyen, odakünn a külső váczi-úton, egy nagy gyárnak a raktárhelyiségében. Csupa igen-igen nagy úr, a kinek csak a kisebbik tulajdonsága volt az, hogy vezér volt, fejedelem volt, király volt. Az ilyesmi nagyon dicsőséges véletlenség; de mégis csak véletlenség. A Napoleonok kevesen vannak a históriában: a legtöbb király úgy lesz király, hogy király fiának születik. Már pedig az, hogy az ember ki fiának születik: nem ő tőle függ. Ezért mondjuk, hogy azoknak az ércz-embereknek odakünn a külső váczi-úton, ez a rangjuk csak a kisebbik. A nagyobbik az, hogy egyebek is voltak, mint csak fejedelmek. *Nagy* fejedelmek, *nagy* királyok voltak. Dupla porcziót szereztek maguknak a legnagyobb dicsőségből, a mi embernek adatik: a halhatatlanságból.

Mert a királyok mindjárt a halhatatlanság számára születnek. A história az anyakönyvük. Belékerül a nevük, ha különben egyebe se volt az életüknek, a mi belékerülhetne. Az egyszerű halhatatlanság tehát az uralkodóknál nem sokat számít. Ki kell érdemelniök még egy másodikat is, hogy csakugyan örökké éljenek.

Azok a fejedelmek, a kik most ott várakoznak egy csapatban a *Hungária* érczöntő-gyár falai között, mind ebből a második, azaz hogy érdem szerint első csapatból való. Ezer esztendőnek fejedelmei, bölcs és hatalmas uralkodói közül válogatták össze őket: a legbölcsebbeket és leghatalmasabbakat. Messziről jöttek és — még messzibbről. A kit csak egy-kétszáz esz-

Kiszer fényképe.

AZ EZREDÉVI EMLÉK ÁRPÁD-SZOBRA ZALA GYÖRGYTŐL.

AZ EZREDÉVI EMLÉK SZOBRAI AZ ÉRCZÖNTŐDÉBEN.

tendőnyi távolság választ el tőlünk, az még a legrövidebb utat tette. De ott van közöttük első fejedelmünk, a honalapító Árpád is, a kit ezer esztendőnek roppant messzeségéből hozott ide a művész képzelete, hogy érczbe öntött daliás alakját a földi halhatatlanság trónjára emelje.

A Zala György ezredévi emlékének érczalakjai ezek a királyok, fejedelmek, vezérek. Az Andrássy-út végén, a hol a pompás *avenue* fasorai a liget zöld lomb-tengerébe szakadnak, már évek óta ott áll az íves félkör, közepén az óriási oszlop, tetején a kék levegőben úszó érczangyallal. Ez a félkör lesz az ő trónusuk. Közös trónja a nagy uralkodók egy egész kongresszusának.

A trónus tehát készen van és sokan türelmetlenül nézik, hogy még mindig — üres. Pedig ez a türelmetlenség talán nem is illendő és nem is megokolt. Ilyen nagy uraknak nem szabad zokon venni, ha egy kicsit megvárakoztatnak bennünket: azután meg bizony idő kell ahhoz, a míg ennyi halhatatlanság mind a maga méltó formájába öltözik. Kisebb hibája nem lehet egy szobornak annál, mint ha — lassan készült. Ennél sokkal nagyobb baj lenne az ellenkezője. Ha meglátszanék rajta, hogy elhamarkodták.

Az pedig, hogy az ezredévi emlék szobrai készülnek, sőt nagyobbára már el is készültek, a fotográfiáikból nyilvánvaló. Egy sereg nagy fejedelmünk, királyunk várja csillogó érczmezben, hogy egy szép napon bevonúljon az Andrássy-út végére, elborítva az üres kő-trónust a halhatatlanság örök életével. Micsoda példátlanúl nagyszerű ünnep lesz az, mikor egy egész sereg nagy királyunk foglalja el egy napon a trónusát! Valóban, ezer esztendőt kell megérnie egy nemzetnek, hogy egyszer egy ilyen ünnepe lehessen.

*

Az ezredévi emléket a nemzet emeli Magyarország fennállása ezeréves évfordulójának emlékére, másfél millió korona költséggel. A megbizatást a kormánytól a milleniumi esztendő előtt *Zala* György kapta meg s 1896-ban készen volt már az emlék mintájával és Gábor arkangyal alakjával. A hatás nagy volt és a kormány minden változtatás nélkül beleegyezett a végleges kivitelbe. Az építészeti részét, a mely már készen áll az Andrássy-út végén, *Schikedanz* Albert tanárral együttesen tervezték, s ez maga 512 ezer koronába került. A művész évszázadokra szóló, maradandó alkotást óhajt adni hazájának s ezért az építészeti részen nem a modern stilust alkalmazták, hanem a kiforrott renaissance stilust, a melybe a legharmonikusabban illenek bele a nagyméretű bronz-szobrok. A szobor megteremtésében a művészt az az eszme vezérelte, hogy Magyarország ezeresztendős történetét áttekinthetően szimbolizálja, úgy, hogy a legegyszerűbb ember is megértse és átérezze.

A főcsoportot a vezérek csoportja teszi, a mely az íves oszlopsorok előtt álló talapzatra kerül. A vezérek bejövetelével kezdődik a magyar nép története. A vezérek lóháton lesznek, a hogy bejöttek a hazába. Közöttük karcsú oszlop szökik a magasba; tetején *Gábor* arkangyal, a ki a pogány magyarokat a kereszténységbe vezérelte. A félkörök oszlopai között áll majd a magyar történet tizennégy legnagyobb királya, *Szent Istvántól Ferencz Józsefig*, a kiknek legfontosabb szerepük volt ennek a nemzetnek életében. Magyarázatúl mindegyik alatt lesz egy domborművű kép is a legnevezetesebb mozzanattal, a mely uralkodásuk alatt történt. Az oszlopsorok párkányaira négy nagy allegorikus csoport kerül. A főoszlop mögött jobbról a *Béke*, balról a *Háború* bigája; a külső szélekre pedig jobbról a *Tudás* és a *Dicsőség*, balról meg a *Munka* és *Jólét* szobrai. Összesen hatvannál több szobrászati alkotás lesz az emléken, majd mind kétszeres életnagyságban. Ezek közül Zala egy rövid évtized alatt elkészítette mind a két biga-csoportot, a melyek mindenike négy részből áll, továbbá a másik két allegorikus csoportot, a melyek közül a *Tudás* és *Dicsőség* mintájával 1900-ban a párisi világkiállításon már elnyerte a grand prix-t. Most vették át tőle Árpád szobrát s majd mind készek a király-szobrok is. Ezeket Zalán kívül: *Füredi* Rikárd, *Kiss* György, *Telcs* Ede, *Semmyei* Károly, *Popper* Szigfrid és *Margó* Ede mintázták. E mellett közben Zala elkészítette az Andrássy-szobrot is és egy egész sereg apróbb szobrot, a miket elvégre is meg kellett csinálnia; mert állandóan nem is foglalkozhatott nagyszabású munkájával.

RÓZSÁK.

Arra alá Somogyságban
Most nyílnak a rózsák,
Fehér szirmuk, piros szirmuk
Egy kis lánynak, barna lánynak
Lába elé szórják,
Fehér, piros rózsák . . .
Bolygok én a nagyvárosban,
Kemény kőutczákon,
Lépten-nyomon mégis én is
Fehér rózsák, piros rózsák
Nyiló bokrát látom,
Rózsák utját járom.

Kérdezitek: hogyan kerül
Utamba a rózsa?
— Arra alá Somogyságba'
Egy kis lányka, barna lányka,
Maga nyiló rózsa:
A megmondhatója! . . .

Lampérth Géza.

SZÁNTÓK MENTÉN ROBOG A VONAT.

Vonatunk lankás szántók mellett vágtat
S én megbuvok meleg, puha ölén.
Kint márcziusi szellők fujdogálnak,
Termékeny illatot hajtva felém
S vonatunk halmos szántók mentin vágtat..

Az ablakon betorlanak a párák,
A nyersek, erősek, illatosak.
Dús özönük megremegtetve jár át
S az ugarnál lelkem harmatosabb,
Míg torlanak be a reggeli párák.

Itt, a mi még tavaly hullt el a földbe,
Már ütközik a zsenge zöld vetés.
Emitt egy széles tábla, röge törve;
Lesi már a magot, nyitva a rés . . .
A tábla göröngye, dús röge törve.

Amott, míg a földet hosszant sodorja,
Mély sebeket hasogat az eke.
És duzzad a hantok türemlő sorja,
A porhanyó, a kövér fekete,
A míg az eke a földet sodorja.

A betódult friss szag a földbül árad.
Most kezdődik az életfolyamat,
A mely beváltja idején a nyárnak
Az igéreteket, az álmokat
S a földbül a friss szag betódul árad.

A honnan eredtem s a hova térek,
Az volt a bölcső s az lesz majd a sír;
Lelkem a földhöz, hol sarjad az élet,
A kövek, téglák közül visszasír,
A honnan eredtem s a hova térek.

A lelkem édes harmatok megesték,
A míg a vonat robog botorúl.
S a föld meghasgatott, fekete testét
Ölelve, lelkem a rögre borúl . . .
. . . És én tovább robogok botorúl.

Harasztthy Lajos.

A NOSZTY-FIÚ ESETE TÓTH MARIVAL.

Elbeszélés. (Folytatás.)

Irta MIKSZÁTH KÁLMÁN.

A hordóra rögtön leült Süvegjártó Ágnes. Noszty elkezdett tánczolni, de alig perdített egyet-kettőt Tóth Marin, mikor a selyma Guba Pali fölhajította duhaj kedvvel a Kolotnoki Jóska selyempántlikás kalapját a diófára, s az ott maradt lógva fent a galyak között, Kolotnoki fölmászott a kalapjáért s ha már egyszer ott volt a magasban, az a gavalléros gondolata támadt, hogy miután a banda épen a fa árnyékában állva muzsikált, leereszt a Rupi hegedűjébe egy ezüst forintost. A forintos azonban a primás orrára esett, úgy, hogy abból legott megeredt a vér. Látván a saját vérét folyni a kabátján (ámbár a czigány szereti a pirosat), ezúttal réműlten ejté el hegedűjét, valóságos halálordítást hallatva, mely csak fokozódott azáltal, hogy a szerencsétlen hegedű

A BÉKE ALAKJA A BIGÁRÓL.

A készülő ezredévi emlékről. Zala György szobormüvei.

A HÁBORÚ ALAKJA A BIGÁRÓL.

épen egy kőre esett és megrepedt, a mely körülmény folytán stradiváriussá lépett elő. Nagy galamuta támadt ebből; Rupi jajveszékelésbe tört ki a drága hegedűje miatt, a banda többi tagjai, látván vezérük katasztrófáját, keresztbe tették vonóikat, a brácsás vizért szaladt, lemosni a Rupi arczát.

— No mi az? — riadtak fel a tánczosok. — Hát mért nem muzsikáltok, hékás?

Rupi még mindig kiabált, átkozódott czigány nyelven, mire a többiek is nekibátorodának:

— Nem urák ezsek, — mondá a flótás és kezdte a flótáját a szarvasbőr-tokjába csúsztatni.

— Reselt figét ezseknek, nem muzsikát, — vélte a czimbalmos, — szúrják le elébb a hegedi árát!

Nosza odaugráltak a rendezők a sztrájkolókhoz, észretéríteni igyekezvén az elkeseredett Rupit, hogy igy, amúgy, hiszen Kolotnoki jót akart, pénzt hagyitott le, ki tehet arról, hogy rosz helyre esett, hiszen a pénznek nincsen esze (pedig dehogy nincs). Rupi váltig csökönyös maradt, mig végre tömérdek huza-vona, fenyegetés, gorombáskodás, könyörgés után sikerült őt megnyugtatni tiz forintnyi kárpótlás ünnepélyes igéretével, a mi nem is volt túlzott összeg, ha meggondoljuk, hogy az utolsó stradivariusok egyikének összetörését volt hivatva fedezni.

Mig az alkudozások tartottak, a sokáig húzódó szünet bő alkalmat nyújtott a csevegésre, azokról a bizonyos csacsiságokról, melyek semmikép se alkalmasak a följegyzésre.

— Még nem is kérdeztem, hogy hivják? — kezdé Noszty.

— Találja ki!

— Juliskának?

— Nem.

— Hát hogy?

— Klárának.

— Klára szép név, de hát a vezetékneve?

— Minek azt tudni? — vélte Tóth Mari. — Ne legyen olyan kiváncsi.

— Arra gondoltam, hogy ha talán egyszer kedvem jönne levelet irni.

— Nekem? — szólt a leány ijedten. — Oh, hiszen az lehetetlen.

— És ugyan miért volna lehetetlen? A pósta elviszi akárhova.

Mari habozott egy perczig a felelettel, miközben fülig pirult.

— Az asszonyom sohase engedne meg ilyen levelezést.

— Különös asszonyság lehet, — jegyezte meg Noszty vidáman, — csak nem valami apácza fejedelemasszony?

— Nem, nem, de mégis . . .

— Egyszerűen ne mutassa neki a levelet.

Mari nem felelt, de Noszty örömét találta őt ebben a kérdésben megkinozni, sarokba szoritani.

— No ne okoskodjék hát, Klárika, mondja meg a czimét kérem, — rimánkodó, lágy hangon ismételgette, — mondja meg, ne keseritsen meg, hiszen olyan szomorú még gondolatnak is, hogy sohase lássam többet . . . de persze maga nem bánja . . .

— Hát mit tehessek? — rebegte bizonytalanúl, nagy zavarral.

— Mondja meg a czimét és a többit bizza rám, — suttogta a vadász mámorosan.

Tóth Mari megrázta a szép fejét, s álmatag tekintetét lesütötte.

— Nem mondhatom meg, épen azért, hogy ne irhasson . . . nem akarom.

— De hiszen nem mutatná meg az asszonyának.

— Meg kellene mutatnom, — felelte akadozva, — mert tudja meg az igazat, mert, de ne nevessen ki kérem, nem tudok olvasni.

— Oh, szegény kicsikém! Szegény kicsikém!

Jó szerencse, e pillanatban megszólalt a zene, mozgásba jöttek megint a lábak és megpihenhettek a nyelvek, Mari szabadabban lélegzett, Noszty azonban a boldogtalan szerelmest adta, daczosan szegte le fejét s elfordította tánczosnéjától. És mintha a keserű érzései annyira kicsordultak volna, hogy a lábába is jutott, vad szilajsággal járta a tánczot. Ahol ni, Brozik uram is beugrott s épen Répásiné asszonyommal (mintha elefánt tánczolna a tehénnel), mindkettőjükről csorgott a verejték, a Brozik nagy tokája ide-oda rengett, mig a Répásiné pufók arcza szinte már a kékbe játszott a fölhevüléstől.

— Talán már elég is lesz, — lihegte. — Öregek vagyunk már, szomszéd.

— Többet ér egy negyedórai napfény télen, mint egy egész napfényes hét nyáron. Ez az én véleményem, szomszédasszony lelkem.

Széles jókedvben, ott rezegtetve magát és méltó terhét közvetlen Noszty mellett, miközben barátságosan ütött rá a vállára:

— Sohase halunk meg, vadász uram.

Noszty dühösen fordult meg, hogy megfenyitse, a ki vele komázni mer, de meglátván Brozikot s eszébe jutván, hogy hol van, egy mély sóhajjal felelte:

— Bárcsak már meghaltunk volna!

— Hát mi a baj, haj, haj, hop?

— Nem akar a rózsám szeretni, — nyögte ki keserű panaszát a vadász, mire úgy látszik, megesett a tánczosnéja szive, önkéntelenül hozzásimult, szinte hozzátapadt.

Delejes áram futott erein keresztül s szenvedélyesen magához szoritotta, — pedig ez már nem is tartozott a szerephez.

— Nem tud olvasni? — suttogta lázasan. — Hát a szemekből sem tud?

— Nem próbáltam, — lihegte a leány ábrándosan. — Jaj, agyonszorit!

Legott elbocsátotta a derekát, aztán már

KÖNYVES KÁLMÁN.

IV. BÉLA.

RÓBERT KÁROLY.

HUNYADI JÁNOS.

AZ EZREDÉVI EMLÉK SZOBORMŰVEI. — Kiszer fényképei.

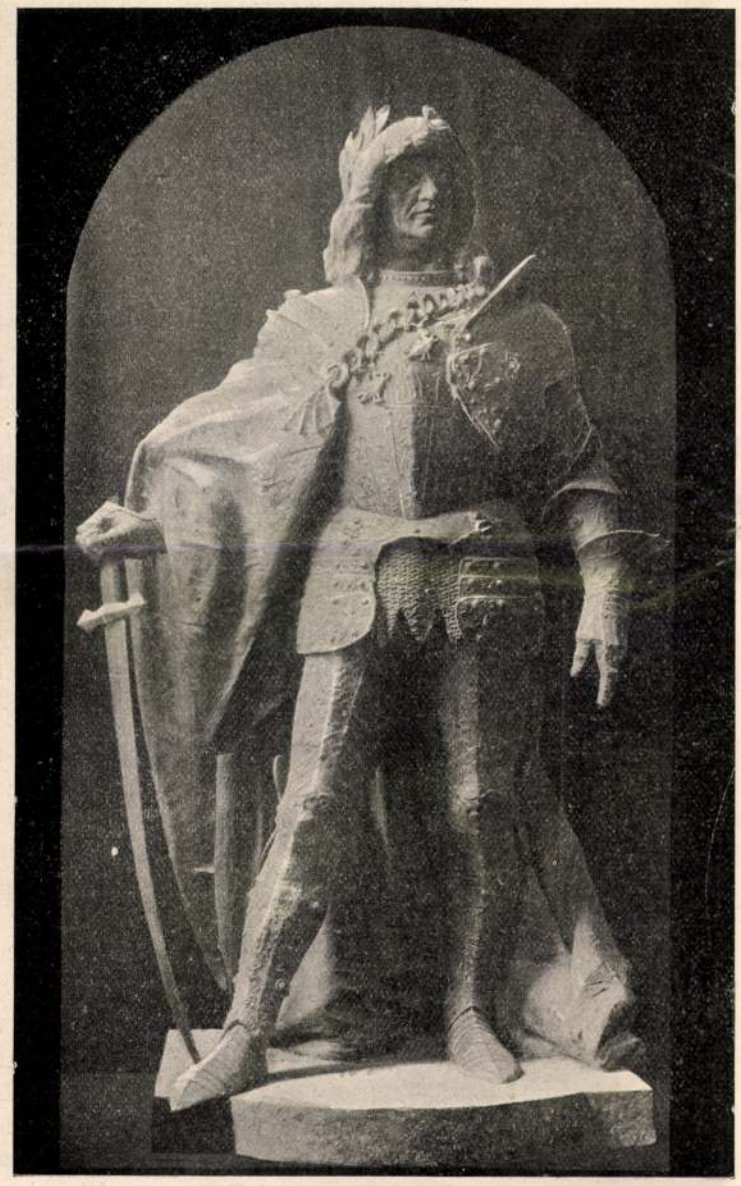

I. MÁTYÁS.

I. FERDINÁND.

III. KÁROLY.

II. LIPÓT.

AZ EZREDÉVI EMLÉK SZOBORMŰVEI. — Kiszer fényképei.

BALLAGI GÉZA.

csak előtte czifrázta, szép, formás mozdulatokkal, daliásan, mind a két kezét a csipőjére téve. Addig-addig iregtek-forogtak, mig egyszer csak odaértek a czigány elé. Feri egy bankót csúsztatott titokban a primás tenyerébe s parancsoló mozdulattal kiálta rá:

— Ácsi more! Ez jön most.

S dalolni kezdte, a tánczosnéjára szegezve izzó tekintetét (nem volt már ebben semmi mesterkélt többé)

Nézz rózsám a szemembe,
Mit olvasol belőle?

Mari eleinte puszta nótának vette, s inkább lesütötte a szemeit, semhogy bele mert volna velök nézni a vadászéba, fáklya a fáklyától gyúlik, jaj, dehogy nézne oda, hanem a legény nem engedte, s addig ismételte a dal első sorát, mindig csak azt húzta a czigány is, hogy feltűnő jelenetté kezdett fajulni, — akkor már mégis csak czélszerűbb, ha bele néz.

Rávetette búzavirágszin szemeit, csak egy villantásra találkozott a négy szem, csak annyi ideig, a mennyiig a nyíl egy falevelet áthasít (de talán az is sok volt), aztán lehúnyta, mintha megperzselődtek volna, rájok húzódott pihentetőül a selyemrojtos szemhéj.

Mit olvasol belőle?
Ugy-e azt mondja,
Ugy-e azt mondja . . .

Dalolta Noszty tovább, miközben megfogta a Mari kezét:

— No hát mondja már, hogy mit mond, mit olvasott ki?

— Azt, hogy maga bolondot űz belőlem, — felelte a leány tündöklő mosolylyal, a mely elárulta, hogy maga se hiszi, a mit mondott.

A párkák keze azonban sohasem pihen egészen, váltig új szálak fonódnak le a guzsalyaikról. Kolotnoki Józsi nagyon zokon vette a flótás mondását, hogy ők nem urak s hangulatot kezdett csinálni a rendezők közt a mellett, hogy ezt meg kell torolni, a flótás szemtelenkedett velök, ezt nem viheti el szárazon, meg kell a flótást verni, hogy lepedőben vigyék haza, ezt kivánja az iparos ifjúság becsülete. Ebbe bele is nyugodtak a többi rendezők, mert a becsület egyugyanazon koszttal táplálkozik, eltérő vélemények csak arra nézve voltak, hogy most lasnakolják-e el a flótást, vagy csak a szüreti mulatság legvégén? Sőt volt egy harmadik inditvány is, a fiatal Broziké, melyben szintén benne foglaltatott az elagyabugyálás, de, úgymond, előbb be kellene bizonyitani, hogy urak vagyunk, ez pedig akként volna keresztülvihető czélszerűen és olcsón, ha valahogy egy négyest lehetne összehozni, mert a négyes okvetlenül imponálna a bandának s nagyra nevelné a mulatság tekintélyét a külvilágban is, ha híre menne a városban, hogy négyest is tánczoltak a szüreten.

Úgy ám, négyest, de ki tud négyest tánczolni? Nagy dolog az! Arra sincsen módja a szegény mesterlegénynek, hogy a fejét megrakná műveltséggel, nem hogy különböző ismeretek jussanak még a lábaiba is. Hiszen gyönyörű volna egy négyes, nagy eset volna, szó sincs róla, Findura bácsi holtig kevélyen emlegethetné, hogy valamikor négyest tánczoltak ebben a szőlőben, de azért mégse tanácsos buga fővel neki ugrani, mert hátha valami világraszóló felsülésbe vagy nevetségbe lyukadna ki a dolog, hanem egy kis előleges tapogatózás nem árthat, hogy ki tud, ki nem tud, s hány pár állana ki a döntő perczben?

A fiatal Brozik bizatott meg ezzel, mire sorba vette a fiatalságot, s igy jutott el Nosztyhoz is, megszólitván őt illő módon:

— Szokott kegyed négyest tánczolni?

— Csak nem akar engem tánczosnénak? — kérdé nevetve.

— Szeretnék egy négyest rendezni, ha elég vállalkozó akad.

Noszty a tánczosnéjához fordult.

— Akarna velem egy négyest tánczolni?

— Miért ne? — felelte Mari odaadón.

Úgy látszik, több helyütt is szerencsével járt a kis beesett szemű Brozik, mire hirtelen nagy nyüzsgés-mozgás támadt, mint a futótűz terjedt el a hir, hogy négyes készül, a mi csodálatosan fölajzotta az idegeket és emelte az önérzeteket. Mindenki nagyobbnak, előkelőbbnek érezte magát egy fokkal, kivévén azok a leányok, a kik nem tudtak négyest tánczolni s marczangoló lelkiismeretfurdalással mélyedtek el múltjukban előforduló olyan mozzanatokba, melyek lehetővé tették volna a finom táncz elsajátitását.

A rendezők lázasan futkároztak ide-oda, a nagy esemény köszöbén. Ezer és egy kérdés merült most fel (nem olyan könnyű ez, a hogy látszik). Megtanácskozandó, mikép történjék a megszólítás: Urak, hölgyek, vagy pedig: Férfiak és nők? Természetesen urak, hölgyek. De az egyes figurák egymásutánjával és elnevezésével sem volt egészen tisztában Brozik úr, hiába tanúlta a mészárosságot Bécsben. Ezeket bizony magával Rupival kellett megbeszélni, e végből felfüggesztették a tánczot s ujólag kisöpörték és kiegyengették a tánczhelyet.

Noszty ezalatt elbocsátván tánczosnéját, hogy a négyeshez majd visszatér, fölkereste idősb Brozik uramat, hogy valami ennivalót keritsen tőle, mert a gyomor is megköveteli a magáét, — kivált olyan sovány ebéd és annyi testmozgás után. Hanem iszen egyéb se kellett, csak jeleznie, hogy éhes. Ha eddig senki se törte magát őt észrevenni, vele megismerkedni, míg semmire se volt szüksége, most bezzeg tizen is rohantak az élelemmel rakott kosaraikhoz, fölséges hideg pecsenyék: malaczok, ludak, foglyok, nyulak, torták, fánkok és nyalánkságok kerültek ki a sustorgó zsiros papirosok közül.

— Ide, ide, öcsém uram. Ebből tessék, kedves öcsém! Ne vesse meg a mienket. Tisztelje meg minket is.

Ha nem álltak is egészen jó lábon a finom, előkelő tónussal, de a magyar vendégszeretet a maga teljességében duzzadozott. Tartaléknak eldugott pókhálós palaczkok kerestettek elő

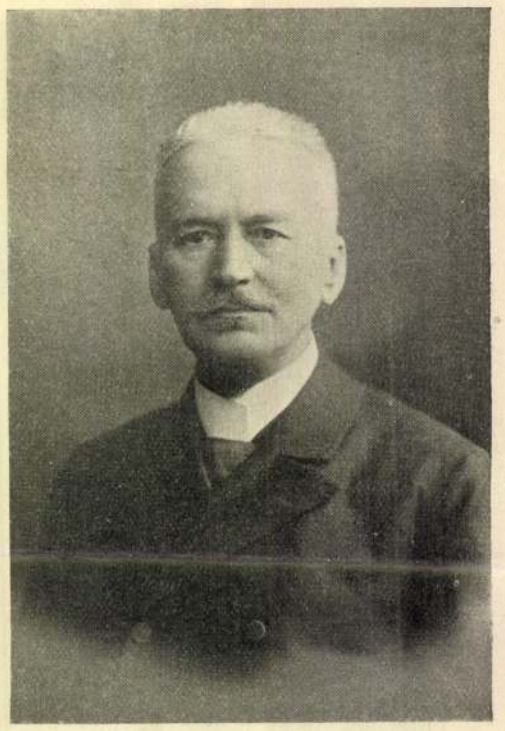

ALMÁSI BALOG TIHAMÉR.

ugyancsak a kosarakból, vagy a krispinek és köpenyegek zsebeiből, zöldesbe játszó, aranyszin nedveikkel, melyek a városi pinczékből öreg korukban származtak vissza a hegyre, melytől eredtek. Egymásra liczitáltak a jó emberek. Ebből igyék, ez a jó! Mi az a poharában? Ugyan, öntse ki azt a lőrét! Eh, ne hallgasson azokra, kóstolja meg az úr az enyimet!

Igy kinálgatták fölváltva, azt se tudta már, mit egyék, mit igyék, a sok szivességtől, a veszprémi püspök se duskál annyi jóban, le is telepedett az asztalhoz nagy kényelmesen, de még jól se lakott, már a czigány a négyes akkordjait kezdte jelezni, a párok immár sorakoztak kétfelől és a rendezők harsányan kiáltoztak.

— Urak, hölgyek, sorakozzanak! Kezdődik a négyes! Ide, ide a sorba! Ej no, gyűljenek már, kutya mérges teremtette!

Noszty is felugrott, sietett megkeresni a tánczosnéját. Körülnézett a leányok hullámzó során, de seholsem látta Tóth Marit, hanem a helyett megpillantotta Bligit, a doggot, a mint ott somfordált a leánypiacz túlsó szélén. Aha, a Bligi kiszabadult és idejött. No, a hol a Bligi van, ott kell lenni közel az úrnőjének is.

Abba az irányba indult egyenest és most már meg is pillantotta Tóth Marit, felismerte az aranyszinű hajkoronáról, ámbár háttal állt, egy csenevész baraczkfa levelei által részben elfedve, egy másik leánynyal beszélgetett, a ki széles karimájú, lilapántlikás szalmakalapot viselt, mely csak az állát engedte láttatni messziről. Úgy látszik, élénken folyt közöttük a beszéd. Vajjon kivel barátkozott meg?

Most egyszerre fölvetette fejét az idegen nő s Noszty lábai megdermedtek, arczát halaványság lepte el. Az, a kivel Tóth Mari beszélgetett, Velkovics Rozália volt, az ő egykori menyasszonya Trencsénből.

(Folytatása következik.)

BALLAGI GÉZA.

1851—1907.

A Ballagiaknak most második nemzedéke szerepel tudományos és közéletünkben, de a család mögött már is hosszas múlt áll, ha igaz az, hogy a háborús évek kétszeresen számitanak. Mert harczos emberek mind; még emlékezhetünk az öreg Ballagi Mór kemény tusáira a református egyházi életben s a nyelvtudományban, Ballagi Aladárnak, a fiúnak pedig ma is jóformán minden nyomatékosabb föllépése egy-

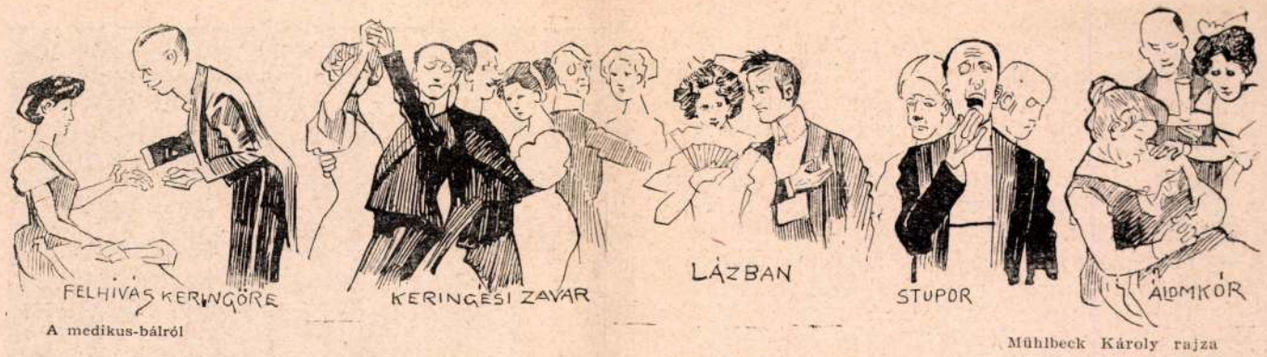

A medikus-bálról

Mühlbeck Károly rajza

— Kemény volt, Julia, kegyetlen és önző. Hideg és fenséges és ez megkapott. Hiuság kérdése volt: az erőé és a hatalomé: büszke lettem volna, ha az enyém lett volna, de szeretni, szeretni! — sohasem szerettem magát, Julia. Én egyetlen nőt, egyetlen leányt szerettem életemben, az első perctől, hogy beszéltem vele: mert jó volt hozzám, nekem szép, kedves, puha, bájos, nőies, becsületes és hű, csöndes hangu és szelid mosolygásu, bánatos arcu és hajlékony lelkü, tudott hallgatni mellettem, velem együtt és szertett engem . . . engem szeretett . . . és ez a nő Jolán volt, Jolán . . .

Kiértek a temetőből. Az asszony megállott, megszorította erősen a férfi kezét és csöndesen, melegen, becsületes hangon szólt hozzá:

— Köszönöm, Gyula, hogy ezt megmondta nekem.

Aztán átment a másik oldalra, a villámos megállóhelyhez.

Egy képviselő naplója

Február elején.

Be kell számolnom a becsületbíróság tárgyalásáról, amely Strumpf Nep. János királyi közjegyző ismert és kínos ügyében döntött. Ez az ügy, amelyet a „Baltavár" című lap rejtelmesen „A megfordított Dreyfus-eset"-nek nevezett, egy álló hétig foglalkoztatta kerületem székvárosát és számos mellékügy sarjadzott ki belőle. Azon leszek, hogy az eseményeket lehetőleg kronológiai sorrendben előadjam.

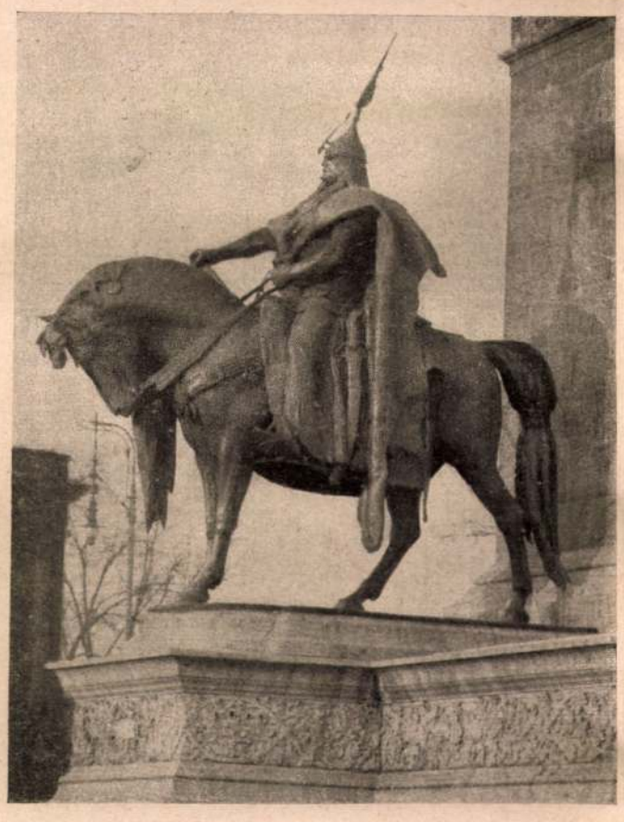

Árpád szobra a városligeti millenáris műemléken. Zala György műve

Alig hogy Strumpf Nep. János saját kocsiján az állomásról befuvarozott és az „Arany kacsához" címzett vendégfogadó egy gyanús tisztaságú szobájában magamra hagyott, újra dörömböltek az ajtón és két vérszomjas férfiu jelent meg a küszöbön. Weisz József nyomdatulajdonos volt és Móni.

— Szépen lesz elfogulatlan a képviselő úr, ha azzal a pasassal kocsikázik, — kezdette Móni minden bővebb átmenet és bevezetés nélkül.

— Az ilyen kocsikázások egy-kettőre tönkretehetik a képviselő úr tekintélyét, — tette hozzá Weisz József és úgy fölfújta magát, mint egy páva.

— Siettünk ide, nehogy újra felüljön annak az erkölcsi halottnak, — folytatta Móni, aki az ünnepélyes alkalomra való tekintettel megborotválkozott és egy kalotaszegi mellényt vett föl. — Mert Strumpf bácsi már csak színleg él, hogy úgy mondjam, csak imitálja az életet. Valójában azonban már meghalt. Smrt. Zupasz neki. Megrendelheti magának az erkölcsi díszsírhelyet.

Weisz József a botját forgatta.

— És az ilyen emberekből csinálnak odafönn királyi tanácsosokat, — jegyezte meg epésen. — Ez a demokrácia. A tisztességes polgári elemet persze nem veszik észre, hanem az ilyen fráterekt tolják előre. Most azután örülhet ő felsége, hogy milyen embert hatalmazott föl tanácsok adására. Nagyon kellemes lehet az udvarnak, ha egy királyi tanácsost diszkvalifikálnak.

— És csakugyan olyan súlyos volna az eset? — kérdeztem óvatosan. Erre az ártatlan kérdésre Weisz József kolerikus kacagásba tört ki, Móni pedig úgy sziszegett, mint egy jobbfajta kígyó az állatkertben.

— He-he-he. Hogy súlyos-e az eset? — ismételte Weisz József és reácsapott a belső kabátzsebére. — A kezünkben vannak a bizonyítékok. Úgy van. A bizonyítékok itt vannak nálam. Látja ezt az írást a képviselő úr? Ez Tincs Józsa úrhölgy ő nagyságának sajátkezüleg írt nyilatkozata, amelyben elmondja, hogy milyen ördögi módon akarta ez a kiérdemesült kéjenc megkörnyékezni erényét. Mondhatom, hogy ilyesmit eddig csak a Pitavalban olvastam. Csak a Pitavalban.

— Az ügy el van intézve és Strumpf úr erkölcsi halott, — jelentette ki Móni a maga részéről. Az „erkölcsi halott" kifejezés láthatólag igen tetszett neki.

A részletes tárgyalások folyamán mindkét úr makacsul ragaszkodott ezen álláspontjához és Strumpf Nep. János föltétlen fővételét követelték. Weisz József láthatólag azt képzelte, hogy egy királyi tanácsos diszkvalifikálása e testület numerus claususában új helyet nyit meg olyan érdemes demokraták számára, akik még nem királyi tanácsosok. Móni elkeseredését pedig, mint később megtudtam, a végsőkig fokozta azon körül-

Uj Idők 1912. XVII. 19.

pet, jót, nemest, minden szeretetet, minden dicsőséget. Ezt most is szeretné, elhiszem, látom, ha már nem is olyan önzően, mint mikor az a hideg, fenséges, ideálista leány volt, akinek az ideálizmusa olyan távol volt az élettől, hogy már az őrültséget közelítette meg.

— Igaz, elismerem, azt is, hogy megcsalt az élet: mást vártam, többet, nagyobbat, olyat, amit az élettől várni nem lehet.

— Tragédia volt, mondtam sokszor. Elbukás. Nagy elbukás, és még csak nem is dicsőséges. Közönséges volt, Julia, nagyon közönséges.

— Gyula, érteném ezt a hangot, ha föltételezhetném, hogy még mindig a keserűség beszél magából.

— Ó, nem, nem keserűség! Azzal nem bántom meg az én Jolánomat. Nem keserűség, — minek keseregni azon, ami elmúlt, ami nem fáj, ami nem kísértett soha, ami meg nem kisebbített. És én megmondtam egyszer régen magának, azután, tudja, azután, mikor egyszer együtt sétáltunk: hogy ami volt, az elmúlt, ami volt, az nincsen. Nincs, hogy miért legyek keserü. Még káröröm sincs a lelkemben, mondhatom magának. Sőt még elégtételnek sem mondhatom azt, hogy amit évekkel ezelőtt megjósoltam, bekövetkezett: mert, amit megjósoltam, annyira közönséges, annyira természetes volt. Maga férjhez ment, a varázs megtört és ezzel természetesen megváltozott egész világfölfogása. Mindenekelőtt megismerte a férjét . . .

— Ezzel azt akarja mondani, hogyha magához mentem volna nőül, nem változott volna meg a világfölfogásom?

— Isten ments, hogy ezt akarnám mondani! Épp úgy meghajolt volna a maga őrült ideálizmusa az élet valósága előtt. Csak konstatálni akartam, hogy maga csalódott, mikor azt hitte, hogy a boldogságot máshol meg lehet találni, mint magában a való életben.

— Gyula . . . nem tudom, a büszkeségem csorbul-e vagy növekedik általa, de meg kell mondanom: nem találtam meg az igazi, a való boldogságot ebben az életben sem.

— Sajnálom magát. Ezt is előreláttam. Későn hajolt. Nagyon határozott elvei voltak. Olyanok, amiket, nem tudom honnan szürt le magának . . . Hegynek tartotta magát, az egyetlen hegynek a világon, ami a mennyboltig ér . . . fenyőnek gondolta magát, amely önmagában alkot egy egész erdőt . . . No és az a legnagyobb elv, a legnagyobb, a legmagasztosabb: hogy a maga világából a férfi ki van zárva . . . ugye, nevetséges most, közönséges, fájó fölemlegetni . . . hová lettek, hová?! . . .

Az asszony fölemelte lehajtott fejét és a szemébe nézett a férfinak:

— Fáj nekem, Gyula, nagyon fáj, hogy maga így elemez engem . . . és nem tudom elviselni ezt a diadalát . . . Meg kell tudnia valamit, amit nem tudott eddig, akkor majd látja, hogy a győzelme nem igazi győzelem, mert nem volt, kit legyőzni, mert akit le kellett volna győzni, az nem is harcolt maga ellen . . . Emlékszik, ugye, arra a sétára a hegyek közt? A jelenetre, fönn, a hegytetőn? A vallomására, arra a büszkére s mégis megalázkodóra? Emlékszik, hogy hívott: menjek magával, menjünk ketten, mi, két magános lélek, legyen eggyé az életünk . . . Emlékszik, ugye, hogy megtagadtam? Azt mondtam: soha! senkit! . . . Soha, senkit nem fogok szeretni! . . . Az én világomból a férfi ki van zárva! . . . Emlékszik jól, tudom. De tudja meg azt, amit nem tudott, Gyula, hogy amikor én ezt mondtam magának, akkor én szerettem magát . . .

És most a férfi megállott, büszkén fölvetette a fejét, a tekintete gőgös volt, kevély és ragyogó, az

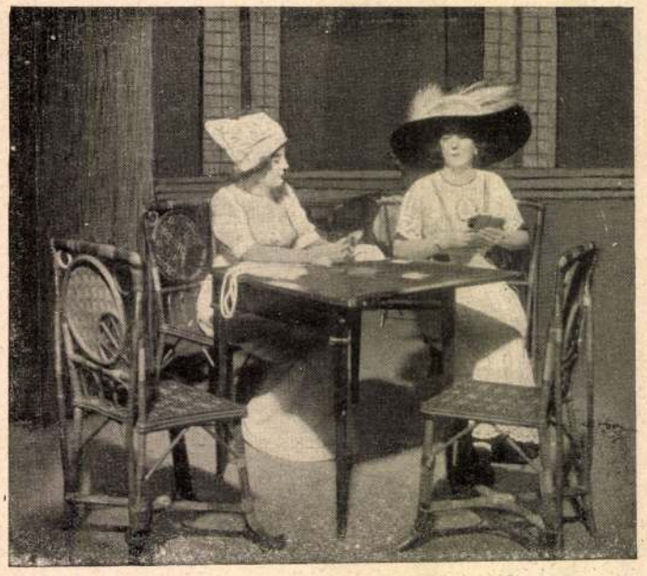

A „Tiltott szerelem" a Nemzeti Színházban Alexy fényképe

Molnár Rózsi és Kelemen Mária

arca tiszta, nemes és becsületes és a hangja nehéz, szilárd és határozott:

— Én tudtam azt, Julia, hogy maga szeret engem.

— Hazudik!

— Nem hazudom. Mert mikor azon az estén elváltunk egymástól és maga lefelé ment a völgybe, én meg föl, a hegytetőre, akkor maga leborult a sötétben a földre és úgy sírt sokáig.

— Látta?! Hiszen nem nézett vissza!

— De visszanéztem. De csak egy pillanatra. És ott láttam a fehér foltot a földön mozdulatlanul.

— Látta! Tudta! És nem jött vissza! Miért nem jött vissza?! Mért nem rohant oda hozzám, mért nem kapott föl, mért nem ölelt a mellére és vitt volna el, magával, messze, oda, el, a maga világába?! . . . Csak egy szó kellett volna még, csak egy hívás . . . az sem! csak egyetlen csók, egyetlen ölelés, és én mentem volna vakul, őrülten, szolgamódra! . . . Mért nem jött vissza?! Mért nem kért?! Mért nem szólt?! Mért nem kiáltotta csak a nevemet?! . . .

A férfi alakja fölmagasztosult, az arca tündökölt, hosszu, szőke haja lobogott a szélben és a hangja zengett, mint a harangkongás:

— Nem szóltam. Nem kértem. Nem mentem vissza. Egyszer kértem: nem jött. Elég volt. Soha többet. Azután láttam meg a földön fekve sírni. Akkor tudtam, hogy szeret, — akkor tudtam, hogy játszott, — akkor tudtam, hogy hazudott, hogy csalt, — akkor tudtam, hogy győztem. És nekem ez elég volt.

— Elég volt, Gyula?! Ó, maga gőgös, kegyetlen volt!

— Elég volt, Julia, elég. Mert tudja meg maga azt, amit maga igazán nem is sejtett, nem is álmodott: én nem szerettem magát. Én soha, soha, sohasem szerettem magát, Julia.

— Mit beszél?!

— Soha! Csodáltam, bámultam a szépségét, az okosságát, szerettem a hangját hallani, szerettem magával együtt lenni, beszélgetni, mert magát gondoltam a legférfiasabbnak összes lányismerőseim közül, — majdnem férfinak: ha nem lettek volna elvei. Belátható, hogy nem is szerethettem. Hiszen még barátok sem tudtunk soha lenni, — ahhoz nem volt sem eléggé férfi, sem elég gyermek. Nem szerettem soha magát, Julia.

— Miért mondta hát akkor, hogy szeret?

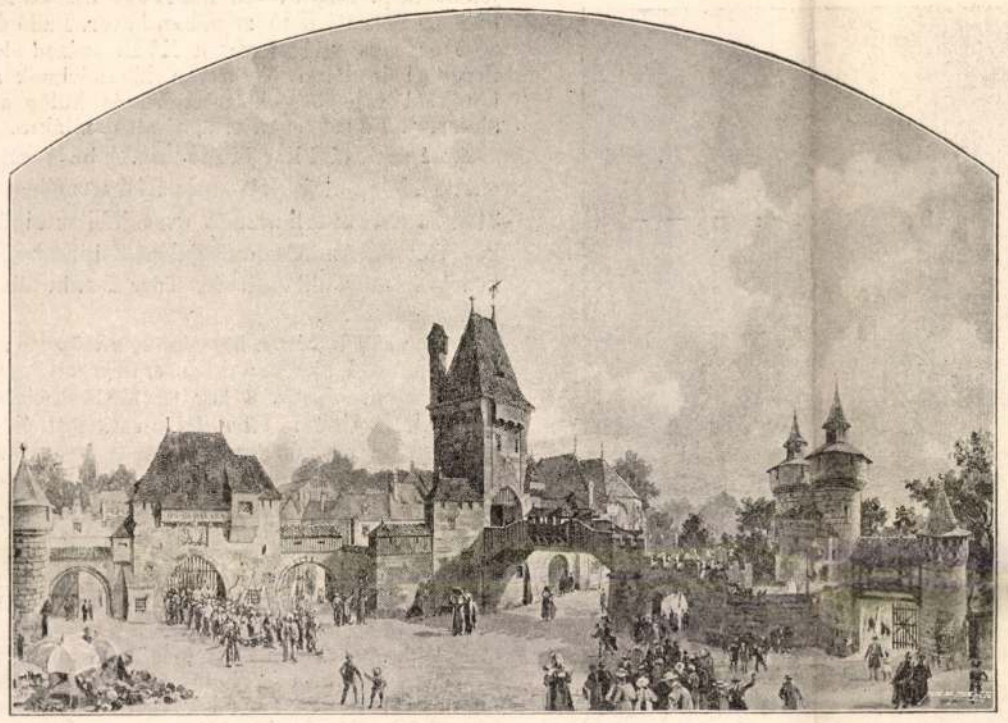

ŐS-BUDA KAPUJA AZ EZREDÉVI KIÁLLITÁS MELLETT.

A beszéd után *Wlassics* miniszter a *király* nevében verte be az első szöget a zászló rudjába, majd *József* főherczeg nevében *Forinyák* Gyula táborszernagy a másodikat s *Vaszary* Kolos herczegprimás, gróf *Wenckheim* Frigyesné a zászlóanya s még több notabilitás vert be szögeket.

A templomból a Vigadó termeibe vonultak az új zászló alatt. Itt ment végbe az ünnep második része. A nagy terem a szorongásig megtelt.

Az egyetemi kör elnöke, *Pálffy* Ferencz mondott lelkes megnyitó beszédet. Majd *Lengyel* Béla rektor szólt, aztán *Beöthy* Zsolt tanár gondolatgazdag beszéde következett a zászlóról, mely emlékeztet a legrégibb egyetemi zászlóra. Az alatt a zászló alatt 300 pécsi tanuló halt meg a hazáért Mohácsnál. De az ifjuság zászlaja nem veszett el, néha egyetlen megmaradt szálból fűzték. Lobogni fog tehát ez a zászló a jövőben is. Ebben bizik és inkább a kötelességekről szól, melyek a zászlóval szemben az ifjuságra várnak. A zászlót meg kell érteni, de ne értsék félre jelentőségét. Nem a harcznak, de a nemzet haladásának zászlója legyen, — harczi csak akkor, ha észszel és munkával nem lehet győzni. Jelentse azt, hogy itt vagyunk, itthon, élünk és dolgozunk.

A hosszas éljenzés után gr. *Apponyi* Albertre, az egyetem dísz-doktorára került a sor. Intette az ifjuságot, hogy a zászlóban ismerje föl a nemzeti egység megvalósitását. Nehéz idők következnek. A nyugat vagy nem fogta fel azt, hogy mi vagyunk az ő haladásának védbástyája, vagy ha felfogta, félreértette. Ezt a félreértést aztán felváltotta annak az igazságnak felismerése, hogy Magyarország hivatását csak mint önálló magyar állam töltheti be. Ha van a most lezajló ünnepeknek valami politikai jelentősége és nemzeti haszna, ez az, hogy Magyarországnak ez a joga, állami létének jogosultsága soha nagyobb és világra szólóbb elismerést nem nyert, mint ez ünnepségek alatt. És hogy ez a fény kitört a felhők közül, ennek az érdemnek oroszlánrésze a felséges uralkodóé. De az uralkodó és a dinasztia látja azt is, hogy mit és mennyit ér a magyar nemzet. Megértheti minden pillanatban, hogy mit ér a nemzet, mint önálló magyar nemzet. Ha nem igy volna, akkor is teljesítenénk törvényes kötelességünket; hűségben ingadozva talán, de igy, a mint a nemzet és királya összeforradt, láthatja a dinasztia, láthatják odaát is, hogy a monarkhia keleti oldalán egy *egységes magyar állam* áll, a mely erős, mint a sziklavár, a melyre évezredek épülhetnek. A zászlószentelés ünnepe egyúttal a fogadalom napja. Fogadják meg, hogy bárhová szólítaná is a sors, vezércsillaguk az a nagy, magasztos hivatás lesz, melynek teljesitésénél minden magyar ifju azt mondja: «Én vagyok a magyar nemzeti önállóság egyik része!» Nagy tetszés fogadta a beszédet, melylyel az ünnep is véget ért.

Az ország ifjusága Budapesten. A magyar tanuló ifjúság e hó 2-ikán és 3-ikán tartotta tornaversenyét a Stefánia-út mellett berendezett óriás verseny-téren. Az ország minden közép-iskolájából érkeztek tornász ifjak, a torna-tanárok vezetése mellett, de jött velök több tanár is. *Négyezernyolczszáz* ifjú gyűlt össze a fővárosba. El lehet mondani, hogy az ország ifjúsága volt az, a jövendő értelmiségének java, szép, egészséges ifjak, kiket jól esett látni. Elhelyezésökről a közoktatásügyi miniszter és a városi hatóság intézkedett. Szálláshelyül az iskolákat alakították át, a hol az iskolai évet már május végén részint befejezték, részint több napra terjedő szünettel szakították meg. Az ifjak iskolák szerint különböző szinű és szabású tornázó ruhába öltöztek, kokárdás jelvényekkel. A város képét a sok egyenruhás ifjúság egészen átalakította, fölvidította. Lépten-nyomon mindenütt találkoztunk velök, s a közönség örömmel szemlélte a vidám, eleven csoportokat. Trombitaszó és dobpergés mellett jártak ki a versenytérre a gyakorlatokra; jun. 2-ikán pedig igazán megragadó látvány volt, mikor az egyes iskolák csapatai a város különböző részéből indúlva, lengő zászlók alatt, dob és harsona mellett gyűltek össze a Károly-kaszárnya udvarán, s onnan katonás rendben vonultak ki az Andrássy-úton, Stefánia-úton a versenytérre. Mindenütt nagy közönség sorakozott, s eltelt a szép látványnyal, örömmel köszöntötte az ifjúságot, mely az egészség s erő önérzetében délczegen haladt el hosszú sorban. A legszálasabbak vitték a zászlókat és a táblákat, melyekre az iskola neve volt felírva. Minden csapatnak volt trombitása, dobosa, némelyiknek kettő is. Némelyik csoport magával vitte tornázó szereit is, buzogányt, vas rudat, sulykot, póznát, régi gerundiumokat. A menet alig tudott kibontakozni a Károly-kaszárnyából a nagy közönség miatt. Fél órába került, míg a festői csapat elhagyhatta a kaszárnya udvarát. Elől honvédzenekar játszott, közben még három katonai zenekar. Vidám kedves látvány volt ez a napsütötte utczákon, s a közönség kiváncsisággal olvasta a táblákról, hogy melyik iskola halad most el előtte. Ezalatt az amfitheatrális nézőhelylyel épült óriási versenytéren összegyűltek a miniszterek, az előkelőségek, s mikor az ifjúság első csapatai megérkeztek, akkor érkezett meg a *király* is, kinek díszes páholy volt állítva. Ő felsége onnan nézte az ifjúság seregének bevonulását, s nem egyszer fordult *Wlassics* miniszterhez, hogy kifejezze tetszését. Az ifjuság 24 rendben helyezkedett el az arena porondján, s mikor mindnyájan ott álltak a királylyal szemben, harsányan hangzott föl: «Éljen a király». A sipkákat magasra emelték, a katonai zenekar játszott, nem sokára pedig a magyar hymnusz éneke töltötte be a léget: «Isten áldd meg a magyart».

A király meghatottan mondta környezetének: «Ez gyönyörü volt.» Aztán taps zúgott, a zászlóvivők a király elé álltak, meghajtották a lobogókat. Pár percz mulva kezdődtek a tornázások, előbb a szabad gyakorlatok. Szinte taktus szerint mozgott az egész nagy, szines tömeg. A látvány szintén megragadott mindenkit; a király tapsolt. Aztán következtek a többi tornázások, különböző szerekkel. *A király* ekkor lement a páholyból a porondra, s ott nagy élénkséggel kérdezősködött a verseny

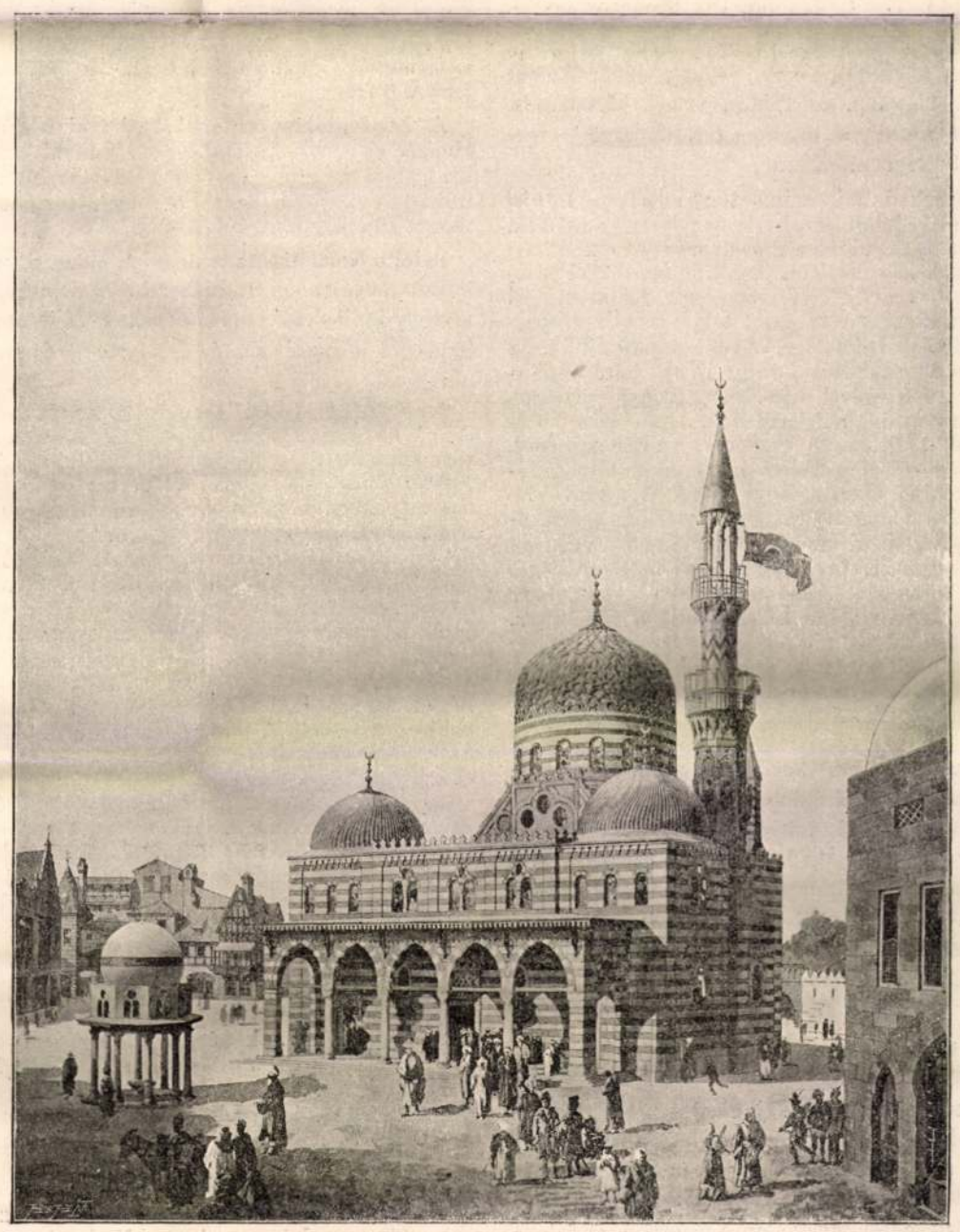

AZ ŐS-BUDAI MECSET.

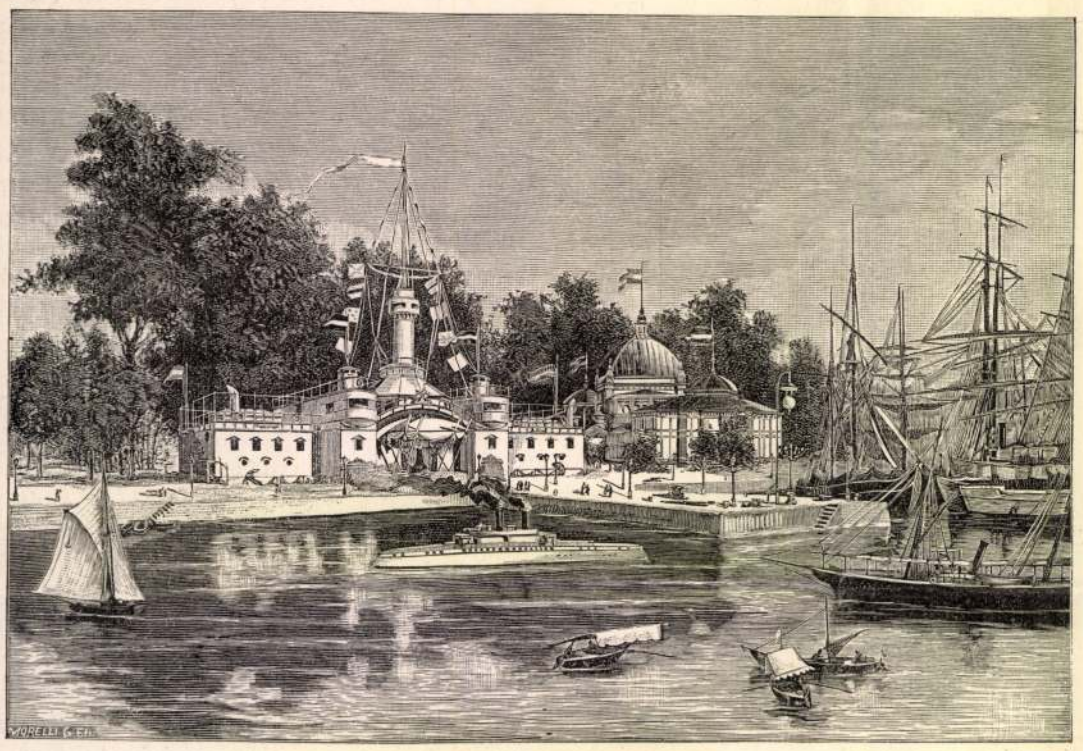

A HADITENGERÉSZETI KIÁLLÍTÁS AZ EZREDÉVI KIÁLLÍTÁSON.

intézőitől, Wlassics minisztertől. Harangszóra csoportosult az ifjuság a rendgyakorlatokhoz. Az egyes iskolák igazán meglepő ügyességű gyakorlatokat mutattak be. Majd a versenyek következtek, futás, sulydobás, rúdugrás. Ezt a király ismét a páholyból nézte. Feltünt ő felsége jó kedve. A győzteseket társaik vállukra kapták s diadalmenetben vitték körül. A szép ünnepet ismét hymnusz eléneklése fejezte be, s a király éltetése. Ő felsége még végig nézte a csapatok elvonulását s csak mikor a porond kiürült, akkor távozott. Wlassics miniszter megköszönte, hogy ő felsége jelenlétével emelte az ünnepélyt. A király a miniszternek kezet nyujtva igy szólt. « *Valóban páratlanul szép látványos felvonulás volt. A fiuk nagyon jól tartották magukat. Igen meg vagyok elégedve.* A király kocsija körül álló előkelő közönség lelkes «Éljen a király» kiáltásba tört ki.

Másnap folytatták a versenyeket s ekkor történt meg a díjak (arany, ezüst, bronz érmek) kiosztása is. E hó 4-ikén pedig az *országos torna szövetség* versenye folyt le az arenában.

A kereskedelmi miniszter estélye. *Dániel* Ernő kereskedelmi miniszter és felesége e hó 3-án kezdték meg fogadó estéiknek sorozatát a kiállítási ünnepélyek csarnokában. A déli növényekkel pazaron diszített óriási teremben este fél kilenctől fogva gyülekeztek a meghivottak, a kiket a miniszter és felesége lekötelező szivességgel fogadtak. Az első érkezők közt volt *Bánffy* Dezső báró miniszterelnök a feleségével s azután sorban megjelentek a kormány tagjai, a delegátusok, a katonaság köréből Zsoldos, Ghyczy és Vojnárovics altábornagyok, a főpapság részéről Fehér Ipoly pannonhalmi főapát, Firczák és Szmrecsányi püspökök, a képviselőház pártkülönbség nélkül, s az irodalom és művészet képviselői. A meghivottak száma mintegy kétezerre ment. Tiz óra felé már alig lehetett mozogni a nagy teremben. Kevéssel ezután az emeletre vonult a társaság, hol hideg buffet volt felállítva. A vendégek a frissitők elfogyasztása után visszamentek a nagy terembe, hol élénk társalgás folyt. Éjfélre járt az idő, mikor a társaság oszladozni kezdett. Zene az udvari gyászra való tekintetből, nem volt.

A pusztaszeri emlékoszlop. A pusztaszeri puszták állítandó emlékoszlop alapkövének letétele e hó 27-ikén lesz, népünneppel összekötve. Csongrád vármegye 10,000, Szeged 2000, Hódmező-Vásárhely 1000 frttal járul az ünnepély költségeihez. A pusztaszeri emlékoszlop az államnak 80,000 frtba kerül. Az ünnepélyen dalárdák énekelnek, bandériumok kivonulnak s a honvédzenekar játszik.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A Budapesti Szemle juniusi füzetét *Vargha* Gyula «Ezerév» czimű hazafias ódája nyitja meg, melyet a Kisfaludy-Társaság ünnepélyes ülésén nagy tetszéstől kisérve adott elő. *Szabó* Jenő, a hazai közlekedési ügyek alapos ismerője, «Közlekedési ügyünk a második évezred küszöbén» czimű tanulságos dolgozatot irt. A füzet további közleményei:

Heller Ágost «Visszahatások a materialismus ellen a természettudományokban» czimű dolgozata; *Grósz* Emil czikksorozatot kezd a külföldi egyetemekről, *Körösi* József pedig «Magyarosodás és eltótosodás Nyitramegyében» czim alatt több adattal bizonyítja, hogy bizony még mindig lassan terjed a magyarosodás a felvidéken. *Gyulai* Pálnak az orsz. nőképző egyesületben Veres Pálné fölött tartott emlékbeszédét is közli e füzet, továbbá «Shakspere mint tragikus» czimű dolgozatot, melyet *Ten Brink* után németből *Pallagi* Gyula fordított. «Maroise ur karácsonya» czimen franczia elbeszélést kapunk (*Theuriet* után fordította *Kováts* S. János). *Endrődi* Sándortól «Tó és patak» czimű költeményt; végül «A falu rossza» eredeti uj opera ismertetését *E. L.*-től, s «Nyilt leveleket a szerkesztőhöz» *Pauler* Gyulától és *Wolf* Györgytől, kik a magyarok első hittérítői fölött vitáznak. A «Budapesti Szemle» előfizetési ára félévre 6 frt.

A honfoglalás története czim alatt *Marczali* Henrik, az ismert történetiró és egyetemi tanár egy kis füzetet irt a nép számára. Röviden, de tartalmasan és világosan beszéli el a nagy történeti eseményt 16 oldalon. Ára a kis füzetnek 5 kr.

Prielle Kornélia ünneplése. A nemzeti szinház kitünő művésznője, Szerdahelyiné Prielle Kornélia asszony junius első napján érte meg 70-ik születésnapját. A nemzeti szinház és közönsége is megülte e napot.

A művésznő Almási Tihamér «*Arany lakodalom*» czimű kis vigjátékában lépett föl, melynek főszerepe épen illett a születésnap hangulatához. A mint *Prielle Kornélia* a szinpadra lépett, a közönség lelkes tapsokban tört ki, mely ujra meg ujra megismétlődött. Azonközben több mint tizenöt szebbnél-szebb virágbokrétát és koszorut nyújtottak át neki. A művésznő alig tudott szóhoz jutni a meghatottságtól. A darab végén a közönség tapsaira a függönyt felhuzták és ekkor a nemzeti szinház összes művésznői a szinpadra léptek virágbokrétákkal a kezökben, a melyet a jubiláns művésznőnek átnyujtottak. Ujházi Ede a férfiak nevében nyujtott át neki egy bokrétát. A zsinórpadlásról pedig virágeső hullt alá, a mely valóságos virágözönnel árasztotta el a szinpadot. A függöny ismételt felhuzása után a virágeső még folyton hullt, mialatt a művésznők egymás után járultak a jubilánshoz, kezeit, arczát, homlokát a hódolat és szeretet csókjaival borítva el. A művésznő háláját meghajtással fejezte ki. Előadás után a nemzeti szinház művészi kara bankétet adott a művésznő tiszteletére.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tud. akadémia junius elsején tartott ülésén, melyen *Zichy* Antal elnökölt, *Télfi* Iván ismertette Ruszomilosz Athanáz athéni egyetemi tanár könyvét, melyben tiltakozott a Parthenon kijavítása és szépítése ellen. Télfy nem ismeri el helyesnek a görög iró felfogását. *Radó* Antal értekezést olvasott föl az ifjabb Michel Angelo Buonarrotiról, a XVII-ik század egyik érdekes olasz irójáról, a kit az irodalomtörténet eddig kevés figyelemben részesített, mert munkáinak csak csekély része jelent meg, míg a többi ma is egy családi levéltár bajosan hozzáférhető zugaiban hever. Radó értekezése érdekes világot vet a XVII. század elejének florenczi irodalmi életére, a Medicieknek az irói körökkel való összeköttetéseire és különösen az akkortájt Florenczben virágzó akadémiákra.

A népoktatási kör jubileuma. A budapesti népoktatási kör a megyeház közgyülési termében május 31-ikén tartotta huszonöt éves jubileumi ünnepi közgyülését. Az ülésen megjelent Zsilinszky Mihály közoktatásügyi államtitkár, Türr István tábornok, s még számosan.

Rakovszky István, a kör elnöke üdvözölte a megjelenteket és lelkes szavakban emlékezett meg Türr István tábornoknak, a kör tiszteletbeli elnökének érdemeiről. Utána *Türr* István szólott és hangsulyozta, hogy a népoktatási körnek fontos hazafias feladata a felnőttek oktatása és amaz elvnek terjesztése, hogy nem a gyülölet, hanem a szeretet az, a mely a társadalmat egységessé tudja tenni. *Gyulay* Béla, a kör jegyzője, felolvasta a kör huszonötéves működéséről szóló jelentést, a melynek legérdekesebb adata, hogy a kör összesen 26 ezer felnőtt férfit és nőt tanitott meg irni és olvasni. A titkári jelentés felolvasása után a közgyülés tiszteletbeli tagoknak megválasztotta Wlassics Gyula közoktatásügyi minisztert, Dániel Ernő kereskedelemügyi minisztert, Ráth Károly főpolgármestert, Kamermayer Károly, Gerlóczy Károly és Márkus József polgármestereket, Horvát János és Rózsavölgyi fő. tanácsosokat és Verédy Károly tanfelügyelőt. *Zsilinszky* Mihály államtitkár szólalt fel végül és biztositotta az egybegyülteket arról, hogy a közoktatásügyi kormány, mint eddig, ezután is támogatni fogja a népoktatási kört czéljainak elérésében.

MI UJSÁG?

A királyné Budapesten. A királyné vasárnap délelőtt fog elutazni Welsből, a hol leányánál van látogatóban, s vasárnap este érkezik Budapestre.

Az ezredév emlékszobra. Az ezredév nagy emléke, mely az Andrássy-út végét fogja diszíteni, s melylyel a kormány *Zala* György szobrászt és *Schickedanz* épitészt bizta meg, javában készül. Mivel a fővárosban nincsen oly nagy műterem, a hol ily óriási szobor mintázását lehetne végezni, Zala Györgynek az államvasutak igazgatósága a nyugati pályaudvar egyik tágas raktárhelyiségét bocsátotta rendelkezésére. Zala most e kolosszális műteremben mintázza Árpád lovas-szobrát és Gábor arkangyal szobrát, mely az ezredévi műemlék főhelyét fogja elfoglalni. A műemlék építéséhez az ezredévi kiállítás főkapuja helyén a jövő tavaszszal fognak hozzá. A hatalmas művészi és műépitészeti alkotás felállítása öt évig tart. Az ünnepi leleplezés 1902-ben lesz, a mikorra teljesen elkészül az uj országház belső fölszerelése is.

Néprajzi misszió-kiállítás. A fővároshoz közeli Kispest községében a megboldogult Rudolf trónörökös emlékére fogadalmi templom építését tervezik már régebben, s a felépítés költségeinek összeszerzésére társadalmi úton indítottak mozgalmat, s most ugyancsak e czélra a fővárosban néprajzi misszió-kiállítást rendeztek, melyet e hó 7-én fog ünnepélyesen megnyitni Stefánia özvegy trónörökösné főherczegnő. A templom épitésének és a kiállításnak élén *Wekerle* Sándor mint világi elnök és *Schuster* Konstantin mint egyházi elnök állanak, a végrehajtó bizottság elnöke *Breznay* Béla tud. egyetemi tanár, alelnöke *Ribényi* Antal kispesti plebános, előadója *Cziklay* Lajos hirlapiró, s a kiállítás rendezésében rajtuk kívül dr. *Jankó* János vett tevékeny részt. A kiállítás a Nemzeti Muzeum nagy előcsarnokában van, s rendkívül érdekes gyűjteménye oly tárgyaknak, melyeket a hittérítők a világ különféle tájairól küldtek össze a kiállítás czéljaira. Rövid fél év alatt, egyszerű felszólításra gyült össze ez a sok mindenféle néprajzi tárgy, melyek közt igazán mind az öt világrész képviselve van. A meghivott vendégek már az e hó 3-iki bemutatásnál nagy tetszéssel fogadták a kegyeletes czélú kiállítást, mely valószinüleg a nagy közönség érdeklődését is nem kisebb mértékben fogja megnyerni.

Laurencsics Gyula igazgató úr, mint az «Ezeréves Magyarország és a milleniumi kiállitás» czimű diszmű tulajdonosának és kiadójának kivánatára kijelentjük, hogy a «Vasárnapi Ujság» május 31-én megjelent 22-ik számában közölt, az ezredévi kiállítást ábrázoló kép Morelli tanár által készített fametszetü másolata a Heyer Arthur festőművész által készített nagy szinnyomatu festménynek, mely

Választ a proletár. Az április 7-iki választás.

Müllner János fényképe.

Terrorizálják a világot . . . Milyen élvezet lenne látni, amint például ez a tiszt emberére akadna. Egy olyanra, aki alaposan elbánna vele. Hogyan is történne az? Mit szólna, mit csinálna akkor ez a tiszt? Ez volna azután az érdekes. Hogyan viselkedne akkor? Vajjon lenne-e olyan sikkes akkor is, amikor ő kap ki? Hogy ugyan, mit is szólhatna? . . . Mit mondhatott például annak a másiknak, akit képen ütött? Biztosan valami lesujtó gorombaságot. Valami abszolute megvető néhány szót. Fuj! . . . És hogyan mondhatta? Milyen hangon? Milyen is lehet ennek a lányosképű tisztnek a hangja, amikor kemény és goromba? Jaj, milyen érdekes lett volna hallani! Jaj, jaj, muszáj a hangját hallani! Kell, hogy legalább egy szót szóljon. Muszáj . . . És már kész volt az elhatározása, hogy megszólítja a tisztet. Ezt a pöffeszkedő, gyülöletes, brutális embert. Megszólítja. De hogyan? . . . Valamit majd kérdez tőle. De mit? Nem lehet mást, mint valami utca után kérdezősködni. Vagy talán, hogy hány óra van? Ez nem jó, ez buta dolog. Csakis utca . . . Ekkor egészen közel somfordált a tiszthez és zavartan, szinte makogva kezdett beszélni:

— Bo-bocsánatot kérek, uram! Legyen szives megmondani ,hogy merre van itt a Révay-utca. Tetszik tudni, nem vagyok ismerős . . . Bocsánatot kérek.

A tiszt megállt, ránézett és szép tiszta hangon, egész simán és nyájasan ezt kérdezte:

— Mi az, kérem?

— A . . . Révay-utcát ha tetszene megmondani . . . Nem vagyok ismerős . . .

— A Révay-utcát? . . . Szivesen. Tessék itt ezen a kis utcán majd befordulni és azonnal eljut a Révay-utcába. Ez oda vezet.

— Köszönöm szépen. Bocsánat.

— Jó estét.

A tiszt szalutált és ugyanolyan nyugodt, kissé katonás lépésekkel ment tovább. A vézna emberke megállt, egy darabig még nézett a tiszt után, azután visszafordult és indult hazafelé, a Rózsa-utca felé . . . Azon meditált, hogy milyen finom és udvarias ez a tiszt. Az ember nem is hinné róla ezt a dolgot, ha nem látta volna . . . Milyen furcsa is az ember.

A bunda

Elbeszélés.

Irta AVERCSENKO ARKADIJ

Trupakin, állami tisztviselő, kölcsön adta a bundáját Zoofilov zongoraművésznek, aki azzal az igérettel vette át a bundát, hogy egy hét múlva vissza fogja adni gazdájának. Zoofilov azonban a bundát nemcsak nem küldte vissza, hanem eladta és az árát a korcsmában elmulatta barátaival. Ez az eljárás érthetően igen elkeserítette a zenebarátot . . .

I.

Hideg decemberi nap. Zoofilov zongoraművész Trupakin szobájában ül. Trupakin régi ismerőse a művésznek.

— Kedves Trupakin úr, — mondja Zoofilov, — tegyen egy kis jót velem, adja nekem kölcsön a bundáját. Hangversenyem lesz Cseburahinszkben, de . . . hogy is mondjam csak . . . a télikabátom szellős egy kicsit s ebben a nagy hidegben nem merek így nekivágni az útnak. Különben is Cseburahinszkig még harminc versztnyi szán-útat is kell megtennem . . . Remélem, nem sajnálja tőlem azt a bundát? Csak egy hétre kell. Egy hét múlva visszaadom.

— És ha elvész? Ha ottfelejti valahol?

— Ugyan kérem! Lehet ilyesmire komolyan gondolni?

— De ha nekem fog kelleni?

— Hiszen ott van a másik bundája, az új.

Trupakin száraz ajka közé húzza be szürkülő bajuszát, gondolkozva tekint ki az ablakon, majd megszólal.

— Hát jó. Nem bánom . . . Mért ne támogassuk egymást, jó ismerősök? Egyik ember segítse a másikat! Hiszen hála Istennek, nem vagyunk állatok . . . Megkapja barátom, a bundát . . . Végre is, az ember nem kutya, hogy megfagyjon a hidegben.

A zongoraművész szeme ragyog az örömtől, mintha főnyereményt csinált volna.

A pofon

Irta NAGY LAJOS

Egy vézna emberke sietett este tizóra tájban hazafelé. A Rózsa-utcában lakott, valahonnan a belső Király-utca tájáról indult el, most a Gyár-utcán át ment az Andrássy-út felé. Nedves, csunya téli este volt, néha az eső is szitált. A vézna emberke egészen odalapult a házak tövéhez, egészen összehúzta magát, szinte minden irányból, úgy, hogy még keskenyebbé és rövidebbé vált, mint amilyen különben is volt. Kabátjának gallérja föl volt hajtva. Amint ráfordult az Andrássy-útra, azonnal mintegy nekiugrott a következő látvány. Az út tulsó oldalán, éppen a fényontó nagy kávéházablak előtt, egy katonatiszt pofonütött egy civilruhás férfit. A pofon után a civil, aki magasabb termetű volt, mint a tiszt, a megdöbbenés pózában állt néhány pillanatig, szemben a tiszttel, aztán hirtelen sarkonfordult és elsietett. Ment kifelé, a Rózsa-utca felé. A tiszt is rögtön hátraarcot csinált és elégedett, büszke járással lépdelt az úton, ellenkező irányban.

A vézna emberkét hirtelen izgalomba hozta a pofon. És valami, benne állandóan buzgó részvétnél fogva, amely már erősen összefolyt az ő határozott gyámoltalanságával, — nem fölbuzdulást érzett, mintha ő is adta volna a pofont, hanem tisztára azt érezte, mintha őt is pofon ütötték volna. Nagyon fölizgult, nagyon beleélte magát az esetbe, annyira, hogy nem is tudott mindjárt menni tovább, a maga útján. Odamegy valamelyikhez, okvetlenül odamegy, buzdult föl benne a vágy, de hirtelen megindult benne a vivódás is, hogy melyik után fusson. A tiszt felé nézett, az nyugodtan ment; a civil felé nézett, annak a sietésén meglátszott, hogy izgatott. Amikor a civil már majdnem áthaladt az Oktogonon, zavart félénkséggel vissza is nézett, nem is a tiszt felé, hanem csak arra a helyre, ahol a szégyen megesett rajta, aztán sietett tovább. A vézna emberke a civil után akart szaladni, mert az ugyis a Rózsa-utca felé ment, meg mert látni akarta, hogy is néz ki egy ember, akit épp az imént gyaláztak vérig . . . De egy csöppet sem sajnálta a civilt, inkább azt érezte, hogy úgy kell az ilyen gyáva kutyának, aki nem üti vissza a bántalmazóját, ököllel az arcába, bele a szemébe, hogy elfussa a vér a szemét, neki az orrának, hogy betörjön. Ugy kell neki. Pláne, még magasabb is két fejjel, mint a tiszt, az a pökhendi katonácska . . . És most inkább a tiszt után akart futni, mert szörnyen bántotta annak az a rettenetes, bitangul elegáns nyugodtsága. Zsupsz! — és már kész volt a pofon. Egymással szemben álltak, bizonyára szóváltás esett közöttük, a tiszt fölemelte és kinyujtotta — gyors tempóban — a bal karját és odanyomta a pofont . . . És ni! a balkezével! Milyen számitó nyugodtság! Mert már készen volt arra, hogy ha a civil megmozdul, kirántja a kardját. Persze a kard! Rettenetes dolog mégis, hogy mennyire ki van szolgáltatva a békés ember ezeknek a fegyvereseknek. Mert mit is lehetne tenni puszta kézzel a kard ellen. Az ember kap egy vágást a fejére és ájultan esik össze. Gazemberség! Lehet érteni azt a nyomorult civilt. Nem tehetett semmit . . . Hanem huh! az lett volna aztán a nagyszerű, ha ővele esett volna meg a dolog és ő nagyon erős lenne (pedig nem is látszana meg rajta) és tudna védekezni ököllel a kard ellen, mint artistáktól látta, akik kés és revolver ellen is puszta ököllel nagyszerűen hadakoztak. Hát akkor ő félholtra verte volna azt a tisztet. Aztán belerúgott volna a pofájába, mert ugyis jó finom sár van, szóval a sáros cipőjével belerúgott volna a pofájába, aztán leköpte volna, bele a szemébe, aztán ment volna nyugodtan haza a Rózsa-utcába. Na, nyomorult gazember,

A millenáris emlékműről leszállított Mária Terézia szobor, mint tribün.

velem ugyan megjártad! Csunyán belém ütköztél! Majd adok én neked kardot . . . Vagy ha nem is nagyon erős az ember, de van elszántsága. Kiveszi a revolverét és lelövi, mint egy kutyát . . .

A vézna emberke egyszerre még sápadtabban, reszketve, lázas izgalomban rohanni kezdett a tiszt után. Az már jó messze járt, a Nagymező-utca táján érte utól. El kezdett folyvást mellette poroszkálni, háromnégy lépésnyi távolságban tőle. És sűrű, fürkésző pillantásokat vetett a tisztre. Csinos, borotváltképű legény volt a tiszt, gyalogos hadnagy, sietö léptekkel ment, maga elé vagy le a járdára nézett, az arcán semmi különöset nem lehetett látni. Éppenséggel semmit. Legföljebb — és éppen ezért — bele lehetett magyarázni a dologgal és önmagával való teljes megelégedést. A tiszt nyugodt volt. A vézna emberke azonban, akinek csaknem futnia kellett, hogy el ne maradjon, mindinkább izgatott lett. Az a nagy kifejezéstelenség, az a nagy nyugalom, amely ott ült a tiszt telt és üde képén, az is csak izgatta őt. Azt is gondolta, hogy tulajdonképpen butaság, amit ő most csinál. Nemhogy menne rendesen haza, hanem még itt el kezd futni, mint a bolond. Ez is csak izgatta. Fut, mint a bolond semmiért, csak úgy az orra után; ha véletlenül valaki ismerőssel találkozna és az megkérdezné tőle, hogy hova megy, ugyancsak elszégyelhetné magát . . . Azután félt is, mert hátha a tiszt észreveszi őt, megsokalja a minduntalan közelében való botorkálást, azokat a folyton oda-oda csapkodó pillantásokat és ráförmed. Akkor ő is úgy jár, mint az a másik. Nem pofont kap, de valami vaskos gorombaságot és aztán mehet ő is, anélkül, hogy csak egy mukkot is szólhatna. Mert jön a kard! . . . És jöttek megint a fölbuzdulások. Kemény és frappáns szavak a fantáziájában, vissza a tisztnek. Azután a tettlegesség. Hidegvérű védekezés, ökölcsapás a tiszt arcába. Erő, diadal, büszkeség! . . . És csak poroszkált és pislogott a tiszt felé és mivel már ujra szitálni kezdett az eső, még jobban behúzta a nyakát a kabátja gallérjába. Néha meg-megcsörrent a tiszt kardja. Hah! ez a gaz szerszám! Békés polgárokat elrettentő, bántalmazó, jogtalan gyilkoló eszköz. Milyen bitang dolog lehet ennek a nőies, szinte lányosképű, fiatalembernek a kezében is! . . . Eh, mert ez is egy gazember. Az ilyent mind agyon kellene ütni.

Uj Idők 1918/19 XXV. 27 sz.

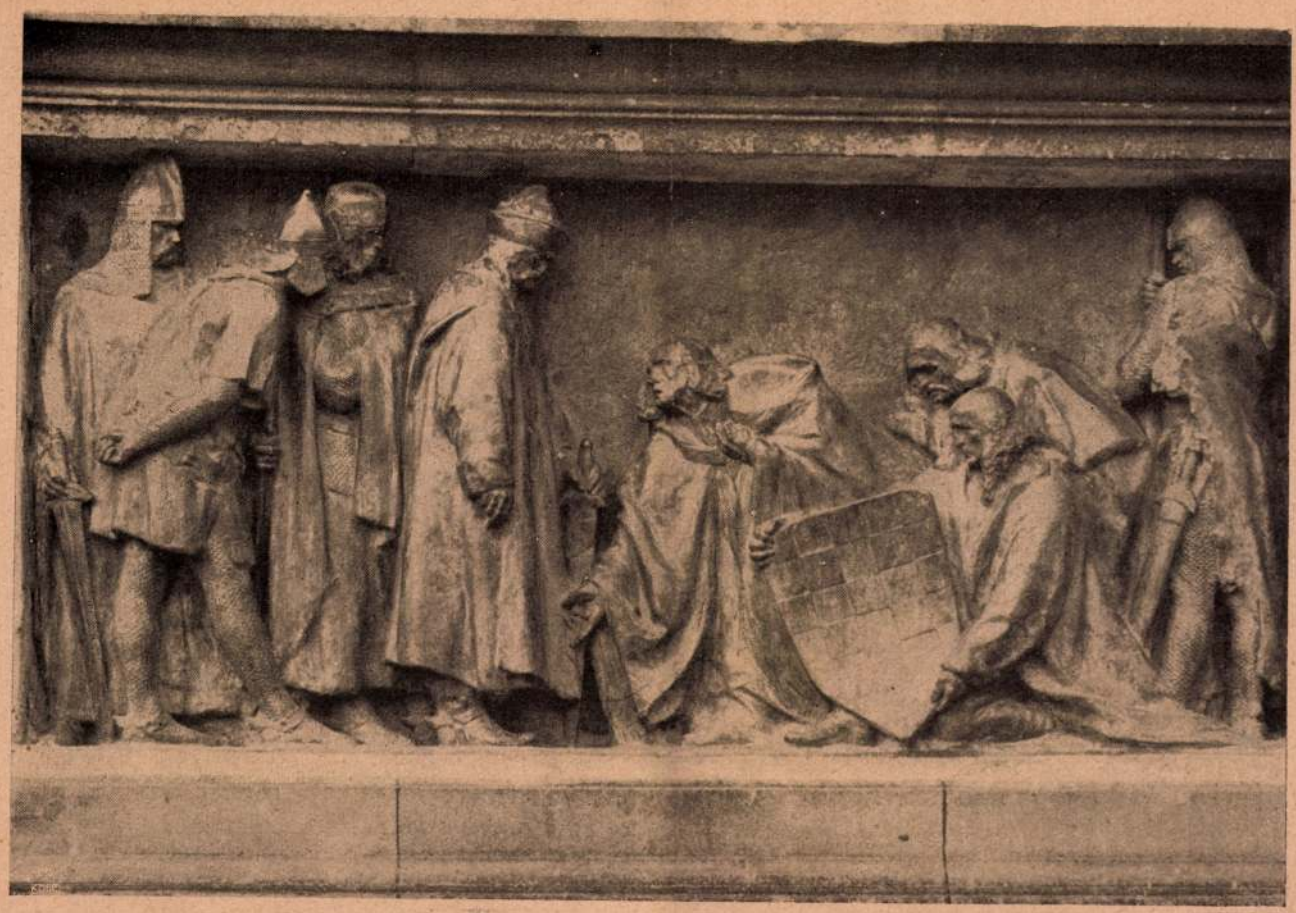

A horvátok és dalmátok hódolnak Kálmán királynak

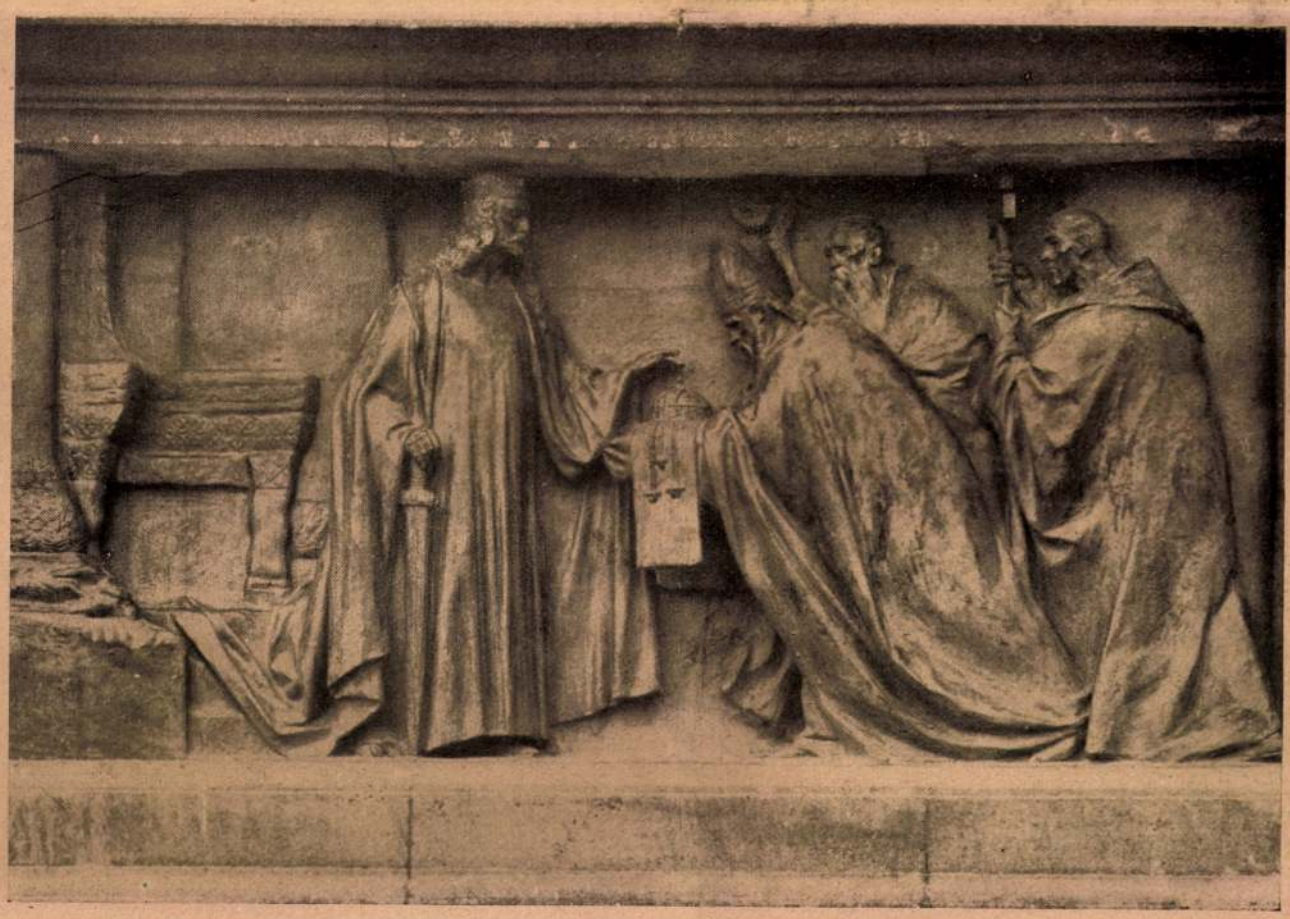

Szent István királynak hozzák a szent koronát

A MILLENÁRIS EMLÉKMŰ ÚJ DOMBORMŰVEI. MINTÁZTA ZALA GYÖRGY

Új Idők 1913. I.

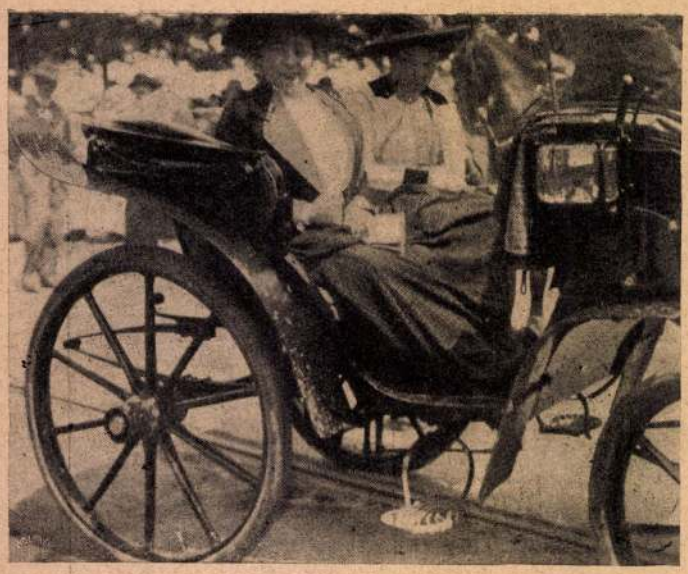

Nők világkongresszusa Budapesten

Teleki Sándorné grófné elnök és Haller Györgyné grófné

Confèrenceok a confèrenceról

A jó közönségről és a rossz közönségről

II. Confèrence

Elmondja Nagy Endre

Tisztelt hölgyeim és uraim! Az előző confèrenceban olyan misztikus eseteket soroltam föl, amelyeket csemege gyanánt kedvelhet a babonás ember, de amelyek alkalmasak arra, hogy a modern, természettudományos alapon álló olvasó előtt végképp megrontsák a hitelemet. Arról beszéltem, — ha még tetszenek rá emlékezni, — hogy a közönséget milyen titokzatos törvények gyűjtik össze egyik helyütt nagyobb számban, mint a másik helyütt.

Pedig, ha a végére járunk, ennek is megvan a maga természetes magyarázata, mint ahogy mindennek megvolna, ha — a végére tudnánk járni.

Ugyanis a mulatóhely nagysága egyenes arányban áll azzal a propagáló erővel, amellyel közönséget tud gyüjteni magának. Például a kabaréba befért háromszáz ember, vagyis ott a legteljesebb sikert az a peches háromszázegyedik ember dokumentálta, aki már nem fért be a kabaréba. De ha egy mégegyszer akkora helyiséget választottam volna, akkor ez a háromszázegyedik ember csak fél házat jelentene és hatszáz emberre volna szükségem, hogy a teljes sikert konstatálhassam.

Igen ám, de hatszáz néző számára még egyszer akkora színpadot is kellene csináltatnom. Már ekkora színpadon nagyon szegényesen, árván lézengenének azok a függöny előtt lejátszódó kis jelenetek és hevenyészet confèrenceok, amelyek egy vékonyan kanyargó ötlet tűzvonalából állanak. Ekkora színpadot már csak gondosabban összeállított diszletekkel lehet megtölteni. A diszletek viszont megkövetelik a logikusabban megkonstruált cselekményt, az ilyen cselekményt csak komolyabb igényű színész-apparátussal lehet lejátszatni és ennyi nagyobbszabású színpadi kellék összejátszása mindig szélesebb körben tud érdeklődést kelteni, mint az az egy szál ötlet, bármily kecsesen bukfencezzék is le ez a confèrencier ajkáról.

Az is természetes, hogy hatszáz ember szélesebb körben tudja elterjeszteni az előadás hírét, mint háromszáz.

Itt közbevetőleg szóvá kell tennem, hogy micsoda titokzatos maffia működik a közönségben, anélkül, hogy hatásán kívül más egyebet láthatnánk belőle. Ennek gyorsabb hírszolgálata van, mint a legvehemensebb amerikai ujságnak és itélete biztosabb, mint a legvénebb színházi rókáé.

Megesik, hogy a premièr a jelenlévő jóbarátok, rokonok tomboló tetszésében zajlik le. Másnap a jóindulatú kritikusok hasábos cikkekben számolnak be a darab sikeréről. Elmondják mindazt a sok jót, ami benne lehetett volna a darabban és elhallgatják mindazt a rosszat, ami benne volt. A szerző boldogan berúg örömében, hogy két napig fáj utána a feje. Az igazgató „kinn vagyunk a vízből" fölírású arany cigarettatárcát rendel a főszereplőnek gyorsan. És harmadnapra üres a színház. A darab megbukott.

Viszont akárhányszor a nemzeti gyászünnep komorságával folyik le a premièr. A szerző kijelenti, hogy a színdarab-irást mindig alacsonyrangú műfajnak tartotta és van odahaza egy megkezdett kétkötetes regénye, amelyet sietve be kell fejeznie, tehát nem vehet részt a banketten. Az igazgató figyelmezteti a főszereplőt, hogy amikor ő ilyen fiatalember volt, sokkal szerényebben bánt az előlegekkel. A kritikusok másnap még jobb indulatúak és hasábos cikkben mondják el „de"-k és „mindazonáltal"-ok mazsoláival sűrűn behintve mindazt a sok jót, ami ha benne volna a darabban, a darab egész jó darab volna. És harmadnapon tömve a színház. A darabnak óriási sikere van.

Nők világkongresszusa Budapesten

A feministák egyik nevezetessége: Marlborough hercegné

Uj Idők

Szépirodalmi, művészeti és társadalmi képes hetilap

Szerkeszti Herczeg Ferenc

V. évfolyam | 1899. április 23 | 30. szám

GIROFLÉ és GIROFLA

Regény

Irta AMBRUS ZOLTÁN (Folytatás)

— Nem, nem gondolom, a világért se. Ha ezt gondolnám, most nyugodtan aludnám s nem diskurálnék veled. Különben ne beszéljünk vándorló évekről, csak vándorló hónapokról.

— Látod, most értelmesen beszélsz. Folytasd így.

— Jól van, folytatom, mert még nem vagyok készen. Ha színész volnék, nem jutna eszembe, hogy az, akit feleségül ajánlasz, az egész világ tapsát, tehát az egész világ gráciáját kereste, kedvesen mosolygott olyanokra is, akiket ocsmányoknak talált s abból élt, hogy nemcsak az éneke, hanem a megjelenése is kellemes hatást tett. De nem vagyok színész s mindez eszembe jut. És ha azt, amit előítéletnek mondasz, nem is teszem a magamévá, az bizonyos, hogy arra nézve, aki maga nem színész, nem éppen különös szerencse, ha színésznőt vesz feleségül.

— Mit törődöl vele? Nincs szükséged rá, hogy a boldogulásodat keressed; nem törekszel sehová: a házasságod nem fog akadályozná semmiben. S azt mondtad, nem érdekel, hogy ahhoz, amit tész, mit szólnak a többiek, a tisztelt publikum, Szilas-Bodrogmegye és az egész világ.

— Azért a konvenciókat tiszteletben tartom. Ez magam iránt való figyelem s nem hódolat a világnak. A konvenciók: századok bölcsesége; arra nézve tehát, akit köt valami a multhoz: a törvény egy neme. Már pedig én nem vagyok sansculotte.

— Nincs több ellenvetésed?

— Dehogy nincs. Aki meg akar házasodni, gondoljon a holnapra is. Nem vehetem el ezt a lányt, akármilyen tiszta s akármennyire szeretem, mert nem hozzám való. Nem hozzám való, mert az ő világa nem az én világom és megfordítva. A nő a házasságban az élet teljességét keresi, tehát — a társaságot is. Ezt én nem adhatom meg neki. Ha volna hozzá lelki erőm, hogy le tudjak mondani érte arról a világról, amelyben születtem, nevelkedtem, élek, akkor talán lehetne beszélni a dologról. Az őrült lordot, aki egy cirkuszleányért beállott pojácának, értem és bölcs embernek tartom. De nekem ehhez sem kedvem, sem erőm. Maradna, hogy ő áldozza föl értem az egész világát. Meglehet, hajlandó volna rá; de az én világom sohasem lesz az ő világa. Bizonyára tiszteletet tudnék szerezni a feleségemnek, minden viszonyok között; de a tisztelet neki kevés volna és méltán. Rám volna utalva teljesen, mert ha néha elvinném azok közé, akik eddig hozzám tartoztak: sírva jönne velem haza. Sohasem értené meg a hozzám tartozókat, sem azok őt. Lassankint egy kis Péntekké változnék át, egy néha kedvetlen Robinzon szomoru kis Péntekjévé, aki idővel elfelejtené, hogy egyszer olyan szépen tudott mosolyogni, aki csak sírna, egyre sírna. S ki biztosít róla, hogy e sok sírás közepette nem sírná vissza a multat, a boldog, exotikus multat, amikor a kis Péntek a vadonban élt s vígan ugrált a fákon mókusok és bőgő majmok között?! . . . Aki meg akar házasodni, gondoljon a holnapra is. Én nem akarok megházasodni.

ZALA GYÖRGY: Gábor arkangyal

— De hát mi fog történni? Megmondod neki, hogy nem veheted el?

— Nem, erre nem lesz semmi szükség. Ő érzi mindezt; homályosan, nagyon homályosan, de érzi. S nem fogja kérdezni tőlem, hogy: »No hát, mi lesz?«

— És aztán?

— Nem tudom.

— Aki igazán szeret, nem okoskodik ennyit, nem gondol minden elképzelhető bölcs dologra, hanem egyszerűen beleugrik a hullámokba, mint Leander. Te nem szereted őt igazán.

— Nem tudom.

— Azt sem tudod, hogy mit akarsz holnap, holnapután?

— Azt sem tudom. És nem törődöm vele, amit még mondhatnál . . . A gálya megindult és csöndesen halad a vizen lefelé, nem tudom hová.

Behunyta a szemét s egy pillanatig nem gondolt semmire a világon. Mire föltekintett, a másik eltünt.

A lelkiismeret diszkrét látogató; nem alkalmatlankodik sokáig.

IX.

Délben mindenek megbotránkozására, úgy haladtak végig a Fő-utca aszfaltján, mintha kettőjükön kivül senki se volna a világon. Akár csak a császárok az ischli promenádon, nem vették észre a járó-kelőket, nyugodtan beszélgettek és sehová se néztek, csak egymásra. A férfi nem igen vette le a szemét a leányról; néha az is föltekintett hozzá a kalapja alól

És ez a tekintet ilyenforma dolgokat mondott a férfinak, őszintén, nyiltan, az egész sétáló Berény előtt, fényes nappal, délben tizenkettőkor:

— Tudom, hogy nem vehetsz el feleségül. Kár. Nem járnál velem rosszul. De, te sem tehetsz róla, az élet mást parancsol. Az élet ostoba. Mért, hogy azok a jó fiuk, akik készek nekünk adni egész szerelmöket, egész sorsukat, a nevüket, meg mindazt, amijök van és amijök nincs, ezek a jó fiuk furcsa, félszeg bárdolatlan és izléstelen, a legjobb esetben: közönséges lények, a kikhez élettársul nem szegődhetünk anélkül, hogy meg ne alázkodjunk a hozzánk hasonlók s főképp magunk előtt?! Mért, hogy ezeket a jó fiukat, ha érdemesek rá, tiszteljük és megbecsüljük, de szeretni nem tudjuk, soha, egy pillanatra sem, nemhogy egy egész életre?! És mért, hogy a vicomte-oknak, a hozzánk való férfiaknak, több eszök van, minthogy megházasodjanak?! Miért, hogy a vicomte-ok csak enyelegnek, tréfálkoznak s aztán tovább állanak?! De hát úgy van. Ki tehet róla?! Te se, én se; inkább az egész világ, amelynek ilyen ostoba a berendezkedése. Kár. Es wär zu schön gewesen; es hat nicht sollen sein. Mindegy. Azért mégis szeretlek. És tudom, hogy te is szeretsz engem. Elszakadhatsz tőlem, mást vehetsz feleségül, de halálos ágyadon is eszedbe fogok jutni, mert én vagyok a párod.

Mindenki utánok nézett, aki mellett elmentek. Egy taktusban léptek, mint fiatal férj és feleség, akik először sétálnak végig a Márkus-téren.

Természetesen közömbös dolgokról beszélgettek. Hogyne, mikor az egész piac hallhatta őket! De így beszélgettek akkor is, amikor egyedül voltak.

— A szentjánosi kastély nem kastély, csak ház — magyarázta Vidovics. — Még pedig nem is valami díszes épület. Ócska már nagyon s a berendezése a régi jó időket siratja. De szeretek a verandáján ülni, az oleander fák közé bújva, mert már a gyermekkoromban is oleanderek voltak ott . . .

Mira úgy hallgatta, mintha a mellette menő ember Cintra szépségeit irta volna le szines szavakkal.

Minden érdekelte őket, amit a másik beszélt. Pedig sohase váltottak egy szerelmes szót sem. De nem tréfálkoztak többé; mindig komolyan szóltak egymáshoz.

Sugár Mariskának feltünt ez a nagy szolidság s egy délelőtt megszólította Vidovics urat, aki éppen indulóban volt hazafelé.

— Feri, jöjjön be hozzám egy kicsit.

Feri szót fogadott és szólt:

— Parancsoljon.

— Dehogy parancsolok. Inkább rimánkodom. Hallgasson rám, Feri, maga jó fiu. Menjen egy pár hétre a pokolba.

— Maga is jókor küld. Amikor már csak tizenhárom nap a világ.

— Ejnye, be számlálja a napokat!

— Bizony nem tudom, mit fogok azután csinálni.

— Csak addig ne csináljon valami bolondot. Remélem különben, hogy nem fog sikerülni.

— Mi sikerüljön? Nem akarok én semmit.

— No, azt hiszem, nem ijedne meg, ha a kis lány egyszerre csak a nyakába borulna.

— Ne féljen, ez nem fog megtörténni. S ha azt parancsolja, hogy kibeszéljük magunkat erről a tárgyról, engedjen meg egy egészen nyilt szót. Én nem akarom Mirát kedvesemmé tenni. Szeretem, eddig van.

Mariskát nem igen nyugtatta meg ez a kijelentés.

— Hát, tudja, ez szép. Egy cseppet sem hasonlít ugyan magához, de szép. Hanem azért mégis jobb szeretném, ha a búcsúzás és válakozás kritikus idejében magát valahol az ekvator körül tudnám.

Sugár Mariska olyformán gondolkozott, hogy hasonló veszedelemben a jó szándék rosszabb a rossz szándéknál. Millió és millió vágy kél és hal el, kielégítetlenül. Szüzek szivének pici ajtócskája koronkint tárva van olyanok előtt, akik ezt a titkot nem fogják megtudni soha . . . A férfi és nő között való örök küzdelemben, aminek végzetszerüleg meg kellene történnie, milliószor és milliószor nem történik meg, véletlenek miatt; a férfi ügyetlen, vagy brutális, nem tartja meg a szükséges formalitásokat, elmulasztja a kellő időt, és ezer meg ezer apró véletlen áll útjába minden szerelemnek . . . A fenyegetett lány-erénynek nagy ellensége a férfi-akarat, de milliószor megtörténik, hogy a férfi hiába akar. De egy férfi meg egy leány elhitetik egymással, hogy nincs mitől tartaniok, mert lemondottak mindenről, csak arról nem, hogy: egymást lássák; ha a férfi azzal áltatja magát is, a lányt is, hogy ő nem akar semmit a világon, csak szeret, punktum, eddig van: akkor a helyzet igazán kétségbeejtő s a szegény lány-erény veszedelme nagyobb, mint bármily donjuani akarat ostromzárja alatt. Ha ezek nem botlanak egymás karja közé, akkor soha senki.

Sugár Mariska őszinte barátja volt a női erénynek s arra a gondolatra, hogy az ő kis művésznője az Apor Ilonkák sorába sülyedhet, valóságos anyai aggodalmakat állott ki.

Mira nem igen iparkodott, hogy eloszlassa ezeket az aggodalmakat.

Olyankor, amikor Lolának próbája volt — s Lola kettőjökért énekelt, reggel, délben, este — órákig

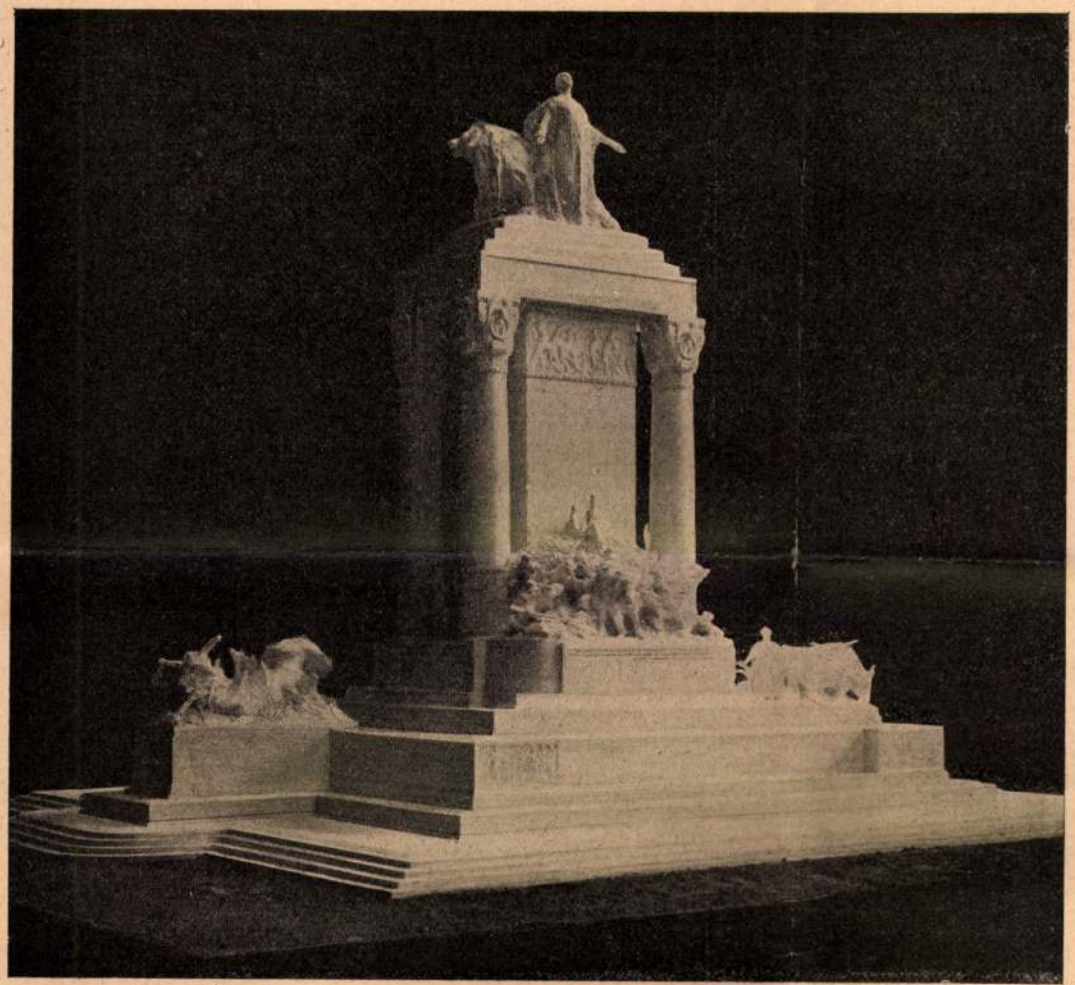

ZALA GYÖRGY ÉS HIKISCH REZSŐ PÁLYATERVE. (II. DÍJ.)

nyilazni kezdte Marit. Ki lehet? Honnan jött? Ki ismeri?

— Furcsa puska, — ereszté ki fulánkját Répásiné. — Úgy áll rajta a ruha, mintha vasvillával hányta volna rá valamelyik béresünk.

(Ezzel azt is jelezte az ifjúság előtt, hogy béreseik vannak odahaza és pedig többen.)

— Úgy morikálja magát, mint valami úri kisasszony, — vélte Komádi Józsefné asszonyom, a csinos fűszeresné, a benczésekkel átellenben.

— Pedig csak szobacziczus, — világosította fel Erzsi, a hajadon huga, — mert épen mellettük tánczoltam, mikor azt mondta a vadászának, hogy ő csak cseléd.

— Ejnye, a szemtelen! — pattant fel Csömör Andrásné, kinek már meglehetősen félre állt a kontya, mert tisztelője a boritalnak. — Hogy mer ide tolakodni, rangbeli personák közé? Nem hordóra kellene ültetni az ilyet, hanem kalodába.

— No, no, nem cseléd az, — csillapította Kevély Istvánné a megbotránkozókat. — Nem látják kegyelmetek, hogy milyen harmatos fehér keze van; nekem is ilyen volt, mikor még kisasszony voltam (a kántor leánya volt S.-Vásárhelyről), aztán milyen gyémántos arany karperecz csillámlik a kézcsuklóján.

— Persze. Tudjuk, — gúnyolódott Somrói Kata, a vén leány, a ki ugyancsak ki volt festve és jól tudta, hogy mit ér a látszat. — Bizonyosan a kegyelmed ura csinálta.

(Kevély István uram ugyanis rézműves volt.)

Úgy Noszty, mint Mari, semmit sem sejtettek e fenekedésekről. Noszty leültetvén a kisasszonyt, elvegyült a tömegek közé. Érezte, hogy a Voglányban kifőzött terv jobban sikerült, mint remélte és most már fejlődésképes, de nem szabad rohamosabban érlelni. Egy kis időt hagyott Marinak, míg lelke fölszívja a beadott mérgeket. Már szinte megijedt, hogy többet adott be belőlük, mint kellene. Csak egy kávéskanállal egyszerre, — így diktálja az okosság. — Azért hagyta ott egyedül.

Marinak úgy tetszett az elmúlt negyedóra, mint egy szép, kedves álom, melyből még kár volt fölébredni. Okolta magát, a miért elriasztotta a tánczosát azzal a vallomásával, hogy szobaleány. «Mindegy, — sugdosta a hiúsága, —

II

Igyunk, ha bánatunk van,
Igyunk, ha örömünk van!
Az élet oly mulandó.
Tavaszunk elvirágzott?
Igyunk s nem fáj a veszte.
Dér csapta meg fejünket?
Igyunk, és lusta vérünk
Keringőt tánczol ujra.
A jó bor jobb a legjobb
Patikánál, barátim!
Ha pénzünk belepusztul:
Utána vész a gondunk!
S ha már hitelbe iszunk:
Egy okkal több okunk van,
Hogy — *bővebben* fogyaszszuk!

Endrődi Sándor.

AZ ÉJSZAKÁBA.

Hova rohansz velünk, villámvonat?
A nap letűnt, vak éj borul a tájra,
Csattogva, mennydörögve zúgsz belé
Az éjszakába . . .

Már nem nevet rám a kék tengerár,
Rózsás partok, aranyerdők bűbája . . .
Messze mögöttem úgy maradtak el,
Mint szivem ifjusága . . .

Hova is futunk unos-untalan?
Hogy nincs sehol, sehol se maradásunk?
Hogy űz a vér, hogy csal messze a czél,
Sohsem pihen a vágyunk! . . .

De vérünk láza, vágyunk lobogása
És minden hajsza, — mindhiába!
Sötéten kattogja a zord kerék:
Megyünk az éjszakába . . .

Sas Ede.

HANGULAT.

Egész teste megremeg, minden vér arczába szökken s elhomályosúl előtte a természet, míg valami jóleső melegség fut erein. Hát mégis?

Az előző sorok megnyilnak előtte (mert rend van elől) s mintegy öntudatlanúl tántorog ki az ifjúhoz, a kire még csak most vet egy bátortalan tekintetet. Úgy rémlik neki, mintha ismerné valahonnan, mintha már látta volna valamikor a vadászt, a ki gyöngéden fogja meg a kezét (pedig nagy bolondság, mert még elárulja, hogy nem mesterlegény). De Mari nem vesz ilyet észre, nem lát, nem tud már semmit, átveszi fölötte az uralmat a zeneütem; meglendíti picziny lábát s azok szárnyakká válnak azon nyomban; száll, száll, ismeretlen világokon át. Pedig ez még csak a lassú, a lépegetés költészete. Kellemmel teljes, előkelő mozgás, de már ki-ki csillan belőle a szilajság gyulladozó szikrája. Tánczos a párját elereszti, persze csak azért, hogy aztán elfogja, negédesen illegeti, hajlongatja magát előtte. Mari egy kicsit járatlan a csárdás zamatos fortélyaiban (hiszen Amerikában nem tanúlhatta ki), nem tud elosonni kaczérkodó incselkedéssel s elvegyülni idegen párok közé s mikor már-már megfogná legyeskedő kedvében a tánczosa, kisiklani karmai közül a pillangó illanásával, csalafinta kanyarodással, pedig csak úgy szép a *fogdosó*, ha nehézséggel jár. Ezúttal ugyan nem virtus; ott fogja el, úgy fogja el, a hogy akarja, mint a pihegő madárkát. A Rupi rárántja a frisset. No, most kell megnézni. Most jön a kopogós. Ejh, de tudja. Majd átkapja a Mari derekát két kézzel, föl-fölemelgeti, le-leeresztgeti filigrán tánczosnéját, mintha piskótát mártogatna édes tejben. Harmatozik immár a homloka s lóbálózik hajában a sárga rózsa . . . jaj, már le is esett.

Lehajlik érte. Nagy [illegible] jobb volna, ha leülne valahol, talán ott az asztalnál, ha helyet szorítanának. Nincs ott valami ismerőse?

— Nincs, nincs, — felelte kedvetlenül, mert egy csöppet se volt még elfáradva és csak zavarában, kifogásnak rántotta elő a fejszédülést; szeretett volna még tánczolni.

— Hogyan, senkit se ismer? Tehát nem pápai a kisasszony?

— Sem pápai nem vagyok, — mondá halkan, — sem kisasszony.

Noszty ijedten látszott fölszisszenni:

— Oh Istenem! Hát már férjnél van?

— Nem úgy értem, — felelte szégyenlősen, miközben a kendőjével legyezte magát.

— Hanem?

— Úgy, hogy én csak szegény szobaleány vagyok, egyszerű cseléd.

Ez a fölfedezés láthatólag elkedvetleníté Nosztyt; hozzá tartozott ez a szerepéhez, melybe apránkint kezdett bele jönni. Úgy tett, mintha egyszerre nagyon elhidegült volna, elbocsátotta a Mari kezét.

— Nem gondoltam volna, — mormogta csendesen.

A leány kiváncsisága föl volt ezzel piszkálva.

— Hát mit gondolt?

— Tudom is én? Mit gondol a seregély, ha valahol egy szép szőlőfürtöt lát? Csak nem hiszi talán, hogy ez akkor azt mérlegeli, a gróf tőkéjén nőtt-e az, vagy egy közönséges zsellérén?

— Hanem megeszi, ugy-e? — felelte rá Mari hirtelen. — No, köszönöm. Maga engem meg akart enni.

— Miért ne? Hiszen megenni való.

— Ugyan menjen! Talán mézeskalácsos, hogy olyan pazarúl bánik a mézes szavakkal?

A TUDÁS ÉS DICSŐSÉG
ZALA GYÖRGY MŰVE
A KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT RÁTH-DÍJÁNAK NYERTESE

Művészet 1908.

hogy a publikum elé vigyék „összegyűjtött műveiket". A visszaélés az új kiállítási formával azonban nem akadt el itt sem. Bekövetkezett az a fázis, hogy egyes festők most már egyenest egy előre megállapított külön-kiállítás számára festettek egy sor munkát. Iparszerűvé kellett válnia az effajta termelésnek is. A legraffináltabbak még arról is gondoskodtak, hogy a sokféle ízlésű néző és vásárló ne egyhangú, hanem sokféle portékát találjon a külön-kiállításon is. Készítettek tehát jól meglatolt arányban sokféle képet. Nemcsak a legkülönfélébb témákat gyűjtötték össze s festették a legkülönfélébb formátumban, hanem készítettek színes s készítettek temperált képeket, erős hangúakat s halk pianisszimókat, naturalista és stilizált munkákat. Mi több, adtak vázlatokat és tanulmányokat, amelyek sohasem készültek a vázlat vagy tanulmány természetes céljaira, hanem egyenest a kiállítás tarkítására. Sőt számító gondossággal készítettek pár vonalból „rögtönzött" pillanatnyi vázlatokat, amelyek „a hirtelen ihlet"-et voltak hivatva tolmácsolni.

A kiállítási művészet mellett támadt tehát egy speciális külön-kiállítási művészet is. És nem tudjuk egyelőre, hogy még mi minden fog ebből kibonyolodni.

Amit így jellemeztünk, bizonyára nem fogja a művészettörténetet foglalkoztatni. A jó törekvésből származott helyes gondolattal azonban oly tömeges visszaélés történt, hogy káros hatása nem kerülhette el kivált az ifjúságot. Sokan már egyenest e kiállítási tendenciák jegyében indulnak pályájuknak. Akiben van stílus-érzék, annak nem kell külön elmagyaráznunk e hatás veszedelmét.

Nálunk e legújabb baj még nem jelentkezett ijesztő formában. De már útban van, hogy veszedelmessé váljék. Szükségesnek tartottuk legalább rámutatni azzal a megszorítással, hogy csupán Budapestről szóltunk.

Igaz, hogy a vidék is kap tárlatokat. De, valljuk be, túlnyomón silány tárlatokat. Szomorú és sötét fejezete művészeti politikánknak, hogy ez így vagyon. Igazán elsőrangú művészek igazán jó művei csak elvétve jutnak ki Budapest falai közül. Mi értelme van most már annak, ha tárlatot rendeznek itt is, ott is a vidéken, de e tárlatok gyenge vagy közepes festők holmiját viszik sub titulo művészet a közönség elé. Akkor talán még mindig jobb, ha semmit sem mutatunk be, mert a rossz vagy közömbös kép csak ronthatja az ízlést. Nem hallgathatjuk el azt a megjegyzésünket sem, hogy hibásnak s pedig felette hibásnak tartjuk azt az eljárást is, hogy a Szépművészeti Múzeumból kimustrált képek vidéki múzeumokba kerülnek. Mily félreértése ez a múzeumok missziójának, mily nyárspolgári fogás és mily hipokrizis! Valóban, ha ezt is a művészet terjesztése egyik módjának vallja valaki, akkor legokosabb, ha egyáltalán nem terjeszt művészetet. Képzeljük csak el: a kimustrált portékán nevelt emberek mily szemmel nézhetik azután a véletlenül eléjük vetődő jó képet? Mily fogalmat alkotnak maguknak a művészetről egyáltalán?

Megannyi fonák helyzet. S valamennyinek az a közös eredete, hogy a mecénás és a művész, a kép és a néző egymáshoz való viszonya még kialakulatlan s szédelgéssel vagy hibával vagy félreértéssel teljes. Természetes, hogy ennek árát az igazi művésztehetség és a művészet iránt komolyan érdeklődő, hívő s bízó laikus fizeti meg. De nem okvetlenül szükséges, hogy ez az állapot változatlanul ilyen maradjon. Művészeti politikánknak egyik szép feladata, hogy ezen az új bajon segítsen.

Túllépnők hatáskörünket, ha e sok fonák viszony és helyzet javítására propozíciókkal lépnénk olvasóközönségünk elé. Nem a mi feladatunk s nem is közönségünké az orvoslás. De arra legalább is jogunk van, hogy rámutassunk, mily kezdeményezések történtek nálunk máris e téren. Azokra a vándorkiállításokra gondolunk, amelyeket a Képzőművészeti Társulat rendezett Magyarország néhány nagyobb városában s amelyek megfeleltek a célnak, tehát more patrio abbamaradtak. Nem a Társulaton, nem is a közönségen múlt, hogy folytatásuk nem következett. De nem lehetett számukra „intézményes biztosítást" találni, tehát minden derekasságuk mellett lassú halálra ítélték azokat. Viszont nem lobbanthatjuk szemére az államnak azt sem, hogy in puncto kiállítás, fukarkodik a pénzzel. A közönség talán el sem hiszi, de nyomtatásban elolvas-

A MUNKA ÉS JÓLÉT
ZALA GYÖRGY MŰVE
A KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT RÁTH-DÍJÁNAK NYERTESE

hatja az 1908-ik állami költségvetésben, a VI. füzetben, hogy ez a mi szegény országunk nem kevesebb mint 157,500 koronát fog költeni ebben az esztendőben kizárólag hazai művészeti kiállítások céljaira. Ebbe nem számítottuk bele azt a 140,000 koronát, amelyet ugyanebben az évben adunk ki a magyar művészetnek külföldi kiállításokon való szereplésére. Azt a nagy összeget sem, amelyet ugyancsak ebbe a költségvetésbe állítottak be vidéki kulturházak létesitésére, holott ebből az összegből valami talán jut a művészetnek a vidéken való szerepeltetésére is. Országunknak tehát 1908-ban 157,500 koronájába kerül az, hogy a közönség képeket, szobrokat láthasson. Ennek a sok pénznek legnagyobb része budapesti helyi jelentőségű célokra adódik ki. Ami belőle az ország többi városainak jut, elenyésző csekélység. Eszünkbe se jutna szóvá tenni ezeket a számadatokat, ha nyugodt lélekkel megállapithatnók, hogy ez a nagy összeg meghozza a maga művészeti kamatait s hogy az ország kulturális ellenértéket jegyezhet melléje. Sajnos, azt kell megállapitanunk, hogy az ellenérték nincs arányban e súlyos összeggel. Kiállítási állapotaink alapos javulását tehát nincs módunkban remélnünk.

Még ez a reménytelenség sem bántana minket. Elvégre kiállítás és művészeti fejlődés nem kell, hogy szerves összefüggésben legyenek. Teoretice szépen meglehetnek egymás nélkül, egymás ignorálásával is. De a mi gyakorlati életünk arra tanit minket, hogy kiállitási politikánk félreismerhetetlenül hatni kezd művészetünkre, sőt talán maholnap elevenébe vág. Ha igy fordul a dolog, kötelességünk ügyet vetni erre az új viszonylatra is. Fel kell hivnunk rá a művészet barátainak figyelmét, mielőtt a baj keservessé dagadna.

LYKA KÁROLY

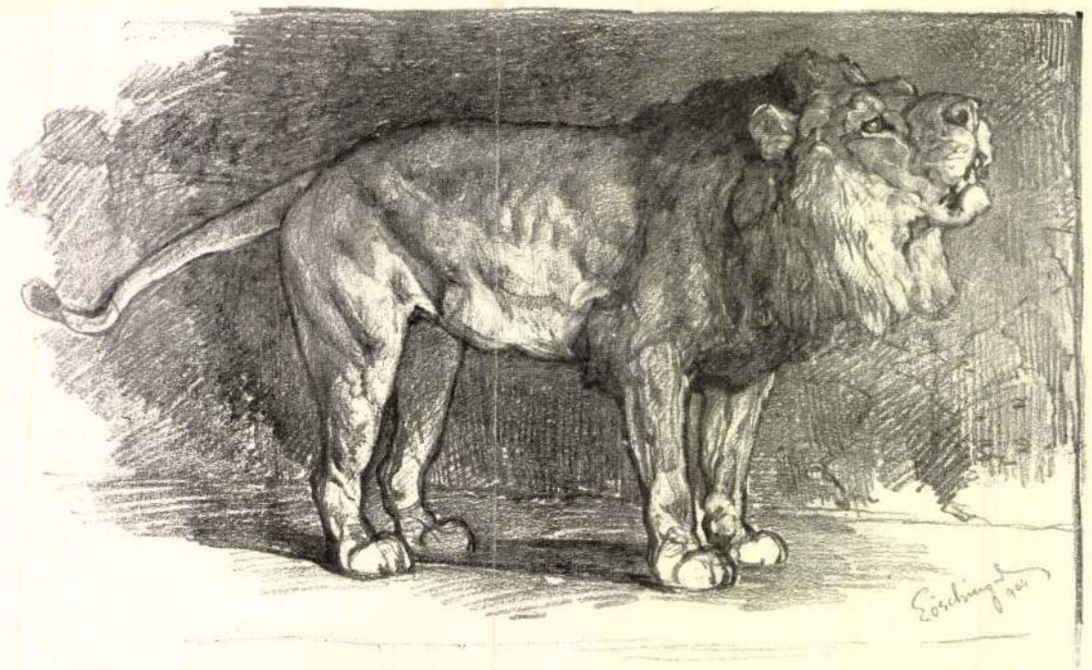

LÖSCHINGER HUGÓ
VÁZLATKÖNYVÉBŐL

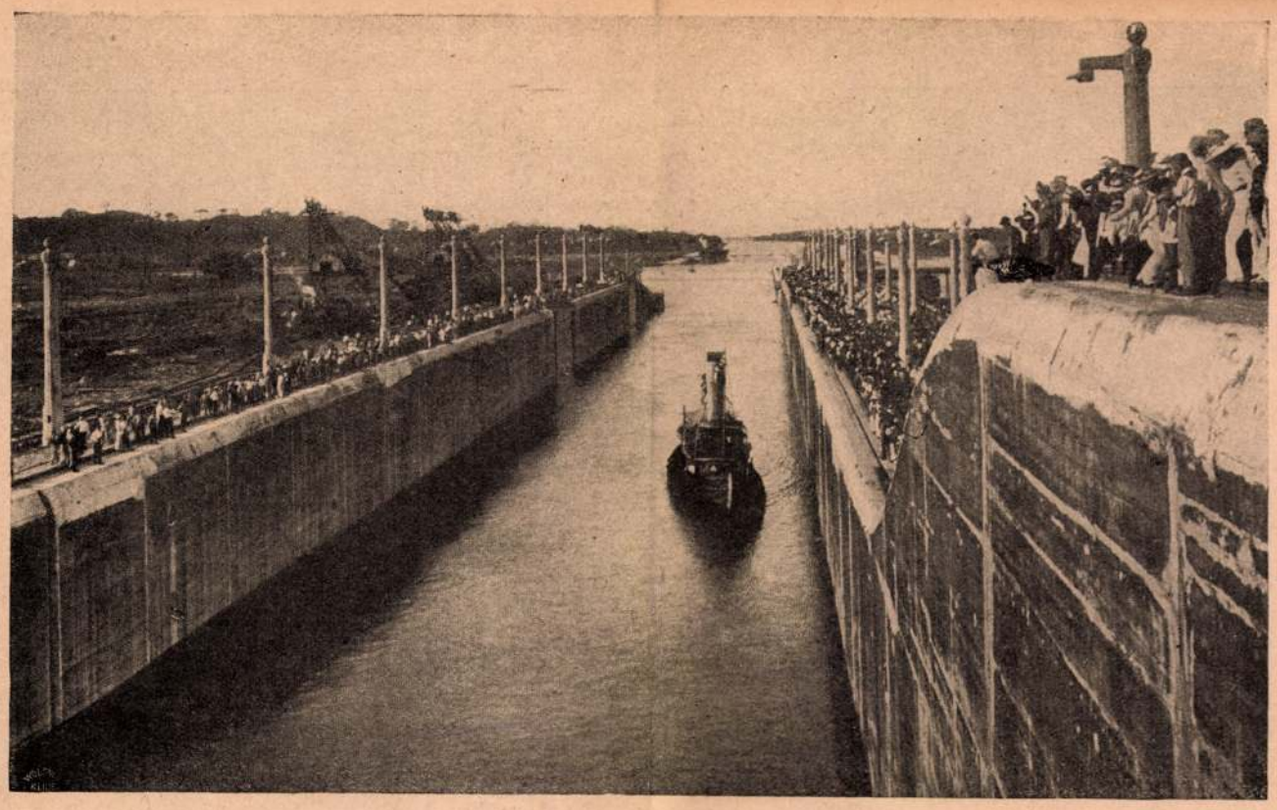

Az első hajó, amely a Panama-csatornába jutott: A Gatun vontatóhajó a zsilipek közt. A háttérben látható az Atlanti-oceán egy darabja

A király elhitte és amikor Balboa visszatért, a kormányzó társaival együtt láncra verette, majd pedig rávette Espinozát, az új világrész akkori legmagasabb rangú katonáját, hogy fejeztesse le Balboát.

... Ahogy a történelem írja: Pedro Arias maga is jelen volt a lefejezésnél és gyönyörködött a martir Balboa véres fejének lehullásában ...

Balboa holtteste több napig maradt eltemetetlenül... Azé az emberé, ki hű volt a királyához, és aki fölfedezte a Csendes-oceánt, örök dicsőségére Hispániának.

Most, négyszáz év után, az évfordulón, kellett volna szobrát leleplezni, még pedig ugyanazon a helyen, ahol lefejezték. Ám az ünnepségeket elhalasztották akkorra, amikor hivatalosan is megnyílik a Panama-csatorna. Akik pedig majd az Atlanti-oceánról átmennek a Csendes-oceánra, a csatorna bejáratánál ott fogják látni Balboa szobrát, aki először ért el a Csendes-oceánra.

(Buenos-Aires.) *Kilényi Gyula*

Homokhordás. Szikszay Jolán amtőrfényképe

A homokon

Elbeszélés

Irta Tömörkény István

Az úton

Jó sport a gereblyézés, továbbá a pajzstetű irtása az akácfákról s nem utolsó hátgerinc-gimnasztika a paréjt kihúzgálni a szőlőtőkék közül a homokhártyából. Azonfölül hasznos dolog is, mert a paréjt a sertés nagyon szereti, ezért is neveztetik disznóparéjnak. Azonfölül nagyon alkalmas sport a gyalogolás. Nem kell hozzá sem egylet, se uniformis, se semmiféle fölszerelés, csak országút, azt meg ingyen adják. (Igaz ugyan, hogy a lélegzésen kívül talán már csak az egyetlen olyan dolog, ami ingyen van adva.) Csak nem szabad vele határidőzni, mert akkor olyan emberkínzás válik belőle, mint amilyen az állatvilágban a lófuttatás. Nem is gyalogolni kell, hanem csak menni-mendegélni, folytonfolyvást szem előtt tartva a régi magyar igazságot, hogy sohasem volt jó az a nagy sietség. Azután le kell arról is tenni, hogy azzal dicsekedjen az ember, hogy ezt meg ezt az útat teljesen gyalog tette meg. Minek az? Ahol alkalom van rá, ott mással viteti magát az ember, nem a lábaival.

Ennek a figyelembevételével született meg az a határozatunk, hogy gyerünk ki az alsótanyára ezen az ingyen sporton, de mégsem egészen gyalog. A szomszéd Dorozsmára automobil jár a vasuti állomástól, odáig hát azon megyünk. Onnan már csak egy ugrás a dorozsmai fürdő, ahol, mint ez előzetesen kitudakoltatott, most jó sört mérnek. Ott egy félórai pihenés s utána már csak gyenge két órácska kell, hogy odaérjünk, ahova akarunk.

Az előzetes program-csinálások azonban még az ilyen kis dolgoknál sem válnak be mindig. Az automobilnak is baja van, mint a vasutnak, de megfordított. A vasút abban hibás, hogy késik, a benzinre járó delizsánsz pedig abban, hogy siet. Hamarabb elment, mint ahogy az állomáson a táblájára ki van írva.

A készülő millenáris emlékmű. „Moriamur . . .“ Zala György műtermében

A Csendes-oceán jubileuma

A tengerek is jubilálnak . . .

Rövid idő múlva a világ egyik technikai csodája — a Panama-csatorna — a civilizáció szolgálatába áll. Egész Észak-, Közép- és Dél-Amerika készülődik a nagy ünnepségekre, melyekre a mai amerikai nemzedék legöregebbje is úgyszólván gyermekkora óta vár már. A véletlenen múlt csak, hogy az első hajó nem azon a napon megy keresztül a csatornán, amely napon éppen négyszáz esztendeje, hogy fölfedezték a — Csendes-oceánt.

1513 szeptember huszonkilencedikén a spanyol hidalgó, Vasco Nunez de Balboa, a déli tenger partján kirántotta hüvelyéből kardját és a dicső spanyol királyt éltetve, belépett az ismeretlen oceánba, és elsőnek fürdött meg a szűz vízben, melyről a művelt világ még nem tudott semmit, és elnevezte azt a tengert Csendes-oceánnak, s elfoglalta a spanyol birodalom részére . . .

A tizenötödik században, a nagy fölfedezések idején, mikor Spanyolország nagy és hatalmas volt, és a spanyol lovagok mind azon igyekeztek, hogy hazájuknak hírt, vagyont és dicsőséget szerezzenek, Balboa egyike volt hazája legnemesebb, legműveltebb lovagjainak. Rászolgált a halhatatlanságra: meghalt mártirhalállal azon a helyen, ahol tudtul adta a civilizált világnak a Csendes-oceán létezését.

Miután Columbus fölfedezte Amerikát, a spanyol fölfedezők egész raja tette meg ugyanazt az utat, amelyet ő, hogy hazájuknak újabb földeket hódítsanak meg. Azok közül a nevek közül, melyeket a történelem följegyzett, — Pizarro, Soto, Valdivia, Almagro, Alvarado, stb. — kétségen kívül Balboa emelkedik ki leginkább.

Míg a többi expediciók mindig csak a belső partok mentén kutattak, Balboa volt az első, ki rájött arra, hogy: bármilyen széles legyen is az ujonnan fölfedezett föld, nem messzire kell, hogy legyen tenger a másik oldalán is. El akart jutni az új tengerhez . . . Ezt az ideáját már akkor akarta megvalósítani, mikor már Darien-ig ért s ott már megalapította Santa Maria de la Antiguá-t, mely székhelye volt az akkori kolóniának, s már abban az időben is rohamosan kezdett fejlődni. Akkor lett e vidék kormányzója, és ez időtájt már kezdett fölfedező-utakat tenni Panama belsejébe. Egyik fölfedező-útjában találkozott egy indián törzzsel és annak fejedelmével azután is bizalmasan érintkezett. E törzsfőnök fia pedig már tudott arról, hogy van egy nagy tenger az ellenkező irányban is. Ez még jobban megerősítette Balboát föltevésében, és ezt közölte is a spanyol kormánnyal és egyben kérte, hogy fölfedező-útjára a szükséges eszközöket bocsássák rendelkezésére. Mivel pedig kormánya csupán kormányzói állásától mentette föl, elhatározta, hogy a saját belátása szerint fogja megtenni fölfedező útját. Amennyire ott akkor még lehetett, előkészítette az expediciót, az útiterveket kidolgozta és 190 emberrel elindult Amerika belsejébe.

Hosszadalmas, szinte lehetetlen is lenne leírni azokat a szenvedéseket, melyek az expediciót érték. Keresztül az irdatlan őserdőkön, hol baltákkal vágtak maguknak útat; a végtelen hegyláncokon, hol küzdeniök kellene a vadakkal, a nagy hideggel és a tikkasztó hőséggel. És mégis, ha sokan el is pusztúltak, huszonöt napi keserves út után, mikor egy hegy tetejére értek, ott látták maguk előtt a végtelenbe eltünő nagy déli tengert — a mai Csendes-oceánt.

Ez 1513 szeptember 25-én történt. De míg a hegyről lekerültek egész a tenger partjára, elérkezett 29-ike is. Balboa ekkor megvárta az apályt, és míg társai fatörzsekből kereszteket csináltak, s szent zsolozsmákat énekeltek, ő bement a vízbe és elkeresztelte az új tengert. Társai abbahagyták a zsolozsmát és utána kiáltották:

— Mar Pacifico.

A spanyol király, — V. Carlos, — a legnagyobb elismeréssel és kitüntetéssel illette Balboát. Neki ajándékozta az általa fölfedezett földeket.

De mialatt ő tovább kutatott, kormányzóvá Pedró Ariast nevezték ki, aki megirigyelte Balboa dicsőségét és azt, hogy a király annyira kegyeibe fogadta. Hosszú távolléte alatt annyit intrikált, hogy V. Carlossal el tudta hitetni, hogy Balboa áruló, hűtlen lett a hazájához és visszaélt a király jóságával, kinevezte saját magát királynak és ő uralkodik az ujonnan fölfedezett földeken.

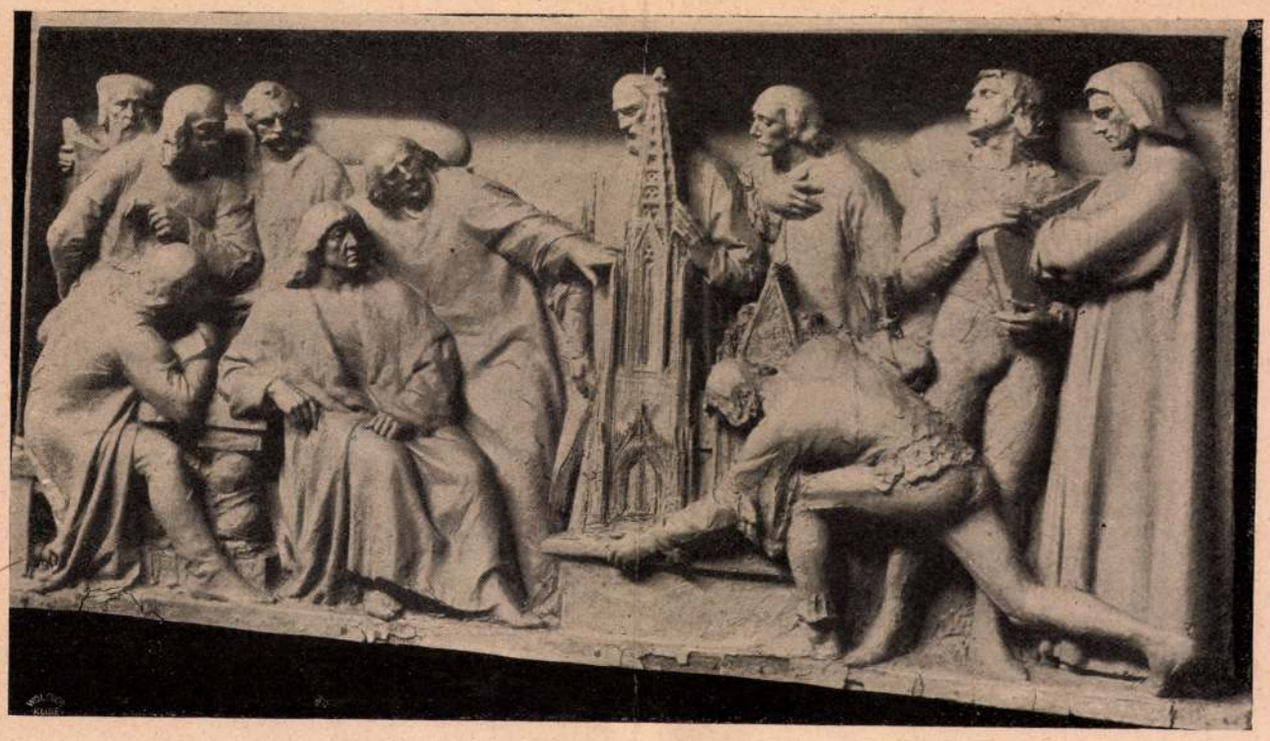

A készülő millenáris emlékmű. Mátyás király a tudósok között. Zala György műtermében

— Nos, ugy-e hogy szép a hajam? — folytatta büszkén a mendikáns, aki még mindig derék szál legény volt, jóllehet első útja óta sok pisztráng úszott végig a fürge Poprádon.

— Szép a hajad, szép, akár egy királylányé, — felelte Cirmoska álmodozva és egyenként bontotta szét Veliki aranyszínü fürtjeit. — És milyen furcsa, nézd, itt egy ezüst hajszál, szerencse-hajszál!

A diák elbocsátotta a leány kezét.

— Ezüst hajszál? — szólt kissé sápadtan. — Biztos? Jól láttad?

— Itt, itt, — mosolygott Cirmoska és megfogta a fehér hajszálat, amely csöndesen reszketett kezében. — Nézz jól a szemembe, meglátod benne magadat és a fehér hajadat, te öreg, te!

Veliki belenézett a lány kék szemébe, aztán a kalapja után nyúlt.

— Isten veled, Cirmoska, — mondta és ajka életében először nem mosolygott, — nekem innét el kell mennem, messzire kell elmennem.

Nem várta be a választ, kisurrant az ajtón és kilépett a zuzmarás kertbe. Messziről csöndes robogás hallatszott, mintha valahol társzekerek dübörögtek volna üres pincék fölött. A mendikáns megállott egy sugár jegenye alatt. Hirtelen az eszébe jutott valami.

— És mégis ki fogok rajtad, — szólt gondolatban a földbirtokos államtanácsoshoz és már megint nevetett és levágta a vászonzsákja szíjját.

A holdvilágos messziségben, a cukorsüveghez hasonló hegy tetején zöld pont jelent meg és egyre nagyobb és nagyobb lett. Veliki ráállt a fürésztönkre, hirtelen nyakába dobta a szíjat, a jegenyére erősítette a végét, aztán elrúgta a tönköt lába alól. Pillanat mulva lelke gyorsan szállt föl az égbolthoz, ahol az angyalok, akik oly sokszor fogták el kacagását, ügyesen elkapták és nevetve vitték egy távoli arany trónus felé. Mire a zöldkabátos ördög a diákhoz ért, a halott — hahaha! — gúnyosan nevetett le reá, mert a lelke megmenekedett a pokoltól. Az ördög mérgesen toppantott sánta lábával a földre, aztán haragjában az eltávozott lélek után dobta kakastollas kalapját, amely borus alkonyatokon még ma is, titokzatos madárhoz hasonlatosan kering a szomoru tót hegyek fölött.

Ez a története a vidám Velikinek, aki magán az ördögön is kifogott. Emléke vígan él tovább népdalokban, tréfákban és a kóbor szélben, amely napéjegyenkor oly harsányan kacag bele a kürtőkbe, — hahaha! — hogy a ház beleremeg, az órák megállanak és a butorok falevelekként inognak.

— A vidám Veliki, — mondják ilyenkor a mendikánsok, akik a langyos kemence padján pihenik ki a gyaloglás fáradalmait és lopva csókolnak kezet az ábrándos papkisasszonyoknak.

Innominata

Egy ismeretlen, névtelen leány
Azt irta nékem: látott és szeret.
De találkoznunk nékünk nem lehet.

Sokszor tünődöm rajta: milyen ő,
A mosolya, a szava, a szeme
S beszélgetek a távolból vele.

Fiatal lány, szerettem én nagyon,
Adtam szivet, hitet, vágyat sokat
S hiába volt száz égő áldozat.

Miért szeretsz? A bánatért talán,
Mely férfilelkemből lelkedbe tör
S miért szaladsz meg bánatom elől?

Jó tudnom azt, hogy valaki szeret
S keresem szemek mélyén szerteszét
Szerelmed angyali üdvözletét . . .

Juhász Gyula.

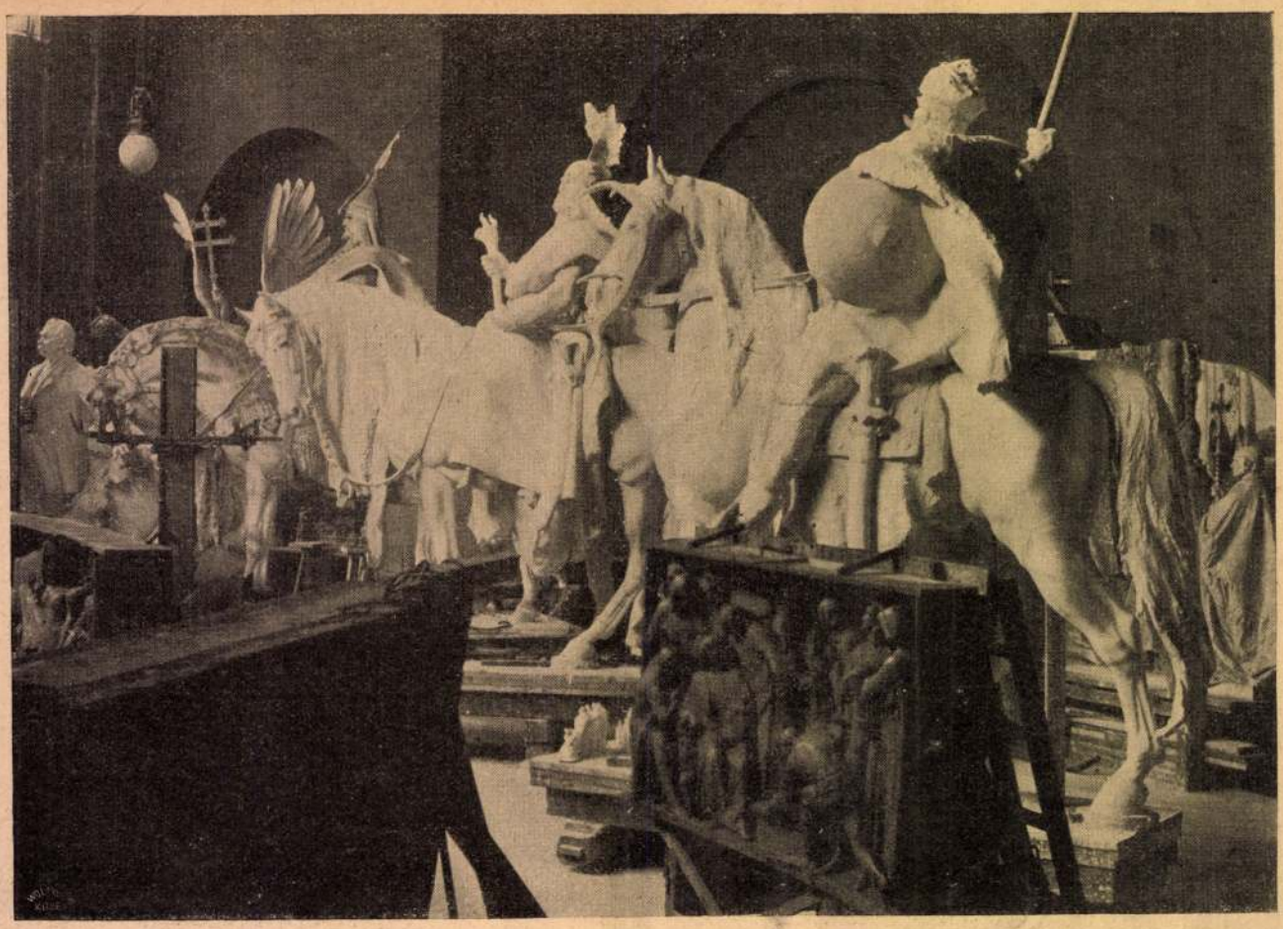

A készülő millenáris emlékmű. Fejedelmek lovasszobrai. Zala György műtermében

és ha el is adom netán a lelkemet, azért szállítani legalább könnyen nem fogom.

— No, no, — emelte föl sovány mutatóujját a titokzatos vándor, — minden megesik, kedves barátom.

— De nem velem, tanácsos úr, — vetette ellent jókedvüen a diák. — Egy tót mendikánssal bajos kikezdeni, megcsalja az, ha kell, még önmagát is nem hogy az ördögöt.

Az idegen szerényen mosolygott.

— Az én körmeimből még nem szabadult senki, — szólt csöndesen. — Ha neked azonban sikerülne, jutalmul neked ajándékozom kakastollas kalapomat.

— Áll az alku, — nyujtotta kezét Veliki, — a kakastollas kalap, tanácsos úr, az enyém lesz, hahaha!

— Nos, tehát, mi kell? — tért a tárgyra az előkelő úr. — Pénz, hintó, hurka?

A diák gondolkodott, aztán így felelt.

— A zsebemben legyen mindig egy huszas, a kulacsomban egy korty bor, a szivemben pedig egy szép lány.

— Rendben van, — felelte a tanácsos, azzal levetette hétgalléros, aranygombos köpönyegét, megnyergelte és sebesen ellovagolt rajta.

— Viszontlátásra, — kacagta utána a diák oly harsányan, hogy az erdőben bóbiskoló varjuk riadtan röppentek föl és fekete felhőben szálltak el a feje fölött

Veliki ezek után tovább ballagott és estére bekopogtatott egy kántor vigan pipázó házába. Jó szivvel fogadták, a kántor megvacsoráztatta, a lánya, a lenhaju Hanna pedig egy ág fagyöngyött tüzött a gomblyukába. (Mert már tél volt, a hegyek hálósapkában szenderegtek.) Reggel a diák összeparolázott a kántorral, a kemence sarkában megcsókolta a lányát, aztán tovább ment, ha megszomjazott, jót húzott a kulacsból, ha pedig megéhezett, cipót vett a huszason.

— Hahaha! — kacagta bele a kövér tót hóba. — A királyfinak sincs különb élete, mint nekem, haha!

Este egy paphoz vetődött be, a pap jókedvü kövér, aggastyán volt, éjfélig tót élceket meséltek egymásnak, nagyokat kacagtak, puliszkát ettek és a kulacsból hörpintettek hozzája. A tiszteletes lánya, a vékonyka Babuska a sarokban állott és nagy szürke szemével figyelmesen nézegette a mendikánst. Reggel a diák összeölelkezett a pappal, egy észrevétlen pillanatban megcsókolta a lányát és jókedvüen tovább ballagott. A hegyoldal hangos volt a nevetésétől és a havasi pintyőkék vidáman feleltek rá.

Ez volt a dolgok rendje az egész felvidéken. Veliki szorgalmasan gyüjtötte a pénzt a nemescélu alumneum javára, derülten parolázott a papokkal, rektorokkal, kántorokkal és nevetve csókolta meg a lányaikat, akik még napok multán is kisétáltak a hegyoldalba, ahol a mély hóban a diák nagy lábainak nyoma az erdő felé kanyarodott. Hannát fölváltotta Babuska, Babuskát Mariánka és Mariánkát Pannika, a mendikáns szivében mindig benne lakott egy szép tót leányka álmodozó fejecskéje. Amerre ment, az emberek vidáman fogadták és csók és bor és tót élcek közt az évek gyorsan röppentek el a feje fölött.

Egy este a Fátra tövében, félig összedőlt, malomhoz hasonló, fekete paplakban üldögélt Veliki. A tiszteletes úr elszíván csibukját, a tavalyi karcostól egy pillanatra elszenderedett, a mendikáns pedig csöndesen fölkelt, az ablakhoz lépett, amelynél a halovány Cirmoska szaporán himezett és megcsókolta a jobb szemét. A leányka halkan átfogta a diák nyakát.

— Szeretsz-e? — kérdezte Veliki öntudatosan és örömében fölkacagott volna, ha nem fél tőle, hogy a pap fölébred a karosszékben.

— Szeretlek, — felelte a kislány szégyenkezés nélkül és megsimogatta gavallérja sürü haját.

Uj Idők 1913. II.

Zala György

Új Idők

Szépirodalmi, művészeti és társadalmi képes hetilap

Előfizetési ára Félévre 8 korona

Szerkeszti Herczeg Ferenc

Előfizetési ára Negyedévre 4 korona

IX. évfolyam | 1903 junius 21 | 26. szám

A FÖLFELÉ ZÜLLŐK

Regény

Irta: SZIKRA

Vége

Parajdy Endre mindkét kezével a pad támlájába markolt, hogy nevettében el ne essék, csak azután vette észre, hogy körmei alatt kiserkent a vére. — Mivel hát hogy olyan nagyon, nagyon nevetett . . .

— Csak Pálhegyi jönne már. Vele mégis szeretnék beszélni, mielőtt elmegyek, — mormolta aztán s türelmetlenségében járni kezdett a terrászon. — Ő az egyetlen, akinek a becsülésére tartok valamit. És ezt meg szeretném neki mondani. Ezután úgy se igen lesz reá alkalmam, mert hála istennek, nagy a világ. Mehetek olyan részébe, ahol azt se tudja senki, hogy Monte-Karló létezik! És el is megyek . . . Végre! Ott látom Pálhegyit, — mormolta megkönnyebbülve és elébe sietett.

Pálhegyi szokott szivélyességgel nyújtotta feléje kezét.

— Kegyelmes uram, — kezdte Endre érdesen, mert minden szó meg-megakadt a torkában. — Nem védekezem. Ostobaság volt, amit tettem vagy könnyelműség, vagy őrültség, vagy alávalóság, most már magam sem tudom, de itt van a hiányzó összegből harmincezer forint, a többit, remélem, holnap adhatom át.

Parajdy a tárcáját vette elő s abból egy borítékba zárt csomagot.

De a gróf tiltólag fogta le a kezét:

— Kérlek, — mondta idegesen — tedd vissza . . . — Aztán hogy a Parajdy érvelésének útját vágja: — Ne kényszeríts a magyarázgatásokra, de barátságodra kérlek, tartsd meg azt a pénzt és . . . add vissza annak, akit megillet, — mondta a gróf nyomatékkal s mind a két kezét hátra tette.

— De mégis . . . az a pénz . . . — hebegte Parajdy, de Pálhegyi nem engedte kibeszélni.

— Ma kaptam levelet Abaujból, Taral Gidától. Ő írta meg nekem hugod eljegyzését . . . és szerencsétlen sürgönyöd tartalmát . . . Ebből láthatod . . .

— Hallgass meg kérlek, — könyörgött Parajdy.

— Nem, barátom, nem hallgatlak meg. — A gróf két lépést tett előre, de aztán sugallatát követve, visszatért: — Isten veled! — mondta és kezét Parajdy kezére téve, rábeszélőleg, kérlelni kezdte. — Igérd meg, hogy elutazol . . . de most . . . de rögtön, még mielőtt a közgyűlés határozna, — tette hozzá s hangja olyan nyugtalanságot árult el, mintha attól félne, hogy a következő percben valami nagy szerencsétlenség szakad rájuk. Igérd meg . . . Eredj . . . — ismételte izgatottan, aztán hogy Parajdy még mindig nem felelt semmit. — Ott látom az automobilodat, az égre kérlek, ülj rá és eredj! . . . — mormolta. — Ha esetleg van valami elintézni valód, bizd reám, elvégzem és értesítelek . . .

— De hová? . . . — kérdezte Endre, aki maga se kivánt egyebet, mint menekülni innen . . .

— Hová? — viszhangozta a gróf — Óh, ez nagyon egyszerü! Ausztráliában vannak összeköttetéseim, a melbourn-i konzul által majd intézkedem, hogy ott rögtön kezdhess valamihez . . . Helyesled? . . . És . . . Igen . . . most jut eszembe . . . Már rég vágytam a négyes fogatodra és mivel, úgy hallom, hogy egy amerikai holnap akarja megvenni, hát bocsáss meg, ha most beszélek róla . . . De, ösmered az ilyen magamforma lócsiszárt. Képes lenne a miséző papot elszólítani az oltártól, hogy egy csikó árát megalkudja vele! . . . Nos tehát, nagyon kérlek, engedd meg, hogy az amerikait megelőzzem . . .

Drága királyné szerb fejedelemnői viseletben

Belgrádi képek
A Mihajlovna-utca ünnepi zászlódíszben a királygyilkosság örömére

A diákok este lampionos körmenetben vonulnak ki az egyetemből a királygyilkosság ünneplésére

Én húszezer forintot is ezerörömest megadok azért a négy lóért . . . mert pompás állatok!

— Parancsolj velök, — felelt Parajdy.

— Ideadod?! Remek! — örvendezett a gróf, — nézd, éppen itt van nálam egy hitellevél egy marseillei bankra. — És mielőtt Endre tudta volna, hogy tulajdonképpen mi történt, kezében volt egy gondosan összehajtott papirszelvény.

— Nem, kegyelmes uram, ez így lehetetlen! — kiáltotta Endre, hajatövéig elvörösödve.

De Pálhegyi már nem volt sehol, elvegyült a körülöttük tolongó emberáradatban, helyette Temesy közelített feléje s mivel a monakói villamos reflektor fénye éppen a monte-karlói hegyoldalra cikkázott, Parajdy már messziről észrevette, hogy a kis ember máskor oly életvidor arca most az egyszer halotthalvány.

Ezért csak egy szót kérrdezett tőle, lassan, nyugodt fölénnyel:

— Megtörtént?

És a kis ember is csak egy szóval válaszolt, de azt annál nehezebben nyögte ki száraz ajakán:

— Meg.

Aztán mindaketten sokáig hallgattak.

Parajdy tulajdonképpen megkönnyebbülést érzett s ezen nagyon csodálkozott, de mégis magyarázatát vélte találni abban, hogy: Végre! Ismét kezemben van az életem. Szeretném tudni, ki kényszeríthetne arra, hogy eldobjam magamtól? — tette hozzá dacosan.

Ezalatt Temesy a verejtékét törülgetve állt mellette. Szerette volna a közgyülés zajos jeleneteit, a két párt körömszakadásig menő vitatkozásait elbeszélni, de nem merte. Volt valami a Parajdy arckifejezésében, ami torkára forrasztotta a szót. Hanem mivel nehezen állta a hallgatást, kétségbeesetten keresgélt egy okot, amiért a csendet megszakítsa. Jobb hiányában az égre nézett, mintha onnan várna segítséget és csakugyan éppen ekkor vált ki egy gyönyörü kékes fényben, r: gyogó meteor a csillagok milliárdjai körül és egyedül, látszólag sehová se tartozva rohant végig az égbolton.

— Nézd, nézd! — kiáltotta Temesy szokott élénkségével.

— Látom, — felelt Parajdy gúnyos nyugodtsággal. — Valószínüleg azt is kigolyózták! Nem gondolod?

Temesyben megfagyott a vér.

— Ez előtt az ember előtt semmi se szent, — jegyezte meg magában s most már kevesebb részvéttel kérdezte:

— Tehetek neked még valamit?

— Köszönöm, semmit.

Temesy azon tünődött, adjon-e kezet Parajdynak vagy se. De mégis adott. Végre is, sötét az éj, senki ismerős sincs közelében, aztán meg „szegény ördög", inkább „pech"-es volt, mint bűnös, határozta el könyörületesen. S ha nem kellett volna példát adni, talán ép bőrrel menekül. Hiszen én Istenem! hány embernek vannak tört cserepei, mégse vágja meg magát velök. De persze, a Magyar Klub kénytelen volt egy ilyen első esetnél szigorúan eljárni . . . Ezzel tartozott a saját reputációjának . . .

Mindez a bölcselkedés pedig arra indította Temesyt, hogy ne csak kezet szorítson Parajdyval, de még magához is ölelje.

— Isten veled, barátom, — rebegte meghatottan. — Isten veled . . . És ezzel éppen el akart osonni mellőle, mert magyar beszéd ütötte meg füleit, amikor Parajdy visszatartotta:

— Mégis kérek tőled valamit . . . Add kérlek e két . . . nem, csak ezt az egy borítékot Pálhegyinek. Ő majd tudni fogja, hogy hová kell azt küldeni.

— Meglesz, Bandikám! Esküszöm, hogy meglesz, — mondogatta Temesy nagyokat nyelve. Majd egy hősies elhatározással: — Veled maradok addig, míg . . . addig, míg el nem indulsz . . . — jelentette ki és úgy érezte, hogy most végtelenül nemesen cselekedett.

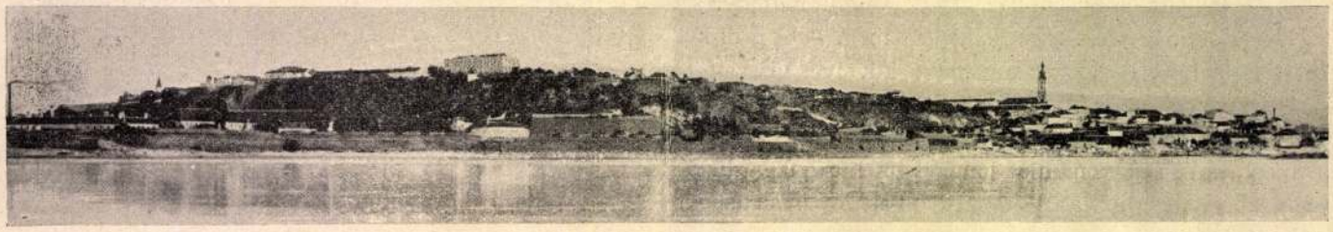

BELGRÁD LÁTKÉPE

De Parajdy cseppet se volt hálás természetü ember, mert ime, ahelyett, hogy ez önfeláldozást megköszönné, hidegen csak annyit felelt:

— Köszönöm, de igazán nincs minek. Biztosítalak, hogy nem érdemelné meg a fáradtságodat, mert nem fogok semmiféle idegizgató látványosságban részesíteni... Nem. Mert egyszerűen elutazom . . .

— El . . . u-ta-zol? . . . — ismétlé Temesy és megdermedve bámult reá.

— Hát mit gondoltál? Hogy most rögtön megyek és főbe lövöm magamat? . . . Nevetséges! — És Parajdy, a kis ember végtelen megbotránkozására, egész nyugodtan ült be automobiljába, még a kormányt se vette a kezébe, csak oda szólt a chauffeurnek: — A Condamine — s ezzel hátra se nézve, elhajtatott.

De amikor kocsija a monakói útra kanyarodott és ő teljes biztonságban érezte magát az izgalmakat hajhászó tekintetek elől, egyszerre elhagyta jól fegyelmezett nyugalma. — És az a legszebb, hogy saját magammal is mindig bujósdit játszom, — mormolta, gyülölettel, megvetéssel gondolva arra a nyomorúságos kis Én-re, amely folyton kibúvókat keres, folyton hazug biztatásokkal áll elő, csakhogy az elkerülhetetlent egy kissé messzebb taszítsa magától.

— Annak is mi értelme volt, hogy a Pálhegyi szelvényét magamnál tartottam. Mire kell az nekem? — kérdezte. — Hát csakugyan élni akarok még! Ausztráliába menni juh-nyírónak, vagy mézga kereskedőnek? Ostobaság! . . . Hát akkor mire várok? Mit reménylek? . . . Tátray Margit bocsánatát? . . . Érdemes egy olyan nő bocsánatáért tovább élni, akit az ember nem szeret? . . . Mert nem szeretem, mi több, sohase szerettem. Vagy talán újra elmenjek Évához, szerelmet esdekelni? Emlékeztetni őt arra, hogy mára igérte, hogy az enyém lesz, egyedül az enyém! — Parajdy a szájaszélét véresre harapta, hogy föl ne kacagjon nyomorúságában. De egyszerre eszébe jutott valami:

— És mégis. Évával még egyszer beszélni fogok... még pedig most rögtön. Meg kell neki mondanom, hogy mivé tette az életemet... — határozta el dacosan. — Álljon meg, kiáltotta a chauffeurnek. — Helyes. Éppen az állomásnál vagyunk. Itt várjon reám. Ha pedig nem térnék vissza éjfélig, menjen a géppel haza . . .

— Ha nem térnék vissza éjfélig?! — ismételte magába . . . Hát ez mi? . . . Az öngyilkos jelölt végintézkedése? Vagy pedig egy szerelmes bolond önámítása? . . .

Belgrádi képek

A hetedik ezred bakái a konakot strázsálják

Belgrádi képek

A konak a gyilkosság után. A nyitva hagyott ablakon dobták le a király és királyné holttestét

Parajdy tudatában volt annak, hogy reménykedése az őrülettel határos, de azért mégis remélt.

S amint sietve tört magának utat az ünnepély színhelyén tolongó sokaságban, minduntalan a kikötő felé fürkészett, de Éva yachtját nem bírta meglátni.

— Nem csoda, hiszen annyi más hajó is van itt, — biztatta magát s most már azt a korall-lugast utánzó sátort igyekezett meglelni, amelyben tudta, hogy Éva kalotaszegi varrottast árul.

— Tátraynét keresi? — szólította meg egy nevető női hang és Endre Acci-Reale hercegnővel találta magát szemben.

— Tudja, hogy még nem is vásárolt ma tőlem semmit . . . Nézze, hogy tetszik ez a kis pólyás baba? — csevegett ő fensége szokott szeretetreméltóságával. — Megveszi? Óh köszönöm, szegény honfitársai nevében: nagyon köszönöm — és örömmel vette át azt a néhány aranyat, amelyet Endre ideges sietéssel tett az asztalára s bár mosolyogni próbált, gondolatban anarkistához illő kivánatokkal illette a szép asszonyt, aki ahelyett, hogy birodalmában ülne, itt tölti idejét „Rastapolisban" s királynői tiara helyett ezertüsképjü tengeri sünt rak a fejére — s mindezt egy hízásnak indult tenoristáért! . . .

Ő fensége azonban mitsem gyanított e gondolatokból s ezért jókedvvel beszélt tovább és Parajdy bármennyire átkozta is jelenlétét, mégis valami sajátságosan kellemes tudat volt az, amelylyel azt mondhatta saját magának:

— Ime, még mindig társaloghatok legeslegmagasabb rangu egyénekkel is . . .

— Hallotta már a mai nap szenzációját? — folytatta ő fensége mosolyogva.

Parajdynak kedve lett volna azt felelni, hogy ő már a holnapi nap szenzációját is tudja, de hangosan mégis csak azt felelte, hogy:

— Szabad tudnom mi az?

— Ah, igazán nem hallotta? — örvendezett a hercegnő. — Nos tehát, tudja meg, hogy a mi szép barátnőnk, Tátray Éva, egy félórával ezelőtt hajóra szállt és elvitorlázott . . .

— Hajóra? — ismételte Endre bambán, főbeütötten, — hajóra? . . .

— Igen, igen. A saját yachtjára, arra a bámulatosan sikerült óriás orchydeára . . . De hiszen ön is biztosan látta azt a yachtot . . . És el lehet mondani, hogy remekül csinálta . . . Tizenegy óráig itt árult velem. Aztán egyszerre, miután lord Dervent jelentést tett neki, hogy minden készen van . . .

— Lord Dervent? . . . — kiáltotta Endre és teljesen megfeledkezve a népszerü hercegné királyi mivoltáról, egy hatalmas ökölcsapást mért az előtte felhalmozott törékeny bábúkra. — Lord Dervent? . . .

— Igen, ő, — válaszolt a hercegné, aki nemhogy megsértődött volna, de láthatólag élvezte Parajdy haragos kitörését . . . Mi volt az egy nápolyi tenorista féltékenységi rohamaihoz képest?! — De nyugodjék meg kérem, Tátrayné most is, mint mindig, a legkorrektebben járt el. És itt van a szenzáció! Szegény lord Dervent! Mert tudja meg, hogy Tátray Lőrinc, a férj! — remek ötlet attól a szellemes magyar asszonytól! — a férj mondom, ott várta őket a hajón! . . . Képzelem a lord Dervent meglepetését, — nevetett ő fensége.

De Parajdy már ez utóbbi megjegyzést nem is hallotta, mert köszöntés nélkül, ököllel, könyökkel nyitva utat magának, rohant el mellőle.

— Quel barbare! — mondta utána a hercegné, — s elhatározta, hogy mégse lenne érdemes őt elhódítani.

Parajdy pedig félig öntudatlanul hatolt át a nevető, kiabáló néptömegen; csak akkor futotta el a harag, amikor két álarcos leány hangos kacagással egy marék konfettit dobott az arcába. De legott ezeket is feledte és csupán egy gondolat érlelődött az agyában, az, hogy neki most rögtön kocsira kell ülni és menekülni.

Mitől? Az őrülettől? a szégyentől? a kétségbeeséstől? Az élettől? Mitől? . . .

Belgrádi képek

A katonai kaszinó, az összeesküvés fészke

Belgrádi képek

A Drága királyné nevét viselő 7. ezred kaszárnyája. Ennek az ezrednek a tisztjei mészárolták le a királynét

Maga sem tudta, csak sietett előre. Lábai gépiesen a pályaudvar felé vitték és ott megkönnyebbülve pillantotta meg automobilját.

— Igen. Ezt kerestem, — mormolta és szótlanul intett a chauffeurnek, hogy szálljon ki, majd bele ülve a kocsiba, lassan, vigyázva megindította.

És ismét ment, száguldott előre, ugyanazon az úton, amelyen két nappal ezelőtt haladt. Már akkor is fel volt korbácsolva minden csepp vére, — könnyelmü cselekedetének átkos tudata már akkor is nyomon követte . . . De mégis mi volt az ahhoz képest, amit ma szenvedett? Akkor még bízott embertársai könyörületességében, akkor még hitt Tátray Éva szerelmében, de ma?? . . .

— Garez-vous! — kiáltotta valaki a sötétben — és Endre, hogy kocsiját meglassítsa, önkénytelen a fékhez kapott, de már akkor nem látott senkit a közelében. Valószinüleg valami elkésett korhely mulatott azzal, hogy ráijeszszen. De amint így lassan haladó automobiljáról fürkészőleg körülnézett, tekintete a tengeren akadt meg, amelyen éppen valami kisértetiesen szép csoda haladt, egyenletes, ritmikus ringással.

Egy óriás lilaszín orchydea volt az, amelynek sugár kévékbe felnyúló bársony porodáit a száz meg száz apró villamoslámpa úgy vette körül, mint fénybogarak raja . . . És amerre elhaladt, a nagy virág nyomában mintha csak ismét virágok fakadnának, ime hosszu fürtökben úszott utána világító kelyhü halvány virágok megszámlálhatatlan sokasága.

— Éva hajója! — kiáltotta Endre, fölismerve a látományt. Aztán többé nem is gondolt semmire, keze egy határozott mozdulattal fordított egyet a kormány kerekén és a gép messze hallható zakatolással rohant az éjszakába.

— Már nem tart sokáig! . . . — biztatta magát Parajdy Endre, amikor a roquebrunni magaslatra ért. — Mindjárt ott leszek . . . Mikor pedig a Pont-homicide lejtőjére ért, még gyorsabb vágtatásra szabadította fel a kipróbált versenygépet . . .

És azon a mimóza-illattól telített meleg tavaszi éjszakán, a Pont-homicide egy emberi roncscsal többet fogadott be titoktartó mélyébe.

Varga Katalin

Igaz történet

Az 1847-ik évnek egy januári napján történt.

*

Bucsum községe felé egy négylovas szán vágtatott a zalatnai úton. A szánban ketten ültek, mindakettő még fiatalember. Az egyik a görögkeleti papok reverendáját viselte, a másik világi öltönyben volt. Bundájukba burkolva hátra dültek, szó nélkül nézték, hogy a havas fák hogyan rohannak el mellettük. Nagysokára megszólalt a pap.

— Gyorsan megyünk.

— Gyorsan, — hagyta reá a másik.

— Egy óra mulva Bucsumban leszünk.

— Körülbelül.

Elhallgattak. Azután a pap ismét tovább fűzte a beszélgetést.

— Nehéz munkánk lesz.

— Magam is azt hiszem.

— Mindegy. Meg kell lennie.

Most a másik folytatta.

— Hát hiszen én csak tudom, hogy miért vagyok itt. A tekintetes vármegye úgy találja, hogy Varga Katalin izgatásait tovább már nem lehet tűrni. És mivel pandurok, szolgabírók, főszolgabírók nem vállalkoznak arra, hogy az ellenséges községbe menjenek — hát nekem, Pogány György alispánnak kell kimennem. Ezt hát értem. De hogy mit keres Saguna András, a nagyszebeni püspök vikáriusa velem ezen az úton, az már meghaladja a fölfogásomat.

A pap egy éles oldalpillantást vetett a beszélőre. De aztán csendesen, szinte mosolyogva válaszolt.

— A jó pásztor gondozni tartozik a nyáját, amelyet reá bíztak. Varga Katalin lázításai a község hivőit elterelték a jó útról, — nekem a kötelességem, hogy megszabadítsam őket tőle.

Az alispán bólintott.

— Szép a generális vikárius úrtól, hogy úgy szívén hordja a nyája érdekét. Az bizonyos, hogy Varga Katalinnak átkos befolyása van reájok.

— Fölöttébb átkos. És azt sem tudjuk, hogy kicsoda ez az asszony. Egyszerre csak itt volt és azóta nincsen békesség.

— De hát mit akar tulajdonképpen? — kérdezte az alispán.

— Azt senkisem tudja. A bucsumiak elveszítettek valami pert a kincstár ellen, akkor került az útjokba ez az asszony. Egyre azt hajtogatja, hogy a perben igazságtalanul ítéltek, tagadják meg a községek az engedelmességet, folyamodjanak a kancelláriához és így tovább. A parasztok pedig „domnya nostrá"-nak hívják és vakon hisznek neki.

— Különös asszony, — dörmögé az alispán. — De mindegy. A vármegye nem nézheti tovább, hogy lázítsanak.

— Nem, nem, — bizonygatá Saguna. — A nemes vármegyének kötelessége, — hogy útját állja az ilyen kriminális izgatásoknak. És én szívesen segítem magam is az alispán urat ebben a vállalkozásban. Kötelességem mint papnak és alattvalónak.

Avakumovics miniszterelnök kapujának strázsája

Ismét elhallgattak. A szán tovább siklott az uton, az urak pedig elmerültek gondolataikba. Egyszerre csak megszólalt az alispán.

— Helyben vagyunk.

Csakugyan Bucsumban voltak.

A községben nagy izgalom támadt, hogy a vármegye alispánja és a vikárius kijöttek. Bucsum már hét esztendeje háboruságban volt az összes hatóságokkal. De az urak ma nagyon kegyesek voltak. Nem követeltek semmit és nem is fenyegetőztek. Átutazóban vannak és csak egypár órára állapodtak meg. Délben a papnál megebédeltek és délután kimentek a piacra egy keveset beszélgetni a néppel.

A szán ott állott a templom előtt, befogva, útra készen.

— Hát csak nem tudnak beletörődni kendtek az igazságba? — kérdezte az alispán a bírótól, már úgy búcsuzás közben.

— Megkövetem, nem igazság az, ami velünk történt, — felelt a bíró. — Mindenki mondja, aki ismeri a dolgunkat. Tessék csak megkérdezni a „domnya nostrát".

— Varga Katalint?

— Őt, kérem alássan.

— Mondd csak öreg, — kérdezte most Saguna, — kicsoda voltaképpen ez a ti domnyátok?

— Nem tudjuk, szent atyám. Csak eljött közénk, mert szeret és tudja, hogy igazságunk van.

— Aztán milyen nemzetiségü?

— Magyar, könyörgöm. Óh de azért nagyon szereti a szegény oláh parasztokat.

Saguna az ajkát harapta.

— Szeretnék beszélni vele, — mondotta azután, — hívjátok ide.

A bíró eltávozott. Pár perc mulva egy nő haladt a templom terén keresztül az urak felé.

Varga Katalin volt.

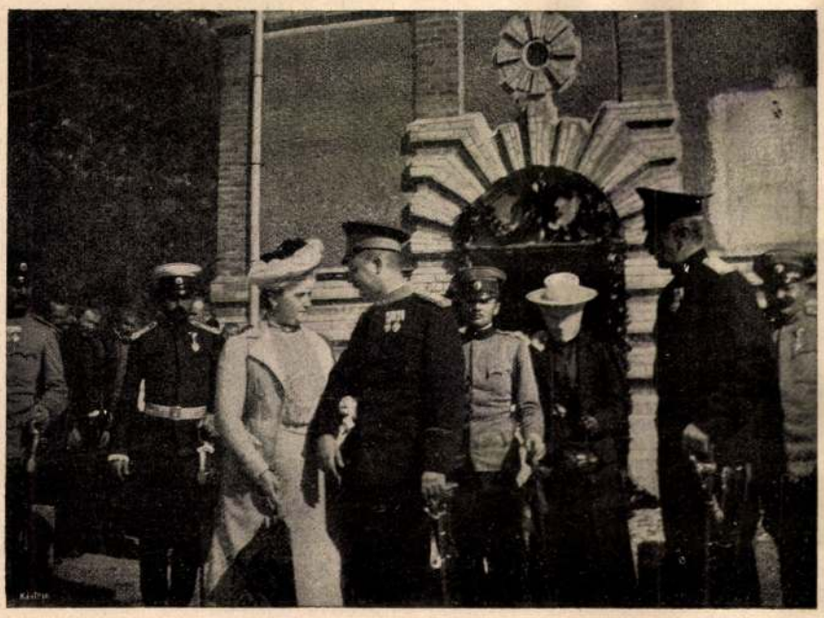

Ordonánc tisztek | A királyné és a király | Lunyevica Nikodém | A királyné idősebb huga | Az udvari marsall | Lázár Petrovics főadjutáns

Sándor király és Drága királyné utolsó fényképe.
Pillanatnyi fölvétel

Petrovicsné, a királyné nénje — A király és a királyné, közöttük a királyné ifjabb huga — A királyné idősebb huga — Száva, nisi püspök

Sándor király és neje a dalos verseny napján a konakból jönnek ki.
A meggyilkolt fejedelmi párnak utolsó fényképe

Az alispán és Saguna éppen a kocsi előtt állottak, amikor az asszony hozzájok lépett.

— Hivtatok, itt vagyok, — mondá.

Ebben a pillanatban az alispán és Saguna két oldalról megragadták és a szánba dobták, azután maguk is utána ugrottak. A következő pillanatban a négy ló veszett vágtatással nyargalt tovább.

A nép mintha sóbálványnyá meredt volna, úgy nézett utánuk egy percig. A következő percben már vad ordítással rohant a szán után.

Hasztalan. A négy lovat nem lehetett utolérni. A két férfiu egyenesen a gyulafehérvári várba vitte Varga Katalint.

*

A rövid téli délután már a végét járta. Odakünn lilaszín árnyékok suhantak végig a havas vidéken, a gyulafehérvári várnak tornyára pedig lassan reáborult a szürkület. A várban nagy volt a csendesség. A hosszu folyosókon végig nem hallatszott más nesz, mint egy-egy őrségbeli katona lépésének a kongása. Csendes sötétségben pihent nemsokára az egész vár, csak az egyik szobából pislogott ki a világosság. A vizsgálóbíró még este is munkánál volt.

Csengetyűszó hangzott a szobából a folyosóra. Egy öreg hajdu besietett.

A vizsgálóbíró asztala előtt ült. Jóképü, öreges úr volt, egyszerü fekete, magyar öltözetben. Az asztal előtte tele volt iratokkal és okmányokkal.

— Varga Katalint hová csuktátok?

— A hatos számba, tekintetes uram.

— Hozzátok fel.

A hajdu kiment, a vizsgálóbíró pedig elgondolkozva bámult bele a világosságba. Odakünn most csörömpölt valami. Egy pillanat mulva a bíró előtt megláncolt kezü nő állott.

A bíró hosszasan nézte. Ez hát az a híres Varga Katalin, aki hét esztendeig dacolt a vármegyével, a fiskussal, még a katonasággal is? Érdekes arca van, az bizonyos. Szabályos, szép vonások, amelyben hihetőleg a bánat és gondok mély nyomokat hagytak. A termete még nem görnyedt meg, láncokba verve is egyenesen, emelt fővel áll bírája előtt. A szemei pedig tiszták és nyugodtak. Bűnösnek zavara, lázadónak fanatizmusa nincsen bennök. Félelem nélkül tekint a bíróra, aki maga elé hivatta.

A bíró intett a hajdunak.

— Hagyj magunkra.

A hajdu kiment. Pár pillanatig csend volt a szobában. Végre megszólalt a férfiu.

— Varga Katalin, téged az alispán úr és a nagyszebeni püspökség generális vikáriusa ma az életük kockáztatásával fogtak el. Eltogtak, mert bűnös vagy már esztendők óta. Lázítottál, ellenállásra bujtottad a népet, megtagadtad a királyi kincstárnak a köteles engedelmességet és ugyanezt tették a te híveid is. Bucsum községe, ahol laktál, mintha nem is a vármegye területén, hanem valami külső, ellenséges országban volna, úgy harcolt ellenünk. És mindennek a te féktelen izgatásod volt az oka. Igaz?

— Igaz.

— Tehát bevallod a bűneidet?

Az asszony reávetette szemeit a bíróra. Aztán megszólalt, csendes, nyugodt hangon.

— Bevallom, hogy Bucsum községben én voltam az, aki fölemelte a szavát mindannyiszor, a hányszor a lakosokkal igazságtalanság történt. Bevallom, hogy nyiltan hirdettem, hogy a királyi kincstár jogtalanul zsarolja a népet és a tekintetes vármegye jogtalanul támogatja ebben. Bevallom, hogy izgattam és lázítottam. De egyet nem vallok be. Megtettem mindezt igaz. De bűnös ezért nem vagyok.

A bíró bólintott.

— Varga Katalin, én nem tekintettelek úgy, mint a tucat-bűnöst, akit elém hoznak. Igazam volt. Nem úgy beszélsz, mint azok szoktak. Nem tagadsz és nem hazudozol. De mégsem értelek. Bevallod az összes terhedre rótt tetteidet. És mégis azt mondod, hogy nem vagy bűnös. Hogyan értsem ezt?

Az asszony egy lépést tett előre.

— Meg fogom magyarázni, amit mondtam. Csendesen, higgadtan, minden fölindulás nélkül. És a tekintetes úr is érteni fog belől, hiszen magyar ember. Saját magamról nem akarok beszélni. Ne tessék azt kérdezni, hogy hogyan kerültem ide. Az ugyis mindegy. Egyedül állok és egész életemben a havasok között éltem. Ugy ismerem a havasok népét, mint önmagamat. Ismerem a bajait, a reményeit, az örömeit. Tudom, hogy

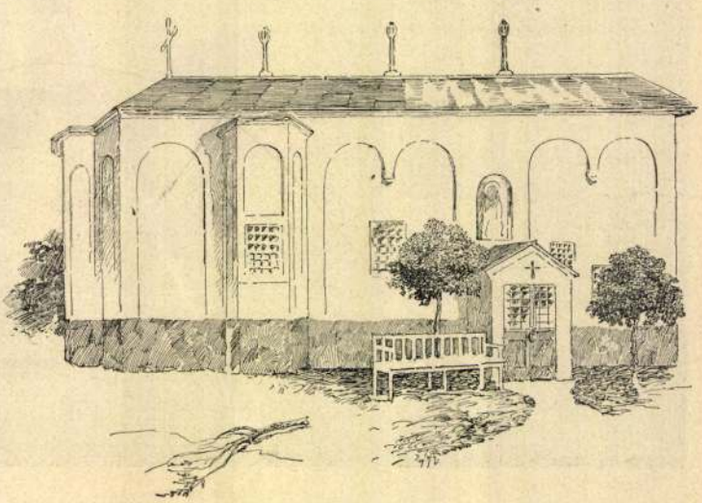

Belgrádi képek

A régi temető kápolnája, amelyben Sándor királyt és Drága királynét eltemették

mi bántja, hogy minek örül, hogy miben bízik. És tessék elhinni, hogy csendes, jó nép az mind odafönn. Szereti a békességet és írtózik a pörtől és a háboruságtól.

— Maradj a tárgynál, Varga Katalin.

— A tárgynál vagyok. A népről beszéltem, a havasi oláhnépről, amely között éltem. Tekintetes uram, azt a népet évek óta rettenetesen izgatják.

— Igaz. Te izgattad.

— Kálvinista vagyok és nem esküszöm. De eskühetnék szent esküvést, hogy egészen mások azok, akik izgatják. A tekintetes úr tudni akarja, hogy kicsodák? Megmondom. A királyi kincstár és a kormány hivatalnokai.

— Hogy mersz így beszélni?

— Az igazság jogán. Mert igazam van. Tessék a bucsumiak esetét megvizsgálni. Régi kiváltságlevelük csak arra kötelezi őket, hogy évenként három nehezék aranyat fizessenek. Többet tettek. Fizettek huszat. De a kincstárnak ez még mind nem volt elég. Robot-munkára akarták a községet kényszeríteni. Arra a robot-munkára, amelyet minden kincstári birtokon az igazság lábbal tiprásával követelnek soha nem hallott, soha meg nem engedett mértékben a szegény paraszttól. Egy nap helyett hármat kell dolgoznia. Egy pár csirke helyett ötöt kell beszolgáltatnia. A nép pedig dühös elkeseredéssel tűri ezt. És ha ellenszegülnek, úgy járnak, mint a bucsumiak. Pert akasztanak a nyakukba, a tekintetes királyi tábla pedig elitéli a szegény, tudatlan parasztokat mert nem ismerik a perjogi formákat. És a vármegye brachiumot küld ki, hogy a vezetőket elfogja és bebörtönözze.

— A vármegye az igazságot szolgálja.

— Nem igaz, tekintetes uram. A vármegye a németeket szolgálja, akik jól tudják, hogy mit csinálnak. Ne tessék hinni, hogy az a sok német hivatalnok, aki ott áll a kincstári hivatalok élén, csak zsarolni akar. Van annak más célja is, amikor gyötri a népet. Ha panaszra mennek hozzájuk, hát a vállukat vonogatják: ők nem tehetnek másképp, mert a magyar kormány parancsára kell így cselekedniök. Mindennek a magyar az oka. Ha összeharácsolják a sok vagyont, kiuzsorázzák a népet, ha lábbal tiporják a jogait — hát az mind a magyarok parancsára történik. A magyar az, akit a népnek meg kell gyülölnie. A magyar az, aki ellen az elkeseredésnek a végletekig kell nőnie. A magyar lesz az, aki majd mindenért meg fog fizetni.

Varga Katalin már nem volt nyugodt. Lázasan, kipirult arccal, szinte kiabálva beszélt. Most folytatta:

— Én nem értek a magas politikához, tekintetes uram. Én nem tudom, hogy mi okból keserítik a kincstári hivatalnokok a népet a magyar ellen. Én csak annyit látok, hogy megteszik. Én csak azt tudom, hogy az én fajom, a magyar ellen bőszítenek fel mindenkit. Amikor pedig az ártatlan, mert hiszen alig van magyar hivatalnok a kincstárnál. Mondottam az imént, hogy egyedül állok. A férjem kálvinista pap volt, — azt becsukta a magas kormány lázítás miatt. A börtönben halt meg. És nem hagyott reám semmi egyebet, csak azt a nagy szeretetet, amelylyel a saját nemzetét szerette. Visszatértem ide. És amikor láttam, hogy mi történik, — elhatároztam, hogy a magam szerény erejével ellent állok. Hadd lássa a nép, hogy nem a magyar az ő ellensége. Én, a magyar, mentem közéjük, biztattam, bátorítottam — igen, lázítottam is őket. A lelkiismeretem nem vádol érette. Igazságom volt.

A bíró megcsóválta a fejét.

— A szándékaid talán jók voltak. A tetteidben hibáztál.

Varga Katalin fölemelte a fejét.

— Tekintetes uram, — mondotta azután, — vannak talán, akik ellen hibáztam. Amikor ma Saguna, az oláh szebeni püspök generális vikáriusa maga jött ki, hogy csellel elfogjon és megkötözve, szánon húrcoljon ide le, — az úton elgondoltam, hogy ez a hatalmas úr nem tette volna ki magát a veszélynek, ha nem volna reá oka. És elgondoltam, hogy bizonyára vannak olyanok, akiknek fáj az, hogy a szegény oláh parasztok jogaiért egy magyar asszony harcol. Lehet, hogy ezeknek az uraknak az érdekeit megsértettem. De a szegény népnek, de a magyar nemzetnek érdekei ellen soha sem vétettem — azt tudom.

A vizsgálóbíró valami kellemetlen érzéssel küzdött. De azután megcsóválta a fejét.

— Agyrémek, — dörmögé.

Varga Katalin most már egészen előtte állott.

— Nem azok, — mondotta. Halkan, szinte ünnepélyesen beszélt. — Nem azok, tekintetes uram. Mindegy. Jól tudom, hogy egyhamar nem kerülök ki a börtönből. A magam sorsa nem is aggaszt. Nem bánom, ha el is pusztulok. De amit az előbb mondtam, azt ne felejtse el a tekintetes úr. A vármegyénél nagy szava van. Sokat tehet és sokat segíthet. Ne felejtse el, hogy a kincstár, hogy a kormányhivatalnokok ki ellen lázítják a népet, amikor igazságtalanul gyötrik. És hogy mindezeket majd kinek kell megfizetnie.

Elhallgatott. A vizsgálóbíró sem mondott jódarabig semmit. Végre csengetett.

— Vigyék vissza a vádlottat cellájába, — parancsolta, — holnap majd folytatom a kihallgatást.

Varga Katalint kivezették. A bíró pedig sokáig maradt mozdulatlanul az asztalnál ülve. Végre fölkelt és az ablakhoz lépett. Odakünn már mindent vak sötétség fedett, csak a hegyekből csillámlott távoli tüzeknek a visszfénye.

*

Varga Katalin csak 1849-ben hagyta el a börtönt. Akkor már a nagyenyedi, az abrudbányai, a zalatnai piacokon és annyi más helyen is felszáradt a kiontott magyar vér.

WOLFNER PÁL

ТРГОВИНСКИ ГЛАСНИК

ОРГАН БЕОГРАДСКЕ ТРГОВАЧКЕ ОМЛАДИНЕ

НАРОДУ СРПСКОМ

Ноћас су погинули Краљ Александар и Краљица Драга.

У овом озбиљном и судбоносном тренутку пријатељи земље и народа споразумели су се и образовали владу

Објављујући ово српском народу влада је уверена, да ће се Народ искупити око ње и помоћи јој да се свуда у земљи одржи ред и безбедност

Влада проглашава да од данас ступа у важност Устав од 6. априла 1901. године, са законима који су важили до 25. марта ове године

Народно Представништво распуштено Прокламацијом од 24. марта о. г. сазива се у Београд за 2. јуни ове године.

29. маја 1903. год.
у Београду

Председник Министарског Савета
Ј. Ђ. Аџикумовић с. р.
Министар Спољних Послова
Љубомир Каљевић с. р.
Министар Унутрашњих Дела
Јов. Атанацковић с. р.
Министар Народне Привреде
Ђорђе А. Генчић с. р.
Министар Грађевина
Алекс. Машин с. р.
Министар Војног Дела
Стој. М. Протић с. р.
Министар Правде
Љубомир Живковић с. р.
Министар Просвете и Црквених Послова
Љуб. Стојановић с. р.
Министар Финансија
В. С. Вељковић с. р.

Az új szerb kormány proklamációja, amelylyel bejelenti a lakosságnak a királygyilkosságot és az új kormány megalakulását

A királygyilkosság városából

Belgrád, junius 12.

Tehát ilyen az, amit forradalomnak hívnak a hirlapok. Tegnap kiirtottak egy dinasztiát, elképzelhetetlen kegyetlenséggel: ma pedig a verőfényes város kávéházai előtt mosolyogva tereferélnek az emberek, végzik üzleteiket, sétálnak. Belgrád semmiben sem különbözik ma a mindennapi formájától. Csak a sok zászló tűnik fel. A Duna szellője vidáman lengeti őket. Nemcsak a házakat tűzdelték tele velük, hanem a lóvonatu és villamos kocsikon is ott lobognak. A Kalimegdan szép parkjában nyári toalettjét mutogatja a hölgyközönség. Egypár nyalka tiszt szalutál nekik, megállnak egy szóra, mosolyognak. Aztán folytatódik a séta cigarettaszó mellett.

— Ezek is ott voltak éjjel a konakban, — mondja belgrádi kisérőm. S mondja olyan természetes hangon, mintha abban nem volna semmi rendkivüli. A két tiszt úr barátságos ábrázatáról senki sem olvasná le, hogy éjféltájban néhány revolvergolyót röpítettek Sándor király és Draga királyné fölkent testébe.

Egy percre eszembe jut, hogy ma a világ minden zugában a királygyilkosságról vezércikkeznek a hirlapok. Minő bizarr és majdnem kómikus, hogy az ujságírók ilyen deliriumba esnek! Mert itt sétálva a színhelyen, látva a gyilkos urakat és a jókedvü, nyugodalmas népet, abszolut lehetetlenség ennek az esetnek bármily jelentőséget is tulajdonítani. Át kell menni egy órára Zimonyba, hogy az ember megint magához térjen és érezze, hogy mégis csak borzasztó és döntő cselekedet történt odaát a másik parton, abban a barátságos, jókedvü Belgrádban.

— Hátha nem is igaz az egész, — mondtam ismerősömnek. — Lehetetlen, hogy ilyen legyen egy város képe, amikor világtörténetet csinál!

— Pedig hál'isten, igaz, — válaszolt. — Megszabadultunk ezektől a szörnyetegektől. Jöjjön, megmutatom a dokumentumokat. Győződjék meg.

Kocsiba ültünk s végigjártuk azokat a helyeket, amelyek immár kitörölhetetlenek a legújabb Szerbia történetéből.

Mindjárt a Kalimegdan mellett van egy vendéglő, kávéház is van benne. Ez az első stáció.

— Itt megebédelünk. Ez a Korona-kávéház.

És ebédközben szépen elmagyarázta nekem cicerónem, hogy ebben a kávéházban szoktak volt az elégedetlen katonatisztek összeülni. Ezen a helyen lőn a kocka elvetve. A pincér, aki most minket kiszolgál, hozta a pikkolót a gyilkos uraknak is. Ni, éppen most jön be hármuk, fiatal hadnagyok, törzsvendégek. Ma is megisszák a rendes pikkolójukat. Aztán — dominóznak.

AVAKUMOVICS,
az új szerb miniszterelnök

Az események rendje szerint a konak következett most. Nem lehet bemenni. Egy-egy baka strázsálja a két kis bejárót. Sapkájukra piros rózsa van tűzve. Szemben pedig, az alacsony gyalogjáró szélén, egy század baka ül és unatkozik. Szuronyos a puskájuk, de rendkívül békés az ábrázatuk.

— Ezek itt maradnak, míg az új király bevonul.

A hetedik ezred katonái: ez az ezred Draga királyné nevét viselte még tegnap. Legtöbbjük ujságot olvas, az egyik madzaggal igazította ki a széjjelmálló bornyút, egypár cigarettát sodor, a legtöbbje meg nevetve évődik az arra ődöngő paraszttal, munkással. Egypár inspekciós tiszt szörnyen unatkozik. Kölcsönkértek a szomszédasszonytól néhány széket, szépen összeültek. Szinte látom már, hogy félóra mulva a harminckétlapos bibliát fogják forgatni.

A konak maga, külső képében, épp olyan, amilyennek két évvel ezelőtt láttam. Most feltünt, hogy tömérdek varju röpköd fölötte, nagy károgva. Két év előtt is bizonyára így volt, csak nem vettem észre.

Valamennyi redőny le van bocsátva. Csak a főhomlokzatnak balról számított második ablakán nincs az alsó félben redőny. Ezt nyitva hagyták, nemzeti emlékeztető jelnek. Ezen az ablakon dobták ki a parkba a király és királyné véres holttestét. Egypár paraszt nézi a babonás ablakot, miután jelentőségét elmagyarázta neki a baka. A belgrádiak nyugodtan tovább sétálnak.

— Itt lett végük, most menjünk ki a temetőbe.

A kocsis az új temető felé vette az útját. Vissza kellett hajtatni a régibe.

— Ki tudná azt, uram, hova temették őket. Ki törődnék vele? — exkuzálta magát.

A silány régi temetőnek elején van az Obrenovicsok sírkápolnája. Dísztelen és egyszerü. Sárgára van festve a homlokzata, piros pléh a födele. Két akácfa a bejárónál, az egyik mellett pad. Három gimnazista ült azon, magolták a leckét.

Mert nincs ám szünete sem az iskolának, sem a hivataloknak, sem a törvénykezésnek, semminek. Hisz nem történt semmi fontos dolog . . .

— De hát kinek nevében hirdetik ki most az itéletet? — kérdeztem.

— A szabad szerb nemzet nevében, — válaszolt kalauzom büszkén.

Kis gyalogsétát tettünk a legszebb utcákon. Mint rendesen, most is nagy volt a séta. Sokan a tegnapi eseményekről beszélgettek. Nagyritkán hallottunk olyasmit, hogy valaki sajnálja Sándor király sorsát!

— Nem kellett volna éppen megölni. Csak ki kellett volna dobni az országból.

Draga királynét azonban senki sem sajnálja. Izzón, elképzelhetetlenül gyűlölte mindenki.

Péter — Kara Gyorgye a család őse — I. Sándor — Bozsidár

A KARAGYORGYEVICSEK

Az Erzsébet-emlékmű pályázat TELCS ÉS TÖRY MŰVE Erdélyi tényképe

— És mi lesz most? — kérdeztem kisérőmet (kereskedő-ember, tehát az intelligencia képviselője).

— Hétfőn királyt választunk. De meg kell esküdnie a mostani alkotmányra.

A Grand Hotel mellett van egy ház, abban egy nagyobb dohánytőzsde. Cigarettát vettem és néhány képes levelezőlapot.

— Hol kaphatnám Avakumovicsnak, az új miniszterelnöknek arcképét? — kérdeztem a trafikostól.

— Sajnálom, elfogyott, de ha két percig vár, lesz képes levelezőlapom kitünően hasonlító arcképével.

— Csakugyan nem fog tovább tartani két percnél? — kérdeztem kételkedve, ismervén a balkáni embereknek az időről táplált fogalmait.

— Dehogy kérem. Hisz a háziuram. Itt lakik.

És felküldte az egyik kis inast Avakumovicsékhoz. Az hozott is rögtön két képes levelezőlapot.

Annyi bizonyos, hogy a miniszterelnök úr könyen hozzáférhető. És gyorsan szolgálja ki a közönséget.

Betértem a Grand Hotel kávéházába. Egy budapesti kollegámat találtam ott. Ő is fönn volt Avakumovicsnál és megintervievolta.

— No ilyet még nem ettem, — kacagott.

Kollegámat ugyanis a miniszterelnök úr kapujában őrtálló baka nem akarta bebocsátani.

— Egy cigarettát dugtam tehát a szájába, mire haptákba vágta magát s én büszkén besétáltam.

— Miféle ember a miniszterelnök?

— Olyan kőbányai disznókereskedő-forma. Rögtön átláttam a helyzetet és szemtelenül ezt a kérdést intéztem hozzá: Hogyan jut excellenciád ahhoz, hogy most miniszterelnök? Ki nevezte önt ki tulajdonképpen?

Avakumovics természetesnek vélelmezte az érdeklődést.

— Hát kérem, ma reggel jöttem meg a vidékről, fölkeresett egypár tiszt úr és egypár politikus és azt mondták, hogy legyek miniszterelnök. Hát elfogadtam.

A többi ujságíró is a helyzet magaslatára jutott s nem törte magát többé az után, hogy az etikettszabta órákban tisztelegjen ennél vagy annál az excellenciás úrnál. Egyszerűen elfogták őket az utcán s ott kölcsönös cigarettaváltás után menten megintervievolták az összes kegyelmeseket.

Zimonyban este a vendéglő egy szögletében olvastam az ujságokat. A szomszéd asztalnál a zimonyi helyőrség néhány tisztje ült, közös hadseregbeli urak. Valaki azt kérdezte hogy nem lesz-e mozgósítás?

— Eddig nem kaptunk semmi parancsot, — válaszolt az egyik, — de ha kell, akkor a mi egy regimentünk éppen elégséges lesz, hogy bemasirozzunk Belgrádba.

És mindenki természetesnek találta ezt.

Megösmerkedtem a hajón egy belgrádi politikussal. Az első kérdése ez volt:

— Legyen szíves, mondja nekem, nem jönnek-e az önök monitorai Belgrád alá?

S oly aggodalmasan kérdezte ezt, hogy szinte kómikusan hatott.

A konakbéli véres tragédiának semmi egyéb nyomát nem láttam Belgrádban, csak amit eddig leírtam. Jókedv és nyugalom az első két napon. Mintha semmi, de éppenséggel semmi se történt volna. KŐRIS

Horkayné a Parkklubban

Ellesett párbeszédek

— Jó napot!

(Isten hozta, nagyságos asszonyom!)

— Képzeljék, hogy kivel beszéltem most! Úgy sem találják el, hát inkább megmondom: Tisza Istvánnal. Fekete kabátban volt és köcsögkalapot viselt a fején.

(Nyilatkozott a helyzetről?)

— Azt nem tette. Úgylátszik, a helyzet még nem egészen kész . . . Azt kérdezte tőlem, hogy nem tudom-e véletlenül, hogy hol laknak Lengyel Frigyes, Papp Éliás és Gabányi Töhötöm képviselő urak.

(Ilyen nevü képviselők nincsenek is!)

— Nincsenek? Hát akik a nagy skandalumokat szokták csinálni? Mi?

(Azok nem Frigyesek és Éliások, hanem többnyire Zoltánok, részben Árpádok is.)

— Lehet, hogy magának van igaza . . . Tudja Isten, a nemzet újabb vezéreinek nevét mindig elfelejtem. Pedig a régiekét még ma is tudom. Még azokét is, akik már meghaltak. Igy példának okáért tudom, hogy Kossuthot Lajosnak, Deákot pedig Ferencnek hívták. Előre félek már, hogy mi lesz húsz-harminc esztendő mulva, ha az unokáim a történelmi órán azt kérdik tőlem: Nagymama, mi is volt a másik neve annak a híres Lengyelnek vagy Gabányinak?

(Legyen nyugodt, asszonyom, a kedves unokái sohasem fognak ilyet kérdezni!)

— Biztos ebben?

(A becsületszavamra mondom!)

— Köszönöm, most már nyugodt vagyok . . . Tehát az új miniszterelnök vizitelni akar Lengyel Nepomuk és Gabányi Tihamér képviselőknél . . .

(Csak nem!?)

— De igen is! Tisza István udvarias ember és tudja, hogy mivel tartozik azoknak, akik annyit fáradoztak, hogy őt hatalomra juttassák . . .

(De hiszen nem szándékosan tették!)

— Azt gondolja, hogy nem? Ajánlom, hogy ezt ne mondja hangosan, mert halálra sértené vele az egész szélsőbalt . . . Mert képzelhető-e súlyosabb sértés egy egész pártra nézve, mintha azt mondom neki, hogy egyik tagja sem tudta, hogy kinek az érdekében dolgoznak hónapokon át?

(Többizben is megmondták, hogy az akciójuk nem irányul Széll Kálmán ellen.)

— Ez csak olyan dolog, mint a mikor valakit megnyuznak elevenen és a végén azt mondják neki: Pardon!

(Ott volt a képviselőház emlékezetes ülésén?)

— Ott voltam és bámultam Széll Kálmánt. Úgy bukott meg, mint előtte még alig valaki. Tetőtől talpig úr volt, minden ízében gavallér. Ha valaki, hát ő letette a jó ízlés érettségi vizsgáját. Már a bukásáért is megérdemelte, hogy Magyarország miniszterelnöke volt.

(Nem teszi idegessé, ha a belgrádi vérengzésről beszélünk?)

— Napok óta vérfürdővel fekszem és azzal kelek, tehát már egészen blazirt vagyok.

(Fölháborító, hogy a gyilkosok büntetés nélkül fognak maradni!)

— Ez az egy nem háborít föl. Ha egy polgári családot így leölnének és a tettesek szabadon hencegnének a kávéházakban, akkor kétségbe esném rajta. Most azonban a királyokon a sor, hogy háborogjanak és mivel ők imponáló nyugalommal fogadják a dolgot, hát nekem ne fájjon az ő fejük. Én különben azon csodálkozom leginkább, hogy a közvélemény nem döbben meg a szerb tisztek hihetetlen gyávaságán.

(Gyávaságán?!)

— Persze. A merényletet tudvalevőleg förtelmes és fölösleges kegyetlenséggel hajtották végre. A kegyetlenség pedig egyenesen kizárja a bátorságot. A bátorság nem elszigetelten tenyésző tulajdonság, hanem a férfias jellem logikus kiegészítője. A történelem tanusága szerint minden kegyetlen ember, Nerótól egészen a bizanci urakig, gyáva volt. A jól verekedő népek soha sem ismerték a kegyetlenséget és az inkvizitorok közt nem volt katona. Lássa, Haynau a szabadságharc után évekig szabadon és bátran járhatott az országban, ezer volt vörös-sipkás közt, akik közt nem volt egy gyáva sem. Még sem ölték meg. Úgy képzelem, hogy a belgrádi konak hőseivel nem lehetne meghódítani a szenttamási sáncot vagy Budavárát. — Jó estét kívánok.

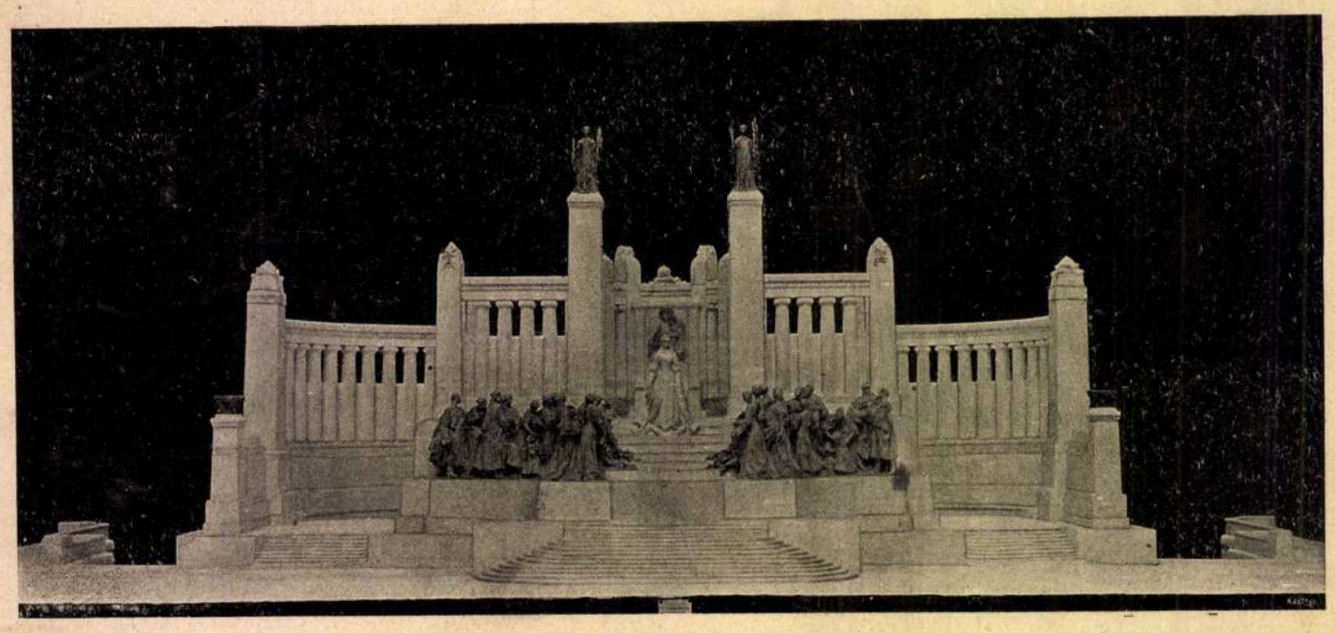

Az Erzsébet-emlékmű pályázat

ZALA, JÁMBOR ÉS BÁLINT MŰVE

Kiszer fényképe

Kacagnom kell

Jacques Normand monológja. Elmondja: egy fiatal leány

Ne is beszéljünk róla kérem,
Van egy hibám . . . öreg hiba,
Tudom, nem illik . . . de hiába!
Ah, mennyi, mennyi galiba!

Elfog, mikor nem gondolok rá . . .
Ha nincs rá alkalom, sem ok . . .
Kacagnom kell . . . lám, kezdem is már . .
Bocsánat . . . most is kacagok.

Valami furcsa vágy, amelynek
Még ellentállnom sem lehet,
Csikland, borzongat, megbolondít,
Végigsimítja testemet.

Ajkamra ül . . . rángatni kezdi,
Kinyitja . . . küzdök ellene,
De hasztalan . . . lám újra rámjön,
Újra kacagnom kellene.

Kínszenvedés, szavamra mondom,
Több még annál is: nagy csapás,
Először is, ha kacagok, hát
Csúfabb vagyok, mint bárki más.

Arcom eltorzul szörnyü módon,
S az orrom, mely most csendben ül,
Oly vakmerőn kezd ugrándozni,
Hogy attul tartok, elrepül!

Persze, hogy röstellem a dolgot,
A legokosabb volna tán
Ilyenkor nyomban elsülyedni
S újra feljönni — azután.

S balvégzetem bölcs rendelése:
Mikor komolynak lenni kell,
Mikor a helyzet ünnepélyes,
A kacagás akkor fog el!

Mikor fontos dologrul van szó
S hallgatnom kéne komolyan:
A kacagás kitör belőlem,
Haha! . . . S mindennek vége van.

Tegnap egy hölgy elmondta nékem,
Hogy férje meghalt . . . a szegény!
S hogy az arcképét megföstette . . .
Nagy ég, milyet kacagtam én!

Vagy jött egy úr és elmesélte
— Keserves-kínos állapot! —
A legutolsó választáson,
Hogy borzasztóan megbukott.

Szavaztak rá a kerületben
Mindössze ketten . . . ennyi tény.
Saját maga . . . meg a fivére . . .
Nagy ég, milyet kacagtam én!

Aztán — ez szinte hihetetlen,
De mégis megtörtént dolog —
Amikor este . . . most is, ime
Mikor elmondom, pirulok . . .

Apám, ki férjhez akar adni,
Oly furcsán mondta énnekem:
„Eredj, öltözködj föl leányom,
Légy szép ma este, gyermekem!“

Nagyon gyanús volt ez a pár szó
S melylyel mondta, az a mód,
S mikor az operához értünk,
Sejteni kezdtem a valót.

Tényleg bejött két fölvonás közt
A páholyunkba egy alak,
Fehér a nyakkendő, a keztyü
És vadonatúj rajt' a frakk.

Véletlenül . . . be is mutatják,
Székkel kínálják . . . ő leül . . .
És a Fekete dominóért
Félóra hosszat lelkesül.

„Elragadó a muzsikája,
Oly finom, bájos, isteni . . .“
— Igen uram! . . . „Mily fiatalság!
Aki ezt írta, nagy zseni!“

— Igen uram! . . . „Én . . . én imádom . . .
Ez ízlést . . . ezt a szellemet . . .“
— Én is uram! S kacagni kezdtem,
Hogy jobbízüen nem lehet.

„Kisasszony . . . ön tán a Fehér nőt
Szereti jobban? . . .“ Hahaha!
Hahaha! Tovább kacagtam.
„Csönd! csönd!“ rivallt rám a papa.

„Elragadó a muzsikája . . .
Hatalmas, nagyszerü, remek . . .“
Hahaha! Én csak kacagtam,
Talán még most is nevetek.

Az ifju elhült, meg nem értve
A kacagás, hogy mit jelent;
Elment, apám az jól lehordott
S a házasságom füstbement.

Önök azt mondják, ne búsuljak,
Majd máskor jobban sikerül —
Hiába minden! Tudom, érzem,
Hasztalan kezdeném elül.

Minden ilyen beszélgetésem,
Ha van hozzá vagy nincs zene,
Mindjárt az első pillanatban
Haha . . . Kacagnom kellene.

És bár csinos leányka volnék,
— Van, aki ezt állítja, sok! —
Megérem, hogy a kacagástul
Majd férjet sohasem kapok.

Kivéve azt a nagy szerencsét,
Ha lesz valaki valahol,
Ki előbb elvesz feleségül
S nekem csak aztán udvarol.

Hallom megint a jó tanácsot,
Van erre mód . . . bevált . . . csodás . . .
Gondoljak holmi szomorúra,
Ha elfogott a kacagás.

Valami búsra, feketére,
Amiben nincs jó kedv, derü,
A miniszterre — ki bukóban,
A drámára, — mely nagyszerü.

Sajnos, e pompás mód, amelyet
Sikerrel próbálhatna más —
Nekem nem használ, nálam éppen
Ellenkező lesz a hatás.

Én megfordítva gondolok rá,
Igy a megoldás egyszerü,
Nálam a dráma — az bukik meg
És a miniszter — nagyszerü.

Higyjék el azt, a rossz rosszabb lesz,
Ha erőszakkal nyomjuk el.
Akarj nagyon komoly maradni
És biztos, hogy kacagnod kell.

Olyan könnyü komolynak lenni,
Amíg nem gondolunk reá . . .
Például én . . . én igy maradnék . . .
Ily komoly arccal még soká.

Beszélek is . . . egész nyugodtan
S nem kacagok . . . nem kacagok . . .
De jusson egyszer az eszembe,
Hogy mily nagyon komoly vagyok . . .

Abban a percben . . . semmi kétség,
Menten kacagni kezdenék . . .
Tessék . . . alig jutott eszembe . . .
Megint kezdődik . . . ez derék! . . .

Haha . . . hiába . . . nem szokom le
Haha . . . hibámról, nem, soha . . .
Hahaha . . . ezer bocsánat . . .
Tovább nem bírom . . . Hahaha . . .

(Kacagva kifut.)

HELTAI JENŐ

Új Erzsébet-emlékművek

Amit tavaly mondottunk, megismételhetjük ezidén is: Erzsébet-emlékmű sohasem lesz ezekből a pályázati művekből, amíg a kétmilliós budget súlya nehezedik a szobrászokra és építészekre. Egy törékeny, világtól elvonult asszonynak nem lehet olyan jellemző monumentumot állítani, amelybe a szobrász és építész bele tudna ölni két milliót. Igazolják ezt a nézetünket a második pályázatra beérkezett s most kiállított összes számbavehető munkák és igazolja a zsüri ítélete is, amely utóbbiról mindjárt itt megjegyezzük, hogy általában szakszerü, velős és igazságos.

A szegény szobrászok és építészek most benne vannak a bajban. Rengeteg fáradságot és komoly iparkodást gyúrtak agyagukba: mégse lett, mert nem lehetett belőle Erzsébet-emlékmű. Valamit azonban megtanultak a két évi gyötrődés közepette: azt, hogy miképpen kell egy hegyet művésziesen dekorálni. És tanulni mindig üdvös dolog. Bárcsak átestek volna egy ilyen sanyaru kurzuson Budapest összes névtelen városrendezői is. Akkor nem nyulna hosszúra az ábrázatunk, valahányszor a balsorsunk az eskütéri híd tájékára vezet.

A szobrászok és építészek tehát nekimentek a hegynek, a várhegynek. Az ostrom célja: az a terep, amely a Szent-György-tér, az alagut és a sikló pályateste közé esik. Tehát egy hegyfok, egy lejtő és egy sík tér. Hogy mindez egy emlékszobor hatáskörébe essék, azt ép észszel senki sem kívánhatja. A problema tehát a városrendezés és a hegydiszítés bonyodalmas föladata elé állította a pályázókat. Egy hegy átalakításába, egy városrész rendezésébe már sikeresen lehet két milliót beletemetni. De mihelyest így áll előttünk a kérdés, nincs jogunkban a művészeknek szemére hányni, hogy Erzsébetjük nem intim. Vitatkozhatunk a lelkes magyarok tömött erszényével, áldozatkészségével, esetleg a szoborbizottsággal, de nem a pályázókkal. Muszáj költekezni, gavallérosan és szilajon: innen ered az, hogy valamelyik pályázó ezernél több köbméter követ épít a hegyfokra. Ez a húszezer métermázsa márvány vagy mi egyéb maga is külön hegy a hegyen. Javarészét persze az építész foglalja le a maga számára. De a szobrászok sem röstek: jelenlétüknek ők is látható bizonyítékát akarták adni s ezért a legtöbb pályamű hosszu processzióktól ékes, némelyiken népvándorlások hullámzanak, másutt meg országos vásár fejlődik. Csodálni való, hogy ezeket a kényszer-diktálta csoportokat minő artisztikusan, igazán derekasan oldották meg néhányan, például Zala, Margó, Popper, Telcs. Ha ez kínálkozott nekik feladatul, úgy igazán kivágták a hatvágást, bár új momentumot nem adhattak vele. Mindjárt örömmel kell megállapítanunk azt is, hogy ezek a művészek értik, mit jelent ez a szó: kő. Mert csakugyan anyagszerűen, azaz a kő jelleméhez híven fejlesztették csoportjaikat.

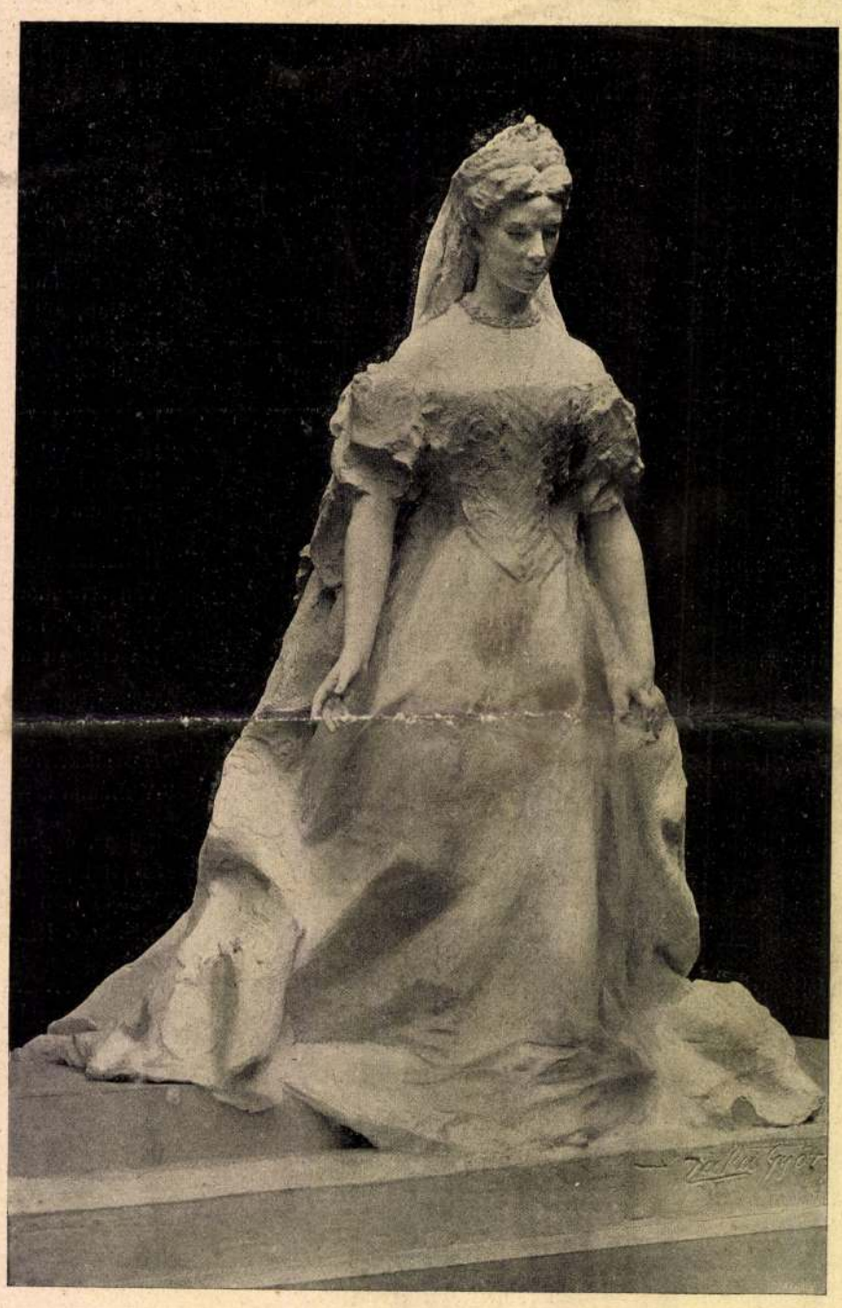

A KIRÁLYNÉ
ZALA GYÖRGY MÜVE

Azt kérdezhetné valaki: mi közünk az anyagszerűséghez, a kőből való fejlesztéshez, amidőn nem ilyen plasztikai elvek bemutatására, hanem Erzsébet királyasszony dicsőítésére adogatta össze a magyarság az ő koronáit?

Válaszunk megint csak ez: teljességgel lehetetlen a felséges asszonyt jellemző emlékművet készíteni ennyi kincsen. Valami mást kellett tehát csinálni s örüljünk, ha ezen a más valamin a fiatal magyar szobrászat tiszteletre méltó minőségeket tud bemutatni. Ami nem csekély dolog. Mert azelőtt is, a mostani pályázaton is nem egy különben jó hírnevü szobrászunk bizonyította be, hogy nem ért eléggé az anyagához, hogy lazán, összefüggéstelenül, antiplasztikusan fejleszti kőmunkáját. Legtöbbször a fiatalok biztosabban ülik a nyerget, mint sok régibb maestro. Mi több, van itt egy új név is, a Popperé, aki most tünt föl és nagyon sokat igér. Szinte előre látjuk már, hogy bekövetkezik itt is a nimbusok eltolódása és hogy csakugyan a jobb ellensége a jónak.

Mivelhogy csaknem szószerint aláírjuk a birálóbizottság verdiktjét, nem terjeszkedhetünk ki az egyes

Az Erzsébet-emlékmű pályázat MARGÓ, POPPER, SCHEER ÉS FISCHER MŰVE - Erdélyi fényképe

művekre. A verdiktet ösmeri a közönség: minden napilap lenyomatta. Mindössze azt jegyezzük meg, hogy tisztán művészeti szempontból három munka kiváló figyelmet érdemel. Az egyik Zala-Bálint-Jámbor, a másik Margó-Popper-Scheer-Fischer, a harmadik Telcs-Tőry műve. Ezek legközelebb ismét versenyre kelnek egymással, ha ugyan nem fáradnak bele a művészek. Mert nem csekély idegmunka három éven át folyton ezzel a feladattal foglalkozni. Lehet, hogy ez a fáradtság valamely meglepetést is eredményez: egy pihent szobrász és építész, akik eddig nem törődtek az ügygyel, esetleg elébe vág a többinek.

Egyet azonban törülni kellene az uj pályázat feltételei közül: az „abszolut műbecset". Abszolut műbecsü, ahogy mi értjük ezt a fogalmat, van itt is. A bizottság azt mondja, hogy nincs. Es ebben lehetetlen megegyezni. Egy dráma vázlatából láthatom, hogy esetleg kitünő dráma fejleszthető belőle vagy pedig hogy éppen nincs benne drámai mag. De abszolut műbecsü drámai vázlat elképzelhetetlen.

Valaki azt mondhatná, hogy e pályaművek egyikén másikán teljesen meg van oldva egy relief, egy csoportozat stb. Ámde ezt még nem lehet abszolut műbecsűnek minősíteni, mert az csak magában véve helyes plasztikai megoldás, de nem jellemzi vagy nem jellemzi tökéletesen a királynét. Ezt azonban csak laikus mondhatja, aki nem ösmeri a pályázati föltételeket s tehát naivul azt hiszi, hogy komolyan Erzsébet-emlékműről van itt szó. Rögtön rácáfol az ominózus két millió. A pályázat a mai formájában nem célozhat igazi pur et simple Erzsébet-emléket. A mai formájában hegyrendezést céloz, lehetőleg vonatkozással a megboldogult királynéra.

Igy állván a dolog, a plasztikáé és architektúráé az első hegedü s nem azé az irodalmi elemé, azé a Heine-költeményé, amely a poézis hangulatával akarja diszkréten körülvenni azt a törékeny asszonyi alakot. Mert, ha a nagybizottság komolyan azt akarná, hogy bensőséges és költői Erzsébet-emlék álljon Budán, akkor azon a két millión nem egy, de tíz Erzsébet-szobrot rendelne meg 20—25,000 koronájával.

Sajnálni való, hogy művészeink ilyen bajos helyzetbe keveredtek. Ebből nem fognak ép-kézláb kimenekülni. Csak akkor, ha egészen mellékesnek fogják venni Erzsébet alakját és egészen a hegydiszítés problemájával foglalkoznak. Mert ki van zárva, hogy valaki húszezer métermázsa kővel adja jellemrajzát egy filigrán hölgynek.

LYKA KÁROLY

Idegen írók

Paul Arène

A régi gárdából, szelid, de élénk fantáziáju délvidéki, akinek az a szomorúsága, ha valaki túlságosan komolyan találná őt venni.

Különben a nagy Daudet rokona a francia irodalomban, a legegyenesebb ágon. Annyira rokona, hogy az irodalmi rágalmazók szerint a Malom meséit nem is Daudet írta, hanem Paul Arène, aki valaha a módosabb Daudet mellett titkároskodott.

Bemutatjuk majd néhány novelláját, most, elsőnek az itt következőt.

A puszta sziget

Emin pasát, Stanleyt és a Kongót emlegettük, amikor Kazoár barátom, Kazoár Anakharzis, egy szőke marseillei, aki Havreban született, mert tudni kell, hogy vannak olyan emberek, akik bár egyéb tengerparti városban pillantották meg a napvilágot, mégis született marseilleiek — —

De hol is maradtunk csak?

Belegabalyodtam a mondatomba . . .

Igen!

Tehát a nagy utazókról és fölfedezőkről beszélgettünk, amikor Kazoár Anakharzis barátom, a jeles pipagyártó igy szólt:

— Ami az efajta fölfedező utazásokat illeti, szinte kedvem volna elbeszélni önöknek a magamét, amelyet húsz év előtt cselekedtem, szigetemet keresvén.

— Hogy, hogy?! Önnek egy szigetje volt?

— Meghiszem azt. Egy puszta szigetem. Örökségül maradt reám. Csak az a nyomoruság, hogy mire megtaláltam, már nem volt puszta. Laktak rajta jócskán.

Igy szólt barátom, Kazoár Anakharzis és néhány pillanatig szomoru merengésbe merülten hallgatott.

Mi pedig készülődtünk elbeszélésének meghallgatására.

Kellő erőt gyűjtvén, a következőket beszélte.

— Önök talán tudják, hogy marseillei nagybátyánk, akit mindenki csak Afrikainak hivott a Bodul-kávéházban, elhalván, csinos kis vagyont hagyott ránk. Lassan, becsületesen gyűjtötte:

a guineai partok mentén azokat a szegény szerecseneket szabadította ki zsarnok törzsfőnökeik körmei közül, akik teljes életükben boldogtalanok lettek volna, ha nagybátyánk közbe nem veti magát érdekükben. De ő közbevetette magát, elszállította a szerecseneket s elhelyezte őket, hol itt, hol amott, különféle cukornád-ültetvényeseknél, csöndes, gondatlan életet biztosítván így hátralevő napjaikra.

Később atyám is meghalt. Maradt, ami maradt, biz én eléldegélhettem volna belőle békés nyárspolgári módra. De hát a sors másként intézkedett velem.

Mint annyi mást, engem is elkapott a becsvágy. Ennek köszönhetem, hogy bár ötven éves multam, ma is árulom még a pipákat, holott a készből élhetnék, ha . . .

Csönd. Aztán így folytatta elbeszélését Kazoár.

— Mondom, kevéssel atyám elhunyta után, egy esős reggel az jutott az eszembe, hogy szétnézek a rakodóparton. Lesétáltam a zsibárusok soráig. Nagy rakás haszontalanság hentergett ott szanaszét, hisz tudják, amit a hajósnép szed össze az úton: kitömött madarak, nagy gyikok, kagylók, szárad növények, ócska tengerész holmik. Kutattam köztük, hogy tán találok valami arravaló holmit, aminek megörülne a kaszinónk.

A KIRÁLYNÉ
Mintázták Margó és Popper

A mint így lapozgatok egy kezembe kerülő gálya-naplót, egy lepecsételt levélboríték húll ki belőle. Rajta nagybátyánk írása:

„Unokaöcséim közül annak, Máriusznak, Anakharzisnak vagy Trofimnak, akinek éppen szűken állnak az akciái."

Tudvalevőleg, mióta a rómaiak, a görögök s Krisztus urunk apostolai megfordultak Provánszban, csak ez a három keresztnév járja a mi családunkban.

Az én akciáim ugyan elég tisztességesen állottak akkoriban, legalább is külömbül, mint Máriusz és Trofim testvérek akciái, de mindazáltal feltörtem a pecsétet. Nem illett, annyi szent, s szavamra, meg is bántam azóta!

A levélborítékban egy levél s egy térkép volt, megsárgult régi papiros mindakettő s mindakettő nagybátyánk tolla alól került ki.

A levélben megírta nagybátyánk, egyszerűen, mint aféle ember, akinek nem kenyere a dicsekvés, hogy mi történt vele az Óceán egy szigetén, hova mint hajótöröttet vetették őt ki a hullámok.

Ott, mint Robinzon, de kissé intelligensebbül rendezkedett be, hogy megélhessen. Táplálkozott, ahogy tudott, hol jól, hol meg gyatrán, inkább gyatrán, mint jól; ruházata madártollakból állott s így tengődött, míg egyszer maláj kalózok, akik édes vízért kötöttek ki a szigetén, ott nem lepték őt a parton. Éppen aludt. Rajtaütöttek, foglyul ejtették, hajójukra hurcolták s őt tették meg szakácsuknak, mert a szakácsot, aki könnyelmüen lubickolt a tengerben, akkoriban kapta be egy nagy cápa.

Nagybátyánk részint örvendett, hogy így szabadulhatott a puszta szigetről, részint azonban sajnálta is a dolgot.

Rögtön meg fognak érteni: nagybátyánk örvendett a hirtelen távozásnak, mert veszettül lassan mászott az idő azon a lakatlan szigeten, de meg reménykedett, hogy előbb vagy utóbb, majd csak megmenekszik a kalózfogságból s hazakerül Marseillebe. Hanem azért mégis bántotta őt kissé, hogy így meglepték, összekötözték s elszállították, mielőtt mukkanhatott volna, holott mérhetetlen kincsei voltak elrejtve azon a szigeten.

— Kincsei?! . . . Kazoár!

— Kincsei bizony. A sziget, amint már említettem, nem lévén valami túlságosan termékeny, nagybátyánk tápláléka főként az az osztriga volt, amelyet apály idején szedett a parti sziklák tövében. Fanyar ízü, bőjti holmik voltak biz' azok, de néha aztán kárpótolta magát, egy-egy sikerült kavicshajítással madárpecsenyére is tett szert. Valami szarkafaj szállott meg időnként a sziget bokrai közt, piros, meg kék tollazatu kövérke szárnyasok.

Történt, hogy egy reggel, osztrigafalatozás közben, nagybátyánk szinte fogát törte, úgy ráharapott valami kemény golyócskára. Megnézi s akkor látja, hogy biz az gyöngy, még pedig a legszebb fajtából való keleti gyöngy. Másnap — vannak az ember életében ilyen malőrös hetek — tényleg kitörött egyik foga, mert akkor meg valami sárga ércre harapott. Szarkát evett, annak a gyomrában volt egy színarany rudacska. Eztán már jobban ügyelt étkezés közben s nem is bánta meg: egyik aranyrudacska a másik után került elé a madarakból s ráadásul olyikban fényes kavicsokra talált, mind rubint meg gyémánt volt az, de ő csak akkor vette őket gondosabban

szemügyre amidőn zsebórájának üveglapját megkarcolván egygyel, meggyőződött, hogy milyen becses ásványok.

Némi elővigyázattal fogyasztotta ezután a gyöngyökkel fűszerezett nagy osztrigát, nemkülönben ama madarakat, amelyek csakúgy, mint a mi szarkáink, szerelmesek lévén minden ragyogó s fényes holmiba, aranydarabkákkal és csillogó drágakövekkel szedték teli a begyüket.

Nagybátyánk összegyűjtötte az így lelt csecsebecsét, ma ezt, holnap amazt, szinte gépiesen, mint a rendhez szokott ember, anélkül, hogy valami határozottabb szándékot táplált volna, mire fordításukat illetőleg. Végre annyi volt, hogy rettentő, — akkor aztán összelapátolta a tömérdek gyémántot, gyöngyöt s aranyat egy barlangba, a barlang elé követ hengerített, a kőre pedig, minden eshetőségre számítván, rávéste vezeték- s keresztnevét, születése helyének és évének adataival egyetemben.

Hogy nagybátyánk miként szabadult ki a maláj-rabságból, miként jutott vissza Európába, hosszu volna azt elbeszélni s kevésbbé érdekes. Elég, ha annyit tudnak, hogy megérkezve Marseilleba, részint a kiállott szenvedések, részint pedig előre haladott kora, de meg üzletének növekvő gondjai sem engedték, hogy ismét tengerre kelljen.

A mi tőle tellett, azt megtette családja, illetve unoka-öcscsei s dédunokaöcscsei érdekében: pontosan lerajzolta szigetjének földrajzi fekvését, hogy alkalomadtán megtaláljuk az elhagyott kincseket.

Na, tudják, az a térkép! . . . Csudás térkép! Ha egy vak, meg egy béna nekiindul, akár egy szál deszkán egyenest oda ladikázhatnak. Eset nincs rá, hogy eltévedjenek a tengeren. Az egész annyi, hogy az ember lemegy Jávába, kissé baloldalt elvitorlázik egy jelentéktelenebb sziget mellett, aztán megkapja a harmadik, aztán a negyedik szigetet, onnan pedig csak egy ugrás az ötödik s az a mi szigetünk.

Képzelhetik, hisz ki haboznék ilyen esetben, hogy pénzzé tettem ingatlanaimat, megbizható személyzetet toboroztam egy szilárd kis kétárbocosra, amelylyel bátran neki indulhattunk a Vöröstengernek és az indiai Oceánnak. Bevártuk a kedvező szelet, horgonyt szedtünk s Isten hirével, előre!

Harminc nap multán, mint az óramutató, olyan pontosan, elértük Jávát; a vak is ráismert volna a térképen megjelölt három következő szigetre s a ránkvirradó vasárnap, ott láttuk magunk előtt a kéklő távol szintjén, pálmákkoszorúzta korálsziklák közepette nagybátyánk szigetjét.

Amint jobban közeledünk, a másodkormányos így szól hozzám:

— Kapitány, minha egy világítótornyot látnék! . . .

— Világitótornyot?! Egy puszta szigeten?! Tán az eszed ment el?!

— De bizony világítótorony, kapitányom! Ott meg a kikötő! . . . Ni, a rakpart! . . . Meg a házak! . . .

Tényleg, nekem is úgy tetszik . . . Eh! nyilván csak a szemünk káprázik? Vagy tán délibáb? — mondok neki, amikor egyszer csak elénk érkezik a kalauz-sajka s rajta a fináncok . . . Furcsa kis puszta sziget, ahol kalauz, meg vámőrség fogadja az embert! . . .

Hja, bizony, — már akkor hat esztendeje mult, hogy nagybátyánk puszta szigetje megszünt puszta lenni. Kissé megkéstem. Egy amerikai megelőzött, térkép nélkül, csak úgy találomra, rábukkant a szigetre s elcsipte orrom elől a kincses barlangot. És menten várost épittetett magának, gyarmatosokat telepített a szigetre, ujságot alapított, színházat épittetett, bevezettette a gázat, a villamos világítást és minden menydörgős menykőt. Óh, az amerikaiak nem tétováznak, főként, ha befektetendő alaptőke gyanánt félmilliárdnyi szűzarany, gyémánt és keleti gyöngy áll a rendelkezésükre.

Annyi tisztesség mégis volt bennünk, hogy a várost Kazoárfoknak nevezték el. Ha egyéb nem, hát ennyi is jól esik az embernek.

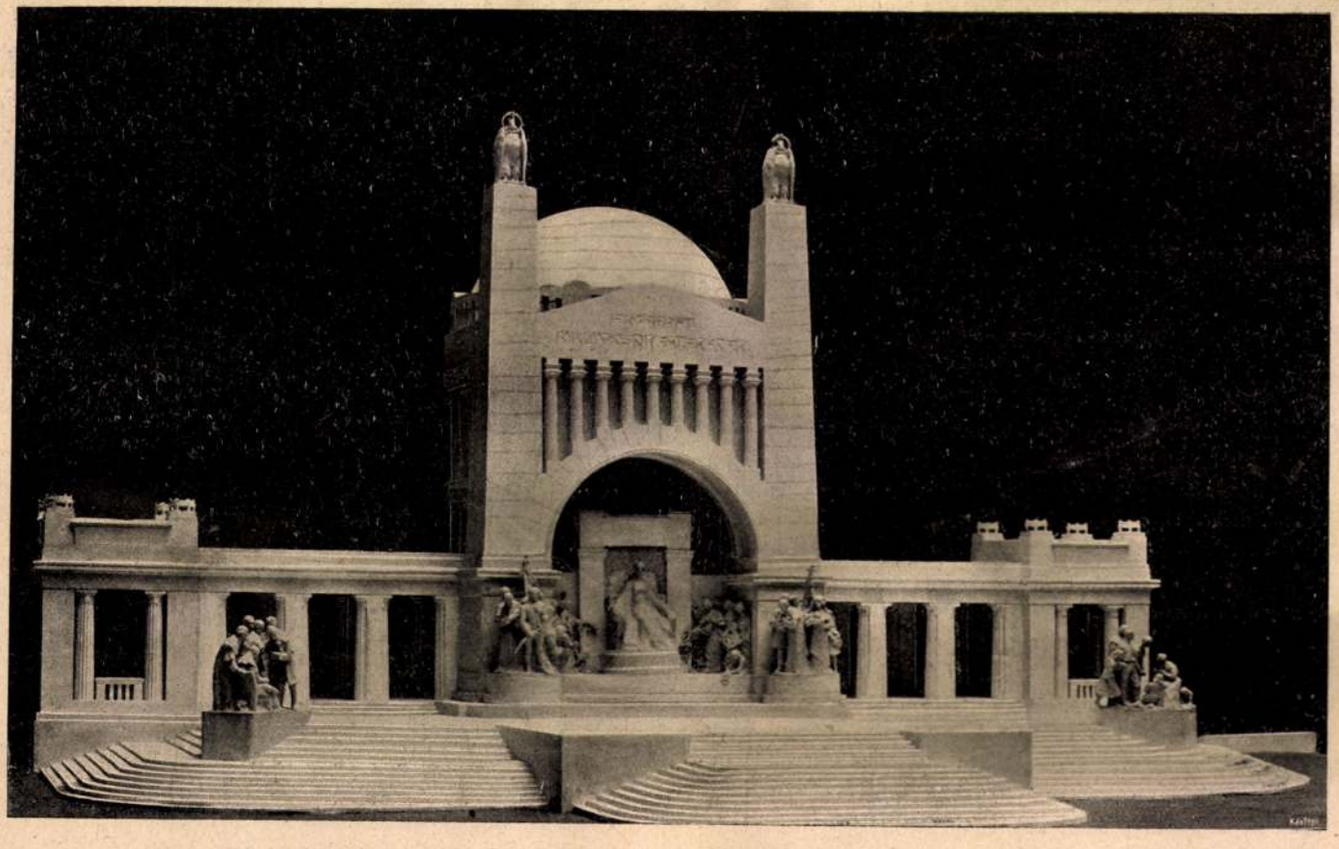

Az Erzsébet-emlékmű pályázat — Erdélyi fényképe

IFJ. ÉS ID. MÁTRAI ÉS HIKISCH MŰVE

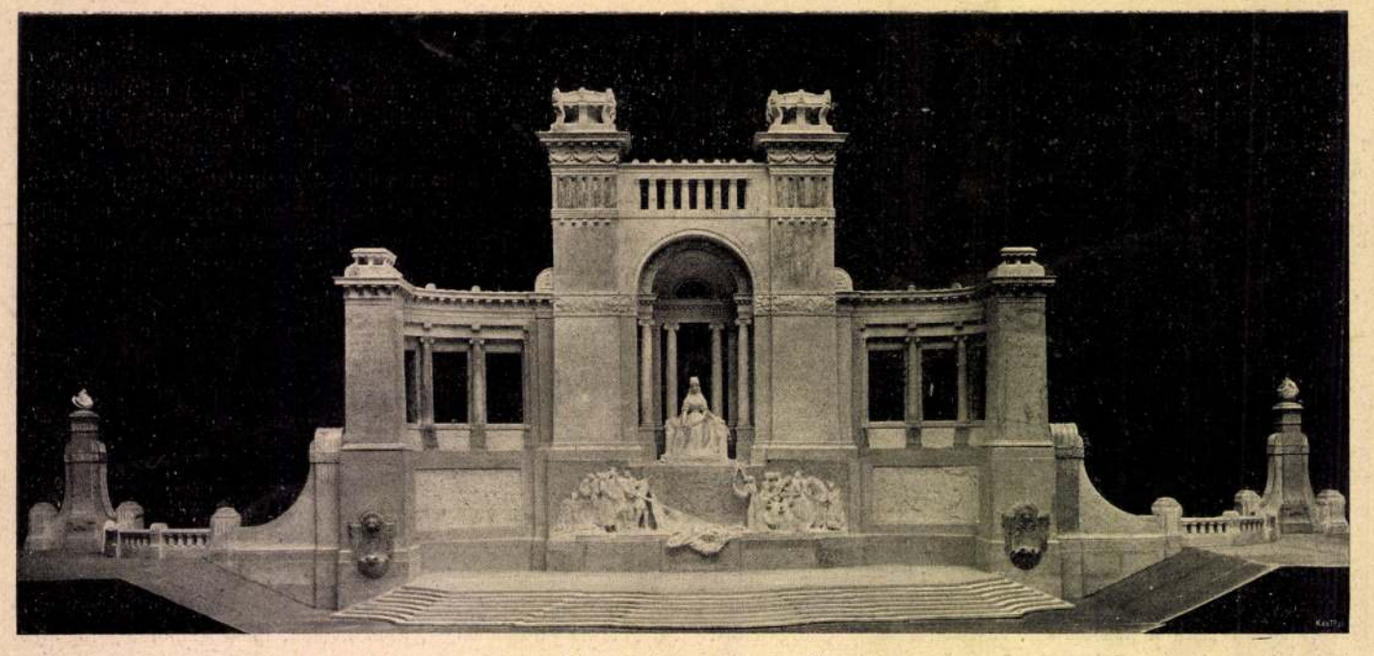

DAMKÓ, PAPP ÉS SZABOLCS MŰVE

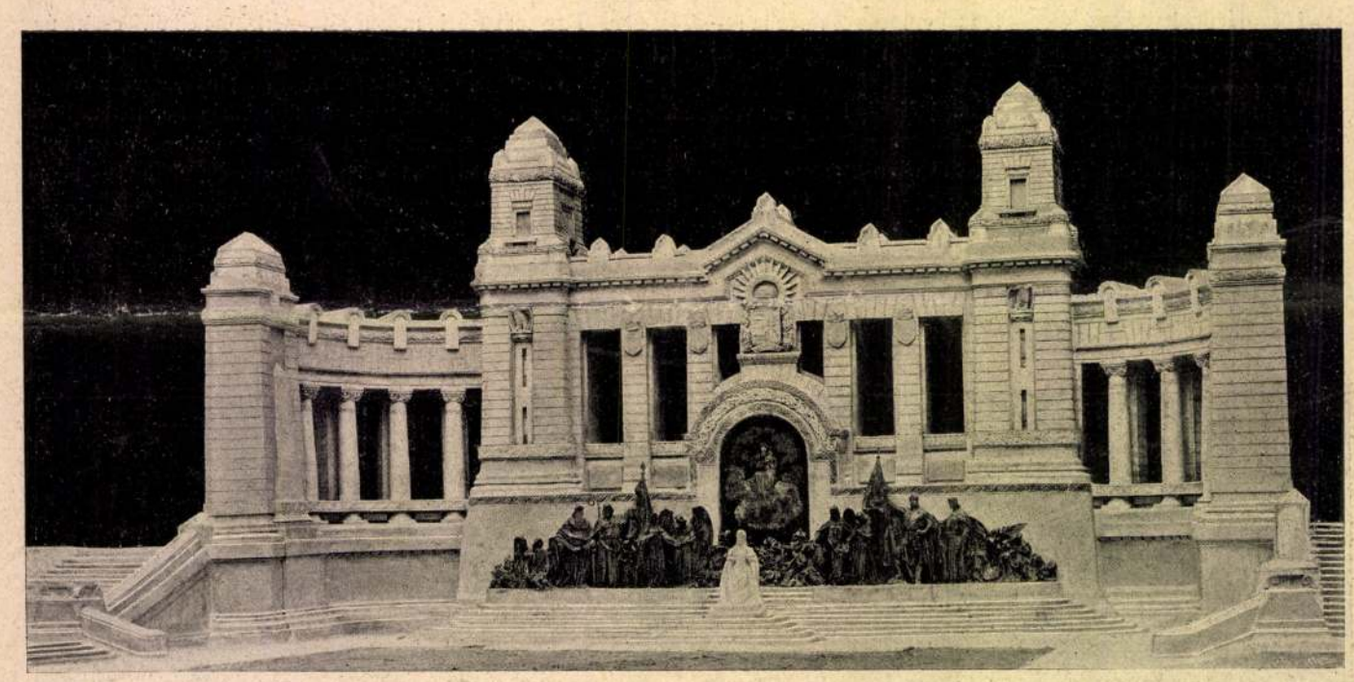

Az Erzsébet-emlékmű pályázat — Erdélyi ényképe

FADRUSZ, KORB ÉS GIERGL MŰVE

Mitévő lehettem? Nem volt egy huncut fityingem sem, mert persze, hasztalan folyamodtam jobbra, balra, az államkincstár kereken megtagadta a kincseket illető jogos követeléseim kielégítését. Személyzetem faképnél hagyott, a kétárbocoson tuladtam, már-már szinte éhen vesztem. Végre is beadtam a derekamat, megviziteltem a városi tanács előkelőbb tagjait, a többiekhez beadtam a névjegyemet. Névjegyeim a városi levéltárba kerültek, nekem pedig megszavazták a városi szobor őrségét, mert szobrot emeltek volt az öreg Kazoár emlékére.

Hat hónapig dobogó s lángoló szívvel türtem e hallatlan megalázást, hivatalos kék libériába öltözve őriztem nagybátyánk szobrát. Igen, hat hónapig . . . Ezalatt sikerült garasonként összekuporgatnom annyit, hogy jegyet válthattam az európai postahajóra — talán már említettem, hogy direkt hajóösszeköttetést is létesítettek az én puszta szigetem és Marsaille között? . . . Na! köztünk legyen mondva, az is nagy mamlasz ám, aki hisz még manapság a puszta szigetekben! Nekem ugyan beszélhetnek!

— Ezt ugyan előre is meggondolhatta volna.

— Előre is?! Előre is!? . . . Ha az ember mindent úgy meghányna-vetne előre, soha senki a világon nagy dologra nem vállalkoznék! (Md.)

VANNAK REGÉK

Vannak regék, miknek a végét várom —
Vannak dalok, miket meg nem daloltam —
Hogy átálmodjam: vár reám egy álom.

Itt kell maradnom. Még nem halhatok meg.
Még vannak könyek, miket el nem sírtam.
És nem egy titok, amit meg nem értek . . .

Erdős Renée

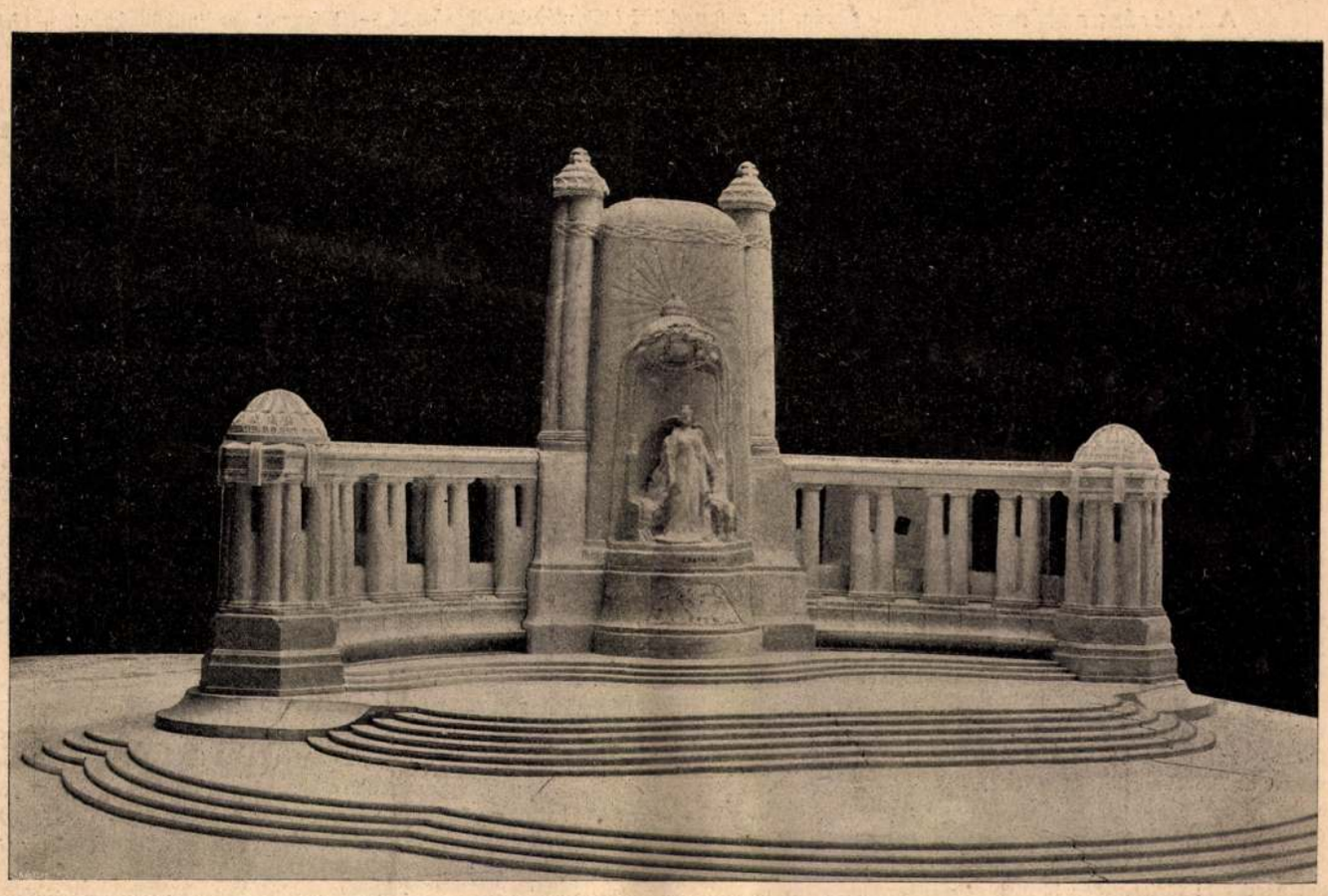

Az Erzsébet-emlékmű pályázat — Erdélyi fényképe

MARÓTI RINTEL GÉZA MŰVE

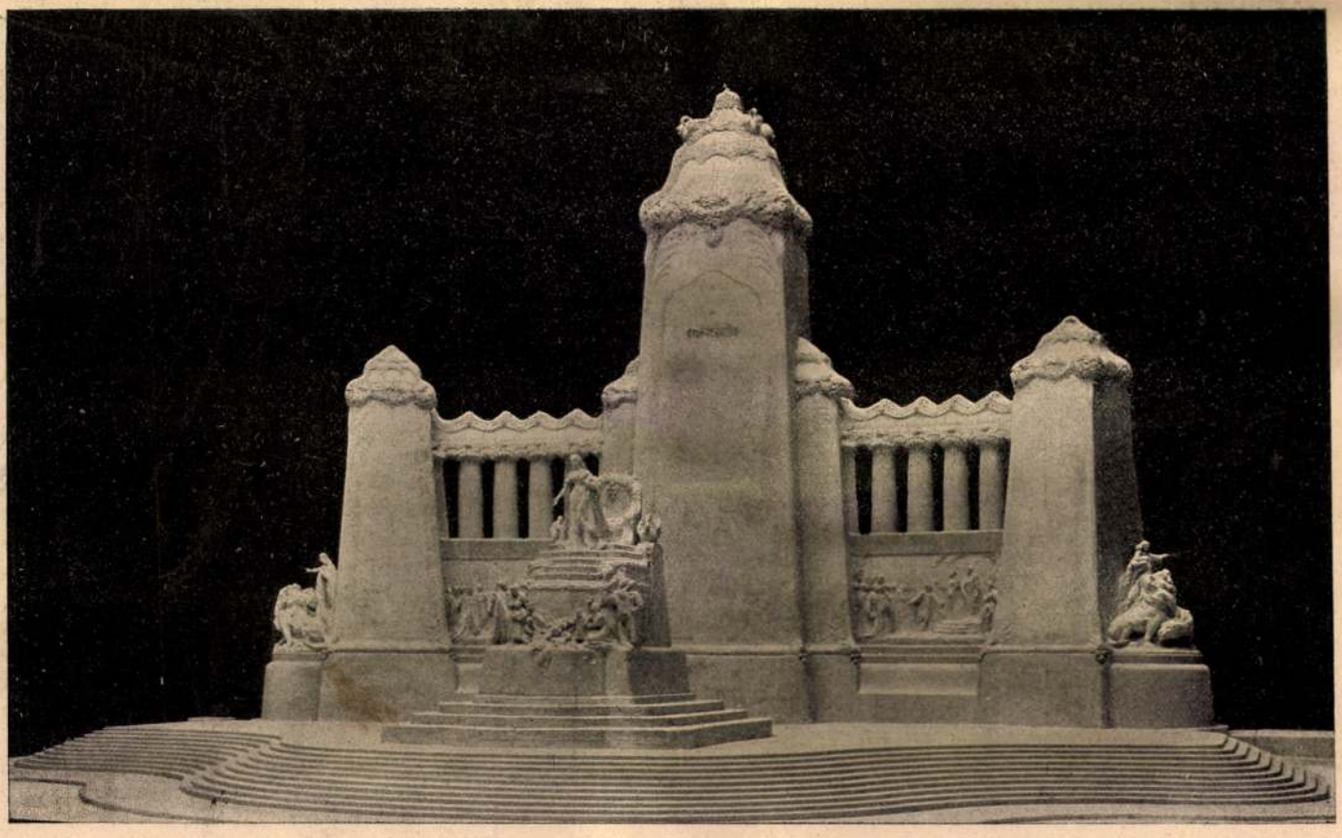

Az Erzsébet-emlékmű pályázat — Erdélyi fényképe

RÓNA ÉS LEITERSDORFER MŰVE

A luteránus Róma

A luteránus Róma: Nyiregyháza, tíz és egynéhány mértföldnyire Debrecentől, a kálvinista Rómától, a napokban ünnepelte százötven éves alapításának fordulóját. A magyar városok történetében százötven esztendő kevés idő. A legtöbb nagy városunk születésének és életének története egybekapcsolódik a nemzet történelmi multjával. Kolozsvár fejedelmeivel, Debrecen hajduival, Temesvár törökháboruival, megannyi oszlopfej a történelmünkben.

Nyiregyháza, — a lankás, hepehupás Nyírség szélén — széles, falusias utcáival, poros országútjaival és nagykiterjedésü bokor-tanyáival nem a harcosok, hanem a földmívelő magyarok dicséretét hirdeti. Talán a tatárjáráskor élt itt az utolsó verekedő vitéz, — azóta a város újjáalapításának százötven esztendejében, a magyarságnak az a része lakott itt, amelyet a régi krónikák pásztorok, földmívelők, állattenyésztők sorában emlegetnek. Míg a tüzes hajduk a környéken keresve-keresték a csatepatét, a nyiregyháziak szép lovakat neveltek a vitézek alá és fegyverük a kasza-kapa volt. A város címerét — a nyírfát és a templomot — a béke szellői lengték körül és a régi patriciusok csak az időjárás viszontagságaitól féltek. Az ellenséggel józanul megbékültek. S így a jómódu Nyiregyháza csupán a nemzet gazdasági történetében biztosított magának helyet.

Hogy a mai Nyiregyháza város lett és földmívelő jellegét levetkőzte, tette a vármegye, amely a vén Nagy-Kállóból Nyiregyházára költözött. A régi kállói vármegyeházban, amelynek fedelét minden tisztujításkor fölperzselték a szabolcsi kurta-nemesek, az egykori nagy alispánok emlékét ma már mi sem hirdeti. Beteg embereket gyógyítanak az öles falak között és Kálló együtt halt meg a régi vármegyével. Zeg-zúgos, kutyaszorító utcáin csudálkozva jár az idegen: itt élt volna hajdan a híres Zabolch vármegye, a nevezetes Kállayak itt mulatoztak volna?

Csak az ódon házak beszélhetnének a multról, a nemes vármegye a józan Nyiregyházán többé nem a híres tintapecsétes asztaloknál kormányozott, hanem egy minisztériumhoz méltó palotában és már az útmesterek között sincs egy se a régi „uram-bátyám"-ok közül. A gazdaságos és takarékos Nyiregyháza józan „tirpákjai" között elmulott a vármegye minden romantikája. A vármegye és annak urai évtizedeken át — talán még ma is egy kissé — lenézték a nyiregyháziakat, velük nem barátkoztak, éltek a városban, mint egy külön város és a nyiregyházi gazdák jól táplált, híres szépségü négylovas szekerei között a megyei urak keshedt csézái a rossz lovakkal haragosan hajtattak el. A legkisebb vármegyei irnok is fumigálta a nyiregyházi polgármestert, a megye huszárjai pedig kiverték egyszer az egész városi rendőrséget a megyeházból. Hja, a vármegye nem tudta elfelejteni multját! Még a híres cigányprimás, Benczi Gyula is csupán a megyei uraknak muzsikált.

Sokáig tartott a háboru a város és a megye között. Tíz esztendőbe került, amíg a megye beleegyezett, hogy a város kutat furasson a piacán. Ha a forradalmi idők után következő bujdosás Nyiregyházára nem veti a híres Riszdorfer Jánost, a város későbbi nótáriusát, talán még ma sincs kútjok a nyiregyháziaknak.

No, de a jó Isten csak szereti az ő luteránusait, — ide küldte közéjök bölcsnek, vezérnek Riszdorfer Jánost.

Riszdorfer Jánossal nem lehetett tréfálni. Furfangos, nagyeszü ember volt. Hiába keresnénk a jegyzőkönyvekben a nagyeszü nótárius cselekedeteit. Riszdorfer János nótáriuskodásának idejéből alig maradt fenn jegyzőkönyv a város levéltárában. Még pedig abból az egyszerü okból, mert a nagyeszü nótárius sohasem írt jegyzőkönyvet. Irtózott minden fizikai munkától. A városi gyűléseken a mult gyűlés jegyzőkönyvét rendesen egy üres papiroslapról olvasta fel és sohasem tévedt egy jottával sem.

Csak a városi levéltáros csóválta a fejét, végre tíz esztendő után figyelmeztette a nótáriust:

— János, minket fegyelmi vizsgálatba vetnek. Mi lesz már a jegyzőkönyvekkel?

— Igaz, biz a! — felelt Riszdorfer. — Már magam is restellem a dolgom.

És hamarosan lediktálta egy gyorskezü íródeáknak a tíz esztendő előtti jegyzőkönyveket.

Hej, az öreg Riszdorfer János! Régi gazdák még ma is leveszik a kalapjukat, ha a nevét hallják. Pedig egyszer úgy elment a városból, hogy három esztendeig nem látták!

A városnak nagy pöre volt és a hozzávaló iratok a bécsi levéltárban voltak. Nosza pakkolj nótárius, eredj az iratokért! Ellátták pénzzel, elkisérték a város határáig, a nótárius pedig utazott Bécsbe.

Mit, mit nem csinált ott, azt élő ember nem igen tudja. Csak nem akart hazajönni, de annál sürűbben érkeztek a Vörös ökör fogadósától a számlák — nótárius uramért. A város eleinte csak fizette a számlákat, a nótáriusné pedig nem tudott hová lenni a csodálkozástól:

— Ugyan mire kell Jánosnak az a sok gyertya?

Persze nem tudta, hogy a fogadósok a gyertyával pazarul bánnak — a számlában.

Végre megunta a magisztrátus a várakozást, egyik levelet a másik után küldte a nótáriusnak: jöjjön haza. De Riszdorfer János csak nem jött.

Akkor aztán azt fundálták ki, hogy fizettetlenül küldték vissza a Vörös ökör számláit. Riszdorfer János erre se jött.

A magisztrátus elvesztette a fejét: mit csinálnak ők nótárius nélkül? Láb fej nélkül, kéz izom nélkül lesznek. Addig tanakodtak, amíg elhatározták, hogy a város legtapasztaltabb embereit felküldik Bécsbe nótárius uramért. Biztonság okáért Riszdorfernét is magukkal vitték. De ha nem vitték volna, akkor se maradt volna otthon a tekintetes asszony: „hátha valami frajlába bomlott az a szegény János?"

Ment a deputáció, ment. Elérkeztek Bécsbe, el a Vörös ökörbe. Riszdorfer János ott ült a szobájában és szokás szerint pipázott.

— No eljöttetek! — mondta nyugodtan.

— El ám! — felelt a polgármester. — Hát mért nem jött haza nótárius uram?

— Elfogyott az utiköltségem! — felelt nyugodtan a nótárius. — Itt maradtam zálogban.

Akkor aztán a Vörös ökörnek támadtak neki. Így, úgy, hogy tudott itt hitelbe tartani egy idegen embert. A német ravaszul mosolygott:

— Tudtam én, hogy kiváltanak ilyen nagyeszü embert!

Erre már nem tudott mit felelni a magisztrátus. Vitték nagy diadallal haza a nótáriust. Azután már akkor is féltették, ha a szomszédos orosi borházakba rándult ki az ismerőseihez. Hátha nem jön vissza.

Az új Nyiregyházának a történetében az öreg Riszdorfer Jánosnak legfelül van fölírva a neve.

Krudy Gyula

Heinrich Gusztáv

Az egyetem új rektora mint középiskolai tanár kezdette nyilvános pályáját. A budapesti evangélikus gimnáziumban tanította a német irodalmat. Tanítványai még most is örömmel emlékeznek tanítására, mert meg tudta kedveltetni velök tantárgyát és önművelésre buzdította őket. Mint egyetemi tanár is egyike a legkiválóbbaknak. Alaposan készül előadásaira s szellemes, vonzó formában adja elő a tanulságos anyagot. Az előadások után szivesen foglalkozik tanítványaival, segíti őket tanulmányaikban s másként is: az élesszavu, minden érzelgéstől annyira irtózó tanár sok szegény fiunak volt már titokban jótevője, segítője.

Heinrichnak, a tudósnak és írónak is nagy érdemei vannak. Elsősorban azt az érdemét kell kiemelnünk, hogy rendszeresen és nagy sikerrel kutatta a német irodalom hatását a magyar irodalomra. Az ily kutatásokat csak a nagy utánjárás, a szerencsés irodalmi tapintat teszik eredményesekké. Ezek a sajátságok tették lehetővé, hogy Heinrich alapítója lett az összehasonlító irodalomtörténet annak az ágának, amely a magyar-német kölcsönhatásokat tárgyalja. Heinrich általában kiadványaiban és értekezéseiben épp úgy, mint egyetemi előadásaiban, a szigoru filológiai módszerre figyelmeztette az irodalomtörténet munkásait. Ezzel hadjáratot üzent a retorizáló és üresen esztétizáló iránynak. Ebben látjuk az ő irodalmi munkásságának főérdemét. Azonkivül ismertette a német irodalmat a magyar közönség előtt nagy, összefoglaló munkákban s kisebb tanulmányokban. Józan itélet s élénk előadás jellemzik munkáit. Nagy munkásságot fejtett ki mint pedagogiai iró is, hirlapokban s folyóiratokban. Egyik ujjászervezője volt a Filologiai Társaságnak s egyik alapítója az Egyetemes Philologiai Közlönynek. Szerkeszti a Régi Magyar Könyvtárt, amelynek az a nagy érdeme, hogy a régi irodalomnak becsesebb s nehezen hozzáférhető termékeit csinos formában s gondos kiadásban, olcsó áron terjeszti. Szerkeszti a Franklin-Társulat Magyar Remekírók cimü gyüjteményét s az Egyetemes Irodalomtörténetet. Heinrich már nem fiatal ember, ha éveit tekintjük, de jó kedvben s munkabirásban vetekszik sok fiatal emberrel.

Heinrich Gusztáv, az Egyetem új rektora

A körmöcbányai honvédemlék

A Körmöcbányai Magyar-Egyesület lelkes titkárának, Bellaagh Aladár főreáliskolai tanárnak indítványára az 1848—49-iki nagy idők félszázados évfordulója alkalmából határozta el, hogy Aulich honvéd-hadosztályának a szkalkai hegyháton történt szerencsés átvonulása emlékére obeliszket emel.

Rendkivül válságos helyzetben volt 1849 január havában a Körmöcbányán elhelyezett Aulich-féle hadosztály. Félkörben fogta körül az ellenség túlnyomó hatalma, csupán a négyezer láb magas szkalkai hegyháton át vezető, járhatatlan Kuruc-út volt nyitva, amelyen egykor II. Rákóczi Ferenc is átvezette a hadát.

Aulich hadosztályának válságos helyzete s az a körülmény, hogy e hadosztály elvesztése majdnem egy lett volna az egész felsődunai sereg szétzüllésével, nem engedett más választást. Görgei személyes felügyelete alatt az utászok, a vidék bányászai, s más, százakra menő munkás két napig egyengették az utat és a hegygerincen levő harminc méter hosszu alagutat is helyreállították.

Január 24-én estefelé indult Aulich hadosztálya a végzetes útra. A térdigérő hóban a honvédek alig tudtak kilépni. A huszárok mogorván ültek lovukon, vagy húzták kantárszíjjon fölfelé, nem törődve a mellettük haladó — valóságos jégkéreggel bevont — gyalogosokkal. Az ágyúkhoz, társzekerekhez csapatonkint rendelték ki az embereket, ötven-hatvan férfi beléjük kapaszkodva, vonszolta fölfelé. Az ágyúkat három helyen szét kellett szedni s vállon vinni a csöveket, a kerekeket, talyigákat. Több ágyu és szerkocsi lovastól a mélységbe zuhant.

Éjfél volt, midőn messziről őrtüzeket pillantottak meg a honvédek; gyorsították léptüket abban a hiszemben, hogy már a célnál vannak. Pedig még csak a hegytetőre értek az alagúthoz. Az őrtüzekhez ültek melegedni, de nem volt semmi melegítő hatásuk a roppant — húsz fokon aluli — hidegben. Görgei az egész idő alatt az alagútnál tartózkodott, intézkedve, hogy a menetelés ne akadjon meg. Az alagúton túl igen meredek az út, a menetelés tehát még fárasztóbb, még veszélyesebb. A gyalogosok fegyvereiket mászórúd gyanánt használták, egyesek pedig kimerülve a fáradságtól, egyszerűen leültek s úgy csúsztak lefelé. De veszélyesebb volt a lovak és szekerek haladása, egész fatörzsöket kötöttek a kerekekhez, hogy az ereszkedést lassítsák. Dőlt is sok ember, sok állat, összetörött mindenféle tárgy. Ami nem volt elvihető, egyszerűen félredobták vagy lelökték a lejtőn. Tizenhat órai, emberi fogalmat meghaladó küzdés után, holtra csigázva ért Aulich hadosztálya Besztercebányára.

Ezen átvonulás emlékére állították az öntött vasból készült, nyolc méter magas obeliszket. Talpazatán a következő négy fölirás díszlik:

„Ezen az úton kelt át Körmöcbányáról Besztercebányára, 1849 január 24-ének éjjelén, Görgei Artur tábornok vezérsége s Aulich Lajos ezredes vezetése alatt, hős honvédeink serege." (A talpazat első oldalán.)

„Tettök sugára átragyog
Időn, enyészeten."

Bajza, Apotheozis. (Második oldalán.)

„Midőn hazánkra törtek hétfelől,
Őket szülé a nemzetbecsület."

Tóth K., Kik voltak a honvédek? (Harmadik oldalán.)

„Ezt az emlékoszlopot, a nevezetes történeti esemény félszázados évfordulóján, Körmöc szabad királyi és főbányaváros közönsége támogatásával, állította a Körmöcbányai Magyar-Egyesület." (Negyedik oldalán.)

Az emlékoszlopot pünkösd másodnapján leplezték le nagy ünnepséggel. Képét ime itt mutatjuk be olvasóinknak.

A körmöcbányai honvédemlék

A SZERKESZTŐ ÜZENETEI

Előfizetőinknek. Ezzel a számmal végződik az Uj Idők 1903-iki évfolyamának első fele. Tisztelettel kérjük előfizetőinket, hogy idejekorán újítsák meg az előfizetést, nehogy a lap szétküldésében zavarok támadjanak.

P. L. J. Annak a hölgynek címe, aki azt a szép amatőr-fényképet készítette, ez: Gergelyi Jakabné, Elek, Aradmegye. Szíveskedjék levélben hozzáfordulni, bizonyára örömest juttat önnek is egy lenyomatot.

N. Zs. Mi ebbe a polemiába nem bocsátkozhatunk, bármily érdekes is cikke. Szíveskedjék azt a füzetet elolvasni, amelyben megtalálja minden egyes változtatásnak bő megokolását. Ha ezek ellenére is oka lesz állításai mellett megmaradni, úgy legjobb, ha a Nyelvőr szerkesztőjéhez, Simonyi Zsigmondhoz fordul, Budapest, New-York palota.

S. E. Ennek a dolognak olyan sok a fortélya s annyi nehézséggel jár, hogy egyedül, a maga erejéből nem tudja dülőre vinni. Tessék a Feltalálók Országos Egyesülete titkárságához fordulni (VII., Wesselényi-utca 41.). Szivesen utbaigazítják.

Kolozsvár. 1. Ez esetben mindakét félévet egy és ugyanazon az egyetemen kell végezni. 2. A hallgatandó tárgyakhoz mérten állapítják meg a leckepénzt. 3. Olyan tüneteket sorol föl, amelyek föltétlenül szükségessé teszik, hogy orvossal vizsgáltassa meg magát. Ezen a helyen jóhiszemüleg orvosi tanácsot nem adhatunk.

Z. E. *Memento.* Szép téma, de nincs földolgozva úgy, amint megérdemelné. Az a golyó-tépte lobogó művészibb kézre volna méltó. Vannak itt-ott figyelmet keltő sorai a költeménynek, de az egésznek egységes költői hatása nincs. — *Magános lant.* Ismert motivum. — *Klárához.* Ez a leggyöngébb.

Polux. Sem a Nemzeti Színházban, sem pedig az Operában nem lesz már akkor előadás. A többi színházat is — a nyári színkörök kivételével — e hó végével bezárják egészen augusztus közepéig.

R. O. *Sejtelem.* Az a *valaki . . . valahol,* Már nagyon elkoptatott forma. Ebben a formában tán a legszebb vers is hatástalan már. Ujat kérünk.

E. Melanie. A kézirat megvan, majd sorát keritjük, amikor lehetséges. Egyelőre türelmet kérünk, mert sok a régebben közlésre elfogadott kézirat.

Képek az okkupációból. Nagyon aprólékos morzsák abból a hatalmas falatból, amelyet huszonöt esztendővel ezelőtt legyűrt az osztrák és magyar monarkia. Az étvágyat sem ingerlik eléggé, mert az iró keveset adott ezuttal a művészetéből.

A szegény legény. Nincs semmi új ebben a témában, de régi és kopott a lélektani igazság is.

Bébé. 1. Szives elismeréséért és lapunk terjesztése érdekében kifejtett buzgalmáért fogadja köszönetünket. 2. Azt az irói álnevet nem ismerjük. Melyik lapban jelent meg cikk azzal a jelzéssel?

Szeged. Köszönjük a szíves fölvilágositást és leendő alkalommal majd hasznát is vesszük.

V. S. I. Az *Akácok alatt* címűt a közlendők közé soroztuk.

E. L. *Péter a cécóban.* Ügyes verselés, magyaros nyelv, de az előadás nem elég eleven, nem eléggé mulattató. A humornak játszibb csillogása kellene ahoz, hogy ezt a tárgyat teljesen érvényre juttassa.

K. Gizella. Ezen a héten teljességgel lehetetlen, mert annyi a képben megörökítendő fontos esemény, hogy azoknak is csak alig tudunk helyet szorítani. De tán az ezután következő számban, föltéve, hogy nagyon szépek azok a képek.

Amikor a képet fölvette, úgy tetszett neki, hogy azok a szomoru szemek időközben még szomorúbbak lettek, mintha a meghalt nő mindent tudott, látott volna, ami azóta történt: azt is, ami most történik.

Carsteinnének eszébe jutott, hogy micsoda érzésekkel és gondolatokkal vette legelőször ezt a fényképet a kezébe. S az idegen ember előtt kínosan megőrzött önuralom hirtelen összeomlott; térdreesett az asztal előtt, úgy, hogy ajkának a széle éppen a képet érintette; szenvedélyes hévvel csókolta meg, míg könyei záporként ömlöttek szemeiből, áztatva a selyempapirt, amibe a kép burkolva volt. Elővette a zsebkendőjét, és gondosan megszárítgatva a képet, újból beburkolta ugyanabba a papirba, amelyikbe a fiu szívén nyugodott, s aztán a saját keblébe csusztatta. Ezentúl nem hagyta el magától.

Ettől a naptól minden Berlinből dél felé szálló gondolat mélységes hallgatással, csenddel találkozot: amit csak egy hét mulva szakított meg Drebkau Ida kisasszony hazaérkezése. Pallanzában nem volt rá immár szükség.

A „nagyszerü" viszontlátást természetesen még „megnézte"! Annyi bizonyos, hogy a szálló összes népsége összefutott arra az őrületes örömkiáltásra, amivel a fiu az ágyból kiugrott és egészen a folyosó közepéig elibe futott.

— Az ágyból? Hát ágybanfekvő beteg volt?

— Természetesen. Már körülbelül két hete.

Aztán megint csend; hosszu mélységes hallgatás.

Ennek a hallgatásnak nyomasztó voltát azonban, idő multával, közbejött események tették érezhetővé. A világ szemhatára virradni kezdett. Miközben a német hazafiaknak, legkivált pedig a katonáknak a tekintete, arra az óriási tűzvészre szegeződött, amely nyugaton föllángolt, önkénytelenül elterelődött a figyelmük minden egyébről, és az a szegény kis lángocska, amely ott messze délen ellobogott, alig észrevehető pontocskává zsugorodott öntudatukban. Ezenyolcszázhetvenet írtak. Május legelején volt Otthausen ezredes Carsteinnénál. Mikor a junius elközelgett, egész Németországot átjárta hirtelen, kezdetben csak elnyomott suttogásként, majd mind hangosabb és hangosabbra váló: fegyverzörej és hadiszekerek lármájától kisért végzetteljes kiáltás: „Háboru Franciaországgal!"

Otthausen ezredes, akit a minden oldalról rázúduló sok tennivaló csaknem agyonnyomott, ebben az időben kapta az első, rövid, komoly értesitést Pallanzából:

„Úgy hiszem, a vég közeledik; készítse rá elő a tábornokot. Nem tudom, ajánlatos lenne-e, hogy idejőjjön; egy pihenni vágyó gyermek szunnyadozását őrzöm itt, aki, amennyire én megitélhetem, fájdalom nélkül, békésen, majdnem boldogan fog elhunyni. Minthogy itt a forróság türhetetlen kezd lenni, kisérletet teszek, hogy magamhoz „haza" vigyem, — ha azonban egy fölöttünk álló hatalom másképp határozna, itt keresek egy szép, békés helyecskét, ahol a szegény gyermek magát kinyugodhassa."

Juliusban, amikor a fenyegető világosság valóságos tűzvésznek bizonyult, a háborús fenyegetések hadüzenetté lettek, egy második, még rövidebb tudósítás követte az elsőt, Potsdamból, a Hoditz-utcából keltezve.

„Itthon vagyok és egyedül jöttem haza. Drebkau tábornokkal lenne megbeszélni valóm. Éppen most hallom, hogy a hadsereg már napok óta mozgósítva van, így nem tudom, nem hagyta el már Berlint ő is? Ha még nem ment volna el, kérem, tudassa vele, hogy minden időben kész vagyok őt fogadni."

Már a levél elküldése utáni napon megszólalt a csengő Carsteinné lakásában. Drebkau tábornokot jelentették be neki.

Tehát nem vonult ki.

Nem — és úgy látszik, nem is fog.

Mikor bejelentették, Carsteinné fölállott és az ablakhoz ment. Fölegyenesedve, mozdulatlanul állott ott, fekete ruhájában. Ösztönszerü mozdulat volt; mintha azt akarná, hogy minél nagyobb tér legyen közötte és az ajtó között, amelyiken ő be fog lépni; mintha föl akarná magát az esetleges benyomás ellen vértezni, ha az netalán erősebb találna lenni, mint ahogy szeretné. Azt várta, hogy harcba készen, fegyvercsörgéssel fog hozzá belépni, hatalmasan, mint maga a hadisten.

És mert ezt várta, olyan érzése volt, mintha jéghideg vasmarok fojtogatná, amikor a tábornok fekete szalonruhában állott előtte.

Hazautazása közben értesült a lapokból a készülő eseményekről. Mióta a német határt átlépte, mintha folyton fölkelő tábor között vitt volna az útja. Minél közelebb jött Berlinhez, annál lármásabb lett a fegyverzörej, annál hangosabb a gőzkocsik prüsszögése, amely nyugat felé vitte a hadoszlopokat; úgy, hogy minden személyes bánat és gyötrődés dacára, tüzesen lángolt föl szívében a hazaszeretet érzése. Két izben látta a hadsereget háborúba kelni; ezúttal a harmadik, és leghevesebb küzdelemhez. És amikor a most jövendő dolgokra gondolt, mindenek dacára szüntelenül egy kép lebegett előtte: egy embernek a képe, akit 1864-ben Jütland és Schlezvig téli szele viharzott körül, aki 1866-ban a königgrätzi halálos lovaglást megtette; s akit most lélekben úgy látott maga előtt, mint valóságos hőst, aki a rábizott csapatok élén még nagyobb tettek mezejére vonul. És most így jön elébe ez az ember. Amikor Poroszország minden katonája kardot övez, amikor mindenki, aki férfinak tudja magát, katona akar lenni, hogy ő is ott lehessen, ahol küzdenek, akkor Drebkau György lecsatolja a kardját, félreáll bajtársai sorából, s a potsdami kis lakás szük szobácskájában egykor oly ruganyos termetét szinte nehézkes alázatossággal hajtja meg egy nő előtt.

Oly bénítólag hatott ez a látvány a katona lányára, a katona feleségére, arra, aki katonát szeretett egykor, hogy szinte megmerevedve bámult az előtte álló alakra egy darabig, s azután egyetlen szó nélkül, néma kézmozdulattal mutatott neki helyet. Mindketten a szoba közepén álló asztal mellé ültek, úgy, hogy az asztal leghosszabb lapja feküdt közöttük. Mindketten hallgattak, ugyanegy halálos nyomásnak a súlya nehézkedett mindkettőjükre.

— Üzenetet hoztam, — kezdte végre Carsteinné, bizonytalan, kínosan erőlködő hangon, — meleg üdvözletet a fiától. Őt magát visszahozni, sajnos, nem volt hatalmamban, de jól esik önnel közölni, hogy ifju lelke atyjával kibékülve ment át a másvilágra. Elhoztam önnek utolsó üdvözletét — azért kérettem magamhoz, mert személyesen akartam átadni.

Remegő kézzel vette elő a zsebkönyvét és egy selyempapirba burkolt fényképet vett ki belőle. A tábornok, anélkül, hogy szemeit fölemelte volna rá, kinyujtotta utána a kezét, elvette tőle a képet és kibontotta a selyempapirból.

Elhalt feleségének a képe volt.

Megfordította a fényképet s a hátlapján, már bizonytalanul, de még olvashatóan irt következő szavakat olvasta:

— Szeretett apját üdvözli — Drebkau György.

Egyetlen hang sem törte meg a csendet. Carsteinné képtelen volt úgy elnézni mellette, mint ahogy eddig tette, lassan, óvatosan ráemelte hát a szemét.

Egy hajótörött ült ott előtte. Dúsgazdag király volt, amikor útra kelt, s most itt ült teljesen kifosztva mindenéből, összetört hajójának utolsó szál deszkájára meresztve a kétségbeeséstől megüvegesedett szemeit.

Megint hosszu, halálos hallgatás következett.

Aztán, maga mellé a padlóra helyezett kalapját fölemelve, a tábornok menni készült. Amint lehajolt érte és fölvette, úgy tetszett, mintha súlyos terhet emelne. Olyan mozdulattal kelt föl a székről, mint akinek a térdizmai az ellentálló képességet elveszítették.

— Köszönöm — — nagyságos asszonyom, — mondta tétován.

Carsteinné vele egyszerre kelt föl a székéről. Látta amint a fényképet mellzsebébe csusztatta és az ajtó felé indult. Tudta, hogy a következő percben bezárul mögötte az ajtó, s hogy akkor ő ezt az embert soha, soha többé ebben az életben látni nem fogja. Hirtelen, esze és akarata ellenére, egy kétségbeesett érzés özönlötte el a lelkét, „ne még!" Nem tett egyetlen lépést sem, de egy alig észrevehető, kapkodó mozdulattal megállásra kényszerítette a tábornokot, mielőtt az az ajtót elérhette volna.

— Hát ön — és a hangja fulladozott — nem megy ki — a — többiekkel?

A tábornok megvonaglott erre a kérdésre, mint akinek halálos sebét érintik.

— Kényszerülve — — voltam — egészségi okokból, lemondásomat beadni.

És míg ezeket a szavakat, amelyek színtelen köznapiságukban holttestek jéghideg benyomását tették, csengésnélküli üres hangon lemorzsolta, lehajtotta a fejét és a padlóra szegzett, szárazan égő szemeiben rettenetes, testet-lelket tépő kétségbeesés lobbant föl.

Lehajtott fejét félrefordítva, mintha az asszony tekintetét akarná kikerülni, újra az ajtóhoz közelített, de egy sikoltó, majdnem vad hang megfagyasztotta ereiben a vért és megint megállásra kényszerítette. A kiáltás attól a halkszavu asszonytól jött, aki leolvasta az arcáról, hogy micsoda utat készül ez a hajótörött, lelkiismeretében megrendült, meggyötört ember tenni. Megkerülte a közöttük levő asztalt; anélkül, hogy tudná, anélkül, hogy bánná, mit tesz, kinyujtotta mind a két kezét és felsikoltott: ne menjen el így!

A tábornok megingott, mintha lövés érte volna. Majdnem a szoba faláig támolygott vissza. Ajkai érthetetlen hangokat adtak. Nehézkesen — mintha nyakcsigolyái megmerevedtek volna — feléje fordította a fejét. Elsőizben, amióta nála volt, nézett egyenesen az asszonyra. Látta, hogy egy székre rogyott le, arra a székre, amelyiken az előbb ő ült, s a zsebkendőt a szemeire szorítva, zokogva sírt, úgy, hogy tagjai mind heves görcsben vonaglottak meg a hangos, zabolátlan, szinte kiabáló sírásban.

A kendő hirtelen lehullott az arcáról; a padló tompa esés zajától rengett még s térdre hullva előtte, úgy, hogy arca a térdét érintette, hevert — Drebkau György.

Föl akart ugrani, de elzárták az útját; vissza akarta lökni a székét, de a másik mindkét karjával feléje nyult és nem engedte; átkarolta és feléje fordítva az arcát, a végső kétségbeesés hangján tudakolta tőle:

— Hát mondja meg, életben maradhatok-e? Mondja, élhetek-e még?

Carsteinné beszélni akart, de a hangja fölmondta a szolgálatot; el akart nézni mellette, de valamely láthatatlan hatalom erővel feléje fordította az arcát, úgy, hogy egyenest le kellett nézni rá, le arra a szegény emberre, aki a pusztában éhen-szomjan vesző ember tekintetével nézett föl rá:

— Hát mondja meg, életben maradhatok-e? Mondja, élhetek-e még?

S mindkét kezével megragadta az asszony lecsüggő jobbkezét és majdnem agyonszorította őrült keserűsége hevében. S a szép Katóka kénytelen volt őt nézni, nézni azt az arcot, amely a rettenetes szenvedésnek ebben az órájában az elmult idők visszatérő álmaként még egyszer ugyanazt a csodaszép, élettől szikrázó ifju arcot varázsolta eléje; föltámasztva az akkori Drebkau Györgyöt ifjúságának teljes varázsában.

Még egyszer vissza akart huzódni tőle, de a helyett, hogy hátra egyenesedett volna, előre hajlott; feje akaratlanul mind mélyebbre-mélyebbre hajlott le hozzá, míg ajkai elég közel érték a fülét, hogy elsuttoghassa: maradjon életben!

A másik nem válaszolt. Csak ajkához emelte a kezét, s mint a bűnbánó, aki az oltárkép előtt vezekel, áhítatos rajongással csókolta meg a kezét, újra és újra — százszor is

Azután fölállott és ingadozva vette a kalapját, mint aki nincsen magánál.

— Ne többet most egyszerre, — mondta dadogva, miközben az ajtó felé haladt, — most egyszerre ne többet, — és amikor még egyszer visszanézett, olyan kifejezés villant meg az arcán, mint amikor az évek óta elhagyatott házban először gyulad világosság a sötét ablaküvegek mögött, jelentve, hogy újból emberek költöztek beléje

Fordította: *Isaák Mártha.*

Bekötési tábla

az

Uj Idők-höz

Az Uj Idők táblája minden könyvkereskedésben megszerezhető.

Az Uj Idők előfizetőinek a legmelegebben ajánljuk ennek az igen szép táblának a megrendelését, amelybe az Uj Idők félévi folyama, azaz 26 szám köthető.

Az Uj Idők ugy kitünő tartalmánál, mint pedig gyönyörü képeinél fogva mindenképpen megérdemli a szép és tartós bekötést. Már pedig Uj Idők táblája szép, izléses és tartós. Ebbe a táblába kötve, az Uj Idők minden magyar szalónasztalnak díszére válik.

A gazdag aranyozással készült tábla ára 2 korona.

Aki 2 korona 20 fillért postautalványon küld be, annak bérmentve küldi meg a táblát

az Uj Idők kiadóhivatala Budapest, Andrássy-út 10.

Utazás a fürdőbe.

— Az államvasutak igazgatóságától. —

A folyó évi fürdőévad tartama alatt Budapest-keleti, illetve nyugati pályaudvarról a hazai nevezetesebb fürdőhelyekre, illetve azok vasuti állomásaira a következő vonatösszeköttetések állanak fönn.

Alap (vasuti állomás Sárbogárd). Budapest-Kelenföldön át: Budapest k. p. u. indulás gyorsvonattal reggel 8 órakor, személyvonattal reggel 8 óra 15 perckor, gyorsvonattal délután 3 órakor, gyorsvonattal este 6 óra 50 p.-kor, személyvonattal este 8 óra 30 perckor. Sárbogárd érkezés gyorsvonattal reggel 9 óra 34 perckor, személyvonattal délelőtt 11 óra 02 perckor, gyorsvonattal délután 4 óra 35 perckor, gyorsvonattal este 8 óra 32 perckor, személyvonattal éjjel 11 óra 30 perckor.

Balf (vasuti állomás Balf-fürdő). Győr—Csornán át: Budapest k. p. u. ind. szv. reggel 6 ó. 50 p., gyv. reggel 8 ó. 50 p., gyv. d. u. 2 ó. 15 p., szv. este 10 óra 30 p. Balf-fürdő érk. szv. d. u. 2 ó. 36 p., szv. 2 ó. 36 p., szv. este 7 ó. 57 p., szv. reggel 9 ó 21 p.

Barlangliget (vasuti állomás Szepes-Béla). *a)* Kassa—Poprád-Felkán át: Budapest k. p. u. ind. gyv. r. 7 ó. 25 p., szv. este 8 ó 10 p., gyv. este 10 ó 40 p.[1]) Szepes-Béla érk. szv. d. u. 4 ó. 52 p., szv. d. e. 10 ó. 40 p., szv. r. 8 ó. 25 p.[1]). *b)* Ruttka—Poprád-Felkán át: Budapest k. p. u. ind. szv. d. u. 5 ó. 20 p.. Szepes-Béla érk. szv. d. u. 4 ó. 52 p. *c)* Zsolna—Poprád-Felkán át: Budapest ny. p. u. ind. gyv. este 6 ó. 15 p., szv. este 10 ó. 30 p. Szepes-Béla érk. szv. d. e. 10 ó. 40 p., szv. d. u. 4 ó. 52 p.

Bártfa (vasuti állomás Bártfa). Kassa—Eperjesen át: Budapest k. p. u. ind. gyv. reggel 7 ó. 25 p., szv. reggel 7 ó. 35 p., szv. este 8 ó. 10 p., gyv. este 10 ó. 40 p.[1]). Bártfa érk. szv. d. u. 5 ó. 00 p.[2]), szv. este 7 ó. 48 p., szv. reggel 8 56 p., szv. reggel 8 ó. 56 p.

Bázna (vasuti állomás Medgyes). *a)* Kolozsváron át: Budapest k. p. u. ind. szv. reggel 9 ó., szv. d. u. 5 ó. 45 p., gyv. este 9 ó. 15 p. Medgyes érk szv. éjjel 2 ó 30 p., szv. d. u. 3 ó. 48 p., gyv. d. e. 10 ó. *b)* Aradon át: Budepst k. p. u. ind. szv. reggel 8 ó. 10 p., gyv. d. u. 2 óra 15 p., szv. este 10 ó. Medgyes érk. szv. éjjel 2 ó. 30 p., szv. éjjel 2 ó. 30 p., szv. d. u. 3 ó. 48 p.

Bikszád (vasuti állomás Técső vagy Szinyér-Váralja). *a* Miskolc—Bátyu—Királyházán át: Budapest k. p. u. ind. gyv. reggel 7 ó. 25 p., szv. reggel 8 ó. 35 p., szv. este 9 ó. 40 p. Técső érk. szv. d. u. 5 ó. 58 p., szv. este 10 ó., gyv. d. u. 3 ó. 48 p. *b)* Püspök-Ladányon át: Budapest k. p. u. ind. gyv. reggel 6 ó. 50 p., szv. d. e. 9 ó., szv. este 7 ó. 05 p., gyv. este 9 ó. 15 p. Técső érk. gyv. d. u. 3 ó. 48 p., szv. este 10 ó., szv. reggel 8 ó. 49 p., szv. r. 8 ó. 49 p. *c)* Püspök-Ladány—Szatmár-Németin át: Budapest k. p. u. ind. szv. d. e. 9 ó. szv, este 7 ó. 05 p., gyv. este 9 ó. 15 p. Szinyér-Váralja érk. szv. este 9 ó. 12 p., szv. reggel 7 ó. 54 p., szv. reggel 7 ó. 54 p.

Borosznó (vasuti állomás Boroszno-Szent-András). Zólyomon át: Budapest k. p. u. ind. gyv. reggel 7 ó. 10 p., szv. d. e. 9 ó. 35 p., gyv. d. u. 3 ó. 30 p., szv. d. u. 5 ó. 20 p. Boroszno-Szent-András érk. szv. d. u. 2 ó. 40 p., szv. este 8 ó. 01 p. szv. este 10 57 p.[3]), szv. reggel 7 ó. 01 p.

Borszék (vasuti állomás Szász-Régen). *a)* Kolozsvár—Székely-Kocsárdon át: Budapest k. p. u. ind. szv. reggel 9 ó., gyv. d. u. 2 ó., gyv. este 9 ó. 15 p. Szász-Régen érk. szv. reggel 6 ó. 11 p., szv. reggel 6 óra 11 p., szv. d. u. 12 ó. 16 p. *b)* Arad—Székely-Kocsárdon át: Budapest k. p. u. ind. szv. reggel 8 ó. 10 p., gyv. d. u. 2 ó. 15 p., este 10 ó. Szász-Régen érk. szv. reggel 6 ó. 11 p., szv. reggel 6 ó. 11 p., szv. este 7 ó. 14 p.

Buziás (vasuti állomás Buziás-fürdő). Temesvár-Józsefvároson át: Budapest ny. p. u. ind. gyv. reggel 8 ó. 15 p., szv. reggel 8 ó. 30 p., gyv. d. u. 2 ó. 30 p., szv. este 6 ó. 50 p., gyv. este 10 ó. 10 p. Buziás-fürdő érk. szv. d. u. 4 ó. 15 p.[4]), szv. este 10 ó. 21 p., szv. este 10 ó. 21 p., szv. d. e. 10 ó. 30 p., szv. d. e. 10 ó. 30.

Csiz (vasuti állomás Csiz). *a)* Miskolcon át: Budapest k. p. u. ind. gyv. reggel 7 ó. 25 p., szv. reggel 8 ó. 35 p., gyv. d. u. 2 ó. 35 p., szv. este 11 ó. 10 p. Csiz érk szv. d. u. 12 ó. 48 p., szv. d. u. 4 ó. 49 p., szv. este 8 ó. 45 p., szv. r. 8 ó. 16 p. *b)* Füleken át: Budapest k. p. u. ind. gyv. reggel 7 ó. 10 p., szv. d. e. 9 ó. 35 p., gyv. d. u. 3 ó. 30 p., szv. este 11 ó. 10 p. Csiz érk. szv. d. e. 11 ó. 29 p. szv. d. u. 4 ó. 14 p., szv. este 8 ó. 26 p., szv. reggel 7 ó. 43 p.

Cemete (vasuti állomás Eperjes). Kassán át: Budapest k. p. u. indü gyv. r. 7 ó. 25 p., szv. r. 7 ó. 35 p. gyv. d. u. 2 ó. 35 p., szv. este 8 ó. 10 p., szv. este 9 ó. 40 p., gyv. este 10 ó. 40 p.[1]). Eperjes érk. szv. d. u. 1 ó. 41 p., szv. d. u. 5 ó. 20 p., szv. este este 9 ó. 52 p., szv. reggel 6 ó. 23 p., szv. d. e. 9 ó. 25 p., szv. reggel 6 ó. 23 p.

(Folyt. köv.)

1. füzet. Ára 60 fillér.

Singer és Wolfner kiadása Budapest

HÉT ÉV A TENGEREN

Irta Gáspár Ferenc dr.

Hét év a tengeren folytatása Gáspár *Negyvenezer mértföld vitorlával és gőzzel* cimü munkájának. E két könyv úgyszólván az egyedüli nagyobb szabásu útleirás.

Míg a *Negyvenezer mértföld* cimü könyvében leirja azoknak az országoknak, melyekben megfordult, népét, szokásait az életet ismerő orvos-tapasztalatával; addig a most füzetekben megjelenő *Hét év a tengeren* cimü új könyvében a tengerész, a hajó életét, a matróz-élet örömeit és keserveit, ridegségökben és felemelő jeleneteit érdekesen és vozóa; irja le. E könyvből megismeri az olvasó nemcsak a hadi, hanem sok tekintetben a kereskedelmi tengerészetet is. Az ember azt hiszi, hogy nem is útleirást, hanem érdekes bonyodalmu regényt olvas, oly feszült kiváncsisággal kiséri a leirás egymásután következő részleteit, melyeket a képek szokatlan gazdagsága szemléletileg is bemutat.

Ugy a felnőtteknek, mint a serdültebb ifjúságnak alig adhatunk érdekesebb, tanulságosabb olvasmányt Gáspár e két könyvénél.

A két mű ára díszkötésben **25 korona**, mely összeg két koronás részletekben törleszthető.

Megrendelő-jegy.

Singer és Wolfner könyvkiadóhivatalának

Budapest, Andrássy-út 10.

Alulirott ezennel megrendelem Gáspár **Negyvenezer mértföld gőzzel és vitorlával** és **Hét év a tengeren** cimü műveit díszkötésben 25 kor. összértékben, fizetendő 2 koronás havi részletekben a szállitástól kezdődőleg, Budapesten, Singer és Wolfner könyvkereskedésében. Az esedékes és le nem fizetett részleteket a cégnek jogában áll költségemre postai megbizással bevonni. A részletek be nem tartásu az egész gyüjtemény árát azonnal esedékessé teszi. A szállitásnál kérem az első részletet utánvételezni. Tudomásul veszem, hogy a *Negyvenezer mértföld vitorlával és gőzzel* cimü kötetet, a rendelés beküldése után a *Hét év a tengeren* cimü kötetet pedig az ősz folyamán, mikor a kötet megjelenik, kapom meg.

Név: .....

Állás: .....

Lakhely: .....

* Füzetekben is megrendelhető. Egy füzet ára 60 fillér.

BUDAPESTI HIRLAP NYOMDÁJA.

Herczeg Ferenc új kötete. Ősszel új elbeszélés-kötete jelenik meg Herczeg Ferencnek. A kötet egyik novelláját mai számunkban mutatjuk be olvasóinknak.

A SZERKESZTŐ ÜZENETEI

Olvasóink figyelmébe. Kérjük olvasóinkat, hogy a nyári hónapok alatti gyakori címváltozásokat lehetőleg idejekorán tudassák a kiadóhivatallal, hogy a lapot mindig rendesen megkaphassák.

Keserűség. Az ön esete nem oly ritka és nem oly szokatlan, mint ahogy gondolja. Iskola, intézetek és főleg olvasmányok igen gyakran adják meg az egyeseknek azt a műveltséget és gondolkozást, amely azután rendes milieujökkel ellentétbe helyezi őket. Különösen leányoknál tapasztaljuk ezt gyakran. És nagyon meg tudjuk érteni, hogy valaki, aki odakünn külföldön éveket töltött, most szomorúan él a kis vidéki városka egyhangu unalmában és mindent végtelen kicsinyesnek talál. De az már nagyobb baj, hogy legközelebbi hozzátartozóit is olyan kellemetlenül kritikus szemmel nézi, mintha idegenek volnának. Ne felejtse el, hogy az édesapja keservesen dolgozott azért, hogy ön drezdai intézetekben tanulhassa meg a jó modort és ha ingujjban is ül le a vacsorához, valószínüleg többet ér, mint igen sok korrekt viselkedésü úriember. A kulturember lényege nem az, hogy állandóan fölényben érzi magát, türelmetlenség és elkeseredés pedig éppen nem tartozik hozzá. Nagyon sajnálatos, hogy nincs senki, akivel ön „Hedda Gablerről" és Rosmersholmról" beszélni tud, de higyje meg, hogy ez még mindig kisebb baj, mintha a maga és hozzátartozóinak életét elkesríti. Hogy mit tanácsolunk? Kevesebb gőgöt és több szeretetet.

Kényes helyzet. Leghelyesebb, ha teljesen elfogulatlanul viselkedik. Kétségkivül kellemetlen, hogy volt menyasszonyával lépten-nyomon találkozik, de maga írja, hogy ez kikerülhetetlen. Mindenesetre köszönjön, de sem föltünő udvariassággal, sem föltünő hidegséggel. Egyáltalában, a lehetőséghez képest, kerüljön minden észrevehető tendenciát, csak akkor lesz igazán izléses. Hasonló esetekben pedig egy mérték van, a jó izlés.

Boldogtalan kis leány. Kissé későn kéri a jó tanácsot. Ha a szomoru emlékü házimulatság előtt ír, mindenesetre azt tanácsoltuk volna, hogy semmiféle fogadás címén ne csókolózzék. A fiatal hölgyek azonban szeretik fogadásokkal és más hasonlóval megnyugtatni lelkiismeretüket és csak amikor már vidáman és a fogadás mértékét messze túlhaladva csókolóztak, kérnek tanácsot, hogy helyesen jártak-e el. Nagy sajnálatunkra ki kell tehát jelentenünk, hogy egyáltalában nem járt el helyesen és félünk, hogy a mama még sokkal ridegebben tenné magáévá álláspontunkat, ha megneszeli a báli kalandot. Mindenesetre jó lesz, ha a jövőben ártatlanabb fogadásokat köt.

Kíváncsi. Olivier Pain tényleg élő alak volt. 1871-ben, mint egészen fiatal ember részt vett a párisi kommuneban és a lázadás leverése után Uj-Kaledóniába deportálták. Onnan Rocheforttal együtt megszökött és nagy viszontagságok után visszakerült Európába. További életéről két adatunk van. Az egyiket Ryan dr., angol orvos emlékiratában találjuk, aki mint katonaorvos résztvett az orosz-török háborúban és aki az ostromlott Plevnában találkozott vele, hova Olivier Pain mint egy svájci lap haditudósitója került. A másik adatot Szlatin pasa munkájában „Tűz és kard Sudanban" olvassuk róla. Szlatin elbeszélése szerint a kalandor francia megjelent a mahdi előtt és szövetségre akarta birni Franciaország javára Anglia ellen. A mohamedán vezér azonban bizalmatlanul fogadta. Pár napi tartózkodás után Pain megbetegedett és nyomorultan elpusztult.

Csendőrök. Sok tehetség van benne. Alkalomadtán hozni is fogjuk, bár a nagy anyagbőség folytán nem tudjuk, mikor kerül reá a sor. Ajánljuk azonban, hogy magyar írói nevet használjon, mert a magyar szépirodalmi munkásság megköveteli ezt is. Közölje velünk, hogy milyen név alatt óhajtja a megjelenést.

A szürke madár. Ön kétségkivül elolvasta vagy látta az „Éjjeli menedékhelyet" és most ezekből a reminiszcenciákból dolgozik. Hőse egyszerü kópiája Lukának, a bölcselkedő zarándoknak. De higyje el, ezek a nagy mondások egészen másképpen hatnak a berlini színészek különös kiejtésén keresztül, mint mikor papiroson olvassuk őket. Több eredetiséget.

Szomoru bakfis. „Sötét szemében irtózatos zivatar tükröződött vissza, — azután kísérteties kacagással ragadta meg a grófnő vörös haját, kezeire göngyölte és a jajgató nőt végighurcolta a boltozatos csarnokokon." Ejnye, ejnye.

A hit boldogít. Gyönge, erőtlen kis munka. Közölhetetlen.

A társalgás művészete. Ebben a formában jönni fog.

A Gemmi titka. Két nagy hibája van a fordított novellának. Az első, hogy nagyon terjengős, a második, hogy nagyon unalmas. A fordítás maga eléggé ügyes, kár, hogy ezúttal nem találta meg azt, amit csakugyan érdemes magyar nyelven is bemutatni.

Álmok. 1. Jelentéktelen téma erős dilettantizmussal megírva. Nem vehetjük használnát. 2. Ha valamelyik lapban már több dolgozata megjelent, mindenesetre kérhet honoráriumot.

Ilonka. Attól függ, hogy a pincérek a fizetés előtt vagy közvetlenül után az asztal közelében vannak-e vagy sem. Az általános szokás azonban éppen előkelő vendéglőkben az, hogy a borravalót vagy odanyújtják a kiszolgáló személyzetnek vagy egy mozdulattal reámutatnak, hogy az asztalon hagyott pénzdarabok közül melyik az övé.

Ellen. Nem egy ember vezeti. Művészeti kérdésekre Lyka Károly válaszol.

Lucifer. 1. Elegendő, ha csinos és izléses nyári ruhában jelenik meg. 2. Az irása nem szép, de eléggé olvasható. Az „ö" betűről könnyen leszokhatik, ha állandóan figyel erre a hibára. 3. Hordjon keztyüt. 4. Elbeszélést nem lehet úgy irni, ahogy gondolja és nincs is értelme, hogy idejét ilyenféle haszontalansággal töltse. Ugyis csak dilettáns munka válnék belőle. Ha sétál, tenniszezik vagy olvas, mindenesetre egészségesebb és hasznosabb munkát végzett.

A. J. 1. Szerző nincsen megnevezve. 2. Már megjelent Váradi Antal fordításában

Don Lopez de Padilla. 1. Mirette. 2. Körülbelül 45 éves. Arcképét most nem adhatjuk. 3. Magánemberek után, legnagyobb sajnálatunkra, nem tudakozódhatunk.

Cigány. A borítékrajzot, sajnálatunkra, nem használhatjuk.

F. M. Felvételeit, sajnálattal, nem használhatjuk. A témájuk szép, de a kidolgozásuk nem eléggé fejlett arra, hogy reprodukálhassuk őket.

Kíváncsi. A képek nem elég érdekkeltők. Más alkalommal tán inkább csinál megfelelőt.

Fehér rózsa. Teljesen ártalmatlan szer, amely az arcbőrt fehériti és símábbá teszi. Bátran használhatja.

Cica. A nyakon végighúzódó barna csíkon, sajnos, nem tudunk még segíteni. A hydrogensuperoxydtól tavaly még sokat vártunk, de ma már ebben sem bizunk. Legjobb, ha bálba menet szalaggal vagy gyöngysorral fedi. Ellenben a pattanásokon segíthet. Tessék esténként kéntejszappan habjával bedörzsölni az illető bőrrészeket s e habot eleinte tíz percig, azután lassanként emelkedve félóráig rajta száradni hagyni. Azután le kell öblíteni langyos vízzel. Két hét mulva már rajta hagyhatja a habot reggelig. — Hát emésztése rendben van-e. Vajjon nem ettől jönnek-e a pattanások?

Cz. P. Szép, sikerült dolgok, de kissé beállítottak. Ha manőverezés közben készültek volna, akkor esetleg használhatnók. Igy, sajnálattal, a közlésről le kell mondanunk. Hétköznapokon, délelőtti órákban, átveheti őket.

Mimóza. Az elsőosztályu ezredorvosnak évi ezerkétszáz korona mellékjövedelmet kell kimutatnia.

TARTALOM.

Szöveg: *A nagy hegyek mögött.* Irta Farkas Pál. — *Anakreon utánzók.* Irta Endrődi Sándor. — *A lovagiasság szabályai szerint.* Irta Herczeg Ferenc. — *Haza fog jönni.* Irta Farkas Imre. — *A tea hazája felé.* Irta Spaits Sándor. — *Dickens úr barátai.* Irta Krúdy Gyula. — *Báró siklósi Loez.* Egy pénzfejedelem pályafutása. Irta Szomaházy István. — *Az egészséges hajról.* Irta Szerb Zsigmond. — *Naplemente.* Irta Dutka Ákos. — *Rovatok:* Mindenféle. A szerkesztő üzenetei. — Fordított regény: *Erősebb az életnél.* Irta Blicher Clausen. Fordította Sebestyén Ede.

Képek: A készülő ezredévi emlékmű allegórikus csoportjai. (Két kép.) — Zala György műterméből. — Az ezredévi emlékmű öntés alá kerülő mintái. — A Városliget hullámzó tetején. (Mühlbeck Károly rajza.) — Vasárnap a Városligetben. (Mühlbeck Károly rajza.) — Badiz Ottó rajza. — Andrássy Tivadar gróf: Felvidéki táj. — A tea hazája felé. (Öt kép.) — A francia vincellérsztrájk.

Kéziratokat nem adunk vissza.

Laptulajdonos: **Singer és Wolfner.**
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VI., Andrássy-út 10. szám.

Ha őszül a haja, használja a *„Stella"* vizet, amely nem fest, hanem a haj eredeti színét adja vissza. Üvegje 2 korona, Zoltán Béla gyógyszertárában, Budapest, V., Szabadság-tér. (Sétatér-utca sarkán.)

Sey Dezsőné cimbalom-tanintézete, VII., Rákóczi-út 34. sz.

Butor, tömör keményfából, Neuschlosz Ödön és Marcel gyártmánya, teljes hálószoba (két ágy, két szekrény, két éjjeli szekrény, egy mosdó, márvány és tükörrel), 180 forint. Kizárólagos eladás Szőts Simon „Szőnyegtelepén", Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 15. Telefon 87—23.

Végzett tanárjelölt, nyelvész, aki a francia nyelvet Párisban is hallgatta, tanítást vállal, vizsgára előkészít, esetleg vidéken is. Cim: V. S., Budapest, V., Sziget-utca 4—6., II. em. 25.

Szépséghibák, mint májfolt, szeplő, bibircs, orrvörösség, himlőhely stb. hamarosan eltünnek a dr. Biró-féle Havasi Gyopár-Krém használata által. Kapható a Wolff-gyógyszertárban, Kolozsváron. Budapesten: Török-gyógytár, Király-u. 12.

A papa: És nem lehet ezt kikerülni?

A színházigazgató: Nem. A leánya köteles minden este fellépni, ha a műsor beosztása is úgy kívánja. A színházi törvényeket pontosan és lelkiismeretesen be kell tartania, ellenkező esetben szigorúan megbüntetjük.

A papa: És mennyit kap egy fellépésért?

A színházigazgató: Egy koronát.

A papa (a csodálkozástól alig tud beszélni): Az én leányom? A művésznő? Nem, ebbe nem megyek bele! Hogyisne! A primadonna háromszáz koronát kap egy fellépésért és a leányom harminc koronát kapjon egy hónapra?

A színházigazgató: Tessék aláírni, ha jól esik. Ha pedig nem akarja...

A papa (keserűen): Sejtem az okát. A primadonna intrikál ellene. Fél tőle. A leányom nagy tehetség.

A színházigazgató (türelmetlenül): Kérem, a kisasszony helyét hamarosan betölthetjük. Sok a jelentkező...

A papa: Betölteni?... Jó volna, ugy-e? Ki akarják túrni a leányomat? Nem engedik szóhoz jutni...

A színházigazgató: Ne fecsegjen. Aláírja vagy nem?

A papa: Miért ne írjam alá? Jó pénz nem vész el. A leányom nagy művésznő lesz még ott a második sorban is. De a primadonna? (Megvetően.) A primadonna intrikál ellene!

Csergő Gyula

—«»—

Az ember, aki hazaballagott. Az ember, aki hazaballagott: novella, amit Thury Zoltán írt, amikor még élt, köhögős, bohém, „rendetlen" életet, s cvikkeren keresztül szemlélte a világot, mely cvikker feketén mutatott, pedig hát fehér volt. Az ember, aki bevágja az ajtót, a kis korcsma ajtaját, hogy most már elég, úntig elég, az ember, aki hazaballag, miután előbb ivott és üldögélt, ez a csöndes, szótlan, önmagával sokat disputáló ember, akinek borgőzzel küzködő agyában, habárhogy hajnal van, fölmerül a munka és kötelesség tudata, — voltaképp Thury Zoltán, az apró bajoktól terhelt és talentummal nagyon áldott Thury Zoltán, aki gyönyörü dolgokat írt, de az ennél is szebbeket elhullogatta, mint az aranyait könnyen dobáló tékozló fiu. Témái, amelyeket „majd holnap fog megírni", különös esetei, amelyekről, — mondják, — hogy pontos jegyzőkönyvet vezetett, belevesztek a céltalan kávéházi virrasztások óráiba. Felkapta őket a semmi, egy részük eltünt, nyom nélkül, mint hirtelen kialvó lidércfény. Ott maradtak a márványasztalnál megíratlanul, jóllehet nem tudni mióta várták azt a tüzes szerszámot, azt a tollat, amely finom mívü, de kegyetlen dokumentumokat kalapácsolt belőlük ennek a világnak, ennek a budapesti világnak az ő erkölcseiről, éppen csak vegetáló lelkek száz bajáról, a kültelki bérházak hőseiről, akiket mindenki piszkál, hajt, húz, még az útszéli ág is. Tulajdonképp affelől okoskodni vagy keseregni egy értelme sincs, amiért Thury hamarább hagyott itt egy csomó neki termett és érte kívánkozó témát, kiadót, redakciót, mint ahogy szabad lett volna. Időnek előtte, korai, nagyon korai veszteség ő a magyar irodalom európaisága szempontjából. Jogászok úgy mondanák, hogy: lurcum cessans. Viszont ha adós maradt azzal, amire folyvást készült, azzal a nagy valamivel, amihez a szétszórva megjelent írásai akképp viszonylanak, mint egy készülő piramishoz hordott kőkockák: itt vannak rajzai, novellái; ezek a faragott, kövek, amelyekhez fogható a vezető modern irodalmakban, az északi íróknál sem akadnak fölösen. Művészi valódiságukat biztos, hogy majd csak eztán fogjuk fölfedezni, még egyszer és alaposabban, mert Thury, noha napról-napra és sokfélét írt, sohasem volt vasárnapi mesemondó, messzire került attól, nem jutott odáig, hogy népszerü legyen. Ebben tán az akadályozta meg, hogy mindig azok mellé állt, akik gyengék és lealázottak, hogy ha például bankról írt, nem a banktanácsos urat, hanem a váltóval zaklatott polgár igazát védte. Singer és Wolfner kiadásában most egy kötet novellája jelent meg. Egy pusthumus kötet, amelynek első, rövidre fogott, s mégis roppant drámai darabját mindazok figyelmébe ajánljuk, akik nem ismernék. Kurta történet, majdnem szükszavu, mindazonáltal mélységeket rejt, hogy bányászhatni benne. Ezt sokszor kell olvasni, lassan, csöndben és egyedül. Olyan olvasmány, amitől gondolkozóba esünk, sokáig, s aminek hatása velünk él minden időkre.

(*d.*—)

—«»—

Az ezredévi emlék

Az ezredévi emlék létesítését még a millenáris esztendő előtti kormány határozta el s mikor annak ügye szóba került, a kivitelével Zala György szobrászművészt bízták meg. Az emlék helyéül az Andrássy-út végét jelölték ki, költségeire pedig összesen egy millió ötszázhatvannéyezer koronát szavaztak meg. Ebből a szobrokra jut a bronzöntési költségekkel együtt egy millió ötvennégyezer korona, az építészeti részre pedig ötszáztizenkétezer korona. A kivitel egész költségéből azonban évenkint csak bizonyos összeget lehet beilleszteni az állam mérlegébe, s ezért a művésznek a munkálatok terminusait ezen az alapon kellett megállapítania. 1896-ban Zala már bemutatta az emlék nagy mintáját, sőt már Gábor arkangyal alakjával is elkészült. A hivatott bírálók és a nagyközönség mindkettőt egyaránt nagy tetszéssel fogadták. Innen kezdve szorgalmasan folyt a munka s 1900-ban a párisi világkiállításon kiállította a Munka és a Jólét, meg a Tudás és Dicsőség allegórikus csoportjait, amelyekkel a legnagyobb kitüntetést: a Grand Prix-t nyerte el.

Az egész emlék tiszta renezánsz stílusban épült, nyitott oszlopos csarnok, amelyen keresztül az útvonal szabadon folytatódik. Középpontját a hatalmas posztamens képezi, amelyből karcsu oszlop nyúlik a magasba. Erre a posztamensre, az oszlop aljába kerül Árpádnak s a másik hat országfoglaló vezérnek kétszeres életnagyságu lovasalakja. Az oszlopot Gábor arkangyal koronázza, aki a legenda szerint Szilveszter pápának álmában megjelent a szent koronával és apostoli kereszttel, és azt mondotta neki, hogy adja azokat oda azon pogány nép fejedelmének, amelynek küldöttsége másnap jelentkezni fog nála; mert át akar térni a kereszténységre. A két íves oszlopsor keretül szolgál a főcsoportnak. Ide kerülnek az oszlopok közé történelmünk kimagasló királyai közül tizennégyen, és pedig: Szent István, Szent László, Könyves Kálmán, II. Endre, IV. Béla, Róbert Károly, Nagy Lajos, Hunyadi János, Hunyadi Mátyás, I. Ferdinánd, III. Károly, II. Lipót, Mária Terézia és Ferenc József. Mindegyik király alatt egy-egy dombormü lesz, amelyen uralkodásuk idejének legfontosabb mozzanatát ábrázolja a művész. A honiciklusok párkányait szoborcsoportok díszítik, amelyek a magyar nép jellemét, erkölcseit allegorizálják. Az egyik csoport a Háboru, a másik a Béke bigája, ezek az oszlopsor belső végére kerülnek jobbról és balról, míg a külső végére a Tudás és Dicsőség, a Munka és Jólét csoportjait helyezik. Mindössze részleteiben együtt hatvankét szobor lesz az emléken, majd mind kétszeres életnagyságu. Közülök a tizennégy dombormün száznál több életnagyságu alak lesz. A szobrok közül immár teljesen készen van mind a négy gyönyörü allegórikus csoport, amelyeket a Zala egészen klasszikus stílusban mintázott, majd mind a királyok alakjai, egyké dombormü és Árpád lovasszobra. A szobrok közül lapunk mai számában mutatunk be néhányat.

L. I.

—«»—

Az Uj Idők műmelléklete. A nyár pompázó színeit láthatják olvasóink az Uj Idők műmellékletén. Egy intimus falusi részletet, ahol a verőfény aranya hull, rózsaszín leanderek állnak szép sorfalat, s a tornácon két selyemszoknyás asszony érkezik, tán épp a templomból, reggeli miséről. A derült, csöndes falusi vasárnap hangulata árad a képen, amelynek eredetijét Ujváry Ignác festette, s a műcsarnok tavaszi tárlatán állitotta ki. Az eredeti festmény színeit, meleg tónusát hűen adja vissza e sikerült nyomásu műlap, amelyet a mai számhoz csatolva kapnak kézhez előfizetőink. Bizonyára mindenütt tetszeni fog, s örömet szerzünk vele.

—«»—

Az Uj Idők előfizetési ára

Kérjük olvasóinkat, hogy előfizetésüket mielőbb megújitsák, nehogy a lap szétküldésénél zavar támadjon.

Egész évre	16 korona
Félévre	8 „
Negyedévre	4 „

Az Uj Idők kiadóhivatala
Budapest, VI., Andrássy-út 10.

Uj Idők 1907. XIII. 40. sz.

39

40

41

Szemelvények a Petrik-féle fényképsorozatból. — 39—41. A millenniumi emlékmű három domborműve Zala Györgytől.

Aus dem photographischen Nachlass A. Petriks. – 39–41. Reliefs des Millenniumdenkmals in Budapest.

Photographies de M. A. Petrik. – 39–41. Reliefs du monument millénaire à Budapest. Par M. G. Zala.

2*

Magyar Iparművészet
1919.

42

Szemelvény a Petrik-féle fényképsorozatból. — 42. A soproni bencéskolostor kapuja.

Aus dem photographischen Nachlass A. Petriks. — 42. Tor des Benediktinerklosters in Sopron.

Photographies de M. A. Petrik. — 42. Porte du convent des Bénédictins à Sopron.

Uj Idők

Szépirodalmi, művészeti és társadalmi képes hetilap

Előfizetési ára **Félévre 8 korona** | **Szerkeszti Herczeg Ferenc** | Előfizetési ára **Negyedévre 4 korona**

XIII. évfolyam | 1907 junius 30 | 40. szám

A nagy hegyek mögött

Regény

Irta FARKAS PÁL

I.

— Nem tartja be a megállapodásunkat, Benes. Már ismét az érzelmeiről akar beszélni. Hányszor mondjam, hogy nem érdekelnek.

Ágotai Klára odatámaszkodott az ajtóhoz és nyugodt, hideg tekintetével végignézte a fiatalembert, aki előtte állott. Csak ketten voltak a kantinban. Az asztalokat sörös poharak borították, majd mindegyiknek az alján volt egy kis habmaradék. A gyári hivatalnokok hat óra tájban söröznek szoktak, az jól esik vacsora előtt, de még azután mit is csináljon az ember így estefelé. Ladnócon nincsen más szórakozás, csak a kantin. Ott még valahogyan agyonütődik az idő, mert nem mindenki hozatja határszámra az olcsó könyveket és röpiratokat, mint Benes István, aki mindig azokat falja.

Benes István hosszu, vékony fiatalember volt. A fekete haját talán nem is lehetett rendesen megfésülni, egy-egy elszabadult fürtje mindig úgy csapkodott a homloka körül, mint valami kisebb méretü szárny. Az arca, ez a megnyult, halvány arc, soha sem volt jól megborotválva, a szeme mindig lázas, izgatott fényben égett. Szépmetszésü, érdekes szempár volt a Benes Istváné, más egyéb szépet azonban bajosan lehetett volna rajta fölfedezni. Három esztendeje, hogy Ladnócra került, ezelőtt a társaság fővárosi gyáránál volt alkalmazva, de összeveszett az igazgatósággal és büntetésből áthelyezték ide a hegyek mögé. Nem volt barátkozó természete, mogorván, kedvetlenül járt a társai között, inkább a munkásokkal beszélgetett, akikhez ösztönszerüleg vonzódott. A többi hivatalnok csakhamar kisütötte, hogy az új könyvelő szociálista. Nem vették azonban túlkomolyan ezt a szociálizmust, inkább furcsának, majdnem mulatságosnak találták, hogy kaputos ember és összedugja a fejét a gyári lakatosokkal.

Benes István jó ideig senkivel sem érintkezett. Délben és este ő is ott ült a hivatalnokok asztalánál, de nem igen beszélgetett. Ha bosszanották, rendesen dühbe jött. A két fekete szeme ilyenkor ijesztően lángolt, és az ajkára különös szavak tódultak, amelyeket a többiek nem értettek meg. Ezek a jelenetek egy ideig mulattatták az unatkozó hivatalnokokat, azután ebbe is beleuntak. Békén hagyták Benest és békében itták meg a sörüket.

Az elmult tél derekán történt, hogy a hivatalnok-asztalnak egy este szokatlan szenzációban volt része. Amikor félnyolc táján gyülekezni kezdtek a kantinban, új vendéget találtak a teremben. Az új vendég egy sarokban ült és csendes nyugalommal fogyasztotta el Efraim Wolfnak, a kantin bérlőjének, estéli főztjét.

— Teringettét, — mondotta Szedlacsek úr, a gyári mérnök.

Szedlacsek úr nem ok nélkül csodálkozott. Az uj vendég határozottan szokatlan látvány volt a ladnóci kantinban. Mindenekelőtt leány volt, még pedig úrileány. A ruhái ugyan nem mutattak túlnagy előkelőségre, de nem is a ruha teszi. A karcsu termet, a büszke fejhordozás, a nyugodt mozdulatok sokkal jobb ismertető jelek. Szedlacsek úr azelőtt résztvett a főváros társadalmi életében és a kantinban nem egyszer emlékezett meg borongó lélekkel azokról a teknikus bálokról, amelyeket úgyszólván kizárólag ő rendezett. Az ilyen múltból megmarad az emberismeret. A sarokban ülő leány, aki nem minden hősiesség nélkül rágta a felsál-szeletet, föltétlenül úri családból való.

És ezért Szedlacsek úr kétszer hunyorított a bal szemével és mégegyszer ismételte a „Teringettét".

És „Teringettét" mondottak a többiek is, amint lassankint beszállingóztak az alacsony füstös helyiségbe. Drahos, az igazgató, aki erősen érdeklődött a hölgyek iránt, majd elnyelte a szemével a jövevényt. Cinóbervörös arcán kidagadtak az erek, alig evett valamit, úgy nézte a szokatlan csodát. Magányos úrileány Ladnócon, aki egyedül eszik a kantinban. Ilyen még nem fordult elő, mióta a gyár áll.

A leányt nem bántotta a szokatlan érdeklődés. Egy feketekötésü könyv feküdt mellette az asztalkán, abból lapozgatott mialatt az ételt hozták. Mikor elvégezte a vacsoráját, azonnal fölkelt. Közönyösen, egykedvüen nézett egy pillanatig maga körül, azután kiment a szobából.

Alig hogy kiment, a hivatalnok-asztal hangos lett. Egyszerre hárman is csengettek a poharakkal, úgy hívták Efraim Wolfot, hogy kivallassák.

— Kicsoda ez a leány? Mit keres itt? Hogy kerül ide?

Efraim Wolf megadott minden fölvilágosítást. Hogy ez a leány kicsoda? Hát az új tanitónő, — Ágotai Klára. Hogy hogyan került ide? Hát nagyon egyszerüen: ide nevezték ki. És hogy mit csinál a kantinban? Hát ugyanazt, amit az urak. Itt fog étkezni. Sőt itt is lakik. Ő, Efraim Wolf, szereti a finom embereket és ezért örömmel adta bérbe a vendégszobáját, amelyben különben bárki is ellakhatik, mert igen szép és diszes helyiség. Rámás tükör is van benne és két olajnyomásu kép. Hogy az új tanitónő milyen? Hát milyen legyen? Nagyon finom nő, kicsit rátartó, de meglátszik rajta, hogy jó családból való és arra ő, Efraim Wolf, igen sokat ad.

Az új tanitónő hosszu ideig állandó izgalomban tartotta az egész társaságot. Napról-napra várták, hogy majd megismerkednek vele, de a leány napról-napra egyedül ült az asztala mellett. Úgy ült ott, hogy minden közeledés lehetetlen volt. Ez a viselkedés lassankint dühbe hozta az urakat. Főleg az igazgató mérgelődött,

aki a tanítónő viselkedésében tüntetést látott a saját állása ellen. Minden áron meg akart ismerkedni, folyvást kerülgette a leányt, utána sompolygott az utcán, sőt egyszer merészen a szemébe nézett. Számtalanszor föltette magában, hogy minden teketória nélkül egyszerűen odalép hozzá és megszólítja. Ilyenkor neki is indult, de amikor Ágotai Klára nyugodt, hozzáférhetetlen arcát megpillantotta, ismét az inába szállt a bátorsága.

— Csak azt szeretném tudni, hogy micsoda jogon gőgös ez a tanítónő kisasszony? — elmélkedett ilyenkor az igazgató. — Hiszen szó sincs róla, nagyon csinos, de ez még nem volna ok arra, hogy távoltartson magától mindenkit. Ellenkezőleg, örülnie kellene, hogy törődünk vele. Hiszen ő is agyon unhatja magát ebben a fészekben.

A tanító-kisasszony azonban úgy látszik nem unatkozott, legalább jó ideig nem beszélt senkivel. És az első, akivel megismerkedett, nem volt sem Drahos, az igazgató, sem Szedlacsek, a bálok egykori hőse, hanem Benes, aki egyáltalában nem tartott számot erre a kitüntetésre.

Valamelyik este Benes odakünt kószált a réten. A könyvkereskedő, akivel állandó összeköttetésben állott, az elmult héten új és izgató olvasmányokat küldött neki. Német röpiratoknak rossz és félig értelmetlen magyar átdolgozását, amelyekbe a fordító bőségesen juttatott a maga eszméiből. Súlyos vallási, gazdasági és társadalmi kérdéseket intézett el ötven-hatvan lapon ez az irodalom, és Benes mohó vágygyal, szomjasan szívta magába az igazságokat, azután lázas fővel sietett ki a szabadba. Gondolataiba elmerülve járt, és minden cél nélkül haladt előre. Mikor fölpillantott, a nagy erdő szélén állott. A cserjék között most megmozdult valami, a következő pillanatban a tanítónő lépett ki. Éppen szemben állottak egymással. Benes azután ösztönszerűleg megemelte a kalapját. El volt készülve arra, hogy a leány gőgös biccentéssel fog tovább sietni, nagy csodálkozására azonban nem úgy történt. Ágotai Klára megszólította.

— Ön is szereti az estéli sétákat, nemde?

Benes bólintott.

— Az ember megkívánja a friss levegőt, ha egész nap az irodában kell ülnie.

Egymás mellett haladtak a község felé. Benes úgy érezte, hogy az iménti szavaihoz még hozzá kell valamit tenni.

— Úgyis a séta az egyedüli szórakozás ezen a szomoru vidéken.

A tanítónő reá pillantott.

— Elégedetlen? Mivel?

Benes elmosolyodott.

— Azt hiszem, hogy mindennel.

Pár pillanatig mind a ketten hallgattak.

— A faluban azt mondják, hogy ön sokat foglalkozik a munkásokkal, — kezdte újból a leány.

— Egy okkal több, hogy elégedetlen legyek. Ha elnézem, hogy — de különben nem tartok előadást. A kollégáim már eleget nevettek fölöttem. Semmi kedvem, hogy ön is mulasson rajtam.

Ágotai Klára megállt.

— Beszéljen csak nyugodtan. Én nem fogom kinevetni, — mondotta azután egyszerűen.

. . . Igy kezdődött Klára és Benes barátsága.

Mikor az asztalnál észrevették, hogy a tanítónő éppen csak Benessel beszél, általános volt a fölháborodás. A fölháborodásból azután valami rosszakaratu szánalom fejlődött ki. Az urak azt mondották, hogy tulajdonképpen semmi okuk sincs a csodálkozásra. A zsák megtalálja a foltját. Szegény Benesről mindég tudták, hogy . . . — a beszélő ilyenkor néhány félremagyarázhatatlan mozdulatot tett az agyvelő irányában. Aki pedig azt a szerencsétlen tanítónőt három napig megfigyelte, tisztában van azzal, hogy . . . és az előbbi mozdulatok megismétlődtek.

A tél folyamán azután Klára mégis megismerkedett a többi hivatalnokokkal. Az ismeretség nyomában nagy kiábrándulás járt. Az urak bevallották egymásnak, hogy a külső megcsalta őket. Hiszen ez a leány még csak nem is bolond. De amilyen érdekes a külseje, olyan érdektelen és száraz a lelke. Szedlacsek úr például udvarolni próbált neki úgy, amint a pesti bálokon más úri leányoknak udvarolt azelőtt. A tanítónő azonban úgy látszik nem értette meg, mert a legfinomabb bókokra, a legizgatóbb célzásokra is egykedvü és közönyös válaszokat adott. Amikor Szedlacsek ezt elmondotta az igazgatónak, Drahos bólintgatott. Természetes. Ő az első pillanatban látta, hogy kár Klárát túlkomolyan venni. Szedlacsek egészen rosszul kezdte a dolgot. De ő tud bánni a nőkkel. Alkalomadtán majd ő próbálkozik meg, és biztosra veszi, hogy hamarosan tisztában lesz a rátartós királykisasszonynyal. És csakugyan, egy este, amikor a homályos folyosón szembe találta magát Klárával, Drahos meg akarta mutatni, hogy ő tud bánni a nőkkel. Szó nélkül átölelte Klárát és magához szorította.

És ekkor valami különös történt. Az igazgató el volt készülve arra, hogy a leány sírni fog, hogy elöki magától, hogy talán arcul is üti. De Klára egészen csendesen kibontakozott a karjaiból, végignézett rajta és azután csak annyit mondott:

— Már ismét ivott?

Ez a nyugalom mégis kihozta sodrából az igazgatót. Elpirult, azután zavartan mormogott valamit.

Zala György TUDÁS ÉS DICSŐSÉG

A készülő ezredév emlékmű allegorikus csoportja

Este pedig kijelentette, hogy alapjában véve, nem érdemes elkezdeni a leánynyal. A termete elég jó, az igaz, de a vonásai nem finomak. Női arcnál pedig mégis az a legfontosabb.

— Le fogom ütni azt a gazembert. Le fogom ütni, mint a kutyát, — lázongott Benes, amikor Klára egy vasárnap délutáni sétán beszéd közben elmondotta ezt a jelenetet.

Klára a fejét rázta.

— Csak nem veszi komolyan Drahos illetlenkedését. Magányos nő hamarosan megszokja, hogy a férfiak ostobák és izléstelenek. De hála Istennek, nincs szükségem védelemre.

— Ez több az izléstelenségnél. Ez aljasság. De majd torkára forrasztom annak a fráternek, akinek egyedüli érdeme abban áll, hogy a munkások heti béréből minél többet lehuzzon mindenféle ürügyek alatt.

— Már mondottam egyszer, hogy nincs szükségem védelemre. Ne törődjék az én ügyeimmel, kedves barátom. Magam is el tudom végezni őket.

Benes még mindig nem volt meggyőzve. De nem mert ellenkezni, és csak úgy magában duruzsolt tovább.

Benes ez időben már halálosan szerelmes volt a tanítónőbe. A leány fölényes nyugalma eleinte jól esett neki, később vonzotta, elragadta és elszédítette. Klára azonban nem vett tudomást ezekről az érzelmekről. Szívesen és sokat érintkezett vele — de ez volt minden. Amikor közönyös tárgyakról beszéltek, meleg és őszinte volt hozzá. De a saját személyéről csökönyösen hallgatott. Benes nem egyszer tett kisérletet, hogy megtudja, miként jutott ez a különös leány ide a hegyek mögé. Soha sem kapott feleletet. Klára kitért a válasz elől, egyszer azután kereken meg is mondta, hogy nem tartja méltónak intelligens emberekhez, ha a maguk lelki életét tálcán kínálják oda a másiknak. Senkinek semmi köze ahhoz, amit a másik átélt, vagy átérezett. És majdnem formaszerinti szerződést kötött a fiatalemberrel, hogy érintkezésükből minden személyes mozzanatot távol fognak tartani.

Az utolsó időben Benest gyakran kellett erre a megállapodásra figyelmeztetni. Most is, amint szemben állottak egymással a homályos kantinban, a fiatalember ismét megpróbálta, hogy legalább egy pillanatig az érzelmeiről beszélhessen. De Klára nem akarta meghallgatni.

— Nem értem magát, kedves barátom, — mondotta mégegyszer. — Hányszor ismételjem, hogy érzelmek egyáltalában nem érdekelnek. Beszéljünk inkább arról, ami a gyárban történik.

II.

— Jól van, — hagyta rá a fiatalember. — Hát beszéljünk a gyárról. Furcsa dolgok történnek nálunk, az bizonyos.

— A faluban azt hallottam, hogy a munkások ma délután összevesztek Drahossal. Igaz?

— Igaz. A jó Drahos ugyanis azt hiszi, hogy még mindig a botbüntetés áldott korszakában élünk és a legjobban úgy tartja rendben az embereket, ha alkalomadtán tarkón üti valamelyiket. Sajnos, sajnos, a ladnóci lakatosok és kovácsok az utóbbi időben kellemetlenül müvelődtek és nem tudják belátni ennek a rendszernek áldásos voltát. A posta is kétélü intézmény, mindenféle gonosz könyvet és ujságot hoz, ami még jobban elrontja az embereket. Ilyenformán azután megtörtént ma délután, hogy amikor Drahos rövid uton intézett el egy vitás kérdést, a munkások, az igazgatói szentély ünnepélyes volta dacára, egészen hangosan zúgolódni kezdtek. Sőt akadt egy különösen dacos fickó, aki kijelentette, hogy ez nem mehet így tovább.

— Ki volt az?

— Már öregebb munkás. Balázs a neve. Különben egyike a legügyesebb géplakatosainknak.

Klára bólintott.

— Ismerem. A kis leánya most végzi a harmadik osztályt, az apja már egynéhányszor volt nálam, hogy kérdezősködjék. Tanult ember. Sokat olvasott.

— Drahos nem volt ilyen jó véleménnyel róla. Leszidta, mindenfélének elmondta, végül pedig annyira dühbe jött, hogy mellen ragadta és úgy fogadkozott, hogy sajátkezűleg fogja elpusztítani a lelkiismeretlen izgatókat.

— És a munkások?

— Hát bizony kizárólag Balázsnak köszönhető, hogy nem történt nagyobb baj. Mert ha tizen-húszan a mi géplakatosaink közül megfognák az igazgató urat, másnap alig igazgatna valamit. De nem történt semmi veszedelem. Balázs kiszabadította magát, nyugalomra intette a többit és kivonult velök. Úgy hiszem, gyülést tartottak az erdőben és azt követelik, hogy a társaság mozdítsa el Drahost, ellenkező esetben sztrájkolnak.

Klára halavány arcán két piros tűzfolt gyult ki.

— Igazuk van. Jól teszik, ha sztrájkolnak. Legfőbb ideje, hogy ezt a vadállatot, ezt a Drahost elhelyezzék.

— Csak azután ki is tudjanak tartani, — dörmögte a könyvelő. — A társaságnak éppen elég a tőkéje, az sokáig tudja húzni.

Klárát a fiatalember elbeszélése fölizgatta. Kis ke-

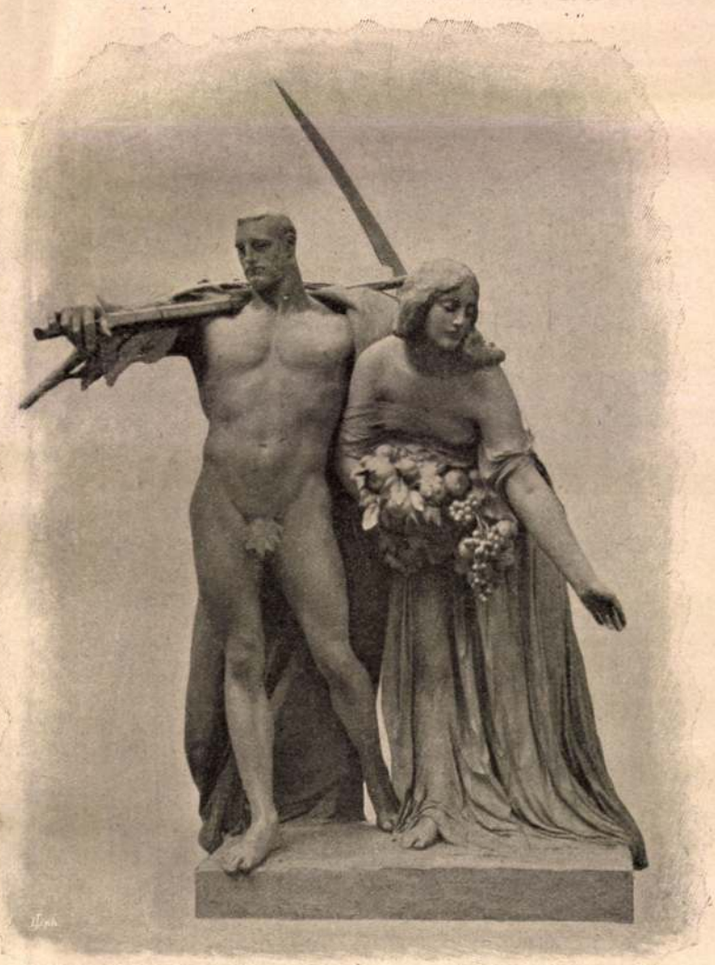

Zala György MUNKA ÉS JÓLÉT

A készülő ezredévi emlékmű allegorikus csoportja

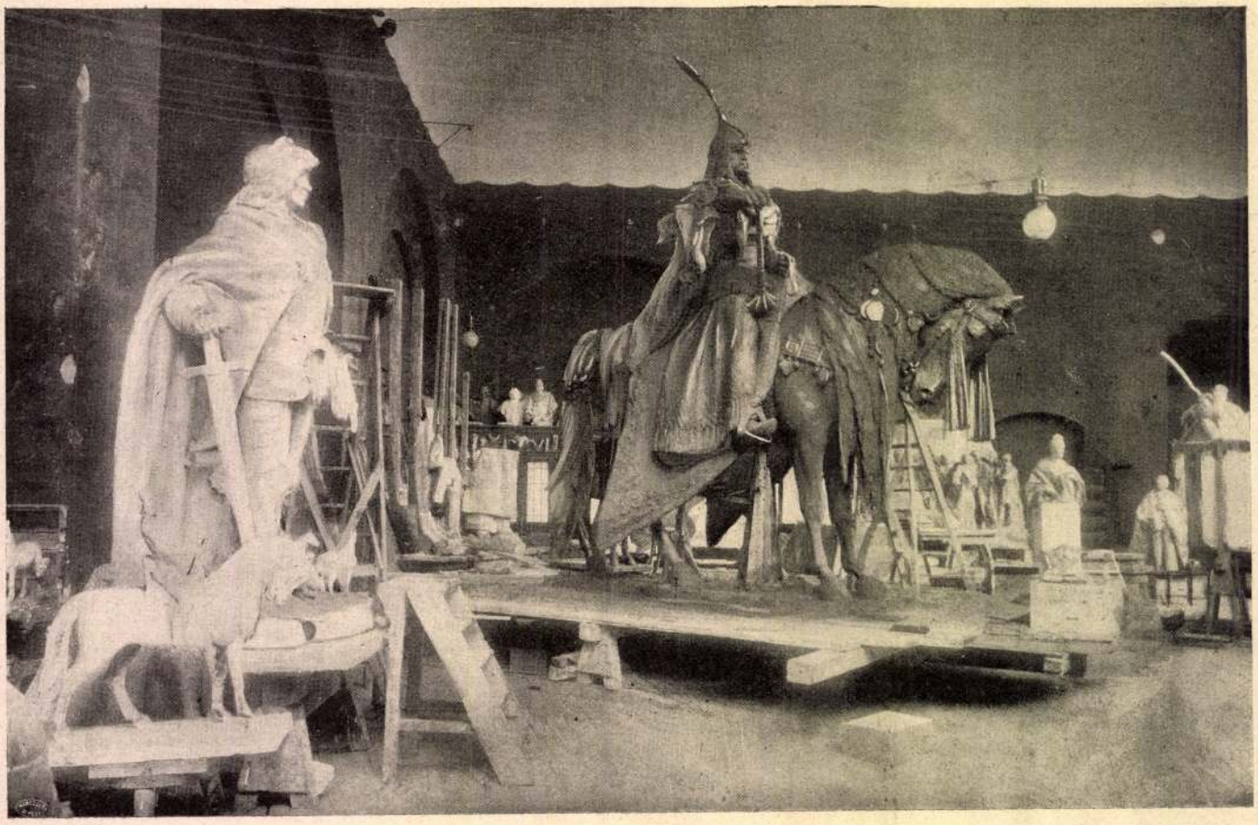

ZALA GYÖRGY MŰTERMÉBŐL

mény keze ökölbe szorult, úgy járt fel és alá a szobában.

— Oh, Istenem, ha férfiu volnék . . . — mondotta azután félig önmagának.

— Mit tenne, ha férfiu volna? — kérdezte Benes.

A leány megállt előtte.

— Hogy mit tennék? Élére állnék ezeknek a szegény, elnyomott embereknek és . . .

Hirtelen félbeszakította magát. Úgy érezte, hogy többet mondott, mint amennyit akart. Benes csodálkozva, elragadtatva nézte. Ez nem volt a nyugodt, hideg Ágotai Klára. Elfojtott szenvedély csapott ki minden szavából. Most lassan ismét lecsillapodott. Az arca még égett, de a hangja ismét hüvös volt.

— Ostobaságokat beszéltem. Süldő leányoknak kedvenc ábrándja, hogy elképzeljék, mit tennének, ha férfiak volnának. De én már nem vagyok süldő leány.

A fiatalember folytatni akarta a beszélgetést, de kivülről hangok közeledtek. Az óra ebben a pillanatban ütötte el a félnyolcat. Itt volt a vacsora ideje. Efraim Wolf bejött a szobába és meggyujtotta a másik lámpást is. Az asztal már meg volt teritve, most reátették a vizes kancsót és a oros üvegeket. Az urak egyenkint jöttek és szótlanul foglalták el helyeiket. Legvégül jött az igazgató. Biccentett a fejével, azután gyorsan felhajtott egy telt boros poharat. Csak azután ült le. Klára is elfoglalta helyét a sarokban. Most belépett a cseléd két nagy tállal a karján. Szótlanul tette az egyiket a nagy asztalra, a másikból előbb megkínálta Klárát, és hogy amaz kivette a részét, ez a tál is a hivatalnokok asztalára került.

A vacsora jó ideig csendben folyt. Senkinek sem volt kedve elkezdeni a beszélgetést és mégis mindenki szeretett volna beszélni a délután történtekről. A tálak már majdnem üresek voltak és még mindig kellemetlen, majdnem nyomasztó csendben ettek. Drahos már az ötödik pohár bort töltötte magának és nyomban föl is hajtotta. Az arca sötétpiros volt. Most megszólalt:

— Sürgönyöztem az igazgatóságnak Pestre.

Szedlacsek nagy nyugalommal törölte meg a száját. Azután kis darabokra szelte a kenyeret a saját számára. Közben megkérdezte:

— Hát csakugyan nem állanak holnap munkába?

Drahos bólintott.

— Ez az istenverte sok fecsegés következménye. Ahány éhes, haszontalan ügyvéd Pesten ott ül a kávéházban, az mind a munkások helyzetéről szónokol. Az ám. Jőjjenek csak ide egy félesztendőre, tudom Istenem, hogy majd elmegy a kedvük a szociálpolitikától, vagy hogy a csodájába hívják a tudományukat. Persze, hogy a sok beszéd azután fejükbe száll az embereknek. Maguk is azt hiszik, hogy ők rettenetesen fontos személyek.

— Nem hiszem, hogy sokáig bírják a sztrájkot, — mondotta Szedlacsek szeliden. — Ha majd a mindennapi bifsztek hiányozni fog, eszükre térnek. He-he-he.

A bifsztek-élcet a második könyvelő kitünőnek találta. Jóizűen elnevette magát.

— A bifsztek . . . igen . . . ha-ha-ha . . . az úgy hiszem, nemsokára hiányozni fog.

— Magam is szociálista vagyok, — szólalt meg újra Szedlacsek. Ezuttal igen komolyan beszélt. — Kérdem az urakat, melyik intelligens ember nem szociálista? Mindnyájan azok vagyunk. Mikor a „Műegyetemi körnek" alelnöke voltam, magam szerveztem a mi szociális bizottságunkat. Többizben voltunk vidéken is és tartottunk előadásokat a munkásoknak. Mondhatom, igen kellemes kirándulások voltak. Az urak mindenütt igen jól fogadtak és egész cécókat rendeztek a tiszteletünkre.

Folytatjuk

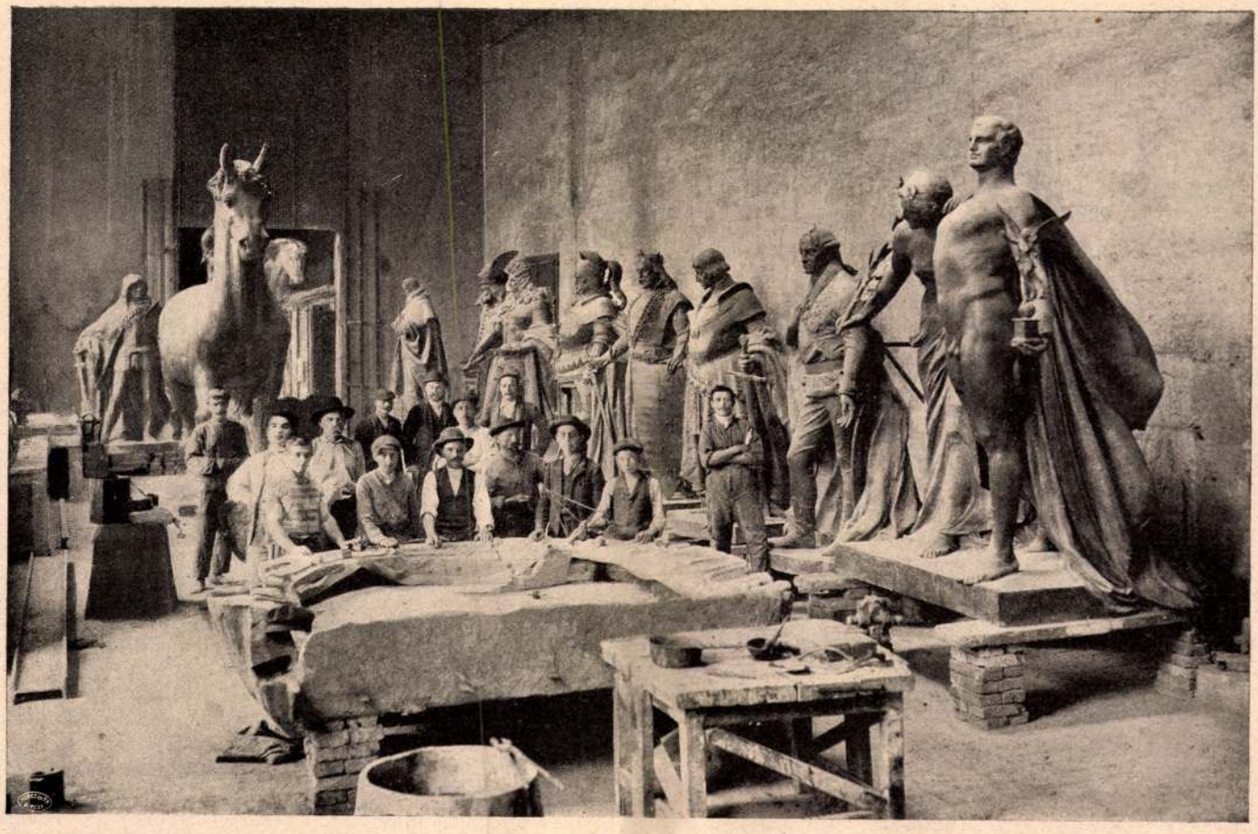

A Hungária ércöntődéből

Az ezredévi emlékmű öntés alá kerülő szobormintái

Anakreon-utánzók

(Az Anekreoni dalokból)

Nemrég így támadott rám
Egy zörgő kritikaszter:
— Ugyan mit bíbelődöl,
Modern kor hegedőse,
Pogány motivumokkal?
A nótát, mit te dúdolsz
Jó borról, szerelemről,
Elfujdogálta régen
Anakreon apánk, kit
Esetleg újra írni
Nem más, mint plagizálás.

Kacagva válaszoltam:
— Hát mert ő bort ivott, és
A szép nőket szerette,
S mindkettőt megdalolta:
Én most már ne igyam bort,
Szeretni se szeressek,
S dalban se zengjem őket,
Mert mindez plagizálás?
No jó! legyen! De akkor
Minden szerelmes ember,
És minden borivó, és
Főképp minden poéta —
Lelkemre, nem egyéb, mint
Nyomorult fattyúhajtás,
Görög jelmezt bitorló
Modern mihaszna, — hitvány
Anakreon-utánzó!

Endrődi Sándor

A lovagiasság szabályai szerint

Irta HERCZEG FERENC

A királyi kúriának nem tudom hányadik számu ítéletével véget ért a Bakók családi pöre, amely még a nemesi fölkelés idején kezdődött és nyolcvan esztendőn keresztül számos fiskális-generációnak tetemes épülésére szolgált.

A nád-bakói uradalmat végleg odaítélték a Bakók kővári ágának, Bakó István pedig egy nap azon vette észre magát, hogy koldussá lett. Éppen akkor érkezett vissza Montekarlóból, ahol ötszáz frankot nyert galamblövéssel és tízezer forintot vesztett a ruletten.

Eleintén nem akarta komolyan venni az egész dolgot. Vállat vont; szamárság, mondta! Csak akkor esett gondolkozóba, amikor végrehajtás útján kitették a kastélyából és a nád-bakói határban a kővári özvegy lett az asszony.

István úr ekkor felköltözött a budapesti legénylakására és állandóan cigarettafüstbe burkolózva, két hónapig azon gondolkozott, hogy mitévő legyen. Első gondolata az volt, hogy provokálni fogja a judex-curiae-t. Azután valami nagyszabásu, az egész ország közvéleményét megfélemlítő botrányról álmodozott. (Ilyenféle anarkista lelkiállapotban lehettek a birtokukról kivert régi urak, akik a tatárral cimboráltak és behozták a törököt az országba.)

Mellesleg mondom, hogy Bakó akkoriban azzal az érdekes tapasztalattal gazdagodott, hogy neki rengeteg sok ellensége van. Alig maradt egy-két jóbarátja. Vadonat idegen emberek, akikkel soha életében egy szót sem váltott, elkurjantják magukat örömük-

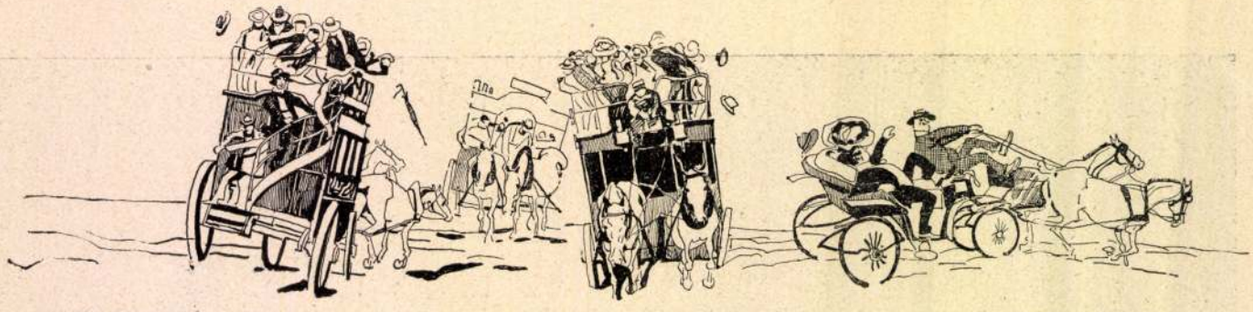

A Városliget hullámzó tetején

Mühlbeck Károly rajza

ben, amikor Bakó bukásáról értesülnek. Az utcán a boldogságtól sugárzó arccal ujságolják egymásnak, hogy Bakó tönkrement. Némelyiken valóságos örömmámor vesz erőt. A sok gyűlöletet azzal vonta magára Bakó, hogy fölemelt fővel szokott az emberek közt járni, hogy éles orrhangon beszélt és hogy nem ösmert semmiféle tekintélyt. Az is igaz, hogy azoknak, akik kavicscsal dobálták, nem kenyérrel, hanem néha malomkővel vágott vissza.

A vagyona romjaiból körülbelül húszezer forintot mentett meg: mivel sem kedve, sem tehetsége nem volt hozzá, hogy megváltoztassa az eddigi életmódját, a pénze alig tarthatott tovább egy esztendőnél. A nyáron mégis elment Balatonfüredre és amikor kártyások társaságába keveredett, erősen veszíteni kezdett.

— Igy sem bánom, — mondotta Bakó magában.

Egy nap azután fölhagyott a játékkal és annak a következő esemény volt az oka.

A jakt-klub nagy erkélyén néhány jóbarátját találta egy édesmosolyu, barna asszony társaságában. A hölgy új fürdővendég volt. Bakó már az előtte való nap is látta a Kelen födélzetén és akkor úgy találta, hogy az a hölgy, ha nem is a legszebb, de mindenesetre a legrokonszenvesebb arcu azok közül, akiket ösmer.

Most odalépett a társasághoz és szokott fesztelenségével odaszólt egyik barátjának:

— Mutass be, kérlek.

Bemutatták. A szép asszony egyszerre nagyon elcsöndesedett. Jó ideig lopva, kutatva futtatta végig okos barna szemét a Bakó napsütötte arcán. Az asszony később azt mondotta, hogy a fürdőbe megy és Bakó természetesnek találta, hogy elkísérje a hídig. Valami udvarias semmiséget mondott éppen, amikor az asszony váratlanul a szavába vágott:

— Mondja, az Isten áldja meg, tudja maga, hogy ki vagyok én tulajdonképen.

A Bakó zavart arcáról láthatta, hogy nem is sejti.

— Igy már értem, — folytatta az asszony. — Azt hiszem, ha tudta volna a nevemet, alig kereste volna az ösmeretségemet, mert én özvegy Bakó Sándorné vagyok . . .

Bakó Sándorné, a kővári özvegyasszony, ő perelte az István birtokát. Lengő gyászfátyollal a fején, özvegyi bánattal a szemében és szívós kitartással a szívében, hónapokig sorra járta a bírákat, a miniszteréket és a képviselőket. Kért, könyörgött és megindította az embereket. Informálta a bírákat és sugallta nekik, rájuk erőszakolta a maga meggyőződését. És azalatt Bakó István nyugodt lelkiismerettel galambokra lövöldözött!

Istvánnak eddig sejtelme sem volt róla, hogy a kővári özvegy annyira fiatal még. Sohasem érintkezett a kőváriakkal, különben is sokat csavargott külföldön és a peres özvegyet mindig csak sárgaarcu, szúrós szemü hárpiának tudta elképzelni. Nem is képzelhette fiatalnak, mert hiszen a boldogult Bakó Sándor, — akinek első házasságából volt egy jókora nagy kamasz fia — már ötvenesztendős is elmúlt, amikor másodszor megházasodott.

Az özvegyasszony, aki egészen más hatást várt szavaitól, igen elcsodálkozott, amikor Bakó mosolygó flegmával mondotta:

— Édes hugomasszony, nagyon örülök, hogy megösmerhettem . . .

— Hogyan, — hát nem haragszik rám?

— Haragudni ilyen szép asszonyra? És ugyan miért?

— Azt hittem, hogy a pervesztés talán elkeseríttette . . .

István eldobta a cigarettáját.

— Ugyan, hugomasszony, érdemes is azt a semmiséget szóbahozni?

Ha férfi lett volna a romlásának oka: Bakó alkalmasint torkon ragadta volna. De mivel nő volt, hozzá szép, fiatal asszony: egy Bakó Pista nem mondhatott egyebet.

Vacsoránál megint összetalálkoztak és az özvegyasszony megengedte Bakónak, hogy melléje telepedjék az asztalhoz. Most már a rokonságuk révén kurtán Pistának szólította. Bakó, aki gavallér volt, — csak gavallér, sem több, sem kevesebb, — kedvét lelte abban, hogy magaviseletével fölülkerekedhetett szép ellenfelén; az asszonynak pedig, akinek a lelkiismerete a pör dolgában talán mégsem volt egészen tiszta, az asszonynak tetszett, hogy Bakónak legalább valami erkölcsi elégtételt nyujt anyagi veszteségeért.

Egypár nap mulva természetesen már azt beszélték a fürdőhelyen, hogy Bakó szenvedélyesen udvarol a szép asszonynak, aki viszont láthatólag szívesen fogadja az udvarlást. A két érdekelt fél úgy vélekedett, hogy túlteszik magukat a pletykán. Egy szó sem volt igaz belőle. Egyelőre Jolán, — ez volt a szép özvegyasszony neve, — arról akarta meggyőzni rokonát, hogy azt az elkeseredett harcot, amelynek ára Nád-Bakó volt, puszta kötelességérzetből folytatta ellene. A megboldogult ura a halálos ágyán mondotta neki, hogy a nád-bakói uradalom lesz örököse Oszkárnak, első házasságából való fiának. Oszkár, aki jelenleg nevelőjével külföldön utazott, a mostohaanyja gyámsága alatt állott. Jolán asszonynak egy odavetett megjegyzése szerint különben meglehetősen léha szélcsap fiu volt.

*

Már a fürdői évad végén történt. Siófokon lóverseny volt és a füredíek, köztük Jolán és Bakó István is, átrándultak a tulsó partra. A totalizatőr bódéja mellett történt az a hihetetlen dolog, hogy Bakó Pistát pofonütötték. Ez volt az első és remélhetőleg utolsó pofon, amit gyermekkora óta kapott.

Úgy történt, hogy Bakó a tolongásban véletlenül oldalba taszított egy vékony hosszu urat.

— Nincs szeme? — kiáltott rá amaz, foglalkozásszerü poltron hangján.

— Tacskó, — mormogta Bakó, egy közömbös pillantást vetve ellenfelének csupasz arcára.

Csatt! Már megkapta a pofont. Oly hirtelen jött,

s az érem adományozásáról szóló oklevelet is a miniszter írja alá. — 9. Abban az esetben, ha a pályabiróság abszolut többsége az éremmel való jutalmazásra érdemes munkát nem találna a tárlaton, az érem kiadása ebben az évben elmarad. — 10. A miniszter fenntartja magának a jogot, hogy kivételkép az aranyéremnek az országos magyar iparművészeti múzeum közreműködésével rendezett különleges kiállítások valamelyikén való kiadását is engedélyezze. — Budapesten, 1898. február 2-án. *Wlassics*, s. k.

Az Iparművészeti Múzeumban tartandó *ingyenes népszerű* előadások december hó elején vesznek kezdetöket. Az egyes előadások sorrendje s tárgya a következő: December 2-án, 9-én, 16-án és 23-án: *Mihalik József* múzeumi őr az *ötvösségről*. 1899 január 6-án, 13-án, 20-án és 27-én: dr. *Wartha Vince*, miniszteri tanácsos, műegyetemi tanár a *magyar keramikáról*. Február 3-án, 10-én, 17-én és 24-én: *Radisics Jenő* iparművészeti múzeumi igazgató a *lakásberendezésről*. Az előadások d. u. 5 órakor kezdődnek s az Iparművészeti Múzeum első emeleti nagytermében tartatnak meg. Az előadásokra szóló belépő jegyek a múzeum irodai helyiségeiben naponként a délelőtti órákban kaphatók.

Az angol iparművészeti iskolák munkáinak kiállítása Budapesten. A londoni Science and Art Department megküldte az angol iparművészeti iskolákban készült s díjakkal kitüntetett azon munkák lajstromát, melyeket kiállítás céljából átengedett. E lajstromban fölsorolt munkák 49 db arany-, 104 ezüst-, 99 bronz-érmet s 24 könyvjutalmat nyertek, együttesen tehát 276 különféle kitűntetett rajzot és gipszöntvényt lesz alkalma tanulmányozni a budapesti szakköröknek. A szóban forgó munkák az angol állam tulajdonát képező, külön vasúti kocsiba lettek becsomagolva s már útközben vannak. Az Iparművészeti Múzeum igazgatósága egy magyarázó katalógust fog készíteni e kiállításhoz, a melyben közölni fogja a londoni biráló-bizottságnak véleményét minden egyes csoportra vonatkozólag, valamint az indokolásokat is, melyek alapján a díjakat odaitélték. Az angol kormány ezekhez, az évi rendes pályázatok alkalmával *kitűnő* jelzővel ellátott iskolafeladatoknak egy számát is csatolta, a miből az egész tanítás rendszere felismerhető lesz. Erre a rendkivül érdekes és tanulságos kiállításra felhívjuk az érdekelt szakkörök figyelmét.

Az iparművészeti iskola tanitványai munkálatainak a kiállitása, a melyet e folyóiratunk más helyén bővebben méltatunk, október 30-ikától, november 6-ig, tehát egy teljes hétig volt az Iparművészeti Múzeum nagy födött udvarában közszemlére kiállitva. A munkálatok egészen megtöltötték a mintegy 800 négyzetméternyi nagy térséget, a melynek oldalain az orsz. m. képzőművészeti társulattól szives előzékenységgel kölcsönzött mozgatható fafalakon a rajzok, az udvar közepén pedig nyilt étagereken és csukott üvegszekrényekben a metszett, mintázott, domboritott stb. tárgyak voltak kiállitva. A kiállitás mindvégig nagy vonzó-erőt gyakorolt nemcsak a szakkörökre és az érdekelt iparosokra, hanem a nagy közönségre is, a mely kedvtelve gyönyörködött az ifjuság szárnypróbálgatásaiban, és egyes szemrevalóbb és a tanitás menetében nélkülözhetőbb darabokat meg is vásárolt. A kiállitás délelőtt 9—1 óra között és három nap esti 5—8 óra között volt látható és összesen 8147 látogatója volt. Az elsők egyike volt a művészetnek és a művészi iparnak oly jelentékeny áldozatokat hozó és azok iránt oly melegen érdeklődő *Wlassics* Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter, a ki majdnem két órán keresztül apróra tanulmányozta az iskola tanmenetét és a kiállitott dolgozatokat; elismeréssel viseltetett az eddig elért eredmények iránt és megigérte, hogy az iskolát nemsokára működése közepette fogja látogatásával megtisztelni. Hasonló érdeklődéssel tanulmányozta a kiállitást *Matlekovics* Sándor dr., *Zsilinszky* Mihály államtitkár és *Lippich* Elek min. titkár is, nemkülönben *Schmidt* József kereskedelmi miniszteri államtitkár, a ki *Szterényi* József osztálytanácsos

1897/98.

és Vig Albert iparoktatási miniszteri biztos kiséretében mindent alaposan szemügyre vett. Nagy érdeklődést tanusitottak a művészek (ott láttuk Benczurt, Fadruszt, Ujváryt, Nadlert, Keletit, Stetkát, Ballót stb.), a nagyiparosok (Thék, Gelb, Michl stb.), az orsz. iparegyesület (Gelléri Mór), az egyes művészi- és ipariskoláknak a tanári kara és azoknak tanitványai; ez utóbbiak közül sokan tanáraik vezetése alatt csoportosan látogatták a kiállitást. A sajtó is igen rokonszenvesen foglalkozott vele; terjedelmes tudósításokban ismertette, dicsérte és birálta, birálatát és kifogásait mindig jóakarattal és sohasem ellenszenvvel ejtvén meg. Szóval ugy a tanári kar, mint a tanuló-ifjuság meg lehet a sikerrel elégedve, a mely siker csak buzditásul szolgáljon arra, hogy az iskola a két év mulva bekövetkezendő kiállitáson még tökéletesebb munkákkal mutatkozzék be.

A m. iparművészeti társulat választmánya f. évi október hó 16-án *Ráth* György társulati elnök elnöklése mellett ülést tartott, melyen jelen voltak *Szalay* Imre és *Czigler* Győző másodelnökök, továbbá *Beck* Dénes, *Benczur* Béla, *Jakabffy* Ferenc, *Jungfer* Gyula, dr. *K. Lippich* Elek, *Nádler* Róbert, b. *Pauer* Leó, *Radisics* Jenő választmányi tagok és *Györgyi* Kálmán titkár, ki a jegyzőkönyvet vezeti.

Elnök megnyitja az ülést, melynek jegyzőkönyvének hitelesitésére dr. *K. Lippich* Elek választmányi tagot kéri fel s bejelenti, hogy T. *Fischer* Ignác, *Fittler* Kamill és dr. *Forster* Gyula választmányi tagok kimentették távolmaradásukat a mai ülésről.

A julius hó 2-án és szeptember hó 15-én tartott ülések jegyzőkönyveinek fölolvasása és hitelesitése után, titkár jelenti, hogy Wosinszky Mór szegzárdi apátplébános, mint a tolnavármegyei múzeumi bizottság elnöke, a nyár folyamán azzal a kéréssel fordult a társulathoz, hogy engedje át a tulajdonában levő mellszobroknak s egyéb kis plasztikai müveknek egy-egy példányát a szegzárdi múzeumban leendő kiállitás végett, ahol azokat esetleg el is árusitják. Ennek a kérelemnek nyomán elnöki fölhatalmazással titkár intézkedett, hogy azokból a szobrokból, a melyek több példányban meg vannak, egy-egy példány a tolnavármegyei múzeumnak bizományképpen megküldessék.

A választmány a bejelentést helyesléssel tudomásul veszi, ugyszintén Szalay Imre, mint helyettes elnöknek azt az intézkedését, hogy Oskó Lajos festőművésznek kétszázötven forintnyi kölcsönt adott oly célból, hogy ezen az összegen magának zománcfestékeket beszerezhessen, s hogy egy zománcégető kemencét állithasson.

Hálás tudomásul vette a választmány, hogy a kultuszminiszter 1898. julius hó 19-én 32.336. sz. alatt kelt rendeletével a társulat közlönyét, a *„Magyar Iparművészet"*-et a középiskolák, valamint az összes népoktatási intézetek tantestületi könyvtárainak az illető könyvtárak kiegészitése alkalmából leendő figyelembe vétel végett ajánlotta.

A Beschorner-féle műérczöntőde igazgatósága azzal az ajánlattal fordult a társulathoz, hogy engedje meg neki, hogy a tulajdonában levő mellszobrocskákat az ugynevezett műbronzban öntve sokszorosithassa és forgalomba hozhassa, a minek fejében fölajánl a társulatnak minden eladott darab után 10%-nyi jutalékot. A nevezett öntőde arra is kötelezi magát, hogy a műbronzban öntött szobrokat egyelőre 17 forintnyi fix áron fogja árusittatni, tehát ugyanolyan összegen, mint a társulat maga.

A választmány az ajánlatot általánosságban elfogadja, s felhatalmazza az elnököt, hogy a nevezett műérczöntődével félévi felmondásra ily értelmü szerződést kössön, azzal a kikötéssel, hogy mindig a társulattól függ, hogy szobrai közül melyiket akarja ilyképpen forgalomba hozni, továbbá, hogy minden darabon rajta legyen a társulatnak teljes cime, végre pedig, hogy föntartja magának az ellenőrzés jogát ugy a műérczöntőde által kibocsátott szobrocskáknak művészi kidolgozását illetőleg, valamint a szobrokra vonatkozó könyvvezetésre is.

Miután a választmány az utolsó ülésén elhatározta, hogy a meglevő régi minta helyébe elkészitteti Erzsébet királyné Ő Felségének kis méretü mellszobrának a mintáját

s köztudomásu volt, hogy Zala György nemrégiben a Park-klub rendelésére megmintázta a felejthetetlen királyasszony életnagyságu mellszobrát, az elnök megbizta a titkárt, hogy intézzen kérdést Zalához, valjon átengedné-e a társulatnak a felséges királyné, esetleg Ő Felsége a király szobrára nézve is annak kisebb méretü sokszorositásának a jogát? Zala a hozzá intézett felszólitásra még nem adott végleges választ.

A választmány a bejelentést tudomásul veszi s megbizza Nádler Róbert és Radisics Jenő választmányi tagokat, hogy abban az esetben, ha Zala méltányos föltételek mellett hajlandó a társulat kérését teljesiteni, az ügylet részleteit vele megállapitsák s a szerződést megkössék.

Elnök bejelenti, hogy a „Magyar Iparművészet" hirdetési részének bérlőjével öt évre szerződést kötött, amely szerint a bérlő köteles minden számban legalább öt oldalt az eddigi bérösszeg mellett betölteni, — továbbá bejelenti, hogy Gerlach és Schenk bécsi és budapesti könyvkiadók ajánlatot tettek a *„Magyar Iparművészet"*-nek külföldön való terjesztése ügyében. E szerint az ajánlattevők egyelőre kivánják, hogy a jövő évfolyam első számából, annak széles körökben leendő ismertetése céljából, 500 példányt kapjanak kézre, viszont kötelezik magukat, hogy az általuk eladott minden évfolyam után az előfizetési ár 40%-ját fizetik a társulatnak. A választmány mindkét bejelentést helyesléssel tudomásul veszi, az utóbbira nézve pedig megbizza az elnököt, hogy a Gerlach és Schenk kiadó-céggel a szerződést megkösse.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter annak idején, amikor a *„Magyar Iparművészet"* kiadását és segélyezését elhatározta, utasitotta a társulatot s a szerkesztőt, hogy kellő időben jelentést tegyenek neki a lapnak további segélyezése s a társulatnak, mint kiadónak s a szerkesztőnek további megbizása ügyében. Miután a jelentés ideje elérkezett, az elnök fölveti a kérdést, valjon miképpen javasolja a választmány a lapnak a jövőben való kiadását? A szerkesztőségnek bejelentett kivánsága szerint, a lapnak évenként legalább tizszer 4—4 ives füzetekben kellene megjelenni, hogy föladatának teljesen meg tudjon felelni. Ez a változás, a szerkesztőség számitása szerint, 1900 frtnyi költségtöbblet kiadással járna, amelyből azonban a társulat legfeljebb 500 frtot vállalhatna magára.

A választmány, bár egyrészt teljesen méltányolja a szerkesztőségnek a lap gyakoribb megjelenésére vonatkozó kivánságát, s maga részéről is abban a nézetben van, hogy a lapnak rövidebb időközökben kellene megjelennie, hogy hivatását egészen betöltse, ez időszerint még korainak tartja a lap tetemes bővitését, főleg, mert az ezzel járó tetemes költségtöbbletre nézve nem tud elegendő fedezetet előteremteni; miért is abban állapodik meg, hogy a miniszternek fölterjeszti a szerkesztőség kivánságát egész terjedelmében, sőt abban az esetben, ha a miniszter a felmerülő költségtöbbletnek mintegy kétharmadát elvállalja, magára, illetve a társulatra veszi a még fönmaradt 500 frtnak a fedezését. Ha pedig a miniszter nem volna hajlandó a lap segélyezésére az eddigi összegnél nagyobbat engedélyezni, akkor azt javasolja, hogy maradjon meg még egyelőre egy évre a status quo, azaz a lap hatszor 5—5 füzetekben fog megjelenni. Utóbbi esetben fölhatalmazná a szerkesztőséget, hogy a mennyiben a közlendő anyag kivánná, egyik vagy másik füzetben az előirt öt ivnyi terjedelmet a szükséghez képest ½—1 ivvel túl is léphesse.

Titkár bemutatja a pénztári jelentést, amely szerint május hó 2. óta a társulatnak volt 8437 frt 23 kr bevétele, ellenben 7460 frt 59 kr kiadása. A pénztárkészlet 976 frt 64 krra, a társulat vagyona pedig 43,835 frt 24 krra rug. A tagok létszáma 850, ebből 194 alapitó, 656 pedig rendes tag. A választmány a jelentéssel kapcsolatosan tudomásul veszi, hogy Farkas Ödön földbirtokos száz forintos alapitványnyal a társulat alapitó tagja lett, továbbá, hogy az utolsó rendes választmányi ülés óta ötvenegy uj rendes tag lépett a társulat kötelékébe. Végül a választmány megtekinti Holló

Barnabásnak furulyázó juhászt ábrázoló mintázatát, melyet a társulat számára, bronzban való sokszorositásra, készitett. A választmány a szoborra némi, egyébként maga a művész által is óhajtott módositást kiván, s felkéri az elnököt, hogy, azt a művésszel közölje. Ezzel az ülés véget ért.

*A Bálint Sándor-féle könyvtár-*szoba-pályázatra, mint már említettük, összesen három pályamű érkezett be, de ezek között egyik sem ütötte meg a kivánt mértéket, a miért a biráló-bizottság azt javasolta, hogy a díj ki ne adassék. A pályázók rajzaikat *Thék* Endre úr irodájában (Üllői-út 66.) vehetik át.

A magyar iparművészeti társulat karácsonyi kiállítását, mely december hó első hetében nyilik meg, lapunk legközelebbi száma részletesen ismertetni fogja.

Új tagok. F. évi szeptember hó 25-ike óta a következők lettek a m. iparművészeti társulatnak rendes tagjai: *Báthory* István műépitész (Bpest), *Bründl* Ödön (Sopron), *„Bútorcsarnok“* (Bpest), *Bay* Sándor főispáni titkár (Győr), *Bresztovszky* Béla kir. műegyetemi segédtanár (Bpest), *Csonka* Pál mérnök (Szentes), *Damkó* József szobrász (Bpest), *Fenyvessy* Adolf országgy. iroda főnöke (Bpest), *Fáy* Ákos kataszteri becslő-biztos (Eger), *Hazay* István miniszteri titkár (Bpest), *Kogutoviecz* Manó (Bpest), *Kugler* Henrik (Bpest), *Lőcsei m. kir. áll. főreáliskola* igazgatósága, *Nemák* József műlakatos-m. (Trencsén), *Petrik* Albert műegyetemi hallgató (Bpest), *Pozsony-sz.-györgyi kath. gymnasium, Rechnitz* Béla gyárigazgató (Bpest), *Schulek* Vilma (Bpest), *Schuler* József gyáros (Bpest), *Spisák* Imre szobrász (Bpest), *Szakács* János rajztanár (Hajdu-Szoboszló), *Dr. Szabó* Károly orvos (Bpest), *Santhó* István épitész (Bpest), *Dr. Telljesniczky* Kálmán egyet. tanársegéd (Bpest), *Tóth* Gáspárné (Bpest), *Tasnády* Gyula a pesti hazai takarékpénztár pénztárosa (Budapest), *Újpesti áll. polgári leányiskola, Ujvidéki* kir. kath. főgymnasium, *Wolf* Zsigmond szövőiskola-igazgató (Pozsony), *Winterberg* Ida (Mária-Grün), *Vetró* Sándor gymnasiumi tanár (Pozsony-Szt-György). Összesen *harmincegy* új tag.

Alapítvány. Hopp Ferenc, a Calderoni és Társa cég főnöke száz forintos alapítványnyal a m. iparművészeti társulat alapító tagja lett.

Az 1900. évi párisi nemzetközi kiállítás XII. és XV. magyar főcsoportjának elnöksége még a nyár folyamán pályázatokat hirdetett több szobaberendezésre, egy üveges diszszekrényre és több ékszerre, melyeknek a kiállításon való bemutatása tervbe van véve. A pályázatok határidéje lejárván, a kijelölt biráló-bizottságok az emlitett főcsoportok elnökének, *Ráth* György főrendiházi tagnak elnöklete alatt, a beérkezett pályaművek felett akként döntöttek, hogy egy hálószobának és egy női szalonnak tervrajzára külön-külön 400 koronával megállapitott első dijat a „Budapest“ jeligével biró tervrajzoknak itélte oda, a melyeknek szerzője *Faragó* Ödön tanár. A többi pályadijakat a jury nem tartotta kiadhatónak, azonban több figyelemre méltó pályamunka megvásárlását ajánlotta.

A műbarátok köre által kiírt három pályázat f. évi október hó 31-én járt le. Beérkezett összesen 14 pályamű, és pedig hazai tárgyú aquarell *Udvarlaky* Bélától hét, *Edvi Illés* Aladártól kettő és *Sz.* jelige alatt egy drb. A gobelin módjára festett panneau-ra *Lohr* Ferenc, és egy *Laetare* jeligés mű pályázik. A kisebb méretű színezett terrakotta szoborpályázatra *Damkó* József egy vágvidéki parasztasszonyt küldött be. Kívüle *Igric* jeligés s régi magyar hegedőst ábrázoló miniatur-szobrocska pályázik a kitűzött díjra. Az összes pályaművek az orsz. Iparművészeti Múzeumban láthatók.

26. SZ. 1907. (54. ÉVFOLYAM.) | SZERKESZTŐ HOITSY PÁL. FŐMUNKATÁRS MIKSZÁTH KÁLMÁN. | BUDAPEST, JUNIUS 30.

Szerkesztőségi iroda: IV. Reáltanoda-utcza 5.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utcza 4.

Előfizetési feltételek: Egész évre 16 korona. Félévre 8 korona. Negyedévre 4 korona. A «*Világkrónika*»-val negyedévenként 80 fillérrel több.

Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

EZER ÉV — ÉRCZBEN.

A VILÁG LEGELŐKELŐBB társasága most Budapesten időzik; nem is valami nagyon fényes helyen, odakünn a külső váczi-úton, egy nagy gyárnak a raktárhelyiségében. Csupa igen-igen nagy úr, a kinek csak a kisebbik tulajdonsága volt az, hogy vezér volt, fejedelem volt, király volt. Az ilyesmi nagyon dicsőséges véletlenség; de mégis csak véletlenség. A Napoleonok kevesen vannak a históriában: a legtöbb király úgy lesz király, hogy király fiának születik. Már pedig az, hogy az ember ki fiának születik: nem ő tőle függ. Ezért mondjuk, hogy azoknak az ércz-embereknek odakünn a külső váczi-úton, ez a rangjuk csak a kisebbik. A nagyobbik az, hogy egyebek is voltak, mint csak fejedelmek. *Nagy* fejedelmek, *nagy* királyok voltak. Dupla porcziót szereztek maguknak a legnagyobb dicsőségből, a mi embernek adatik: a halhatatlanságból.

Mert a királyok mindjárt a halhatatlanság számára születnek. A história az anyakönyvük. Belékerül a nevük, ha különben egyebe se volt az életüknek, a mi belékerülhetne. Az egyszerű halhatatlanság tehát az uralkodóknál nem sokat számít. Ki kell érdemelniök még egy másodikat is, hogy csakugyan örökké éljenek.

Azok a fejedelmek, a kik most ott várakoznak egy csapatban a *Hungária* érczöntő-gyár falai között, mind ebből a második, azaz hogy érdem szerint első csapatból való. Ezer esztendőnek fejedelmei, bölcs és hatalmas uralkodói közül válogatták össze őket: a legbölcsebbeket és leghatalmasabbakat. Messziről jöttek és — még messzibbről. A kit csak egy-kétszáz esz-

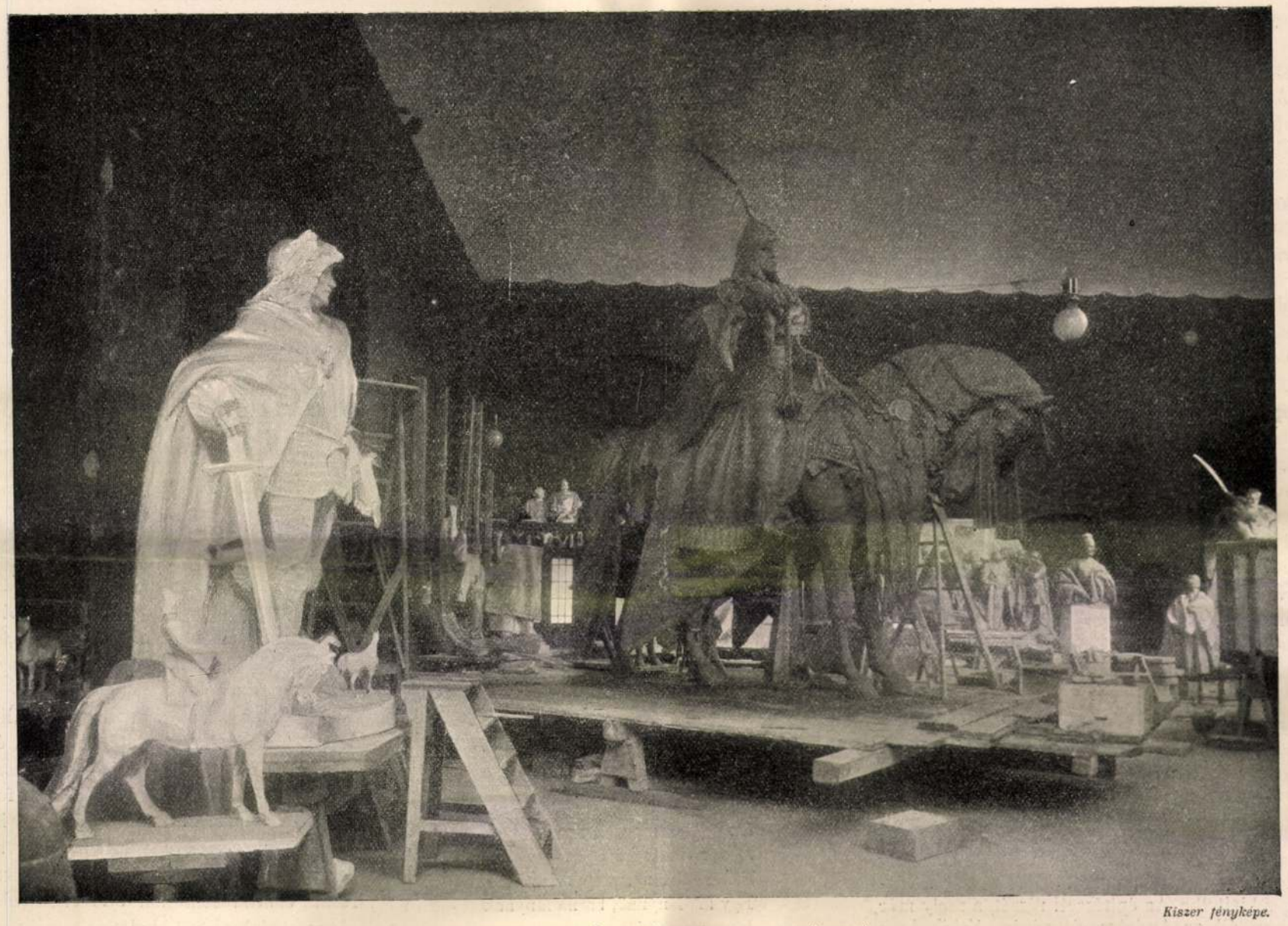

Kiszer fényképe.

AZ EZREDÉVI EMLÉK ÁRPÁD-SZOBRA ZALA GYÖRGYTŐL.

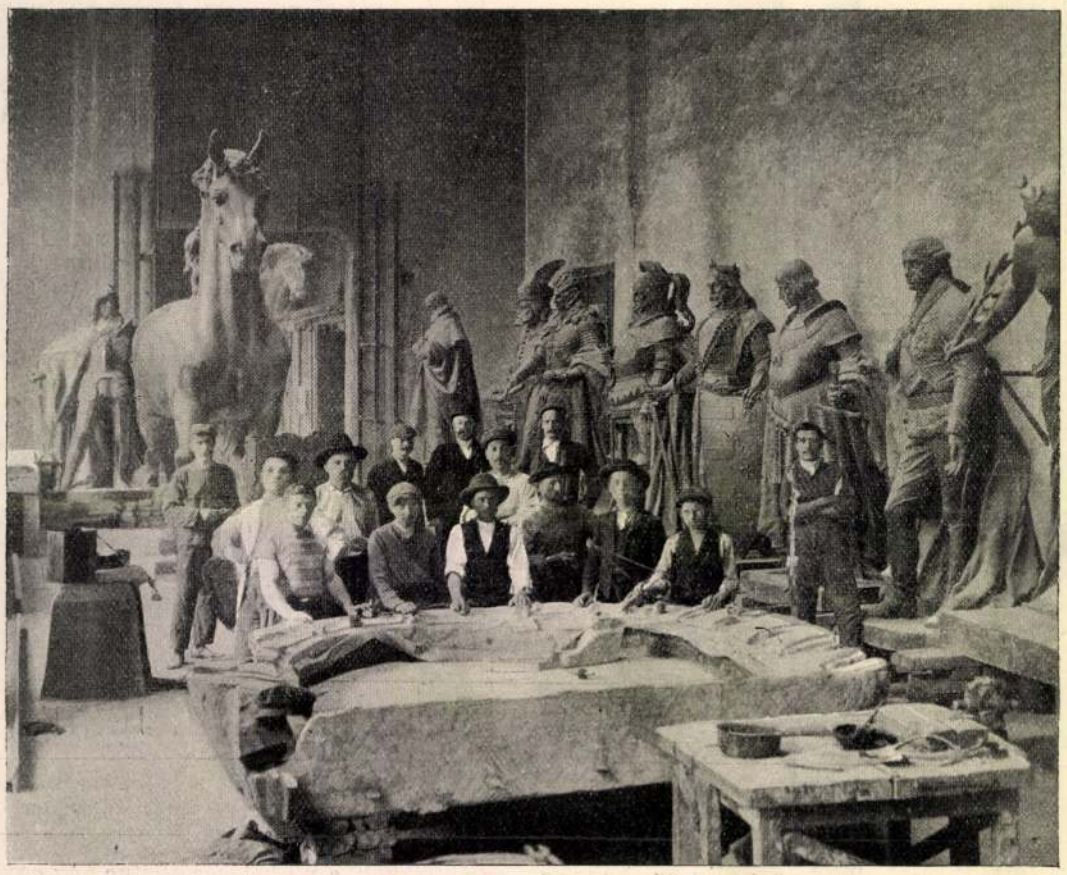

AZ EZREDÉVI EMLÉK SZOBRAI AZ ÉRCZÖNTŐDÉBEN.

tendőnyi távolság választ el tőlünk, az még a legrövidebb utat tette. De ott van közöttük első fejedelmünk, a honalapító Árpád is, a kit ezer esztendőnek roppant messzeségéből hozott ide a művész képzelete, hogy érczbe öntött daliás alakját a földi halhatatlanság trónjára emelje.

A Zala György ezredévi emlékének érczalakjai ezek a királyok, fejedelmek, vezérek. Az Andrássy-út végén, a hol a pompás *avenue* fasorai a liget zöld lomb-tengerébe szakadnak, már évek óta ott áll az íves félkör, közepén az óriási oszlop, tetején a kék levegőben úszó érczangyallal. Ez a félkör lesz az ő trónusuk. Közös trónja a nagy uralkodók egy egész kongresszusának.

A trónus tehát készen van és sokan türelmetlenül nézik, hogy még mindig — üres. Pedig ez a türelmetlenség talán nem is illendő és nem is megokolt. Ilyen nagy uraknak nem szabad zokon venni, ha egy kicsit megvárakoztatnak bennünket: azután meg bizony idő kell ahhoz, a míg ennyi halhatatlanság mind a maga méltó formájába öltözik. Kisebb hibája nem lehet egy szobornak annál, mint ha — lassan készült. Ennél sokkal nagyobb baj lenne az ellenkezője. Ha meglátszanék rajta, hogy elhamarkodták.

Az pedig, hogy az ezredévi emlék szobrai készűlnek, sőt nagyobbára már el is készültek, a fotográfiáikból nyilvánvaló. Egy sereg nagy fejedelmünk, királyunk várja csillogó érczmezben, hogy egy szép napon bevonúljon az Andrássy-út végére, elborítva az üres kő-trónust a halhatatlanság örök életével. Micsoda példátlanúl nagyszerű ünnep lesz az, mikor egy egész sereg nagy királyunk foglalja el egy napon a trónusát! Valóban, ezer esztendőt kell megérnie egy nemzetnek, hogy egyszer egy ilyen ünnepe lehessen.

*

Az ezredévi emléket a nemzet emeli Magyarország fennállása ezeréves évfordulójának emlékére, másfél millió korona költséggel. A megbizatást a kormánytól a milleniumi esztendő előtt *Zala* György kapta meg s 1896-ban készen volt már az emlék mintájával és Gábor arkangyal alakjával. A hatás nagy volt és a kormány minden változtatás nélkül beleegyezett a végleges kivitelbe. Az építészeti részét, a mely már készen áll az Andrássy-út végén, *Schikedanz* Albert tanárral együttesen tervezték, s ez maga 512 ezer koronába került. A művész évszázadokra szóló, maradandó alkotást óhajt adni hazájának s ezért az építészeti részen nem a modern stilust alkalmazták, hanem a kiforrott renaissance stilust, a melybe a legharmonikusabban illenek bele a nagyméretű bronz-szobrok. A szobor megteremtésében a művészt az az eszme vezérelte, hogy Magyarország ezeresztendős történetét áttekinthetően szimbolizálja, úgy, hogy a legegyszerűbb ember is megértse és átérezze.

A főcsoportot a vezérek csoportja teszi, a mely az íves oszlopsorok előtt álló talapzatra kerül. A vezérek bejövetelével kezdődik a magyar nép története. A vezérek lóháton lesznek, a hogy bejöttek a hazába. Közöttük karcsú oszlop szökik a magasba; tetején *Gábor* arkangyal, a ki a pogány magyarokat a kereszténységbe vezérelte. A félkörök oszlopai között áll majd a magyar történet tizennégy legnagyobb királya, *Szent Istvántól Ferencz Józsefig*, a kiknek legfontosabb szerepük volt ennek a nemzetnek életében. Magyarázatúl mindegyik alatt lesz egy domborművű kép is a legnevezetesebb mozzanattal, a mely uralkodásuk alatt történt. Az oszlopsorok párkányaira négy nagy allegorikus csoport kerül. A főoszlop mögött jobbról a *Béke*, balról a *Háború* bigája; a külső szélekre pedig jobbról a *Tudás* és a *Dicsőség*, balról meg a *Munka* és *Jólét* szobrai. Összesen hatvannál több szobrászati alkotás lesz az emléken, majd mind kétszeres életnagyságban. Ezek közül Zala egy rövid évtized alatt elkészítette mind a két biga-csoportot, a melyek mindenike négy részből áll, továbbá a másik két allegorikus csoportot, a melyek közül a *Tudás* és *Dicsőség* mintájával 1900-ban a párisi világkiállításon már elnyerte a grand prix-t. Most vették át tőle Árpád szobrát s majd mind készek a király-szobrok is. Ezeket Zalán kívül: *Füredi* Rikárd, *Kiss* György, *Telcs* Ede, *Semmyei* Károly, *Popper* Szigfrid és *Margó* Ede mintázták. E mellett közben Zala elkészítette az Andrássy-szobrot is és egy egész sereg apróbb szobrot, a miket elvégre is meg kellett csinálnia; mert állandóan nem is foglalkozhatott nagyszabású munkájával.

RÓZSÁK.

Arra alá Somogyságban
Most nyílnak a rózsák,
Fehér szirmuk, piros szirmuk
Egy kis lánynak, barna lánynak
Lába elé szórják,
Fehér, piros rózsák . . .

Bolygok én a nagyvárosban,
Kemény kőutczákon,
Lépten-nyomon mégis én is
Fehér rózsák, piros rózsák
Nyiló bokrát látom,
Rózsák utját járom.

Kérdezitek: hogyan kerűl
Utamba a rózsa?
— Arra alá Somogyságba'
Egy kis lányka, barna lányka,
Maga nyiló rózsa:
A megmondhatója! . . .

Lampérth Géza.

SZÁNTÓK MENTÉN ROBOG A VONAT.

Vonatunk lankás szántók mellett vágtat
S én megbuvok meleg, puha ölén.
Kint márcziusi szellők fujdogálnak,
Termékeny illatot hajtva felém
S vonatunk halmos szántók mentin vágtat.

Az ablakon betorlanak a párák,
A nyersek, erősek, illatosak.
Dús özönük megremegtetve jár át
S az ugarnál lelkem harmatosabb,
Míg torlanak be a reggeli párák.

Itt, a mi még tavaly hullt el a földbe,
Már ütközik a zsenge zöld vetés.
Emitt egy széles tábla, röge törve;
Lesi már a magot, nyitva a rés . . .
A tábla göröngye, dús röge törve.

Amott, míg a földet hosszant sodorja,
Mély sebeket hasogat az eke.
És duzzad a hantok türemlő sorja,
A porhanyó, a kövér fekete,
A míg az eke a földet sodorja.

A betódult friss szag a földbül árad.
Most kezdődik az életfolyamat,
A mely beváltja idején a nyárnak
Az igéreteket, az álmokat
S a földbül a friss szag betódul, árad.

A honnan eredtem s a hova térek,
Az volt a bölcső s az lesz majd a sír,
Lelkem a földhöz, hol sarjad az élet,
A kövek, téglák közül visszasír,
A honnan eredtem s a hova térek.

A lelkem édes harmatok megesték,
A míg a vonat robog botorúl.
S a föld meghasgatott, fekete testét
Ölelve, lelkem a rögre borúl . . .
. . . És én tovább robogok botorúl.

Haraszthy Lajos.

A NOSZTY-FIÚ ESETE TÓTH MARIVAL.

Elbeszélés. (Folytatás.)

Irta MIKSZÁTH KÁLMÁN.

A hordóra rögtön leült Süvegjártó Ágnes. Noszty elkezdett tánczolni, de alig perdített egyet-kettőt Tóth Marin, mikor a selyma Guba Pali fölhajította duhaj kedvvel a Kolotnoki Jóska selyempántlikás kalapját a diófára, s az ott maradt lógva fent a galyak között, Kolotnoki fölmászott a kalapjáért s ha már egyszer ott volt a magasban, az a gavalléros gondolata támadt, hogy miután a banda épen a fa árnyékában állva muzsikált, leereszt a Rupi hegedűjébe egy ezüst forintost. A forintos azonban a primás orrára esett, úgy, hogy abból legott megeredt a vér. Látván a saját vérét folyni a kabátján (ámbár a czigány szereti a pirosat), ezúttal réműlten ejté el hegedűjét, valóságos halálordítást hallatva, mely csak fokozódott azáltal, hogy a szerencsétlen hegedű

Zala György szobrász

Pesti Hirlap, 1882. okt. 22. 9.
Porzsolt Kálmán: A mücsarnok
őszi kiállitása

Zala (Szörp)
Sobrius

Budapesti Szemle, 1883.
XXXIII. 152.–163. l. Ampelos:
Az ősi mívelődésről.

Zala György szobrász

Pesti Hirlap. 1885. márc. 21. 3

Szobrászatunk az országos kiállitáson

Zala György szobrász (1858-1937)

Pesti Hirlap. 1885. VII. é. máj. 5. 9-10 o.

Radó Antal: Szobrászatunk és festészetünk a kiállitáson

Zala György szobrász

Budapesti Szemle, 1888.

LIII. 138-151. l. Pasteiner Gyula:
A Képzőművészeti Társulat őszi Tárla-
ta.

Zala György

A Képzőművészeti Társulat tárlatain a következő műveivel vett részt:

1882. őszi kiáll.: Fél a baba, szobormű, 1000 ft. — Roskovics Ignácz festő mellszobra. — Flinné Károly belga festő mellszobra.

1884. őszi kiáll.: Mária Magdolna, szobormű, 5000 ft. — Philoktetes, szobrvázlat, gipsz. — Mellszobor, gipsz.

1885. orsz. ált. kiáll.: Blaha Lujza asszony gipsz-mellszobra. — Fél a baba, gipsz-szobor, a vallás- és közokt. minisztérium tulajd. — Pap Henrik festő mellszobra, gipsz. — Mária és Magdolna, gipsz-szobor. — Szávics Imre festő gipsz-mellszobra.

1887. őszi kiáll. II-ik: Az "ébredő" szabadság, bronzszobormű, Arad sz. kir. város tulajd. — A harczkészség, gipsz-szobormű, Arad sz. kir. város tulajd. — Benczúr Gyula gipsz-mellszobra. — Szana Tamás bronz-mellszobra. — Tolnay Ákos festő gipsz-mellszobra. — Ligeti Antal festő gipsz-mellszobra.

Zala György

Művészet 1902. 100, 101,
103, 134, 354,
– 1903. 234, 244, 279, 283, 426
– 1904. 68, 169, 405, 406
– 1905. 277, 422
– 1906. 422
– 1907. 69, 70, 71, 269
– 1908. 48, 49, 65
– 1909. 264
– 1910. 173
– 1911. 48, 58, 60, 115, 121,
122, 124, 126, 134, 127, 128
154, 230, 396
– 1912. 287
– 1913. 206, 212
– 1915. 158, 319

Cleve Martin van (Cleef): A 8
család 102 (606), 4067 (587).

Zala György

Magyar Művészet
1925. 204
1926. 251, 256-7
1927. 220

fegyver II. 204; = Kard VI. 159. — vitéz festett
képével diszitett Zsolnay-vázák V. 42. — zabla
VI. 134, 138, 176, VIII. 190, IX. 80.

Zala György

Munkaadók

1915. tav. fiáll. 73

1916. tav. fiáll. 342

1916-17. téli fiáll. 409/a

1917 tav. fiáll. 446

1920-21. téli fiáll. 159

1922. jún. fiáll. 162

1923. tav. fiáll. 216.

1924. tav. fiáll. 125, 159

1927. tav. fiáll. 165, 260, 272

1927. magyar fiáll. 259.

1927/28. téli fiáll. 467

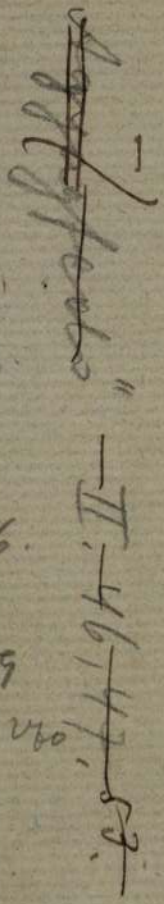

1

Erkezett 1905 jún. 17.

5209/1905 sz.

Dr. Krenner József, orsz. felügy. útiprogrammja. (Tudomásul

Szolgát. XI. 6.)

Zala György Bpest.

Mücsarnok.
1893/94. téli kiáll.
1896. mill. kiáll.
1899. tav. kiáll.
1899–1900. téli kiáll.
1901–2. téli kiáll. 73
1906. tav. kiáll. 148, 151, 207

Agaid h. n. VI. 35.

Zala György

1858 – 1937

1

Föv. Répt. Szem. Kiáll. 1949

16.1.

LÉGRÁDY TESTVÉREK R. T.
NYOMDAI MŰINTÉZETE
V., VILMOS CSÁSZÁR-UT 78.

Zala György, szobrász Hl

Budapesti Hirlap. 1882, X. 21.

290. n. 1. o. Berényi László: A mű-
tárlat (tárca)

MDK

Zala György .

A fiatalabb mai szobrászgeneráció kiváló képviselője. Hatalmas arkangyalával hangsulyozza a konzervativ irányt.

K.A.: A Képzőművészek Egyesületének jubilárás kiállitása. Pesti Napló. 1934 dec.8. 12.1.

MDK

Zala György ,szobrász

a XIX.sz. klasszikus művészei közé tartozik

A Magy. Képzőmüv. Egyesület így ünnepli 40 éves jubileumát, hogy felsorakoztatja a magyar művészet legnagyobbjait.

Gábor arkangyal. /a milleniumi emlékmüről/.
Diszhelyet kapott.
A Magyar Képzőművészek Egyesülete 40 éve áll fenn.

/n-i/: Jubileumi kiállitás a műcsarnokban.
Magyarország. 1934 dec.8. 8.1.

Zala György

MDK

a Háborut és Békét jelképező Bigája a Milleniumi Emlékművön.

22.o.

YBL ERVIN: A Magyar Nemzeti Galéria Palotája.
Bp. 1960.

Zala György MDK

Repr : Milleniumi Emlékmü.

268.o. 275. kép.

Borsos-Sódor-Zádor: Budapest. Bp. 1959.

MDK

Zala György

szobrász

Millenneumi emlékmü

268.o.

Borsos-Sódor-Zádor: Budapest. Bp. 1959.

MDK

Zala György, szobrász monumentális alkotásának, a Milléniumi - emléknek vezéralakjai Vignali Rafael Hungária müöntöjében kerültek kiöntésre. Bronz.

Tárlatok "Képzömüvészet" 132.l. Lábjegyzet. 1928. lo.sz.

Zala György

MDK

szobrász

Kopr:

"Milleniumi emlékmü"

"Milleniumi emlékmü" /részlet/

Szöveg utáni képtáblák lapszám és sorszám nélkül

Gádor Endre: Budapest szobrai. Bp.1956.

Zala György

MEK

szobrász

Repr: ZA1A/6

"Milleniumi emlékmű" Részlet/
" Milleniumi emlékmű /részlet/

Szöveg utáni képtáblák lapszám és sorszám nélkül

Gádor Endre: Budapest szobrai. Bp.1955.

MDK

Zala György, szobrász

A zentai csata /az ezredévi emlék részlete./ Bronz.

Tavaszi tárlat. 1923 ápr.-máj. OMKT-Mücs. Kat.2o.1.

Zala György, szobrász MDK

1896-1929. Ezredéves emlékmü.

Schikedancz Albert és Zala György müve.
építész
Az Igazságügy Palotát az ö szobra is disziti.1906.

Bajó Gyula:Budapest ujabbkori épületszobrászata.
Bp.1942. Pázm.P.Tud.Egy.dolgozatai. 62.l.

Jala György szobász

Szövegben említett mű: Millenemi emlékmű

Kisalföld 1966. nincs 16

Lala György
szobrász

M.D.K.

Schickedanz-Albert-tel készítette a Millenneumi emlékművet.

Budapest und Umgebung. Budapest. 381.

MDK

Z ala György szobrász

Milleniumi lovasszobrok

Szépmüvészet, 1927. 4.sz. 29 l.

18)

M. D. K.

Zala György nobrán 1858–1937

Hősök terén álló diadalmi emlékmű. Kiindul a neobarokkból, ellensége minden ujnak.

Beck Ö. Fülöp Emlékezései. Ber: Farkas Zoltán. Bp. 1957 165, 171,

Zala

Műcsarnok kiállításán
neve szerepelt.

Zala:

Szerepel a „Magyar táj és négélet" c. kiállításon a Műcsarnokban

Magyarság, 1926, XI. 14.

Zala György

szerepelt a Műcsarnok Tavaszi tárlatán.

PH 1927. IV. 2.

Zala György.

A Műcsarnok téli tárlatán szegedi Horthy-emlékének eredeti-szobra szerepel. (említve.)

Magyarság, 1927. dec. 14.

Hala Upsorp.

A Münchenbe téli tárlatán
szegeli Hartly-emlékének szeleti-
szokra rosepel. (emlékre)

Budapest, 1927. de. 24.

Zala György.

zobráz

A Mücsarnok téli tárlatán munkája szerepel.

Pesti Napló, 1927. dec. 18.

Felix Lipiński.

Kobrin

Z Wiszniewskim tylko [illegible]

[illegible] [illegible].

Petit Napoléon, 1927. dec. 16

Zala szobrász

kezdet a kőszemlétek kiállításán a műcsarnokban

Magazsóg 1927 VIII. 19.

Zala György

szobrász

Genfben a Nemzeti Museumban - bemutatásra kerülő magyar reprezentatív jellegű képző-és iparművészeti kiállítás anyagában - szobovral szerepel.

Budapesti Hirlap
1929.VIII.10.

Zala György

szobrász

Genfben a Nemzeti Szalonban - bemutatóra kerülő magyar reprezentatív jellegű képző- és iparművészeti kiállítás anyagában - szoborral szerepel.

Nemzeti ujság
1939.VIII.13.

Zala György

szobrász

Magyar szobrászművészeti kiállitás - Genfben a genfi Musée d-Art ed d,Histoire termeiben - szoborral szerepel. Viktória kompoziciója.

Ujság
1929.VIII.25.

Zala György

szobrász

Magyar képző-és iparművészet genfi kiállitása - a szobrászati anyag részére a genfi Musée d,Art et d, Histoire igazgatósága két termet bocsátott rendelkezésre.- „Victória" bronzkompozíciójával szerepel.

Nemzeti Ujság
1929.VIII.25.

Zala György

Írod

Képzőművészet

1929. 159. l. (Interjú a külföldi kiállításról ügyében.)

Zala György

szobrász

Téli Tárlat - Képzőművészeti Társulat kiállitása - Műcsarnokban - szoborral szerepel.

Uj Nemzedék
1930.XII.21.

MDK

Zala György

1.

Velencei Biennale, 1930. 167.1.

Zala György
szobrász

Est 1930.XII.21.

Vasárnap nyílik meg a Műcsarnok jubileumi kiállítása

— *Az Est tudósítójától* —

Holnap nyílik meg a Műcsarnokban a 70 éves jubileumi kiállítás. Nagy harcok előzték meg a mostani felvonulást s a Képzőművészeti Társulat igazgatósága azt a jelszót adta ki, hogy nem lehet egy művészi irányzatnak kiszolgáltatni éppen azokat a termeket, amelyeket a magyar társadalom emelt az egyetemes magyar művészet számára. Jelszónak ez nagyszerű, valójában azonban éppen az ellenkezője történt. *Nincs ott a kiállításon az a magyar művészet, amely igazán európai nívón áll s amely a külföldi kiállításokon olyan sok sikert szerzett a magyar névnek.*

Elfogulatlanul mentünk végig a Műcsarnok hatalmas helyiségében. Egészen furcsa, hogy *kétféle hivatalos művészet van.* Egyik az itthoniak számára, amely 90 percentjében nem

annak *nem lehetnek azok a képek, amelyek egy félévszázad előtt már olajnyomatnak hatottak.* A középszerű képek tömegében *elvesznek azok a konzervatív művészek is,* akik máskülönben értéket jelentenek. *Önmaguk ellen vétenek, amikor a dilettánsok tömegét gyűjtik maguk köré.*

A sok rossz műtárgy közül kitűnik *Dudics* Andor, *Kunwald* Cézár, *Karlovszky* Bertalan. *Moldován* Béla, *Szüle* Péter, *Baló* Ede, *Krusnyák* Károly, *Veress* Zoltán, *Kunffy* Lajos, *Gábor* Mórie, *Zala* György, *Róna* József, *Brüll* Aladár, *Hadzsy* Duci, *Sóváry* János, *Markó* Ede, *Esseő* Erzsébet, *Kernstockné-Stricker* Gina, *Kaczián* Aladár, *Zombory* Lajos, *Spányik* Kornél, *Udvari* Pál, *Horváth* József, *Heintz* Henrik, *Juskó* Béla, *Frisch* Vilmos, *Hessky* Iván, *Fried* Pál, *Reményi* József, *Madarassy* Walter és mások munkái. Különösen szép *Cigány* Dezső három képe. (p. ö.)

Zala

szobrász

Képzőművészeti Társulat jubileumi kiállitása - a Mücsarnokban - szoborral szerepel.

Érdekes portréja és hősi emléke.

8 Órai Ujság
1930.XII.21.

MDK

Zala György

Réti I.: A Műcsarnok téli tárlata. Az Est 1939. jan. 29. 12.l.

MDK

Zala György

-io.: Téli tárlat a Műcsarnokban. Pesti Napló 1939. jan. 31.

MDK

Zala György

F.J.: Téli tárlat a Műcsarnokban. Pesti Hirlap 1939. jan. 31.

MDK

Zala György

MNG. Magyar forradalmi müvészet. Mücs. 1957.

M.D.K.

Zala György, szobrászművész

1906-ban Műcsarnok kiállításon szerepelt, Egerben, Miskolcon, Kassán, Eperjesn, Sátoraljaújhelyen, Debrecenben és Gyöngyösön

Zsadányi Guidó: A felvidéki vándorkiállitások története, 187.o.

A Herman Ottó Múz. Évkönyve. IV. Miskolc, 1964

MDK

Zala György, szobrán

Szerepel a Várpalotában a tárlaton.

Rózsa Gyula: „Nagyobb igaza sohse volt népnek 8

Népszabadság Bp. 1967. okt. 14.

MDK

ZalaGYörgy

Kiállitási krtika

Művészet 1967 okt.14

Népszabadság

Zala György

műve szerepel a „Magyar Művészet 1896 - 1945" c. Ziállításon az Ernst Múzeumban

Népszava 1969 szeptember 30
2. old.

Zola György

Szerepel az alábbi tárlaton

Rideg Gábor: Művészetünk nagy korszaka az Ernst Múzeumban

Nyszava 1969 IX. 30

Zala György

Szerepel az alábbi tárlaton

Schelken Pálma: Soo esztendő művészete a budavári palotában

Köznevelés 1969 X. 17

Zala György

Az Erhs~~z~~Muzeum- M.N.G. kiállitásán, melyet Magyar Müvészet 1895-1945 cimmel rendeztek meg szerepeltek Stróbl Alajos, Zala György, az ő nyomdokain háró Róna József, Holló Barnabás, Vastagh György, Teles Ede szobrai.

Magyar Hirlap 1969-26vf.264.sz.

Zala György

Művei szerepeltek a Műcsarnok 1906-os

Tavaszi Szalon kiállításán - említve

Fülep Lajos: A művészet forradalmától a nagy forradalomig

Bp. Magvető 1974 175. old.

Zala György

Résztvett a Várpalotában rendezett kiállitáson.

A kiállitás 9oo év anyagát ölelte fel.

Képe: Ligeti Antal

Kortárs, 197o./1. 149.o.

Zala György

Erzsébet királyné szobra
az Erzsébet hid budai hidfőjénél

Magyar Nemzet 1936. VIII. 22.

ZALA György

Bálint és Jámbor építészekkel közös munkái

GERLE János - KOVÁCS Attila - MAKOVECZ Imre: A századforduló magyar építészete. Bp. : Szépirodalmi, 1990 25.p.

ZALA György

munkái Bálint Zoltán épitészzel

GERLE János - KOVÁCS Attila - MAKOVECZ Imre: A századforduló magyar építészete. Bp. : Szépirodalmi, 1990 24.p.

Zala György

emlékkiállítása.

KMTárs 1939. téli
kiáll.

ORSZÁGOS MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT

Zala György

Emlékkiállítás
a Műcsarnokban

cikk
2
Ujság. 1939. január
28.

(e.a.: A Műcsarnok
téli tárlata.)

Zala

szobrász

Képzőművészeti Társulat jubiláris kiállitása - a Mücsarnokban - szoborral szerepel.

Magyar Hirlap
1930.XII.21.

Zala György

szobrász

Magyar Képzőművészeti Társulat jubileumi kiállitása - a Műcsarnokban - szoborral szerepel.

Pesti Napló
1930.XII.21.

MDK

Zala Gy. szobrász

Nemzetk.velencei kiáll. Képzőművészet 1930. 31.sz.
145. l.

Zala György, szobrászm.

reprezentativ müvekkel szerepelt.

/gy./:A velencei nemzetközi kiállitás.
Képzömüvészet. 1930.32.sz. 165.l.

Zala

szobrász

Téli Tárlat - Mücsarnokban - szobrával szerepel.-

Pesti Napló 1931.XII.20.

Zala György

szobrász

Szépmüvészeti Muzeum uj szerzeményeinek kiállitásaszobrával szerepel.

"Szántás."

Pesti Hirlap 1931.V.21.

Zala György

szobrász

Képzőművészeti Társulat kiállitása - Mücsarnokban - szobrával szerepel. Bronz.

Nemzeti Ujság 1931.XII.22.

Zala

szobrász

Műcsarnok Téli Tárlata - szobrával szerepel. Portré

8 órai Ujság 1931.XII.20.

Zala György

Barabástól Vaszary-ig a Műcsarnok nagy magyar kiállításain szerepelt.

M.932.11.21

Zala György

Barabástól Vaszary-ig kiállításon a Műcsarnokban szerepelt.

. A XX. század magyar *szobrászata* — mint mindenütt — nem mutat olyan mélyreható kilengéseket, mint a piktura. Van egy irány, amelyben az összbenyomás teljessége mellett a részletformák is hangsulyt kaptak és egy másik, amely fokozottabb összevonásra, a formák gazdaságos leegyszerüsitésére törekszik. Az előbbinek *Zala* Györggyel, az utóbbinak az elhunyt *Ströbl* Alajossal az élén számos kiváló fiatal müvelője van. A legujabb plasztikai törekvések a mozgás ritmikájának erősebb kiélezése mellett nagy előszeretettel idézik az archaikus görög és egyiptomi szobrászat szellemét.

Pipics Zoltán dr.

M. 932. II. 23.

lappangó állati

Zala György

Az Eötvös József reáliskola kiállításán régi alkotásaival szerepelt.

BH. 932.x.16.

Zala György

Eötvös reáliskola.
Nemzeti Szalon 7 kiállításán
két bronz szobrával szerepelt.

M.932.X16.

Zala György

Nemzeti Szalon jubileumi kiállításán szobraival szerepelt.

PH. 1932. X. 16.

Zala György

Jubilàris művészeti kiállità-
son neve szerepelt.

PH. 932. IX. 18.

MDK

Zala György, szobrászm.

75 éves fennállását jubiláló belvárosi- ill. Eötvös József reáliskola - képzőművészeti kiállítá sán fényes névsor sorakozik fel egykori növendékei révén.

Egy jubiláris kiállítás a Nemzeti Szalonban. Képzőművészet.1932. 266.l.

Zala György

Mücsarnok

1931/32. téli kiáll. 96,

K Mtárs. törzstag

1932. febr.–márc. kiáll.

148.

Zala György

/2/

Az olyan idegen művészek számára, akik hosszabb ideig dolgoztak Rómában, vagy ma is ott élnek, külön épületet emelt az olasz vezetőség. az Angyalvárban. Itt mutatták be -a magyar művészek rendelkezésére bocsátott teremben- a következő művészek alkotásait:
Barabás Miklós, Ferenczy István, Kovács Mihály, Lafite, Markó Károly.
Zala György: "A munka és a termékenység" „A tudomány és a győzelem" c. nagy sikert aratott müveivel szerepel a VIGNA CARTONI-ban.

ÉLET, Bp. 1911. január-junius. III. évf. I. kötet. 690-694. lap.

Zala György

Műcsarnok reprezentatív kiállításain neve szerepelt.

B.H. 932.II.21.

Zala György

Nemzeti Szalonban az Eötvös József reáliskola kiállításain szobraival szerepelt.

NU.932.X.18

MDK

Zala György

Ybl E: Képzőművészet. Budapesti Szemle, 1933. okt.

loo l.

Zala György

Alkotásaival szerepelt

a Magyar Képzőművészek Egyesülete jub.kiállitásán.

Pesti Hirlap, 934.XII.13.

Zala György

Ajtosi Dürer-sor

1930/31. jub. kiáll 104, 156.

1934. neuv. képzm. kiáll. 137

105. Paolo Caliari – il Veronese.

ban

Vele

Fölül jobbra c
~~ül~~ ~~a~~ balra f
vel a szönyeg
dik; ~~a mely~~ mell
a ~~Hó~~ hódoló
mögöttük
~~séretében egy~~
és nyakába ve
kezével előre n
Neptun ~~utóbbi~~ pedig f
be.

Nyol
Pyrke

34

Zala György

szobrász

Harmadik Nemzeti Képzőművészeti Kiállitás - Műcsarnokban - szoborral szerepel.
Ki van ugyan állitva az Andrássy-szobor talapzatának két oldalát elfoglaló mély dombormüve is ünnepi diszletnek, de ez nem tartozik szervesen a kiállitásba.

Magyarság
1935.III.24.

MDK

Zala György szobrász

Pogány Ö.G: Magy. művészeti sorsjáték kiáll.
Képzőművészet, 1935. 8o.sz. 22 l.

Zala

Részt vesz a Műcsarnok harmadik nemzeti képzőművészeti kiállitásán.

8 Ó.ujság 1935.III.24.

Zala György sobrász

Két hatalmas szoborkompoziciója szerepel a Mücsarnok harmadik nemzeti képzőművészeti kiállitásán.

Nemzeti ujság 1935.III.24.

Zala György

Koreper a bécsi Künstlerhaus
magyar kiállításán

Ujság 1937 III-6.

Zala György

bécsi magy. kiáll.

Künst Wien 1937

szobrász és köst

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTÁSA
405 /1943 szám.
Érk. 1943 év jún hó 25 n.

SZENT MIHÁLYRÓL NEVEZETT RÓM.
MÁTYÁS KIRÁL

D. a

364/2-1943 szám.

A

Műemlékek Orsz

Tisztelettel jes

166. sz.a. kelt nb. iratukra

kapujának légoltalmi burkolá

végleges elszámolásunk a köv

Zala György

A Műcsarnok 1927-es tavasszi tárlatán szerepelt.

M. 1927. IV. ?

Zala György
szobrász

A Téli Tárlat keretében külön emlékkiállítást rendeltek művészetének.

N. U. 1939. I. 24

Zala György
kabrán

Az Téli Tarlat keretében emlékki-
állítást rendeztek műveiből

N. U. 1939. I. 28.

MDK

Zala György

Zala György művei, a Képzőművészeti Társulat téli tárlatan.

Ferdinandy Mihaly: Téli tarlat a Műcsarnokban.

Magyar Nemzet, 1939.jan.29. 24.1.

MDK

Zala György

/d.m./: Téli tárlat. Magyarország 1939. jan. 29.

Zala György

A Téli Tárlat keretében rendezték meg emlékkiállításait a Műcsarnokban.

N.U. 1939. I. 29.

358

Zala György

Sohán

Művészet, 1939. IV. pár. 23. n. 27. l.

Kenda Béla: Téli tárlat a Műcsarnok-
ban.

Zala György

K

Emlékgyüjtemény

Karlovszky Bertalan és *Zala* György emlékét tiszteli meg a Téli Tárlat az első, díszes termének anyagával. A Karlovszky-gyüjtemény elég gazdag, változatos s helyes képet ad erről a páratlan tudású mesterről. *Zala* György emlékét azonban nem hozza teljesen elénk az a néhány figura, amelyek a Hősök terén levő nagy művek apró tanulmányai. De így is szép, így is nemes az első terem s az ember ábrándos szemmel nézi a két nagy mester műveit.

(b. m.)

Est. Kurir 1939 febr. 1.

*

Br. Lipthay Béláné e napokban 57 pár különféle színű selyemmel kivarrott s selyem csipkével szegélyzett kézelőket ajánlott fel az iparművészeti múzeumnak. E nagylelkű ajándékkal magával is hálára kötelezte volna le a múzeumot. De a bárónő, ki intézetünk viszonyaiban alapos jártassággal látszik bírni, még

köszönettel fogadott és egyúttal áttette az ügyet a II-ik szakosztályhoz, melynek föladata lesz a pályazatot szövegezni.

LYÁZAT.

I.

8. A tervek fölött a Magyar Iparművészeti-Társulat I-ső szakosztálya által kiküldendő bizottság fog itélni.

9. A jutalmazott terv a társulaté marad, de szerző szellemi tulajdonjogának föntartásával, úgy hogy azt vagy maga, vagy a társulat közvetítésével értékesítheti, mely esetben is őt illeti meg a külön kikötendő tiszteletdíj. A tulajdonjog azonban csak hazai vállalkozónak adható el és azon kikötéssel, hogy a tárgynak hazai műhelyben kell készülni.

10. A tervek f. év junius hó 1-sejéig az iparművészeti társulat címe alatt (Budapest,

Zala György
kobiász

A Téli Tárlat keretében emlékriállítást rendeztek műveiből a Műcsarnokban.

N.U. 1939. II. 9.

372

Zala György

l.

Nemzeti Szalon

1920. nov. dec

MDK

Zala György

Lantos r.t. II. aukció kat. 127.l.

Zala György

Univerzet 1918-96

Krisztus - szobor homokkőből, XVII. sz

IX. 88.

NYOMTATVÁNY.

Zala Gorm

Ernst-Muzeumaukcioja II

2 Fil

30.122. — K. M. E. Ny.

MEGHÍVÓ

AZ ORSZ. M. RÉGÉSZETI ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULAT

1939. FEBRUÁR 1-ÉN SZERDÁN DÉLUTÁN 6 ÓRAKOR A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ELŐADÓTERMÉBEN (VIII. BAROSS-UTCA 13. SZ. FDSZ.) TARTANDÓ

ÜLÉSÉRE

TÁRGYSOROZAT:

1. Nyírségi műemlékek. (Lux Géza, Genthon István és Szentiványi Gyula beszámolója. Vetített képekkel.)
2. Csányi Károly másodelnök záróbeszéde.

GEREVICH TIBOR
elnök

Vendégeket szívesen lát a Társulat.

Zala György

szobrász x

szoborral

Zala György

ivód

Din Páris

47. l.

50. l. kippel

Diner Dénes József: Magyar képz. kiáll.

M.o. a párizsi világkiáll-n.

1900.

Bgy 1901.

MDK

Zala György

A műcsarnok kiállítása. Vas. Ujs. 1882. 688.l.

M.D.K.

Zala /Mayer/

A Mücsarnokban rendezett kiállitáson szerepel szobraival, -közli az "Irodalom és Művészet" c. rovat "A Mücsarnok őszi tárlata" cimmel.

Képes Családi Lapok. Bp. 1882. 5. évf. 2. sz. 31. lap

MDK

Zala György

A Műcsarnok háborus kiállításán szerepelt.

Cikk: Háborus kiállítás.

Művészet, 1914. 541-542.l.

Körphesztika – „Munka és nyugalom" –

Zala György

Revue de Hongrie

1911. IV. a. VII. f. 466–468. l.

Magyarország a római nemzetközi művészeti kiállításon.

Zala György

Szobrai

Revue de Hongrie

1911. IV. a. VII. f. 466-468. l.

Magyarország a római nemzetközi kiállításon.

Körpleséhez – „Munka és nyugalom" –

Zala György

Revue de Hongrie

1911. IV. a. VII. f. 466 – 468. l.

Magyarország a római nemzetközi mű-
vészeti kiállításon.

Zala György – szobrász

Revue de Hongrie

1911. IV. a. VII. k. 466-468. l.

Magyarország a római nemzetközi művészeti kiállításon.

Zala György szobrász

Budapesti Napló, 1913

(CLO) 156 - 156 l. D: kiállítások

Z a l a György szobrász
1858 -

Gách István mestere/1900-1902/

M Ü V É S Z E T
XIII.évf.1914.
83.
"A Mücsarnok téli kiállitása"

Zala György

Az olasz sajtó "a legszebb és legdiadalmasabb kiállitás"-ként emliti meg a római magyar képzőművészeti kiállitást, melyet a VIGNA CARTONIban rendeztek. Vág Boldizsár a tárlatról szóló ismertetésében szintén beszámol a sajtó elragadtatott hangjáról, a magyar művészet dicsőitéséről.
Benczur Gyula, Beszédes László, Bezerédy Gyula, Ferenczy István, Gémes-Gindert Péter, Holló Barnabás, Lányi Dezső, László Fülöp, Ligeti Miklós, Munkácsy Mihály, Paál László Róna József, Stróbl Alajos, Szamovolszky Ödön, Székely Bertalan, Szinye-Merse Pál, Telcs Ede, Vastagh György, Zala György vettek részt a tárlaton.

ÉLET, Bp. 1911.máj Január-junius. III.évf. I.kötet 690-694. lap.

Zala György

Mucsarnok,
1909. tav. Eiatt. 1.

Auxilia V. 249, 250, 253.

252,5

nálásáról. (227/902)

1902. május 30.

A főség az 1902. évi javadalomból Ruthy Dezsőnek az alföldön, a Dunántúl és a Tátrában eszközlendő gyűjtésekre 400 kor. hoz. javaslatba (247/903.)

1902. jul. 4.

Az erh. főség tudomásul veszi a jelentést 1901.-ről. 1902.-re 400 kor. hozott javaslatba az Alföldön, Dunántúlban és a Tátrában végzendő kutatásokra. (227/902)

Zala György

Műcsarnok

1907-8. téli tárlat.

III

703 (1877)
812 (44)

bau (fordultan ülve és) van ábrázolva.
alak, jobbra, arczélben ~~láthato~~
és
egy görög templom (Prostylos) térrajzán,
baljával tart az Opisthodomos nevű helyiségebe
j, hullámos haját kontyba tüzötten viseli,
redős lepeljének alját térdein és bal kar-

5 (41.5) cm.
gati falán lévő fresco változata.
terjesztésre 1898: XII. 31-én kelt 81978 sz.
98). Elszámoltatott 1899: XI. 22-én
III. 4-én a 2075 sz. fogadta el. (111/900).
900: XI. 5-én (550/900).

109

Zala György MDK

szobrász

A Műcsarnok téli kiállitása.
Vas. Ujs. 19ol.748.o.

Zala ~~Károly~~ Mózsa szobrász

Magyar Iparmüvészet, 1902

V. évf. 4. sz. 145–168. o. / mam. von. rész: 165–168. o.

Czakó Elemér: A torinói kiállítás.

Z a l a G y ö r g y szobrasz

M Ű V É S Z E T
I.évf. 1902.
354.
"A turini nemzetközi kiállításon.."

M.D.K.

Zala György, szobrász

Az 1903-as győri képkiállitáson szerepelt. 1858-1937.

Csatkai Endre: "Győr város kultúrképe". Az 1903-as képkiállitás. 237.o.

Arrabona, 8. A Győri Múz. Évkönyve. Győr. 1966. Xantus János Múz.

MDK

Zala György szobr.

A m. kiáll. Saint-Louisban. Uj Idők, 1904-5. XI. 2.sz. 47 l.

MDK

Zala György, szobrászm.

neves szobrászaink közül ő is szerepel a gazdag bronz-kollekcióban.

MIP Társ. karácsi vására 1908 nov. 21.-én nyilt meg.
MIP.1908. 341.1.

KMTárs 1939. Téli kiáll. Sal. (Jan—márc.)

I. TEREM.

NÉHAI KARLOVSZKY BERTALAN ÉS NÉHAI ZALA GYÖRGY MŰVEI.

KARLOVSZKY BERTALAN:

1. Önarckép. Dr. Rudnyánszky Béla tulajdona.
2. Hollandi leányfej. Dr. Rudnyánszky Béla tulajdona.
3. Selyemruhás nő. Farkas Sándor tulajdona.
4. Parasztasszony. Fővárosi Képtár tulajdona.
5. Rudnyánszky Magda. Dr. Rudnyánszky Béla tul.
6. Halott Krisztus. Magántulajdon.
7. Misterieuse. Dr. Rudnyánszky Béla tulajdona.
8. Meszlényi Adrienne. A Nemzeti Színház tulajdona.
9. Akt-tanulmány. Dr. Harmos Alfréd tulajdona.
10. Fekvő női akt. Brammer Ödön tulajdona.
11. Női arckép. Fővárosi Képtár tulajdona.
12. Tamássy József. Magántulajdon.
13. A művész felesége. Magántulajdon.
14. Dr. Vuk Mihály. Magántulajdon.
15. Dr. báró Szalay Gábor. Postakari Egyesületek Szövetségének tulajdona.
16. József királyi herceg tábornagy úr Őfensége. József Ferenc királyi herceg Őfensége tulajdona.

17. ZALA GYÖRGY: Allegorikus csoport.

18. vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzó úr Őfőméltósága. A miniszterelnökség tulajdona.

19. ZALA GYÖRGY: A győzelem.

20. Weszely Tibor. Özv. Weszely Tiborné tulajdona.
21. Cziráky József gróf. A Magyar Általános Hitelbank tulajdona.
22. Dr. Nékám Sándor. Magántulajdon.
23. Női arckép. A Szépművészeti Múzeum tulajdona.
24. Női arckép. Beniczky Ödönné tulajdona.

25. ZALA GYÖRGY: vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzó úr Őfőméltósága.

26. Rudnyánszky György. Magántulajdon.
27. Gróf Esterházy Móric. A miniszterelnökség tul.
28. Dr. Nékám Lajosné. Magántulajdon.
29. Gróf Teleki Pál. A miniszterelnökség tulajdona.
30. Dr. Nékám Lajos. Magántulajdon.
31. Biró Zsigmond. A Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület tulajdona.
32. Lakner Károly. Magántulajdon.

33. ZALA GYÖRGY: Gróf Teleki Géza. A Hunnia Csónakázó Egyesület tulajdona.
34. ZALA GYÖRGY: Gullner Gyula arcképe. A Hunnia Csónakázó Egyesület tulajdona.
35. Tanulmányfej. Littke Ernőné tulajdona.
36. Báró Harkányi János. A Magyar Általános Hitelbank tulajdona.
37. Női arckép. siménfalvi Székely Ádámné tulajdona.

38. Női arckép. Brammer Ödön tulajdona.
39. Álom. Kézdi Kovács László tulajdona.
40. Őrgróf Pallavicini Ede. A Magyar Általános Hitelbank tulajdona.
41. Női arckép. Littke Ernőné tulajdona.

42. ZALA GYÖRGY: Gyenes László Lucifer szerepében.

43. Dr. Ripka Ferenc. A Székesfővárosi Gázgyár tul.
44. Női arckép. Özv. Weszely Tiborné arcképe.
45. Bárczy István. Budapest Székesfőváros tulajdona.
46. bárczi házi Bárczy István. Magántulajdon.

47. ZALA GYÖRGY: I. Ferencz József.

48. Lampl Hugó. A Fővárosi Képtár tulajdona.

49. ZALA GYÖRGY: Nagy Lajos.

50. Gróf Wenckheim József. Magántulajdon.
51. Rudnyánszky Béla dr. Az Úri Club tulajdona.
52. Wágner Géza. A Képzőművészeti Társulat tulajdona.
53. Walder Gyula. A Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület tulajdona.
54. Ifj. dr. Nékám Lajos. Magántulajdon.
55. Női arckép. Özv. Székács Tivadarné tulajdona.
56. Férfiarckép. Özv. Lévay Adolfné tulajdona.
57. Bednárz Róbert. Magántulajdon.
58. Lisznyay Damó Tihamér. A Hunnia Csónakázó Egyesület tulajdona. (Megsérült a kommün alatt.)
59. Nádas Gyula. Magántulajdon.
60. Női arckép. Pap Ilona tulajdona.
61. Fiuarckép. Magántulajdon.
62. Női akt. Dr. Rudnyánszky Béla tulajdona.

ZALA GYÖRGY MŰVEI.

(Üvegszekrényben.)

63. Vázlatok és tanulmányok.

64. A Béke.
65. A Béke szekere.
66. A hét vezér.
67. A Háboru szekere.
68. Petőfi halála.

II. TEREM

(Folyosó.)

69. ISTOKOVITS KÁLMÁN: Kónyi vásár. Tempera.
70. MATÉKA SÁNDOR: Lelkipásztor. Fa.
71. MARKUP BÉLA: Park-dísz. Gipsz.
72. SZUHODOVSZKY MIHÁLY: Galambok. Gipsz.
73. GONDOS JÓZSEF: Női akt. Gipsz.
74. SZABÓ DEZSŐ: Dáliacsokor.
75. SZABÓ DEZSŐ: Szekszárdi szőlők.
76. PIKSZAY RUDOLF: Fürdés előtt. Ruskicai márvány.
77. CSERHALMI JENŐ: Marokszedő. Égetett agyag.
78. MINDSZENTY-FERDEL LAJOS: Miklós. Márvány. Magántulajdon.
79. BUZI BARNA: Szomorúság. Bronz.
80. ISTOKOVITS KÁLMÁN: Ködös Tisza.

MDK

Zala György

A hazai képzőművészet a milleniumi kiállitáson.
Vasárnapi Ujság 1894. 452.l.

MDK

Zala György

Magyar kiállitó művészek névsora. Műcsarnok, 1899. 22.sz. 346-348 l.

MDK

Zala György

A parisi világkiállításon Gábor arkangyala, ezredévi szoborcsoportozata, az aradi vértanú-szobor Hungariája s a király és királyné mellszobra.

Dr.Kovacs Dénes: A parisi világkiállitas.

Vas.Ujs.1900.47.évf.36.sz. 589.l.

Zala György MDK

A beszámoló megemliti,hogy az előző évi szeg
gedi tárlatokon Zala György müvészete is
képviselve volt.

Pauer Károly és Erdélyi Béla: A Szegedi
Képzőművészeti Egyesület közgyülése.
Mücsarnok.19ol.11.sz.168.l.

MDK

Zala György

A Mücsarnok tav.tárl.megnyitása. Vasárnapi Ujság 19o1. 16.sz. 264.l.

I. díjjal kitüntetett pályaművekből.

Divald Károly fénynyomása.

Zala György szobrász pályaművéből.

A királyné alakja.

Korrebelt emlékünk pályázat 1902

M MÉE Közl 1902 VIII. tábla

Zala György

. Minisztertől.

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
1912 /1919 szám
Érk.: 1919 nov. hó 7 n.

A vall. és közokt. m. miniszter
a budapesti IX. ker. állampénzt

A balázsfalvi érseki
litási terveinek elkészitéséért
Bizottsága tagja részére nyolcs

Zala Gyöny

Hikisch Rezsővel
Közös terve az Erzsébet anlékmű pályázaton első díj
repr.
Vas. Ujs. 1916. 437 l

La S. V. è invitata a partecipare

all'ASSEMBLEA GENERALE

della

SOCIETÀ ITALO-UNGHERESE

MATTIA CORVINO

che avrà luogo il 24 giugno p. v. alle ore 18
nella sala d'onore del Museo di Arte Decorativa
(IX., Üllői-út 33—35)

Il presidente
Tiberio Gerevich

Zala György

"Az Erzsébet-szobor pályázata" cimmel, m. sign.-val közli a lap a pályadijnyertes müvészek nevét:

Zala György az Erzsébet szoborpályázat I. diját nyerte el.

Telcs Ede és Róna József szintén I. dijat nyert az Erzsébet szoborpályázaton.
A lap bemutatja mindhárom müvész pályadij nyertes szobormüvét.

Repr.-ók.

Élet, Bp. 1916. juli. 9. VIII. évf.
28. sz. 25, 42, 43. lapokon.

MDK

Zala György szobrász, Bálint Zoltán és Jámbor Lajos épitészek, I. dij.

Juszt F. cikke az Erzsébet-emlékmüről. MMÉE, 1902, IV.f. 153-63 l. képek.

Zala György, szobrászművész (1858-1937).

A fővárosi szobrokról készült dokumentumok 4 ezer oldalt tesznek ki, amelyhez hasonló a 30-as évek óta nem készült. A mostani vállalkozással Zsigmond Attila, a Budapest Galéria főigazgatója irányította. — Az adásban mondja: „Konkrét tervként, a kivitelezés stádiumában lévő tervként beszélhetek arról, hogy Zala György Erzsébet királynét ábrázoló bronzszobra az Erzsébet-híd budai hídfőjénél kerül felállításra."

Esti Magazin

1984. VII. 31. Kossuth R. 30 (L. Lnk).

MDK

Zala György szobraszművész (1858-1937)

Ismételten dijat nyert az Erzsébet kiralyné emlékmű pályázaton, amelynek kivitelét a világháború megakasztotta, de az 1920-i pályázat alapján megbiztak őt az emlékmű elkészitésével.

Cikk: Meghalt Zala György.

Az Est, 1937.aug.1. 1,2.1.

végleges

választ nem adott.

Magyar Iparművészet, 1897/98. 415.1.

MDK

Zala György szobrászművész (1858-1937)

MDK

Zala György

Zala György a Park-klub rendelésére megmintazta Erzsébet Királyné életnagyságu mellszobrát. A m.iparmüvészeti tarsulat kérdést intézett Zalához,hogy átengedné-e Erzsébet Királyné és a király szobranak kisebb méretü sokszorositásának a jogát. Zala végleges választ nem adott.

Magyar Iparmüvészet, 1897/98. 415.1.

Zala György

Az Erzsébet emlékmű II-ik pályázatán a pályabiróság következőleg itélt műve fölött (1903. junius):

Zala György, Bálint Zoltán és Jánbor Lajos. Pályaművük a tervező előkelő alakitó képességéről tanúskodik, ámbár e munkájuk a maga egészében a múlt pályázat alkalmával bemutatott tervhez képest nem tüntet fel haladást. Elismerést érdemel a fődlaknak az a változata, a mely magyar öltözetet visel. Megfelelő a főalak aránya is az architektura méreteihez viszonyítva. A két oldalára elhelyezett csoportozat ellenben úgy a főalakhoz magához, mint az architekturához viszonyítva, túlnagy. Kifogás alá esik az emlékműnek 3, majdnem egyforma tömegre való felosztása. A kétoldalt látható körszelvény alakú oszlopsor sajátképen dekorativ jellegű, több nézetből kedvezőtlenül metszi át a középső tömeget, a mi által annúgy is nyugtalan szilnetje még zavarosabbá válik. A túlsok oszlop és pillér monoton hatású. Általában ahhoz, hogy az emlékmű hasson a távolból, az architektureinak jóval nagyobb méretekkel és tetemesen egyszerűbb szilnettel kellene bírnia. A pályabiróság első kategóriába osztotta és 6000 korona jutalomra ajánlotta.

Művészet, 1903. 279. l.

n. o. a királyné alakja és az emlékmű valon külön képen bemutatva. 234 és 244. l.

Zala György, nobrász

M.D.K.

Bálint és Jámbor építészekkel közösen tervezett első díjas Erzsébet emlekművét ismerteti:

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1902. 36. köt. 153-155. old. 3 ábrával
és III.-IV. táblázzal

MDK

Zala György, Bálint és Jámbor

Erzsébet királyné emlékmüve, repr.

Vasárnapi Ujság 1903. 25. sz. 404.l.

M.D.K.

Zala György szobrász

Erzsébet-emlékmű pályázatá-
ról a királyné álló alakjának
képe.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1902. 36. kötet. VIII. t.

Iala György

Erzsébet királyné szobra
a Döbrentei téren

Magyar Nemzet 1985. VII. 30.

MDK

Zala György

A gödöllöi Erzsébet-szobor leleplezési ünnepélye után a király és kisérete megszemlélte Zala György által készitett Erzsébet-emlékdombot.

Cikk: Az Erzsébet-szobor leleplezése Gödöllön.

Vasárnapi Ujság, 1901. 48.évf. 21.sz. 341, 342.l

Zala György MDK

Erzsébet királyné pályázat főalakja, gipsz.
Kivitelra ajánlott pályamü

Mücsarnok 192o-21 téli kiállitás

ZALA GYÖRGY (szobrász)

Veszprém városában felállitptt Erzsébet királyné szobor Strobl Alajosnak a Parkklubban felállitott hasonló müve után készült Zala György szobortalapzatával.

Veszprémi Hirlap, 1901. máj. 19. 20. sz. 7.p.

gyére tűzte. Homicskó Athanáz az ungmegyei Bereznán született, ahol atyja görögkatholikus lelkész volt. Eredetileg orvosi pályára készült, de azt hamarosan otthagyta. Rendszeres tanulmányokat művésziskolán, akadémián nem folytatott, rajzolói készségét saját maga diktálta módon szerezte meg. Több mint két évtizeden át dolgozott szüntelenül, a rajzoknak rengetegét készítve lapoknak, főleg a Mátyás Diák és Borsszem Jankó élclapoknak s a Budapest napilapnak.

Both Menyhért festőművész november 13-án halt meg Budapesten. Ötvenkilenc évet élt (született Kör-Darmán 1857-ben). A festészethez egyetemi tanulmányai mellől pártolt át, mint a Képzőművészeti Főiskola művésznövendéke, ahol Székely Bertalan tanítványa volt (1884/85—1886/87). Eredetileg esztetikusnak, írónak készült, festészeti studiumokat inkább ebből a célból folytatott. Keleti Gusztáv ajánlatára külföldre szóló műtörténeti ösztöndíjat is kapott. A tollat azonban csak rövid ideig forgatta, mint műkritikus annak idején a Pesti Hirlapba írt a művészeti eseményekről. Külföldön — Párisban — mozgalmakban, az utóbbi tíz év alatt azonban már visszavonult minden ily szerepléstől, vidéki birtokán élt, s műterméből is csak elvétve került ki egy-egy festett munka.

*

Az Erzsébet királyné emlékszobor pályázatán, amelyet hatodizben hirdettek, harmincöt művész vett részt. A bíráló-bizottság, amelynek Forster Gyula báró elnöklete alatt Bakos János, Bárczy István, Berczik Gyula, Hauszmann Alajos, Kertész A. Róbert, Kosztolányi Gyula, Pecz Samu, Schulek Frigyes, Spiegel Frigyes, kisfaludi Strobl Zsigmond s két meghivott külföldi művész, Hahn Hermann és Ohman Frigyes voltak a tagjai: június 27-én hozta meg ítéletét. Ennek alapján a díjazott műveket négy csoportba osztotta, 6000, 5000, 4000 és 3000 koronás díjakkal, illetve amennyiben csak a szobrászati vagy csak az építészi munka jutalmazásáról volt szó, e díjak felével.

Az első, a 6000 koronával díjazott művek csoportjába sorrendben a következők kerültek:

1. 7. sz. pályaterv, összmunka — Telcs Ede, Bánffy Miklós gróf, Györgyi Géza műve — egyhangulag, 6000 kor.

Művészet 1916.

2. 25. sz. pályaterv, összmunka — Róna József műve — a két külföldi bírálótól eltekintve, egyhangulag, 6000 kor.

3. 19. sz. pályaterv, összmunka — Zala György és Hikisch Rezső műve — a két külföldi bírálótól eltekintve, egyhangulag 6000 korona.

4. 34. sz. pályaterv, építészeti rész — Lajta Béla műve — a két külföldi bírálótól eltekintve, egyhangulag 3000 kor.

5. 18. sz. pályaterv, szobrászati rész — Szentgyörgyi István műve — a két külföldi bírálótól eltekintve, egyhangulag 3000 kor.

Az 5000 koronával díjazott művek második csoportjába, a bizottság a külföldiektől eltérőleg egyhangú határozattal sorrendben a következő műveket osztotta:

1. 30. sz. pályaterv, összmunka — Györgyi Dénes és Pongrácz Szigfrid műve — 5000 korona.

2. 2. sz. pályaterv, szobrászati rész — Pásztor János műve — 2500 kor.

3. 33. sz. pályaterv, szobrászati rész — Moiret Ödön műve — 2500 kor.

4. 20. sz. pályaterv, szobrászati rész — Kallós Ede műve — 2500 kor.

5. 39. sz. pályaterv, építészeti rész — Maróti Géza műve — 2500 kor.

6. 36. sz. pályaterv, építészeti rész — Lechner Jenő dr. műve — 2500 kor.

A 4000 koronával jutalmazott harmadik csoportba kerültek, egyhangú határozattal, sorrend szerint:

1. 29. sz. pályaterv, szobrászati rész — Rubletzky Géza és Horváth Béla műve — 2000 kor.

2. 17. sz. pályaterv, építészeti rész — Greff Lajos műve — 2000 kor.

3. 21. sz. pályaterv, építészeti rész — Málnai Béla műve — 2000 kor.

4. 5. sz. pályaterv, szobrászati rész — Margó Ede műve — 2500 kor.

A 3000 koronával jutalmazott negyedik csoportba kerültek, egyhangú határozattal, sorrend megállapítása nélkül:

MDK

Zala György szobraszmüvész

Az Erzsébet-emlékmű-palyázat 1902.évi. I.dijjal kitüntetett palyamüZala György szobrász, Bálint Zoltán és Jámbor Lajos épitészek műve. Az emlékmű modelljének homloknézete. Repr.
A hegylejtő gipsz modelljének nézete. Repr.

Magyar Mérnök- és Épitész Egylet Közlönye. 1902.évf.36.k. IV.t.

MDK

Zala György

Zala György, Pálint és Jambor a masodik Erzsébet-emlékmű palyazaton első kategoriába osztott palyaművük. Repr.

Művészet, 1903. 244.l.

MDK

Zala György

A királyné, Zala György műve. Repr.
Az Erzsébet-emlékmű második palyazatára beérkezett munkak közül kivaló figyelmet érdemel Zala-Bálint-Jámbor műve.

Lyka Károly: Uj Erzsébet-emlékművek.

Uj Idők, 1903. 26.sz. 596, 597.l.

MDK

Zala György

Az Erzsébet-emlékmű-pályázat. Részlet Zala, Bálint és Jámbor művéből. Repr.

Művészet, 1902. 101.l.

Dalia Ügyirat

Az Irásgépet-emlékmű-pályázat. Beszélet
Dalia, Beiirt és Lambor művészről. Képer.

Művészet, 1902. 101.1.

MDK

Zala György

Az 1913-iki Erzsébet-emlékmű-pályázat, a zsüri által megvásárolt pályamű Zala György Bálint és Jámbor műve. Repr.

Művészet, 1913. 212.l.

MDK

Zala György

Erzsébet királyné szobra, repr.

Képzőművészet 1932. 53. sz.

MDK

Zala György

Erzsébet királyné szobra az emlékmü belsejében, repr.

Erzsébet királyné emlékművének leleplezése. Uj Idők 1932. XXXVIII. 4o. sz. 419.l.

MDK

Zala György

A második Erzsébet-emlékmű pályázat Zala György királynéja. Első kategoriába osztott pályamű. Repr.

Művészet, 1903.évf. 234.lap

MDK

Zala György szobrász

Zala György szobrász és Hikisch Rezső építész művének terve. I. dij 6000 K. Várhegyi megoldás. Repr.

Magyar Iparművészet, 1916. 232, 233.l.

MDK

Zala György

Erzsébet kiralyné siremléke. A bécsi kapucinusok templomanak sirboltjában levó szobornak eredeti gipszmodellje. Mintazta: Zala György.

Iparmüv. Társ. egyházm. kiáll. 1908. 68. l.

Zala György

Erzsébet királyné síremléke. A bécsi kapucinusok templomának sírboltjában lévő szobornak eredeti gipszmodellje. Mintegy:Zala György.

Ipartőv.Term.ogyhozm.kiáll.1908. 68.l.

M.D.K.

Zala György, szobrász

és Hikiser Rersö körös műve
került ki györtesen az öt előző
pályázó között rendezett, immár
8-ik Erzsébet-emlékmű pályázaton.
A cirkizó [Komor Marcell] futólag meg-
emliti a többieket is, de azt javasol-
ja, hogy a nyerteseknek most már
adjanak szabad kezet (a nyerteseknek), mert akkor még
jobb művet is tudnának készíteni.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1920. XLI. évf.

nov. 10. sz. 1-2. old.

ZALA GYÖRGY: ERZSÉBET KIRÁLYNÉ

Képzőművészet 1932. 53.

Telefonszám: 93—4—56.

, 24 pengő, félévre 12 pengő, Egyes szám ára: 3 pengő.

5fizetés külföld számára egész évre:

korona, Jugoszláviában 300 dinár, Romániában 800 lei, Németországban 24 Márka.

Megjelenik minden hónapban.

Zala György

TALOMJEGYZÉK:

Gyöngyösi Nándor dr.: A képekről, melyeken csak az aláírás valódi 169
Gy. N.: Istók János 175
Chroniqueur: Bukaresti művészek 177
Siklóssy László dr.: Műkincseink sorsa a mohácsi vész után 178
Szentgyörgyvári Gyenes Lajos: Nemzetközi kiállítás Veneziában 183
Kállay Miklós: A Gárdonyi Géza szoborpályázat 186
Tárlatok 188
Hirek 192

KÉPEK JEGYZÉKE:

Zala György: Erzsébet királyné . . . . a cimlapon
Istók János: Cézár 169
„ „ gr. Széchenyi Ferenc 170
„ „ Csány, 48-as kormánybiztos . . . 170
„ „ Kossuth szobor terve 171
„ „ Dávid 171
„ „ Édesanyám 172
„ „ dr. Czukor Gáborné 172
„ „ Energia 173
„ „ Nevető 173
Theodosion: Brailai részlet 174
Artur Verona: Önarckép 175
Istók János fényképe 176
Fr. Stork: Cigánynő 180
J. Dimitriu Barlád: Anya és leánya 181
Marius Bunescu: Portré 182
Polónyi Károly: Kisváros 183
Hénel Gusztáv: Vizimalom 184
Török Jenő: Kompozició 185
Bogdán Károly: Regina Coeli 186
Sziklay Lajos: Külvárosi ucca 186
mecsekaljai Horvai János: Gárdonyi Géza szobra 187
Katona Kleinberger Pál: Tahi-öböl 188
Kiss Farkas Imre: Akt 189
belibrgei Dimits Sándor: Rézkarc 190
Máthé Ferenc: Naplemente 190

MDK

Zala György

Erzsébet királyné szobra, repr.

Erzsébet királyné szobra Czeczén. Vasárnapi Ujság 1903. 22. sz. 350.l.

MDK

Zala György
Erzsébet kirné szobra

Mücsarnok 1900.4.sz. 63-67.o.

MDK

Zala György és Hikisch Rezső

közös tervük az Erzsébet emlékmü-pályázaton I. dijat nyert

Vas. Ujs. 1916. 437.1.

MDK

Zala György szobrászm, Bálint és Jámbor, műépitők.

közös müve a X. sz. teremben.

Mücsarnok.- Kiállitás.
Az Erzsébet-müemlék.
Müvészet. 1913. 2o5-6.1.

MDK

Zala György szobrászm. és Bálint és Jámbor ép.-k

közös müve . Kép a cimlapon.

Az Erzsébet királyné emlékére kiirt pályázat.

Ország Világ. 1913.jun.1. XXXIV.évf.XX
Mücsarnok. 23 sz. Cimlap .

MDK

Zala György szobrászm, Bálint és Jámbor, műépitők.

közös müve a X. sz. teremben.

Mücsarnok.- Kiállitás.
Az Erzsébet-müemlék.
Művészet. 1913. 3e5-6.1.

MDK

Zala György szobrász

Szobormüvének repr. Epitész: Hikisch Rezső
I.dij 6000 K.

Magyar Iparmüvészet, 1916. 232.l.

MDK

Zala György - Tőry Emil

Erzsébet emlékmü Cecén, fényk.

Müvészet, II.évf. 1903, 283.o.

MDK

Zala György - Bálint Zoltán - Jámbor Lajos

Az Erzsébet emlékmü pályaterve, gipszmodell fényképe, a zsüri által megvásárolva

Müvészet XII. évf. 1913. 212.

MDK

Zala György szobrászm. és Bálint és Jámbor építészek.

közös müve. Repr.címlap.

Az Erzsébet királyné emlékére kiirt pályázat.
Ország-Világ. 1913.jun.1. 23.sz. Címlap.
XXXIV.évf. 23.sz.
Mücsarnok.

MDK

Zala György, szobrász

19. sz. Egész mü. 5000-K. Közösen: Hikisch -el.
Spiegel szerint a szobor az architektura
komolyságához képest festöi. De kifogásolja a k
kétféle oszloprend alkalmazását.
Kertész szerint az architektura tömeges volta
növi szobornak tulnehéz.

Hermann-Ohmann:
A pályázat eldöntése./Erzsébet-emlékmü./
Magyar Iparmüvészet. 1916. 258-59. l.

sőt felő, hogy az emlékmű-állítás vágya növekedőben van. Eddig büszkék lehettünk, hogy Viktor Emánuel római vagy Husz János prágai emlékművéhez fogható monstruózus ízléstelenség nem csúfította el a művészietlenségnek amúgy is száz sebétől vérző fővárosunkat. De mi lesz akkor, ha versenyre kelünk velük s Budapest istenáldotta fekvését megkorrigáljuk ezzel a félelmes emlékművészettel?

Néhány héttel ezelőtt egy ismert bécsi pap-művészettörténész tartott előadást Budapesten az egyházművészet új irányairól. Különös örömünkre szolgált, hogy az egyház e kitűnő képviselője higgadtan és bátran állást foglalt a közelmult itt ólálkodó árnyaival szemben. Azt a meggyőződését fejezte ki, hogy a historizáló építészet, mely az előző két generáció szemefénye volt, ma már teljességgel jogosulatlan s művelése holnapra — szószerint idézem — jellembe vág. Mi lenne más a sorsa az emlékműszobrászatnak, mely testvére a régi stílusokat utánzó századvégi és sajnos ma is élő építészetnek? Ugyanaz a szellem hívta életre, a sokat markoló, de keveset fogó, öntelt, de multba kacsintó tehetetlenség, sőt ugyanaz a pályázati és zsűrirendszer, mely folytonos belebeszéléseivel és helyreigazításaival a molnárról, fiáról és szamarukról szóló ezópusi mesét idézi emlékezetbe. Most, midőn e sorokat írjuk, adják hírül a napilapok, hogy közületünk egyik legnagyobb hősi emlékművének elkészítésére egy rajzolóművész kapott megbízást. Ez az egy tény magában többet beszél a laikus zsűrik létjogosultsága ellen, mint az a sok emlékszobor, mely eddig az ő jóakaratukból megvalósulhatott.

sznobizmus és iparias lelemény.

GENTHON ISTVÁN

ERZSÉBET-EMLÉKMŰ CZECZÉN
A MELLSZOBOR ZALA GYÖRGY MŰVE
AZ EMLÉKMŰ TÖBBI RÉSZE TŐRY EMIL MŰVE

Művészet 1903 283

lésben s ennek révén fokozni akarta iparunk versenyképességét. De egyúttal fontos kelléke kivánt lenni az ipariskolai rajzoktatásnak. Felkarolta a fa-, fém- és szövő (női)-ipart, minden iparágból évenkint 4 – 4 füzetet adva, átlag tiz színes lappal, természetes nagyságú részletrajzokkal, rövid magyarázó szöveggel. Az utóbbit a szakszerkesztők irták vasipar: Edvi Illés, faipar: Gaul, szövőipar: Györgyi).

Nyolc évi pályafutása alatt temérdek akadályt kellett a vállalalatnak leküzdenie programmjának megvalósítása közben. Gondoljunk vissza a nyolc-tiz év előtti időkre s azokra a kevéssé fejlett állapotokra, amelyek közt akkor művészi iparunk tengődött. Itt-ott fel-felbukkant egy-egy tehetség, de hirtelen érvényesüléséről szó sem lehetetett. A lakásberendezés művészete a butormagazinok korlátlan urasága alatt senyvedt. A szövőipar alig juthatott szóhoz: az olcsó külföldi gyári termékek versenye levette lábáról. A vas művészete antitektonikus mesterkedésekben mondta ki szerény mondanivalóit. A közönség alig láthatott jó, modern, művészi holmit. Csakugyan, az Iparművészeti Társulat megfeszített munkájának köszönhető, hogy most már modernebb, művésziesebb légkörbe bocsáthatja hajtásait művészi iparunk. A tervelőknek is új tér nyilt a társulat kiállításain, a „Magyar Iparművészet"-ben és végre a „Mintalapok"-ban. A „Magyar Iparművészet"-nek azonban szükségképpen arra kellett szorítkoznia, hogy az ízlést irányítsa és ezt kevésbbé tervrajzokkal, mint inkább már kivitelre került, kész művek képeinek bemutatásával érhette el. Kivihető terveket, mintalapokat adni: ez volt a célja a Szterényi-féle vállalatnak. De képzeljük most el, hogy a szerkesztők jó, ízléses, lehetőleg magyaros, mintaszerű terveket keresnek oly munkatársak körében, akik maguk is csak a legnagyobb küzdelemmel kezdenek emancipálódni részben a régi sablon alól, részben csak most kapnak némi szabadságot és méltánylást a fogyasztó közönség körében. Ily körülmények közt indítani hasonló vállalatot felette sok nehézséggel járt Gyakran megérzett egy-egy régibb füzeten, hogy ezt vagy azt a rajzot csak azért reprodukálták a szerkesztők, mert akkor e nemben ennél jobbat semmiképen sem lehetett kapni. Most persze egészségesebbek már az állapotok. De a kezdés munkája valóságos akadályverseny vala.

Zala György

Az Erzsébet királyné emlékmű-pályázaton végülis Hikisch Rezső - Zala György műve került megvalósitásra.

Czagány István recenziója Vámos Ferenc: Lajta Béla c. könyvéről. - Művtört.Ért. 1971.1.sz.6o-66. l.
64.l.

Zala György

Huszár Adolf-Izsó Miklós-Ybl Miklós /talapzat/ Petőfi-szobrát, és Hikisch Rezső-Zala György Erzsébet királyné emlékművét emliti

dr. Radnai Lóránt: A Március 15. tér.
Budapest, 1971.8.sz.2o-22.1.

Zola György

zobro. az V. Marcius 15-téren volt elhelyezve /Erzsébet Királyné/.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 1335 l

7211

Zala György szobrász M.D.K..

Erzsébet emlékmü

Kisfaludi Stróbl Zsigmond: Emlékezés Róna Józsefre
Magyar Nemzet 1961. november 29. 4.1.

MDK

Zala György, Hikisch Rezső

I. dij

Palóczi Antal: Az Erzsébet eml.mű. Épitő Ipar Épitő Művészet. 1916. 30, 31.sz. képpel

MDK

• Zala György

Meg bírást kap az 1902 - ben kirdetett Erzsébet királyné-emlékmű kivitelezésére, többszöri pályázás után. 1932-ben elkészül, az Erzsébet-híd pesti hídfőjénél állítják fel, 1953 - ban eltávolítják.

Soós Gyula: Fadrusz János, Bp. 1961
71. o., 72. o.

Zala György MDK

szobrász

Döntés az Erzsébet királynő emlék pályázatában
Az Ujság 192o X.29.

Zala György MDK

szobrász

Ujság 1931. ápr. 5.
/Miért nem állitják fel Erzsébet királyné szobrát?/

MDK

Zala György (1858-1937)

Elnyerte az Erzsébet kiralyné emlékművére hirdetett pályazat dijait is.1920-ban,amikor ujabb pályazatot hirdettek, ismét Zala nyerte el a szobormü megalkotasara való megbizatást, Hikisch Rezső épitőművésszel együtt.
Cikk: Zala György meghalt.

Pesti Hirlap, 1937.aug.1. 12.1.

MDK

Zala György

Még a háboru előtt dijat nyert az Erzsébet
királyné-emlékműpályázaton, amelynek kivité
lét a közbejött világháboru megakadályozta.
A háboru után, 1920-ban ujból kiirt palyá-
zaton újból őt bizták meg az emlékmű elké-
szitésével, amelyet a Piarista gimn.háta
mögötti parkban állitottak fel.

Cikk: Zala György meghalt.

8 Órai Ujsag, 1937.aug.1. 5.l.

MDK

Zala György

Még a háboru elott díjat nyert az Erzsébet
királyné-emlékmúpalyazaton, amelynek kivit
lét a közbejött világháboru megakadályozta.
A háboru után, 1920-ban újból kiírt palya-
zaton újból ot biztak meg az emlékmú elké-
szitésével, amelyet a Fiaristá gimn.hata
mögötti parkban allitottak fel.

Cikk: Zala György meghalt.

8 Orai Ujság, 1937.aug.1. 5.1.

Zala György (1858-1937)

Zala György még a haboru előtt dijat nyert az Erzsébet-királyné-emlékműpalyazaton, amelynek kivitelét azonban a közbejött világháboru megakasztotta. 1920-ban ujra kiirt pályázaton ujra Zalat bizták meg az emlékmű elkészitésével.

Cikk: Zala György meghalt.

Magyarság, 1937.aug.1. 5.l.

MDK

Zala György szobrasz (1858-1937)

Elnyerte az Erzsébet kiralyné emlékművére hirdetett palyazat dijait is. Annak kivitelét a haboru megakadalyozta, de 1920-ban, amikor ujabb palyazatot hirdettek, ismét ő nyerte el a szobormű megalkotasara való megbizatast, Hikisch Rezső épitőművésszel együtt.

Cikk: Zala György meghalt.

Pesti Hirlap, 1937.Aug.1.

12.1.

MDK

Zala György

Az Erzsébet-emlékmű-palyázaton Zala György Bálint Zoltán és Jámbor Lajos palyamüve.

Cikk: Az Erzsébet-emlékmű második palyazata.

Művészet, 1903. 279.1.

M.D.K.

Zala Mörel*), nobrán

Bálint és Fámbor építeszekkel közösen készített Erzsébet királyné emlék művét, mely a pályázaton első díjat nyert, hosszan ismerteti a lap.

*) a márc. 19. sz. 8. old. szerint a pályázatot meddőnek minősítették

Vállalkozók Lapja, Bp. 1902. XXIII. évf.

febr. 19. sz. 3. old.

MDK

Zala György

Genthon István: Az uj Erzsébet-szobor. Magyar Szemle 1933. XVII. 1. sz. 72-78.l.

MDK

Zala György

Ybl Ervin dr.: Erzsébet királyné emlékművei-
nek pályázata.

Magyar Nemzet, 1913.máj.28.

MDK

Zala György

Erzsébet-emlékmű Czeczén. A mellszobor Zala György műve. Az emlékmű többi része Tőry Emil műve. Repr.

Művészet, 1903. 283.l.

Zala György, szobrász

M.D.K.

Bálint és Jámbor építészekkel körös tervét az Erzsébet királyné szoborbizottság zsűrije, a másodszor is meddő pályázaton ama 4 tero köré sorolta, melyek szerzőit – 6000 K. kártalanítással ujabb, szűkebb körű pályázatra szólitott fel.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1903. XXIV. évf.

jun. 17. sz. 4. old.

MDK

Zala György, Bálint és Jámbor

Az Erzsébet-szobor pályatervei: a Várhegy és az emlékmü a Lánchidtól nézve, repr. Fentiek pályaterve

Vasárnapi Ujság 1902. 116.1.

MDK

Zala György

Erzsébet királyné bronzszobra.

Farkas Zoltán:Erzsébet királyné-emlékmű

Nyugat, 1932. XXV. 19.sz. 348.l.

Zala György

Ünnepet kiáltunk bronzszobra.

Parkba "oltam:Ünnepet kiáltunk-emlékmű

Nyugat, 1932. XXV. 19.sz. 348.l.

MDK

Zala György és Tőry Emil

A Cecén leleplezett Erzsébet-emlékmü. Uj Idők 1903. IX. 23. sz. 532.l. Repr.

MDK

Zala György

A gödöllői Erzsébet-szobor. Művészet. 1900.
7. sz. 965.l.

Zala György, szobrásztMDK

Szobrászati szakbizottság igazgatója.

Mücs. - OMKT. Tavaszi kiállitás. 1900. Kat. 20.1.

M.D.K.

Zala György

A művészt 70 éves születésnapja alkalmával felkeresik és beszélgetnek vele művészi multjáról. Az intervju során a művész elmondja véleményét a művészetről. Az István uti müterem egy részletét a művész munkáival, és a művész fényképét közli a lap. A cikk megemliti Erzsébet királyné gipszszobrát és beszél arról, hogy Zala György részt vesz a felállitandó Tisza István szobor versenypályázatán.

Bus Fekete László: "Két emberöltő távolságából mosolyogva emlékezik Zala György..." c. Szinházi Élet. Bp. 1928. május 6-12. XVIII.évf. 19. sz. 6-7. l.

MDK

Zala György

Kovács Dénes dr.: Gróf Andrássy Gyula szobra. Vas. Ujs. 1893. 717,718.l. képpel

Zala György MDK

Erzsébet királyné pályázat főalakja, gipsz

Mücsarnok 192o-21.Téli kiállitás

MDK

Zala György

Éber L.: Erzsébet királyné emlékszobra. MI 1916.
222.l.

Zala György

"Az Erzsébet-szobor" cimmel a második pályázat pályamüveiről számol be a lap a Müvészet c. rovatban.
A müvész pályamüvén a főalak lebilincselő hatásu, -irja a cikk.

A HÉT, Bp. 1903. juni. 21. XIV. évf.
25. sz. 416. lap.

Zala György

"Az Erzsébet emlékszobor pályaterve" cimmel a lap bemutatja a müvész pályamüvét. Repr.

A pályamüveket a Mücsarnokban állitják ki. A müvész alkotását az első csoportba sorolta a bizottság.

Képes Családi Lapok, Bp. 1903. juni 28. XXV. évf. 26. sz. 421. l.p
428.

Zala György,

Bálint Zoltán és Jámbor Lajos arcképét bemutatja a lap, mint Erzsébet szobor-pályázat első nyerteseit.
"Az Erzsébet királyné emlék tervezete"
"Zala Erzsébetje"a cimlapon.
"A várhegy az Erzsébet-emlékkel"
Repr.-ók.

A HÉT, Bp. 1902. febr. 23. XIII. évf.
8. sz. 116, 120, 127. lapokon.

Zala Gyula

~~Hikisch Rezső~~

építész

Világ. 1921.jun.8. (Zala György és H.R. Erzsébet-emlékműve kerül kivitelre.)

4

nagy jelentősége lett akkor, amidőn az akkori felsőszlavón végvidék, Zágráb, Kőrös, Kapronca, Ivanics és az egész Dráva és Adria közötti országrész a gráci generalátus fennhatósága alá került. Innen szervezték a török elleni védelmet és a fegyverek őrzésére is alkalmas védett helyet kellett építeni. Igy építette föl II. Károly főherceg 1645-ben a mai hadszertár épületét. A török elleni kölcsönösen kifejtett védelem volt az oka annak, hogy ma oly nagy számban találunk a gráci hadszertárban magyar fegyverzetet, mert a közös harcok folyamán a németek is megismerték a magyar fegyverek alkalmazásának előnyeit, amelyeket fel is használtak a XVII. és XVIII. század harcaiban. A török lovassággal szemben csak a magyar huszárság harcmodora volt eredményes ; így érthető, hogy fegyvertárukban nélkülözhetetlen lett a magyar huszárság felfegyverzésére szolgáló úgynevezett rákfarkas páncél, páncélszúró kard, rákfarkas sisak, szablya stb., amelyekből nagy mennyiséget őriz ma is a gráci fegyvertár. E gyüjtemény nemcsak azért páratlan, mert egyes korszakok fegyverzetei tömegesen vannak itt elraktározva, hanem azért is, mert magyar szempontból a világ leggazdagabb fegyvermúzeuma. A több mint 92.000 darabot számláló gyüjtemény emlékei között vannak példányok, különösen kardok, pisztolyok, puskák, alabárdok, lőportartók, amelyekből ugyanaz a típus olykor 2000 darabbal van képviselve. Az 1866. évi leltár 1018 egész és félpáncélt sorol fel és 1047 mellvértet, az 1625—1684. évi leltárban 415 darab huszárpáncél, 389 darab huszársisak szerepel, 349 magyar kard és szablya mellett. A Grácban levő páncélszúró kardok is mind magyar eredetűek, közülük az 1806—1866. évi leltár 35 darabot említ meg, továbbá magyar fegyver a csákányfokos is, ami 70 példányban található. Két magyar huszárpajzsot is őriz a hadszertár, az effajta pajzsokat a magyar huszárság a XVII. század derekán használta.

Sajnos, a hadszertár magyar vonatkozású anyagára vonatkozóan magyar igények nem merülhetnek fel. A gyüjtemény nem állami vagyon, hanem a tartományi rendek magánvagyona. Legfeljebb csereakcióról lehetne szó, amelynek folyamán magyarországi gyüjteményekben levő stájer eredetű tárgyakat ajánlhatnánk fel. Nem kétséges, hogy Grác nem érezné meg, ha a többszáz darab huszárvértezetből ötöttizet átengedne. Az erre vonatkozó tárgyalások rövid időn belül megindulnak.

Végül néhány szóval meg kell emlékeznünk a bécsi Hadseregmúzeumot illető kérdésekről. Ismeretes, hogy a magyar Hadtörténelmi Múzeum 1928-ban hazaszállította a közös gyüjtemény magyar érdekű anyagának egy részét. Mindamellett a bécsi gyüjtemény még ma is sok oly tárgyat őriz, amelyeknek itthon lenne a helye. Elsősorban a gróf Esterházy- és a herceg Batthyány-Strattman-családok ott őrzött letétjeire gondolunk, ebben az esetben azonban — letétről lévén szó — kiadatásuk csak a letéteményező családok beleegyezésével történhetik meg. Nem lehet kétséges, hogy e nagy magyar családok szívesen fogják gyüjteményeiket, a két állam teljes elszakadása után, végre a bécsi intézetből kivonni és a hazai gyüjteményekben letétbe helyezni.

KALMÁR JÁNOS

Magyar Szemle
1933. XVII. 1. f.

AZ ÚJ ERZSÉBET-SZOBOR

Újabb szobor-emlékműveink

Ez év egyik verőfényes, koraőszi napján végre-valahára megtörtént a várva-várt esemény, harmincnégyévi gyüjtés, pályázat, zsűrizés, hírlapi polémia és sürgetés eredménye: leleplezték Erzsébet királyné szobrát. Fényes ünnepség adta meg hozzá a keretet; szoborleleplezés még ritkán látott ily előkelő közönséget, pedig e műfaj ebben el van kényeztetve. Midőn a lepel lassan szétnyílt s fehér burkából kibontakozott a nagy királyné tiszteletére emelt, ércből és kőből fogant emlékmű, hosszú és megiratlan történet érkezett el utolsó mondatához. Az egybegyűlteken olyféle érzés vált úrrá, mintha régi és kifizethetetlennek hitt nagy adósságuk váratlanul, szinte csodás módon rendeződött volna. Az örömöt, mely az arcokon megjelent, a felszabadultság érzése rajzolta. Végre ez is megtörténhetett! Harmincnégy évig kellett rá várni, de megérte.

Megérte-e? A sajtó nem így gondolkozott. A lapok világnézetükre és pártállásukra való tekintet nélkül, egyaránt lesujtóan vélekedtek az új alkotásról. Mindegyik mást kifogásolt rajta, de abban megegyezett, hogy elszántan és hangosan kifogásolt. Néhány érthető és meglehetősen izolált mentőakciófélétől eltekintve, mely ráadásul maga is hibákat talált, a napilapok zöme abban állapodott meg, hogy a szobor nem sikerült. A ragyogó fényű leleplezés mögé e sötét árnyék settenkedett. A koraőszi napsütés után hamarosan beborult.

Ha elgondoljuk, hogy az emlékmű létrejöttét évtizedes szelektálás és ellenőrzés kísérte végig hosszú útján, azt kell hinnünk, hogy az arra hivatottak mindent megtettek a nívó emelése érdekében. Belga és német szobrászok vettek részt a válogatásban, oly tekintélyek — Bruno Schmitz, Van der Stappen, Hermann Hahn — kiknek keze alól a kitűnő szobrászok egész sora került ki, ami mutatja, hogy értettek mesterségükhöz. Aki e jelentésekben végiglapozza a pályaműveknek többféle osztályba sorolt és többször megismételtetett vázlatai beláthatatlan sorát, arra az elfogulatlan véleményre juthat, hogy Zala György és Hikisch Rezső megvalósult munkája egyúttal a legtöbbet érő, legkvalitásosabb munka volt pályázó társai között: relative a legméltóbb arra, hogy megvalósuljon. A sajtó mégis, mindezekre való tekintet nélkül, kegyetlenül végzett vele. Ugyanekkor meg kell állapítani, hogy a napilapok kritikáinak állásfoglalása mögött semmiféle politikum nem bujt meg, sőt nagy általánosságban kifejezte a közönség véleményét.

Ez a különös ellentét magyarázatra szorul, egyedül Erzsébet királyné emlékművéből meg nem érthető. Az új szobor csak alkalom volt arra, hogy kirobbanjon. Okait természetében, emlékmű-voltában

kell keresni. A nagyszabású példa azonban alkalmat nyujt arra, hogy rajta keresztül e kérdést tüzetesen megvizsgáljuk. Nem kétséges, hogy újabb ilynemű alkotásaink között a legigényesebb és legnagyobb szabású. Műfajának iskolapéldájául szolgálhat, mert erényei és hibái a monumentális arányok miatt szinte torz módon hangosak és jellegzetesek.

Erzsébet királyné kegyeletes emlékének megörökítéséről az 1898. évi XXX. törvénycikk intézkedett. A mindössze négy paragrafusból álló törvény csak nagy általánosságban határozta el, „hogy a megdicsőülthöz méltó emlék — az önként megindult országos adakozás útján begyűlő összegek felhasználásával — állíttassék fel az ország fővárosában s evégett a szükséges intézkedések országos bizottság közreműködése mellett haladéktalanul tétessenek meg". A bizottság már ugyanabban az évben megalakult, pályázatot hirdetett, amely első, 1902-ben eldőlt pályázat a pályamunkák nagy száma ellenére is meddő maradt. Ettől kezdve a világháború befejeztéig egymást követték az általános és szűkebb körű pályázatok, a zsűritagok számtalanszor ültek össze s a jegyzőkönyvek mázsányira szaporodtak. Döntés csak a háború után történt, mikor is Zala György szobrász és Hikisch Rezső építész együttes pályatervét fogadták el kivitelre.

Ahogy a pályázatok váltakoztak, úgy változott a leendő emlékmű helyének kérdése is. Az első terv szerint a Szent György-térre kellett volna kerülnie, a királyi vár szomszédságába. Szerencse, hogy ez a terv nem valósult meg, mert áldozatul követelte volna a miniszterelnökségi palotát, Budapest egyik legharmonikusabb klasszicista épületét. Sok más tervelgetés után, melyekről nem érdemes megemlékezni, mert valóság nem lett belőlük, végül a Dunapart egyik váratlanul felszabadult pontján, a régi Piarista-ház lebontásával üressé vált térségen került kivitelre. Itt is áldozatul esett egy szép, sárga empire-ház — Kasselik Fidelio alkotása — az Erzsébet-emlékmű mentségére legyen azonban mondva, a házat még néhány évvel előbb, tőle függetlenül bontották le.

Az emlékmű két részből áll, a szoborból s az azt burkoló építményből. Zala György hatalmas bronzfigurája a királynőt ülve ábrázolja. Sudár alakjáról szélesen öblösödve hullik le a drapéria. Stílusát tekintve a szobor az 1880—1900 között készült festői és naturalisztikus emlékszobroknak ízlését lehelli. Konvencionális, unalmas, de tartózkodó alkotás. Egyetlen vágya a hasonlításon kívül, hogy bizonyos fejedelmi grandezzát sikerüljön kifejeznie. Terhére kell írni a szobrásznak, hogy a bronzot különféle színűre patinázta, nemcsak azért, mert az aranynyal futtatott figura kellemetlenül ragyog, hanem azért is, mert a többszínűség igen kellemetlen Klinger-reminiszcenciákat idéz emlékezetbe. A félig szecesszionista — félig renaissance ízlésű trónus kiváltképen nem sikerült.

A szobor a köralakú építmény belsejében, a középponttól kissé hátrább tolva áll, körülbelül félméter magas márványtalapzaton. Eltekintve a megmunkálás stiláris kérdéseitől, méltán érthetetlennek tűnt sokak előtt, hogy a márványba kívánkozó gyengéd női alak miért öltött testet bronzban. Időjárásra, kifagyásra hivatkozó mentegetés

nem jöhet számításba, hiszen a szobor védett helyen, épületben áll. Ami pedig elhelyezését illeti, ha már épületbe került, miért áll talapzaton? A félméteres talapzat megfosztja a művet intimitásától, anélkül hogy monumentálissá tenné. Egyiknek túl sok, másiknak túl kevés, mindenképpen szerencsétlen kompromisszum.

A legtöbb gáncs azonban nem a szobrot érte, hanem az építményt. Hikisch Rezső centrális elrendezésű, oszlopokkal körülvett, görögös-klasszicista hangulatú alkotása kiváltképpen népszerűtlen. Pedig arányai nem ellenszenvesek s faragott dekorációja egyenesen ízlésesnek mondható. A támadások azonban nem ebből indultak ki, hanem mindenféle asszociációs képzetek irányították. A pesti humor leginkább gyógyforrás-csarnokhoz hasonlítgatta s ebben a kegyetlen párhuzamban van is valami igazság. Nézetünk szerint az építményről szólva két szempont jöhet tekintetbe: magáé az építményé s annak rendeltetéséé. E kettős szemszögből nézve, úgy hisszük tárgyilagosak maradtunk, ha azt állítjuk, hogy Hikisch Rezső historizáló ízlésű alkotása ízléses munka, de a maga helyén tökéletesen alkalmatlan és értelmetlen.

Mindezek ellenére nem vádoljuk az építészt, kinek néhány valóban kitűnő ízlésű villaépítkezése mutatja, hogy vérbeli művész; nem vádoljuk, mert az emlékművek emelését természetük szerint oly szempontok is befolyásolják, melyek a művészettel éppen homlokegyenest ellenkeznek. Itt ez az ellentétes tendencia például abban nyilvánult meg, hogy túlontúl sok pénz gyűlt össze a szoborra s ezt a pénzt, ha törik-szakad, el kellett költeni. Ezért rejtőzött el a királyné oszlopok erdejébe, ezért burkolja ez az antik templomhoz hasonló csarnok, mely a maga helyén époly értelmetlen, mint ha egy szép palotát újabb palotával burkolnának körül.

„Olyan egyszerűen mégsem lehet napirendre térni az emlékműszobrászat fölött, mert nem egyes jelenségekből áll, hanem valóságos egész világ, valóságos kozmosz: saját világnézettel, törvényekkel, esztétikával és logikával," mondja helyesen egy műtörténész. Bármilyen abszurdok is mértékei, meg kell próbálni alkalmazásukat, ha egy emlékműről van szó. A sokszor megismételt, sokakat foglalkoztató pályázat alkalmat nyujt arra, hogy néhány összehasonlítást tegyünk. A tárgy valamennyinél ugyanaz: Erzsébet királyné emlékének megörökítése.

Még a maradi ízlésű ember is elcsodálkozik, ha véletlenül kezébe kerül a pályázat ügyében kiküldött országos bizottság képes jelentése. Hogy múlik az idő! Alig néhány évtizeddel ezelőtt oly megoldási kísérletek, oly idegen hangulatok s ismeretlenül elmúlt formák küzdöttek a babérért, minőket ma már a legjobb akarattal sem tudunk magunkévá tenni. Ha véletlenül nem díszítené néhány ebben az időben készült alkotás tereinket, melyek a szemeket hozzákényszerítették a rosszhoz, azt kellene hinnünk, hogy nem is e világból valók. A pályaművek között találni Erzsébetet töviskoszorúval, vagy magasan állva, míg lábainál füzéreket tartó népgyűlés, aktok és biblikus öltözetű alakok csodálatos zagyvaléka szorong a keskeny lépcsőn. Találni hatalmas fülkéket, a Vatikán híres nicchione-jának ösztövér utánzatait, tőle jobbra-balra, messzi a távolban lovas csoportokkal. Vagy óriási márvány Akropolisokat, melyek előtt lenn a mélyben, egy gödörben búsong

a lóra ültetett királyné. Egész épületrendszerek, pergolákkal körülkígyózott klasszikus álmok kísértenek a pályázat lapjain, némelyik már-már olimpiai stadionokra emlékeztet s valamennyi megegyezik abban, hogy a szoborral nem tud mit kezdeni. A királynő hol áll, hol ül, hol éppen a levegőből száll alá, de mindenképpen eltűnik a monstruózus épitmények mellett.

A két végletes szemszög egyikéből, az emlékműszobrászat, nem pedig a művészet szemszögéből tekintve a megvalósult terv a sikerültebbek közé tartozik. Sokat vesztett abból a hivalkodóan bombasztikus hangulatból, mely át- meg átjárja pályaműtársait, igaz, hogy azóta sok idő múlt el s az ízlés fordulása mérsékletre intette a kivitellel megbízott két művészt. Szólani kell a teljesség kedvéért még arról is, hogy elhelyezése is szerencsétlen, még hozzá több okból. Noha a háta mögött álló hatalmas új Piarista-ház sikerültebb középületeink közé tartozik, óriási arányaival elnyomja az emlékművet, mely amúgy is az Erzsébet-híd feltöltése miatt alacsony szintű térségre került. A tőle balra álló szörnyű bérház még erőteljesebben hangsúlyozza a tér nyomott voltát.

Más oka is van annak, hogy mai helyét nem lehet megfelelőnek tartani s ez az ok látszik legnyomósabbnak. A lebontott Piarista-ház telkén, közvetlenül az emlékmű felállítása előtt a főváros régészeti ásatásokat kezdett meg, melyek váratlanul szép eredményre vezettek. Mélyen a föld alatt római falazatra bukkantak, melyről sikerült megállapítani, hogy Diocletianus császár idejéből való s Budapest legrégibb építészeti emléke. Néhány sietősen meghúzott kutatóárok ily rendkívüli lelettel gazdagította Budapest multját, a térség rendszeres átkutatására azonban éppen az emlékmű felállítása miatt nem kerülhetett sor. A ritka kincset most beton-tető fedi, nagy küzdelmek után sikerült konzerválását biztosítani, ez a siker azonban nem kárpótolhat azért, hogy a java terület átvizsgálásától a régészet beláthatatlan időkre elesett. Tudományos körök, élen a Nemzeti Múzeum főigazgatójával, többízben tiltakoztak az emlékmű odahelyezése, később a felállítás sürgőssége ellen, — nem is lehet megérteni, hogy harmincnégyévi halogatás után miért volt oly sürgős a leleplezés, mikor egy hónapnyi munkát igényeltek volna még az ásatások — a tiltakozás azonban nem vezetett eredményre.

A SZOBOR TÖRTÉNETE lezárult felállításával. Lassan por futja be az említett adatokat és fájdalmakat. Semmit sem fogunk tudni róla, csak azt, hogy Erzsébet királyné tiszteletére emelték. Bele fog olvadni a többi emlékmű közé, melyek utcáinkon és tereinken álldogálnak. Az utókor tisztelni fogja azt a kegyeletet, mely életre hívta, de bizonyára csodálkozni fog azon, hogy e kegyelet az emlékműszobrászat szomorú műfaját választotta a kifejeződésre.

Szobrászat és emlékműszobrászat két külön világ, melynek sokkal kevesebb köze van egymáshoz, mint az első pillanatban látszik. Az előbbi azóta van, mióta a primitív ember első totemjét kifaragta, az utóbbi a XIX. század leleménye. Az előbbinek alkotója szobrász, az utóbbinak állami zsoldba kényszerült emlékműkészítő, az előbbi

Gáncsoskodni könnyű. Itt lenne az ideje annak, hogy a szüntelenül tevékeny kegyelet jövendő útját megmutassuk. Erre két mód lenne: a kivitelezők helyes megválasztása s az emlékműállítás rendszerezése. A közvetlen, egy személytől eredő megbízások bizonyára nagy mértékben megjavítanák a termést. Nyolc-tíz kitűnő szobrászunk van, — öregek és fiatalok egyaránt — akiknek mindegyike felér az emlékműkészítő jelesek összességével s akik mindezideig soha nem jutottak ki a terekre. A zsűri megkerülésére biztat az utóbbi évek budapesti emlékszobrainak legízlésesebbike, a Magyar Fájdalom szobra, mely hazánk kitűnő angol barátjának senkitől sem „szakértett" és „felülvizsgált" alkotása. Nem jogos az a vád, hogy a szobor azért jó, mert francia művész — Émile Guillaume — alkotása. Oly szobrászunk nekünk is van, nem is egy, mint Guillaume, azzal a különbséggel, hogy ezek nemhogy idegenben, hanem még itthon sem tudtak a nyilvánosság elé kerülni.

Az előző generáció hitt saját emlékszobraiban s ez ad azoknak esztétikai sivárságuk ellenére némi létjogosultságot. A mai ember úgy van velük, mint a havonta változtatott utcanevekkel, szeretné rábírni az arra hivatottakat, hogy hagyják működni az idő rostáját. Ha kimondanák, hogy halála után ötven évig senki sem kaphat szobrot, a helyzet bizonyára megváltoznék. Fél évszázad alatt az érdemesek tettei kivirágoznának az esendő arcvonások mögül. Addigra az idő is megérlelné a szimbolumokat. Igy azonban mai állapotában a mai ember nem hihet az emlékszoborban, nem vállalhat érte felelősséget. Helyettük azzal a gyönyörűen fejlődő új magyar szobrászattal szolidáris, melyet még nem fürdetett meg az utcák és terek verőfénye, de nem is rontott el [illegible] közepén óriási diadalív tetején a győzelem géniuszai állnak. Az ív nyílásán bronzba öntött katonák mérhetetlen sokasága özönlik át, ki lovon, ki gyalogosan, a győzelem extázisának fényében fürödve. Nem hisszük, hogy bombasztikusabb szörnyűség valaha ily ritka harmóniában találkozott volna silány tehetséggel és hatalmas anyagi lehetőséggel. Ugyancsak mostanában készült el az olasz Monza városka hadiemlékével. A mű alkotója, Emilio Pancera — nomen est omen — harcosokkal elegyített felhőgomolyagot mintázott, melynek tetején Paionios Nikéje trombitál. Vagy emlékezzünk meg a marne-i csata monstruózus emlékművéről, melyről igazán semmi sem hiányzik, a plasztikai kvalitást kivéve? A sokszáz közül még csak egyet: Neuville St. Vaast-ban a győztesek békeemléket állítottak. Egy dombból, mely egymásradobált kőkockákból áll, fáklyát tartó, irdatlanul nagy kéz emelkedik ki a magasba. Nem tudni miért, de a csuklón szabályszerű karkötő-óra látható, mely gondoskodik arról, hogy az emlék ne monumentálissá, hanem groteszkké váljék.

Ilyféle példák feljogosítanának a főváros szépségével törődő pesti lakost, hogy ne égő arccal menjen el újabb emlékműveink mellett. Elvesztettük a háborút, szegények vagyunk, se kedvünk, se pénzünk hasonló nagyszabású ízléstelenségekre. Szobor-emlékműveink kisebbek és szerényebbek a külföldieknél, de abban megegyeznek azokkal, hogy hasonlóan nem műalkotások, hanem emlékművek.

Zala György MDK

szobrász

Ujság 1932.jan.17.
/Mégis felállitják Erzsébet királyné szobrát
képpel és alaprajzzal./

Zala György MDK

szobrász

Ybl Ervin: Vasárnap avatják fel az Erzsébet királyné emlékművet.
Budapesti Hirlap 1932. szept. 25.

Zala György MDK

szobrász

Nemzeti Ujság 192o. okt. 29.
/Zala és H. sz Erzsébet szobor pályázatának győztesei.

Zala György MDK

szobrász

Az Erzsébet királyné emlékmü
Vállalkozók Lapja 1932. szept. 29.

Zala György MDK

szobrász

Világ 1921.jun.8.
/Zala György és H.R. Erzsébet emlékműve kerül kivitelre.

Zala György MDK

szobrász

Az Erzsébet szobor 5-ik pályázatán fentiek kapták a kivitellel való megbizást.
Az Érdekes Ujság 1920. 45.sz.

MDK

Zala György szobrász

Az Erzsébet kir.né emlékművére...pályázat

Pályázatok. MI, 1920. 96. l.

MDK

Zala György szobr.

Az Erzsébet királyné emlékművére hird. ... pályáz

... Magy.Iparművészet 1920. 96.l.

Zala György MDK

szobrász

Ybl Ervin: Milyen lesz Erzsébet királyné budapesti emlékműve.
Budapesti Hirlap 1931. jul.19.

Zala György MDK

szobrász

Erzsébet királyné szobrának felállitása.
Vállalkozók Lapja 1932. márc. 24.

MDK

Zala György szobrász, Bálint és Jámbor építészek

Az Erzsébet királyné szoborpályázaton 1o.ooo koronás I. dijat nyertek

Erzsébet királyné szobra. Vasárnapi Ujság 1902. 7. sz. 1o6-1o7.1.

MDK

Zala György

Az "Erzsébet kiralyné alap" nagybizottsaga, Zala Györgyöt bizta meg az Erzsébet emlékmű elkészitésével. A művész az emlékmű gipszmintáját bemutatta a kiralynak, akinek a modell annyira megtetszett,hogy elrendelte, hogy az emléket a kiralyné és Rudolf trónörökös koporsói között helyezzék el.

Műcsarnok, 1899. 18.sz. 278.l.

Zala György
szobrászmüvész

MDK

nyerte el a II.dijat.
Ha az oszlop, mely a tervezet architektonikus gerince- nyomott wgy kissé- az oszlop tetején álló géniusz alakja méltó párja a müvész Erzsébet királynéjának.
Hikisch Rezsövel közös pálymüve.
Fényk.p.496.l.

A Szabadságharc Emlékszobrának pályaművei.
Vas.Ujs. 1957.54.évf. 25.sz.498.l.

MDK

Zala György - Jámbor Lajos - Bálint Zoltán

Erzsébet emlékmü pályaterve

Az Erzsébet emlékmü. Müvészet, I. évf. 1902. 105-110. illusztr.

M.D.K.

Zala György, szobrász

Hikisch Rerső épitésszel közösen készített terve egyik első dijat nyert az Erzsébet-emlékmű-pályázaton.

Épitőipar - Épitőművész et, Bp.1916. évf. 27-sz.
162. old. és 31. sz. 183. o. 5-6. á.

M.D.K.

Zala György, szobrász

megbízást kapott Hikisch Perső építésszel együtt az Erzsébet emlékmű részletes terveinek és költségvetésének elkészítésére. Az emlékmű „végleges" helyét a bizottság a királyi várhertnek az Jbl-tér felé eső részén jelölte ki.

Építőipar - Építőművészet, Bp.1921. évf. 21-22. sz.

80. old.

Zala György MDK

szobrász

Elek Artur: Erzsébet királyné emléke.
Az Ujság 1916. jun. 30.

letét estrichhel vonjuk be, igen kitünő hangszigetelést érhetünk el. Az estrichnek, a szigetelő burkolatnak, a nyers födémtől egy szigetelő réteggel kell elválasztva lennie.

Lakásokat elválasztófalaknál egy 29 cm. üregestéglafal, ha a benne levő üregek kicsinyek, ugyanolyan hangvédelmet nyujt, mint a hasonló vastagságu tömörtéglafal. Vékonyabb falat csak akkor használhatunk, ha a fal két, egymástól levegőréteggel teljesen elkülönített részből áll. Ily módon 18 cm. vastagságra csökkenthetjük a lakásválasztó falakat. A szoba-válaszfalaknál ugyanily módon, kétrétegből emelt falak hangszigetelőréteggel elválasztva, 12 cm. vastagságig lehet eljutni.

Az uj építkezési módok tehát gazdaságosság, hang- és hőszigetelés szempontjából a régi tömörtégla építkezéssel fel birják venni a versenyt, ha kivitelük a szükséges ismeretek alapján s a követelmények betartásával történik.

Dr. Kn.

Erzsébet királyné szobra

elkészült, s Budapest ismét egy rossz szoborral gazdagodott. Ez felette sajnálatos először is e tényért magáért, másodszor, mert Budapestnek már az elégnél is több rossz szobra van, végre pedig mert a szobor költségeinek fedezésére amint látszik, elegendő anyagi eszközök állottak rendelkezésre, ugy, hogy e tekintetben semmiféle nehézségeket okozó körülmény nem játszott közre, sőt talán részben ez is oka a siker elmaradásának.

Két momentum az, melynek elkerülhetetlen következménye volt ezen balsikerének, — és pedig először az egész emlékmű alapgondolatának elhibázott és lehetetlen volta, azután pedig az, hogy a szobor felállítására kiszemelt hely, illetőleg tér teljesen művészietlen s e célra alkalmatlan, miként azt az „Építőipar—Építőművészet" című szaklapnak 1932. márc. hó 1-én megjelent számában bővebben kifejtettem.

Most már hiábavaló a szoborbizottságnak minden mesterkedése, ugymint a belvárosi templom homlokzatának renoválása, a templom oldalához ragasztott kis boltok eltávolítása, illetve összhangba hozása stb., mert mindez nem másitja meg a tér művészietlen, s a szobor felállítására alkalmatlan voltát. Mindezt előre kellett volna meggondolni, s a szobor számára megfelelőbb helyet keresni.

Elmondok egy nagyon jelentéktelen kis epizódot, mely nem vonatkozik ugyan az előbb említett térre, egyébként azonban felette jellemző az egész műre nézve.

Építésközben megszoktam volt tekinteni a szobor építőmunkáinak haladását. Egy ilyen alkalommal, midőn már a kupola is csaknem készen volt, nem éppen a helyes címtől, azonban egy kis malicziózus utógondolattal egy a helyszinen dolgozó munkástól megkérdeztem: „Mondja csak barátom, aztán hová is fogják tulajdonképen elhelyezni azt a szobrot?" — Mire az illető minden gondolkozás nélkül azt felelte: „Nohát a tetejére". — Egy másik munkás ugyanezen kérdésemre hasonló választ adott.

Ezek az egyszerű emberek az ő egészséges elgondolásuk szerint egészen magától értetődőnek találták, hogy a szobrot oly helyre állitják, ahol az mindenünnen látható lesz, nem pedig — mondjuk — a templomba vagy mauzóleum belsejébe, ahol az teljes egészében minden zavaró momentumtól mentesen sehonnan sem érvényesülhet, sőt az is lehetséges, hogy a legkedvesőbb nézőpontot a közfal valamelyik pillérje elfedi.

A szobor művészi hatásának szempontjából a mauzóleum belsejében rendelkezésre álló nézőpontok tulközel vannak hozzá, lévén a művészetben elismert tétel, hogy minden építőművészeti létesítmény (melyekhez a szobrok is tartoznak) távlatilag akkor érvényesül legtökéletesebben és legszebben, ha a szemlélő oly távolságban áll az illető objektum előtt, amely legnagyobb méretének legalább háromszorosa.

Hogy a szobrot nem helyezték a kupola tetejére, az természetes, de nem természetes, hogy ugy körülépitették, hogy azt teljes egészében zavartalanul sehonnan sem lehessen látni.

Ez pedig igen nagy hiba, melyet nem ellensulyoz azon körülmény, hogy ugy maga a szobor, mint a templomka is szépnek mondható.

Egyébként az egész mű jelenlegi helyére nem illik, oda tul nagy, amit hasonló vonatkozásban számos más budapesti szobornál is elmondhatunk. Megfelelő volna az Erzsébet-téren — ha nem állana rajta semmiféle épület, a Margitszigeten, vagy pedig a Városligetben, de inkább valami más, intim természetű dombormű befogadására volna alkalmas.

Ily módon körül és beépítve a szobor még akkor sem érvényesülne kellően, ha a világ első műremeke volna, mert nincs ugy megvilágítva, hogy megfelelő árnyhatása lehessen, ami pedig igen fontos körülmény, mely a művészetben igen nagy szerepet játszik.

Nagy hiba az is, hogy a szobor maga nincs fehér márványból, hanem bronzból, mely ahelyett, hogy a jellegzetes patina képződjék rajta, a budapesti széndioxiddal szennyezett levegőben rövid idő alatt megfeketedik. (Lásd a Tinódi stb. szobrokat.) Ezen körülmény a szobor letompított megvilágítása mellett szintén nagy mértékben le fogja rontani annak művészi hatását.

Egyébként bizonyos, hogy a sikertelenség minden még ezután felállítandó uj szobrunknak is kisérője lesz, amig pályázatok esetén a birálóbizottságban ugy a hely megválasztásánál, valamint egyébként is nem

Nyugodt és előkelő

a tető hatása, ha rajta Eternit-lapokkal kettős fedést készittet. — A vörösbarna és sötét szürke „Eternit"-tető disziti a nemes épületet és viharbiztossá teszi.

Prospektussal és költségvetéssel díjmentesen szolgálunk.

ETERNIT-MŰVEK BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-UT 33. SZÁM.

kizárólag szakembereknek, hanem dilettánsoknak lesz döntő szavuk, miként ez nálunk ezidő szerint sajnos szokásban van. *Rozinay István.*

KRÓNIKA

Kérjük a hátralékos előfizetéseket az e számhoz csatolt postai befizetési lapon beküldeni szíveskedjék.

Székesfehérvár műszaki tanácsosának *Schmiedl* Ferenc építészmérnököt választották meg. Gratulálunk.

Építész sors. Szuchy József nyiregyházi építőmester tragikus véget ért. A vonat elé vetette magát. Meghalt.

Uj épetésztanár a Műegyetemen. A Kormányzó a vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *Csányi* Károly okleveles építészt, műegyetemi magántanárt az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum igazgatóját a magyar királyi József műegyetemen üresedésben levő középkori építészeti tanszékre műegyetemi nyilvános rendes tanárrá nevezte ki.

Megjelent könyvek. *Községfejlesztés zsebkönyve* 1932—33. évre. Szerkesztette dr. Ráth Sándor. 327 oldal. Gazdag tartalmas, kimerítő Címtár. Kitünő szakkönyv. — *Chudy József* optikai és akusztikai távirója. Irta: dr. Lósy—Schmidt Ede. Uttörő tanulmány. — *Kir. József Műegyetem.* Programm az 1932—33. tanévre.

SEMPERNEMES VAKOLAT VA

KÖZPONTI IRODA

Budapest,

VI., Lövölde-tér 2-a

TELEFON : JÓZSEF 313-60

Krisztián Sándor iparművészeti és szobrászműterme
Bpest, VII., Gyarmat-u. 12. Tel: Aut. 97-0-80.
Készít úgy saját, mint megadott tervek alapján: épület külső és belső figurális és dekorativ szobrászmunkákat, homlokzatdiszeket, belső stukkómenyezeteket, kandallókat oszlopokat. Kerti disztárgyak, diszpadok, pergolák, viragtartók diszkutak, siremlékek stb. ugy márvány, mint elsőrendü tartós fagyálló müköből.

Központi fütések, szellőztetési berendezések
Magyar Fütési és Szellőztetési Berend. Vállalat
BUDAPEST, IX., MÁRTON-UTCA 35/a. SZ.

Központi fűtés TÓTH IMRE ÉS TÁRSA
Katona József-utca 4. Telefon: 223—93.
egészségügyi berendezések, szellőztetés, vizvezeték, csatornázás, épületbádogos stb. munkák.

FELLNER féle fénymásoló- és müszakipapirüzem. Budapest, V, Visegrádi-u. 43-45. Telefon: Aut 92-1-48.
FÉNYMÁSOLATOK PÉLDASZERÜ KIVITELBEN
JERTAGRAFIA NEGATIV POSITIV SAPHIR eljárás szerint.

PARAFAKŐGYÁR R.-T.
Ezelőtt: Kleiner és Bokmayer
BUDAPEST, VIII., FŐHERCEG SÁNDOR-TÉR 4.
Telefonszámok: József 301-14, József 301-16.

Készit sajtolt parafa, parketta padló burkolakat. Kórházakban, szanatóriumokban, szállodákban, fürdőkben, torna- és vivótermekben, irodai helyiségekben, könyvtárakban, muzeumokban, igen előnyösen alkalmazható.
Rugalmas, zajtalan, pormentes és teljesen lábmeleg padló. Mosható, vizálló.

Oltárok, szoszékek, gyóntatószékek, teljes templomberendezések
OBERBAUER A. utóda
Magyarország legrégibb templomberendező vállalatánál
BUDAPEST, IV. KERÜLET, VÁCI UCCA 41. SZÁM.
Alapitási év 1863. Telefon Aut. 833-44.
Kelyhek, miserubák, szobrok stb. állandóan nagy választékban taktáron.

Jónász Vilmos és Weiner Ferencz
(néhai Weiner János utódai)
épület-, műlakatos- és rézmüves-üzeme Alapitva: 1869
Budapest, VII., Fürész-u. 72. Telefon: 9-63-03.

PAULAY LÁSZLÓ elektrotechnikai és műszaki vállalat
BUDAPEST, VIII., KOSZORU-U. 14-16. TEL. JÓZSEF 401-76.
Villamosvilágitási, villamos erőátviteli, optikai, akusztikai jelzőberendezések, magán- és házi telefonberendezések.

Fel. kiadó: Dr. FABIÁN GÁSPÁR

Nagy Sándor és András könyvnyomdája, Bérkocsis-u. 20.

Zala György

IX. TEREM

Az ajtóval szemben:

Erzsébet királyné síremléke

A bécsi kapuczinusok templomának sírboltjában levő szobornak eredeti gipszmodellje. Mintázta: Zala György

A MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK KOLLEKCZIÓJA

E sorozat a régi egyházi művészet példáit mutatja be. E fölvételek elsősorban tudományos szempontból figyelemreméltók, de bemutatásuk indokolt azért is, mert az egyházi építészetben és a vele szorosan összefüggő díszítés terén ma is uralkodnak a régi stílusok. Ez önkéntelenül is összehasonlításra ösztönzi a szemlélőt, aki így megítélheti, mennyire felelnek meg az újabb utánzatok a régi eredetieknek. Az egyházi művészettel foglalkozó művészeink e régi művekben meg fogják találni azt az őszinteséget, kifejező erőt, melyet a mai kor nyelvén megszólaló műveikben sem szabad nélkülöznünk.

Különös gondot fordít a Műemlékek Orsz. Bizottsága a középkori falfestmények összegyűjtésére. Az itt bemutatott sorozatot Gróh István tanár és tanítványai festették. (É. L.)

Iparmiv. Társ. egyházm. kiáll. 1908

295. Vaszary Kolos bíboros herczeg-primás arczképe ♥
Dombormű. Mintázta: Kiss György. Eladó
296. Mária ♥
Mintázta: Kopits János. Eladó ♥

♥♥ ♥♥

Zala György

wód
2

Épitő Ipar. 1913. 260. l.

(Dór: A magyar művészeti pályázatok és az Erzsébet-emlékmű.)

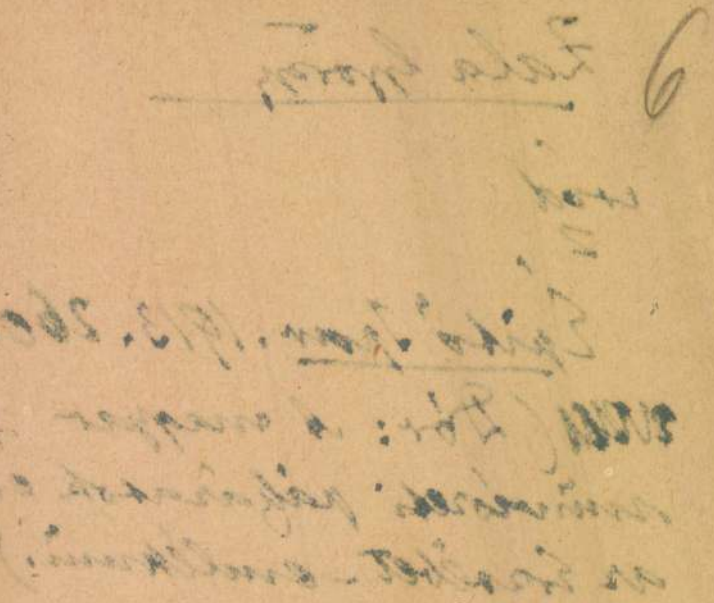

6

a két
vaisten
buda-
, mel-
ancsak
a lap-
n tér-
úgy a
estése,
buda-
ni di

gyü-
pekkel
atjuk.
ninia-
kezik,
ebbé.
ibban
az
ká-
nsz
sti
ad

á-
rt
ai
li
d

séhez nem elég már az egyetlen nézőpont: körül is kell járni; a kép csak sík, a szobor pedig test, mely még tapintóérzékünknek is szól, nemcsak körüljárásra hív.

De a szobor olyan test, melynek testi belseje, esetleges ürege (pl. a gipsz- vagy bronz-öntvénynél) nem érdekel bennünket. Annál jobban érdekli az embert az épülettest belseje, az épület-belső.

Ezt az épület-belsőt már az épületnek kívülről, különféle pontokról való nézésénél is keressük, jól esik megéreznünk. (De van azért építmény, mely mint valami intő nagy jel, pl. egy torony, belseje nélkül is megragad bennünket.)

Az épületbelső szolgálja rendesen az illető építmény célját és rendeltetését.

E rendeltetésnek megéreztetése az épület külső tagolását értelmessé és széppé teszi, lelkes testté varázsolja az anyagot.

Ritka sikerült példája a belső éreztetésének a mi parlamenti épületünk tagolása. Ha főbejárata felől, keletről, a Földmívelésügyi minisztérium Báthory-utcai sarkáról nézzük, akkor három nagy hatást kapunk róla: hosszan vonuló főtömegét, mely északról délre, majdnem 300 méteres hosszúsággal, párhuzamosan megy, szinte versenyt vonul a Dunával; a középen hatalmasan felszökellő kupolatömegét; s ugyancsak még a középrészen előre-ugró nagy homlokzati részt, melyet a főbejáró előtti két bronzoroszlán szinte büszkén szügyeltet Kelet felé. E három főtömegtagoláson kívül még a kupolától jobbra és balra két egyforma felugrású részt veszünk észre az épület tetején: az alsóházi és felsőházi termek tetőit.

Ezzel az öt taggal meg van éreztetve az egész országház lényege: egy központi terem (a kupola alatt), hol az ülésszakot megnyitják; ettől jobbra és balra a két, alsó- és felsőház; a kupolaterembe, a megnyitásra, ünnepi bevonulóhely (a főhomlokzati kiugrás, mely az épület 130 m hosszú keresztttengelyét teszi s magában foglalja az előcsarnokot, lépcső-

lovagias magyarjaimat. Jobbra előre tekintő fejmozdulata csupa lélek, ránk sugárzás, melegség, mely a mindig páncélosan merevre fűzött királynői törzs felett annál édesebben virágzik. A törzs egyébként kissé előre hajlik, s jobbról is, balról is gyönyörű lendületekkel szárnyal valami ölelni akaró rokonszenv a nagy fátyol hajtékaiban.

A szobor nem szabadban áll, egy kis körtemplom foglalja be, mintahogy a királynő is egész életén át magába zárkózott, de viszont a magyar szív is magába zárta aztán őt. E kettős finom foglalatnak szerettünk volna egy még sikerültebb formát. Ez a körtemplom kissé nehézkes; teteje, különösen kívülről, sivár, viszont belülről sem ád elég világosságot a szoborra. Az árkádos nyílások keretei túlegyszerűek. Majd segít az egész külsőn a tér parkirozása, melyet úgy kívánnánk, hogy futtassanak minél több virágot a falakra, melyek aztán majd egy ábrándos lugast adnának, szinte virágos magyar lelkünk kápolnáját...

A szobor szépsége megérdemelné ezt a további gondot. Zala mester itt is, mint minden más művében, méltó rokona azoknak a választékos szépséget imádó francia szobrászoknak, kik a XIX. század művészeti dicsőségét sokkal inkább szolgálták, mintsem a felületes műkritikusoktól és műtörténészektől olyannyira felkapott „impresszionista" festők. S amint azok a francia mesterek biztos és finom kifejezői voltak francia és egyetemes érzéseknek s gondolatoknak, úgy Zala mester is a magyar és egyetemes léleknek. Az igazi művészet, az örök művészet ez, mely nemes gyönyör mindenkinek.

Hogyan kell művészi épületet nézni?

A képnézést és szobornézést már megtárgyaltuk. Foglaljuk és vessük össze röviden e két műszemléletfajtát.

A kép szemléletében a fődolog, hogy kellő távolban *eléje* és egy pontra álljunk. A szobor szemlélé-

rázolt valami, amihez a többi síkot, főleg a bemélyedőt, hozzá kell gondolnunk, hanem minden síkban, minden oldalról kidolgozott mű. A szobrász körültapintással, körülgyúrással vagy körülfaragással mintázza ki alkotását. Örvend a sokoldalú test kiképzésének. A minden oldalról nézett és megtapintott test bűvöli meg a szobrászt, természetesen a mindig tartalmas test, a lélektől mozgatott.

És mivel a műélvezés tulajdonképen megismételt műalkotás, mert szinte a művész munkáját ismételjük meg, amikor mi is átéljük a művét, — azért a szobrász körüldolgozó eljárásához képest mi is körüskörül, minél több oldalról — s természetesen legelőször a kellő áttekintés távolából — kell, hogy szemléljük a szobrot, különösen az olyant, mely nem lapos fülkébe van helyezve.

Van sok oly mozdulata, testi-lelki mozdulata az embernek, melyet több tagjával végez, s e tagok különböző pontokról nézve mutatkoznak meg mozdulatuk teljességével. Michelangelo Pieta-ja elülről is kivehetően hajlik isteni fiára, de még jobban megérezzük anyai ráhajlását, ha ennek teljes ívét oldalt állva nézzük.

De siessünk most be Zala Erzsébet királynő szobrához a kis körtemplomába. (Sietésünket alább még külön megokoljuk a körtemplom formájának megbeszélésével.) S ha minden oldalról szemléletébe merültünk, aranyozott bronzalakjának minden mozdulatát többszörösen átéltük, a testi vonalak alatt a lelki hajlatokat is, akkor egyre szebb élményünk lesz Zala mester ez alkotása.

Az ábrándjaiba zárkózott királynő, mikor időnkint a világba nézett, mindig kedvesen tekintett a magyarokra. Zárkózottságából, finom, ideges elfogódásából néz ki barátságosan felénk itt is; trónusa egy szintre szállott hozzánk; rózsák is vannak, ha nem is ölében, mint Szent Erzsébetnek, de öle mellett, s balkeze szinte készen áll, hogy nekünk is adjon belőlük. Jobbjának finom, révedező mozdulata mintha azt mondaná, szabad-e megkínálnom velük

tok és belső színek, hangulati izzások vagy bágyadások adják.

Ez az igazi, jelkultusz fölötti művészet jött vissza a renaissance-szal. S az akkori festészet erősebb előfutárai, Cimabue, Duccio, Giotto, első benyomásra hódítottak. Az emberek rögtön észrevették, hogy az új művészek rosszabb után jobbat hoztak, mint ahogy a mai épszemű és éplelkű szemlélő meg azonnal észreveszi azt, hogy az ú. n. „modernek" a jobb után rosszabbat hoznak! Hazugság az ily „jövő művészete". Művészetellenes kísérletekből sohasem lett művészet. Művészet csak egy van, az igazi, az örök. A művészet ugyancsak nem arra való, hogy az életet elcsúfítsa; még kevésbbé az élet legédesebb középpontját: a kisdedes anyát.

Lehet ennek még legszerényebb megjelenéséből is ünnepet csinálni. Murillónak, a XVII. század e kiváló spanyol mesterének egyik képén megkap bennünket a friss realizmus, amely a valóságot költészetté tudja összesűríteni. Egy szegény spanyol fiatal anya pólyázza itt kisdedét. Szegényes, egyszerű valóság, mint a bethlehemi eset is volt, — de csupa lélek és — angyalok muzsikálnak hozzá. Az igaz, hogy ez angyalok is liba-szárnyúak, nem az az eszményített színes szárny ez, amit az ünnepiebb stílű festőknél találunk. De szép azért az ily szerény szárny is, mert azzal a finom festőiséggel van odalehelve, mely Murillo képein a valóságnak látszatát, annak rejtett kincseit mind meg tudja fogni és Isten kezét érezteti a szerényebb élet alatt is.

Hogyan kell szobrot nézni?

Fentebb megbeszéltük a képnézést. A fő elvünk az volt, hogy minél jobban lássuk meg a képet szemünkkel is, lelkünkkel is.

A szobor, mert nemcsak meglátni való, hanem szinte megtapintani való is, azért nézése más művelet, mint a képnézés. A szobor mindenekelőtt nem kép, hanem szobor: vagyis nem az az egy síkon áb-

Zala György s Sobradz

M. Pesti Hirlap. 1926. máj. 26. 10

Erzsébet királyné s Sobra Esztergomban

Zala György szobrász

Pesti Hirlap. 1920. okt. 31. 4

K. k. d. Erzsébet Királyné emlékszob-
rának...

Zala György szobrai

Pesti Hírlap. 1920. okt. 29.

az Erzsébet-emlékmű bíráló bizottsága...

Z a l a György szobrász

M Ű V E S Z E T
I.évf. 1902.
105-110.
"Az Erzsébet emlékmü"

Zala György, szobrász

Művészet, II., 1903. 276-280.

Az Erzsébet-emlékmü második pályázat

Z a l a György szobrász:

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
206-211.
"Az Erzsébet emlékmü"

Zala György, Szohán

Budapesti Szemle, 1903. (CXV.)

285. - 294. l. - Éber László: Erzsébet Királyné emlékezetére.

Plasztika:Erzsébet kir.né szobra

készitette Zala György.

Katol.Szemle.1931.I.48-55.l.

Körplasztika

Erzsébet királyné mellszobra –

Zala György

Magyar Iparmüvészet, 1897/98.

I. évf. IX. sz. 415. o. – Hivatalos tudósítások.

Plasztika, körplasztika
az Erszébet-emlékmü pályaterve, Zala
György, Bálint Zoltán és Jámbor Lajos

Művészet, II., 1903. 276-280.

Az Erzsébet-emlékmü második pályázata

M Ü V É S Z E T : Péczely Béla
II.évf. 1903.
234.l.

Z a l a G y ö r g y :

Erzsébet királyné álló alakja.

Gipszmodell fényképe.

A második Erzsébet emlékmü pályázaton első kategóriába osztott pályamü.

Egész oldalas kép.

M Ü V É S Z E T : Péczely
II.évf. 1903. Béla
244.l.

Z a l a G y ö r g y/szobrász,
Bálint Zoltán és Jámbor
Lajos/épitészek/:

A második Erzsébet emlékmü
pályázaton első kategóriába
osztott pályamü teljes
gipszmodelljének fényképe.

ek lajstroma

Oldal		Oldal
429	XV. századi fametszetek a Szépművészeti Muzeumban: Az amsterdami kabinet mestere: Pestis lap	440
430	Az amsterdami kabinet mestere: Az eucharistia allegoriája	441
431	A halál a pokol torkában	441
432	Krisztus a keresztfán: Búcsulevél XII. Benedek pápa imájával	442
433	Az erény útja	443
434	Madonna	444
	Via Appia	445
435	Szent Borbála	446
436	Szent Erasmus vértanúsága	449
437	Mednyánszky László báró: Tanulmány	450
437	Novák József Lajos: Tengerpart	453
438	Borzásy Béla: Merengés	457
439		
440		

Az Erzsébet szobor. Irta Balogh Pál. Esti Ujság, jun. 26.

Oldal

A Munkácsy-szoborpályázat: Kisfaludi-Strobl Zsigmond műve ... 280
Pongrácz Szigfrid műve ... 281
Kallós Ede: Bánffy Dezső báró síremléke ... 284
A Bánffy-síremlék részlete ... 285
Feszty Árpád arcképe ... 289
Feszty Árpád: A golgota ... 290
Sirató asszonyok Krisztus sírjánál ... 291
Pietà ... 292
Zsolt vezér eljegyzése ... 293
Ferenczy Valér: Olvasó lány ... 294
Álló akt ... 295
Pihenés ... 296
Spányi Béla arcképe ... 297
K. Spányi Béla: Nyírfák ... 298
Fogyó hold ... 299
Részlet a hegy tövében ... 300
Magyar ciprusok ... 301
Lechner Ödön arcképe ... 302
Istók János: Bartha Miklós ... 303
Kugler Ferenc: Egy szebb haza felé ... 304
Edvi-Illés Ödön: Interieur ... 305
Lotz Károly: Tanulmány ... 306
Czencz János: Sári és Margit ... 307
Gaudenzio Ferrari: Pietà ... 309
Alpár Sándor: Utcakép ... 310
Perényi Ferenc váradi püspök pásztorbotja ... 311
Sodronyzománcos és lombdíszítéses kelyhek ... 312
Görög tükör ... 313
A lüttichi Szent Bertalan-templom keresztkútja ... 314

Zala György

Vasárnapi Ujság, febr. 9.

Az Erzsébet királyné-szobor-pályázatot ismertették: Alkotmány, febr. 12., 15. Budapesti Hirlap, febr. 12., 13., 14., 15. Budapesti Napló, febr. 9., 12., 14., 15. Budapester Tagblatt, febr. 12., 13. Egyetértés, febr. 12., 13., 15. Hazánk, febr. 13., 14. Hét, febr. 16. Magyarság, febr. 13., 14., 21. Magyarország, febr. 12., 13., 14., 15. Magyar Állam, febr. 15., 16. Magyar Szó, febr. 21. Magyar Hirlap, febr. 9., 12., 13., 14. Magyar Nemzet, febr. 12., 13., 18., 21. Magyar Szemle, márc. 2. Neues Pester Journal, febr. 12., 13., 14. Pesti Hirlap, febr., 12. 13., 14. Pester Lloyd, febr. 8., 12., 13., 14., 16., 22. Pesti Napló, febr. 9., 12., 13., 14. Új Idők, febr. 16. Vasárnapi Ujság, febr. 23.

(Művészet 1902. 158. l.)

Zala Egerszeg

Erod
Z

Erzsébet Királné Hobra
Czeczein. (Fejérmegye)
Vas Zsp 1903. 350 l.
Képpel.

~~Telepl.~~

Zala György

Erzsébet királyné bpesti szobra, melyet 1932 szept. 25-én leplezték le.

Pesti Napló képes műmelléklete. 1932 szept. 25.

U. 3179

Zala György

véd

(–y.) Erzsébet Királyné szobrának sajtóbemutatója. Pesti Napló 1932 szept. 25.

U. 3189

A fenti kritika sem a szoborral, sem az architektúrával nincs megelégedve s ezt alaposan ki is fejti.

RKA

LNÁR UCCA 2.
: 83-5-07 ÉS 85-2-88.

ában kérjük
számra
ül hivatkozni.

Nagyságos

dr. Szentiványi Gyula urnő
ur

Budapest.

Zala György

irod.

Előkészületek Erzsébet Királyné szobrának vasárnapi leleplezésére.

Magyarság 1932 szept. 25.

Zala Gy. arcképével és a szobor képével – U. 3186

Zalának e szobor egyik legjobb műve, de Hikisch Rezső egyi-tézeti munkája, ez a renaissance stílusu kupola, nem sikerült.

letét estrichhel vonjuk be, igen kitünő hangszigetelést érhetünk el. Az estrichnek, a szigetelő burkolatnak, a nyers födémtől egy szigetelő réteggel kell elválasztva lennie.

Lakásokat elválasztófalaknál egy 29 cm. üregestéglafal, ha a benne levő üregek kicsinyek, ugyanolyan hangvédelmet nyujt, mint a hasonló vastagságu tömörtéglafal. Vékonyabb falat csak akkor használhatunk, ha a fal két, egymástól levegőréteggel teljesen elkülönített részből áll. Ily módon 18 cm. vastagságra csökkenthetjük a lakásválasztó falakat. A szoba-válaszfalaknál ugyanily módon, kétrétegből emelt falak hangszigetelőréteggel elválasztva, 12 cm. vastagságig lehet eljutni.

Az uj építkezési módok tehát gazdaságosság, hang- és hőszigetelés szempontjából a régi tömörtégla építkezéssel fel birják venni a versenyt, ha kivitelük a szükséges ismeretek alapján s a követelmények betartásával történik.

Dr. Kn.

Erzsébet királyné szobra

elkészült, s Budapest ismét egy rossz szoborral gazdagodott. Ez felette sajnálatos először is tényért magáért, másodszor, mert Budapestnek már az elégnél is több rossz szobra van, végre pedig mert a szobor költségeinek fedezésére amint látszik, elegendő anyagi eszközök állottak rendelkezésre, ugy, hogy e tekintetben semmiféle nehézségeket okozó körülmény nem játszott közre, sőt talán részben ez is oka a siker elmaradásának.

Két momentum az, melynek elkerülhetetlen következménye volt ezen balszerencse, — és pedig először az egész emlékmű alapgondolatának elhibázott és lehetetlen volta, azután pedig az, hogy a szobor felállítására kiszemelt hely, illetőleg tér teljesen művészietlen s e célra alkalmatlan, miként azt az „Építőipar—Építőművészet" című szaklapnak 1932. márc. hó 1-én megjelent számában bővebben kifejtettem.

Most már hiábavaló a szoborbizottságnak minden mesterkedése, ugymint a belvárosi templom homlokzatának renoválása, a templom oldalához ragasztott kis boltok eltávolítása, illetve összhangba hozása stb., mert mindez nem másitja meg a tér művészietlen, s a szobor felállítására alkalmatlan voltát. Mindezt előre kellett volna meggondolni, s a szobor számára megfelelőbb helyet keresni.

Elmondok egy nagyon jelentéktelen kis epizódot, mely nem vonatkozik ugyan az előbb említett térre, egyébként azonban felette jellemző az egész műre nézve.

Építésközben megszoktam volt tekinteni a szobor építőmunkáinak haladását. Egy ilyen alkalommal, midőn már a kupola is csaknem készen volt, nem éppen a helyes címtől, azonban egy kis maliciózus utógondolattal egy a helyszinen dolgozó munkástól megkérdeztem: „Mondja csak barátom, aztán hová is fogják tulajdonképen elhelyezni azt a szobrot?" — Mire az illető minden gondolkozás nélkül azt felelte: „Nohát a tetejére". — Egy másik munkás ugyanezen kérdésemre hasonló választ adott.

Ezek az egyszerű emberek az ő egészséges elgondolásuk szerint egészen magától értetődőnek találták, hogy a szobrot oly helyre állitják, ahol az mindenünnen látható lesz, nem pedig — mondjuk — a templomba vagy mauzóleum belsejébe, ahol az teljes egészében minden zavaró momentumtól mentesen sehonnan sem érvényesülhet, sőt az is lehetséges, hogy a legkedvesőbb nézőpontot a közfal valamelyik pillérje elfedi.

A szobor művészi hatásának szempontjából a mauzóleum belsejében rendelkezésre álló nézőpontok tulközel vannak hozzá, lévén a művészetben elismert tétel, hogy minden építőművészeti létesítmény (melyekhez a szobrok is tartoznak) távlatilag akkor érvényesül legtökéletesebben és legszebben, ha a szemlélő oly távolságban áll az illető objektum előtt, amely legnagyobb méretének legalább háromszorosa.

Hogy a szobrot nem helyezték a kupola tetejére, az természetes, de nem természetes, hogy ugy körülépitették, hogy azt teljes egészében zavartalanul sehonnan sem lehessen látni.

Ez pedig igen nagy hiba, melyet nem ellensulyoz azon körülmény, hogy ugy maga a szobor, mint a templomka is szépnek mondható.

Egyébként az egész mű jelenlegi helyére nem illik, oda tul nagy, amit hasonló vonatkozásban számos más budapesti szobornál is elmondhatunk. Megfelelő volna az Erzsébet-téren — ha nem állana rajta semmiféle épület, a Margitszigeten, vagy pedig a Városligetben, de inkább valami más, intim természetű dombormű befogadására volna alkalmas.

Ily módon körül és beépítve a szobor még akkor sem érvényesülne kellően, ha a világ első műremeke volna, mert nincs ugy megvilágítva, hogy megfelelő árnyhatása lehessen, ami pedig igen fontos körülmény, mely a művészetben igen nagy szerepet játszik.

Nagy hiba az is, hogy a szobor maga nincs fehér márványból, hanem bronzból, mely ahelyett, hogy a jellegzetes patina képződjék rajta, a budapesti széndioxiddal szennyezett levegőben rövid idő alatt megfeketedik. (Lásd a Tinódi stb. szobrokat.) Ezen körülmény a szobor letompított megvilágítása mellett szintén nagy mértékben le fogja rontani annak művészi hatását.

Egyébként bizonyos, hogy a sikertelenség minden még ezután felállítandó uj szobrunknak is kisérője lesz, amig pályázatok esetén a birálóbizottságban ugy a hely megválasztásánál, valamint egyébként is nem

Nyugodt és előkelő

a tető hatása, ha rajta Eternit-lapokkal kettős fedést készittet. — A vörösbarna és sötét szürke „Eternit"-tető disziti a nemes épületet és viharbiztossá teszi.

Prospektussal és költségvetéssel dijmentesen szolgálunk.

ETERNIT-MŰVEK BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-UT 33. SZÁM.

kizárólag szakembereknek, hanem dilettánsoknak lesz döntő szavuk, miként ez nálunk ezidő szerint sajnos szokásban van. *Rozinay István.*

KRÓNIKA

Kérjük a hátralékos előfizetéseket az e számhoz csatolt postai befizetési lapon beküldeni sziveskedjék.

Székesfehérvár müszaki tanácsosának *Schmiedl* Ferenc építészmérnököt választották meg. Gratulálunk.

Építész sors. Szuchy József nyiregyházi építőmester tragikus véget ért. A vonat elé vetette magát. Meghalt.

Uj épetésztanár a Műegyetemen. A Kormányzó a vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *Csányi* Károly okleveles építészt, műegyetemi magántanárt az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum igazgatóját a magyar királyi József műegyetemen üresedésben levő középkori építészeti tanszékre műegyetemi nyilvános rendes tanárrá nevezte ki.

Megjelent könyvek. *Községfejlesztés zsebkönyve* 1932—33. évre. Szerkesztette dr. Ráth Sándor. 327 oldal. Gazdag tartalmas, kimerítő Címtár. Kitünő szakkönyv. — *Chudy József* optikai és akusztikai távirója. Irta: dr. Lósy—Schmidt Ede. Uttörő tanulmány. — *Kir. József Műegyetem.* Programm az 1932—33. tanévre.

SEMPERNEMES VAKOLAT VÁLLALAT
KÖZPONTI IRODA
Budapest,
VI., Lövölde-tér 2-a
TELEFON : JÓZSEF 313-60

Krisztián Sándor iparművészeti és szobrászműterme
Bpest, VII., Gyarmat-u. 12. Tel: Aut. 97-0-80.
Készit úgy saját, mint megadott tervek alapján: épület külső és belső figurális és dekorativ szobrászmunkákat, homlokzatdiszeket, belső stukkómenyezeteket, kandallókat oszlopokat. Kerti disztárgyak, diszpadok, pergolák, virágtartók diszkutak, siremlékek stb. ugy márvány, mint elsőrendü tartós fagyálló müköből.

Központi fütések, szellőztetési berendezések
Magyar Fütési és Szellőztetési Berend. Vállalat
BUDAPEST, IX., MÁRTON-UTCA 35/a. SZ.

Központi fütés TÓTH IMRE ÉS TÁRSA
Katona József-utca 4. Telefon: 223—93.
egészségügyi berendezések, szellőztetés, vizvezeték, csatornázás, épületbádogos stb. munkák.

FELLNER-féle fénymásoló- és müszakipapirüzem. Budapest, V, Visegrádi-u. 43-45. Telefon: Aut 92-1-48.
FÉNYMÁSOLATOK PÉLDASZERÜ KIVITELBEN
JERTAGRAFIA NEGATIV POSITIV SAPHIR eljárás szerint.

PARAFAKŐGYÁR R.-T.
Ezelőtt: Kleiner és Bokmayer
BUDAPEST, VIII., FŐHERCEG SÁNDOR-TÉR 4.
Telefonszámok: József 301-14, József 301-16.
Készit sajtolt parafa, parketta padló burkolakat. Kórházakban, szanatóriumokban, szállodákban, fürdőkben, torna- és vivótermekben, irodai helyiségekben, könyvtárakban, muzeumokban, igen előnyösen alkalmazható.
Rugalmas, zajtalan, pormentes és teljesen lábmeleg padló. Mosható, vizálló.

Oltárok, szószékek, gyóntatószékek, teljes templomberendezések
OBERBAUER A. utóda
Magyarország legrégibb templomberendező vállalatánál
BUDAPEST, IV. KERÜLET, VÁCI UCCA 41. SZÁM.
Alapitási év 1863. Telefon Aut. 833-44.
Kelyhek, miserubák, szobrok stb. állandóan nagy választékban raktáron.

Jónász Vilmos és Weiner Ferencz
(néhai Weiner János utódai)
épület-, mülakatos- és rézmüves-üzeme Alapitva: 1859.
Budapest, VII., Fürész-u. 72. Telefon: 9-63-03.

PAULAY LÁSZLÓ elektrotechnikai és müszaki vállalat
BUDAPEST, VIII., KOSZORU-U. 14-16. TEL. JÓZSEF 40-76.
Villamosvilágitási, villamos erőátviteli, optikai, akusztikai jelzőberendezések, magán- és házi telefonberendezések.

Fel. kiadó: Dr. FÁBIÁN GÁSPÁR
Nagy Sándor és András könyvnyomdája, Bérkocsis-u. 20.

Az èpitész tragédiája.

II.

(**Fontos megjegyzés.** Alíg látott nyomdafestéket előző számunk, mikor megjelent nálam egyik építtetőm és mosolyogva kérdezte, vajjon „Az Építész tragédiája“ című cikket róla írtam-e? Viharos derültségre fakadtam, mert az illető urra még csak távolról sem gondoltam, de nem is gondolhattam, hiszen nyilvánvaló, hogy egy szörnyű tragédia folyományaképen írtam a cikket. Annál meglepőbb volt, hogy egyik most folyó hatalmas építkezésem, a Szt. Margit gimnázium építésének irányítója, a minden tiszteletreméltó, zseniális főnökasszony tette szóvá előttem fenti cikket, melyre figyelmét *öt helyről* is felhívták, természetesen a cikket is beküldve azzal, hogy biztos tudomásuk van róla, hogy ez a cikk Öróla van írva. Hát ezektől a sötétben áskálódó jóakaróimtól azt kérdem, minő alapon merészelnek ilyen szemenszedett hazugságot ellenem lanszirozni és kérem őket nyilt sisakkal álljanak elő, hogy őket *mint háttérben dolgozó sötét rágalmazókat, a törvény elé állíthassam!* Vegyék tudomásul ezek, hogy sem oly hülye, sem oly aljas nem vagyok, hogy megbizóimat akár nyiltan, akár háttérben megtámadni, kvázi kipellengérezni óhajtanám, hogy így magamat — ahogy gonosz szivükben ők azt szeretnék — tragikus végű kartársaim szörnyű sorsára juttassam. Ünnepélyesen kijelentem itt, hogy sem előbbi, sem most következő cikkemben *nem írtam saját ügyeimről, velem kapcsolatos személyekről*, vagy ha igen, azokat meg is neveztem. (Aigner Sándor, Kauser József, Nagy Virgil.) Százával fordulnak hozzám, mint lapszerkesztőhöz, az építész-sors szörnyű tragédiáinak lesujtottjai és kötetekre rugna az, mit elém tárva elsírnak. És ha tollam e szörnyűségek hallatára kissé érdesebben fogott, ne csodálkozzék azon senki. Örüljön, hogy a sors megkímélte őt és övéit ezektől a tragédiáktól.)

*

Most nem óhajtunk megemlékezni azokról a tragikus körülményekről, melyek számos kiváló építőművész sorsát pecsételték meg, most nem beszélünk a temetőről, a kórházról, tébolydáról és szegényházról, mely utolsó mentsvárává vált egykor hatalmas erejű, nagy tehetségű és mindenekfelett *alkotó* mestereknek, most nem hánytorgatjuk fel a világ hálaját sem, mely oly hamar elfeledi az alkotó nevét, kinek művei teszik a várost várossá, a metropolist megcsodálttá az egész világ előtt.

Most csak arra a kérdésre akrunk választ adni, mi az oka annak, hogy az építőművész sorsa tragikus, még a legnagyobbaké is, hogy fájdalommal kerüli el alkotásainak még színhelyét is, hogy miért vágyik el valahová, ahol embert sem lát, ahol kisirhatja szenvedéseit.

Mert Michelangeló óta ez a sorsa csaknem minden alkotó művésznek, főleg azonban az építésznek.

Miért?

Mert az építőművész nem önörömére dolgozik, mint a festő és szobrász, író és zenész, hanem megrendelésre, mely utóbbi lehet gyakran a legnagyobb tragikumok szülőoka.

Az a megbizó olyan egyéniség is lehet, aki ráfekszik az építőművészre, megsemmisíti, letiporja, annak egyéniségét szétzuzza, végül az őrületbe kergeti.

Ez nem tulzás, a valóság maga. Csak az öngyilkos építészek listáját kell megtekinteni.

És ez ellen védekezni lehetetlenség! Hiszen az építész megbizásokból él, ez a kenyere és szót kell fogadnia az építtetőnek, türnie kell annak szeszélyeit, elviselnie sokszor legképtelenebb támadásait, megvalósítania legtorzabb kívánságait és azért saját nevével kell felelősséget vállalnia a világ ítélőszéke előtt.

De a világ az semmi! Hanem a kartársak gúnyját, támadásait szótlanul kell türnie akkor, mikor ezt vagy azt a csodaboagarat kétségbeesve alkota meg egy különös ízlésű megbízó parancsára.

(Nem, ne hetvenkedjünk! Mi nem mondhatjuk azt, hogy „bocsánat, nem vállalom a megbízást“. Mi orvosok, több, bírák vagyunk, akik semmiféle megbízást el nem utasíthatunk, ha csak az nem tartalmaz erkölcsileg lehetetlent, vagy kari érdekbe ütközőt. Mert ezt kereken visszautasítani kötelességünk, még ha a legkitünőbb lenne is az reánk nézve pénzügyileg.)

És a kétségbeesésben alkotott csodabogárba bele is lehet halni! És bele is hal a szerencsétlen művész, ha nincsenek kellő idegei, elég beszélőképessége, ereje, elhárítani a lehetetlen kívánságokat. Mert ott állnak aztán az irígyek sunyi mosollyal ajkukon és halálos mérgezett nyílakkal tegzükben, hogy az amugy is összegyötört és megkínzott művész felett megfellebbezhetetlen ítéletet mondjanak.

Gondoljunk csak *Michelangelóra, Leonardóra, Bramantére* stb. nagyokra, hogy nagy hazai példákkal ne kelljen előhozakodni.

Arról az esetről ne is beszéljünk, hogy a megbízó — kifogyván a pénze — a szerencsétlen művész éhbérét is iparkodik levonni, mindenféle hazug trükkel, hogy „neki nem tetszik az alkotás“, hogy „ő ezt máskép rendelte“ stb., stb.

Gondoljunk csak például arra, hogy Leonardó egyik legcsudálatosabb képe ugy jutott a Louvreba, hogy a kapzsi megbizó, aki a művésznek még csak *a ráma önköltségét sem fizette meg*, bepanaszolta Leonardót a betörő és győző francia hadvezérnél. Az természetesen a képet azonnal letartóztatta, a művészt kifizette illően és a képet a kapzsi megbizó nagy megbotránkoztatására Párizsba szállíttatta.

Magam is három nagy mester oldalán ismertem meg az építőművész rettenetes tragédiáját.

Aigner Sándor, ez a pompás tehetségű középkori stilusban dolgozó művész kétségbeesésében az építtetői részéről ért tőrszúrások miatt, idegeit a gyalupad mellett csillapítgatta, órákig elbibelődött pl. egy rézrajzszeg hegyének visszahelyezésével. Igy próbálta felejteni a gyötrést, a hálátlanságot, mely érte s mely idegeit szétroncsolva korán a sírba kergette. A hálás utókor — még a kartár-

csak márványba faragott költemény illik. Dalt és könnyet érdemel tőlünk, amiért olyan nagyon szerette a magyarokat.

A megnehezedett idők járása, meghiusította ennek a nagyszabásu építészi alkotásnak a létrejöttét. Igy remény volt arra, hogy az erősen megcsökkent szobor alappal kapcsolatosan lecsökkent igények, a Fadrusz költői elgondolásához hasonló, magyaros érzéssel és művészi ihlettel telített „szoborkölteményt" fognak életre kelteni. Mindenki ilyen emléket óhajtott, természetes tehát, hogy ilyet is várt. És mindenki csalódott.

A királyné, gyönyörüen mintázott padon ül, kupolascsarnokban. Ez a köpeny senkinek sem tetszik. Pedig magában szép, ízléses munka. Azért nem tetszik, mert felesleges. Mert ártalmára van ugy a térnek, mint a szobornak. A közönség nem mérlegel és nem kutat okok és okozatok után, hanem ösztönösen ítél. Nem disztigvál, hanem általánosít. Nem érdekli, hogy a csarnok mint építészi alkotás szép. Csak azt látja, érzi, hogy nem idevaló. Noha a szobor osztatlanul tetszik, a köztudat mégis a nemsikerült Erzsébetemlékről beszél.

Városrendező „szakértők" persze a helyet is erősen kifogásolják. Ezeknek kapóra jön ez a csarnok, mely a termék tényleg meglevő hibáit még jobban kiemeli. Miután az emléket ide *kellett* helyezni, a művészeknek csak az lehetett volna a feladatuk, hogy a szobornak olyan megfelelő elhelyezést adjanak, amely a térnek hibáit, alkalmatlan voltát csökkenti és ha lehet, még elisrejti. Ebben az adott esetben tehát az emléknek kell a térhez alkalmazkodni, illetve az emléket kell a térhez formálni, mert ez az egyszerübb, ez a megvalósítható. Nem pedig, hogy a teret alakítsuk az emlékhez, amely egyelőre csak óhaj lehet. Itt azonban nem igy történt. A budai várkert egy meghitt, regényes pontjára tervezett és időközben elkészült Erzsébet-emlékét, minden további nélkül, — parancs szóra — erre, a most felszabadult térre helyezték.

Ez a tér nem alkalmas egy olyan meghitt, poetikus alkotás felvételére, aminőnek az Erzsébet-emléket elképzeltük. Szabálytalan, formátlan. Háttere nyugtalan, szétesö. Szóval: nem szép. Jobbról, régi, kéttornyu barock templom, melynek alsó részét a híd feljárója eltakarja. Mögötte hatalmas rendház. Balfelől, bérházak harsogó ellentéte.

Ilyen nem megfelelő keretbe került ez a Várkert alá tervezett emlék, amely már régen készen volt, amkor ez a hely szabaddá lett. Ez az oka annak, amiért egyenesen kirí a környezetből. Nem ideális megoldás, hogy annak a királynőnek, az emlékművét, akinek neve köré már életében legendákat fűzött a magyar nép és akinek megdicsőült alakját ma is hódolat és rajongó imádat veszi körül, ide helyezték, a lüktető élet, mindennapi profán zajába. Nem kifogástalan hely, ezt mindenki tudja. De meglehet okolni, hogy miért választották. Ide füzi a királynét életének egyik legszebb emléke. Amikor még fiatal, szép és boldog volt. I. Ferenc József e helyen tette le a koronázási esküt 1867-ben. A másik ok, hogy közvetlen a tér jobb oldalán halad el az a híd, amely a nevét viseli. E történelmi emlék és helyi vonatkozás többé-kevésbbé elfogadhatóvá teszik e helyet és segédkeznek abban, hogy könnyebben beletörödjünk.

De miért kellett ez a csarnok a szobor fölé? Erre csak egy támpontot találok: megvolt — tehát felállították. Különben minden ellene szól. A tér, a körötte levő épületek, a szobor. Az összes adottságok.

Ez az emlék, abban a pillantban, amikor a Várhegyről idekerült a Piaristák telkére, megszünt építészi probléma lenni. Amennyire és kizárólag az volt a Várfokon, — mert a hozzáférhetés, a Várhegy lejtőjének művészi kiképzését és megoldását is követelte — annyira tisztán szobrászi feladat lett belőle itten. Ez a tér, a maga kimondottan rendetlen,, rendezetlen és szabálytalan formájában, egy megfelelő kertészeti környezetbe helyezett szobrot nemcsak megbir, hanem ily módon még meg is javul. De nem bír meg semmiféle architekturát, legkevésbbé ezt a kupolás épületkét, mely csak a szoborhoz és nem a térhez lett szabva és méretezve. Miután nem ide lett tervezve, egészen természetes, hogy elüt a térkörüli épületektől, amelyeknek díszharmóniáját csak emeli, kirívóbbá teszi azáltal, hogy maga is kirí abból. E csarnok által a városkép rosszabb lett, tehát nemcsak fölösleges, de káros is. A tér hatása, nélküle, feltétlenül kedvezőbb lenne. A szobor pedig szabad ég alatt, zöld, lombos háttérrel, feltétlenül áhítatrakeltőbb, mint ebben a sem nyitott, sem zárt épületben.

Márványszobor felvételére, a kör oszlopcsarnok, ősidők óta kedvelt motivum. Ezért is találkoztunk véle, az Erzsébet-emlék minden pályázatán. Azonban mindig a Várfokra tervezett emlékről és márványszoborról volt szó, amelynek kellő érvényesülése és időjárás elleni védelme kívána ezt a formát. Sík területre állított ércszobornak azonban nincsen szüksége sem a figyelmet fokozottan felkeltő eszközökre, sem pedig időjárás elleni védelemre. Ellenben tény, hogy e tömör tömbként ható épület hátrányára van a szobornak, mert közelről inkább takarja, távolról pedig „ivó csarnok"-ra és nem a királyné emlékét rejtő „szentélyre" emlékeztet.

Ennek az emléknek, ezen a helyen, csak egyetlen egy tárgya legyen: a királyné. Az ő nemes, szép alakján legyen a hangsuly, amelyet semmiféle más motivum ne zavarhasson. Zala György alkotása határozottan sikerült. Alakjában fejedelmi méltóság, arcában mélységes bánat. A föléje emelt épület azonban sokban elvonja a figyelmet. Ez az emlék főhibája. Ugy érezzük, mintha ez az építmény nem a kerete, hanem a ketrece volna a szobornak. Itt, mint kifejtettem, még egy nyitott oszlopcsarnok is sok lett volna. Az nem mentség és nem vígasztalás, hogy a gloriett magában egészen elfogadható alkotás, ha a szoborral és térrel nem olvad harmonikus együttesbe. Nem is olvadhat. Nincsen a világnak olyan architektusa, aki e formátlan tér, disszonáns környezetébe *építészi* objektummal harmóniát tudjon teremteni.

Csak egy segítség van. Eltávolítani a csarnokot, mely elvonja a királyné elől a levegőt, a napot, a budai part felséges panorámáját, amelyet pedig annyira szeretett és amiben annyit gyönyörködött. Hikisch Rezső, aki e feladatra való rátermettségét minden pályázat alkalmával bebizonyította, rosszul tette, mikor belenyugodott abba, hogy ezt, — az egyébként szép — de nem erre a helyre szánt csarnokát, itt felállítsák.

Magyar Vilmos.

gyönyörködhetik a sok kis csicsergő leánykában, akik nem is tudják, hogy azokban a tantermekben egykor az ország legkiválóbb tanulója készült páratlan szorgalommal, akinek utolsó alkotása is a magyar tanügy egyik vára lett.

Három apácazárda létesítésén lehettem munkatársa. A fehérvári, ceglédi és a soproni Isteni Megváltó Leányai anyaházánál, mely utóbbi felavatásánál oly boldog volt, mint aki nagy ajándékot kap. Pedig az Ő drága nagy lelke adott és mindig adott. De megérezte a hálát, amely eltöltötte a kedves apácák lelkét a jóságos Tisztelendő Anya finom, alázatos, szent lelkén keresztül és ezért volt boldog. Mert sok-sok hálátlanságot tapasztalt másutt és ez szívét megvérezte.

Vargha Damjánnak, a tudós cisztercita egyetemi tanárnak — ki az általa alapított Szent Mór kollégium igazgatója lett — előttem mondotta: „Azért szeretlek Damján, mert hű vagy hozzám!" Én boldognak vallom magamat, hogy munkatársa lehettem fenti és egyéb alkotások létrehozásánál, hogy tárgyalhattam ezzel a nagy szellemű, rendkívül éleslátású, zseniális miniszterrel, aki alig egy hónapja halála előtt írt nekem szerető hangu levelet a fehérvári leánygimnázium befejezése alkalmából, mely levelet utolsó kedves és értékes emlékként őrzök meg mindenkor.

A nagy triasz két alkotó zsenije: dr. *Vass* József és gróf *Klebelsberg* Kunó nincs többé! A hátramaradt vezér, *Bethlen* István gróf megrázó szavakkal búcsúztatta el kedves barátját utolsó útjára, rámutatva a nagy magyar tragédiára,, hogy nálunk a szóvirágos beszédek aratnak sikert, az alkotót pedig sárral dobálják meg.

Ugyanezt fejezte ki a pontifikáló főpapnak, *Glattfelder* Gyula dr. püspöknek rövid, de velőkig járó gyászbeszéde, mikor tetemre hívta a nagy halott elé a gáncsoskodókat: bocsánatkérésre.

Minden idők egyik legnagyobb magyar államférfiuja távozott örökre, mérhetetlen és pótolhatatlan ürt hagyva az agyongyötört magyar haza testén. *Dr. Fábián Gáspár.*

Épitsünk templomot..!

A badacsonytomaji templom felszentelésére
Irta: *Kinizsi Andor.*

Lerongyoltak és üszkösek a falvak,
a béke, hit és eszmény mind romok,
valami béna csönd ül mindenen:
a dermedés halálos, fojtó csöndje
s a lelkekben kétség és baj zihál.
Testvér, építsünk ujra templomot!

A háboruk vaslépte végigdöngte
testünk és széttiport a szíveken,
országok lettek és hullottak össze,
ma testvér a testvérnek idegen.
Gyülölet épített a nagyvilágon
szerte mindenütt kínai falat,
amik alatt
csapzott hajú. keserü emberek
vonszolják fáradt, megtört életük.

Azt se tudják már, mi a szeretet,
mindegyikük kiégett és konok,
ökölbe szorított kézzel állnak szemben
és bajvirágot ápol a szívük...
Testvér, építsünk nekik templomot!

Ma kellenek a fehér templomok,
napsugarazta Kereszt a tetőn,
ma kell a hit aranyos baldachinja
s a Lélek tüze szivmelengetőn.
A hullott életeket összefogni
harangszó kell, muzsikás és dalos
s annak. ki már-már készül porbarogyni
Krisztusvér kell, friss, uj, fiatalos!
Szentelt falak közt mind lehullnak
vad tettei és harcai a multnak,
emberek jönnek, szépek, boldogok
s az oltáron kigyúl a tiszta tűz,
mely csengőzsongással, orgonaszóval
szíveket ujra lágyan összefűz,
Testvér, építsünk sok-sok templomot!

Testvér, ki ott a kis szobádban
fehér lapok mellett megálmodod
a házak büszke, szépvonalu testét,
hidd el, ma kellenek a templomok.
Ma öltsd csodákba ihleted zenéjét
és vedd elő a legszebbik tussod,
hogy csodát adj a reményteleneknek,
csodákat zengjen rajzos ritmusod.

Most huzd magadra a munkakabátod,
pattogjon ujjad alatt a dolog,
az ihletszikrák tüze fogjon lángot
(a nagy Babilon apostolra vár:
megalkotni az Isten otthonát)
izzon hitet barázdált homlokod
és fáradjon el munkás két kezed,
de építsd meg az emberrengetegnek
(mind betegek, árvák, busak ezek)
építs, építsd meg
Testvér az új, a szent, nagy Templomot...!

Erzsébet királyné emlèke.

Szívünknek dobbanását kifejező szoborköltemény kell nekünk magyaroknak. *Tóth Béla.*

Hosszu vajudás után, az Erzsébetemlék végre nyugvópontra ért. Viszontagsága a Várból, a Városligeten és Margitszigeten keresztül az Eskütérig, 32 évig tartott. Amilyen hosszu, olyan változatos ez az ut. A nemzet határtalan áldozatkészsége, temérdek pénzt, 1½millió koronát gyüjtött erre a célra. Ennek megfelelően hatalmas emlékmű épülne a budai Várfokon, kapcsolatban a Várhegy lejtőjének művészi kiképzésével. Amennyire csábító ez a feladat építő művészi és városrendezési szempontból, annyira nem felel meg a királyné eszményi egyéniségének, gyöngéd női lényének. Az ő költői lelkéhez

Ötvenhatodik évfolyam. 21—22. szám. 1932 november 1.

ÉPITŐ IPAR ÉPITŐ MŰVÉSZET

A budapesti építőipari szakmák ipartestületei, az Építőmesteri Képzettség Megvizsgálására Szervezett Bizottságának hivatalos lapja.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK: Egész évre 12 pengő, félévre 6 pengő. Egyes szám ára 0.80 P. Postacseksz. 49.197. Hirdetési díj: m/m-kint 0.20 pengő.

FELELŐS SZERKESZTŐ DR. FÁBIÁN GÁSPÁR

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL Budapest, I., Nagyboldogasszony utja 7 c. Telefon: Aut. 695—83

Gróf Klebelsberg Kunó, a nagy építő-miniszter nincs többé.

Megremeg a toll a kezemben, mikor a nemzet nagy halottjáról *gróf Klebelsberg Kunó dr.*, volt kultuszminiszterről akarok megemlékezni, arról a férfiuról, aki nemcsak a magyar nemzetnek volt minden időkre szólóan egyik legnagyobb fia, hanem kétségtelenül minden idők legnagyobb alkotó, építőlelkü államférfiuja is.

Soha még miniszter nem szerette és becsülte az építészek gárdáját oly mértékben, mint Ő. Hihetetlen mennyiségü és súlyu gondjai között is lelke örömére, felüdülésére szolgált, ha építész-munkatársaival értkezhetett, ha az általa elgondolt és kiverekedett objektumok terveit szemlélhette, az építkezést láthatta, ha a kész épület minden zugát megnézhette. Ilyenkor arca boldogságtól sugárzott és győztes hadvezérnek érezte magát.

Igen, ezek az alkotások csak örömet okoztak lelkének, itt távolt voltak az intrikák, a rosszindulatok, a gonoszságok, melyek nemes, tiszta lelkét oly sokszor megbántották, mélyen érző szívét kegyetlenül megvérezték. Talán e szörnyü szívfájdalmak utóhatásai vitték drága halottunkat oly korán a sírba.

Vannak beszélő és vannak alkotó zsenik. *Cicero* az előbbieknek és a hadvezéreknek nyujtja az utókor soha nem hervadó pálmáját, ám a világtörténelem azt bizonyitja, hogy a nagy alkotók neve is örökre fennmaradt. *Klebelsberg Kunó* gróf nagy volt mint szónok és alkotó egyaránt. Okos, logikus, pompás beszédjet azonban csaknem kizárólag nagy alkotásainak előkészitésére, vagy azok megvédésére mondta el, mindenkor óriási sikert, tehát pozitiv eredményt aratva.

Székesfehérvárott járt a ciszterciták gimnáziumába és mindvégig tiszta jeles tanuló volt, de különösen kitünő matematikus. Az utóbbi tulajdonsága adta meg beszédjeinek páratlan logikáját, elgondolásainak és tetteinek utólérhetetlen tökéletességü praktikumát.

Bölcsessége, szivjósága, megértő lelke a bajok iránt szinte határtalan volt. Grófban és miniszterben ilyen leereszkedő, egyszerű és pózmentes, valóban demokrata egyéniséget mindenki csodálattal bámult.

Nagyon szerette Székesfehérvárt, ahova mint csecsemő került, ahol édes anyja és rokonai pihennek. Soha nem muló hálával gondolt e szegény városra és amit csak tehetett érdekében, megtette. Mikor arról volt szó, hogy az ő szeretett apácai polgári iskolát akarnak épiteni, leutazott és kitünő szemével kiválasztotta a megfelelő telket a budai uton, ahol egy körtért tervezett, melynek két objektuma a polgári leányiskola és a leánygimnázium el is készült. *Ezt a körteret a nemes város — ugy tudjuk — nagy fia nevéről nevezte el.*

Gyermeki szeretettel csüngött azon a házon, ahol gimnázista éveit töltötte, az u. n. Zlinszky-házon. Az volt óhaja, hogy ez a ház iskolává alakittassék át. Erre a célra, még miniszterségе alatt, atyai gondossággal rezervált bizonyos összeget, mely lehetővé tette, hogy az uj iskola létreiöjjön. Október elsején készült el, a tanitás megindult benne, de Ő már nem láthatta meg eme legegyénibb, legkedvesebb alkotását. Ma már csak nemes lelke

Österreich-Ungarisches Institut in Gödöllő? Symposion und Ausstellung über Kaiserin Elisabeth

György Józsa

Um nur wenige Gestalten der Geschichte von Österreich-Ungarn ranken sich so viele Legenden wie um Kaiserin und Königin Elisabeth, die Gemahlin von Franz Joseph, dem Kaiser Österreichs und apostolischen König Ungarns. Besonders viele Geschichten, deren Motive förmlich an Volksmärchen erinnern, leben im Gedächtnis der Einwohner von Gödöllő bei Budapest, wo sie sich oft und gern aufhielt. Das königliche Paar erhielt das herrliche einstige Barockschloß der Familie Grassalkovich, das ,,ungarische Schönbrunn" 1867 aus Anlaß des Ausgleichs und der Krönung als Geschenk der Nation. Elisabeth war von der Schönheit der Umgebung begeistert, in der sie ihrer Leidenschaft, dem Reiten, frönen konnte. ,,Hier fühlt man sich frei", sagte sie von Gödöllő.

So nimmt es nicht wunder, daß die Stadt eben den 150. Geburtstag der Königin auserkor, um zu einem lokalhistorischen Gespräch einzuladen. Der Rathaussaal erwies sich als zu klein, und selbst die geräumige Vorhalle bot nicht genug Platz für alle Interessenten. Neben Hunderten begeisterter Lokalpatrioten kamen auch viele Budapester.

Das Symposion bot ein schönes Beispiel für Traditionspflege und für die heute empfundene Verantwortung und bewies damit, wie sich Vergangenheit und Gegenwart in der Stadtgeschichte von Gödöllő verflechten. Einwohner und Stadtväter seien stolz auf die enorme Entwicklung, die Gödöllő in den letzten Jahrzehnten erlebte, unterstrich Bürgermeister István Papp auf der Sitzung, doch zur Bindung an die engere Heimat gehöre auch die ältere Vergangenheit, mitinbegriffen das Andenken Königin Elisabeths. Dabei ließe man sich allerdings auch von der Absicht leiten, mit dieser Gedenkfeier die Aufmerksamkeit des Landes und der Welt gleichzeitig auf den Zustand, die Gegenwart und die Zukunft des 250jährigen Schlosses zu lenken.

Mit Gestalt und Rolle der Kaiserin und Königin in der ungarischen Geschichte beschäftigte sich der Historiker Károly Vörös in einem Vortrag. Ihm ging es in erster Linie um ein Porträt dieser außergewöhnlichen Frau, um ihre Umgebung, ihren familiären, aber auch den psychischen Hintergrund für die Herausbildung ihrer Persönlichkeit. Was mochte sie, die sich ansonsten kaum um Politik kümmerte — oder kümmern konnte —, veranlaßt haben, ein einziges Mal aktiv in die Staatsangelegenheiten einzugreifen? Durch ihren Einfluß trug sie wesentlich zur Umstimmung ihres Gatten, zum Ausgleich mit den Ungarn und zur Anfreundung mit dem Gedanken bei, eine verfassungsmäßige Monarchie zu bilden.

Es waren keine politischen, rechtlichen oder machtbedingten Überlegungen, auch keinerlei ,,staatsmännische" Weisheit, vielmehr private Symphatien, die Elisabeth dazu bewegten. An dem großen Kompromiß hatte sie allerdings nur insofern einen Anteil, als sie Franz Joseph überzeugte, daß die ungarischen Gesprächspartner, Ferenc Deák, Gyula Andrássy und die anderen, ehrbare, zuverlässige Menschen und Anhänger der Dynastie waren. Es dürfte sie nicht wenig Mühe gekostet haben, das berechtigte Mißtrauen des kaiserlichen Gemahls zu zerstreuen. Dieser Rolle — und in entscheidendem Maße natürlich auch ihrer legendären Schönheit — war es zu verdanken, daß es in Ungarn bereits zu ihren Lebzeiten einen Elisabeth-Kult gegeben hat, daß das Land bei ihrem tragischen Tod ehrliche Trauer empfand und ihre Denkmäler in etlichen Städten aufgestellt wurden.

Eben in Gödöllő entstand eines der ersten Denkmäler, und zwar aus Mitteln, die die Öffentlichkeit stiftete. An einer Stelle, die sie einst beim Spaziergang bevorzugte, im inzwischen unter Naturschutz stehenden Elisabeth-Park, enthüllte man 1901 im Beisein der königlichen Familie ein Werk des Bildhauers József Róna. Noch heute führt eine Allee zu dem schönen Monument, hinter dem sich ein künstlicher Felsen mit ungarischer Krone erhebt, der aus Steinen jener Wege und Plätze besteht, die die Königin bei ihren Reisen aufsuchte. An dem sorgsam restaurierten Denkmal legten jetzt Teilnehmer der lokalhistorischen Konferenz im Namen der Stadt, der österreichischen Botschaft, des ungarisch-österreichischen Freundeskreises und des Numismatik-Verbandes Kränze nieder. Anschließend begaben sich die Anwesenden ins nahe Schloß, dessen Schicksal ein weiteres wichtiges Thema der Sitzung war.

Zsolt Máté, verantwortlicher Architekt für Substanzkonservierung, Restaurierung und Wiederaufbau, berichtete auf der Sitzung in Gödöllő über die bisherige Arbeit und die Pläne. Anhand von Lichtbildern informierte er über herrliche Funde während der Erschließungen sowie den derzeitigen traurigen Zustand. Schockierende Dias zeigten, wie dieser oder jener Trakt vernachlässigt wurden, etwa die Stallruine und den eingestürzten Keller mit Malereien aus dem 18. Jahrhundert.

Um zunächst dem Verfall Einhalt zu gebieten, reichen die vorhandenen Mittel. Bis Ende des Jahrzehnts können somit die Dachkonstruktion fertiggestellt, die Trümmer (!) weggeräumt und der Prunksaal mit seinen prächtigen Rokoko-Kachelöfen und Stuckarbeiten provisorisch renoviert werden. Zur Restaurierung des gesamten Komplexes — größer als die Schlösser in Fertőd oder Keszthely — braucht man jedoch Milliarden, und über eine derartige Summe verfügt gegenwärtig weder die Stadt noch der Staatshaushalt.

Die Stadtväter suchen intensiv nach finanzkräftigen Nutzern des Schlosses, die auch gemeinsam eine neue Funktion für dieses Stück nationales Gut finden könnten. Um sie zu verwirklichen, bedarf es einer wohldurchdachten, einheitlichen Konzeption. Einige Gebäudeteile — etwa Theater, Reithalle, Stall und Keller — lassen sich zweifellos nur gemäß ihrer ursprünglichen Bestimmung nutzen, andere könnten als Hotel, Konferenzzentrum, Zentrale für Umweltschutz beziehungsweise Jagd

Oskar Bottoli:
Don Quijote. 1972
Bronze. Höhe 24 cm

Oskar Bottoli:
Sancho Panza. 1972
Bronze. Höhe 24 cm

oder wissenschaftliche Einrichtung dienen.

Da wurde auf der Beratung zum Beispiel — von Professor Péter Hanák — das geplante österreichisch-ungarische Institut für Geschichtsforschung erwähnt. Die Geschichtsschreiber beider Länder unterhalten wirklich vorbildliche Kontakte, auf etlichen Foren arbeiten sie bereits zusammen, forschen, publizieren und denken gemeinsam, tauschen Erfahrungen aus und diskutieren miteinander. Dieses wissenschaftliche Institut, mit dessen Gründung die Zuständigen für Bildungspolitik in beiden Ländern theoretisch einverstanden sind, könnte eine Heimstätte sein, um die tausendjährige gemeinsam Geschichte vereint zu analysieren. Und gäbe es dafür wohl einen würdigeren Ort als die so traditionsreiche Gedenkstätte der österreichisch-ungarischen Freundschaft: Schloß Gödöllő oder doch wenigstens einige seiner Räume?

All dies ist jedoch Zukunftsmusik. Die Vergangenheit wird durch das Heimatmuseum heraufbeschworen. Nach der jüngsten lokalhistorischen Ausstellung ist jetzt eine Exposition, die von Péter Polónyi mit Material aus verschiedenen privaten und öffentlichen Sammlungen zusammengestellt wurde, Königin Elisabeth gewidmet. Gleich am Eingang hängt ein schönes Relief von Barnabás Holló, betitelt „Königin Elisabeth an der Bahre von Ferenc Deák". Dieses Relief zierte einst die Vorhalle im Gebäude der Budapester Akademie und gelangte erst nach Gödöllő, nachdem es dort abgenommen werden mußte. „Dennoch wären die Gödöllőer die ersten", sagte Péter Polónyi als schönes Beispiel für selbstlosen Lokalpatriotismus, „die Blumen bringen würden, wenn es an die ursprüngliche Stelle zurückkäme."

Das Rückgrat der Schau bilden Photographien, Dokumente, Gebrauchsgegenstände und Münzen mit Bezug auf die Königin sowie Entwürfe und Modelle jenes sich über Jahrzehnte hinziehenden Skulpturen-Wettbewerbs, den die Hauptstadt Budapest zum Gedenken an Elisabeth ausschrieb. Aufgestellt wurde schließlich 1932 das Werk von György Zala und Rezsö Hikisch auf der Pester Seite der Elisabethbrücke, und nach einer längeren Zwangspause steht es heute wieder, nun in einer Parkanlage am gegenüberliegenden Donauufer.

ZALA György szobrász
Pannónia, 1988.1.

Schikedanz Albert:

A Szépművészeti Muzeum. Uj és modern képek gazdag gyüjteménye. Európa egyik legszebb muzeumépülete.

Zala Gy.

Az ezredéves Magyarország emlékműve. Előtte a koszoruk alatt a Hősök Emléke.

Légrády Ottó dr. –
Igazságot Magyarországnak!
(Bpest e. n.)

Steindl Imre.

A magyar Országház a pesti Dunaparton. Európa egyik legszebb és legnagyobb parlamenti épülete.

Budapest esti képe a Gellérthegyről, a kivilágitott Dunaparttal. A tündéri panoráma az idegenek szerint a Boszporusz szépségével vetekszik.

LAJTA BÉLA
ÉPÍTÉSZ,
BECK Ö.
FÜLÖP
SZOBRÁSZ

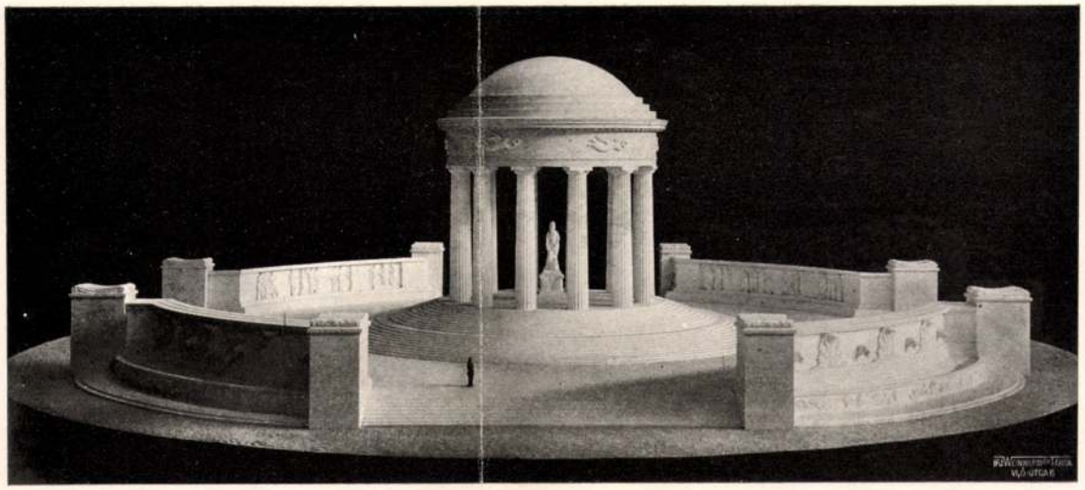

239

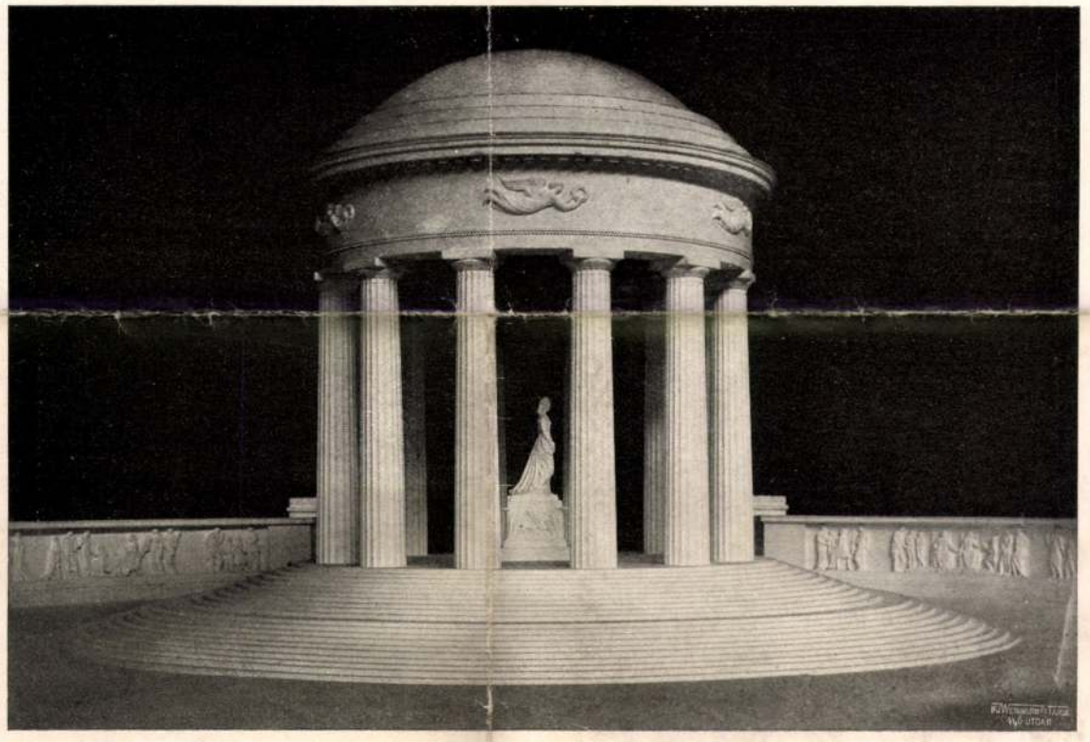

240

239—240. I. díj 3000 K (az építészeti részért). Városligeti megoldás.

239—240. I. Preis. (Betrifft den architektonischen Teil des Projektes.) Geplant in das Stadtwäldchen.

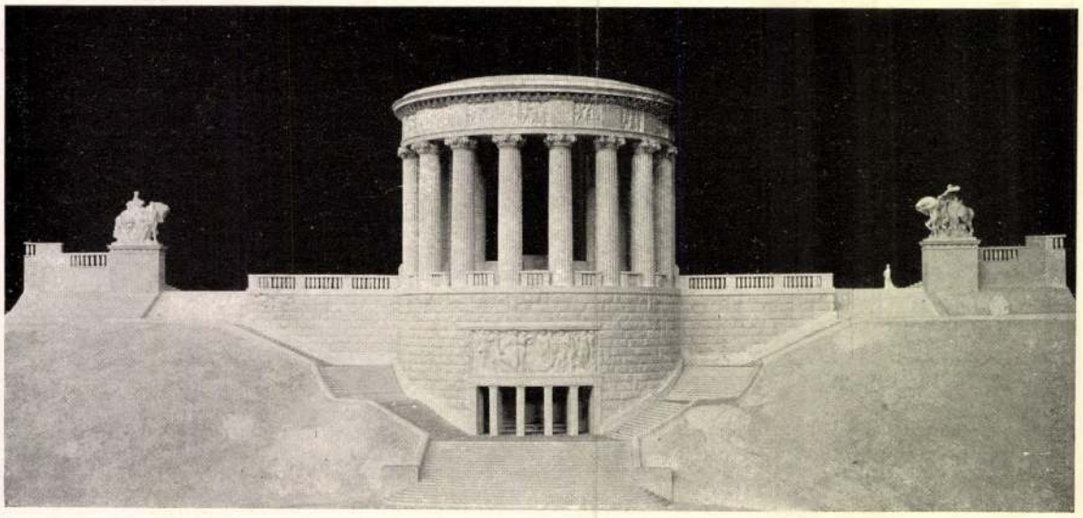

ZALA
GYÖRGY
SZOBRÁSZ,
HIKISCH
REZSŐ
ÉPÍTÉSZ

237

238

237—238. I. díj 6000 K. Várhegyi megoldás.

237—238. I. Preis. Geplant an dem Festungshügel.

239 a
233 l

a bérházaktól. De elismerjük a pályázók jelentékeny erőkifejtését és a meghozott nagy pénzáldozatokat és azt az óhajtásunkat fejezzük ki, hogy a pályázókat bőven jutalmazzák érdemeikért és kárpótolják áldozataikért. Ezenfelül határozottan azt a véleményünket fejezzük ki, hogy a pályatervek egyike sem való kivitelre. Egyik sem felelhet meg a javasolt helynek, mert ez a hely sem felelhet meg semmi emléünek. Bármilyen legyen az emelendő emlék, ezen a téren rossz lenne elhelyezése, rossz a környezete, rossz a látképe. Kétségtelen, hogy nem ezt akarja a törvény, midőn a királyné dicsőítésére rendelt emlékről szól és mégis egy-két lépésnyire innen csodálatos hely létezik, melyet nem kell létesíteni, mert úgyszólván a természet adta a budai várbástya keleti oldalán. Az emlék idehelyezve, az általunk jelzett régi bástya térségén felállítva és pázsitos lejtőkön lehúzódással befejeződésre jutva, fák között csodálatos, majdnem egyetlen helyzetben lenne látható Budáról, a hídról és Pestről. Íme, a művészek számára csodálatos alkalmak építészet és szobrászat terén. Itt van igazán helye egy dicső emléknek. Bartholomé, Jules Lagae.

Ehhez a véleményhez a bizottság tagjai közül csak Kauser József csatlakozott, azonban — Hauszmann Alajossal együtt — azon a nézeten van, hogy az emlékművet a bástyán csak akkor lehetne elhelyezni, ha a hadtestparancsnokság épületét lebontanák. Erre pedig egyelőre semmi kilátás sincs. Schulek Frigyes szerint a vár képének mai nyugodtságát nem szabad megbolygatni s ezért nem osztja a külföldiek véleményét. Lajta Béla, Gách István és Horvai János a Margitszigeten való elhelyezést ajánlják. Kertész Róbert sem fogadja el a külföldi szakértők javaslatát. Legjobbnak tartaná, ha a hazai művészek közt eszmei pályázatot hirdetnének, azonban minden korlátozás nélkül. A bizottság többségének véleménye megegyezett abban, hogy az emlékmű a Bartholométől és Lagaetól ajánlott helyen sem juthatna érvényre a háttérül szolgáló hatalmas épületekkel szemben, de viszont a külföldieknek igazuk van abban, hogy a szobrot nem lehet mélyített területen elhelyezni. Forster Gyula báró fontosnak tartja, hogy a bizottság annyi idő multán ne térjen vissza ismét olyan feltételek megoldásához, mint a miniszterelnökség és a hadtestparancsnokság épületének lebontása, mert ezzel csak elodázzák az emlékmű felállítását. Nem tartaná helyesnek, hogy öt szoborpályázat után most eszmei pályázatot hirdessenek az elhelyezésre, holott három pályázatot már erre a helyre irtak ki. Nem szabad lemondani arról, hogy a megoldás a kijelölt helyen is lehetséges s az a nézete, hogy a megoldást a rendelkezésre álló területen kell keresni. Miután az elhelyezésre vonatkozó vélemények igen eltérők, a bizottság nem tesz konkrét javaslatot az országos bizottságnak, hanem csupán a jegyzőkönyvet terjesztik elő, a melyben a különböző javaslatokat részletesen ismertetik.

Az Erzsébet-emlék pályaművének bemutatásával egyidőben Stróbl Alajos szobrásztanár is kiállította a saját Erzsébet-emlékterveit, amelyekkel nem akart résztvenni a pályázaton s éppen azért műtermében, az Epreskertben állította fel. Ő sincs megelégedve a hivatalos elhelyezési tervvel s művét Aczél Béla báró eszméje szerint a Városligeti körönd számára komponálta. Egy másik Erzsébet-emlék tervét pedig a Jánoshegyen kívánná elhelyezni.

A Művészetnek e füzetében megtalálja az olvasó az összes díjnyertes pályaművek képét.

EMLÉKÉREM
SZAMOSI SOÓS VILMOS MŰVE

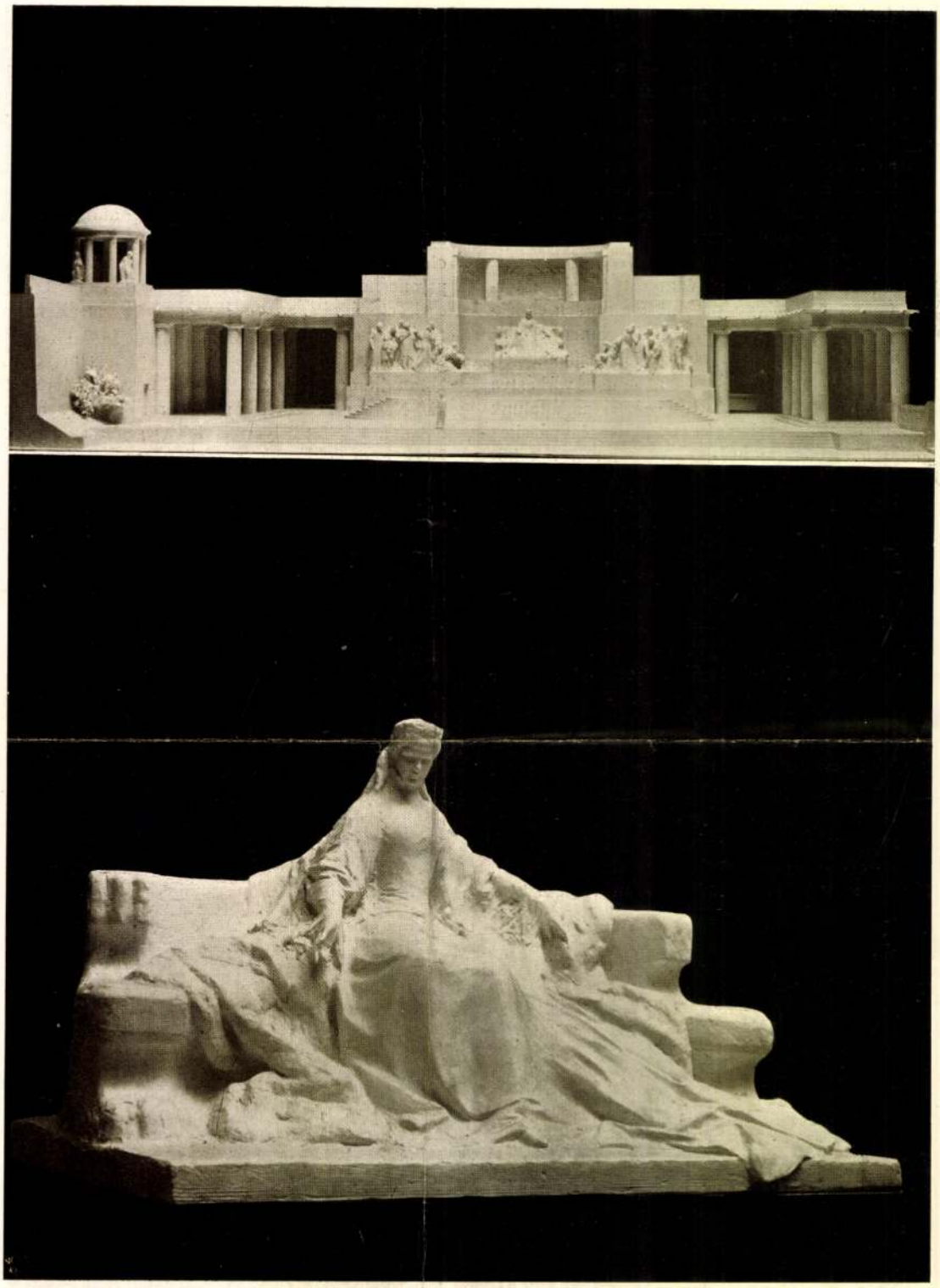

1913-iki

AZ ERZSÉBET-EMLÉKMŰ PÁLYÁZAT
A ZSÜRI ÁLTAL MEGVÁSÁROLT PÁLYAMŰ
ZALA GYÖRGY ÉS BÁLINT ÉS JÁMBOR MŰVE

Művészet 1913. 212. l.

képeket akar rendelni s ez a Krause-térkép Havas véleménye szerint a legmegfelelőbb méretű, mert a tanuló az utolsó padból is elolvashatja a térkép föliratait. Végül *Vaday* József nagyváradi iskolaigazgató, mint vendég a földrajzi oktatás módszeréről tartott fölolvasást.

MI UJSÁG?

Erzsébet királyné síremléke. A magyar hölgyek a király beleegyezésével, gyönyörű síremléket állítanak Erzsébet királynénak a bécsi kapuczinusok templomában levő koporsója mellé. A hölgybizottság az emlék mintázásával *Zala* Györgyöt bízta meg, a ki most fejezte be művét, melyet a bizottság minden tekintetben sikerültnek talált. A szobormüvet már a héten érczöntőműhelybe szállítják, a hol bronzba öntik. Az emlékmű egyszerű keresztje fölé hajlik a Madonna alakja. A kereszt előtt imazsámoly. A kereszt egyik felén gazdag lombozatú tölgyág, a másik felén pálmaág alkot művészi keretet. A felirat következő:

A MAGYAR HAZA LEÁNYAI
A MAGYAR HAZA ÉDESANYJÁNAK.

Oldalt ez a felirás olvasható:

«Állíttatott az «Erzsébet királyné alap»-ból. Özvegy gróf *Teleki* Sándorné, született gróf Teleki Jozefin nagybizottsági elnök, emőkei *Emich* Gusztávné, született Tormay Etelka művészbizottsági elnök».

A kereszten ez a fölirás: *In memoriam sempiternam*. Az imazsámoly padjának felső lapjára pedig bele van vésve az Úr imájának teljes szövege. A szobormüvet még ebben az évben elhelyezik a Habsburgok ősi temetkezőhelyén.

Gróf Andrássy Gyula szobra. Gróf Andrássy Gyula lovasszobrával *Zala* György egészen elkészült, s erről jelentést is tett *Széll* Kálmán miniszterelnöknek, a szoborbizottság elnökének. A végrehajtó-bizottság tagjai már megtekintették, s minden tekintetben meg voltak vele elégedve. A szobor az életnagyságnak háromszorosa, az új országház előtt fog állani s 1902-ben leplezik le. Ennyi időt az öntés vesz igénybe.

Pallavicini őrgróf lemondása. *Pallavicini* Ede őrgróf, v. belső titkos tanácsos, a Magyar Általános Hitelbank vezérigazgatója, a ki már húsz év óta áll a bank élén és a ki ezen állásában kifejtett munkásságával nemcsak a banknak, de a közügynek is nagy szolgálatot tett, értesítette gróf *Andrássy* Aladárt, mint az igazgatósági tanács elnökét, hogy vezérigazgatóvá történő újabb megválasztását többé el nem fogadja, márczius haváig azonban, a mikor megbizatása lejár, az ügyeket tovább vezeti. *Pallavicini* őrgrófot ez elhatározására az a körülmény indítja, hogy nem óhajtja a mindennapi hivatalvezetés és szakadatlan szolgálatteljesítés kötelezettségének fáradságos terhét továbbra magára vállalni. *Az igazgatósági tanács* összes tagjai egyértelműleg legélénkebb sajnálatuknak adtak kifejezést a fölött, hogy az annyi érdemet szerzett vezérigazgatót, ki húsz éven keresztül kiváló sikerrel és köztudomású lelkiismeretességgel töltötte be állását, attól megválni látják, egyúttal elhatározták, hogy *Pallavicini* Ede őrgrófhoz azzal a kérelemmel fordulnak, hogy az *igazgatósági tanács tagjává* történő választását fogadná el s mint a tanács tagja az intézetnek jövőre is biztosítsa közreműködését. *Pallavicini* őrgróf utódjául egyhangúlag Kornfeld Zsigmond igazgató jelöltetett ki, mely jelölést pénzügyi körökben mindenfelé annál inkább rokonszenvvel fogadnak, mivel meg vannak győződve, hogy az új vezérigazgató előde nyomdokain fog haladni.

Pallavicini Ede őrgróf 1880-ban foglalta el vezérigazgatói állását a Hitelbanknál s azóta minden irányban nagygyá fejlesztette az intézetet. Minthogy a Hitelbank évtizedek óta a magyar állam bankára, Pallavicini őrgrófnak igen fontos közreműködő szerepe volt állami pénzügyeink nagyobb műveleteiben; sikeres működéseért méltán érte a közvélemény elismerése és a legfelsőbb helyről a legelőkelőbb kitüntetés. Pallavicini őrgróf egy egész sor hazai iparvállalatnak is élén áll s ezeket a tisztségeket ezután is meg fogja tartani, úgy, hogy a hazai közgazdaság ezentúl sem fogja nélkülözni az ő nagyon becses közreműködését.

A közoktatási miniszter Meránban. *Wlassics* Gyula közoktatásügyi miniszter, ki már régebben gyöngélkedik, pár hétre Meránba megy pihenni.

A Margitsziget átalakítása. A Margit-hídról a Margitszigetre vezető lejáróval együtt oly munkálatokat folytatnak a gyönyörű szigeten, mely jelentékenyen átalakítja. A Duna áradása ellen való védelmet is most hajtják végre. Ezek közé tartozik, hogy a sziget belsejében levő épületeket *fölemeljék* oly magasra, hogy az áradások ne veszélyeztessék. A sziget épületeit amerikai módon emelik magasabbra, gépekkel és új alapot raknak alájok. A költség 24,000 frt.

Az új Nemzeti Szinház. A főváros hatósága január 20-ikára tanácskozást hívott össze az új Nemzeti Szinház helyének kijelölésére. Az tette szükségessé ezt, mert gróf *Keglevich* István, a Nemzeti Szinház intendánsa arra kérte a fővárost, hogy az új Nemzeti Szinház számára engedje át az Erzsébet-tért. Mivel pedig a fővárosnak ezt a szép és díszes terét építkezéssel megcsonkítani nem akarják, a városi mérnöki hivatal is megtette javaslatait azokra a területekre és kisajátítandó épületekre nézve, a hol az új Nemzeti Szinházat lehetne építeni. Ezek igen megdrágítanák az építkezést, mert az épületek és területek ára nagy. Az Erzsébet-tér beépítését mindenki ellenezte. A tanácskozás abban állapodott meg, hogy legjobb lesz az új szinházat mostani helyén építeni föl. A főváros telket nem adhat, hanem pénzbeli segítséggel járúl az építkezéshez.

Haas és Deutsch czég átalakulása. A főváros pénzügyi köreiben napok óta beszélnek arról az öt milliós részvénytársaságról, mely a pesti magyar kereskedelmi bank, hazai bank, magyar ipar és kereskedelmi bank és a Wiener Bankverein segédletével a Haas és Deutsch czégből alakult. E transactió a bankokra nézve feltétlenül kedvező s a mennyire felületesen megbirálható, a pénzcsoportnak egy milliót meghaladó nyereséget nyujt, eltekintve attól, hogy ezáltal még egyéb hasznot hozó műveletek keresztülvitelére van a bankoknak biztos kilátásuk. Ezen intézetek részvényesei tehát feltétlenül meg lehetnek elégedve az üzlettel.

A m. kir. szab. osztálysorsjáték részvénytársaság e hó 24-én tartotta második rendes közgyülését Lónyay Albert elnöklete alatt 22 részvényes jelenlétében, a kik 5334 letétbe helyezett részvényt képviseltek. A mérleg jóváhagyatván és az 1899. évről szóló üzleti jelentés tudomásul vétetvén, részvényenként 50 frt 50 kr kifizetését határozták el, mely már f. hó 25-ikétől kifizetésre kerül. Az igazgatóságnak és felügyelő-bizottságnak megadatott a felmentvény. Az igazgatóságba beválasztották Tolnay Lajost. A felügyelőbizottságba ujból annak eddigi tagjait választották be.

Rheuma, csuz, köszvény és **epekőbajok** biztosan gyógyithatók a tudományos alapon álló Dr. Rissoféle *czitromnedv kurával*. Ismertetést ingyen és bérmentve küld *Szabady János* gyógyszerész Budapesten, Damjanich-utcza 2/c.

Anyák figyelmébe. Vézna, gyenge és vérszegény gyermekek feltünő gyorsan erősbödnek és szaporodnak sulyban, ha a kiváló Egger-féle Csukamájolaj Emulziót használják, mely igen kellemes ízü és könnyen emészthető. Egy üveg ára 1 korona 40 fillér. — Kapható a Nádor gyógyszertárban, Budapest, Váczi-körut 17.

A női szépség ápolására, fentartására és emelésére leginkább ajánlhatók *Bantler* Ödön kitünő hir névnek örvendő Szt. Miklós gyógyszertára (Temesvár) által előállitott kozmetikai szerek, melyek minden károsan ható anyagtól mentesek és mint számtalan esetben beigazoltatott, meglepő sikerrel teljes megelégedéssel használják az egész országban. Bővebbet a hirdetési rovatban.

HALÁLOZÁSOK.

HOHENLOHE-LANGENBURG ADELHEID herczegnő, Frigyes schleswig-holsteini herczeg özvegye, a *német császárné édes anyja*, meghalt Berlinben, 65 éves korában. 1856-ban ment férjhez, s 1880-ban lett özvegygyé. Leányát Auguszta Friderikát a mostani német császár 1881-ben vette feleségül.

TECK HERCZEG, az angol királyi család rokona, meghalt január 22-ikén Londonban, 63 éves korában. Anyai ágon magyar származású volt. Sándor würtembergi herczeg ugyanis 1835-ben Bécsben házasságot kötött Rhédey Klaudia grófnővel; e házasságból származott egyetlen fiuk, *Ferencz Pál Lajos Sándor*, a ki 1837-ben született Bécsben, a mostani elhunyt Teck herczeg. A würtembergi uralkodó 1863-ban adományozta neki a herczegi czímet. Teck herczege 1866-ban feleségül vette Kewben, London mellett Mary Adelaide angol királyi herczegnőt, s azóta Angliában élt. Négy gyermeke született ebből a házasságból: Viktória, a ki a yorki herczeg felesége, Adolf Károly, a ki elvette a westminsteri herczeg leányát, Margitot, Ferencz és Sándor Ágost.

JOHN RUSKIN, a hirneves angol tudós, kitünő műkritikus, meghalt Corristonban (Lancashire) jan. 20-án 81 éves korában. Egyik kitünő műve, «Velencze kövei», melyben Velencze multját a megmaradt műemlékek után írta meg, magyarúl is megjelent az akadémia könyvkiadó vállalatában.

Dr. HOLLÓSY JUSZTINIÁN, a Tud. Akadémia tagja, kis-czelli apát, a Benedek-rend nagyérdemű tagja, ki nem régen ülte meg apátsága huszonötödik évét, elhunyt jan. 24-ikén 80 éves korában. Mint tanár fáradozott Győrben, Sopronban és Esztergomban mint rendfőnök és igazgató. 1874-ben a kis-czelli apáti székre emelték.

Elhunytak még a közelebbi napokban: DÓKUS JÓZSEF, földbirtokos, Zemplénmegye volt főispánja, 79 éves korában, Sátoralja-Ujhelyen. Dókus Gyula zemplénmegyei főjegyző, Dókus Ernő orsz. képviselő és Dókus László zemplénmegyei aljegyző édesatyját gyászolja az elhunytban. — ALBACH GÉZA, Kolozsvár nyug. polgármestere, ki a polgármesteri hivatalt 12 évig vitte s ez idő alatt a város ügyeinek intézésében lankadatlan buzgalommal munkálkodott, 71-ik évében. — WAGNER VILMOS, miniszteri tanácsos, a kincstári vasbányák igazgatója, Zólyom-Brezón, hová hivatalos vizsgálatra utazott Budapestről. Wagner mostani hivatalát mintegy másfél évvel ezelőtt foglalta el, a mikor elődje, Förster igazgató, az osztrák-magyar államvasúti-társaság magyarországi uradalmainak élére került. — Dicskei RÁTZ PÁL, aranymisés pap, steinbachi czímzetes prépost, kiérdemült esperes, Nagybánya város plébánosa 76 éves korában. — SIMÓ JÁNOS, unitárius lelkész, egyházköri jegyző, életének 33-ik évében, Tordán. — Csáford-jobbaházi BOLLA GÁBOR, m. kir. posta- és távirda főfelügyelő, a budapesti keleti pályaudvari mozgóposták főnöke, Bolla altábornagy fivére, Budapesten, 58 éves korában. — MARKOVICS JAKAB, lugosi kir. törvényszéki biró Palermóban 45 éves korában. — KATONA KARDOS KÁROLY, nyug. ref. főgimnáziumi tanár, 72 éves korában, Máramarosszigeten. — CSEH MARCZEL, osztrák-magyar konzul Ruszcsukban, 40 éves korában, Cseh Ervin horvát miniszter az elhunytban unokaöcscsét veszítette el. — ABONYI JÁNOS, rimaszombati kir. törvényszéki nyug. iroda-igazgató, 1848—49. volt honvédőrmester, 71-ik évében, Rimaszombaton. — SZÁSZ JÁNOS, hajdudorogi nyug. tanító és 48-as főhadnagy, ki a fegyverletétel után Körtvélyesen tanítóskodott, onnan H.-Dorogra választották meg s ott közel egy félszázadig tanított. — KRIPPEL JÓZSEF, déli vasuti felügyelő Nagy-Kanizsán, 58 éves korában. — VIRÁG KÁROLY, m. kir. honvéd-őrnagy, Pozsonyban; ugyanott RAFAEL ÁRPÁD, az ipartestület titkára, 24 éves korában.

ÖZV. gróf FALKENHAYN LAJOSNÉ, szül. Folliot de Crenneville Viktoria grófnő, előbb gróf Keglevich Jánosné, gróf Keglevich Istvánnak, a Nemzeti Szinház és Opera Szinház intendánsának édes anyja, gróf Falkenhayn elhunyt osztrák földmívelési miniszter özvegye, 86 éves korában, Bécsben. — ÖZV. DÖRY ELEKNÉ, szül. Musay Francziska, 77 éves korában, Zombán. — TÁBORI RÓBERTNÉ, szül. Elek Jenny, az ismert író felesége, ki az ifjúsági irodalomban maga is több könyvet és szép meséket irt, 38 éves korában, Budapesten. — ÖZV. BOBOR GYÖRGYNÉ, szül. Kiss Róza, 77 éves korában, Ellemében, kiterjedt rokonság gyászolja. — TARJÁNYI KÁLMÁNNÉ, szül. Tassy Irma, a kunfélegyházi társaságnak közszeretetben álló tagja, 37 éves korában, Kunfélegyházán. — ÖZV. TÖLGYESSY FERENCZNÉ, szül. Kovács Anna, 60 éves korában, Budapesten. Az elhunytban Tölgyessy Artur festőművész édes anyját gyászolja. — HERZOG PÉTERNÉ, szül. Schweiger Julia, fővárosi bizottsági tag neje, a vakokat gyámolító országos egyesület másodelnöke, számos jótékony egyesület tagja, Budapesten.

Szerkesztői üzenetek.

Zrinyiász. Arany után már többen próbálkoztak Zrinyi nagy éposának átdolgozásával, többé-kevésbbé megtartva Arany János elvét, hogy az átdolgozásnak a versbeli fogyatkozások, érdességek lecsiszolásán túl nem szabad terjednie. Sikert egyik sem ért el, legalább oly sikert nem, mely bármelyiket a megkezdett munka befejezésére ösztönözte volna. Ezt a kisérletet sem tartjuk sikerültnek, a sormetszetek kijavítását nem számítva, inkább ront, semmint javít az eredetin; annak fordulatosságából, festőiségéből sokat letöröl; pl., hogy mindjárt az ének elejéről vegyünk egy-két idézetet,

az eredeti szerint:

«De hamar az Isten térité tanácsát,
Hamar megfordítá Szigetre haragját»

az átdolgozás szerint:

«De az Isten hamar térité tanácsát
Szigetre fordítá gyorsan nagy haragját»

vagy

az eredeti szerint:

«Bosznai főbasa Mustafa azonban
Érkezék szép haddal császár táborában»

az átdolgozás szerint;

«Bosznai főbasa Mustafa azonban
Szép haddal érkezék császár taborában.»

Nem érzi átdolgozó, hogy az eredeti szórendje mennyivel erőteljesebb s a helyzethez illőbb? Úgy látszik a Zrinyiász átdolgozására a nyelvnek csak

oly művésze vállalkozhatnék, mint a minő Arany János volt.

Ősz, Vágy és Illat. Legyen óhajtása szerint; noha alig hiszszük, hogy társait verseinek igaz címe is nyomra vinné. Százszor megénekelt tárgyak azok, úton-útfélen találkozhatunk velök. Ha őszinte tanácsot kér tőlünk, alig ajánlhatunk mást, mint azt, hogy ne vesztegesse idejét hiába, versei igazi hivatottságot nem árúlnak el, legfölebb az utolsó érdemel némi figyelmet könnyed, eleven hangjánál fogva.

Lobog a tűz. Kárbaveszett kisérlet; szerzőnek fogalma is alig van a verselésről. Párrímes sorokban próbálta megírni versét, de ilyen versszakok is fordúlnak elő benne:

«Mert nem félek, váraim ha
Tovatűnnek, szétfoszlanak
A csalódás romjain még
Újat épít — mást a remény.»

Csak a többi strófákból sejtjük, hogy itt tulajdonképen rímek is akarnának lenni.

Fiume, F. G. A 489 különféle mintájú angol hadihajó értéke mintegy 2700 millió korona. Ha azonban ezekhez a most készülőfélben lévő 27 járművet hozzászámítjuk, akkor az angol hajóhad értékét bátran tehetjük 3125 millió koronára.

SAKKJÁTÉK.

2151. számu feladvány. Spóner A.-tól.

SÖTÉT.

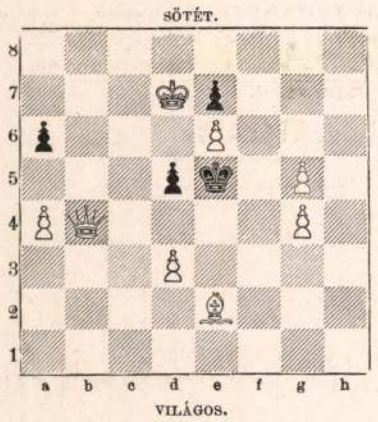

VILÁGOS.

Világos indúl s a harmadik lépésre matot mond.

A 2136. sz. feladvány megfejtése. Nemó O.-tól.

Világos.	*Sötét.*	*Világos.*	*a.*	*Sötét.*
1. Hd7—f6	... Ke7—f6 : (a)	1. ...	...	... Ke7—d6 (b)
2. Fb6—c5	... Kf6—e5—g5	2. Fh3—d7	...	Kd6—e7—e5
3. F2—f4 +	... K—f6—e4	3. He3—d5 +	...	K—f8—d6
4. H v. F mat.		4. Fb6 mat.		

Világos.	*b.*	*Sötét.*
1. ...	...	t. sz.
2. Fb6—c5 +	...	Ke7—d8—f6 :
3. He3—d5	(†)	t. sz.
4. Fc5 mat.		

Helyesen fejtették meg: *Budapesten:* K. J. és F. H. — Andorfi S. — Kovács J. — *Lipótvárott:* Hoffbauer Antal. — *Losonczon:* Demeter József. — *Gyulán:* Nuszbek Sándor. — *A pesti sakk-kör.*

KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» f. évi 1-ső számában közölt képtalány megfejtése: *Akarat mellett parányi erő is csodás dolgokra képes.*

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
Szerkesztőségi iroda: Budapest, IV., Kaplony-utcza 9

Gummiáruk, betegápolási czikkek *sérvkötők (óvszerek* F. Berguerand párisi gyárostól) legelőnyösebben beszerezhetők *Polgár Sándor* egyetemi kötszerésznél, Bpest, Erzsébet-körut 50. 6734

SZENÁSY, HOFFMANN és TÁRSA
párisi és lyoni selyemgyári raktára Budapest, IV., Bécsi-utcza 4.
Raktárunkon található a legszebb és legnagyobb választék **divatos selyemkelmék, csipkék és szalagok,** valamint **gyöngytüllruhák** és **gyöngytüllkelme-diszekből.** Fekete és szines selyemkelmék 85 krtól 14 frtig. Foulard-, Pongis- és Satin Liberty-selymek 65 krtól kezdve. Moiré, Pékin, Mousselin minden szinben.— Mintákkal kivánatra készséggel szolgálunk. 8093

RÉGI

származásu viszketegség és mindenféle sömörbajoknál (bőrütegek, kéz- és lábizzadás, ótvar) legjobban ajánlhatjuk az «**Ichtiol-Salicyl**»-t, mely a test bármely részén használható **föltünő** eredménynyel. Szagtalan! Ártalmatlan! Nagy tégely utasitással **3 korona.** **Csuzos** köszvényes (rheuma) szenvedőknek nélkülözhetetlen szer a kitüntetett «**Nervin**», mely néhány bedörzsölés után megszünteti a legkinosabb hasogatást, szaggatást, csontbántalmakat, derékfájást, szurást, csuzos fog- és fejfájást. Mindennemü daganatot a test bármely részéről eltünteti. Nagy üveggel **80 krajczár;** utasitás mellékelve! **Köhögés** mindenféle hurutos bántalmak, nehéz légzés, astma, influenza, tüdőbajok, rekedtség ellen legelsőbb és legjobb háziszer az «Erényi-féle javitott fiáker-por». Kellemes izü! Nagy, remek szép dobozokban kapható **50 krajczárért.** Mindezen szerek postán megrendelhetők a készitőnél: **Erényi Béla** gyógyszerész, Szabadszállás (Pestmegye). Budapesten csak a főraktárban kaphatók: **Török József** Király-utcza 12. **Rendelések mindenkor aznap továbbittatnak.**

Mariska-crême
a női szépség emelésére és fentartására teljesen ártalmatlan készitmény. **Szeplő, májfolt, himlőhely, pörsenés, pattanás, sárga arczszin, arczvörösség** bámulatos gyorsasággal elmulik, a legdurvább bőr is frissé, fiatalossá, bájossá válik. Kisimitja a ránczokat és himlőhelyeket, még korosabb egyéneknek is üde, bájos arczszint kölcsönöz.
Egy tégely ára 1 korona 54 fillér.
Valódi
Capczin-kenőcs
rheuma, köszvény, ideges főfájás, hülés, idegbajok és mindennemü csontbántalmak ellen kitünő hatásunak bizonyult szer. Számos elismerő és hálairat közül:
A kitünő hatásu «Capcin» kenőcs alkalmazása által ugy nálam, mint ismerőseimnél, kiknek e csodaszert ajánlottam, az idült és uj keletkezésü rheumatikus fájdalmak néhányszori bedörzsölés után teljesen elmultak.
Budapest, 1895 szeptember 30-án. *Hollán Ernőné.*
Próbatégely 1 kor., egy nagy tégely 2 kor.
Kapható a készitőnél
SZABADY JÁNOS gyógyszerésznél
VII., Damjanich-utcza 2/B. 8572

Nehézség.
A ki eskórban, görcsökben és más idegbajokban szenved, kérjen ezekről szóló füzetet. Küldi ingyen és bérmentve a **Schwanen-Apotheke Frankfurt** aM.

Vörös kezek!
vörös **arcz** és **orr** ellen az egyetlen gyógyszer a
Raditz-féle
Mirtus-fehéritő.
Számtalan elismerőlevél
Ártalmatlan. Üveg 2 frt.
Legjobb esti és napi poudre a
Mirtus-poudre.
Doboz 50 kr., (fehér, rózsa, vagy crême). 8460
Mirtus-crême.
bőrfinomitó szépitő üditő arcz és kézi crême, eltávolit minden **bőrhibát.** Kis tégely **50 kr.,** nagy tégely **1 frt.**
Pulcheradin-szappan.
Bőrfinomitó és remek illatu. 1 drb 40 kr, 3 drb 1 frt 10 kr.
Készíti és szétküldi az
APOSTOL gyógyszertár
BUDAPEST,
VIII., József-körút 64/c.

Osztrák-magyar
ACETYLÉN-TÁRSASAG
mint szövetkezet, 8170
Budapest, VII., Erzsébet-körut 50. sz.
Béos, I., Wipplingerstrasse 22. és I. Tiefer Graben 26—28.
Acetylén-világitási telepeket
létesit szállodák, vendéglők, kávéházak, villák, községek, varosok stb. részére. Gázfejlesztő-készülékeink az eddigieket mind fölülmulták és a gázt teljesen megtisztitják, ugy hogy az égésnél füst, ártalmas gőzök és büz nem keletkezik. — Robbanás teljesen ki van zárva.
Képviselők minden helységben kerestetnek!

WEINWURM ANTAL
Első magyarországi fényképészeti,
Cinkografiai, chromoautotipiai
sokszorositó műintézete készit **horgany,** valamint **réz** maratásu **kliséket** a legszebb kivitelben. **Házon kivüli felvételeket,** u. m. **épitmények, gépek, tájképek,** továbbá **olajfestmények és ipar művészeti** tárgyakról a legjutányosabb árak mellett.
Budapest,
IV., Károly-utcza 3.
Telefon 1700.

MEGHIVÓ
a „Budapesti Takarékpénztár és Országos Zálogkölcsön Részvénytársaság"
részvényeseinek Budapesten, **1900. évi február hó 3-án** (szombaton) **délelőtt 11 órakor a takarékpénztár helyiségében** (VI., Andrássy-út 5. sz., I. em.) tartandó
VII-ik rendes évi közgyülésére.
NAPIREND:
1. Az igazgatóság jelentése.
2. Zárszámadások előterjesztése a felügyelő-bizottság jelentése kiséretében.
3. A mérleg megállapitása és a felmentvény iránti intézkedés.
4. A nyereség hováforditása iránti határozathozatal.
5. Az igazgatóság választása.
6. A felügyelő-bizottság választása és a bizottság tiszteletdijának megállapitása.
7. A választmány kiegészitése.

Budapest, 1900 január 23. **Az igazgatóság.**

☞ Azon t. cz. részvényesek, kik ezen közgyülésen résztvenni óhajtanak, felkéretnek miszerint nevükre irott részvényeiket az alapszabályok 20. §-a értelmében legkésőbb három nappal a közgyülés előtt, tehát bezárólag 1900 január 31-ig Budapesten, a társaság főpénztáránál (VI., Andrássy-ut 5., földszint) letenni sziveskedjenek, a hol a letett részvényekről elismervényt nyernek, mely igazolási jegyül szolgál a közgyülésen való részvételre.
A közgyülésen az alapszabályok 16 §-a szerint minden részvényest általa letett öt darab részvény után egy szavazat illeti meg, azonban 30 szavazatnál többet sem saját, sem megbizójának nevében, sem mindkét minőségben együtt senki sem gyakorolhat.
A mérleg és a felügyelő-bizottság reá vonatkozó jelentése az alapszabályok értelmében a társulat irodahelyiségeiben közszemlére ki van téve s kivánatra minden részvényesnek egy nyomtatott példány kiszolgáltatik.

Michelstädter S. E. és H.
Sajátkészitményü czipök nagy raktára
BUDAPEST, Váczi-utcza 28. szám.
«Triumph» czipők — gombolós, füzős és zug nélkül — egyedüli készitője.
Dr. Hőgyes-féle asbest-talpbetéttel ellátott czipők nagy raktára. 8477
Fiók-telepek: Debreczen, Becskerek, Sopron, Ujvidék, Zágráb, Brassó, Varazsd, Szatmár.
Minden czipő talpába bele van az ára nyomva.

Selyem-damaszt-ruha
9 forinttól
feljebb! — 12 méter — postabér és vámmentesen szállitva! Minták kiválasztásra, nem különben fekete, fehér és szines «Henneberg-selyem» blousok és ruhákra alkalmas, 45 krtól 14 frt 65 krig méterenkint.
Csak akkor valódi, ha közvetlen tőlem rendelik!
HENNEBERG G.
selyemgyáros Zürichben.
Cs. és kir. udvari szállító.

Zala György K

AZ ERZSÉBET-EMLÉKMŰ-PÁLYÁZAT
RÉSZLET STROBL ÉS GERSTER MŰVÉBŐL

AZ ERZSÉBET-EMLÉKMŰ

Nem ösmerünk újabb művészetünk történetében nagyobb szabású feladatot annál, a melyet az Erzsébet királyné-szobor bizottsága tűzött művészeinknek. A példátlanul népszerű nagy királyné emlékét megőrző mű kivántatott a budai Szent György-tér számára, de a tér kialakitását és a költségek nagyságát a pályázati hirdetmény tizenhárom pontja nem korlátozta, szabadságot adván e részben művészeinknek. Két esztendei munka után a mult hónapban előttünk állottak a pályaművek, láttuk az alakító tehetségek sokféleségét, felfogásuk változatosságát s hallottuk a pályabiróság döntő szavát.

Erős hitünk, hogy ez a pályázat, nem csak a magyar művészet mai állapotáról ad meglehetősen hű képet, hanem bizonyos tekintetben fordulópontot is jelent. A szobrászok és épitészek olyan dolgokat tanultak most a saját és a versenytársaik művein, a melyekhez e pályázat hijján nem férkőzhettek volna. Olyan problemákat kellett itt megoldani, a melyek nem kinálkoznak mindennap, sőt nálunk eddig nem is kinálkoztak sohasem. Az afféle szegény országban, mint a mienk, nem jut pénz a nagyszabású monumentumokra. Innen van, hogy szobrászaink más téren tünnek ki: vannak kitünő képmás-szobrászaink, pompás kisplasztikusaink, nagyon jeles temető-szobrászaink. Nyilván azért, mert ezen a téren foglalkoztatták őket leginkább. És minden igazi művész önmagából, a munkaközben szerzett tapasztalatokból gyűjti legbecsesebb kincseit. Épitészeinkkel is igy áll a dolog. A bérház s nagyritkán egy középület — ime a feladatok, a melyeket azonfelül még kötött kézzel, előirt formulák keretén belül kell megoldaniok. Hiányzott tehát egyrészt a művészi szabadság, másrészt keservesen korlátozta őket a megrendelők pénzügyi állapota, szűkmarkúsága. S most, ime ugyanezeknek a szobrászoknak és ugyanezeknek az épitészeknek feladták az Erzsébet-emlékmű nagyszerű témáját.

Az efféle feladatok alkalmával más, pénzben és művészetben gazdagabb országok is az első pályázatnál rendesen csak az architektonikus vagy plasztikai alapeszmét kapják. Nálunk is igy történt. Ez jelentékeny eredmény, a mely után reménnyel tekinthetünk a második pályázat elé.

Kétségtelen, hogy a mi művészeinknek ilyféle feladatok megoldásánál nem csak a munka szokatlan nehézségeivel, de temérdek előitélettel is kell megküzdeniök. Az általános, banális felfogás ugyanis még mindig ott tart, hogy egy

Művészet 1902.

emlékmű csak akkor igazi műremek, ha históriát mesél, cselekményt mutat, eposzt deklamál vagy lírai bókokat mond. Szóval többnyire azt kívánják az emlékmű tervezőjétől, hogy vésőjével és vonalzójával végezze el a történetíró, a drámaszerző, a verselő munkáját. Ez a felfogás idegenből szakadt hozzánk s még mindig nem tudtunk tőle szabadulni. Annyira erőt vett rajtunk a vérmérsékünkhöz éppen nem illő német felfogás, hogy ma is pedagogiai tanulságokat, axiomákat, bölcseleti, erkölcstani, történelmi, politikai tanításokat várunk egy képtől vagy szobortól. Találón mondja erről a tudákos felfogásról Cherbuliez:

„Az a paraszt, a ki úgy vélekedik, hogy a képírás semmire sem jó, közelebb jár az igazsághoz, mint a purián, a ki a művészetet az erkölcs szolgálatába akarná hajtani, vagy a filozófus, a ki az Ige vagy ki tudja miféle metafizikai entitások kinyilatkoztatását teszi kötelességévé. A műfajok között szabadon válogathat akárki; de az igazi művészt nem a tárgy megválasztásáról, hanem a feldolgozásról ismerni meg. Művészet dolgában a jó szándék semmi, a végrehajtás minden".

Pedig szobrászainknak és építőművészeinknek jó két év óta éppen ennek az ellenkezőjét szuggerálták. Lelkes tanácsadók a legkülönfélébb alapeszméket vetették fel: de ezek közt az alapeszmék közt alig volt egy plasztikai vagy architektonikus eszme. Többnyire a történetírás, a dráma, a politika köréből kerültek ki, de vésővel, kőmunkával meg nem csinálható ötletek voltak. Olyasmit követeltek a tervelőktől, mint ha valaki azt kívánná egy zenésztől, hogy adja elő tisztán és félreérthetetlenül a zene eszközeivel az aranybulla tartalmát vagy II. József jellemrajzát. Ez a művészeti eltévelyedés csak azzal a csodálatos szeretettel menthető, a mely Erzsébet királynét nálunk körülvette. A naiv buzgalom abban a hevületben, hogy valamely felséges monumentum tartsa fönn a nagy királyné emlékét, egészen művészietlen térre csapott át, a midőn művészeti problemát adott megoldásra. Azt minden plasztikus és architektonikus érzésű ember be fogja látni, hogy mihelyt élet- és jellemrajzot kívánnak, inkább íróhoz kell utasítani a keresőket, semmint szobrászhoz vagy építészhez. Ez volt az általánosan uralkodó felfogás egyik nagy tévedése.

ERZSÉBET-EMLÉKMŰ PÁLYÁZAT RÉSZLET STROBL ÉS GERSTER MŰVÉBŐL

A másik nagy tévedése az, hogy bár másfél millió korona áll rendelkezésre az emlék elkészítésére, a nagy közönség mégis intim jellegű műről álmodozott és csodálkozott, a midőn a kiállított pályatervek közt egész városrendezési megoldásokat pillantott meg. Ez a jelenség megvilágítja azt a távolságot, a mely a közönséget, a megrendelőt elválasztja a művésztől. Hogy is lehetett arra gondolni, hogy egy másfél milliós mű intim lehessen? Hisz ekkora összegért igazán csak monumentális jellegű művet lehet adni, ha csak nem akarunk barbár módon aranyat és drágaköveket pocsékolni.

A közvélemény, a melynek légkörében művészeink megalkották pályaműveiket, merőn művészietlen, nyárspolgárias volt. A pályázók legnagyobb részének dicséretére legyen mondva, hogy mégis sikerült maguktól távol tartaniok a historizáló, élőképes, didaktikus felfogás beavatkozását. Sokan bátran nekimentek a művészet legegyenesebb útjának, tekintet nélkül a bőven szolgáltatott alapeszmékre és irodalmi vagy politikai szinezetű szuggesztiókra.

A tizennyolc beérkezett pályamű közül azokat mutatjuk itt be,

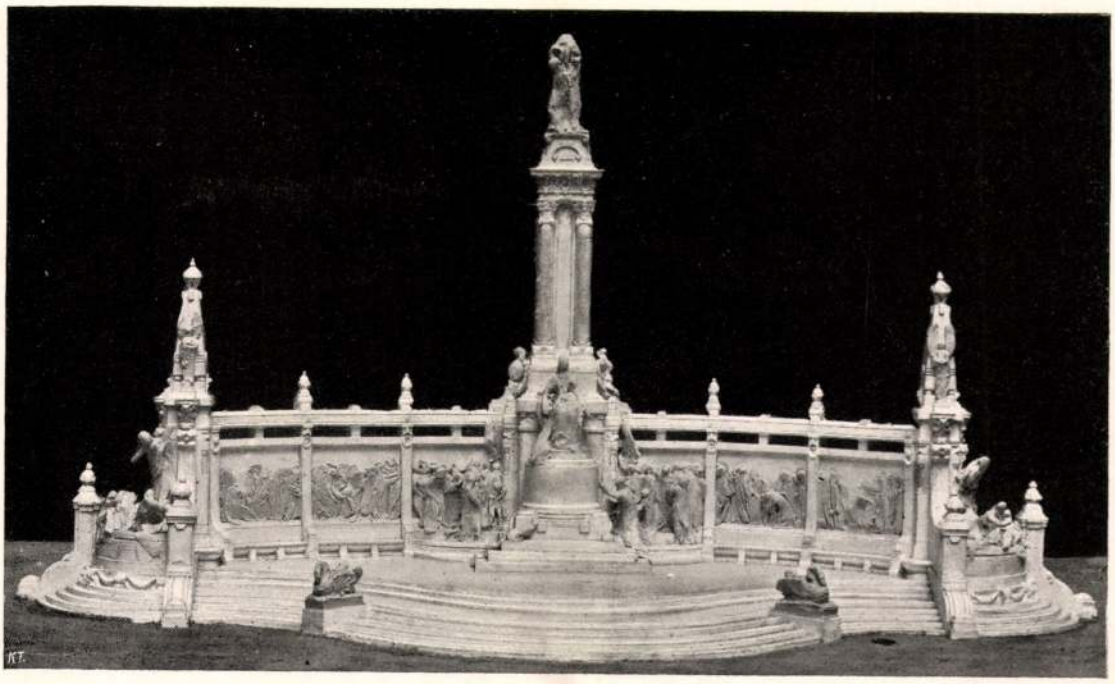

AZ ERZSÉBET-EMLÉKMŰ-PÁLYÁZAT
TELCS ÉS TŐRY MŰVE
TIZEZER KORONÁS DÍJJAL KITÜNTETETT MŰ

a melyeket a pályabiróság díjjal vagy megvétellel tüntetett ki. Ezzel egyúttal csatlakozunk ennek az illetékes és kiváló munkát végzett fórumnak felfogásához s külön is kiemeljük, hogy közzétett verdiktje a maga nemében mesteri munka.

Elég e műveket futólag áttekintenünk, hogy meggyőződjünk a pályázat kiválóan architektonikus jellegéről. A vezérlő motivumot az építész kapta: a szobrász a maga művészetével inkább diszit, inkább kiegészit. A kitűzött összeg nagysága kényszerítő módon az építészt bizta meg a legfőbb alakitási munkával. Hatalmas architekturát kellett teremteni, erős derekú fát, a melyet organikus, gazdag virággal diszit a szobrász keze. Semmi kétség, hogy ennél nagyobb összeget is lehet kőbe faragni, meg bronzba önteni, de nem alakulhat ki belőle egyéb, mint valamely forma-kháosz, szoborraktár, múzeuma a legkülönfélébb alakoknak. Elrettentő például szolgálhat e részben a berlini Vilmos-emlékszobor, a melyen mintegy kétszáz életnagyságúnál nagyobb alakot halmozott össze a szobrász, a nélkül, hogy igazi művészi hatást tudott volna elérni.

Ezzel a felfogással szemben sokan azt hajtogatták, hogy a nagyszabású architektonikus megoldás, a hatalmas épülettagok halmozása, erős oszloprendek, széles szubstrukciók nem lehetnek összhangban azzal az intim képpel, a melyet a magyar nemzet képzelete a gyengéd és bájos királynőről alkotott. Nos, ezt nagyon jól tudták a pályázó művészek is. S ha az emlékmű kivitelére szánt összeg nem lett volna oly példátlanul nagy, bizonyára ennek az általános felfogásnak értelmében alkották volna meg terveiket. Ámde a pályázati hirdetmény több pontjából kiviláglik — s olvastuk aztán temérdek hirlapi cikkben is, — hogy a műnek nagyszabásúnak, mindent felülmulónak kell lennie; hallottuk százszor és ezerszer az ominozus másfél millió emlegetését, végül pedig tudtuk, hogy a szoborműnek a Szent György-térre kell kerülnie, egy architektonice kiképezetlen térre, a melynek homlokzatkulisszái közt egy intim jellegű emlékmű legkevésbbé sem érvényesülhet. Művészeinknek tehát szükségképen le kellett mondaniok arról, hogy tisztán plasztikai alakitásban mutassák be a királyné alakját, le kellett mondaniok arról,

AZ ERZSÉBET-EMLÉKMŰ-PÁLYÁZAT
RÉSZLET TELCS ÉS TÖRY MŰVÉBŐL

hogy az emlékmű vezérmotivuma a királyné egyénisége legyen. A kőbe épített jellemrajz tehát elmaradt s helyét oly emlékmű-tervezetek foglalták el, a melyekből a magyar nemzet nagy hálája, nagy áldozatkészsége, nagy szeretete sugárzik s a melyek ezenfelül okmányai a mi művészetünk mai állapotának. Az Erzsébet-emlékműből igy lett egy Erzsébet királyné dicsőségét hirdető emlékmű. Az ilyesmi megesett már másutt is.

Megértjük tehát, hogy a nagyobb pályamunkák tervelői ily körülmények közt a tér alakitásán, ujjárendezésén kezdték munkájukat. Ha ily nagyszabású alkotás kivántatik, úgy annak uralkodnia kell azon a helyen, a hol áll. A Szent György-tér négyszögletes tér: három oldala épitett művekkel van határolva, a negyedik azonban nyilt s a Pest felé néző meredek lejtőre vezet. E lejtő alatt van az alagút rusztikaivezetű szája. Ettől délre van a tér legfontosabb közlekedési eszközének, a gőzsiklónak pályája.

Ilyen lévén a tér és környezete, a pályázók közül néhányan siettek a monumentális kiképzés céljaira a tér fokát és a lejtőt felhasználni. A Bálint-Jámbor-Zala-féle terv az alagút felett nagy szubstrukciót épit, onnan jobbra-balra aláfalazott lépcsőket vezet a tér fokáig, a melyeket az oszloprendes emlékmű koronáz. Az utóbbinak tengelye egybeesik az alagút tengelyével. A Stróbl-Gerster-féle terv is összeköti az emlékművet az alagút szájával, a lejtő felső részét magasan aláfalazza és szintén a tér fokára állitja a gloriettes emlékművet, a melynek tengelye azonban nem esik egybe az alagút tengelyével. A Schickedanz-Herzog-féle terv oszloprendes csarnokot állit a tér fokának egész hosszában, magas szubstrukciókkal s görög templomot épit kiszökő szárnyként a Szent György-térre. Még néhány pályázó hasonlóképen a tér fokára állitja művét.

Ezek a tervek oly sok életrevaló gondolatot rejtenek magukban, hogy most már körülbelül megoldottnak tekinthetjük a téralakitás kérdését. Ez a megoldás azonban — bármily fontos is — még nem elégséges kriteriuma az emlékmű művészi minőségének. Ha már a tér fokára kerül az emlékmű koronázó része, tehát az épitészeti és szobrászati munka legjava, úgy döntő jelentőségű az a kérdés, hogy minő ennek

AZ ERZSÉBET-EMLÉKMŰ-PÁLYÁZAT
RÉSZLET TELCS ÉS TŐRY MŰVÉBŐL

a koronázó résznek a művészi kiképzése. Ennél a pontnál ugyancsak elütnek egymástól a pályázók. A Bálint-Jámbor-Zala-féle terv magas, tagolt talapzatra derékig felfalazott oszloprendet állít, a közepén két föléje nyuló pillérrel, a melyek egy félköralaprajzú oszloprendet foglalnak be. Egy-egy a pilléreknél magasabb obeliszk zárja le az oszlopsort. Az épület alkotó elemei nem simulnak a történeti stílusokhoz, hanem modernségre való törekvést mutatnak.

A Schickedanz-Herzog-féle pályaterv hasonlóképen oszloprenddel szegi be a tér fokát, az épület alkotó elemei görög stílűek.

A többi pályaterv nagyobbára kupolát vagy ívet mutat koronázó tag gyanánt. A Stróbl-Gerster-féle terv lépcsős terraszra gloriettet állít, görög oszlopokon nyugszik a kupola, a melynek külső sisakja recézetten áttört. A Fadrusz-Korb-Giergl-féle terv lépcsős terraszra állítja zömök román oszlopait, a melyek nagy román ívet tartanak, ennek hátsó kiképzése két modern ízű torony. A boltív mögött embermagasságnyi fal zárja le az emlékművet. A szabad oszlopokon nyugvó kupola még néhány terven tér visszasza: így a Damkó-Villányi-félén és a Füredi-Förk-félén, míg Mátrai és Förk pályaművén a renaissance-ív, oszlop és pillér áttört kupolát tart.

A többi pályakoszorús munka más ötlettel igyekszik a hatást összpontosítani. Rintel is, Donáth is, Telcs és Tőry is lépcsős terraszokat alakít, ezekre kerül magas talapzaton a királyné. Donáth még négy talapzatot emel, a melyek közül kettő-kettő fallal van összekapcsolva: a talapzatokra szoborművek kerülnek. A Telcs-Tőry-féle terven a talapzatra helyezett királyné mögött oszlopnyaláb emelkedik a magasba, három koronázó alakkal. Rintel tervén is oszlopnyalábok tartják a koronázó alakokat. Dunaiszky pályaterve nem veszi igénybe az építészetet, csak plasztikájával kíván hatni.

A tér-megoldás és a koronázó rész kiképzésén kívül még egy szempont kínálkozik a pályakoszorúzott művek összehasonlítására: az építészeti és a szobrászati rész összecsendülésének szempontja. Mondottuk, hogy Dunaiszky tervén csakis a plasztikának jut szerep, az egész mű, mint bírálói megjegyezték: „kőből van gondolva". A Schickedanz-Herzog-féle

pályamű viszont elsősorban építészeti mű, a mely alig folyamodik a szobrászathoz. A többi terven a legkülönfélébb módon iparkodtak a művészek az építészetet a szobrászattal társítani. Ezek a törekvések leolvashatók a pályaműveknek e füzetben közölt reprodukcióiról. Az olvasó látni fogja, hogy a plasztikai mű nem mindenütt függ össze szervesen az építészeti művel, hogy a mintázó kezet olykor egészen más gondolatok vezették, mint az építő, szerkesztő kezet. Viszont néhány mű példát ad arra, hogy e két technikát össze lehet forrasztani s hogy akadt nálunk is szobrász, a ki úgy alkotta meg a mintázott alakokat, hogy azok mintegy kivirágzásai, organikus befejezései egy-egy építészeti tagnak. Ez fontos követelmény s ha hiányzik, tönkre teheti az egész mű egységét. A pályabiróság a díjak odaítélésénél kiváló figyelmet fordított erre az elemi követelményre, a mely egyszerűnek látszik, de felette nehéz problema elé állítja a legkitünőbb szobrászt is. Főkép nálunk, a hol a szobrászok és építészek csak nagyritkán találnak olyan alkalmat, hogy karöltve, harmonikusan, egymást segítve és kiegészítve oldjanak meg ily feladatokat. Ez a mostani Erzsébet-emlékmű-pályázat jó kiindulási pontokat adott, reméljük, hogy az építészek és szobrászok folytatni fogják a közös művészi munkálkodást.

Ha e részben sem konstatált a pályabiróság végleges eredményt, úgy ismét a feladat szokatlan voltára utalhatunk s remélhetjük, hogy az építészek és szobrászok e nagyszabású kisérletek révén még jobban átértik egymás munkáját, még jobban megtalálják technikáik érintkezési pontjait. A második vagy harmadik pályázat bizonyára a célnak s a modern művészetnek teljesen megfelelő művet ajándékoz Budapestnek.

Lyka Károly

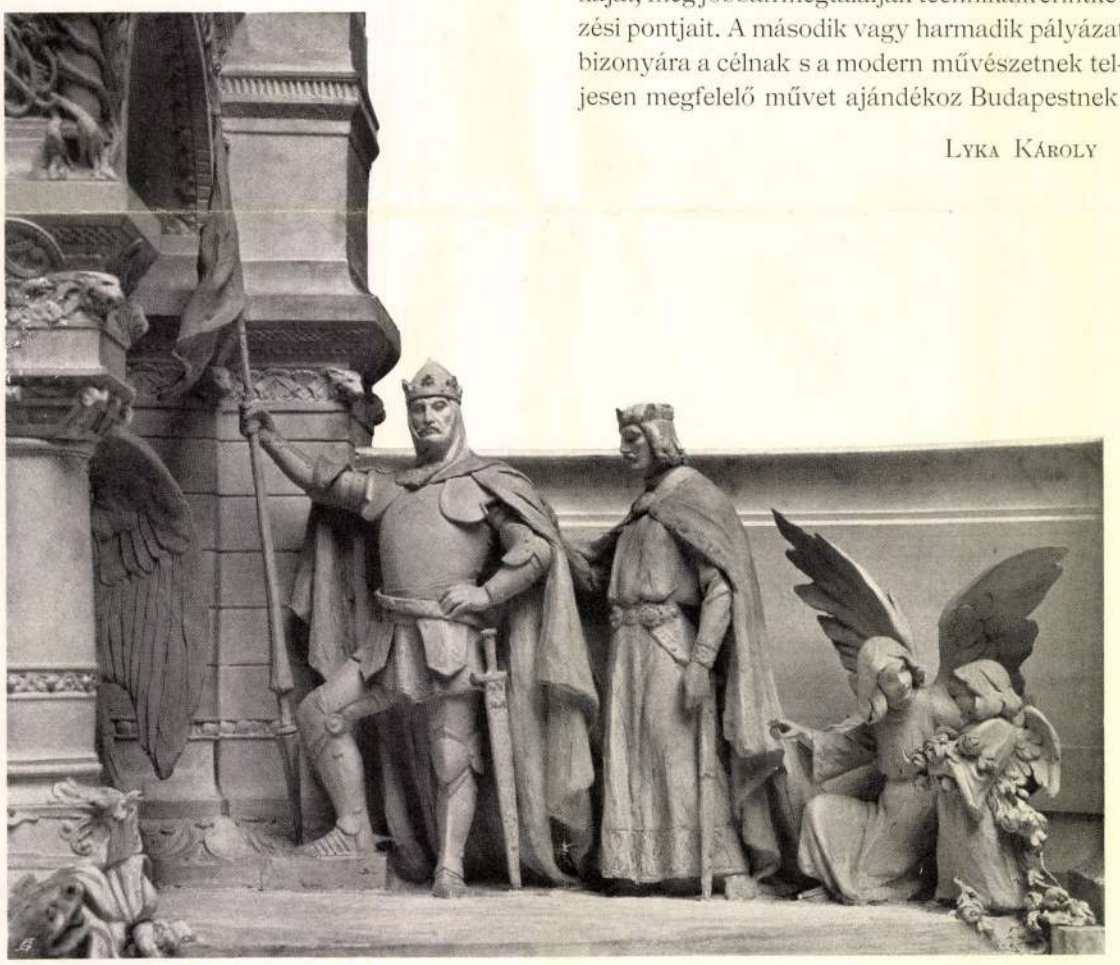

AZ ERZSÉBET-EMLÉKMŰ-PÁLYÁZAT
RÉSZLET FADRUSZ, KORB ÉS GIERGL MŰVÉBŐL

Tervezte Braun Miklós.

KÜLFÖLD.

A külföld művészeti folyóiratai, a melyekből e rovatunk anyagának a nagy részét merítjük, legutóbbi számaikban folytatólagosan s az iparművészet egyes ágairól összefoglalóan megemlékezve, ismertetik az imént lezajlott vagy a kapuzárás küszöbén álló jelentősebb műkiállításokat. A párisi Salon diszítő művészetének szenteli utolsó négy füzetét a Revue des Arts Décoratifs, erről szól az Art et Décoration, külön-külön cikkben számolva be az iparművészet egyes ágainak a szerepléséről. Ez az utóbbi folyóirat, augusztusi számában, a diszítő szobrászat ismertetése kapcsán, a francia művészek kifogyhatatlan leleményességéről s páratlan jó izléséről tanuskodó dekorativ szobrok egész sorozatát mutatja be illusztrációkban: *Barrias* szines márványból faragott szobrát, a mely a bájait föltáró természetet ábrázolja, testét leleplező fiatal lány képében, *Larche* a vihart, *Octobre* a lelkiismeretfurdalását ábrázoló, festői koncepcióju, hatásos művét, *Derré* oszlopfejezetét. Ez utóbbi a historizáló oszlopfejek szellemében sok eredetiséggel és bravurral van megmintázva s a négyoldalú oszlopfő négy sarkán lombok fonadékából mellig előtünő két-két csókolózó alakot ábrázol, a mely a csók négy nemét: az anyai, a szerelmi, a béke- és a búcsúcsókot szimbolizálja. „Maison du peuple“ név alatt a franciák uj intézményt terveznek, nagy központi épületet, a hol a nép találkozhatnék s üres óráit eltölthetné; a terv még nem lépett a megvalósulás stádiumába s máris élénken foglalkoztatja a francia művészek fantáziáját. Érdeklődésüknek ad kifejezést *Derré* a „Maison du peuple“-be szánt oszlopfejezetével, a mely ha kissé merész is, bravuros kivitelén kívül főleg azért keltett általános elismerést, mivel szívhez szóló koncepciójával hallgatag programmot nyujt, a mely szerint a népnek szánt épület a szívet nemesítő s lelket fölemelő művészet összes ágainak a művelői közreműködésével emelendő. Külön cikkben ismerteti az Art et Décoration augusztusi száma a párisi Salon bútorait, a melyek javáról mult számunkban már szólottunk; továbbá a medaillonművességnek e kiállításon való szereplését, a melynek terén Franciaország legjelesebb szobrászai most is versenyre keltek egymással. *Charpentier*, *Cazin*, *Dupré* medaillonjai voltak a legtökéletesebbek ezúttal. Az első e nembeli működését nálunk is jól ismerik, Cazin pompásan jellemzett finom arcképekkel szerepelt, Dupré egy „Üdvözlet“ cimű, bensőséggel teljes plakettel, a mely mezőn imádkozó öreg embert ábrázol, oldalán szintén térdeplő s áhitatba merült ökölnyi gyermekekkel.

Szeptemberi számában az Art et Décoration még egyszer visszatér a Salonra s Théodore *Rivière*, arany, elefántcsont, bronz,

idei plakát sorsa szeptember hó 22-én dült el, a mikor a társulat biráló bizottsága döntött a beérkezett pályaművek fölött. Ezek között az 500 koronás pályadíjat az „Ébredés“ jeligével ellátott pályamű nyerte el; a társulat azonkivül egyenkint 100 koronáért megvásárolta az „1900“ és „Karácsony“ jeligés pályaműveket s *Meissl* Ágoston egy tervezetét. A pályanyertes mű szerzője *Ipoly* Sándor, a három megvásárolt mű szerzői *Pfeiffer* Helmann, *Mannheimer* Gusztáv és *Meissl* Ágoston.

Újabb magyar bronzszobrocskák. Több érdekes kisplasztikai bronzöntvénynek a reprodukcióját mutatjuk be ebben a füzetben, a melyeket a *Beschorner*-féle műérczöntő mühelyekben készítettek Budapesten. Örvendeni való, hogy valahára már nálunk is fölkarolják az iparművészetnek ezt az oly fontos ágát, a melyet eddig majdnem kizárólagosan csak az iparművészeti társulat támogatott. Hogy ezek a tárgyak újabban kelendőbbek, az főleg annak köszönhető, mert az úgynevezett *műbronz* öntvények, a melyeket a nevezett műhelyekben újabban készítenek, lényegesen olcsóbbak, mint a tulajdonképpeni bronzöntvények, noha külsejük miben sem különbözik amazokétól. Különösen felhivjuk t. olvasóinknak figyelmét Zala Györgynek, ő felségét a királyt s Erzsébet királynét ábrázoló mellszobraira, a melyek már legközelebb forgalomba kerülnek s melyek igen alkalmasak arra, hogy minden uri lakásnak méltó diszét képezzék.

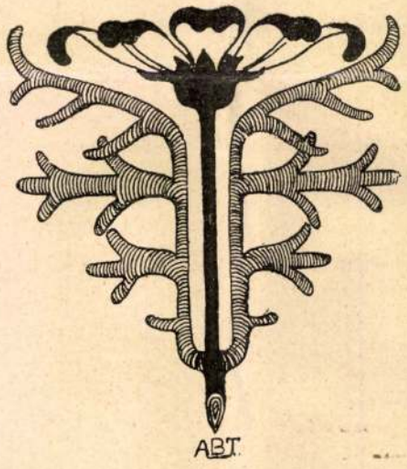

A Fehérkereszt-Egyesület okt. 17-ikén tartotta évi rendes közgyűlését gróf *Teleki* Géza elnöklésével. Az egyesület mult évi működéséről a másodelnök, *Tabódy* József kamarás tett jelentést, ki előadta, hogy a vidéken, nevezetesen Kassán, Rimaszombaton, Szombathelyen és Békés-Gyulán állítottak fel fiókokat. A mult évben az egyesület lelenczházában 160 csecsemőt anyjuk nélkül és 1357 csecsemőt anyjukkal együtt ápoltak. Az egyesület vagyona most 58.487 forint. Az ülés végén *Széll* Ignácz belügyminiszteri államtitkárt tiszteletbeli taggá választották.

MI UJSÁG?

A király Budapesten. Ő Felsége, ki e hó 15-ikén reggel érkezett Budapestre, s rövid pihenő után már a karmeliták templomának fölszentelésére ment, Gödöllőn tölti a vadászatra alkalmas őszi napokat. Minden hétfőn és csütörtökön azonban bejön a fővárosba, s átalános kihallgatásokat ad. Délután 4 órakor, vagy ha udvari ebéd van, este Ő Felsége aztán Gödöllőre utazik. A vadászatokban részt vesz a *toscanai nagyherczeg* és *Lipót* bajor herczeg is. A király elutazásának ideje még nincs meghatározva.

Erzsébet királyné szobra Gödöllőn. *Zala* György szobrász, a ki a gödöllői udvari vadászatokra meghívást kapott, bemutatta ott a királynak Erzsébet királyné szobrának mintáját. Ezt a szobrot Gödöllőn fogja fölállítani a kegyelet, megjelölvén azt a helyet, hol a felejthetetlen nagy-asszony oly szívesen időzött gyermekeivel. A szobrász is nem a trón asszonyát, hanem az áldott lelkű nőt ábrázolja a szobron, a mint egy parasztlánynyal beszél, jóságos szeretettel. Erzsébet királyné alakja életnagyságú. Egy vadrózsabokor alatt kis paraszt lány ül, a kit a királyné megszólított, kezét is fejére teszi, hogy mozdulatában is szeretetet fejezzen ki. A művész a kis falusi lányhoz Mária Valéria főherczegnőnek Harasztiból való játszótársát választotta mintául, a ki azért volt mellette, hogy a kis főherczegnő tökéletesen megtanuljon magyarúl. A királynak nagyon tetszett a művész felfogása és a szobor mintája. A jövő őszre már elkészűl s az újon ültetett Erzsébet-parkban állítják föl.

A művészi érzék fejlesztése az iskolákban. *Wlassics* közoktatási miniszter a képzőművészetek támogatása és a szépérzék fejlesztése érdekében ismét további elhatározó lépést tett. Elhatározta, hogy az elemi és népiskolák számára művészi szemléltető képeket festet, a melyek kettős czélt szolgáljanak: először, hogy a gyermekekben a szépérzéket felkeltsék és fejleszszék, továbbá, hogy a hazafias érzületet ápolják. E szép eszme megvalósítása érdekében a miniszter e hó 16-ikára tanácskozást hivott össze, művészeket, tanárokat. Negyven szemléltető képről van szó, melyből 20 történelmi, 12 földrajzi és ethnographiai és 8 irodalmi szakból való jeleneteket ábrázoljon. A nyilt pályázat föltételei és a képek tárgyának megállapítása czéljából hivta össze a miniszter az értekezletet.

Wlassics miniszter előadta, hogy művészeti programmjának lényeges részét teszi a művészeti érzék fejlesztése a legalsóbb fokon, a nép körében, a népiskola segítségével. Visszaemlékezve saját diákságára, még a gimnázium falai között sem talált akkor otthont a művészet. Nyolcz évi gimnáziumi tanulmányai folyamán a művészetről egy szót sem hallott. A régi iskolának ezt a nagy hibáját kijavítani és már a népiskolába bevinni a művészet termékeit szemléltető képek alakjában: ezt ismeri el egyik legfőbb törekvésének. Ezután *Halász* Ferencz osztálytanácsos ismertette részletesebben a javaslatot és annak kiviteli módjait. Egyelőre 40 kép festésére hirdet pályázatot a miniszter, egyenkint 500 koronával. A megjutalmazott festmények másolatait kiadó utján hozzák forgalomba. A művészek tájékozása czéljából az Anglia, Franczia- és Németországban használt legjobb képsorozatot megveszi az állam és alkalmas módon gondoskodik kiállításukról. A miniszter szép tervét az értekezlet minden tagja helyeselte, egyszersmind több eszmét vetettek föl. Egyik a szines képek mellett, másik azok ellen szólt; többen a kép tárgyát is szorosan meghatároznák a művész számára. A miniszter végül, mint az értekezlet elnöke, összefoglalta a fölmerült eszméket. Jól tudja — ugymond, — hogy sok a nehézség még ezen a téren, a világon azonban minden jót csak a nehézségek szültek, ezért szivesen szembe néz az akadályokkal. Át van hatva az értekezlet tárgyának fontosságától. Sőt azt hiszi, hogy ez a legfontosabb és legnagyobb horderejü intézkedés, melyre a közoktatás mezején minisztersége óta épen most készül.

KRÜGER ÉS CHAMBERLAIN. (Humoros angol rajz.)

A lánczhid ötvenéves jubileuma. A lánczhidat 1849 nov. 20-kán nyitották meg. Az első állandó hid volt a Dunán, míg most csupán Budapestet négy állandó hid köti össze a budai oldallal, az ötödik most épül. A lánczhid azonban multja történetével és szépségével alkalmasint sokáig megtartja felsőségét. Félszázados jubileumát a magyar mérnök és építész-egyesület úgy üli meg, hogy nov. 20-ikán ünnepi ülést tart, *Zelovich* Kornél ismerteti a hidépítés előzményeit, történetét és bemutatja az építménynek eredeti rajzát. Az ünnepre meghivja az egyesület a kormány tagjait, a főváros képviselőit, Clark Ádámnak, a hid építőjének nejét és fiát és Széchenyi István fiait. Az egyesület a műnek terjedelmes leirását is ki fogja adni.

Petőfi-ünnep Eperjesen. Az *eperjesi* Széchenyi-kör emléktáblával jelöli meg *Kerényi* Frigyes házát, a hol 1845-ben vendégül fogadta Petőfi Sándort. Az ünnepélyt okt. 29-ikén tartják. A Kerényi-házon elhelyezett emléktábla fölirata ez lesz: «*Ebben a házban szállott meg Petőfi Sándor Kerényi és Tompa barátainak látogatására 1845 április 4. — május 2-ig az «Erdei lak» költői versenyének idején.*» A tábla leleplezése után megkoszoruzzák az erdei laknál levő emlékoszlopot.

Petőfi-szobor Amerikában. Az Amerikában élő magyarok is kegyelettel ünnepelték meg Petőfi halálának félszázados évfordulóját. — A newyorki magyar egyesület és a «Petőfi Sándor» nevü magyar munkás-egylet tagjai elhatározták, hogy új hazájukban a nagy költőnek szobrot emelnek. A gyűjtést már meg is indították. A két egyesület felhivást is bocsátott ki ugyancsak a gyüjtés érdekében az összes magyar egyesületekhez és polgárokhoz s remélik, hogy rövid idő alatt meg is lesz a kivánt siker.

Halottak napjára a kerepesi-uti temetőben több uj siremléket állítanak föl. Most helyezték el *Pálffy* Albertnek, a jeles irónak márvány-obeliszk siremlékét is, melyen ez a fölirás olvasható:

«Lelkesedett ifjan s szárnybontva honáért
És eszményeiért harczola férfiasan.
Majd száműzve siratta honát s szabadon hazatérve
Uj munkába fogott s hirdete jót s igazat.
Most fáradtan tért a szabad hazaföldbe pihenni,
És nyugodtan néz a magas égből alá.»

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napokban: PÓHL KÁROLY, a szatmári székes-káptalan apátkanonoka, Szatmárott, 85 éves korában. Hosszú ideig munkálkodott mint viski, aknasugatagi, bocskói és mármarosszigeti plébános és főesperes. Tevékenységének sokat köszönhet a mármarosi tanügy. — RIMÉLY ANTAL 48-as honvédfőhadnagy, a budapesti itélőtábla bírája, Garam-Szent-Kereszt községben. Pöltenberg hadosztályában küzdötte végig a szabadságharczot, azután sokáig bujdosott. Majd ügyvéd lett, 1869-ben itélőtáblai birává nevezték ki Budapestre, itt működött 1891-ig, a mikor nyugalomba vonult. — STEINBACH ANTAL Torontálmegye tanfelügyelője 63 éves korában. 43 esztendeig működött a közpályán, érdemeket szerzett magának a magyarosítás terén. — RAFF KÁROLY nyug. itélőtáblai biró 66 éves korában Maros-Vásárhelyen. — Ördögporubai OELBERG KÁROLY lovag nyug. honvédalezredes 64 éves korában. Ungvárt. — SÁNDOR GÁBOR 48-as honvédhadnagy, Csíkszeredán. — GYŰSZŰ IMRE tolna-ozorai nyug. községi jegyző, volt 48-as nemzetőr-hadnagy, 76 esztendős korában. — HELMBOLD FERENCZ, nyug. hajóskapitány 44 éves korában Budapesten. Holttestét hazaszállították Fehértemplomba. — WEISZ JÁNOS Fehértemplom város tisztelt polgára, a ki 25 éven át volt állandóan városi tanácsos és képviselő, életének 66-ik évében. — Dr. KÁLLAY ADOLF, karlsbadi ismert fürdőorvos, Bécsben, 60 éves korában. — POKORNY LAJOS gyógyszerész, Budapesten 42 éves korában. — TÓTH GYULA, fővárosi vásárfelügyelő, 38 éves korában. — EPSTEIN GYULA, ügyvéd, 48 éves korában, Duna-Adonyban. — Dr. NAGY ÁRMIN, ügyvéd, a sátoralja-újhelyi népbank vezérigazgatója, élte 53-ik évében.

EMBDEN SAROLTA, Heine nővére, kit a költő testvérei közül legjobban szeretett, 99 éves korában, Hamburgban, hol szerényen élt. Erzsébet királyné, ki Heinének nagy tisztelője volt, néhány év előtt az öreg asszonyt meglátogatta Hamburgban. Az öreg asszony, hogy a megtisztelő látogatást valamikép meghálálja, összecsomagolta bátyjának hátrahagyott leveleit, kéziratait, s emlékül fölajánlotta a királynénak, a ki haláláig magánál tartotta. Erzsébet királyné halála után a király ez ereklyéket meleghangú levéllel visszaküldte Heine testvérének. Elhunytak még: SZTRANYOVSZKY ISTVÁNNÉ, született Telessy Erzsébet, 33 éves, Budapesten. — ROMBAUER LAJOSNÉ, szül. Lám Laura 39 éves korában Lőcsén. — Özv. GRINZWEIL NORBERTNÉ, szül. Simon Terézia, 70 éves, Budapesten. Az elhunytban Farkas dr. alügyész nagynénjét gyászolja. — BÖHM SÁMUELNÉ, szül. Sattler Janka, 73 éves, Budapesten. Kullmann Lajos fővárosi tanácsos anyósát gyászolja az elhunytban. — ZSÖGÖD LEONTINE, Zsögöd Benő egyetemi tanár és neje, Hoványi Jolán héthónapos kis leánykája Visegrádon.

Szerkesztői mondanivalók.

Szent-Márton, Zs. E. Hogy a nép «száraz» és «gyujtó» villámot különböztet meg, az megfigyelésen alapszik, melynek helyességét a tudomány is elismeri. Tény ugyanis, hogy csakugyan vannak olyan villámok, a melyek nem gyújtanak, de ölnek, — ezek a száraz villámok — mások pedig nem ölnek, de gyujtanak, melyeket tehát helyesen nevez a nép gyújtó villámoknak. A «mennykő» kifejezés is találó, bár ezt tévesen a villámra alkalmazzák. Ugyanis tudvalevőleg évenként sok ezer meteorkő hull le a világürből földünkre s ezekre vonatkozhatott eredetileg a «mennykő» kifejezés, mely aztán a villám megjelölésére is átszármazott. Egyesek birtokában itt-ott van ilyen «mennykő», melyet valahol szántás, ásás közben találtak s nagy becsben tartanak s különféle daganatok kenegetésére orvosszerül használnak. Rendesen szépen kisimított szabályos alakú kövek ezek, melyekről azonban kiderült, hogy a kőkorszaki népektől származnak s nem kozmikus eredetűek, hanem leginkább szerpentinből vannak kicsiszolva s az ősnépeknél baltául vagy egyéb eszközül szolgáltak.

A vadonban. Elbeszélés. Itt-ott jó részletek vannak benne, hanem egészben véve, nagyon is sok benne a kifogásolni való. Fő baja pedig a rosz magyarság, meg a szükség nélkül használt sok idegen szó, melyek aztán a különben eléggé jól kieszelt történetet élvezhetetlenné teszik.

P. I. A «farao» nem személynév volt a régi egyiptomiaknál, hanem a királyok címe, szószerinti jelentése pedig: magas ház.

Tarlott tájon. Bánatos nóták. Inkább csak a magyar rythmus élénk lüktetését dícsérhetjük bennök, tartalmuk nagyon kopott.

Arany János. A nagy költő lelke szerzőt csak itt-ott ihlette meg erősebben. A vers csak gyönge visszhang, átszőve Arany János költeményeiből vett reminiscenciákkal.

SAKKJÁTÉK.

2137. számu feladvány. Möller J.-től.

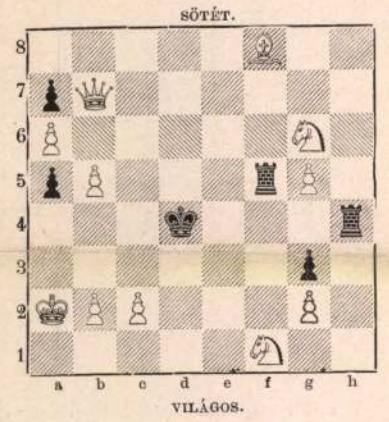

Világos indúl s a harmadik lépésre matot mond.

A 2121. sz. feladvány megfejtése Beek N.-től.

Világos.	*Sötét.*
1. Hg7—e6	t. sz.
2. Megfelelőleg mat.	

A 2122 sz. feladvány megfejtése Corrias A.-tól.

Világos.	*Sötét.*	*Világos.*	*a.*	*Sötét.*
1. Hh3—f4	Kd4—e5 (a)	1.		Kd4—e3 (b)
2. Va3—d6 †	Kc5—d6 :	2. Hb6—c4 †		Ke3—f4 :
3. Hb6—c4 mat.		3. Fa7—e3 mat.		

b.		*c.*	
1.	d3—d2 (c)	1.	a5—a4
2. Va3—e3 † stb.		2. Va3—b4 † stb.	

Helyesen fejtették meg: *Budapesten:* K. J. és F. H. — Andorfi Sándor. — Kovács J. — *Lipótvártt:* Hoffbauer A. — *Gyulán:* Nuszbek S. — *A pesti sakk-kör.*

KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» 39-ik számában közölt képtalány megfejtése: *Szép szó nyeri meg a szeretetet.*

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
Szerkesztőségi iroda: Budapest, IV., Kaplony-utcza 9.

Vese, húgyhólyag, húgydara és köszvény-bántalmak ellen, továbbá a légző és emésztési szervek hurutos bántalmainál, orvosi tekintélyek által
a Lithion-forrás
Salvator
kitünő sikerrel rendelve lesz. 7523
Húgyhajtó hatású!
Kellemes izű! Könnyen emészthető!
Kapható ásványvizkereskedésekben és gyógyszertárakban.
A Salvator-forrás igazgatósága Eperjesen.
Budapesten, főraktár Édeskuty L. urnál.

Régi
származásu viszketeg, bármilyen sömör, bőrkiütések, test-, kéz- és lábizzadás ellen orvosilag ajánltatik a valódi Erényi-féle «**Ichtiol-Salicil**», mely ezen bajokat a test bármely részén alaposan gyógyitja. Használati utasitással ára 3 korona. 8178
Makacs
csuz, köszvény, derékfájás, nyilalás, hasogatás, szurás, szaggatás, máj-, lép- és gyomordaganatok ellen csak egy üveg valódi Erényi-féle **NERVIN-t** vegyen, mely ezen bajokat gyökeresen gyógyitja. Ára használati utasitással 80 kr. Postán szétküldi: **Erényi Béla** gyógyszertára **Szabadszállás 6.** (Pest megye).
Főraktárak: **Török József,** Király-utcza 12. sz. **Dr. Budai Emil,** Városháztéri gyógytár.

Képes levelező-lapokat
minden jól sikerült arcz-, táj- és egyéb fénykép után az eddig ismert legszebb kivitelben
100 drbot 8 frtért
300 „ 16 „
500 „ 22 „
az összeg fele beküldendő, a másik fele utánvétellel
szállít a Képes Levelező-Lapok Kiadó-Hivatala, Budapest V. Hold-utcza 21. (Gróf Tisza-palota).
Ügyanott megrendelhetők művészies kivitelü aquarellek, touche- és tollrajzok és ezek mütéssel készült sokszorositása.

Rumot, finom likőröket
házi használatra hideg úton, minden készülék nélkül kitünő minőségben bárki előállithat.
Kezelési könyv és árlap ingyen. 8422
WATTERICH A.
BUDAPEST
Dohány-utcza 5. sz.
Alapittatott 1869.
Dugók, gummitömlők borkezelési czikkek.

Kufeke-féle
a tej legjobb hozzatéte a betegséget megakadályozza és eltávolitja
gyermekliszt.
phaló gyógyszertárakban és droguistáknál.

Párisi hajápolási szerek!
«Viola» hajfiatalitó-tej. Teljesen ártalmatlan kitünő hatásszer. **1 üveg ára 1 korona.**
«Viola» hajszesz. A hajat legkevésbbé sem szárítja ki, miért is ennek alkalmazásánál a haj törékenységről nem kell tartani. **1 üveg ára 1 korona.**
«Viola» Tanno-chinin-pomádé. A haj ápolására szolgáló kitünő hatásu gyógykenőcs. **1 tégelynek ára 1 korona.**
«Viola» antiszeptikus fogpor. Egy doboz ára 60 fillér 8215
«Viola» antiszeptikus fogviz. Egy üveg ára 60 fillér. — Kapható **GEML-féle gyógyszertárban** az «Arany kereszthez.» *Temesvár, Belváros, Losonczy-tér.*

50 év óta
közkedveltségnek örvendenek **köhöges, rekedtség, torok és lélegzési szervek müködési zavarainál a kitünőnek bizonyult** 7823
EGGER-féle MELLPASZTILLÁK
(1 doboz 50 kr. és 1 frt. Próbadoboz 25 kr.) Bérmentesités 20 kr. — A gyomor rendetlen működésénél radikalis hatásuaknak bizonyultak
EGGER szódapasztillái
(1 doboz 30 kr). Bérmentesités 20 kr. Mindkét szer kapható minden gyógytárban. — Fő- és szétküldési raktár Magyarországon. **Nádor gyógysz. Budapest, Váczi-körut 17.**

A legszebb, hizott, vágott
baromfi
idei stiriai poulard, kappan s naponta a legfrissebb
uradalmi lőtt vadak
nyul, őz, szarvas, fürj, fogoly, idei fáczán kapható 8361
GÉCZY FERENCZ
udvari szállitónál,
Budapest, IV., Károly-kaszárnya, Károly-körut, Rostély-utczai kapu.

Kifogástalan ifju
arczszint
Ön csak a
Kielhauser H.-féle
GLYCERIN-CRÈME
Párisi hölgypor
és az elismert jóságu
szappanok használata által ér el.
Raktár: **Török József gyógyszerésznél Budapesten.**
Azonkivül kapható minden gyógyszertárban, droguistánál és illatszerkereskedésben. 8295

Vérgyógyászat.
11 év óta kipróbált és biztoshatásu gyógymód.
Uj gyógymód!
Napról-napra legjobb elismerésnek és elterjedésnek örvend!
Még a legsulyosabb **régi betegségek** is meggyógyithatók
dr. KOVÁCS J.
egyet. orvostr. hämopata rendelő intézetében.
Budapest, V., Váczi-körut 18,
az általa feltalált uj gyógymód által.
A **hämopatia-, vérgyógyászat** fölülmulhatatlan gyógyhatásunak bizonyult **asthma,** szív- és gyomorbántalmaknál sápkórság, köszvény és hólyag-bántalmaknál, sulyos **idegbajok** (migräen, álmatlanság, szédülés, hysteria és **neurasthenia**), makacs **vér-** és **bőrbántalmaknál.**
Egyetlen és legbiztosabb védelem **szélhüdés, kezdődő vakság és elmezavar ellen.** Dijazott levelekre válaszol, meghivásra beteget látogat (vidéken is.)
Rendelés: 9—1 és 3—7 óra között naponta.
Kivánatra különrendelés.

Foulard-selyem
65 krtól – 3 frt 35 krig méterenként legujabb mintázat és szinben –
valamint **fekete, fehér és szines Henneberg-selyem 45 krtól 14 frt 65 krig** méterenként — sima, csikos, koczkázott, mintázott és damaszt stb. (mintegy 240 különböző fajta és 2000 különböző szin és árnyalatban stb).
Ruhák s blousokra a gyárból! Privát fogyasztóknak postabér-, vámmentesen és házhoz szállitva.
Minták póstafordultával.
Magyar levelezés. — Svájczba kétszeres levélybélyeg ragasztandó.
HENNEBERG G. selyemgyárai, Zürichben
(cs. és kir. udvari szállitó).

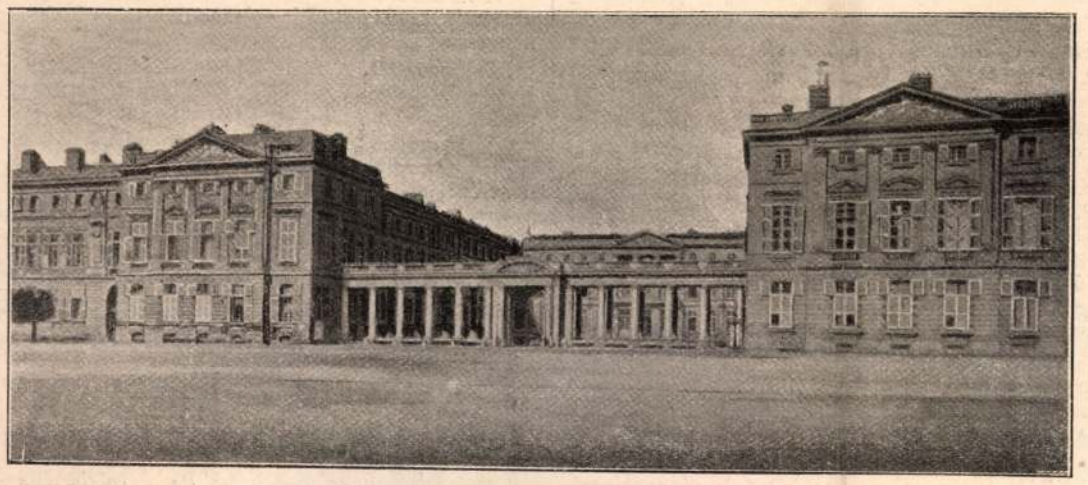

A COMPIÈGNE-I KASTÉLY.

vonatkozó ereklyéket és a nagy költő életének még eddig ismeretlen adatait. Újabban ismét becses dolgokat szerzett, egész szobára való tárgyakat, melyeket a Petőfi-Társaság ülésein mutatnak be. Az első sorozatról írt czikkét olvasta fel *Prém* József, ki fölemlítette, hogy az ereklyék ismertetését a «*Vasárnapi Ujság*» fogja közölni a nagyközönséggel. (Jövő heti számunkban közöljük.) Érdekes, hogy midőn *Löw* Sándor józsef-körúti ékszerész értesült *Kéry* Gyula gyűjtéséről, *ingyen* felajánlotta, hogy Petőfi kéziratait ezüstkeretbe foglalja. A közönség zajos tapssal fejezte ki elismerését a gyűjtőnek.

Az anyagvizsgálók nemzetközi kongresszusa e hó 14-ikén tartotta utolsó ülését. Még e napon is a szakosztályok számos tudományos kérdést vitattak. A berekesztő ülésen *Czigler* Győző műegyetemi tanár elnökölt. Az ülés elején *Tetmayer* Lajos, a nemzetközi gyűlés elnöke szólalt föl s elmondta, hogy mikor az előtte való nap a kőbányai úton levő gyárak megtekintésére mentek, az úton utczai suhanczok zajongtak s megdobáltak egy kocsit, melyben oroszok ültek. Ez nem volt más, mint a mostani választási mozgalmak jelenete, mert azt gondolták, hogy korteskedni mennek Kőbányára. *Belelubsky* (Pétervár) tanár e kijelentést örömmel vette tudomásul s egyúttal a kongresszus tagjainak igaz rokonszenvét tolmácsolta a magyar nemzet iránt. (Éljenzés és taps.) Ezután a szakosztályi elnökök tettek jelentést a szakosztályok munkásságáról s a hozott határozatokról, melyeket a teljes ülés is elfogadott. A kongresszus tagjai elhatározták, hogy a legközelebbi kongresszust három év múlva *Pétervárott* fogják megtartani. Délután a kongresszus tagjai a földtani intézetet látogatták meg, este pedig lakoma volt. Ezután kirándulásokra indúltak részint a Tátrába, részint az Al-Dunához.

A Nemzeti Zenede igazgatói tisztje *Bartay* Ede halálával megüresedvén, a választmány az igazgatói állást csak fél év múlva tölti be, addig pedig az igazgatói teendőkkel *Erney* Józsefet, az intézet legidősebb tanárát bízta meg.

Magyar léghajós társaság alakításán fáradoznak többen a fővárosban. A tervezők között *Kuppi* József, a repülésről írt legelső rendszeres magyar munka írója, továbbá *Kihász* Sándor, *Rónay* Lajos, *Serényi* Gusztáv feltalálók neve szerepel, s mások, kik a találmányok egész sorát jelentették be megvalósítás végett. A társulat egyik czélja érdemes feltalálók támogatása, s e czélra a társulat rendes jövedelmeiből s más forrásokból segélyalapot létesítenek.

Előfizetési föltételeink

az október—deczemberi évnegyedre:

A «**Vasárnapi Ujság**» negyedévre négy korona.

A «**Vasárnapi Ujság**» a *Világkrónikával* negyedévre 4 korona 80 fillér.

A «**Vasárnapi Ujság**» és «**Politikai Újdonságok**» a «*Világkrónika*» és a «*Magyar Gazda*» melléklapokkal együtt: negyedévre 6 korona.

Az előfizetések a «**Vasárnapi Ujság**» és «**Politikai Ujdonságok**» kiadó-hivatalába, **Budapest, Egyetem-utcza 4. szám** küldendők. *Egyes előfizetések* legczélszerűbben posta-utalvány által eszközölhetők.

Azon előfizetőinket, kiknek előfizetése szept. hó végén lejár, fölkérjük előfizetéseik mielőbbi megújítására, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

MI UJSÁG?

A király Pécsen. A Dráva-melléki hadgyakorlatokat a nagy esőzések miatt egy nappal előbb beszüntette a király, mint a hogy megállapították. E hó 17-ikén tehát már pihenő volt. A *király* Görcsönyben töltötte e napot, *Ferdinánd* román trónörökös pedig elutazott. Szeptember 18-án délelőtt a király elnöklésével a hadgyakorlatok vezetősége megvitatta a gyakorlatok eredményét. A felség délután félkettőre kocsira ült és *Pécsre* hajtatott.

Nagy díszszel és lelkesedéssel várták Pécsen Ő Felségét, ki néhány perczczel 2 óra után a hadapród-iskolához érkezett. Itt várták: *József* főherczeg, *Széll* Kálmán, báró *Fejérváry* Géza és *Klobucsár* honvédségi adlátus. A király megtekintvén az iskola növendékeit, Baranya vármegye és Pécs város küldöttségét fogadta. Báró *Fejérváry* Imre főispán üdvözölte ezek nevében az uralkodót, ki kegyesen válaszolt. A felség ezután a hadapród-iskola egyes helyiségeit tekintette meg, majd József főherczeggel a püspöki palotába hajtatott, mely előtt sorakoztak a küldöttségek. Nagy közönség lepett el minden helyet. A palota előtt *Majorossy* Imre polgármester üdvözölte a királyt, kinek újabbi látogatását különös kegy nyilvánulásának mondotta. A *király* azt válaszolta: «Szívemből szólt polgármester úr, midőn újabb látogatásomat a város iránt táplált különös kegyelmem nyilvánulásának nevezte.» Most a hölgyek sorából báró *Fejérváry* Imréné a baranyai és pécsi hölgyek nevében bokrétát nyújtott át a királynak. A palotában a bejáratnál *Hettyey* Sámuel püspök a papsággal fogadta és üdvözölte a felséget, ki megköszönte, hogy ily számosan gyűltek össze üdvözlésére. *A király* többekkel beszélt, aztán lakosztályába pihenőre tért. Délután négy órakor fogadta a szomszédos megyék és városok, az állami hivatalok küldöttségeit, a birói, ügyvédi kereskedelmi kart, melynek tagjaitól nagy érdeklődéssel kérdezősködött. A pécsi egyházmegye papságát *Hettyey* püspök vezette; a dunamelléki ev. ref. egyházkerület küldöttségében résztvettek: *Cseh* Ervin miniszter, *Szilády* Áron egyházkerületi főjegyző, *Baksay* Sándor esperes, gróf *Teleki* József, gróf *Degenfeld* Lajos, *Dányi* Gábor esperes, *Varga Nagy* István. A budai gör.-kel. szerb egyházmegye küldöttségét *Bogdanovics* Luczián vezette. Az ág. ev. egyházkerületet *Horváth* Sándor paksi ev. lelkész főesperes, a pécsi izr. hitközséget dr. *Perls* Ármin vezette. A fogadtatások után *Ő Felsége* elbúcsuzott házigazdájától, a püspöktől s hat órakor a vasúti pályaudvarra érkezett. Lelkes éljenzés kisérte a felséget egész útján, a hol végtől végig nagy tömeg foglalt állást. A pályaudvaron a király nagy megelégedését fejezte ki a szép fogadtatásért, s a polgármestert felhatalmazta, hogy köszönetét a város lakóival tudassa. A vonat viharos éljenzések közt hagyta el a pályaudvart. Ő Felsége Bécs felé utazott s másnap reggel érkezett Hetzendorfba.

Erzsébet királyné mellszobra Aradon. Aradon a *Zala György* által készített Erzsébet királyné mellszobrát e hó 17-ikén délelőtt a megyeház kertjében egészen csöndben leleplezték. *Urbán* Iván főispán kegyeletes szavakkal emlékezett meg a királynéról és a szobrot az alispán őrzésére bizta. Zala szobra bronz. Talapzata márvány.

Erzsébet királyné új arczképe. A király megbizta *László* Fülöp festőművészt, hogy a bécsi Burgban berendezett festőműteremben fejezze be Erzsébet királyné arczképét, melynek festését az idei nyáron kezdte meg. Ez a kép a koronázáskor viselt magyar ruhájában örökíti meg a királynét. A király, hogy a kép minél hivebb legyen, a művész rendelkezésére bocsátotta a királyné összes arczképeit, történeti nevezetességű ruháit és ékszereit. *László* Fülöp, a ki jelenleg Dublinban időzik, a jövő hónapban kezdi meg a munkát a bécsi Burgban. Az osztrák fővárosban való tartózkodása idején egyuttal le fogja festeni gróf *Kapniszt* bécsi orosz nagykövetet és családját.

Kitüntetések és előléptetések. Ő Felsége a király dr. *Faschó-Moys* Sándor belügyminiszteriumi miniszteri tanácsosnak a fiumei középfokú közigazgatási hatóság életbeléptetésére vonatkozó szervezési munkálatok körül szerzett érdemei elismeréséül a Szent-István-rend kiskeresztjét adományozta, A miniszterelnökség két munkás tisztviselője pedig előléptetésben részesült. Dr. *Romy* Béla osztálytanácsos, az elnöki osztály vezetője, a politikai ügyek előadója, miniszteri tanácsosi czímet nyert, *Hazay* István titkár pedig, ki a miniszterelnöknek mindenütt jelenlevő adlátusa, kinek a hivatalban, a képviselőház folyosóján, a bécsi bank-gassei magyar házban, a kormányelnök szalonkocsijában, rátóti kastélyában, mindenütt jut hely és munka, s egyaránt hasznos szolgálatokat tejesít a miniszterelnöknek és országnak, — osztálytanácsosi czímet és jelleget kapott. Hazay István még csak 32 éves fiatal tisztviselő, a miniszterelnök személye körüli szolgálatban munkásságával, szivélyes, tapintatos modorával igen sok embernek tett szolgálatokat. A kinek csak ügyes-bajos dolga akadt a miniszterelnökkel, politikusoknak, kérelmezőknek, kihallgatásra jelentkezőknek, mindig szívesen járt a kezére s rokonszenves egyéniségével közkedveltségre tett szert.

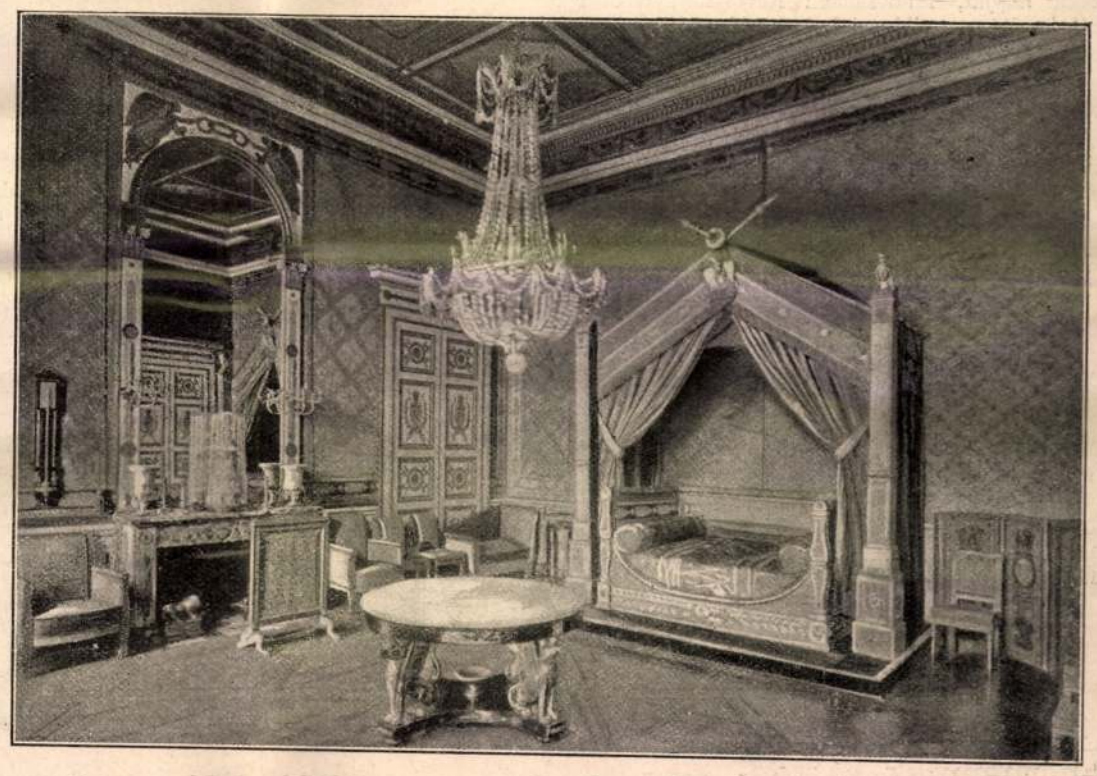

I. NAPOLEON HÁLÓSZOBÁJA A COMPIÈGNE-I KASTÉLYBAN.

A *honvédelmi* miniszter előterjesztésére a király *Terbócz* István miniszteri osztálytanácsosnak a miniszteri tanácsosi címet és jelleget adományozta. Terbócz István mint a honvédelmi minisztérium elnöki irodájának vezetője szerzett ügybuzgalmával és képzettségével kiváló érdemeket.

Az eskütéri hid. Az eskütéri hid építése még mindig nevezetes látnivalója a fővárosnak. Az óriás vas-alkotás napról-napra jobban kibontakozik a roppant állványok közül. A Duna közepéről az állások már eltüntek, s a lánczok teljesen szabadon függnek a két part közt. Most már csak a két hidfő vaskapuzatát veszik körül az állások. A milyen hatalmasak a hid egyes alkotó részei, olyan karcsú lesz maga az egész alkotmány. A lánczokon a függő vasrudakat is elhelyezték már, ezek fogják tartani a hid ama részét, melyen a közlekedés történik. Ha kedvező lesz az idő, még az idén hozzáfognak a hidpálya építéséhez. A hidpálya építését úszóállványok segélyével fogják végezni. Azonkívül még a villamos vezetékek, gázvezetékek elhelyezése van hátra. A hid építésének munkálatai teljesen megfelelnek az előlegesen megállapított határidőknek.

Az ősz hajat eredeti szinének visszanyerése czéljából nagyon ajánlatos a «*Stella*» hajvizet használni, melynek rendkivüli előnye, hogy nem mint festék hat, de a haj eredeti szinét állitja vissza. E szer készitője Zoltán Béla, budapesti gyógyszerész, ő cs. és kir. fensége József főherczeg udvari szállitója.

HALÁLOZÁSOK.

Pulszky Ágost, a közoktatási miniszterium egykori államtitkárának temetése szeptember 13-ikán nagy részvét mellett ment végbe. A miniszterek közül Széll Kálmán, Lukács László, Hegedüs Sándor, Plósz Sándor jelentek meg, aztán Gromon Dezső, Széll Ignácz, Kiss Pál és Vörösmarty Béla államtitkárok, Szapáry László gróf fiumei kormányzó, Láng Lajos, Hieronymi Károly, Fabiny Teofil valóságos belső titkos tanácsosok, Szász Károly és Fraknói Vilmos püspökök, Gyulai Pál, Lukács Antal, Nyáry Jenő báró főrendiházi tagok, Türr István tábornok, Szily Kálmán, az Akadémia főtitkára, Vécsey Tamás rektor az egyetemi tanács élén, Kőnig Gyula és Heinrich Gusztáv miniszteri tanácsosok, Thallóczy Lajos udvari tanácsos, egyetemi tanárok, Nógrád vármegye küldöttsége az alispán vezetésével, Szécsény város küldöttsége, Selmeczbánya város küldöttsége, a társadalom-tudományi társaság tagjai s a közélet és irodalom sok kitünősége. A halottat *Horváth* Sándor evang. lelkész áldotta meg s bucsuztató beszédében mint kiváló családapáról emlékezett meg az elhunytról, a ki az evang. egyháznak is egyik támasza volt. A lelkész beszéde után *Concha* Győző dr. jogkari dékán a magyar tudományos akadémia és a tudományegyetem nevében búcsúztatta el. Végül dr. *Pikler* Gyula, egyetemi tanár a társadalom-tudományi társaság nevében mondott búcsúzót. A koporsót hat lovas gyászhintó vitte a kerepesi-út melletti temetőbe. A gyászhintó mellett a képviselőház szolgái haladtak égő fáklyákkal. A temetőben Horváth lelkész még egyszer elbucsúztatta a halottat és aztán a koporsót leeresztették a családi sirboltba.

Maderspach Sándor, volt tengerészeti kapitány, a fiumei börze elnöke, a fiumei Lloyd választmányi tagjának halála mély részvétet keltett Fiumében. Az elhunyt egyik nagybátyja, Maderspach Ferencz őrnagy volt az 1848-iki honvéd hadseregben és hőslelkű anyját, Maderspach Károlynét, Gröber osztrák kapitány a világosi katasztrófa után nyilvánosan megvesszőztette, mert elősegítette Bem menekülését. A város koszorút tett az elhunyt ravatalára, temetésén pedig Fiume szine-java megjelent. Az egyik fiumei olasz lap bucsúztatója ezt mondta róla: «Az elhunyt tevékeny és érdemes ember volt s *noha Magyarországban született, mégis* igaz fiumeinek tekintették.»

Elhunytak még a közelebbi napokban: Tersánszky Károly, 48-as honvédfőhadnagy, Keszthelyen, 77 esztendős; elnöke volt a keszthelyi 48-as honvédek egyesületének. — Kovásznai Zágoni Ferencz 48-as honvéd, ki Bem tábornok hadseregében küzdött s résztvett a segesvári csatában is, Kőrösön, Háromszékmegyében 78 esztendős korában. — Jászberényi Kalmár Géza volt 48-as tűzmester, a somogymegyei Nagy-Berkiben, 71 esztendős. — Speidl Miklós, régi honvéd, 95 éves, Szabadkán. — Dr. Steiger Lajos, zeneszerző, a nemzeti zenedében az összhangzattan tanára, a pesti izr. hitközség titkárhelyettese és ügyésze, ki több zeneművet írt, s a magyar operaházban «Új Romeo» című egyfelvonásos balettje is szinrekerült, 39 éves korában, Budapesten. — Dr. Mátray Ferencz, esztergommegyei tiszti és prímási főorvos, ki egy műtét végzése alatt az esztergomi kórházban vérmérgezést kapott, mire Budapestre hozták s itt elhunyt. — Sendler Károly őrnagy, a ki egykor 24 éven át volt a Teréziánum tanára, később a komáromi és temesvári tüzérségi szertárak parancsnoka, 1885 óta pedig a Herkulesfürdő katonai főnöke, 72 éves korában. — Trux Lajos nyug. állami számv. számvizsgáló, megyei s városi bizottsági tag, 70 éves korában Máramaros-Szigeten s kiterjedt rokonság gyászolja. — Péter Sándor, a szászvárosi ref. kollegium fiatal tanára, kit halva fogtak ki a Marosból, Péter Károly szörcsei ref. lelkész a fiát és Péter Mózes sepsi-szent-györgyi gimnáziumi tanár testvérét gyászolja a jeles képzettségű ifjúban. — Kornfeld György joghallgató, Kornfeld Zsigmondnak, a magyar általános hitelbank vezérigazgatójának, a budapesti tőzsde elnökének 21 éves fia, hirtelen halállal a Margitszigeten; temetése szept. 20-án élénk részvét mellett ment végbe. — Diósadi Deák Sándor, földbirtokos, 53 éves, Kecskeméten. — Derecskei Szőke Károly Artur, nyug. körjegyző, Hosszú-Peresztegen. — Popovits Simon, hadapródiskolai növendék, Szabadkán, 18 éves korában. — Clignon János kereskedő, Jászberényben.

Ökörössy Dionozia, apáczafejedelemasszony, Selmeczbányán. — Lantos Lajosné, szül. Szemkó Ilona, Rákos-Keresztúron. — Kárner Károlyné született Szandtner Krisztina, Győrött. — Kozáry Lászlóné, szül. Török Etelka, a fővárosi V—VI. kerület anyakönyvvezetőjének felesége, Budapesten. — Özvegy Bálint Jánosné, szül. Janzsó Erzsébet *százkét éves* korában, Söptén. Nagy család állta körül koporsóját. Gyermekei közül a legidősebb 80, a legfiatalabb 55 éves.

SAKKJÁTÉK.

2241. számu feladvány. Jewetzsy O.-tól.

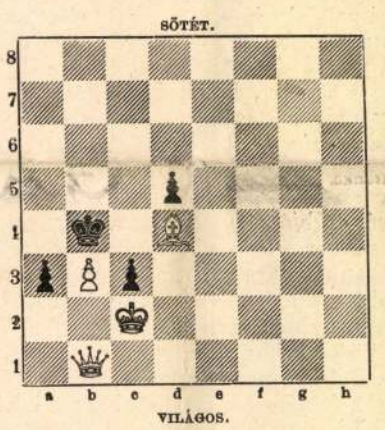

Világos indúl s a harmadik lépésre matot mond.

KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» 36-ik számában közölt képtalány megfejtése: *A tűröké és szenvedőké a mennyország.*

Szerkesztői üzenetek.

Csapongó felhők. *Rajz.* A «csapongó felhők» alatt tulajdonkép egy csoport seregély értendő, a mint azt a karvaly űzi, hajtja fent a levegőben. Nagyon szép és érdekes látvány ez, e melyben kivált az Alföld pusztáinak lakói gyönyörködhetnek néha, de így leirva bizony senkinek sem okoz gyönyörűséget. A száraz, szaggatott leiráson kívül a nyelv is nagyon magyartalan.

Pécs, S. F. I. Napoleon és Mária Luiza osztrák főherczegnő egyetlen fiának Ferencz császár a Reichstadti herczegi czímet azért adományozta, mivel a párisi békekötés értelmében I. Napoleon utódai Franczia országból örök időkre számüzettek s régi czímeiket is elvesztették. Mária Luiza császárnénak pedig a Parma-Piacenza és Guastallai herczegi czímet kellett felvenni. A reichstadti császári kastély Csehország déli részében fekszik.

Elhagyott sír. A mély fájdalom támaszthat ugyan költői érzéseket, de költővé nem teheti azt, a kinek a természet nem adott igazi tehetséget.

Az elbűvölt rózsafa. A verset nem ismerjük eredetiben. A fordítás elég jónak látszik, de maga a vers nem érdemelte meg a vesződséget.

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
Szerkesztőségi iroda: Budapest, IV., Kaplony-utcza 9.

A Szinye-Lipóczi Lithion-forrás
Salvator kitünő sikerrel használtatik
vese-, húgyhólyag-, húgycsöve- és köszvénybántalmak ellen, vizeleti nehézségeknél, továbbá a légző és emésztési szervek hurutos bántalmainál.
Diuretikus (viz. hajtó) hatású.
Vasmentes! Könnyen emészthető! Csiramentes!
Kapható ásványvizkereskedésekben vagy a Salvator-forrás igazgatóságánál Eperjesen.
Budapesten, főraktár Édeskuty L. urnál.

A „Zenélő Magyarország" zongora és hegedü zeneműujdonságokat közlő zeneműfolyóirat, megjelenik minden hó 1. és 15-én mindenkor 12 oldal tartalommal a legujabb s modern zeneműujdonságokkal. Kitüntetve a budapesti országos kiállitáson 1896 és a párisi 1900. évi világkiállitáson — s szerkesztő-kiadójának s Ő cs. és apostoli királyi Felsége legmagasabb megelégedését méltóztatott nyilvánitani. Rendes munkatársai az ország legszámottevőbb magyar zeneszerzői s a külföld világhirü compositorai, a kiknek legsikerültebb szerzeményeit közli a continensen egyedül álló zeneműfolyóirat. *Előfizetési ára évnegyedre 6 füzetre*, 72 oldal zeneműtartalommal *3 korona*, mutatvány füzetet 60 fillér beküldése ellen bérmentve küld a «*Zenélő Magyarország*» — *Klökner Ede* zeneműkiadóhivatala és zeneműkereskedése, Budapesten, VIII., József-körut 24.

Rendkivül olcsó
szt.-lőrinczi porczellánfestő ipartelep
Ortner Rezső és Társa
Teréz-körut 32. sz. saroküzlet.
Komplett **6** személyre, dusan aranyozott és remek festésü:

Étkezőkészlet	6.50	Teakészlet finom	3.75
		Kávékészlet	3.75
Étkező modern	8.50	Mocca	4.50
		Függőlámpa majolika	4.75
Étkező rococo	10.50	Mosdó, finom	4.50
		Üvegkészlet	6.50

Étkező 12 személyre 25, 30 és 35 frt.
Vidéki rendelésnél kérjük a vasutállomást.

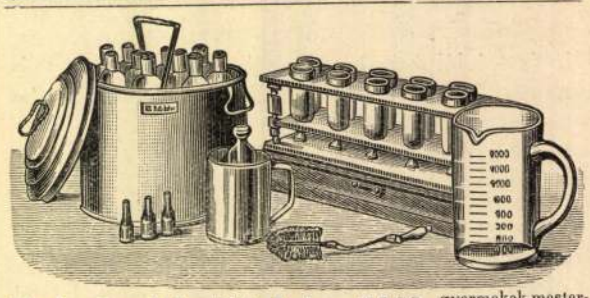

Tej sterilizáló készülék gyermekek mesterséges táplálására. Eredeti gyártmány Soxleth tanár szerint. Teljes készülék ára I. sz. 19.— kor. II. sz. 22.80 kor. III. sz. 27.— kor. Továbbá dusan felszerelt raktár gyermekágyas nők részére, valamint gyermekcomfort és az összes betegápolási czikkekből. Gyáramban továbbá jótállás mellett mérsékelt áron készülnek: hasköték, köldöksérvkötők, sérvkötők, fiuzők ferdén nőttek részére, műlábak, műkezek stb. stb. Kimeritő árjegyzéket ingyen és bérmentve küld
KELETI J. muszer-gyára, **Bpest, Koronaherczeg-u. 17.**

Ha őszül a haja,
használja a „Stella"-vizet
(Hair Regenerator),
mely nem fest de a haj eredeti szinét adja vissza,
Üvegje 2 korona.
ZOLTÁN BÉLA gyógyszertárában
ő cs. és k. fensége József főherczeg udv. szállitója,
Budapest, V., Sétatér-utcza, Szabadság-tér sarkán. 9043

Menyasszonyi kelengyék
a legszolidabb kivitelben.
Saját készitményü fehérnemüek, vászon- és asztalnemü raktár.
HARIS, ZEILLINGER ÉS TÁRSA
a „Kék csillag"-hoz
Budapest, IV., Váczi-utcza 16.
Legujabb modellek.
Költségvetéseket 500 koronától 7000 kor.-ig kivánatra beküldünk és mintákkal készséggel szolgálunk.

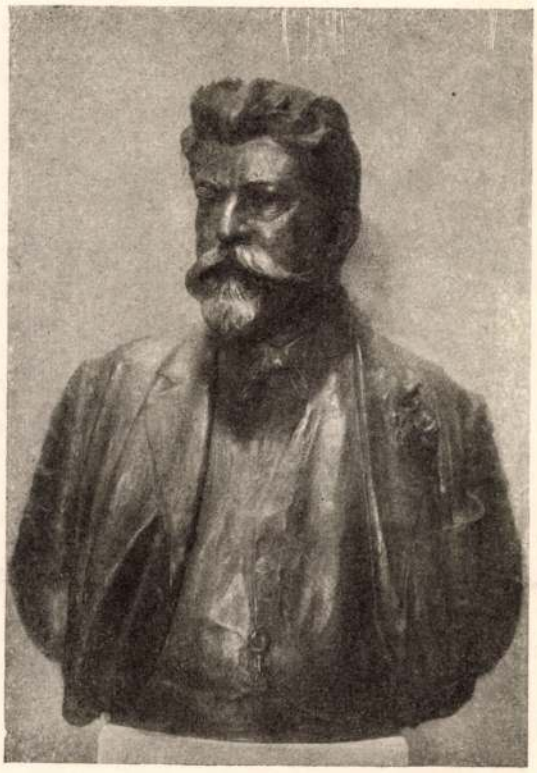

LIPTÓUJVÁRI STROBL ALAJOS VÁRDAI SZILÁRD MELLSZOBRA

tartott, amelyen kimondották, hogy a kivitelre való megbízást nem adják ki. Elhatározták, hogy szűkebb pályázatot írnak ki, amelyre az első díjjal s a második díjjal az első helyen jutalmazott művészeket hívják meg. Ugyancsak döntöttek az emlékmű helyének véglegességében is, amely a szűkebb pályázatra a Várhegyen lévő megoldást teszi kizárólagossá, valamint elfogadták a biráló bizottság abbeli javaslatát, hogy az elmult pályázat résztvevőit, akik jutalmat nem nyertek, készkiadásaik megtérítéseért 1500 korona alapdíjazásban részesítik.

*

Az iparművészeti társulatnak festett fabutorokra hirdetett pályázatán, az ebédlőbutorzatra kitűzött díjak közül 400—400 koronát nyert Tóth Gyula, Kocsis Tivadar terve. A hálószobaberendezésre kiírt díjak közül csak az 500 koronás első díjat adták ki, amelyet Kaesz Gyula terve nyert meg.

A postabélyegekre és hadibélyegekre kiírt pályázaton két 300 koronás díjat nyert Haranghy Jenő, egy-egy 300 koronás díjat pedig Tary Lajos, valamint Pethely Gyula és Irsay Endre, Szege Sándor és Fekete Oszkár. Ezenkívül 100—100 koronával megvásárolták Kovács Erzsébet, Tóth Gyula, Földes Imre pályamunkáit.

A Fényűzés Elleni Liga hét ruhaterv-pályázatot írt ki. Az utcai ruhatervek közül a 150 koronás díjat Kocsis Tivadar, a 75 kor. díjat Stehló L., a délutáni ruhatervek közül a 160 kor. díjat Czettel László, az 50 kor. díjat Pataky Sári, az estélyi ruha ruhatervek 150 kor. díját Stehló L., a 75 kor. díjat gróf Bissingen Vera, a pongyolatervek 60 kor. díját Pataky Sári, a 30 kor. díját gróf Bissingen Vera, az utcai köpenytervek 100 kor. díját Angel P., az 50 kor. díjat Tedesco Juci, az estélyi köpenytervek 100 kor. és 50 kor. díját Czettel László nyerte.

Az Iparművészeti Társulat a limanovai csata emlékének egy művészi plaketten való megörökítésére írt ki pályázatot, amelyen 20 művész 26 munkával vett részt. A birálóbizottság a pályázatot nem találta teljes sikerrel megoldottnak, s azt ennek folytán megismétli. A mostan lejárt pályázaton 200—200 koronás jutalmat kaptak: Weinwurm Frigyes és Rigele Alajos, Berán Lajos, Petro Pál, 100—100 koronás díjat Tóth Gyula, Betlen Gyula, Fekete Oszkár és Szege Sándor. Az Iparművészeti Társulat másik, fából készült villamos világítótestekre hirdetett pályázatán, az eredmény ugyancsak nem fedte a várakozást. A bíráló bizottság a rendelkezésre álló 1000 koronát a következő pályázók között osztotta ki: Kocsis Tivadar, Spiegel Imre, Horváth Béla és Thomas Antal, Fehérkuthy Bálint és Sváb Károly, Fekete Oszkár és Szege Sándor, Müller Tibor, Bagossy Pál, Krisztinkovics Béla.

*

A «Kéve» művészegyesület VIII. rendes közgyűlése. Október hó 4-én tartotta meg a «Kéve» művészegyesület VIII. rendes közgyűlését Szablya Frischauf Ferenc festőművész-tanár elnöklésével. A közgyűlés megnyitása után az elnök meleg szavakban emlékezett meg azokról a művésztagokról és műpártolókról, akik immár harmadik esztendeje mint katonák állanak a háború forgetegében s annak a reményének ad kifejezést, hogy mindannyian nemsokára ismét a békés kulturmunka

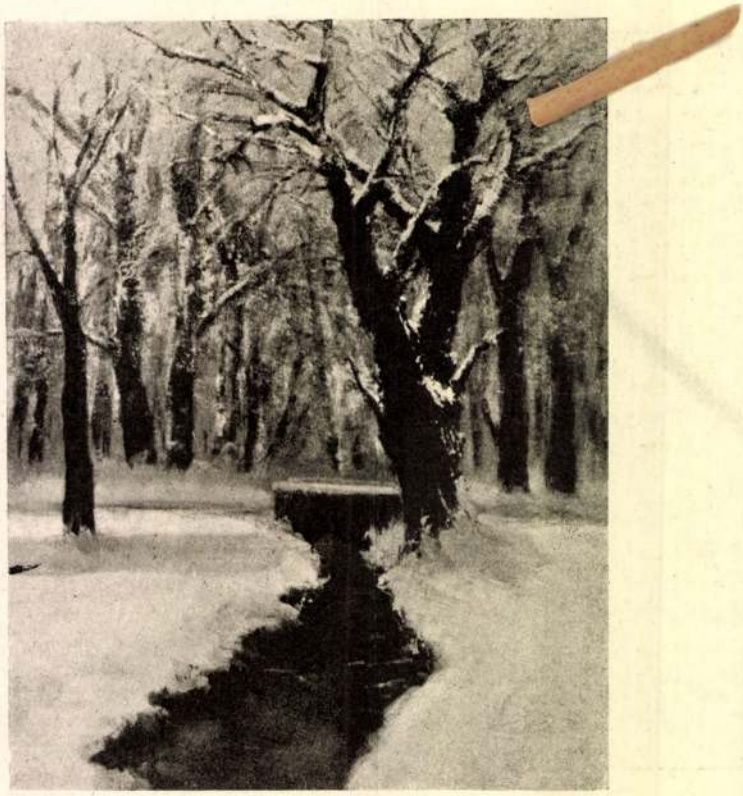

KÉZDI KOVÁCS LÁSZLÓ FRISS HÓ

16. sz. pályaterv, építészeti rész — Bálint és Jámbor műve — 1500 kor.

37. sz. pályaterv, — Körmendi Frim Jenő és Kapitány József műve — szobrászati rész, 1500 korona.

32. sz. pályaterv, — Gémes Gindert Péter műve — szobrászati rész, 1500 kor.

10. sz. pályaterv, — Szamosi Soós Vilmos műve — építészeti rész, 1500 kor.

3. sz. pályaterv, — Kolozsvári Szeszák Ferenc műve — szobrászati rész, 1500 kor.

27. sz. pályaterv, — Tóth István műve — szobrászati rész, 1500 kor.

24. sz. pályaterv, szobrászati rész, — Vass Viktor műve — 1500 kor.

Mint a bíráló bizottság jegyzőkönyvében olvastuk, a bizottság örömmel állapította meg, hogy «művészgárdánk a legsúlyosabb körülmények között állván sorompóba, nemcsak számszerűleg, hanem a pályatervek művészi becsértékének szempontjából is olyan tevékenységet fejtett ki, mely az eddigi pályázatok magaslatát túlszárnyalja és a magyar művészet becsületére szolgál. Nem hagyhatta a bizottság figyelmen kívül azon körülményt sem, hogy a háború okozta általános drágulás jelentékeny anyagi áldozatokat is követelt mindazoktól, kik a magasztos eszme szolgálatában állottak művészi munkájukkal. E tekintetben teljes méltánylattal a pályázaton résztvett művészek nagy áldozatkészsége iránt, a bíráló-bizottság a maga részéről az «Erzsébet királyné emlékmű országos bizottságához» azon tiszteletteljes javaslatával fordul, hogy a 12., 22. és 26. sz. pályázóktól eltekintve (kik csak tervrajzokat mutattak be s így készkiadásaik a minimálisak voltak) az összes pályázókat 1500 koronát kitevő alapdíjazásban részesíteni kegyeskedjék oly értelmezéssel, hogy minden egyes pályázó művész vagy művésztársulás annyiszor 1500 korona alapdíjazásban részesüljön, ahány különálló pályamunkát mutatott be».

A pályatervet a közönség a városligeti Iparcsarnokban szemlélhette meg. Az «Erzsébet királyné emlékmű országos bizottsága» november 4-én Tisza István gróf elnöklete alatt ülést

Zala György, szobrászművész, (1858–1937).
Szállány Ágnes: Szoborsorok, Budapest köztéri szobrai, 1692–1945.

3 Zala György: Erzsébet királyné szobrának terve, bronz, 30 cm (elfogadott terv), 1919

Művészet, 1987. szeptember, 4-old.

ékmű- és emlékszobor-állítás, a város-
endezési koncepciókba szervesen ízesü-
ő díszítő szobrok, kutak elhelyezése a
parvenü nárcisztikus magamutogatása, a
gazdagság fitogtatása vagy éppen a sze-
génység elkendőzése mellett a szándé-
kok sokféleségét jelzi. A nemzeti létben-
maradásért való küzdelem, eszmék pro-
pagálása és popularizálása, a hatalom
erejének agresszív demonstrálása mellett
akad példa az emlékmegőrzés igényének
őszinte megnyilvánulására is. Természe-
esen ez utóbbi esetben is számolnunk
kell az emlékállítás szándéka és a megva-
ósult mű funkciója közötti ellentmon-
dással, amely minden esetben a szobor-
állítók és befogadók közti konszenzus
hiányát jelzi. Esetenként az ábrázolt sze-
mély olyan szimbólumtartalmakkal gaz-
dagodik, hogy művészileg kérdéses érté-
kű, jelentéktelen művek merőben funk-
ciójuk révén kivételes jelentőségre tesz-

1 Tabáni kereszt, mészkő, 2,4 m, Tabán, Kereszt tér, 1865 (megsemmisült)
2 Izsó Miklós: Petőfi-szobor-terve, bronz, 57 cm, 1874
3 Zala György: Erzsébet királyné szobrának terve, bronz, 30 cm (elfogadott terv), 1919
4 Sidló Ferenc: Nyugat című irredenta szobrának sokszorosított változata, terrakotta, 57 cm, 1921 (A Szabadság téren állott eredeti megsemmisült.)

2

mint előbb, és ha ezek a helyiségek egyenkint kisebbek lehetnek is, mégis teljes mértékben szellőzhetőknek és direkt világításúaknak kell lenniök.

Ha ezekkel a követelményekkel szemben tekintetbe veszszük, hogy maga a rendelkezésre álló hely manap sokkal kevesebb és drágább, mint azelőtt, úgy belátjuk, hogy ma a lakóház alaprajzának megtervezése sokkal bonyolultabb feladat, mint előbb volt, és hogy ennek megoldásával az építész a legnehezebb munkán túl van.

Ha a helyiségeket a legnagyobb gonddal és csupán a célszerűségi igények szemmeltartásával csoportosítjuk egymás mellé, alá és fölé, akkor okvetlenül az eddigiektől teljesen eltérő alaprajz-tipusokat kapunk. Ha ez az alaprajz megvan, helyezzük el a szükséges ajtó- és ablaknyilásokat úgy és oly méretekben, a hogy ezt az egyes helyiségek rendeltetése és fekvése, a bútorok felállítása és sok más egyéb körülmény megkivánja. A dolgozószobák megkivánják a magas oldalvilágitást és azt, hogy a külvilágtól mentül jobban el legyenek zárva. A fogadószobáknál az elzárkózottság már kisebbméretű lehet; a hálószobákban az ablaknyílások az egészségügyi követelmények értelmében mentül nagyobbak legyenek, holott a kisebb mellékhelyiségek természetszerűen kisebbméretű ablaknyílásokkal láthatók el.

Ha az igy teljesen logikus alapon megtervezett alaprajzot helyesen kimért ablak- és ajtónyilásaival, esetleges niveau-differenciáival, egyszerűen és minden hazugság nélkül kifejezésre juttatjuk a homlokzaton, akkor szükségképen az eddigiektől teljesen eltérő képet kapunk, mely a modern lakóházat jellemzi. De egyszersmind szép is lesz még akkor is, ha minden diszitő elemet teljesen kerülnénk is. És hol marad a tagolás, a ritmus? — kérdik tán a régi iskolák hivei. De míg egyrészt még egyáltalában nincs eldöntve, hogy egy homlokzatnak okvetlenül tagoltnak és ritmikusnak kell lennie, addig másrészt az ilyen homlokzat a tagolást nem nélkülözi okvetlenül.

Mert például előbbre vagy hátrább lehet tolni egyes épületrészeket, az alaprajz követelményeinek megfelelőleg, különböző nagyságúra lehet szabni az ablakokat, nyilt és zárt erkélyeket, a kapu fölött kis tetőt lehet elhelyezni és száz más, a szükségtől függő, logikus és szerkezeti aprósággal annyi ritmust lehet egy ily homlokzatnak kölcsönözni, mely ezerszeresen fölér sok renaissance-homlokzat üres páthoszával. És mindenekfölött azt mutatja majd az ilyen homlokzat, hogy téglái mögött emberek laknak és nem sablon-bábok, kiket egész önkényesen, az építőmester mindenkori szeszélye szerint, lehet akár a Palazzo Strozzi, akár a Belvedere tengelyrendszerébe erőszakolni.

Az ily homlokzatnak fődiszét, az emlitett festői elrendezésen kivül, a szerkezet logikus feltüntetése és a maga teljes természetességében alkalmazott anyag szine adja meg. Nem akarom azonban még további diszitő motivumoknak megengedhetőségét tagadni, csakhogy ezeknek a diszitő motivumoknak mindig az legyen a céljok, hogy a szerkezeti funkciók jobban kiemeltessenek. Öncéllá sohasem szabad válniok, a homlokzat szigorú anyagszerűségét sohasem szabad zavarniok.

Természetes, hogy ilyen lakóházakat akkor lehet legjobban épiteni, ha minden házban csak egy család lakik. Világos, hogy ha a ház bérbeadásra épül, már nem lehet oly szigorúan a bennlakók szükségleteihez szabva, mert ezek a szükségletek a mindenkori bérlővel természetszerűleg változnak. Még rosszabb, ha egy és ugyanazon házban több bérlakás elhelyezéséről kell gondoskodni, mert ilyenkor a ház elveszti az individuális jellegét, átlagos tipussá fajul, a mi a művészieség rovására megy.

Fájdalom, Európa-szerte még az utóbbi állapot a rendes, csak Angliában, Belgium- és Hollandiában laknak az emberek többnyire a saját házukban és egyedül. Természetes, hogy a modern lakóháznak legérettebb, legfejlettebb példányait is ezekben az országokban kell keresnünk.

A találékonyságnak, kényelemnek, nyugodt szépségnek valódi gyöngyei azok az igénytelen, majdnem minden díszt nélkülöző kis házak, melyeket a Voyseyk, Baillie Scottok, Harveyk épitenek az angol countrie-ba; modernek a szó legszebb értelmében, a nélkül, hogy csak egy vonaluk is a túlzásnak érzését keltené bennünk. Belgiumban inkább a városi

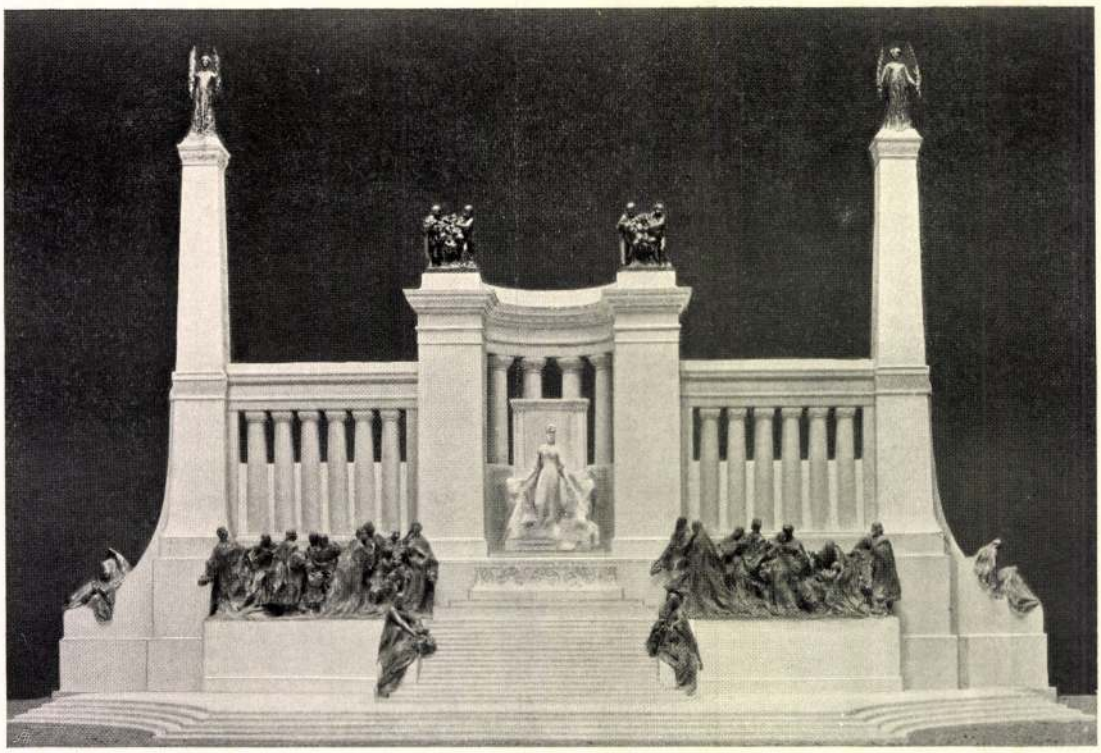

AZ ERZSÉBET-EMLÉKMŰ-PÁLYÁZAT
ZALA, BÁLINT ÉS JÁMBOR MŰVE
TIZEZER KORONÁS DÍJJAL KITÜNTETETT MŰ

lakóház fejlődött ki, Van de Velde, Hankar és legfőképpen Horta kezei alatt. Az utóbbinál néha oly alaprajzi elrendezéseket bámulhatunk meg, a melyeknek leleményességére, művészi elosztására és nagy stilusára még merészebb álmainkban sem mertünk gondolni. Itt a házak külseje is egészen önálló és egészen eredeti felfogást mutat; ama kontár utánzatok révén már csakugyan hirhedtté vált belga stilust, a mely azonban feltalálói és első művelői kezén a legtermészetesebb, legközvetlenebb és legművésziesebb. A homlokzat többnyire nyerstégla, csak a legmarkánsabb szerkezeti helyeken, az ablakszemöldökön, a boltvállaknál díszlik egy-egy faragott kő. Az ablakot egyszerűen vastartó födi, ezt néha finom öntöttvasoszlop támogatja. Az ablakok alatt ívesen kinyuló virágerkélyek kovácsolt vasrácscsal ékesek. Mindez a maga természetességében elegendő a legművésziesebb hatás elérésére. Tegyük még hozzá, hogy a nyilások elosztása változó, a szobának megfelelő nagysága és alakja adja meg ezeknek a homlokzatoknak tulajdonképpeni zamatját. A tulajdonképpeni bérháznak ily elvek szerint való átalakítására még alig ismerek példát, hacsak a párisi „Castel Béranger"-t nem akarjuk annak tekinteni, amely ugyan épp úgy külsejére, mint beosztására nézve elég modern, de korántsem a szó nemesebb értelmében, mert vadabb és kényelmetlenebb dolgot aligha láttam még. Sokkal jobbak Plumet-nek bérházai az Avenue Malakoff-on, nyugodt előkelőségű homlokzataikkal, de az alaprajzok még mindig a párisi normálsablont mutatják.

A kérdés megoldását másként képzelem. Véleményem szerint a modern bérház megoldását úgy kellene megkisérleni, mint több kisebb-nagyobb lakóház konglomerátumát. Az egyes részek egymással lehetőleg kevéssé, talán csak annyiban függjenek össze, hogy a lépcső és az udvar közös legyen. Ekkor a bérházra nézve ugyanazon feltételek állanának fönn, mint a melyeket imént tárgyaltam, de a föladat az egyes lakások egymás mellé vagy egymás fölé helyezése által bonyolultabb és érdekesebb. Egészen jól el tudom képzelni még a bérház

Művészet 1902

másokkal. Azzal, hogy fölsoroljuk munkáit, verseinek tárgykörét, vajmi keveset érünk el. De általában így vagyunk minden szeretettel. Hogy miért szeretjük kedvesünket, pedig őt igazán szeretjük, szintén nem tudjuk kifejezni. Legfölebb efféle semmis mondatot vetünk oda az érdeklődőknek: „Szép szeme van." Ez csak rész az egészből s közel sem okolja meg vonzalmunkat. De hiába beszélnénk róla órák hosszáig is és hiába közölnénk súlyát és testmagasságát is, akkor se magyarázhatnók ezt meg jobban. Ha Aranyról kérnének tőlem ilyen önkényesen-általános vallomást, talán ezt felelném hamarjában: „Ő az, aki csodát művelt anyanyelvemmel". Jóhiszemmel állítom — sok ámulat és sok töprengés után, — hogy még nem volt a földkerekségén költő, aki ennyire fölmagasztosította, megdicsőítette volna azt a nyelvet, melyen írt. Úgyszólván minden lehetőséget kihozott belőle, mely benne szunnyadt, úgyszólván mindenre alkalmassá tette. Micsoda varázsló. Ott, ahol a rímek egy évszázaddal azelőtt még többnyire úgy kongtak, mint a süket kolompok s az ütemek úgy döcögtek, mint a dágványban vánszorgó szekerek, a szavak egyszerre táncra lendültek és a zene emelte az értelmet, az értelem a zenét. Nemcsak friss, közvetlen és népies, hanem elmés, játszi és dévaj is, különös és különösködő, néha bohó, sőt bohócos is, egy nemesen fáradt öreg mester minden barok bájával. 10.000 szót olvastak össze munkáiban a türelmes tanárok — holott egy gyárimunkás egész életesorán beéri 800—900 szóval, — de biztosra veszem, hogyha szavainak nemcsak számát tekintenék, hanem alkalmazásukat, árnyalatukat, színezetüket és hangulatukat is, a maguk helyén, akkor ez a szám legalább háromszorosára rúgna. *„Tavaszi fecskék, dal kedvesi! Jertek el Isten kőművesi! Rakjatok egy fecskefalat: Megpihen a költő az alatt"*. Hallottatok-e ennél andalítóbb zenét?

— Most eszembe jut valami — szakította meg önmagát. — Aranyt a maga korában főkép mint epikust becsülték, mint elbeszélő költőt. *Toldy* egyszer meg is rótta, hogy elforgácsolja erejét „kisebb" költeményekre. 1847-ben ő is ezt írta Petőfinek. „Apróbb bajaim és örömeim nem méltók megénekelésre". Én az „elbeszélő" és „lirai" költészet között nem látok olyan különbséget, mint hajdan láttak s ezt a megkülönböztetést kissé merevnek tartom, hiszen az elbeszélő-költő nem úgy számol be valamiről, mint egy hivatalnok s a lírai költő is gyakran fest, leír. Egy „lírai" költeményben, a „Rachel siralmá"-ban az anyát, aki meggyilkolt magzataival enyeleg, így jellemzi: *„Olykor lehajtja melle bimbait, Csiklándva mintegy alvó fiait"*. Vajjon mi ez: lyra, epika, vagy dráma? Mindhárom együtt, valami egész életre szóló, érzékletes benyomás, talán kép és szobor is. Másutt, egy „elbeszélő"-költeményben Az „első lopás"-ban egy jobbágyot rajzol, aki sovány földecskéjét túrja: *„Tüske, tövis tépi, vad venyige vérzi, Ág akadoz arcán, bojtorján beléköt. Délben a rekedt nap fojtó hevét érzi, Hűs hajnalban hullat fagyos verejtéket"*. Van-e ennél líraibb szólam? Nem a betűrímeket bámulom, melyeket közülünk akárki összerakhat, hanem a szemlélet lelkiességét és vaskosságát, a természetet, mely megelevenül s embernyelven szól hozzánk, mint ember mozog a tüske, a tövis, a venyige, az ág s a nehézkes, kötözködő bojtorján is, mindegyik a maga módján és egyénisége szerint. De még tovább megyek. Nyugodtan nevezhetem drámai tehetségnek is. Kísértetlátó balladái egytől-egyig elvetélt hamleti drámák, a lelkiismeret és önvád apró, gyorsan lepergő drámái. Aztán azt se szabad felednünk, hogy ő teremtette meg legnemesebb drámai nyelvünket is. *Shakespeare*-fordításaiban, melyek fölérnek megannyi eredeti alkotással. Hogy dobognak és toporzékolnak itt a mondatok. Hamlet a szellemjelenet után arra kéri barátait, hogy amit láttak, ne beszéljék el senkinek. Ezt leleményes tömörséggel így fejezi ki Arany: *„Vegyétek észre, ámde nyelvre nem"*. Szavaink ősi gyökerét érezzük.

— Nem, nem — dobbantott idegesen. — Ilyen költő csak költő. Nem lehet őt se lírainak, se elbeszélőnek, se drámainak nevezni. De egy bizonyos. Az utóbbi évtizedekben mindinkább lírai megnyilatkozásait bámuljuk, azokat keressük még elbeszélő műveiben is s fáj nekünk, hogy Toldy tanácsának ellenszegülve még jobban „nem forgácsolta el magát". Mit adnánk most ilyen forgácsért, egy ilyen aranyforgácsért. Ma az „Őszikék" az a könyv, melyet alvópárnánk alá dugunk. A „tamburás öregúr", a mi költőnk, az, aki pályája végén a Margitsziget tölgyfái alatt céltalanul, gátlás nélkül, közönségre, nyomdafestékre nem gondolva irkált „kapcsoskönyvébe" a halálfélelemről, a szivarjáról, az élet haszontalanságáról, az öreg pincérről, a Margithíd öngyilkosairól, a rikkancsról — akkoriban még „hírlap-áruló" volt — s a pesti ligetről. Szent év nekünk 1877, mert ekkor kapott bele az Őszikék-be s áldjuk „rövid vénasszonynyarát". Itt — amint Gyulainak vallotta — „élményeit, panaszait, öreg napjai apró emlékeit" jegyezte föl. Beteges panaszok, apró emlékek? Minden egészséges és nagy, ami őszinte és személyes. Csak az közkincs, ami egyszer igazán egy ember kincse volt csak az a közügy, ami egyszer igazán magánügy volt. Ebben a csodálatos gyűjteményben van a „Vörös Rébék", a „Tetemrehívás", a „Tölgyek alatt" s egy dal, egy égig nyiló feledhetetlen dal, melynek sorai mintegy a szívből sikoltanak fölfelé: *„A lantot, a lantot Szoritsd kebledhez, ha jő a halál..."*

— Igen — eszmélt föl — most ötven éve, hogy meghalt. Ez a félszázados évforduló alkalom rágondolni azoknak, akik nem mindig gondolnak rá. Ezért ünnep. Én — bevallom — nem érzem ezt a meghatottságot, mert különben is rágondolok. Össze vagyok szőve-fonva szavaival, verseivel, melyek közül sokat könyv nélkül is tudok s alig múlik nap, hogy el ne tünődnék azon, vajjon járt-e ott, ahol én járok, vajjon olvasta-e azt a könyvet, melyet véletlenül forgatok, vajjon mit szólna ehhez, vagy ahhoz a dologhoz, melyet elém vet az élet? Így hétköznapjaim is ünnepek. Azt érzem ünnepnek, hogy valaha itt volt s ránk hagyta munkáit, melyek nélkül szegényebbek volnánk.

— Halála époly kevéssé regényes, mint élete, — állapította meg. — Már régóta betegeskedett. Fülzúgás,

Erzsébet királyné emlékművének leleplezése. A szertartás az emlékmű előtt, amely Zala György és Hikisch Rezső alkotása

Arany János

— 1882—1932 —

Irta: **Kosztolányi Dezső**

— Arany János — mondotta a költő — Arany János. Micsoda bűvös név. Milyen szerény és milyen önérzetes. Milyen tartalmas és milyen tündöklő is. Milyen komoly és milyen dallamos. Van-e ennél gyönyörűbb név?

— Nincs név, mely versenyezhetne véle, — tette hozzá. — Maga ez a név, puszta megjelenésében, külső idomában, zenei összetételében is csodája az aránynak, a kellemnek, a tiszta egyszerűségnek és bátor eredetiségnek. Nem az a fény téveszt meg engem és kápráztat el, mely mögötte ragyog, nem az a dicsőség, mely hozzátapad. Ha az országút porában lelném, elhagyatva, mint egy patkót, odadobva és ismeretlenül, akkor is fölemelném és magasba mutatnám. Lágyan fénylik, mint az őszi verőfény nehéz aranya s amikor leejtem, egyéni, utánozhatatlan hangján cseng, mint a fémek királya, minden korok bálványa, a pompa, a tökély, a gazdagság jelképe, melyet nem fog rozsda. Hódító nemességében úgy beszél, mint az érettség, bölcseség és igazság. Rozsdátlan, ősrégi, királyi név, melyet az irodalmi tőzsdék árszökése és árbukása, a papírbankók ingadozása nem érinthet soha. Üdülés hallani a fülnek. Aki hallja, megnyugszik, elpihen, mosolyog, mintha titokban kincset kapott volna. Balzsam és gyógyulás kimondani is. A száj nyomban érzi édességét és zamatát, mely a tokaji aszúszőlőjéhez hasonlít s addig mondja-mondogatja, míg maga is aranyos nem lesz tőle, mint annak a szája, aki sok aranyvégű egyiptomi szivarkát szívott el.

— Hogy mit szeretünk egy költőben — tünődött — azt fölöttébb nehéz megértetnünk

Erzsébet királyné emlékművének leleplezése. Zala György szobra az emlékmű belsejében

Levelek hullása idején...

Az asszony hite

— Elbeszélés —

Irta: **Dánielné Lengyel Laura**

— Én Uram és parancsolóm, — kezdte Seherezáde, míg leült szultánjának lába elé, — hadd feleljen a te szegény szolgálód a kérdésre, melyet tegnap hajnalban adtál föl neki. Derengett már a világosság az ablakon és mint kegyesen tudod, én Uram, a te rabszolgálódnak ilyenkor távozni kell. De ha fenséges parancsod másképpen nem rendelkezik, felelek most a kérdésre, melyet az én méltatlan személyemhez intéztél.

— Azt mondottad legdicsőbb és legnagyobb hatalmú padisah, hogy tulajdonképpen az lenne a világ legokosabb embere, aki meg tudná magyarázni, mi is hát az, ami a dicső hatalmú férfiembert a gyarló, hitvány, gyönge, asszonyi állathoz köti? Hogy merészelnék én, — kit csak a te dicső akaratod tart életben estétől hajnalig és sohasem tudom, hogy az éjszakának, mely reámköszönt, jön-e virradatja, — hogy merészelnék én arról a kérdésről csak beszélni is, melynek megfejtését bölcseidtől hiába várod, én Uram? Én a te méltatlan és nagylelkűen megtürt szolgálód, csak egy mesét szeretnék elmondani, ha kegyelmed engedelmet ad erre nekem.

A padisah bólintott és az asszony tovább beszélt.

— Mi hát az, ami a dicső, hatalmas férfiembert az asszonyi állathoz köti?

— Az asszony szépsége? Nincs ennél mulandóbb, hervadandóbb, változóbb valami. És tudjuk-e egyáltalában, mi a szép és mi a rút? Nem láttunk-e fertelmes asszonyszemélyért kincseket, egészséget, életet, sőt tisztességet, becsületet áldozni, mivelhogy akadt férfiember, kinek szemében ő volt a legszebb. És nem állítják-e sokan, hogy nincs is asszonyi szépség, csak férfiúi vágy van, mely királyi tündérpalástot borít a nőre, akit szíve megkíván.

— A vagyon? A rang? Nem méltó a férfinévre, aki asszonytól, asszony útján várja boldogulását.

— A gyermek? Az élet csíráját férfinek ajándékozta Allah és gyermeket kaphat minden egészséges fiatalnőtől. Hát akkor?

— Allah irgalmazzon nekem és ne engedje meg, hogy akkora vakmerőséget merjek elkövetni, hogy feleljek egy kérdésre, mire bölcseid és tudósaid nem találnak választ. Én csak Seherezáde vagyok és elmondom minden éjjel mesémet, hogy irgalmad meghagyja életemet és szabad itt lábaidnál ülve beszélni.

— Hallgatlak, Seherezádé, — mondta komoly, mély hangján a szultán és szemét le nem vette az asszony arcáról. — Beszélj.

*

— A mi Urunk és Prófétánk: Mohamed in Abdullah, mint bölcseséged jól tudja, tevehajcsár volt egy Kadisah nevü özvegyasszony házában. Az asszony rút volt, félszemű és ragyás s hozzá még sokkal idősebb, mint az ifjú hajcsár, ki tevéire vigyázott.

— És mégis ezt a Kadisah nevű asszonyt vette

el a prófétánk, ki a világosságra vezető útra terelte az igazhitűek lelkét. Elvette feleségül az öregedő, csúf Kadisáht és ettől kezdve nem őrízte többé a tevéket, hanem elmélkedett, gondolkozott, mert Allah mindenható akarata erre választotta őt ki.

— És egy napon eltűnt a pusztába. Mikor pedig előjött, csak annyit mondott Kadisáhnak: „Asszony, megvilágosodott előttem az igazság, melyet ezentúl hirdetni fogok. Te fogod, íme, először hallani azt az én szájamból: „Allah az egyetlen igaz Isten és Mohamed az ő prófétája!"

Kadisah pedig leborult a földre, megcsókolta férje lábait és mondta: „Allah az egyetlen igaz Isten és Mohamed az ő prófétája!"

— Aztán a mi Urunk és prófétánk elindult diadalmas útján és hirdette Allah tanait. Hirdette az igaz lelkeknek szép és bölcs szavakkal; a keményeknek és megátalkodottaknak éles karddal és gyilkos szablyával. Allah nevében tanított, harcolt, küzdött, hódított, míg teljes és tökéletes nem lett az ő diadala és semmi ármány és semmi rontás erőt nem vehetett rajta.

— Diadalmas útjában pedig, — mely oly magasságokba vitte, hová más halandó soha el nem tudott jutni, — elveszítette Kadisáht. Egyedül maradt.

— Meggyászolván pedig a jó feleséget, új asszonyt vitt be a sátrába, egy hatalmas sejknek a leányát, a 16 éves csodaszép Hanumot, ki gyermekekkel ajándékozta meg. De az új asszony ragyogó arca és a gyermekek édes kacagása között is gyakran maga előtt látta Kadisáht. Ilyenkor elborult a szeme és hallgatott. Elküldte maga elől a gyönyörű Hanumot, kiparancsolta a gyerekeit, Kadisáhra gondolt és gyászolta őt szívében és lelkében.

— Hanumnak pedig nagyon fájt férje elborult szeme. Az asszonyi állat, — én Uram és hatalmas szultánom, — tud hallgatni, ha forró szurokba főzik, vagy tagjait a hóhér egymásután lemetéli, de nem bír hallgatni akkor, ha érzi, hogy valaki más is helyet foglal ura szívében, ő mellette.

— Az, hogy a másik asszony évek óta halott, az nem vigasz, csak szomorúság. Mert felette nehéz dolog — óh dicső ábrázatú padisah — olyan szívekkel versenyezni, melyek nem dobognak többé.

— És mondotta egy este Hanum az ő urának, „Folyton Kadisáht siratod Uram, pedig ő egy tevehajcsár özvegye volt és én a sejk leánya vagyok. Ő öreg volt — s mint mondják, — himlőhely rútította el az arcát, én, te magad mondottad ezt sokszor, kellemes ábrázatú vagyok. Ő özvegy volt, mikor feleségül vetted, én leányként jöttem be a te sátradba. Ő meddő maradt, én gyermekeket szültem neked. Kedvesebb hát a te szívednek Kadisah, mint amilyen én vagyok?"

— A próféta pedig feleségére nézett és az asszony remegve sütötte le tekintetét és összekulcsolta kezét. Pedig az ura nem bántotta, nem szidta, csak ennyit mondott neki: „Allahra mondom, aki látja lelkemet, hogy Kadisah mindennél kedvesebb volt előttem. Kedvesebb, mint te és a gyermekek, kiket szültél nekem, merthogy ő volt az első, aki hitt és bízott bennem."

— Aztán megfordult és kiment a sátrából és egyedül hagyta a zokogó asszonyt, ki előtt ebben a pillanatban világosodott meg az igazság, hogy a férfiembernél szépségnél, ifjúságnál, gyermeknél, szerelemnél mind-mind többet ér a hit, mivel az asszony körülveszi. A hit abban, hogy ő a legelső minden férfiember között. Amelyik asszony ezt éreztetni tudja a férfival, az öröklakást épít magának az ura szívében, lelkében. Mert ha teherhordó az ura, vagy Allah egyetlen igaz prófétája, az asszonynak mindig bízni kell benne. Az asszony hite emeli fel olyan magasságokba, hová különben soha el nem tudna jutni.

*

Seherezáde elhallgatott és lehajtotta a fejét.

A padisah lehajolt a lábainál fekvő asszonyhoz, merthogy a szemébe akart nézni.

Az asszony sötét szeme pedig tele volt megrendíthetetlen hittel és bizalommal.

A szultán vaskeze, amint Seherezádé szemébe nézett, lassan remegni kezdett és remegett ez a hatalmas kéz akkor is, mikor az asszony kékesfekete haját lassan végigsimította.

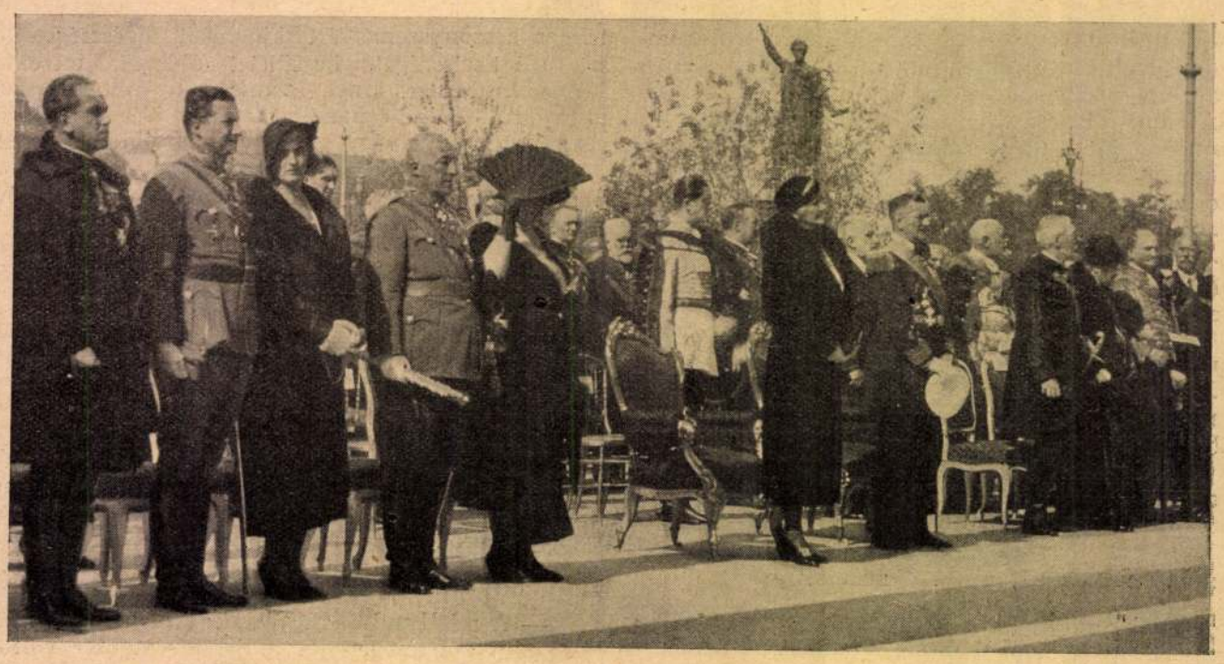

Erzsébet királyné emlékművének leleplezése. A Himnusz. A középen a kormányzó és felesége. A kormányzói pár jobbján: Auguszta királyi hercegné, József királyi herceg, Anna királyi hercegné, József Ferenc királyi herceg, Albrecht királyi herceg. A kormányzói pár balján: Károlyi Gyula gróf, a lemondott miniszterelnök, báró Wlassics Gyuláné, báró Wlassics Gyula

Uj Idők 1932. XXXVIII. 40.

csak arra ébredt, hogy rövid pár év alatt olyan művészcsoport fejlődött a Vígszinház falai közt, melynek alkotásai nemcsak az egyesek kiválósága, hanem összjáték tekintetében is feltétlen elismerésre szereztek érdemet; s hogy az a szinház a komoly műfajt is jelentékeny sikerrel műveli. Ott pezsgő élet, előretörés, ambiczió — s itt még mindig az a tévhit, hogy maga a hagyományos tekintély is biztosítja az elsőséget.

Ebből ki kellett ábrándulni s ma már meg is állapítható az üdvös fordulat. Nincs többé aluszékonyság. Mozgalom váltotta fel a nyomott hangulatot. Talán egy kissé sok is a jóból, hogy sűrűn követi egymást az újdonság, mert szerepe lelkiismeretes tanúlmányozására csekély időt enged a művésznek, de hát a mozgékonyság az életre keltésnek egyik első eszköze. A későbbi idők tapasztalata leszűri majd abból a maradandót, a mit az élet pezsgése fölvetett.

Az irányzat ellen se lehet kifogás. Ezúttal csakis a külföldi termékeket értem. Azoknak léhaságai rontottak a Nemzeti Szinház jó nevén legtöbbet. Hogy csak a most folyó téli évad ujdonságaira tekintsek, sorrendben ezek a nevek merűlnek föl előttem: *Ibsen, Hauptmann, Sudermann, Brieux, Capus* és *Shakespeare*. Hát itt csak egy a kivető. A *Capus* neve nem illik ebbe az előkelő társaságba. Az ő üres, léha «Szerencsé»-je, harmadrangú szinházak nézőterének szórakoztatására való. Csakhogy nem a Capus adja a műsor jellegét, hanem a többiek. Azok mindegyike eszmét képvisel. Műveik léleknemesítők, gondolkodásra ösztönzők és oktatók. Mellékes kérdés, hogy tartós vonzerő jár-e nyomukban. A fő, hogy a Nemzeti Szinház saját különleges egyénisége hivatását szolgálja általuk.

Ibsent nemcsak szűkebb hazája tekinti géniusznak, hanem az egész szellemi világ; Hauptmann és Sudermann pedig s különösen az előbbi a német irodalom újabbkori zászlóbontóinak legtehetségesebb képviselője. Ibsen költői látásával s érzékével a betegesen finom idegzetű emberek lelki világába vezet. Hauptmann az alsóbb rétegek, a munkásosztály nyo-

van a kellő művészi erő is. Megfér annak keretébe a tragédiától a bohózatig mindaz, a mi nem az érzékek, hanem a lélek szolgálatában áll. Amazt úgyis bőségesen ápolja a zugkávéházak fojtó légköre. Egyetlen jogosúlt, köteles czél, hogy mindazt kiküszöbölje köréből a Nemzeti Szinház, a minek ezzel a mételylyel a legcsekélyebb közössége van.

okvetlenül el kell vinni őt a Tanácsba. Ismeri lelkületét. Sima ügyességgel azt hálózza körül: «*Calpurina roszat álmodott: Azt, hogy szobrodból vér szökelt s hogy abban pár ember örömmel fürdette kezét. Hisz ez nem rosz. Az annyit jelent, hogy éltető vért színak belőled az emberek. Aztán meg gyöngeségedül is vehetné a Tanács, hogy elhatározásodra felesé-*

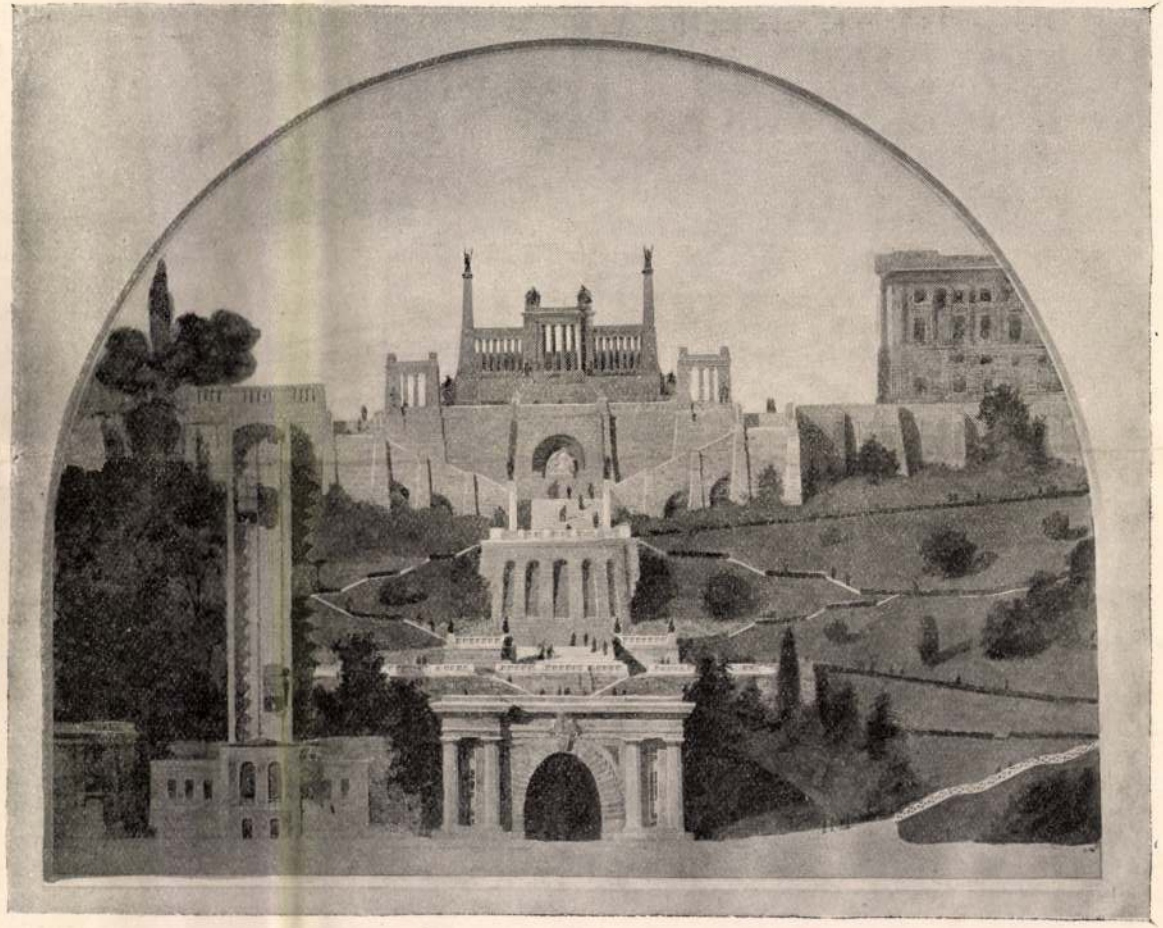

A VÁRHEGY ÉS AZ EMLÉKMŰ A LÁNCZHÍDTÓL NÉZVE.

AZ ERZSÉBET-SZOBOR PÁLYATERVEI. — Zala György, Bálint és Jámbor pályatervei.

Vas. Ujs 1902. 116. l.

megbolondítottak érte. Ő is mindent megtett nekik, a mit kivántak. Már persze a mit lehetett, mert a kis zsarnokok sok mindenfélét kivántak.

— Fordítsa föl az asztalt, Fili bácsi.

Fili bácsi fölfordította. Tetszett nekik a fölfelé meredt négy lába.

— Fordítsa föl a tálat.

Fili fölforditotta a tálat és mind kipotyogott belőle a sok ropogós cseresznye. Uccu rohanjatok rá! . . . A ki kapja, az marja.

A mama haragudott, zsörtölődött.

— Fordítsa fel most már a mamát is, Fili bácsi.

Csitt, ti kis gézengúzok. Nem látjátok, hogy a mama milyen szomorú.

Tényleg hallgatag volt egész nap, alig szólt egyet-kettőt gazdasági ügyben Filivel, ha kérte, hogy nézzen utána ennek, annak. Egyébként közömbösen, érzéketlenül czipelte az egyik nap nyügét a másik után. Gyakran sirt ott is, a hol nem látták. Hát semmi az, majd kiolvad, majd beszédesebb lesz, de még nagyon új a fekete szoknyája.

Fili ezalatt megszokott Szalánczon. Úgy tetszett neki, mintha az egész világ megváltozott volna és a nap folyton sütne. Olyanformát is is érzett, hogy valami nagy dolognak kell történni. A levegőben lebegett. A természet is előkészült rá. Falevelek zúgták a parkban, virágok lehelték, madarak csipogták, sőt még a macska is sejtett valamit, mert a sárga szemeivel sokszor vetett egy-egy kémlő pillantást, hol a Filire, hol a szomorú asszonyra.

Hanem elmúltak hetek, havak és az asszony szomorúsága nem enyhült, hidegsége, közönyössége megmaradt. Fili türelmetlen kezdett lenni. A nagy jelenet nem akart bekövetkezni. Olyan volt az az asszony, mintha meg volna fagyva. Pedig de szép még, ejnye, de szép még.

asszonykat. Nagyon szellemesen tudott csevegni, meg is nevettette egyszer Liszkaynét. Fili még örült neki.

Hát még sincs végkép befagyva, — jelezte nagy örömmel a nótáriusnak, a kivel a réten találkozott.

— A kigyó mindig kienged, — felelte a nótárius.

E közben azonban nagy dolgok estek a külvilágban. A nagy pört, melyet még a konziliárius idejében és támogatása mellett kezdtek a rokonok Esterházy ellen, megnyerték, a legfelsőbb bíróság odaitélte a hatezer holdas Holyánka-pusztát, valahol a pokolban, Ugocsa vármegyében.

Nosza összeűlt a nagy családi tanács öreg Rédeky Gábor uramnál, disponálni a birtok felett.

Némelyek a felosztás mellett kardoskodtak, mások az eladást tanácsolták, de a többség előtt a familia jövendő nagysága és ragyogása lebegett. Hagyassék a birtok közös családi uradalomnak. Valamely családtag gazdálkodjék benne és levonva a saját fáradsága díját, az évi jövedelmet ossza fel a rokonok közt az örökösödési arány szerint.

Elfogadták nagy többséggel.

— De most már ki menjen oda gazdálkodni ?

A tekintélyes Vajda Pál emelt szót.

— Én Lengyel Fülöpöt ajánlom. Az ő apja taszította be perünket jó kerékvágásba. A hála is valami, de különben is Fili rokonunkra fér rá a legjobban; legyen úr öreg napjaira.

Nem volt ellene egy hang sem. Úgy van, helyes, jó lesz a Fili. Pedig mindenki tudta, hogy nem lesz jó. Rossz gazda lesz, de mindegy, legyen egyszer úr már a Fili.

S a mint szokás ilyen nagy eseménynél,

zetre, de intő jele anuak is, hogy nemesítő irányra szomjazik a közönség. A darab hetedik előadását néztem meg. Telt ház fokozódó érdeklődése követte annak minden mozzanatát. Az előadás főérdekessége első sorban maga ez a közönség. Legyünk őszinték és valljuk meg, hogy évekkel ezelőtt a lehetetlenségek sorába tartozott, hogy pár hét leforgása alatt hétszer ismételjék meg Julius Caesart. Évente néhányszor került elő s akkor is az úgynevezett mérsékelt árú ifjúsági előadások számát szaporította; egy évtized óta pedig csakis híréből ismeri azt a Nemzeti Szinház.

Tévedés lenne kizárólag annak javára róni a fordulatot, hogy magasabb színvonalon áll az előadás. Nincs az akkor és a most között lényeges különbség. A tíz év előtti Nemzeti Szinháznak «Julius Caesar» tolmácsolására ép úgy megvolt a maga művészi ereje, mint a mostaninak, sőt részletekben magasabbat is alkotott; de egészben véve vontatottsággal ment a dolog. Hiányzott a közönség együttérzése s magára maradtan, szükségszerűleg lanyha munkát végzett a szinész. Ma nőttön nő a kapcsolat s ezen a nyomon, összeségében jobb az előadás a réginél; mi már a vezető kéz érdeme.

Vajjon hogy állitotta helyre az együttérzést a szinész és közönség között? Nem a régit alakította át, hanem újat teremtett magának. A régi megszokta a rendes táplálékot; nem találta meg és másutt kereste azt. Most pedig az az elem kezdi felváltani, a melyiknek ízlése tisztább italra szomjazik, melyből azonban csak hébekorba öntöttek neki. Pedig érdemes ezzel a társadalmi réteggel különlegesen számolni, sőt a Nemzeti Szinháznak, mint állami intézménynek egyenesen ez a kötelességszerű feladata; fölvirágzásának pedig egyetlen biztos alapja. Mennél erősebben ki tudja domborítni azt a jellegét, hogy úgy a darabok megválasztása, mint a játékmodor tekintetében a finom izléssel párosúlt nemes irányzatnak öntudatos és következetes czélja vezérli, annál biztosabban megnyeri a főváros hétszázezer lakójának azt a nagy elemét, a mely eddig egyenesen visszahúzódott minden szinháztól.

AZ ESŐ DALA.

Richepin János.

— Halld csak! — szólt az eső, —
Hallgasd csak énekem',
Pergő gyöngy-énekem'. —
S a gyöngy-dalú eső
Ezt dallá énnekem:
— Én nem vagyok gonosz!
A vetést növelem!

Ne búsulj, édesem,
Ki bolygasz éhesen
És rád száradt a bőr!
Áztat, úntat vizem?
Megfagy benned a vér?
Áldj inkább! én teszem,
Hogy olcsó a kenyér.

Ha mindig kék az ég:
A fű szomjan kiég,
S a rozsnak az halál.
Ha rossz az aratás,
Ha üres a kalász,
A fösvény pór előz:
— «Dögölj meg! úgy se kár!»

De ha Április borúl
Rozsdás az ég alúl
S átáznak földjei,
Meglágyúl a paraszt,
Iszákod elveszi,
S szól: «Anyjok! töltsd meg azt,
Tetézve rakd teli.»

— Halld csak! — szólt az eső, —
Hallgasd csak énekem'.
Pergő gyöngy-énekem'. —
S a gyöngy-dalú eső
Ezt dallá énnekem:
— Én nem vagyok gonosz,
A vetést növelem.

Zempléni Árpád.

A DOLHAI RÁKÓCZI-ÜNNEP. *Mauver Mór amateur fölvétele.*

nak a községházán megtartott ünnepélyes gyűlése követte, melyen az emléket a törvényhatóságnak átadták.

Ezután az emlékoszlopnál hangzott el több hazafias beszéd és dal. Közben a Teleki-kastély kapuja fölötti bástyáról megszólalt a tárogató és a nép áhítattal hallgatta a régi, szép kurucz nótákat.

Minden beszéd után egy-egy díszes koszorút helyeztek el az emlékművön. Dolha község koszorúját *Demjanovits* címzetes kanonok tette le.

A beszédek közül különösen nagy hatást tett a népre *Balog* Mihály püspöki vikárius beszéde, melyet rutén nyelven Rákóczi szabadságharczáról tartott és a melyben [illegible] szavakkal ecsesekre, eljegyzett leány menyasszonyokat nézeget.

Ezzel az előleges czeremóniával tehát maga az udvar is némi szerepet visz az Akli esküvőjénél, a mi nagy szenzáczió a loyalis birodalmi városban. Az utczákat és a templomot el fogja lepni a közönség, rosz élczeket és szójátékokat fognak gyártani a kávéházakban és a söröző helyeken az elmés bécsiek. Magának a császárnak is gyengéje volt az ilyen hatásos scénák rendezése, melyek a nép fantáziáját csiklandozzák, Csak a fa rügyezik ki magától, de a népek szivéből a szeretetet harapófogókkal kell ki-

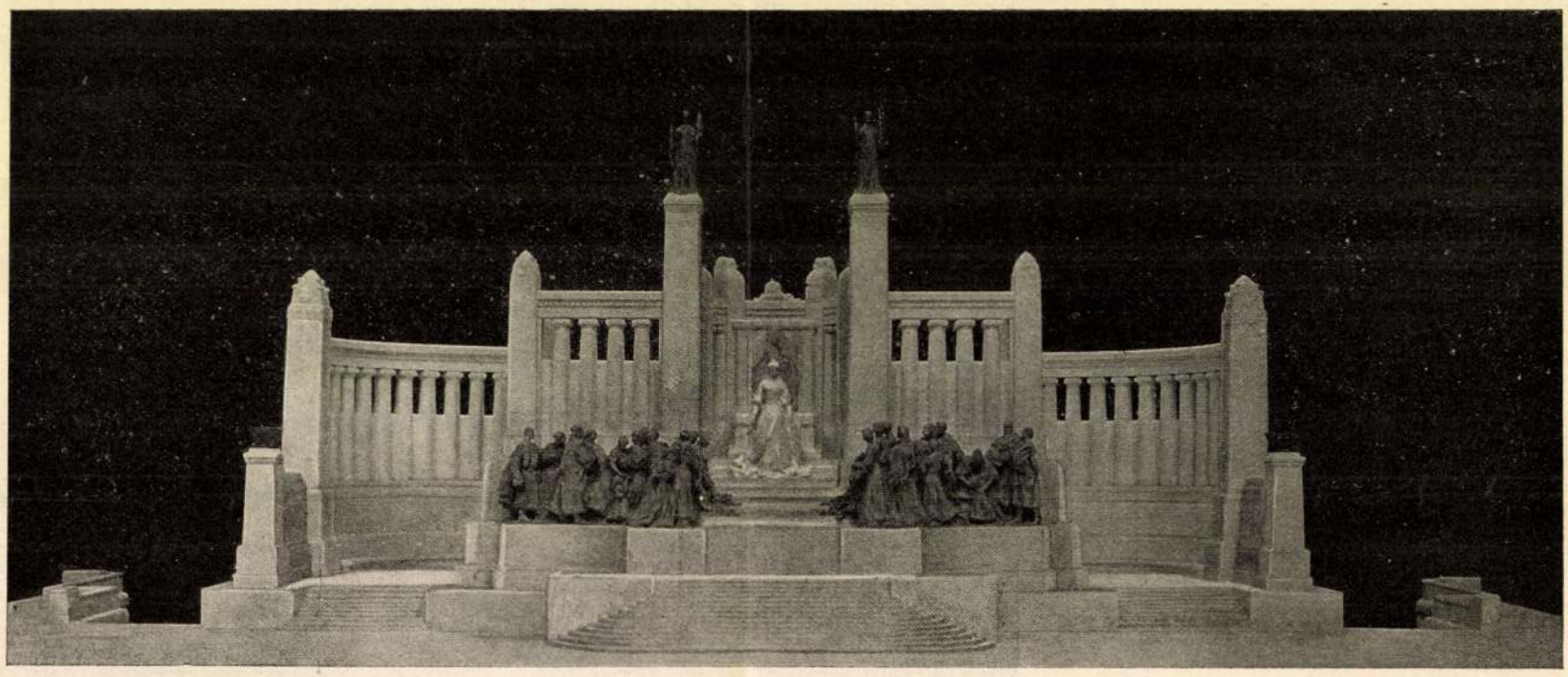

ZALA GYÖRGY — BÁLINT ÉS JÁMBOR PÁLYAMŰVE.

ságba, figyelme mindenre kiterjedt. Egy udvari kurirt menesztett Nagy-Szőllősre Ráthonyihoz, a ki a vaskorona-rend harmadik osztályú keresztjét vitte és egy rózsafa-szekrényt valamely ajándékkal.

Egész Nagy-Szőllős lázban volt, Ráthonyi István viczeispán uram az izgatottságtól remegve nyitotta ki a ládát, körűlállva azt szent áhitattal a megyei tisztikar és a családtagok. Azt hitték, az Aladin mesebeli kincsei vannak benn felhalmozva, de milyen nagy volt a meglepetésük, mikor végre a tömérdek selyempapiros közűl, a mibe be volt göngyölgetve, kihámozódott a Ferencz császár carrarai márványból faragott

okmányokat. Türelmetlenűl nézegette az óráját, míg végre behozták és aláírta.

— No, most már jöhetnének.

Bement a királyné lakosztályába és szokása szerint közölte vele éjjeli álmát, a mit a királyné is rendszerint viszonzott. (Mert akkoriban még álmodtak az emberek.) Úgymond, megjelent előtte a megboldogúlt Kovács ezredes és így szólt hozzá: «A másvilágról jövök, hogy fölségednek gyermekem iránti jóságát megköszönjem.»

«Úgy, és mi ujság a másvilágon?» — kérdé ő.

«Semmi különös, — felelte az ezredes, — csak annyit jelenthetek fölségednek, hogy az

maradt gyümölcstelen a hazára nézve, mert egy új uniformis-gombot fundált ki, a mit a Splényi-ezred egyenruháján kiván legelsőbben bemutatni s még ma hozzá fog a kivitelhez udvari ötvösével. Ezekről beszéltek s a felséges asszony bizonyos megelégedéssel és büszkeséggel pihenteté szemeit a hosszúkás koponyán, melyben az emlitett gomb eszméje forr, midőn a kamarás jelenté, hogy a vőlegény és menyasszony immár a kék teremben vannak, kegyes kihallgattatást kérve Ő Felségeiktől.

— Menjünk Ludovika és te is Luiza — szólt a császár élénken — és legyetek kérlek nyájasak iránt uk. Hiszen minden ember egyformán

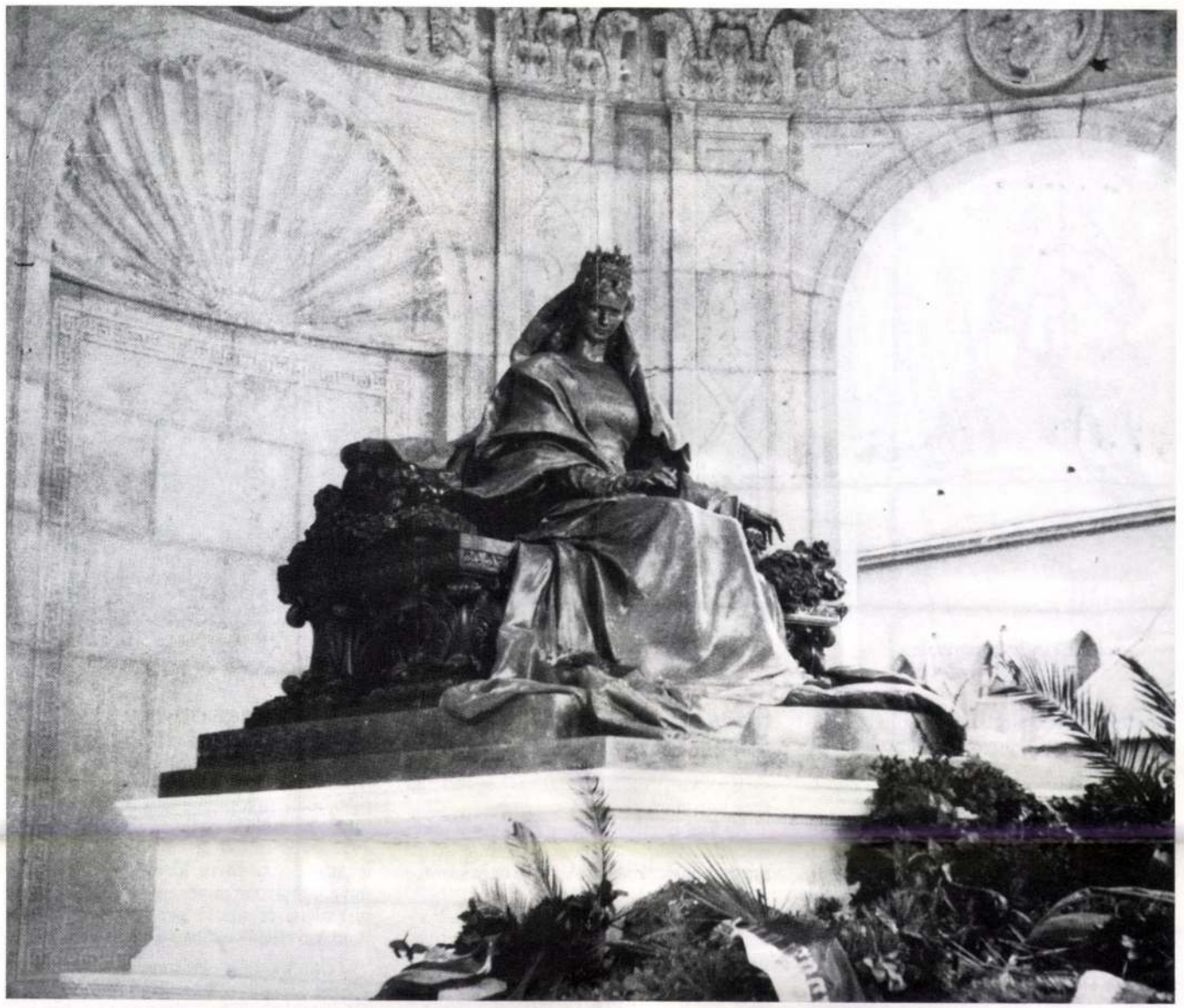

Erzsébet királyné régi-új szobra

Szemben a régi, pesti helyével, az Erzsébet híd budai oldalán, egy kis parkban újra látható Erzsébet királyné szobra, rajta azóta is virág, nemzetiszínű szalaggal átkötve. Mert a magyarság mindig tisztelte a szerencsétlen sorsú királynét, s emlékét rokonszenvvel őrzi ma is. A megbecsüléshez, szeretethez már az is elég volt, hogy Erzsébet nem szerette Bécset, a Habsburgokat s férjét, Ferenc Józsefet sem.

A Wittelsbach családból származó Miksa bajor herceg lánya 1854. április 24-én tartotta esküvőjét unokatestvérével, Ferenc Józseffel, Bécsben. A csaknem polgári környezetben nevelkedett, szabadabb, demokratikusabb élethez szokott fiatalasszony börtönnek érezte a Burgot, nem értett szót anyósával, Zsófia főhercegnővel, aki egyben nagynénje is volt, s az 1860-as évektől kezdve, ha csak tehette, külföldön tartózkodott. Egyre közelebb került viszont a magyarsághoz, megismerte történelmünket, gondolkodásmódunkat, sőt, nyelvünket is. 1855-ben járt

ZALA György Budapest, 1987/8.

Erzsébet önarcképe 16 éves korában

Erzsébet királyné 1870 körül Benczúr Gyula festménye

A királynő arcképe

először nálunk, attól kezdve mindig felüdülést jelentett számára a magyarországi — különösen a gödöllői — látogatás. Nagy tereplovaglásokon szívta tele magát életerővel.

Környezetében is voltak magyarok: társalkodónője, Ferenczy Ida a legismertebb köztük, de ugyanúgy a hírlapíró Falk Miksa, akitől magyarul tanult és még sokan mások. Erzsébet a maga lehetőségei között igyekezett hazánk javát is szolgálni, segítette a kiegyezés ügyét, nagyon tisztelte Deák Ferencet. 1898. szeptember 10-én, amikor egy anarchista halálosan megsebesítette a Genfi-tó partján ezt a sokoldalú, tehetséges, önállóan gondolkodó, cselekvő, vonzó asszonyt, a mellette álló egyetlen kísérő is magyar volt: Sztáray Irma.

Nem véletlen tehát, hogy már halála évében, 1898-ban kimondta az országgyűlés: a királyné emlékére szobrot kell emelni Budapesten. A döntés gyors volt, a megvalósítás annál lassúbb, nevezhetnénk nevetségesnek, botrányosnak is.

A költségekre országos gyűjtést indítottak. 1900 januárjára egymillió 444 749 korona gyűlt össze, ami időközben egymillió 676 062 koronára szaporodott. A pályázatot, amelyen magyar állampolgárságú művészek vehettek részt, 1901. február 24-én írták ki, 1902. január 22-i határidővel. A bírálóbizottságnak számos hazai és külföldi művész — például a New York-i Szabadságszobor alkotója, Bartholdi — volt a tagja. Az első, második és a harmadik díj összegét tíz-, hat-, illetve négyezer koronában állapították meg. Tizennyolc pályamű érkezett be, de a bírálóknak egyik alkotás sem tetszett, eredménytelen maradt a pályázat. A legtöbb szavazatot kapott pályázók műveit azonban megvásárolták. (Zala György, Strobl Alajos, Telcs Ede és Fadrusz János művét.) Így az első pályázat költségei a vásárlásokkal, tiszteletdíjakkal együtt 80 ezer koronára rúgtak.

Az újabb pályázatra huszonöt mű érkezett, de a zsűri egyiket sem tartotta alkalmasnak kivitelezésre. Ám akkor is számos alkotást megvásároltak.

Közben múlt az idő, kitört az első világháború, de az országos bizottság újabb, szűk körű pályázatot hirdetett meg. Györgyi Dénes, Lajta Béla, Pongrácz Szigfried, Róna József, Szentgyörgyi István, Telcs Ede és Zala György kapott meghívást a pályázatra. Végleges döntés azonban most sem született, habár a szoborra összegyűjtött összeg kezdett megcsappanni. Újabb gyűjtés nyomán, újabb pályázat, amelynek határidejét 1919. március 1-jére tűzték ki. (Elgondolkodtató, mire jutott idő, energia az összeomlás, a forradalmak nehéz, zűrzavaros idején!) Öttagú bírálóbizottság alakult, melynek elnöke gróf Andrássy Gyula; tagjai: Gerster Kálmán dr. és Hültl Dezső építész, Bezerédi Gyula és Strobl Alajos szobrász. A bizottság egyhangúlag *Zala György* szobrász és *Hikisch Rezső* építész művét fogadta el, a díszítő elemek elkészítésével pedig *Szabó Rezsőt* bízta meg. A szerződést 1922. június 10-én kötötték meg Zala Györggyel a kivitelezésre — a késlekedést itt bizonyára a történelem okozta —, a szobor 1924 őszére készült el.

Egy köztéri szobor akkor igazán szobor, ha felállítják. Zala György művét azonban nem tudták elhelyezni — elsősorban pénzügyi okokból. A korona értéke rohamosan romlott, a pénzalap megmentése érdekében a rendelkezésre álló összeget ingatlanokba fektették be ugyan, de így is el kellett halasztani a szobor felállítását. 1931-ben került az ügy újra napirendre. Mivel a piaristák régi épületét lebontották, a szobor helyéül a Belvárosi-plébániatemplom melletti Eskü teret jelölték ki. Az ünnepélyes felavatás végül is 1932. szeptember 25-én megtörtént, ezzel lezárult Erzsébet királyné szobrának ügye, amely harmincnégy éven át volt napirenden, és annyi pénzt emésztett fel, mint egyetlen köztéri szobor sem.

Talán nem árt elmondani — a teljesség igénye nélkül —, hogy Budapesten még a III. kerületben és a Mátyás-templomban van szobra, domborműve, emléktáblája Erzsébet királynénak, illetve Gyulán, Szegeden, Keszthelyen, Zircen, Esztergomban. Megemlítendő a bártfai és pöstyéni Erzsébet-szobor. Az első Donáth Gyula, a második Jankovics Gyula műve, Jankovics alkotta a budai Szent Gellért-szobrot is. Igen ihletett munka Róna József gödöllői alkotása. Ugyanott, a múzeumban még egy Erzsébet-emlék található: Holló Barnabásnak a Magyar Tudományos Akadémia lépcsőházában volt, majd Gödöllőre átszállított domborműve, mely azt a jelenetet ábrázolja, amint Erzsébet koszorút helyez Deák Ferenc ravatalára.

A budapesti szobrot alig rongálta meg a háború. Egy ideig ott ült Erzsébet a régi helyén, a kupolaszerű építmény alatt, majd lebontották, előbb a Kiscelli Múzeumba, onnan Sülysápra vitték. Sérüléseit kijavították, s most, annyi év, annyi hányódás után, a föléje helyezett építmény nélkül, egyszerűbben, de az ábrázolthoz illő természetes méltósággal díszíti a Döbrentei tér melletti kis parkot, egész Budapestet.

DR. DORTSÁK GYÖRGY

keretében is, hogy az egyes lakás helyiségei különböző színvonalokon, illetve emeletsorokban helyeztessenek el és úgy sorakozzanak egymás mellé vagy egymás fölé, mint bármely családi lakóháznál. Az ilyen elrendezés első és főfeltétele az volna, hogy túlsok lakást ne csoportosítsunk egymás mellé. Ez viszont megkívánja, hogy a telkeknek nagysága a városrendezések alkalmával ne szabassék nagyra, sőt a nagyság lefelé egyáltalában ne korlátoztassék egy bizonyos mértéken túl.

Nálunk, Budapesten, a telkek túlnagyra vannak szabva s ez okozza, hogy modern, de még csak észszerű bérházat sem lehet nálunk építeni. Ha Budapest építkezését ily szempontból tanulmányozzuk, ugyancsak szomorú eredményre jutunk. Nem ismerek, és azt hiszem, ezt a véleményemet minden logikusan gondolkodó építésztársam is aláírja, az egész földkerekségén fejlettlenebb, a kényelem, mint az egészség követelményeinek ellentmondóbb, esztétikailag alacsonyabb fokon álló és a mellett drágább építkezést, mint az átlagos budapesti bérház. Ehhez a talán kemény véleménynyilvánításhoz hozzá kell fűznöm, hogy a föntemlített hibákért korántsem az építészeket okolom. Legnagyobb részük igen jól tudja, hogy a dolog tényleg így van, és ha alkalmuk nyilik családi kisebb lakóházak tervezésénél tehetségüket érvényesíteni, mindig magas színvonalú dolgokat is alkotnak; de mihelyt bérháztervezésről van szó, képtelenek az ár ellen úszni és teljesen a helytelen rendszer nyomása alatt állnak.

Általánosan panaszolják nálunk, hogy az építész munkáját rosszul díjazzák. Merem állítani, hogy nincs kényelmesebb és pénzügyileg rentabilisabb foglalkozás, mint a budapesti bérháztervelőé, még akkor is, ha csak két százalékkal díjaztatnék is az építészeti munka. Egy félig-meddig munkabíró ember egy nagy négyemeletes bérház összes alaprajzait egyetlen munkanap alatt elkészítheti, és nem egy esetet tudok, a hol egy építész, nem is túlságos nagy irodával, ötven bérházat is épített évenkint.

Világos, hogy ez a gyári munka nem lehet az építészetnek mint művészetnek feladata. A képzett és gondolkodó építész, a ki hivatását ambicióval fogja fel, ugyancsak megcsömörlik ettől a budapesti rendszertől.

Az alapvető hiba, mint azt már jeleztem, a telkek kiszabásában rejlik és ennek megértésére vissza kell tekintenünk 50—60 évvel, a midőn Budapest alig volt egyéb nagy falunál, hol kevés ember lakta az óriási területet. A hely nagyon olcsó volt és így érthető, hogy a telkek kiosztásánál nem nagyon takarékoskodtak. Midőn aztán az ily nagy telkekre nagyobb házakat kezdtek építeni, természetes, hogy az akkor még fejletlen kényelmi igények és ízlés következtében az építész azt a módot választotta a házak megtervezésénél, a mely az ő akkori tudásának a legjobban megfelelt, t. i. a kevés, leginkább csak két lépcsővel ellátott ház tipusát, a melyben az egyes lakásokhoz folyosókon, és pedig eleinte zárt folyosókon át lehetett közlekedni. Ezek a zárt folyosók a mögöttük levő lakásokat elsötétítették és azért azokat nemsokára függő, nyilt folyosókkal helyettesítették. Nem ismerem eléggé Budapest építészetének történetét, nem tudom, ki alkalmazta először a függő folyosókat, de azt tudom, hogy voltak idők, a mikor ennél kisebb bűnökért is kerékbe törték az embereket. Mert nincsen Budapest építkezéseinél elkövetett nagyobb bűn, mint ez a folyosórendszer. Ez a főoka annak, hogy lakásainkban úgy lakunk, mint a nyilt vásáron és hogy Budapest a kontinens legegészségtelenebb városa.

Később a modern építkezés vívmányai lassankint nálunk is meghonosodtak, a nagy komplexusok sötétebb részeinek világító udvarokkal szolgáltattak levegőt és világosságot, a helyiségek elrendezése kényelmesebb lett, mellékhelyiség ma már minden lakásban van bőven, de a fődolog még mindig nincs elérve, az t. i., hogy lakásunkban otthon érezzük magunkat. Nem is érjük el ezt a célt soha, míg a folyosórendszerrel tökéletesen nem szakítunk. Hogy pedig ezt megtehessük, okvetlenül szükséges, hogy a telkek méretei kisebbekre szabassanak s hogy ennek következtében ne kelljen a lépcsők számát aránytalanul szaporítani azért, hogy egy emeletsoron csak két, legfeljebb három lakás nyiljon egy lépcsőházból.

Ha ezt elérjük, akkor az építészek feladata lesz a mi modern bérházunkat megteremteni.

AZ ERZSÉBET-EMLÉKMŰ-PÁLYÁZAT
RÉSZLET ZALA, BÁLINT ÉS JÁMBOR MŰVÉBŐL

Művészet 1902

Erdélyi fényképe.

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ SZOBRA CZECZÉN, ZALA GYÖRGYTŐL.

míg végre egészen odasimúlt a szoknyájához és a nagy kendője lecsüngő szárnyába bújtatta el a fejét. A kis szíve pedig úgy pihegett, úgy dobogott, hogy a madame is hallotta és lehajolt hozzá, kétfelé simította a haját és egy csókot lehelt az izzó homlokára.

(Folytatása következik.)

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ SZOBRA CZECZÉN.

A fehérmegyei *Czecze* községben május 24-én avatták föl néhai Erzsébet királyné szobrát, melyet özvegy *Bauer* Antalné áldozatkészsége emelt s most ott áll a magyar község legszebb helyén, a Bauer-kastély lombos és virágos bejárója előtt. A szobrot Bauerné a megyének ajándékozta, mely a gondozást Czecze községére bízta. Lépcsőkön emelkedő kő háttér elé van helyezve a királyné mellszobra s felül mennyezetes ernyő hajlik a szobor fölé. A jóhatású építészeti részt faragott virág motivumok s legfelül a magyar korona díszítik. A szobor építészeti része *Tőry* Emil műegyetemi tanár műve s hatásosan emeli ki *Zala* György jeles szobrászunk szép mellszobrát, mely a királynét a koronázási időből ismert képe után ábrázolja. Ugyanazon mintára készült ez, mely Zalától a Park-klubban látható.

A leleplezésre Czecze községet zászlókkal fűzérekkel díszítették. Székesfejérvárról különvonat érkezett a főispánnal és megyei tisztviselőkkel. Budapestről is sokan elmentek. A közoktatásügyi minisztert K. *Lippich* Elek osztálytanácsos képviselte. Az ünnepély isteni tisztelettel kezdődött. A szobornál *Herczeg* Ferencz beszélt először, majd báró *Fiáth* Pál főispán és *Lippich* Elek, kinek beszédje alatt leplezték le a szobrot. *Csillag* Teréz a budapesti Vígszinház művésznője szavalta el *Farkas* Imre alkalmi költeményét. A székesfejévári honvéd zenekar a királyné kedvelt dalát «Lehullott a rezgő nyárfa ezüst szinű levele» játszotta. *Huszár* Ágost alispán átadta a szobrot a községnek és *Sebestyén* István biró igéretet tett, hogy gondját viselik. A Kölcsey himnusza közben oszlott szét a közönség.

ÚTTALAN UTAKON.

Tárgyánál és czélzatánál fogva egyaránt érdekes és értékes könyvet adott ki «*Úttalan utakon*» czímmel Pozsonyban dr. *Jankovich* Marczell. A szerző az alpinizmusnak, az alpesi hegymászás nemes sportjának igyekszik híveket szerezni könyvével, a mely e tekintetben nálunk úttörő. Ezért, miután bevezetésképen lendületes szavakkal, meggyőző módon fejtegeti az alpinizmus lényegét, hasznát s a benne lelhető élvezetet, további fejezeteiben leírja saját, a dél-tiroli dolomit-hegyekben végzett hegymászásait, csupa oly utakkal foglalkozva, melyek vagy ujon fölfödözöttek, vagy pedig nehézség tekintetében elsőrangúak. A szerző nem egészen egy évtized alatt több mint hetven ilyen utat tett s köztük néhány olyat is, a melyekben övé az elsőség, így pl. a Marmarole-hegycsoport egyik nagyon veszedelmes csúcsára, a Campanile di San Marcóra ő jutott fel legelőször két vezetője kiséretében. A szerző, ki néhány év előtt lírai költeményekkel keltett figyelmet maga iránt, élénken, hévvel, az olvasó képzeletére hatva mondja el útjait s minden sorát a természet lelkes szeretete melegíti fel, elragadtatása egy-egy szép természeti képen valóban ékesszólóvá teszi. E mellett könyvét számos szépen sikerült képpel ékesítette, melyekből kettőt mai számunkban mutatványul közlünk.

Nálunk az egekbe nyúló magas hegyek szeretete csak nagyon keveseket lelkesít arra, hogy életüket koczkáztatva, erőfeszitést nem kimélve mászszanak fel csúcsaikra. Néhány kiváló hegymászónk mégis volt és van: így a múlt század közepén *Tessedik* Ferencz, a ki a harminczas években a pyrenæi hegyek több veszedelmes csúcsát mászta meg, később a pozsonyi származású dr. *Zsigmondy* Emil, a ki 1885-ben áldozata is lett hegymászó szenvedélyének. Közvetlen kortársaink közül báró *Eötvös* Loránd, az Akadémia elnöke szerzett e tekintetben nagy hírnevet s kitűnő hegymászókként ismeretes két leánya is, *Eötvös* Rolanda és Ilona bárókisasszonyok, a kiknek *Jankovich* Marczell könyvét ajánlotta.

A két ifjú bárókisasszony különösen egy úttal tette magát emlékezetessé a hegymászás terén: a 3220 méter magas *Tofana di Roces* megmászásával, e sziklatömbnek meredeken leeső déli falán. Az általuk követett utat róluk is nevezték el *via Eötvös*-nek. A Tofana di Roces a déltiroli Ampezzótól nyugatra esik, mint egyik tagja egy hármas csoportnak, melynek másik két tagja; a *Tofana di fuori* és a *Tofana di mezzo*. E három csúcs égbetörő sziklafalaival sok érdekes feladatot állított a vállalkozó hegymászóknak, de egyet sem érdekesebbet, mint az előbb említett, melyről *Jankovich* könyvében a következőket olvassuk:

A *Tofana di Roces* különösen lekötötte érdeklődésemet, mert déli falának szertelen arányai az összes Alpesekben ritkítják párjukat. Ha valaki a Cinque torri tövéből erre a hegyre tekint, olyan alakban látja a falat, mint egy óriás, középen kettészelt Cheops-gúlának metszési lapját, melynek sziklái tagoltak ugyan, de nem képeznek lejtős bordákat és vállakat, hanem mint merőleges iszonyú pillérek támogatják a főfalat. Ennek a megszakítlan szirtfalnak relativ magassága a törmelék határától a csúcsig legalább egy kilométer; ennek a leírhatlan meredekségnek közepén húzódik fel a világhires «*via Eötvös*».

Mindig emlékezetes marad az a szép ragyogó augusztusi nap (1901), mikor két fiatal magyar hölgy párját ritkító bátorsága és akadályt nem ismerő energiája megtörte a Tofana di Roces falának varázsát. Erre a munkára csak a hegyek és a természet rajongó szeretete adhat erőt és hivatást, — és ennyi lelkesedést csakis a teremtés oly művéből lehet meríteni, mint a minő a Tofana di Roces. Ritka szép nyári nap volt, mikor a föld pompázik színeinek és kincseinek pazar ékességével; az ég is mosolygott a csillogó mozdulatlan levegőn át, mintha örömmel pártfogolná a bátrak vállalkozását. Midőn Cortina karcsú campaniléja alatt a viharedzett vezetők csoportja meglepetve emelte kezét szemeihez, mikor a világ minden részéből odakerült vándorok ámulva adták egymásnak odább a távcsöveket és mindenki susogta azoknak nevét, a kik ott a szédületes magasságban bebizonyitották, hogyan kell a lehetetlent lehetségessé tenni, csak lelkesedni kell a kitűzött czélért és merni, — igaz büszkeséget éreztem a magyar név hallatára; s midőn estefelé Pocol és Falzarego közt jelezte egy örömtűz a csúcsnak elérését, úgy éreztem magam, mint a bajtárs, ki a győzelmes csata hírét hallja, melyben a vele rokon gondolkozásúak legyőzték az aránytalanúl hatalmasabb ellenfelet.

Ez az út a könyv szerzőjét is nagyon von-

telte. — Hogy megnőtt, hogy megnőtt, mint egy jegenye.

— Búzavirág! — szólt a madame szigorú tekintettel. — Micsoda viselkedés ez! Akli úr nem játszó pajtás, se nem gyerek már, se még nem bácsi.

— Persze, ő csak Akli. De mikor én úgy örülök, hogy újra látom, hogy nincsen semmi baja.

— Hiszen jól van, gyermekem, helyes hogy örülsz, de az örömet is bizonyos aesztetikus

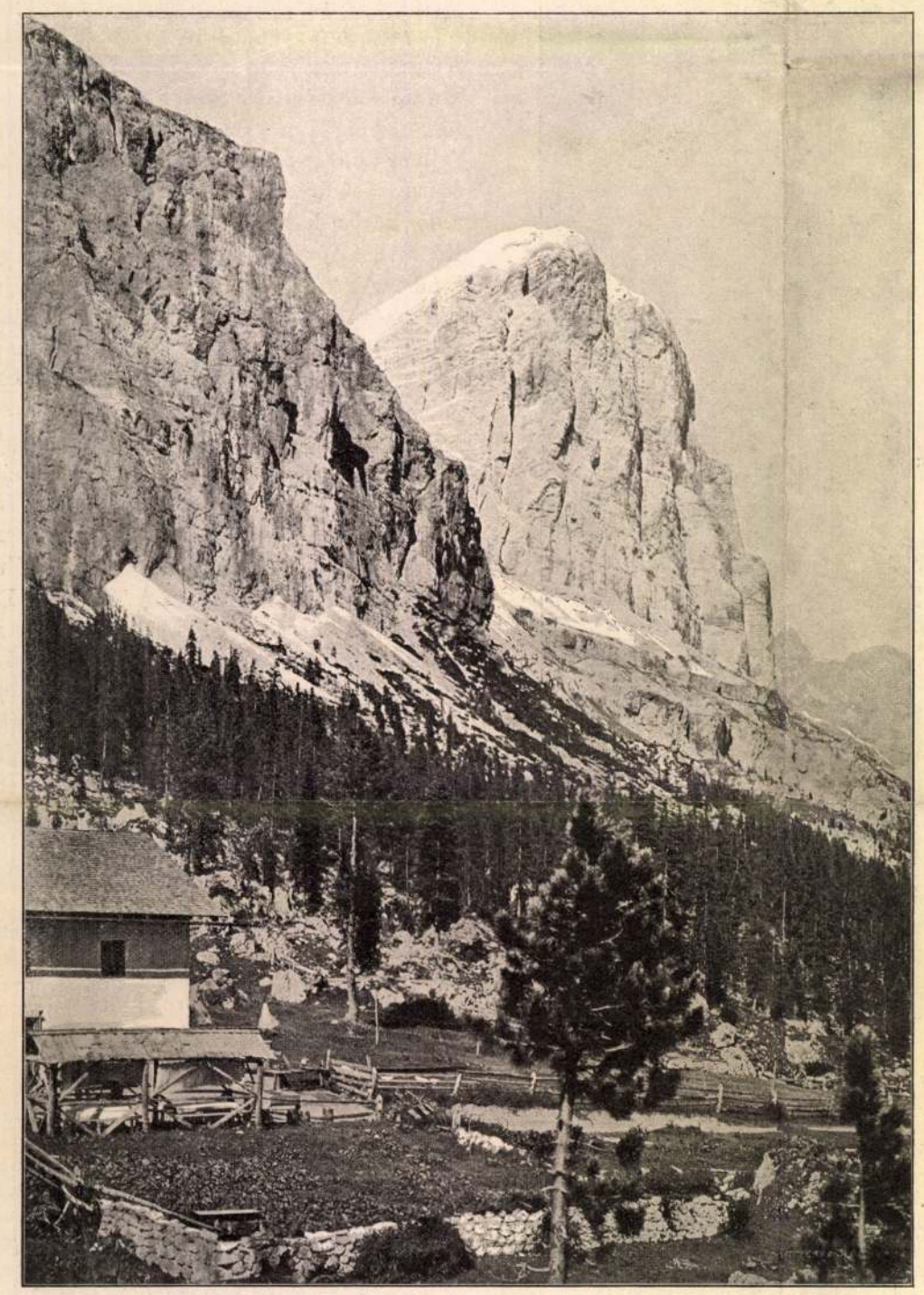

Witzemann A. fényképe után.

TOFANA DI ROCES. (Ospizio Falzarego.)

A DÉL-TIROLI DOLOMIT HEGYSÉGBŐL.

formák közt illik mutatni. Épen ez a nevelés művészete.

— De lássa, madame, mikor ő engem soha sem vesz komolyan, hát miért vegyem én őt komolyan?

— Ha egyéb okból nem, hát azért, mert én kívánom.

— Oh, a madame kedvéért szivesen.

S ezzel elugrott Aklitól hátra vagy három lépésnyire, felhúzta a szemöldjeit, melyek fönséges ívben árnyalták szép szemeit, hosszúra, ünnepélyesre idomította arczocskáját s aztán szabályszerűen meghajtotta magát a divatos pirouette mozdulattal, széthúzva a szoknyája két szélét kis lányosan, kecsesen, kaczkiásan.

— Alázatos szolgája, szolgabiró kutyája.

A hazai izű tréfás szólamon jót kacza-

gott a madame és hagyta a javíthatatlant a maga természetességében.

— Szabad kérdeznem, mikor érkezett tisztelt uraságod? — folytatá fáradt, nyegle hangon, a hogy a nagy dámák beszélnek, kik minden kiejtett mondat után legyezik magukat.

Ő a kezében levő könyv rezegtetésével mimelte a legyezőt.

— Tegnap este jöttem, — felelte Akli.

— Úgy? Tegnap este? (A Búzavirág arcza láthatólag elborult.) Szép, hogy hozzánk is elfáradott, és hogy *ilyen hamar* (az ilyen hamart észrevehetőn kiélezte). Csakhogy talán nem is nekem szól ez a vizit? Hiszen én talán meg sem tudom, ha Dimitri apó az imént meg nem zörgeti a szobám ablakát, hogy «itt van a Herr von Pakli». De persze, persze andere Städtchen, andere Mädchen. Bizonyára megismerkedett valami egérke kisasszonynyal a szomorú fogságban és én talán alkalmatlan is vagyok most . . .

— Oh, hogy is ne. Hisz azért jöttem. Közleni valóm van önnel.

— Tehát igazán nem zavarom önöket?

A madamera nézett kérdőleg.

— Csak maradj itt, gyermekem. Épen az éjjeli dolgokról beszélgetünk Akli úrral. Oh, istenem mennyi bajt okozol te nekünk, Búzavirág!

Búzavirág a vállát vonogatta, miközben elbűvölőn hullámzott a hattyú nyaka tündéries vonalaival, apró gödröcskéivel, mélyedéseivel és kidudorodásaival.

— Nem tehetek róla, nénike.

— Persze nem tehet róla, szegényke, — mentegette növendékét Szilvássyné, Aklihoz fordulva s mintegy felvilágosítani akarván őt az igazi okról, latinúl folytatá: «Habet pulchritudinem periculosam». (Veszedelmes szépségű.)

Akli arczán csodálkozást lehetett olvasni. Hiszen oly beszédes arcz volt ez a vibráló idegeivel, mint egy nyitott könyv. A madame azt hitte, hogy a fölfedezés lepte meg. A leány azt hitte, azon csodálkozik, hogy a madame milyen okos, még latinúl is tud. Akli pedig nyilván azon csodálkozott, hogy a madame milyen együgyű, mint titkot árúlja el, hogy a leány milyen szép. Hiszen tudta már azt ő azelőtt is.

— Képzeld csak szivecském, — ujságolta továbbá. — Akli úr itt volt az éjjel a Szepessy emberei között.

Búzavirág arczán nem látszott semmi csodálkozás.

— Tudtam, hogy ott van, — felelte egyszerűen.

— Te tudtad volna? Honnan? Miképen?

— Csak éreztem, de az biztos volt és nem féltem egy csöppet sem.

A férfi szive nagyot, kevélyet dobbant s hálás tekintete lágyan simogatta e szavakért.

A leány kissé elpirúlt s behunyta a szemeit.

— Pedig a dolog komoly volt, — jegyzé meg Akli, — és én magam is szepegtem már.

— Ne mondja! Komolyan hiszi tehát, hogy el akarták rabolni a mi Búzavirágunkat?

— Nemcsak hiszem, de tudom; magam is a megfogadott insurgensek közt voltam, a kik egyenesen azzal a czéllal jöttek Pozsonyból, közel háromszázan, hogy a kisasszonyt erőszakkal viszik el innen. Hintó, bunda készen várta a szomszéd háznál, váltott lovak az úton, Pozsonymegyében pedig egy bástyafalas kastély-kalitka, a hová bezárták volna a madarat.

— Szent Isten, atyám! — szörnyüködött Szilvássyné, elhalaványodva a gondolattól is. — Lehetséges-e?

— Hogyne! Az bizony lehetséges. A közbiztonság hiányos itt Bécsben. Az insurgensek vásott gyerekek, szeretik a csínyt, veszedelmet, az az elemük, a kormány-gyeplők gyenge kézben vannak, azt pedig a ló is mindjárt észre veszi, hát még az ember, hát még a magyar ember . . .

S itt aztán elbeszélte Akli az egész tervet, milyen gondviselésszerű módon jutottak kezébe a sötét szándék egyes szálai.

Eközben sötét lett a szobában. Az este ilyenkor karácsony tájban nem közeleg méltóságosan lassan, mint nyáron, hanem egyszerűen leugrik valahonnan a padlásról: «hip-hop, itt vagyok, mint a fekete szurok». Dimitri két meggyújtott faggyúgyertyát hozott be s néhány hasábot tett a kandallóba. A lángok gyorsan, falánkúl csaptak össze az új táplálék fölött, nyalakodtak, pattogtak, pöröltek, a nők pedig borzongva hallgatták a történteket, mint valami kísérteties mesét, melynek szörnyűséges folyamatát csak a madame «ah, oh» kiáltásai zavarták meg imitt-amott azon helyeknél, mikor Ragyabunkó megelőzi őket a Kolovrathoz irt levéllel, tágúl a tüdő, nehéz sohajtás tör ki a mellből: no, hála Istennek — és az olyan helyeknél, mikor Ragyabunkót megkötözve találja a szekér alján, összeszorúl a szív és hideg béka fut végig a hátgerinczen . . .

A Búzavirágot megviselte a mese, remegve húzódott egyre közelebb-közelebb a madámhoz

Zala György

K

KEZÉBEN VOLT A MAGYAR SZÍV KULCSA.

Az elsüllyedt mult szörnyű romjai s üszkös tömkelege közül kiemelkedett egy asszony: Erzsébet magyar királyné törékeny alakja s a nemes magyar nemzet meghajtotta előtte a hódolat zászlaját.

Hogy lehet ez? Mit adott nekünk ez a szomorú asszony, hogy túlélte a nagy földrengést? Nyomorúságunk kedvetlenségét néhány órára fölváltotta a szeretet s a hála ünnepi hangulata. Körülálltuk a szobrát s elsírtuk előtte a magyar elégiát.

Mi köze Ferenc József feleségének a trianoni Magyarországhoz?

Erzsébet királyné a szabadságharc leverését követő lerongyolódottságunk idején jött közénk. Megtalálta a sebzett magyar szív aranykulcsát s kinyitotta vele ezt a megtaposott, lenézett, mélyen megalázott szívet.

Belenézett a magyar szívbe s meglátta értékeit. Megszerette a magyar faj erényeit s tisztelte bennünk Európa lovagját. Átszakította a politika szövevényes pókhálóját s így szólt: *A szuronyok hatalma csak múló sikert hozhat. Az élet nagy kérdéseire csak a szeretet és megértés tud elfogadható feleletet adni.*

Erzsébet királyné 1857 tavaszán járt először nálunk. Május 6-án a Nemzeti Színház udvari páholyában fogadta a magyarok első hódolatát. Szeme megtelt könnyel: s ez a könny forrasztotta össze őt a magyar nemzettel. Beutazta az országot; Eötvös József ajánlatára Falk Miksát vette maga mellé magyar nyelvmesternek. Mikor 1867 jún. 8-án vállára tették a Szent Koronát, már izig-vérig magyar királyné volt. A szokásos koronázási ajándékot, az 50.000 aranyat a negyvennyolcas honvédek menházának ajándékozta. A király s a nemzet kibékítésének történelmi jelentőségű munkájából Erzsébet kivette a maga részét.

Közben mindig több és több időt töltött Gödöllőn. Följegyezték róla; hogy környezetében csak magyarul volt szabad beszélni: szűkebb udvara kizárólag magyar hölgyekből és urakból állt.

Utolsó gyermeke, Mária Valéria, Budán született. Ettől fogva igazi hazája Magyarország. Tudjuk, milyen őszinte megihletődéssel vette tudomásul a nemzet, hogy a királyné elment imádkozni Deák Ferenc ravatalához.

Mária Valériát magyar lánynak nevelte. A kis királykisasszonyt szülei csak így emlegették: „A mi kis magyar leányunk."

Erzsébet magyar királyné szobra.

— Leányommal naponkint magyarul imádkozzék! — adta ki az utasítást Erzsébet királyné Rónay Jácint püspöknek, aki a gyermek nevelését irányította.

Gazdag irodalma van annak a meleg kapcsolatnak, amely Erzsébetet hozzánk fűzte.

Fiának, Rudolf trónörökösnek a tragikus halála után Európa „Mater Dolorosa"-ja lett. Nem volt nyugta többé, folyton utazott; de magával vitte Sztáray Irma grófnőt s benne a magyar nemzet aggódó hűségét.

1898 szeptember 10-én Genfben egy anarchista agyonszúrta a nemes magyar királynőt. Szemét Sztáray Irma grófnő fogta le. Magyar arc hajolt föléje életének utolsó percében s magyar ajk sírta el fölötte a halálán érzett első fájdalmat. Sztáray Irma így mondja el Erzsébet halálát:

„A királyné előtt térdeltem; feszülten figyeltem arcára s fölfohászkodtam kegyelemért az Urhoz. Tekintete az eget kereste, majd lassan lecsúszva megpihent rajtam s mindörökre bevésődött lelkembe. „Hát most mi történt velem?" — ezek voltak utolsó szavai. Ekkor eszméletlenül lehanyatlott. Tudtam, hogy haldoklik. Levágtam Mária kongregációs érmemet nyakamról, szíve fölé tettem és kértem a Szent Szűzet, hogy készítse el lelkét a nagy útra."

Halála gyászba borította kedves magyarjait. Még ez évben országos bizottság alakult egy Erzsébet-emlékmű létesítésére. Egy év alatt több, mint másfélmillió koronát adott össze a nemzet, hogy szeretett királynőjének méltó emléket állítsanak. A többször kiírt pályázat eredményéről, a terv kivitelének az akadályairól nincs terünk itt beszámolni. Mostani kivitelben az emlékmű Zala György szobrászművész és Hikisch Rezső építész alkotása.

Erzsébet ott ül Budapest szívében, a Duna partján.

Mikor először jött hozzánk mint a viruló ifjúság és szépség megtestesülése, — gyászban találta hazánkat. S most, hogy ércbe merevedve mint a jóság örök szimboluma, ismét megjelent köztünk, megint csak a gyász és nyomorúság éveit éljük.

De hinnünk kell abban, amiben ő hitt!

Hinnünk kell a magyar erényekben, a magyar életrevalóság diadalában. Erzsébet tudta, mért szeret bennünket.

A megaláztatás napjaiban vigasztalás ez a szobor.

Uj országokat akartak létesíteni, de ezzel széttagolták Középeurópát. Szétromboltak egy meglévő gazdasági egységet azért, hogy az új államok mindazokat a hibákat örököljék, amiket Magyarország szemére vetettek. *Charles Tisseyre.*

A Párisban aláírt szerződéseket inkább lehet a győzők által a legyőzöttekre kényszerített diktátumoknak, mint népek közötti megállapodásoknak tekinteni. *Baldwin.*

SAKK.

Rovatvezető: *Schlégl György.*

Eredeti feladványok. *394. sz. Meinärtz F.* — 7F7FH-11B20kH1K11 — Matt 2 l.

395. sz. Nagy I. — 2vB5bff1V2b9F9k1H10h2FBK7-h1 — Matt 2 l.

396. sz. Tafferner J. — 2V1H4H4g10g2k4G5GFF4K-5G3f7 — Matt 2 l.

397. sz. Nagy I. — 2BK5g1H6ggF8GHBg2k2g2g1g-7V7f4 — Matt 3 l.

398. sz. Ragó I. (Kocsér.) — 7V1H1G5H2G1FF4b6-b5B1G2GG2B2gGgk4Kfh — Önmatt 2 l.

399. sz. Kovács B. — 13G7g7F9f4G1k4GGgH6K1f — Önmatt 3 l.

400. sz. Kovács B. L. diagrammon is. — 3Bf3f16V-1HG3K3k2v24 — Segítőmatt 2 l.

401. sz. Bebesi Gy. L. diagrammon is. — 7K26kH5-h2fv1F4G11 — Segítőmatt 3 l.

402. sz. Tafferner J. — 1vFh3K3G14k7h29 — Segítőmatt 3 l.

Válogatott feladványok. *403. sz. White A. C.* (Good Companion 1920.) — 3B3K13V15H3F8GF5vfk4 — Matt 2 l.

404. sz. Watney C. és Harley B. (Chess Pie 1922.) — 2FV8H2f6B8g4h2k6g3K7f1F3 — Matt 2 l.

405. sz. Loyd S. (Leipziger Ill. Ztg. 1869.) — 5H1-k5Ggg18V3g17f6K — Matt 3 l.

406. sz. Onitiu V. (Chess Amateur vers. 1. díj. 1923.) — 5h1K4f2f4k1v13G17b4F4 — Segítőmatt 4 l.

407. sz. Rinck H. (La Stratégie 1917.) — 17g2f5g-1kgv16V4KG10 — Világos döntetlent ér el.

Megfejtések és megjegyzések. *385. sz. Int.* 1. Ff4, mmf. 1. Vd7, 1. Vc4+ és az e3F lépései Fg5 kivételével. — 2+3 pont. **386. sz.** *Int.* 1. Fa7, mmf. 1. V:c7+, Vb7, Fe4, Fg1, Ff2, Fg4, Ke5, Kf3, Kg3, Kg4, Kg5. — 3+11 pont. — **387. sz.** *1. Ha3,* 1. . . . b1 2. F:b1, Fb2 3. V:c3+, 1. . . . h4 2. Hb1, h:g 3. Vf2+ — 3 pont. **388. sz.** *1. Vc7* — 2 pont. **389. sz.** (g2 mezőn söt. V. áll.) *Int.* 1. V:h1, Kc7 2. Kg3, Ff1 3. Kh2, Kd8#. Mmf. 1. Ff2, F:g2+ 2. Kg4, Ff3+ 3. Kh3, H:f2# — 3+1 pont. **390. sz.** *1. Vg5.* E feladvány *háromszor* mutatja be a *Grimshaw*-ról elnevezett témát, mely abban áll, hogy ugyanazon mezőn egyik változatban söt. B söt. F-nak, másik változatban pedig a F a B-nak zár vonalat. — 2 pont. **391. sz.** *1. Vd4!* 1. . . . c:d 2. Bf7, 1. . . . Kd7 2. Vg4+, 1. . . . Kb7 2. Bf7+. A kulcslépés, mely a vil. V-t ütésbe állítja, emlékezetessé teszi e f.-t. — 3 pont. **392. sz.** *1. Vc3.* Sötét B az egyes változatokban nem kevesebb, mint *nyolc* mezőre lépve ad mattot. — 2 pont. **393. sz.** *1. e:dF,* B:a1 2. b1H, F:c1 3. d:cB, B:a2# — A téma: a három tisztté változó gyalog *helyet zár* söt. K.-nak. — 3 pont.

A létraverseny állása (október 7-én): Kovács (Bp), 566, Berg 502, Dobay 496, Bárány 451, Kovács (Sz.) 445, Virágh 429, Ragó 395, Ragó* 388, Bögös 364, Tóth 361, Bebesi 325, Császár 311, Hornyák 300, Rácz* 227, Rózsa 220, Markó 210, Nagy 171, Eberstein 156, Nagypál* 127, Köhler 116, Bakay* 86, Sárosi 59, Neuwirth 51, Szerémi 45, Tafferner* 25, Erdőfi 23, Meinärtz 21, Fehérváry 8, Szele 8, Raák 4, Gyulay 2, Gál 2, Hencsey 2.

Sakküzenetek. *Gál A.* (Bpest), *Hencsey L.* (Veszprém). Mint új fejtőket üdvözöljük s kitartó fejtést kívánunk.

Mindenkinek. Feladványokra vonatkozó kérdésekre szívesen válaszolunk levélben is.

400. sz. Kovács Béla (Budapest). — Eredeti.

Segítőmatt 2 lépésben.

401. sz. Bebesi Gyula (Dombóvár). — Eredeti.

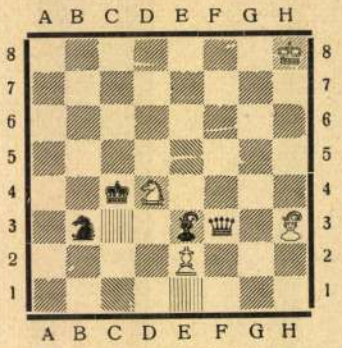

Segítőmatt 3 lépésben.

HALOTTAK NAPJA VAN.

Szememben szenvedés ragyog
s ez alkonyon a messzeségbe nézek . . .
Vörösen megy le most a nap,
s az árnyak nesztelen
terülnek el köröttem . . .
. . . Mögöttem lépked valaki,
s lépte nyomán a falevél
jajongva elmúlást beszél;
halottak napja van . . .
. . . Most messze tőlem sirodon
néhány kis gyertya ég, Apám,
s krizantém-illatot hord szét a szél . . .
A nagy sötétbe belenéz
néhány kis szende fénysugár
s a szivem dobbanása ég a lángban . . .
Szememből két könny hull a földre
és megcsókolom néma sirodat . . .
. . . Az égről rámragyog egy fénylő csillag,
talán Te néztél most fiadra? . . .
. . . Krizantém-illatos bús hervadás
a messzeségből visszahoz,
mögöttem lépked valaki,
s lépte nyomán a falevél
jajongva elmúlást beszél;
halottak napja van . . .

Erdélyi Székely Endre.

HONNAN? . . . HOVÁ? . . .

Lelkem ismeretlen magasságok kéklő-Köde burkolja.
Szivemben Eget teremtve izzik a szent-Tüzű Fáklya . . .
Jöttem messzirül. Születtem a Lélek-tüzek fényes Éjszaká-[ján.
Megyek messze . . .
Sejtelmes . . . Vágyas . . . Az ismeretlen-Ismert titkos — Idegenbe.

Ki vagyok? . . .
Szent-dacú Őserő . . . Magasztos Gondolat . . .
Mivégre vagyok? . . .
Hogy alvó lelkekbe új-Tüzeket gyujtsak!?
Hová megyek? . . .
Oda, ahol minden ember Örökifjú Lélek . . .
Oda, hol a Forrása van
A Világmozgató nagy, szent-Mindenségnek!

Ifj. Joszt Ferenc,
Kecskemét.

A VESZPRÉMI ERZSÉBET-SZOBOR.

Boldog emlékű Erzsébet királyné emlékezetét az ország minden részén folyton több és több szobor, intézet, alapítvány hirdeti. *Veszprém* városa is szép mellszoborral áldozott kegyeletének. A szobor *Zala* György jeles szobrászunk műve és november 19-iken, Erzsébet-napján avatták föl. A város legszebb pontján, a főispáni lak előtti téren állították föl.

A fölavatás ünnepét gyászmise előzte meg a kegyesrendiek templomában. Erre következett Veszprém város rendkívüli közgyűlése a vármegyeház nagytermében, mely szorongásig megtelt. Jelen volt *Fenyvessy* Ferencz főispán, *Kolozsváry* alispán, a vármegye szabadelvűpárti országgyűlési képviselői: *Hegedüs* Loránt, *Horánszky* Lajos, *Pekár* Gyula, *André* Gyula és dr. *Óváry* Ferencz; a Veszprémben állomásozó honvédtisztikar, a papság és előkelő hölgyközönség. *Szeglethy* György polgármester nyitotta meg a díszközgyűlést. Utána dr. *Óváry* Ferencz és *Horánszky* Lajos tartottak hatásos beszédet. Ez után a közönség a szoborhoz vonult, hol ismét *Horánszky* képviselő beszélt, s beszéde alatt lehullott a lepel. Horánszky ekkor, mint a szobor-bizottság tagja, átadta Veszprém városa közönségének a szobrot, *Szeglethy* polgármester válasza után felhangzott az ifjúság ajakán a Szózat, majd a veszprémi hölgyek küldöttsége tette le a hölgyek koszorúját. Ezzel a szoborleleplezési ünnepély délután egy órakor véget ért.

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ SZOBRÁNAK LELEPLEZÉSE VESZPRÉMBEN. Becske A. fényképe után.

HAJÓTÖRÉSEK AZ ANGOL PARTOKON.

Angolország fölött november 12-én, 13-án és 14-én irtóztató vihar zúgott el, mely különösen a parti hajózásnak okozott igen nagy károkat. Ez alatt a három nap alatt egész közönséges látványnyá lettek az olyan hajók, melyek vészjeleket adtak a part felé.

A legszörnyűbb katasztrófák egyike az «*Active*» nevű vitorlás hajót érte, melyet november 12-én éjjel, mondhatni pozdorjává tört a vihar Granton szikláin. Ez a hajó a parttól mintegy másfél mérföldnyire volt, mikor a szél eltépte horgonyköteleit s a partra sodorta a hajót, egyenesen neki a szikláknak. Mentésre alig lehetett gondolni s a legénység, a kapitánynyal együtt húsz ember, a habokban lelte halálát.

Dover mellett igen nagy bajba került egy «*Jaspar*» nevű hajó, melyet kikötői szolgálatra szoktak használni. A szélvész eltépte a hajót a parttól s miután ide-oda czibálta a tengerben, nekivitte a part óriási sziklafalának. A megmentésére sietett tengerészek kötélhágcsót bocsátottak le a 300 lábnyi magas sziklafalról s azon bocsátkoztak le néhányan társaik segítségére. A leszállás roppant veszedelmes volt, mert az erős szél ide-oda lóbálta a kötélhágcsót s a mészkőszikláról folytonosan hullottak a mészkődarabok, melyek ellen aczélsisakot vettek a leszállók fejükre. A «Jaspar»-on levők nem is merték a felszállást megkísérteni, bármilyen veszedelemben forogtak a hajón. Inkább megvárták, a míg a kikötőből jött egy hajó megmentésükre, a mely aztán hosszas küzködés után fölvette őket fedélzetére.

AZ ÚJ ORSZÁGGYŰLÉSRŐL.

Karczolat.

A sors a «tiszta» melléknevet szánta a mostani országgyűlésnek, mely az új törvények tisztító ereje és a kuriai biráskodás pallosának uralma alatt született. Úgy de a választók a régiek maradtak s megmondta a veszprém-megyei kortes, arra a kérdésre, hogy mi lesz az új törvénynyel szemben: «Sokkal becsületesebb a magyar ember, hogy sem ingyen adja a szavallatát.»

Hát összejött az új parlament, mely iránt ez idő szerint sokkal több kiváncsiságot mutatott a közönség, mint a korábbi országgyűlésekkel szemben. Azért siet annak tagjait bemutatni a «Vasárnapi Ujság».

Általánosságban tartván egy kis szemlét, kétségkívül nagy különbséget találunk a régi és a mostani Ház között. De ezt a különbséget nem annyira az új törvény okozta, mint inkább a régi törvény, a *legrégibb törvény* a világon, — a halál. Szilágyi Dezsőben és Pulszky Ágostban, kik ama rövid időközben, mely a volt törvényhozás berekesztése és az újnak megválasztása közt lefolyt, húnytak el váratlanúl, a Ház úgyszólván a karakterisztikus jellegét vesztette el. Ha valaki megfogy vagy meghízik, azért az alapvonásai nem változnak. De ha valaki elveszti az egyik szemét, egészen más lesz az arczkifejezése is.

Ám a választási mezőkön is sok elesett maradt, több mint máskor. A hajdani statisztikák szerint körülbelül száz ember esett áldozatául a választásnak. A választási Moloch ennyit evett meg. De többnyire mindet a «névtelen nagyságok» közűl, úgy hogy a vezérkar és tisztikar mindig egy maradván, a legénységet pedig a kutya se nézi, mindig egy ugyanazon háznak látszott. Egyszerű *vérfölfrissítésnek* tekintették a száz főnyi változást. A nemzeti géniusz vállat vont. Egyik koponya olyan, mint a másik koponya.

Hanem ezúttal sokféle kaszával dolgozott a változás örök demona. A halálon kívül itt volt az inkompatibilitás is. Egy csomó képviselő inkább a «közgazdasági tevékenységet» választotta, mint sem a küzdelmet a mandátumért. Több jelentékeny régi ember föl sem lépett. Tolnay Lajos ott hagyta a Ferencz-várost, zajos harczoknak martalékúl. A jó Széchenyi Tódor, a ki a folyosónak volt kedvelt alakja, otthon maradt a vasútja miatt. A parlamenti viták egyik élénk harczosát, Chorin Ferenczet a salgótarjáni kőszén szakította el a politikától, Lánczy Leo, a szerencsés kezű pénzügyi szakember, Szily Pongrácz, a kiváló tehetségű fiatal politikus, Tomcsányi László, a ki népszerű volt, mert mindenkivel összefért, szintén visszavonúltak egy-egy összeférhetlen állás miatt. Egy-két nagy úr megcsömörlött a politikától (szegény embert nem fogja ez a betegség), Károlyi István gróf, Wenckheim Frigyes gróf, stb. föl se léptek.

A választás rostájába tehát csak az ezek után megmaradt anyag jutott. S így is több mint százhúsz új ember jutott be azokkal együtt, a kik már egyszer voltak régiek. A függetlenségi párt szaporodott leginkább, a néppárt is gyara-

podott, de nem annyival, a hányért papjaik imádkoztak. A szabadelvűpárt még most is túlságos nagynak került ki, majdnem akkora, mint öt év előtt volt, a Bánffy-féle választás után, a mikor pedig nagyban megijedtek óriási dimensióitól. Ennek a vérbőségnek gutaütés lesz a vége — jósolgatták — s hogy rosz szójátékot mondjunk, csakugyan megsuhintotta a Széll. A Széll-regime alatt persze még jobban megszaporodott a liberális tábor a nemzeti párt bejövetele által, hanem ez a szaporulat a lefolyt választás alatt elkallódott ide-oda, úgy hogy három tót is került belőle és egy-két egyéb nemzetiségi ember.

De ha a számbeli fogyást nem sajnálhatja is a szabadelvű-párt, mert úgyszólva csak a fölösleges kövérségből hányt le valamit, nagy veszteségei vannak a qualitás dolgában. Nagy-Váradon elbukott Tisza Kálmán, élő államférfiaink egyik legnagyobbika, Baján Plósz miniszter, Nagy-Bányán Láng Lajos, Belényesen Gajári Ödön, a legjobb polemikus debatterek egyike, Torontálban Rohonczy Gida, a ki sok érdekes jelenetet csinált a t. Házban, Feszt Lajos, a «kigondoló bizottság» elnöke, az inkompatibilitási törvény főkészítője, Bornemisza Ádám, a legtypikusabb régi mameluk, a nobilis fajtából való, Szemere Attila, kinek beszédeit szellemesség és nagy frisseség jellemezte. Mezei Mór, a ki sokoldalú ismereteivel érdekesítette a vitákat.

A régi szabadelvű gárda szereplő alakjainak elpusztulása sok örömet okozott volna az ellenpártoknál, ha nem volna mindenik pártban ravatal. Polonyival a parlamenti jelenetek főrendezője tűnt le egy darab időre a drága deszkákról. Győryért, Hentallerért a Kossuth-párt kesereg; még a néppártnak is van úgynevezett «vesztesége»: Major Ferencz. Sőt, a kiknek leginkább kedvezett a mai divat, a szabadelvű pártnak a nemzeti pártból származó árnyalatából is kimaradt egy-két, parlamentbe való ember, mint Kornis Ferencz és Makkfalvay Géza.

Mindenkit érhet baleset, — de mégis feltünő, hogy a lefolyt tiszta választások alatt jelentékeny embereket értek balesetek s a Ház bizonyosan sok erőt vesztett bennök.

Hogy ezt az erőt pótolják-e az újak, azt a bizonytalanság köde takarja. Szilágyi Dezsők és Tiszák nem igen mutatkoznak a láthatáron. Némi jó hír szállong a fiatalabb emberek egyikéről-másikáról, de mikor nem szállingott ilyen jó hír?

Annyi bizonyos, hogy a veszteség rovatba sok nevet írhatnánk be, de a nyereség rovatját egyelőre üresen kell hagyni, legfeljebb a Beöthy Ákos és a Szemere Miklós nevét lehet odaírni egyelőre . . .

S aztán . . . kétszer, háromszor is el kell olvasni a névsort. A nevek üresek, nem jelentenek még semmit.

A polgármesterek hosszú sora, — a kik pihenni jöttek ide. Egy-egy jó alispán, mint Károlyi Antal, de ő is ősz hajjal kezdi. Egy-egy alapos tudású régi tudós és ügyvéd, mint Pintér Sándor; de ő is inkább az íróasztalánál van helyén, mert alig hall valamit s ő maga is csak azzal indokolta képviselői föllépését: «a hol kétszáz néma van uraim, ott egy siketet is megtűrhetnek».

De hát nem érdemes mindezeken búsulni. Az új emberek szükségesek, akármilyenek is, mert a régi emberek akármilyenek is, egyszer csak meghalnak és az ország az újaké lesz egészen. *Mohorai Pál.*

Mikszáth Kálmán egyik barátjával, a képviselőházból jövet.

«TRISTAN ÉS ISOLDE.»

A M. kir. Opera Wagner-újdonsága.

Tizenkilencz évvel halála után lett Wagner Rikhárd dicsősége nálunk is teljes. November 28-án hallottuk az ő egyik legnagyszerűbb, egyszersmind legnehezebben élvezhető művét, a frank mondavilágból vett tárgyú «Tristan és Isolde» czímű zenés drámáját. E darab 1857-ben készült el, de csak teljes nyolcz év múlva, királyi parancsra, határozta el első előadását a müncheni udvari opera; azután is nagyon lassan hódított tért, mert hőseit csak kiválasztott, legelsőrangú művészek adhatják, a minők nem mindenütt vannak. A mi operaházunkban is talán az volt az egyik döntő ok, a miért nem adták elő «Tristan»-t, holott már 1888-ban magyarra fordíttatta szövegét Mahler Gusztáv, akkori budapesti operaigazgató.

A «Tristan és Isolde» olyan nagy arányokban tartott, szokatlanúl sulyos, a túlságig tartalmas művészi alkotás, hogy *minden ízében* élvezni csak az tudja, a ki többször is meghallgatta, s a ki már előre olvasott felőle. Hanem azért kétségkivül műremek: már bevezető zenéjének első néhány hangja az epedést, a vágyódást olyan jellemzőn fejezi ki, hogy aztán mondhatni, mindvégig, fogva tartja. Nincs talán az egész világ zeneirodalmában több olyan mű, a melyben a zene annyira hozzásimulna a szövegkölteményhez. Minden kis érzelmi árnyalatot azonnal tolmácsol más hangszerek színezetével, más időmértékkel s vagy más dallammal, vagy a szinezésnek más módjával. Ebben a szinező, árnyaló képességben Wagner a legnagyobb mester; hatalmas teremtő képzelete és óriási tudása avatták azzá, nem különben szerelme. Mintegy 40 éves volt Wagner, mikor svájczi számkivetésében, Zürichben Wesendonck Matilddal megismerkedett s lángoló szerelemre gyúlt iránta. A maga erős szenvedélyének képét rajzolta meg «Tristan»-ban.

A három felvonásos dráma *I. felvonásában* az irországi királyleány, Isolde, soká titkolt szerelmét bevallja komornája, Brangaene előtt. Valamikor ő Morold lovagnak volt menyasszonya, kit Tristan lovagi párbajban megölt. A megsebesült Tristan a gyógyfüvekhez értő Isoldéhez fordul, a ki, a nélkül, hogy tudná kicsoda, meg is gyógyítja s megtudván kilétét, beleszeret. Tristan erre mint Marke király kérője, elviszi gályán Isoldét, ura feleségeül. Kínos lelki harcz után Isolde maga elé idézi Tristant: halálos italt akar vele megosztani; Tristan kész erre, mert ő is mélységes szerelemre gyúlt Isoldeért. De Brangaene, a kinek kezéből az italt átvették, méreg helyett szerelmi varázsitalt adott nekik. Heves, boldog ölelkezés közben érnek Marke király földjére.

A *II. felvonásban* a király éjjeli vadászatra ment, nagy kisérettel; Tristan visszaoson, hogy a kastély kertjében Isoldéval töltsön egy boldog órát. Egyszerre rajtuk üt a király, vadászcsapatával: a vétkes szerelmeseket bosszúból elárulta Melot vitéz. Az ősz Marke csak szelid szemrehányást tesz Tristannak, de Melot le is szurja szerencsés vetélytársát.

A *III. felvonás:* otthon, Kareol várában, fekszik Tristan, veszedelmes sebével; hű fegyverese, Kurwenal, kémleli a tengert: jön-e Isolde, gyógyítani szerelmesét? A testi-lelki szenvedéstől elgyötrött Tristan, deliriumában felszakítja sebét, a valahára érkező Isoldével csak egy búcsúpillantást válthat s meghal. Isoldénak fájdalmában szakad meg a szive.

A dráma cselekvénye nem épen gazdag, de a zene, az érzelmek csodálatosan gazdag változatosságát fejezi ki: sokkal hívebben tükrözi a szenvedélyek viharát, semhogy a más operákban megszokott zenei formák szorító korlátait át ne törné. Ez a zene igazán nem hasonlít semmi más zenéhez, a mit Wagner előtt írtak. De annyira lenyügözi a hallgatót, a változó hangulatok és indulatok hatalmát annyira átérezteti, hogy a hallgató szinte együtt él a színpadi hősökkel. A ki nem nagyon zeneértő, az (első hallásra) bizonyosan semmit, még a nagyon kevés vissza-visszatérő vezérmotivumot sem fogja a zenéből megőrizni; de nem kell-e egy remek festményt is újra, meg újra megnéznünk, elmélyednünk a szemlélésébe, hogy felfedezhessük és igazán élvezhessük minden szépségét?!

Kár, hogy *Burrian* olaszul énekelte Tristan szerepét. Énekben, játékban különben ismét elsőrangú művésznek bizonyúlt. *Vasquez* grófné is megkapóan ábrázolta és énekelte Isolde rendkívül nehéz szerepét; *Berts* Mimi (Brangaene), *Takáts* (Kurwenal), *Ney* Dávid (Marke), *Ney* B. nehéz és nem eléggé hálás feladataikat ép oly kitünően oldották meg, mint *Kerner* karnagy és a zenekar. A szöveget *Ábrányi* Emil fordította szépen. *K. I.*

Hieronymi Károly.

Kossuth Ferencz.

PILLANATNYI FÉNYKÉPEK A SÁNDOR-UTCZÁBÓL A KÉPVISELŐHÁZ ÜLÉSEKOR.

Bálint Zoltán és Jámbor Lajos építészek és Zala György szobrász pályaműve.
A hegylejtő gipsz modelljének nézete.

Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye.

Divald Károly fénynyomása.

I. DÍJJAL KITÜNTETETT PÁLYAMŰVEK.

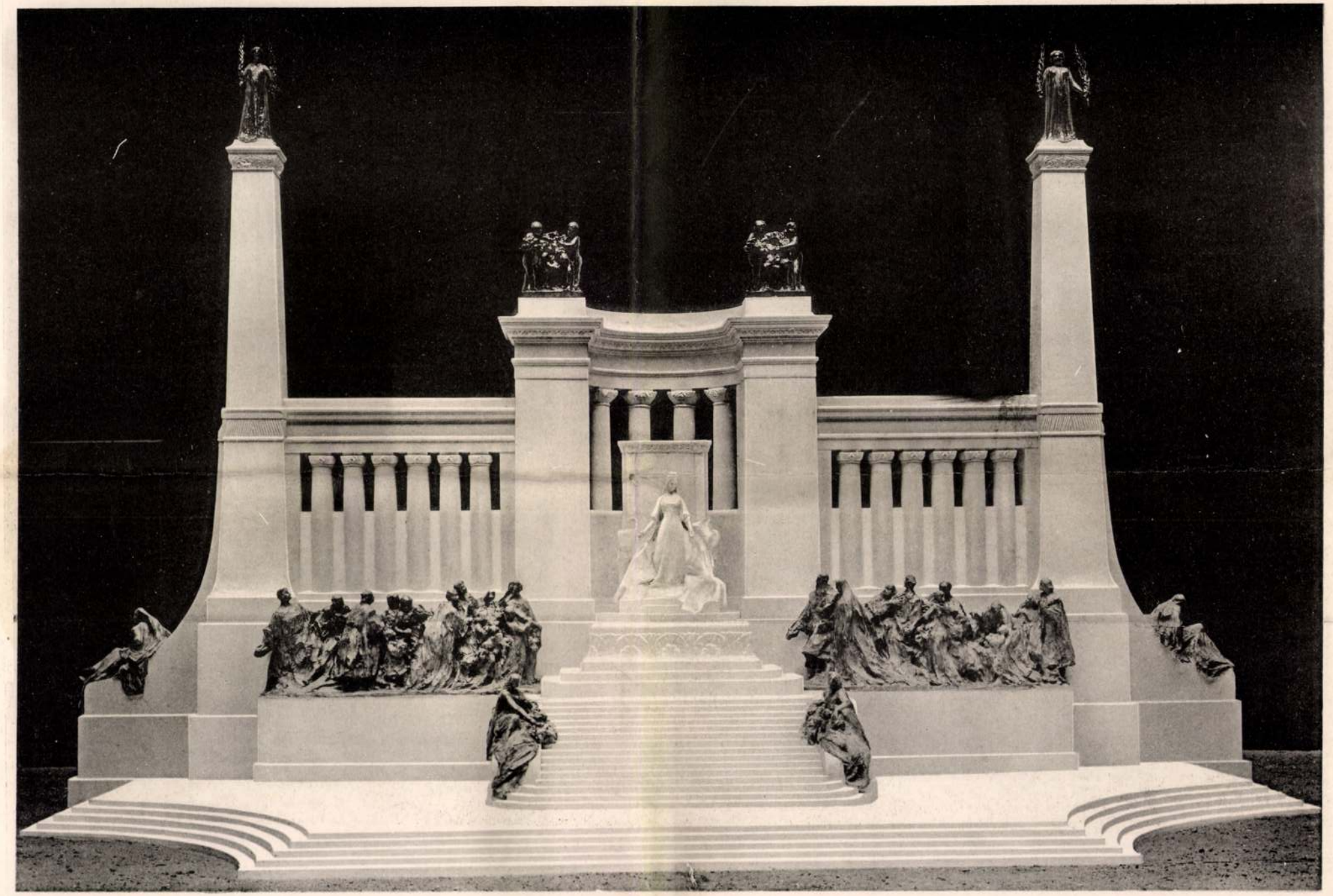

Bálint Zoltán és Jámbor Lajos építészek és Zala György szobrász pályaműve.

Az emlékmű modelljének homloknézete.

~~Bálint Zoltán~~

~~Jankovich~~

Zala György

A Magy. Mérnök és Ép.
Egyl. közl.
1902. IV. tábla

K

Akadályversenyek

Emlékezzünk régiekről!...

Hova tünt az a szép kor, melyben még a városligeti pályán is voltak akadályversenyek? Ti mondhatjátok csak meg részeges Fletcher, izgatott Hansi, elegáns lord Royston és ti többi nagyok a multból. Hol veszed most a nagy vizesárkot biztos ugrással Sanct Wolfgang, Abracadabra, Villeicht, hova tüntek a régi szép idők?

Lirának hangzik, pedig csak egyszerü regisztrálás. Budapesten nincs többé akadályverseny, s ha *Kreuzerl* József ferencvárosi hentesmester akadályversenyben is élvezni akarja a turf és totalizatőr nemes és izgalmas gyönyöreit, kirándul vonaton Alagra. A dunakeszi New-Market pályáján mindennap van akadályverseny, olykor kettő is és esztendőről-esztendőre jobb és jobb steeplerek vesznek bennük részt.

De Alagon minden steeplechase királya a *Nagy alagi akadályverseny*, melyet a mult héten futottak le. Alig olvadt el még a hó a mezőkön, a jockeyk le sem soványodtak eléggé, már is fogadni kezdenek a nagy alagira. Ki nyeri?... Mi nyeri?... Kérdik sutogva pincérek, borbélyok, gimnazisták, kereskedősegédek, grófok és bárók. S kiröpülnek a világba a favoritok nevei: *Verbung*, mondja az egyik, *Fodrász*, mondja a másik, *Helf Gott*, esküszik a beavatott, *Sarolta*, erősgeti a nők barátja s mikor valóságban *Gavarni* vágtat be elsőnek:

— Ugy-e megmondtam!... kiabálja mind kórusban.

Mikor pedig a lovak a tribünugrás előtt vannak, eláll mindenkinek a lélekzete. Veszedelmes pillanat. A hepe-hupás talajon megnyulik az állat, nyakát előre nyújtja, izzó orrlukából gőzsugarakat lövel, aztán egy nagy ugrás és mögötte van a veszedelem. Őrül a ló is, de még jobban őrül a lovas s bár a mi úrlovasaink igen bátrak, az akadályversenyekben többnyire csak jockeyk lovagolnak. Az úrlovasok ezt csak nézik, amiben határozottan van logika. S egymásután kerülnek sorra a nehezebbnél nehezebb akadályok, egyik-másik telivér elbukik, maga alá temeti lovasát, de a többi vadul rohan a cél, a dicsőség felé.

Mi hát az akadályverseny?

Ha a pályán több természetteremtette vagy emberkészitette akadály van bizonyos távolságokon s a lovak futásközben ez árkokat, sövényeket, kőfalakat átugorják: ez az akadályverseny... mondja a lexikon.

Az a verseny, melyhez szű kell, erő, ügyesség és kitartás, mely igénybe veszi a lovas minden bátorságát és hidegvérét, a versenyek királya: ez az akadályverseny... mondja a lovasember.

Amikor az ember mindig izgatott, hogy a ló, melyre fogadott, elbukik s miden akadálynál, mikor a telivér ugrik, ő maga is nagyot ugrik, mikor homlokát gyöngyöző veríték lepi el, mert bár vezet a lova, de minden pillanatban kitörheti a nyakát és ezzel mindennek vége: ez az akadályverseny... mondja a fogadó.

Mi hát az akadályverseny?

Barátságos idegen, ki nem járs lóversenyre, de ki cikkemet elolvasod, vesd össze a három definiciót. Ez az akadályverseny.

p. á.

—

Csalogatás. A legyező beszél. Kinyílik, előbb alig észrevehetően, mint a felhő, mikor a halvány reménysugár áttör rajta; aztán szélesebb ívben, akár a repülésre készülő galamb szárnya, mikor párja után száll; majd hirtelen összecsukódik, hideg kacérsággal, kiábrándítóan, mint mikor a korai fagy összezsugorítja az elámított fiatal lombokat. A legyező csalogat; fölbiztat, kiábrándít, vonz és űz; míg végre kitárul teljes nagyságában, mint mikor a nap egyszerre elfoglalja fényével az eget. Csak az ablaküveg áll irigyen a csalogató játék két szereplője közt. Az üveg azonban vékony és törékeny...

—

Fontos magyarázat. A találkozás egészen véletlen. Az ifjú cigarettezve sétált a fiatal napfényben, mely már fölszívta a harmatot. Buja fű, vadvirág, ifjú lomb, lépkeraj körülötte... A cigarettje füstje szinte egyenes, kék vonalban száll fölfelé a könnyü levegőbe. Az ember ilyenkor költői áradozásra hajlandó. Egy csigabiga, mely a friss fűben cipeli a házát, egy cserebogár, mely a zöld lombról csillogtatja a hátát, egy gyík, mely zörögve siklik el a harasztban, valami oly különös módon érdekli, hogy sohasem hitte volna magát képesnek ilyesmire. Hogy a költői fölbuzdulás teljes legyen, egy csipkerózsa-bokor alatt észreveszi a tájék nimfáját is, amint a fűben csücsül, egy csomó vadvirág közt. Közelebbről megtekintve a tüneményt, konstatálja, hogy nem egészen antik alak, mert kissé pisze és a ruhája modern. Annuska az, kinek már néhány zsúron udvarolt. Hogy mi módon került ide a magányba, elárulja az a zsivaj, mely a közelből hangzik, vagyis, hogy általános családi séta hozta ki. Béla, mert így hivják az ifjút, meghatottan üdvözli a némileg zavarba ejtett ismerőst, s akár hiszik, akár nem, azzal a kopott bókkal rukkol ki, hogy Annuskát kinevezi a csipkebokor legszebb rózsájának. (Így jár az, akit váratlanul természetrajzi hevületek fognak el.)

— Higyje el, Annuska...

— De miféle rózsáról beszél? Itt csupa egyforma vadrózsa nyilik. Valami különös nincs köztük.

— De van. Ez az úgynevezett fru-frus rózsa.

— Káprázik a szeme.

— Az könnyen meglehet. Annak a rózsának a káprázatás is egyik tulajdonsága. És hozzá, azt hiszem, tövistelen.

— Van is olyan rózsa!

— Van. Erről az egyről azt hiszem, hogy azt a boldog halandót, aki leszakítja, nem fogja megsebezni. Még kissé rejtélyes ugyan, mert a szirmai még bimbó-alakban borulnak össze, de meg vagyok győződve, hogy egykor kinyílása őszinte, édes és boldogító lesz. Irigyen és bánatosan fogja látni ezt a rózsanyílást sok lepke és méh...

— Csak a csufolódó darázs nem — vág közbe Annuska.

— Ohó, a rózsának még is van tövise! — kiált a magyarázatba keveredett ifjú.

Hogy mi a vége ennek a fontos magyarázatnak, nem áruljuk el. Eléggé beszédes a Neogrády pompás rajza, melyet az *Uj Idők*nek készített: ki kell abból találni. *K.*

Magyar emlék a Habsburgok sírboltjában. Erzsébet királyné és Rudolf királyfi koporsója már egymás mellett van az uralkodó család bécsi sírboltjában. A két szent nyugodó hely közé most magyar emlékmü kerül, állítják a magyar nők. Készíti Zala György. A felség szívesen egyezett bele a tervbe, amely tetszését nagyban megnyerte.

—

Robinzonok. Az idei drámai termés legizletesebb gyümölcsei közé sorozzuk *Makai* Emil egyfölvonásos komédiáját, melyet a *Robinzonok* cím alatt adtak elő a *Magyar Színházban*. A fiatal költő épp oly burleszk, mint eredeti ötletet tűzött a tolla hegyére: egy amerikai professzor és az inasa az oceánnak (a Pallas-lexikonban nem szereplő) egyik szigetére vetődnek, hol a trójai hősök unokái élnek hamisitatlan klasszikus életet. A kaucsukköpenyeges gentleman a koturnusokon járó és heroikus daktilusokban skandáló danaidák között akaratlan szereplőjévé lesz egy szerelmi komédiának, mely bájosan, finoman és fehéren, a darab rikító alapszínét művésziesen letompítva, borúl rá egészre. A közönség nagy tetszéssel fogadta a szerény igényekkel föllépő darabot, melynek minden jelenetén meglátszik, hogy költő munkája. *Ráskai* kisasszony Olimpia szerepében fényesen beváltotta az első föllépte óta hozzá fűződő várakozásokat, az újonnan szerződtetett *Dezséry* (Homilton Kruzoe) is igen jó akviziciónak bizonyult.

—

Dodó főhadnagy. Április 11-én került először színre a Vígszínházban *Pekár* Gyula vígjátéka, a Dodó főhadnagy. A darab egyetlen enyhítő körülménye, hogy szerzőnek első színpadi kisérlete. Ennek, meg a hálátlan, banális, német novellákban régen elcsépelt témának lehet tulajdonítani, hogy még a legnagyobb jóakarattal sem mondható sikerültnek a darab.

Dodó főhadnagy különben a róla elnevezett vígjátékból bátran ki is maradhatott volna, mivel a tulajdonképeni hős Domokos Iván iró, aki mellesleg mondva különben regénybe s nem vígjátékba való alak. Ebbe az íróemberbe, a *Földöntúli álmok* névtelen szerző-

Uj Idők 1899. V. 29.

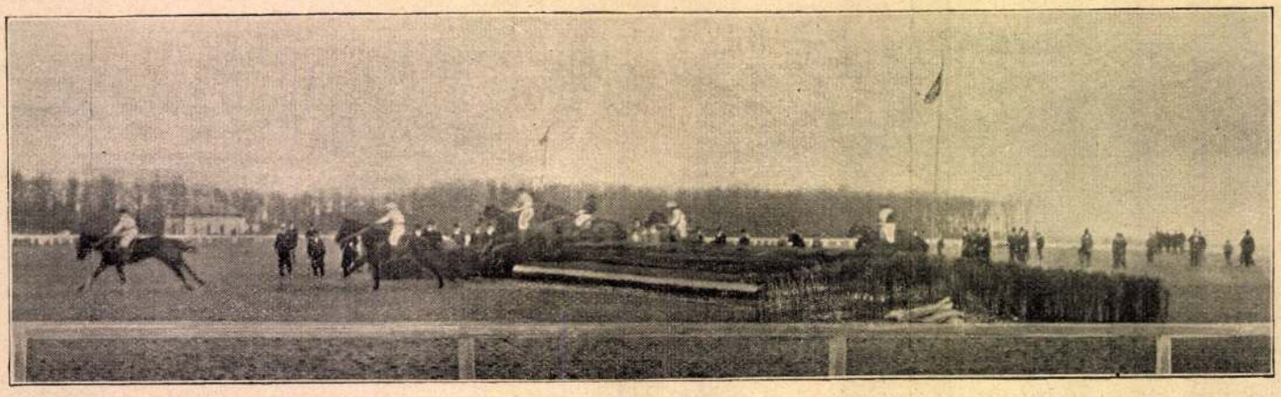

Az alagi lóverseny **Válságos pillanat: a tribünugrás**

Jegyzetek
Budapestről

A tulipántokat és a jácintokat kiültették a budapesti sétatereken, a bulevárdok könnyelmü fái reszketnek az áprilisi szélben, az urak újra igen sokat beszélnek a szép nevü versenylovakról — egy télből megint csak kikapálódtunk. Isten veled, remények fészke, álmok tanyája, valamikor oly barátságos és népszerű tél, a művelt emberiség kezd el nem bírni, beteg beléd és amikor tőled menekült, úgy érzi mindenki, hogy a melléről leolvadt egy nehéz és nem is ritka hó-halom. Mert a hó sem olyan, mint volt régen, a pihéi között apró bestiák milliárdja alszik és csak arra jó, hogy a szegény embereknek legyen vele baja, belőle keresete. Az idén pedig még arra sem, a föld fölitta, a nap fölszítta, amint elolvadt nem is csörgedezett végig a trottoáron, ami oly szép tavaszi hang.

De a kalendárium meghozta a tavaszt, mintha már a természet is csak hivatalosan tenne jelentést a maga dolgairól. Fázva üdvözöljük és járva-kelve: meg-megállunk, álmélkodva nézünk bele a levegőbe, gondolat nélkül szemlélgetjük az életet, a tárgyakat, — a semmit. Az életörömnek valami édes ösztöne melegíti föl a vért a még fázékony bőr alatt, amely nehéz és vastag burkait, a téli ruhák természetellenes békólyát ledobta magáról és mindenki a lapdára gondol, a szabadban futni és játszani szeretne, ha valaha, akármily régen, ifjú volt.

*

A szívreható búcsu után pedig áttérek a budapesti szezon élettörténetére, amely nem volt sem szenzációs, sem érdektelen. Végre is, egy kormánybukás éppen elég és annak is van jelentősége, hogy e télen jött először igazán divatba a színház. Talán soha még ennyien nem járták, pedig időközben egy új intézet állott elő. (Mért ne volna intézet a Magyar Színház, ha a Nemzeti az, amikor az előbbi oly komolyan fogja föl hivatását, a vidámságot, amily tréfásan komolykodik az utóbbi?!) Érdekes az, hogyan képződik ki és csinálódik meg egy ilyen színház. Kezd karaktere lenni, rendes közönsége támad, külön színe, sőt külön szaga is lesz. Tavaly: még otromba volt a belseje, rosszak a székei, az idén: kedves és vídám amorettek és nimfák nélkül is, a keskeny helyeit pedig szélesre ülték, annyit ülik. Amikor a nevét kimondják, nem gondolja senki, hogy ez már meg miféle hazugság. Mert magyar is, színház is valóban. Bárha egy angol hölgy vonzotta belé a legnagyobb közönséget. Ama miss Mary Halton, aki nem jobb színész, mint ami operette énekesnőink, de tud valami mást is, mint amit ezek. Filozófiával játszik operettet. Nem alakít komolyan, nem játsza agyon a tréfát, hanem jelzi, hogy ez tréfa és mindig fölötte van a szerepének. Egy színház és egy színésznő, aki nem fontoskodik és rendkivül sikert arat: ez a budapesti télnek egy épületes és tanulságos eseménye.

*

A Nemzeti Színház, — hogy is mondjam — egy kissé szürke, azonfölül nyárias volt. Igaz, az ajtóknak igazi kilincsei vannak, valóságos kályhák füstölnek a padmolyos szobákban, de szegény Shakespearet az idén senki sem protezsálta. Mihályfi eljátszotta Hamletet: jó. És Bakó: Bánk bánt, ez se nagy baj. Csak Dóczi udvari tanácsos úr és nekünk kitünő kollegánk ne kivánná, hogy mi szintén részesüljünk ilyen örömökben. Könnyü neki — Bécsben. De ha a jeles színmüíró csak egy klasszikus vagy ifjúsági előadáson venne részt — természetesen mint közönség — nem védelmezné annyira a remekírókat, akik semmiképen nem akarják és nem tudják megérteni a mi fejedelmi színházunk vezetőit és sok előkelő színészét. Ha Molière és Katona nem akar belemenni a derék Tóth Imre és Szigeti Imre fölfogásába: Dóczi Lajos hiába egyezteti őket az ujságban. De azért igen helyesek ezek az ifjúsági előadások, némiképpen szelidítik a diákoknak szörnyü nagy színházba való vágyódásait. Fognak ezek még beteget jelenteni, majd később, amikor Horváth Zoltán kezdi Julius Caesart játszani.

*

Némi ravaszsággal egy tél-tavaszi hangulatot föstöttünk e kis cikk elé. A végére is van egy méla akkordunk: mintha Budapest unni kezdené magát a maga finomodni és gazdagodni kezdő kulturéletével, esztétikai élvezeteivel, színes plakátjaival, tömérdek színlapjával, rengeteg ujságlapjaival. Nem tudjuk, jól látjuk-e így egészben és általánosságban, mint egy alakot, de nekünk úgy tetszik, mintha ez a város most igenis gyorsan nő, hosszában, de nem széltében, vállban is. Hamar is érik, zölden ráncosodik . . .

Még csak az hiányzik, hogy a művelődésnek szentelt papiroson lebeszéljük lázas gyorsaságáról a kulturát. Nem, nem, csak a tavaszi impressziók izgágasága ez, csupán az, hogy sajnáljuk a múzeum előtti pesti tulipánt, amely Ázsiából jött szegény és most díszesen fagy meg, hervad össze ez áprilisi szélben, csak a pesti gyerekeket sajnáljuk, aki Melindát félti a német hercegtől és nem a lapdáját a nagyobb diáktól. Budapestet sajnáljuk, amely az influenzás, lázas, mutatványos és tarka-barka tél után: napfürdőt venni összeverődik a Koronaherceg- és Kossuth Lajos-utcába, megvásárol nehány hatos áru virágot és így gondolkodik:

»Tehát egy telet kihevertünk és most készüljünk hét hónapig — a jövendő télre!«

NAPRAFORGÓ

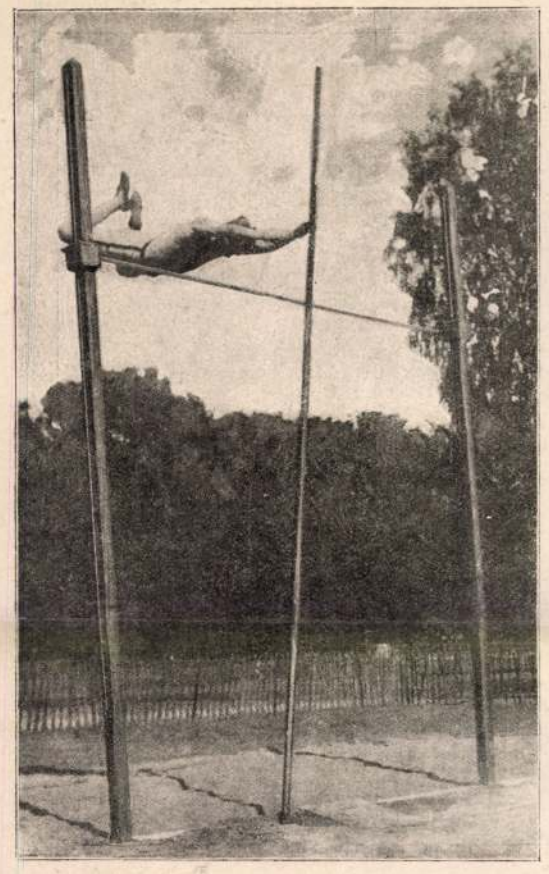

R. JOHNSON, A RÚDUGRÁS VILÁGBAJNOKÁNAK UGRÁSA.

szeket, hogy a tervezett téli tárlatra műveiket engedjék át. A felszólított művészek legnagyobb része készséggel megigérte a kérés teljesítését.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A Felvidéki magyar közművelődési egyesület évi közgyűlését augusztus 26-ikán tartotta *Zólyom*-ban, s az egész felvidék szép hazafias ünnepévé vált ez az alkalom.

Zólyom városát fellobogózták, s lelkesülten fogadták az érkezőket. Nyitráról, Érsekujvárról, Beszterczebányáról, Korponáról küldöttségek jelentek meg. A közgyűlésen, melyet a városi vendéglő nagytermében tartottak, több mint 300 főnyi közönség vett részt. Thuróczy Vilmos elnök (nyitrai főispán) helyett, a ki beteg, *Janics* Imre dr. ügyvezető alelnök és képviselő foglalta el az elnöki széket. Mellette foglaltak helyet a kormány képviseletében nemeskéri *Kiss* Pál államtitkár, továbbá Kürthy Lajos és Török Zoltán főispánok, Baross Jusztin, Czobor László, Répásy Mátyás dr. alispánok, a felvidék számos képviselője, a város polgármestere, stb. Az elnöki beszéd a lefolyt év eredményeiről szólt. A pénzügyi helyzet a jelentés szerint a mult évhez képest 16,000 koronával kedvezőbb. Az egyesület 59 óvodát állított föl. A közoktatásügyi kormány 4000 korona államsegélylyel támogatta az egyesületet. A könyvtár 1700 kötet könyvvel gyarapodott. A földmívelésügyi miniszter 15 új népkönyvtárt engedélyezett az egyesületnek. Az egyesület nyolcz tanítót és tanítónőt jutalmazott meg a magyar nyelv sikeres tanításáért, a tanulók között pedig jutalomkönyveket osztott ki. Az *elnök* azután kegyeletes szavakban emlékezett meg néhai Grünwald Béláról, a ki e vármegye földjén munkálkodott. A közgyűlés elhatározta, hogy a királyt, *József* főherczeg védnökét, *Széll* Kálmán miniszterelnökét és a kormány tagjait táviratilag üdvözli. Megválasztották nemeskéri *Kiss* Pál államtitkárt tiszteletbeli elnöknek, *Répásy* Mátyás alispánt tiszteletbeli alelnöknek, *Clair* Vilmos titkárt buzgó működésének elismeréséül főtitkári czímmel ruházták föl. A közgyülés után lakoma volt.

MI UJSÁG?

Magyar emlékmű Erzsébet királyné sírjánál. Egyszerűségében is mélyen megható volt az a kegyeletes ünnepély, mely az uralkodó család bécsi kriptájában augusztus 25-én végbement, midőn a magyar nők által készíttetett szép emlékművet az ott nyugvó *Erzsébet* királyné koporsója mellé elhelyezték. A hölgyek, a szoborbizottság tagjai, gyászba öltözve gyűltek össze délelőtt a templomban, kezökben ibolyabokrétával, az elhúnyt királynétól annyira szeretett virággal. A miniszterelnököt, ki akadályozva volt a megjelenésben, *Hegedüs* kereskedelmi miniszter képviselte s ott volt a magyar kormánynak még egy másik tagja, gróf *Széchenyi*, a Felség melletti miniszter. A veszprémi püspököt, ki a gyengélkedő herczegprimás helyett a szertartásokat végezte, a kapuczinus atyák fogadták a templomban, honnan a gyülekezet csakhamar lement a fényesen világított sírboltba. A királyné és Rudolf trónörökös koporsója körül viaszgyertyák égtek. A két koporsó közt áll az emlék. A püspök beszentelte, a jelenlevőkkel együtt elmondta a «Miatyánkot» aztán beszédet tartott, megemlékezve a nagy kriptáról, a hol annyi uralkodó pihen.

«Itt nyugszik Mária Terézia — mondá többek közt — a kinek nevéhez a magyar alattvalói hűség, s a dinasztikus érzületnek annyi dicső emléke fűződik, mely érzületet a bölcs s a veszély idején hőslelkű királyasszony azzal viszonzott, hogy mint kevés idővel halála előtt írt egyik levelében mondta: jó magyar volt teljes életén át. Százhúsz esztendő múlva egy másik fejedelmi asszonynak ravatalát állítják fel itt, ki kegyes, bátor, tapintatos szószólója volt a magyarnak — ama szegény magyarnak, kit szeretett, ki legott, midőn először tevé lábát a hon földjére, nemes rajongással környékezé bájos alakját s ki azóta — örök hálára érezvén magát lekötelezve neki — áldólag érzé feldobogni szívét, valahányszor Erzsébet neve, édes zeneként, megcsendűlt előtte. S ezt most elvesztettük! Elvitték, elragadták tőlünk! De csak porhüvelyét semmisíthette meg az áldáz esemény: emléke örökké fönnáll köztünk enyészhetetlenűl, mint a magyarnak hozzá való szeretete — az idők végéig, mert addig tart a magyarnak kegyeletes hálája. Nyugodjál békével, királyi vértanu! Milliók forró könye, milliók ájtatos imája kísért utolsó utadon; légy odafönn, a mi itt voltál a földön: felséges házad és magyar néped védangyala és nemtője és tekints le kegyesen azon fenkölt lelkekre is, kik nemzetünk szünni nem tudó kegyeletének alakot adva, ez emléket állították neked, mely tanujele a késő nemzedékek előtt a te erényeidnek, tanujele a magyar nemzet fájdalmas hódolatának.»

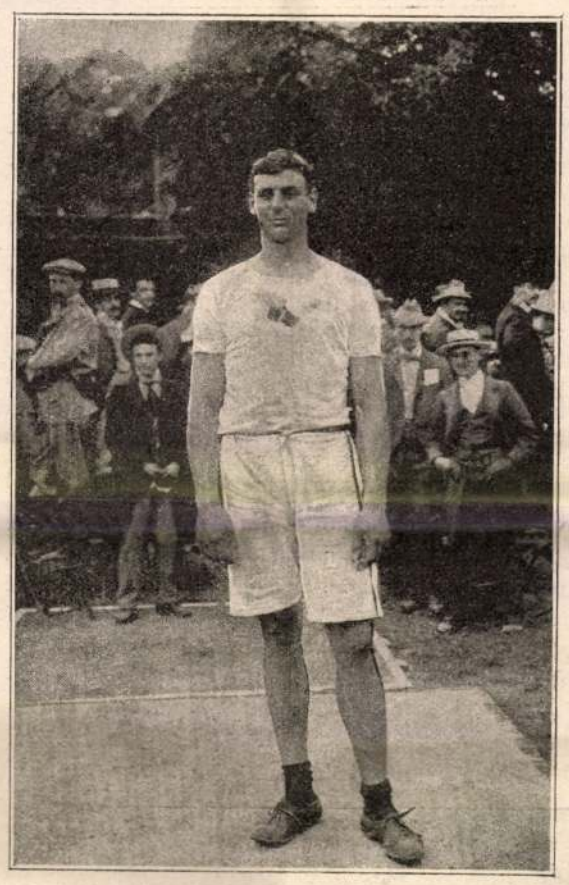

P. L. SHELDON, A SULYDOBÁS VILÁGBAJNOKA.

A püspök beszédét mély megindultsággal hallgatták és utána *Emich* Gusztávné, mint az emlékműbizottság elnöke, átadta az emléket *Januschek* Lajos gvárdiánnak, a ki — bár bécsi ember — jól tud magyarúl és magyar nyelven fogadta, hogy a bécsi kapuczinusok gondjaikba veszik az emlékművet, mint magasztos bizonyítékát a magyar nők kegyeletének. Még gróf *Teleki* Sándorné mondott rövid beszédet, megköszönve Hornig püspöknek, hogy eljött és az emléket beszentelte. Ezután a hölgyek sorban a királyné koporsója elé járúltak és letették reá ibolyabokrétájukat, melyet Magyarországból hoztak magukkal, mire a megható ünnepély véget ért.

A király utazása. Ő Felsége, kit Ischlben ép most *Károly* román király látogatott meg, szeptember 1-én érkezik Bécsbe, és onnan Schönbrunnba megy. Szeptember 10-én, Erzsébet királyné halálának évfordulóján, koszorut helyez a királyné koporsójára. Délután pedig Jachlóba utazik, hogy az ottani hadgyakorlatokat megszemlélje, melyek 15-én fejeződnek be. A király azután ismét Bécsbe tér vissza.

A trónörökös magyar tanítója. *Ferencz Ferdinánd* főherczeg azzal a kéréssel fordult *Rimely* Károly beszterczebányai püspökhöz, néhai Rudolf trónörökös nevelőjéhez, hogy ajánljon neki egyházmegyéjéből alkalmas papot a maga és neje számára magyar tanárnak. Rimely püspök dr. *Lányi* József papnevelői tanárt, a beszterczebányai lelkiigazgatót szemelte ki a fontos tisztségre. Dr. Lányi már el is utazott Bécsbe. Ferencz Ferdinánd főherczeg jól beszél magyarúl, s így Lányi feladata voltakép az lesz, hogy a trónörökös nejét megismertesse a magyar nyelvvel.

A párisi kiállítás meghosszabbításáról. Indítványok merültek föl arra nézve, hogy a párisi világtárlatot ne zárják be november elején. Némelyek pedig azt ajánlják, hogy tavaszkor ismét nyissák meg. A kiállítás anyagi sikere a várakozásnak nem felel meg. Az idegenek jóval kevesebben keresték föl Párist, mint várták. Főleg az angolok maradtak el, kiket a transzváli háború tart izgalomban és számtalan családot gyászba borított. A khinai események is nagyon elterelték a figyelmet Páristól. Elmaradtak a fejedelmek látogatásai is, csak a svéd király és a perzsa sah jelent meg. Különösen a kiállítás látványosságainak rendezői érzik sulyosan, hogy rosszúl számítottak, de a kiállítás általában maga is a deficzit felé halad. A terv tehát az, hogy a tavaszszal újra megnyissák a kiállítást. A télen elvégeznék a szükséges átalakításokat. *Grousset* szocziálista képviselő is azt inditványozza, hogy a kiállítás legfontosabb, legérdekesebb, legjobban fölszerelt részeit tartsák fenn még egy esztendőre. «Bizonyára ez *az utolsó világkiállítás*, — mondja Grousset, — a melyben része van a földnek, megérdemli tehát, hogy két évet szenteljünk neki.» A meghosszabbítás azonban nem oly könnyű, mert mind a kiállítókra, mind egyes államokra tetemes költségeket róna.

Kossuth utolsó lakháza magyar földön. Orsováról valaki a lapok hirdetése útján jelenti, hogy egy «hisztorikus lakház eladó. Kossuth Lajos utolsó lakhelye Magyarországon.» Valószínűleg az a ház, melyben Kossuth menekülése előtt utolszor pihent.

Korvinák Párisban. A könyvtárnokok nemzetközi kongresszusa a mult héten volt Párisban, könyvkiállítással. A magyarországi könyvtárak több küldöttje is jelen volt. A kongresszusi tagok megnézték a világ legnagyobb könyvtárának, a nemzeti könyvtárnak berendezését is. Itt a magyaroknak, külön figyelemből, az abban őrzött gyönyörű Korvinákat is megmutatták. Többek közt egy óriási nagyságu Ptolemaeus-kodexet, melynek remek térképei Mátyás király könyvtárában készültek. A kiállítás nagy pavillonjában a tagok tiszteletére augusztus 24-én lakoma volt, melyen az elnök a kongresszuson tárgyalt kérdések kapcsán a Korvinákra való vonatkozással a magyar könyvtárnokokat is éltette. Dr. *Récsey* Viktor, pannonhalmi könyvtárnok a magyarok és francziák között való rokonszenvre hivatkozván, megköszönte a magyarok iránt tanusított szivességet, felköszöntőjét a franczia nemzet éltetésével végezte.

BOXTER, A MAGAS UGRÁS VILÁGBAJNOKA.

A PÁRISI OLYMPIAI VERSENYEKRŐL.

ban fölmerült bosnyák-mohammedán mozgalom okait, fejlődését. Nagy történelmi apparátussal, világos tömörséggel egybefoglalja a mohammedánok szereplését Boszniában a múltban, s kimutatja, hogy ennek a mozgalomnak, mely noha az európai hatás természetes következménye, kiinduló pontja téves. Boszniában nemcsak hogy nem nyomják el a mohammedánokat, hanem mint birtokos-elemet, inkább pártfogolják; az állítólagos térítgetésekről szóló híresztelések is minden komoly alapot nélkülöznek, hiszen a megszállás óta Boszniában mindössze 144 hitváltoztatás történt, — ez is legtöbbnyire házassági okokból, — a minek következtében a mohammedánság csak három tagot veszített, míg a római katholikusok vesztesége 33. Az igaz, hogy az utóbbi 17 év alatt 16 ezernél több mohammedán vándorolt ki, de ez a többi, keresztény uralom alá került hajdani török tartományokban, mint pl. Dobrudzsa, Bulgária, Thesszália, stb. — végbement kivándorlásokhoz képest nagyon csekély és nem is mutat állandó növekedést. Egyébként a bosnyák mohammedánok, nagyobbára a hajdani bosnyák nemesség ivadékai, régi előjogaikhoz féltékenyen ragaszkodva, a szultánok uralma idejében is sokszor békétlenkedtek s a mostani vallási mezbe öltözött mozgalomnak is talán öntudatlanúl, ugyancsak a régi előjogok sajnálata az igazi indító oka. A tanúlmány minden esetre nagy feltűnést fog kelteni minden körben, s a maga nemében az első, mely őszinte hangjával és a hivatalos adatok igaz csoportosításával hivatva van a közönséget a valósághoz képest tájékoztatni.

A «*Budapesti Szemle*» Gyulai Pál szerkesztése mellett a Franklin-Társulat kiadásában jelenik meg. Előfizetési ára félévre 12 korona, egyes füzet ára két korona.

A gyanú és más elbeszélések. Irta *Ambrus* Zoltán. A jeles tollú szerző négy hosszabb elbeszélését tartalmazza a kötet, melyek közül kiválóan érdekes az első, a «Gyanú» című, mely egy fiatal férj lelki állapotát rajzolja, kinek addigi boldogságát feldúlja egy boszút lihegő asszonynak hazug vallomása, melyet halálos ágyán tett s a melyben az általa gyűlölt férj feleségét undok bűn elkövetésével vádolta. A férj sokáig küzdött, de a gyanú, hogy hátha az asszony mégis igazat beszélt, végre egészen hatalmába kerítette, lelki egyensulyát szétdúlta s végre is csak a halálban talált nyugodalmat. A következő elbeszélésekben sok humorral vázolja némely keleti apró udvarok gyarlóságait. A kötet Singer és Wolfner kiadásában jelent meg; ára egy korona.

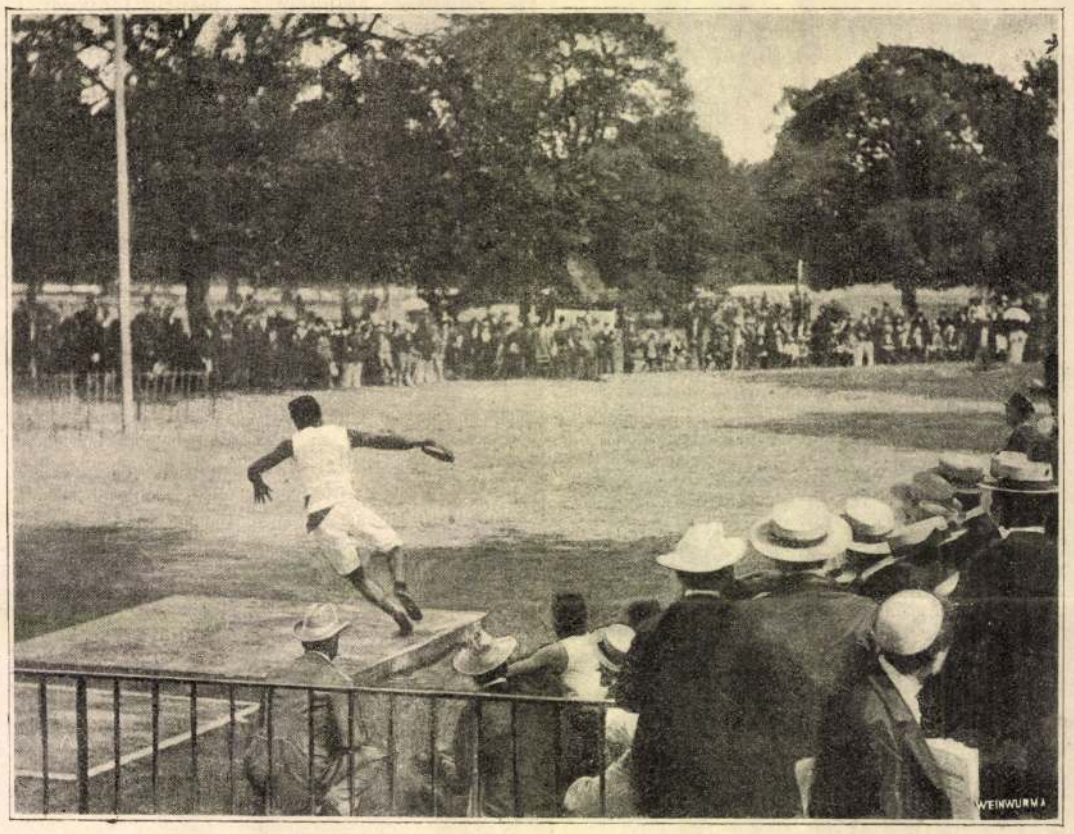

BAUER REZSŐ DISZKOSZT DOB.

Finnország a XIX. században. A hasonló című finn díszmunka nyomán ismerteti *Popini* Albert. A sok jó szándékkal készült és 128 lapra terjedő munkácska tíz fejezetben szól az országról, a népről, a közjogi helyzetről, a közgazdaságról, közoktatásról, a tudomány, irodalom és művészet állapotairól. A füzethez, mely Nyiregyházán csinos kiállításban jelent meg, Finnország térképe van mellékelve. Az egészben véve alapos kis munka épen időszerű most, mikor Oroszország, melytől eddig beléletére nézve független volt, erőszakkal magába akarja olvasztani ezt a kis éjszaki országot, melynek derék népe, főleg a legutolsó század folyamán, Európa legműveltebb népeivel egy sorba tudott emelkedni saját anyagi és szellemi erejéből.

Nemzeti Szinház. A Nemzeti Szinház előadásai szeptember elsején a «Bánk bán» előadásával kezdődnek. Az igazgatóság az új szinházi évre vonatkozólag részletesb tájékozást tett közzé, melyből fölemlítjük a következőket:

Az eddig kilencz és fél hónapos szinházi év ezentúl teljes tíz hónapból fog állani 300 esti és 44 ünnepi és vasárnap délutáni előadással. Ehez járúl a téli időben 48 előadás a budai Várszinházban. A szerda délután tartatni szokott *ifjúsági előadások* elmaradnak, ezeket úgy akarja pótolni az igazgatóság, hogy a műsor klasszikus estéin esetleg fenmaradó jegyeket ingyen vagy rendkívül olcsó áron bocsátja a tanulóifjúság rendelkezésére. A *műsor felújítására* 18 egész estét betöltő újdonság és hét újdonság számba menő darab fölelevenítését tűzte ki az igazgatóság. Az első újdonság szeptember 21-ikén Schönthan és Koppel-Ellfeld német irók három fölvonásos verses vígjátéka, az «*Arany asszony*», Makai Emil fordításában. Egy héttel utóbb mutatják be ifj. Dumas a «*Tékozló apa*» cz. vígjátékát. Első eredeti újdonság Gabányi Árpádnak «*Az emberevő*» cz. vígjátéka. E három első bemutató után sorban következnek a szinház újdonságai és fölújításai. *Eredetiek:* «*Éjfél után*», vígjáték három felv. irta Hajó Sándor. A «*Peleskei nótárius*», irta Gaal József. «*A kuruczok Párisban*», vígjáték, 3 felvonásban irta Berczik Árpád. «*Rabszolgák*», drámai költemény, irta Palágyi Lajos (a Teleki-díj nyertese). «*A testvérek*», dráma 3 fölv. irta Laczkó Andor. «*A bor*», vígj. három fölv. irta Gárdonyi Géza. — *Idegenek:* Shakespeare: «*Troilus és Cressida*» (új fordításban), színpadra alkalmazta Beöthy László. «*Antonius és Cleopatra*», színpadra alkalmazta Hevesi Sándor; Schiller «*Tell Vilmosa*», fordította Várady Antal. «*Heten Theba ellen*», Aischylos ó hellén tragédiája, fordította és színpadra alkalmazta Rákosi Jenő. Sudermann Hermantól «*Morituri*», fordították Fái J. Béla és Makai Emil. Hauptman Gerhardtól «*A bunda*» «Der Bieberpelz» komédia három felvonásban, fordította Sebők Zsigmond. «*Téli álom*» dráma Dreyer Miksától, három fölvonásban, fordította Iványi Jenő. Brieuxtől «*A bölcső*» dráma ford. Gábor Ignácz. Freytag Gusztávtól «*Ujságirók,*» vígjáték, ford. Márkus Miksa. Berton-Simontól «*Zaza,*» színmű négy felv. ford. Heltai Jenő. Bahr Hermantól «*A star,*» színmű három fölv., ford. Szőllőssy Zsigmond. Blumenthal és Kadelburgtól «*Verőfényben,*» vígj. három fölv., ford. Sebők Zsigmond. Érdekesebb felújításokúl az igazgatóság a következő darabok szinrehozatalát tervezi. «*A czigány,*» (Szigligeti népszinműve), «*Endre és Johanna,*» (Rákosi Jenő drámája) «*A zalameai biró*» (Calderon vígjátéka) «Csongor és Tünde» (Vörösmarty Mihály születésének 100-ik évfordulójára), «*A betyár kendője,*» (Abonyi Lajostól) stb. A tavaszszal rendezendő Mátyás-király emlékünnepet, csatlakozva az ünneplőkhöz, alkalmas darabbal fogja megülni a Nemzeti Szinház. Változást újonan jelentkező eredeti darabok, vagy el nem hárítható nehézségek okozhatnak, a mely esetre az igazgatóságnak még egy sereg darabja van tartalékban.

A szegedi műtárlat. A szegedi képzőművészeti társulat az idei téli tárlatán azokat a festményeket és szobrokat akarja kiállítani, a melyeket a magyar művészek a *párisi* nemzetközi kiállításra küldöttek. A társulat fel is szólította már a párisi kiállításban résztvevő összes magyar szobrászokat és festőművé-

Crettier R. Gönczy H. Bauer R. Speidl Z. Coray A. Schubert E. Kauser J.

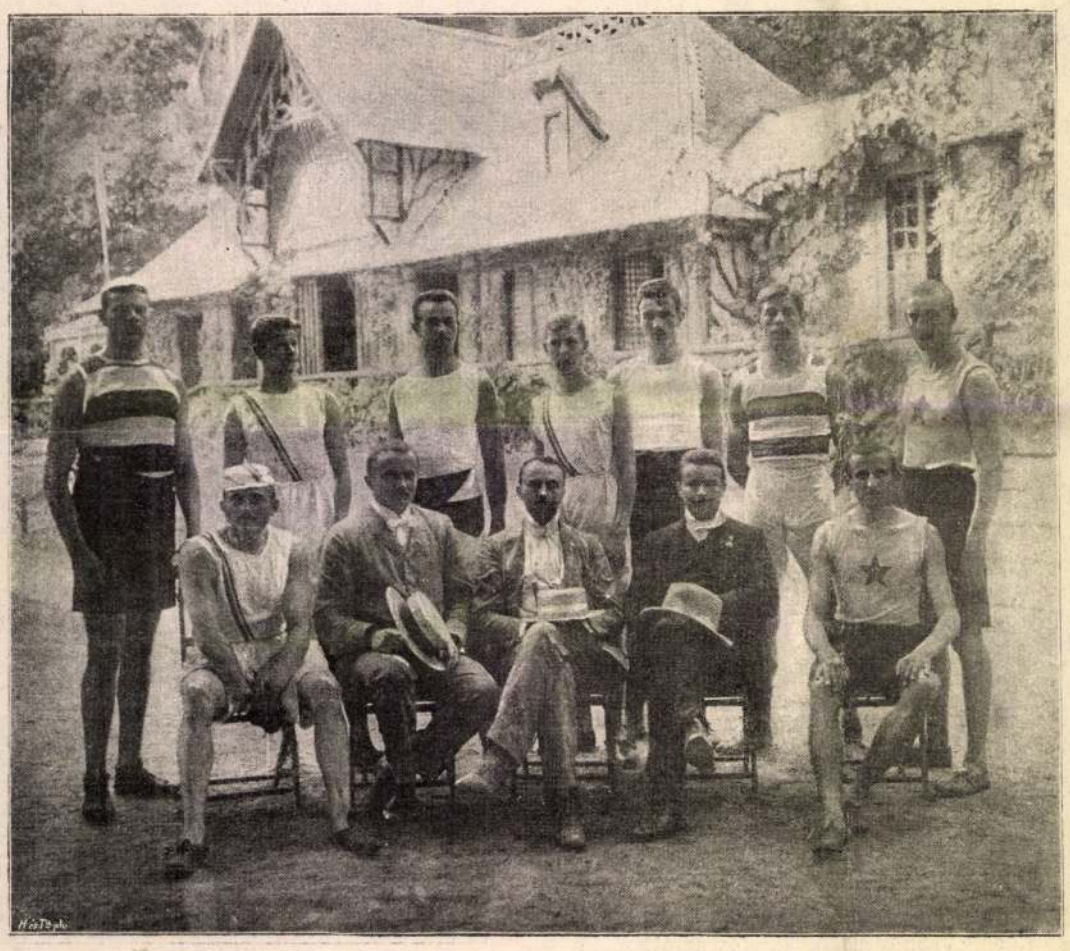

Strausz Gy. Réty P. Krepelka B. Kutassy V. Koppán F.

A PÁRISI OLYMPIAI VERSENYEN RÉSZTVETT MAGYAR ATHLÉTÁK.

~~Ilikisch Rezső~~

és Zala György

Nincs
ced

Ujság. 1932. jan. 17

(Mégis felállítják
Erzsébet királyné
szobrát, képpel
és alaprajzzal.)

4

~~Hikisch Rezső~~

Zala György

volt

Előkészületek Erzsébet királyné szobrának vasárnapi leleplezésére.

Magyarság 1932 szept. 25.

Zala Gy. arcképével és a szobor képével U. 3186

Zala György szobrát dicséri, de Hikisch építészi munkáját indokolatlannak és ízléstelennek mondja.

4

FŐVÁROSI VÁLTÓÜZLET TÁRSASÁG
ADLER ÉS TÁRSA
Budapest, V., Mérleg-u. 13.

ALAPITVA : 1874.

TELEFON: Aut. 82-7-39.

Nagyságos

Dr. Szentiványi Gyula urnak,

Budapest.

I. Lenke-tér 7.

~~Ilikisch Rezső~~

Zala György

nincs cíd

Ujság. 1931. ápr. 5.

(Miért nem állítják fel Erzsébet királyné szobrát?)

4

~~Hikisch Rezsö~~

Zala György

tovább

Ibl Ervin: Milyen lesz Erzsébet királyné budapesti emlékszínve.

Budapesti Hirlap

1931. jul. 19.

4

E Tárgy: .....

.....

.....

Bizottságának kérelme Náday Béla,
a részére siremlék átengedése iránt.

t á r o z a t .

mu határozatommal a Kerepesi temetői
nit piramist a hozzávaló szegélykővel,
ó felállitás céljából engedtem át.
Bizottságának kérelme alapján -
m bizonyult megfelelő nagyságunak, -
lő indokokra való tekintettel a
tomat akként módositom, hogy a 269.
68. raktáriszámu szürke gránit pira-

~~Ilikisch Rezső~~

Zala György

tovább

cred

Hel Ervin - Vasárnap avatják fel az Erzsébet királyné - emlékművet.

Budapesti Hírlap

1932. szept. 25.

4

ajánlatünknak mégis
kérjük T. Elnökséget
való terjesztés czéljából
nyel bizományba a
Fly irányú
részt vidéken lakna
dünk mutatóba a d
sen nagy portóköltségg
Kérésünk s
válaszukat várva, m

Zala György MDK

szobrász!

Az Erzsébetkirályné emlékszobor kiviteli tanulmányterveinek elkészitésével megbizott müvésztársaival együtt hátrálékos tiszteletdijuk kiutalását kérik a miniszterelnöktől. /1919 márc. 6. ß.

25-26.o.

Az Erzsébetszoborrról lásd még 23-32.o.

M.T. Képz. Él. Bp. 1960.

Zala György

~~irod~~

Ybl Ervin: Vasárnap avatják fel az Erzsébet királyné-emlékművet. Budapesti Hirlap 1932. szept. 25.

U. 3187

Elmondja a szobor történetét. 1920-ban bírták meg őt és Hikischt a kivitellel.

Zala György, Bálint és Jámbor

A második Erzsébet-emlékmű pályázaton első kategoriába osztott pályaművük repr.

Művészet 1903. 244. l.

- 9718 ~~[illegible]~~

1903.

MDK

Zala György szobrász, első kitüntetés

Az Erzsébet-szobor pályatervei. Vas.Ujs. 8.sz. 1902. 49.évf. 121-122 l. képpel.

MDK

Zala György

3 db Erzsébet királyné szobor, gipszminták

Szépm. Muz. háborus veszteségeinek jegyzéke
Bp. 1952

MDK

Zala György

Ybl Ervin: Vasárnap avatják fel az Erzsébet királyné emlékművet. Budapesti Hirlap 1932. szept. 25.

M.D.K.

Zala György nobrán

I. díjjal tüntették ki az 1916 os Erzsébet királyné emlékmű pályázatot. A bizottság azó munkájat javasolja kivitelepésre. 1921

1921 őszén elkészül Erzsébet alakjának megmintázásával

Az Erzsébet királyné emlékmű története:
Bp 1932, 2, 3, 4, 8

Zala György

cród

Gyulai István

Az Erzsébet királyné emlékpályázat.

Egyetértés 1913. máj. 27

U. 403

...on" czinn" lapon tizenkét számozott
... der Wallachei" (N°1) „Ein Bauer aus dem
... aus der Wallachei" (N°2) – „Eine Dame aus
...n aus der Wallachei" (N°3) – „Ein Edelmann
...gd aus dem Pester Comitat" (N°7) – „Bauer
... Morlache" (N°8) – „Montenegrinerin aus
... Klementiner" (N°10) egész alakban van fel-

...13.6 : 17.8 Jm.

93/93 N°2

Zala György

cód

Magyar Hirlap

1913. maj. 25

Döntés az Erzsébet-nobor pályázatán.)

U. 304.

1321. Ismer

A XVII. sz

I. József.

Derékig, kissé balrafordu
dad medaillonban van ábráz
ben parancsnoki pálczát tar
pőjére támasztotta. Rizsporo
omlik, szemöldöke és szeme
leberetvált. Öltözete: vért
melynek jelvényét is viseli, he
Derekát szolgálati jelvény öv
párnán az ékköves császári
Az égbolt felhőzött.

Vászon, méretei 96·7 : 72 c
300 K. — Dr. Günther József
— Az adomány elfogadtatott 1
Bejelentetett 1912 márczius 24

Zala György

rod

Budapesti Hirlap

1913. máj. 25.

(Döntés az Erzsébet

királyné emlékpalota-

ügyéről.)

U. 307

879.

...yal jobb kezében áll a tiszt s hallgat-
...ót, ki kardjának markolatát fogja s bal-
...tat. ~~[illegible]~~ Feléjök fehér agár fordult, mely-
...satos szíj szorítja. A háttérben még két
...egyik a beszédet ~~[illegible]~~ figyeli meg s a
...gőt kancsót tart baljában. A tiszt baljá-
...ót sárga kendőövet fogja, kék bélésű prémes kucsmáját tollak
...ett megyszínű mentéjen ezüst gombok van-
...agy ezüst gömb lóg, zsinoros dolmánya s
...k, magas szárú csizmája sárga. A többiek
...inű prémes kucsma, dolmány, szűk nadrág
... egy hajdon fővel van s a beszélőnek nadrág

...éretei 32 : 22·6 c/m.
... Berchtold ~~[illegible]~~ Arthurtól. (687/99).
...g N° 2. Sz N. 109. Ara. 100 ft. — A vételár
...XII. 31. én (673/99), az elszámolást Andomá-
...25-diki 7101 szosz. leirat (251/900.)

M.D.K.

Zala György szobrász

Bálint és Jámbor müépitészekkel együtt első dijat nyert az Erzsébet-szoborpályázatra beérkezett müvel, melynek repr.-ját bemutatja a lap.

Magyar Salon, Bp. 1903. juli. 39. kötet
1080-1085. lap

Zala György
Erzsébet királyné, gipsz

Magyar Képzőművészek Segitő Bizottsága. Művészeti kiállitás. 1914. 8 l.

r a j z

dapesten. Apám közig

Zala György

irod.

Ybl Ervin: Az Ezredéves Emlékmű. Budapesti Hirlap. 1929. máj. 23.

1) A hét vezér Árpáddal.

2) A collonade tetejen a sarkokon a Háborn és Béke szekere, valamint a Mezőgazdaság és az Ipar két-két alakból álló csoportja.

3) Az oszlop tetejen Gábor arkangyal a koronával és az apostoli keresztel.

4) A Király szobrok közül: Nagy Lajos, Hunyady Mátyás, Mária Terézia és Ferenc József. Az utóbbit előtt huszár táborszki egyenruhában, ennek megszemlés tése után a Szent István rend ornatusában mutatja.

5. A Király szobrok alatti. A vatták a hősi vezérek mind Zala műve. Emlékkövel együtt 1929. májusában.

Zala Gröny

vid.

Gyökrösi Istvánné

Ezredes

Zala György

Ervey (Komor Marcell) Az Erzsébet-szobor. Vállalkozók Lapja

1921. jun. 16-n.

Áldoztató kehely, aranyozott ezüst, díszte
len. Mag. 24 cm. XVII. század.

Zala György

mintázza Erzsébet
királynét

Makoldy József

Amint én láttam.
Bp. 1926. 59. l.

RECHTSANWÄLTE
DR. KÚTI ARTHUR
ÉS
DR. MÁRTON IMRE
ÜGYVÉDEK
TELEFON: 112—845
Ptkptri szlák: Dr. KÚTI 16537 Dr. MÁRTON 25726.

Nagyságos

dr. S

a Müemlékek (

Igen tisztelt Titkár Ur!

dr.De

cimét megadni. Az ügyfelünk t

ház homlokzatának javitási mu

ságának kivánságára félbe kell

ben Lotz Károly kezétől szárm

kók vannak, amelyek a kultusz

séghez képest megóvandók. A

Zala György

Erzsébet királyné
emlékmű pályá-
zat. 30 kép, 30
l. Bp. 1902

Gent. (627)

zottsági előadó részére a f.évi
jedő időre két heti, ezenfelül
e időben négy heti, Surányi Károly
főgimn. tanár részére a f.évi
6 heti, Németh Sándor számellenőr
us hó 1-től 15-ig bezárólag, to-
től 15-ig bezárólag egy havi sza-

lőadó részére a szabadságideje
kutatásokra és felvételekre

Zala György

Thewrewk István:

Milyen legyen a királyné emlékszobra

8-r, 15 l. Besztercebánya, é. n.

Gent (2194)

ILLUSZTRÁCIÓK

Zala György

Bpesti Erzsébet szobor
fölavatása 1932
szept.

Ibl Erwin: Képző-
irmvészet. Bpesti Szemle
1933. 665 n. 115,
116. 117 – 119 l.

szóval: ha
tóztassék E
Egyidejüle
jelenteni, h
őrzése és irá
szombaton
napra Kol
várra.
A legmé
nitásával n
Méltóza

Z a l a G y ö r g y
szobrász

Világ. 1916.aug.19. (Döntés az Erzsébet-szoborban.)

Z a l a G y ö r g y

szobrász

Magyarország. 1921. jun. 12. (R.B.: Egy év alatt elkészülhet az Erzsébet-szobor.)

Z a l a G y ö r g y

szobrász

Pesti Napló. 1920.okt.31. (Öt királyné az Erzsébet-pályázat eredménye.)

Z a l a G y ö r g y
szobrász

Magyarország. 1920.okt.31. (L.Z.: Az öt Erzsébet-szobor.)

Z a l a G y ö r g y
szobrász

Népszava. 1920.nov.3. ((i.e.): Erzsébet királyné szoborpályázata.)

Z a l a G y ö r g y

szobrász

Az Ujság. 1917.jul.6. (Az Erzsébet-emlékmü felállitása.)

Z a l a G y ö r g y
szobrász

Nemzeti Ujság. 1920.okt.29. (Z. és Hikisch az Erzsébet-szobor pályázatának győztesei.)

Z a l a G y ö r g y
szobrász

Pester Lloyd. 1921.jun.8. (Das Königin-Elisabeth-Denkmal.)

Z a l a G y ö r g y
szobrász

Világ. 1921.jun.8. (Z.Gy. és Hikisch Rezső Erzsébet-emlékműve kerül kivitelre.)

Zala György

vrd

R. Gy. Elégedetlenek
az Erzsébet-szobor-pályázat kitüntetett művei.
Az Est. 1916 nov. 16.

U. 2102

Zala György

Erd

Műveszet (Szabó-féle)
1900 965. h. (A gö-
döllői Erzsebet-szobor.)

Z a l a G y ö r g y

szobrász

Az Est. 1916.nov.16. (R.Gy.: Elégedetlenek az Erzsébet-szobor-pályázat kitüntetett müvészei.

1409. NAGY ASZTALDISZ, öntött bronz és majolika, szára ifju alakja. XIX. sz. 80.—

1410. SZOBORÁLLVÁNY, eres márvány. Olasz. 120.—

1411. KÉT NECKE, elefántcsont No-maszk és sárkányos gomb. Japán, XIX. sz. 30.—

1412. KIS DISZSZEKRÉNY, diófa csontberakással. Német, XVII. sz. 30.—

1413. KÉT ÁLLVÁNYOS CSÉSZE, fekete fa. Magyar, empire. 60.—

1414. ERZSÉBET KIRÁLYNÉ MELLSZOBRA, bronzozott cinköntvény, mümárványtalapzattal. Zala müve. 70.—

1415. JÁTÉKJEGYTARTÓ LÁDIKA, csontfaragvány. Empire. 100.—

1416. ÁLLÓÓRA, konzolos Boulle-modoru diszitéssel és bronzveretekkel. Francia, Louis Philippe kora. 150.—

1417. KANDALLÓKÉSZLET: állóóra és két kandeláber, öntött bronz és sèvresi porcellán. Francia, Louis XVI. stilus. 200.—

1418. CSILLÁR, 14 karu, aranyozott bronz és köszörült üveg. Empire-stilus. 300.—

1419. KIS FALITÜKÖR, üveg hátlapfestésü keretben. Velence, XVIII. sz. 45.—

1420. FALITÜKÖR, Louis XVI. aranyozott fakeretben. Magyar, 1800 k. 55.—

1421. ÁLLÓ LÁMPÁS, cseresznyefa, polccal és ernyövel. 120.—

1422. KÉT OLTÁRGYERTYATARTÓ, faragott és aranyozott fa. Magyar, barok. 60.—

1423. CSILLÁR, 8 karral, öntött sárgaréz. 100.—

1424. BARETTES FÉRFI MELLSZOBRA, terrakotta. Fekete faállványon. Németalföld, XVII. sz. v. 300.—

1425. SZENT FLÓRIÁN, faszobor. Magyar, XVIII. sz. (Budai templomból származik, Bpest Egyh.-müv. kiáll. 1930. Kat. 73.) 150.—

1426. SZENT FLÓRIÁN, faszobor. Magyar, XVIII. sz. (Budai templomból származik.) 100.—

1427. VADÁSZPUSKA, berakott és faragott aggyal. Német, XVII. sz. 80.—

1428. KÉT OLTÁRGYERTYATARTÓ, szinezett és aranyozott, faragott fa. Magyar, rokokó. 200.—

1429. KANDALLÓELLENZŐ, sárgarézkerettel. 120.—

1430. TERRAKOTTA-DOMBORMŰ, ülő Madonnával. Bársonyos keretben. Olasz. 200.—

1431. ÉRDEKES UJSÁG, 1913—20. 15 kötet. (Teljes.) 50.—

1432. F. A. DE CHATEAUBRIAND, Hineraire de Paris a Jerusalem. 3 k. Párizs, 1812. 10.—

1433. PAUL LACROIX, Les arts au Moyen Age. Párizs, 1874. 20.—

1434. ED. OSENBRÜGGEN, Das Hochgebirge der Schweiz. Basel. Acélmetszetekkel. 12.—

1435. COLLECTION DU MARQUIS DE BIRON. Paris, 1914. 8.—

1436. KÁLYHAELLENZŐ, mahagonifa, brokát és üveg. Empire stilus 25.—

1437. CSILLÁR, faragott és aranyozott fa, 15 égővel. Neobarok. 150.—

1438. CSILLÁR, hasonló az előbbihez. 150.—

1439. PIETA SZOBOR, szinezett fa. Magyar, XVII. sz. 60.—

1440. MADONNA MELLSZOBOR, szinezett fa. Magyar, XVII. sz. 60.—

1441. IMMACULATA-SZOBOR, fehér márvány. Olasz, XVII. sz. 100.—

1442. BOCCACCIO, DEKAMERON, 3 kötet. Forditotta: R. Vay József. 24.—

1443. ORTELIUS, Historische Beschreibung. Frankfurt a. M. 1665. Rézmetszetü táblákkal. 80.—

1444. C. SEDELMEYER, M. von Munkácsy sein Leben u. seine Entwicklung. Párizs, 1914. 8.—

1445. NÉGYZETES ASZTALI ÓRA, sárgaréz és ezüst vésett diszitéssel, üvegoldalakkal. Jelezve: Wolfgangus Prenner. Német, XVII. sz. 100.—

1446. ÁLLÓ LÁMPÁS, aranyozott fa, Louis XVI. stilusu faragással. XIX. sz. 60.—

1447. ÁLLÓ LÁMPÁS, szárán biscuit csoport bronzfoglalattal. Kinai himzésü ernyővel. Francia, XIX. sz. 40.—

1448. KÉZITÜKÖR, bronzfoglalatban, gyöngyházny éllel, hátlapján miniatürkép. Francia, empire stilus. 40.—

1449. NAGY CSILLÁR, köszörült üveg, 36 karral. Mária Terézia korából. 600.—

1450. KANDALLÓ, fekete márvány, barok stilusban. 400.—

1451. LŐPORSZARU, faragott virágdiszitéssel. Tirol, XVIII. sz. e. 8.—

1452. SZENT MIHÁLY ARKANGYAL, szinezett faszobor. Osztrák, XVIII. század. 320.—

1453. KANDELABER, aranyozott bronz, 20 karral, márványtalapzaton. XIX. sz. 150.—

1454. DISZMENETI LÁMPÁS, faragott és részben aranyozott fa, hatszögü lámpásházzal, zöld márványtalapzattal. Olasz. 200.—

Zala Gyöngy

2180. Erzsébet Királyné
mellszobra, gipsz
f. 60.—
Almásy-Teleki X. 1942

SKIZZENB

AUS ALLEN GEBIETE

HERAUSGEGE

Z a l a G y ö r g y
szobrász

Világ. 1916.aug.12. (Az Erzsébet-szobor ügye.)

Z a l a G y ö r g y
szobrász

Pesti Napló. 1917.jul.6. (Döntés az Erzsébet-emlékmü ügyében.)

Z a l a G y ö r g y

szobrász

Az Est. 1920.okt.30. (30 millió kellene az Erzsébet-szoborra.)

Z a l a G y ö r g y

szobrász

Az Ujság. 1921.jun.8. (Felállitják az Erzsébet-emléket.)

Z a l a G y ö r g y
szobrász

Nemzeti Ujság. 1921.nov.20. (A Várkertbe kerül Erzsébet királyné emlékműve.)

Z a l a G y ö r g y
szobrász

Nemzeti Ujság. 1932.ápr.17. (Erzsébet királyné szobrát szeptember 11-én leplezik le.)

Z a l a G y ö r g y
szobrász

Uj Nemzedék. 1931.febr.8. (Az évtizedek óta készen álló Erzsébet királyné-szobrot és a negyedszázados Szabadság-szobrot még mindig nem tudják fölállitani.)

Fala Győző

Erzsébet királyné szobra Jeltelen cikk. Budapesti Hirlap, márc. 24.

1909

Budapest, 1929. julius 3.

ár Dénes Úrnak,

Hajdúböszörmény.

al múlt hó 26-án kelt levelünkre

hogy sikerült

ák zsirban nyirott gyapjút a mel-

szerint q-ánként 300.- P-ért, el-

ijtjuk Önnek az ameta-számla és

Zala György

SZOBRÁSZAT.

Erzsébet-emlék. Irta Ödönfi László. Vállalkozók Lapja, máj. 5.

Das Elisabeth-Denkmal. Irta Balogh Pál. Pester Lloyd, máj. 9.

T 1909

Művészet 1909. 2 fol.)

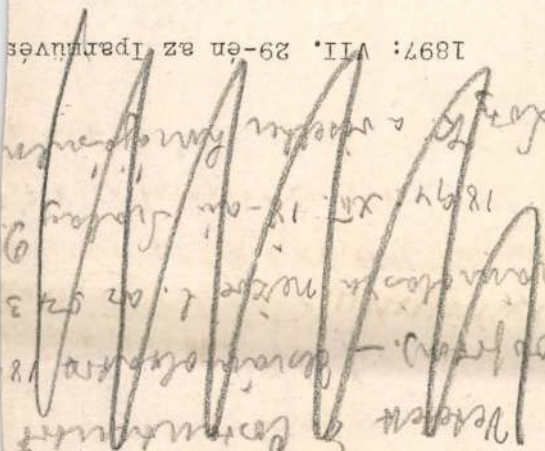

jobbra néz. Jobb kezét felemelte,
üdvözli Máriát
gondör, felső kék kontöse arany rojtos negélyé
ritja. A talapzat körizata:

A PLENA."

(?)

Ara 1800 frt.

90.

I

132.

Zala György

Az Erzsébet-emlékmű második pályázatának eredményét ismertették a napilapok június 17-iki, a hetilapok junius 21-iki számai.

1903

(Művészet 1903. 285. l.)

nyezet és a körülölelő atmos[illegible] veszítenek erejükből. Courbet, a naturalizmus legjobb mestere a tónusfestés jelentőségéért szállt síkra, gúnnyal és kicsinyléssel halmozva el az addigi színes kompozíciókat. Ezúttal nem a gyakorlat fontos, hogy tudniillik Courbet, vérbeli művészre valló szenvedélyével hatalmas egységekbe foglalta össze mondanivalóit, hanem az elv: a látottaknak anyagszerűen pontos, maradéktalan és sallangnélküli ábrázolása.

Ha a művészet ennek az elvnek értelmében fejlődik, elérkezett volna önmaga tagadásához, a fényképnek ecsettel készülő színes változatához. Az új képek ezzel szemben megtartották széles festőiségüket, legalább is a legjobb mesterek alkotásaiban. Kompromisszumra volt szükség egyrészről az új világnézet, másrészről a természetet minden rezdülésében részletezni képtelen

Zala György

Az Erzsébet-emlékmű. Irta Ödönfi László. Pesti Hirlap, máj. 19.

A megoldás. (Az Erzsébet-emlékműről.) Irta —i. Vállalkozók Lapja, máj. 19.

(Művészet 1909. 270. l.)

fordult. Jobb kezét felemelte,
Máriát üdvözli. Haja göndör,
aranyrojtos, ruhája vörös.
örirata: »AVE MARIA GRATIA

160 cm. — Lelt. sz. 1190. —
tantinitől 4000 lirán, vagyis
augusztus 31-én (246–895). —
47–895 és az 1895 november
ivet. — Az elszámolást jóvá-
561 (635–900) és az 1901
at (464–901).
10. l. — Verzeichniss Nº 103.

Zala György

545. Strauch.

2023. ERZSÉBET KIRÁLYNÉ MELLSZOBRA, gipsz. 60.—
Zala Györgytől.

— 112 —

Almásy-Teleki XI. 1943

230. *Hondius.*

122. *Eeckhout.*

Zala György

Erzsébet királyné-emlékmű pályázat. (Folio, 30 fényképtábla.) Bpest, 1902. Erdélyi fényképész.

— II. emlékmű pályázata (Folio, 30 fényképtábla.) Bpest, 1903. U. o.

LÁ
SZ

Zala György

Erzsébet-szobrok. Irta Sárosi Bella. Vasárnapi Ujság nov. 24.

~ 1907

(Művészet 1908. 71. l.)

Pest.

A Duna tulsó partján a b
felfelé eső részét szemlélhetjü
münket. A hajóhid alatt bárkák
rókelőket és megrakott kocsikat

Pesti dunap
a szárad

Kny., mér. a vk. 13.6:

Zala György

cod

Vállalkozók Közlönye és
Magyar Építők Lapja
1913. máj. 21. (Az Erzsébet emlék. Reflexiók a pályázat elől.)

734 Klein, Adam

Álló ló. Ph. Wouwermann rajza után.

Rk.

K. 1.50.

98 x 160 mm.

Zala György

Bpest. Erzsébet királyné
Körút tér.

Liber Bpest városi

408.

Zala György

Az országos Erzsébet-szoborbizottság üléséről írtak a napilapok júl. 9.

1911

Az Erzsébet királyné-szobor pályázati hirdetését közölték a napilapok aug. 4.

1911.

Dubicza.

A középtérben emelkedő he
melynek egyes ŏrtornyai válnak
négy alak élénkiti. Felirata:

Dubitza.

Rm., mér. a vk. 4.

Zala György

röd

Magyarok képes vall.

1925. jun. 18.

(Erzsébet királyné szobra)

képpel

oktatásügyi minisztertől.

,Bizottsága t.Elnökségének,

Budapest

IX.Hőgyes Endre-u. 10.

Zala György

Munkavnok
1908. egyházmin. Kiáll.
68 l.
Erzsébet királyné
siremléke a bécsi
kapucinusok templo-
mának sirboltjá-
ban. Eredeti gipsz-
modell

A. 28.

Zala György

Erzsébet Királyné
nobra

Repr

Rát Str. 273 l.

T.
EUROPA RT.

BUDAPEST

V ROTHERMERE-U 12 III/

Zala György

A magyar hölgyek a király beleegyezésével gyönyörű síremléket állítanak Erzsébet Királynénak a bécsi kapucinusok templomában levő kopossója mellé. A hölgybizottság az emlék mintázásával Zala Györgyot bízta meg, aki most fejezte be művét, melyet a bizottság minden tekintetben sikerültnek talált (1900. jan). Az emlékművet bronzba öntik. Az emlékmű egyszerű keresztje fölé a Madonna alakja hajlik. A keresztet előtt imazsámoly. A keresztet egyik felén gazdag lombozatu tölgyág, a másik felén pálmaág alkot művészi keretet. A felirat következő

A magyar hazaszeretet a magyar hazaszeretet édes anyjának! Oldalt ez a felirás olvasható: Állíttatott ez „Erzsébet Királyné alap"-ból. Ozvegy gróf Teleki Sándorné, született gróf Teleki Józefin nagybizottsági elnök, emőkei Emich Gusztávné, született Tormay Etelka művészbizottsági elnök. A keresztben ez a felirás.

In memoriam sempiternam. Az imazsámoly padjának felső lapjára pedig

Zala György

Úvod

a

Sztrakoniczky Károly:

Az Erzsébet-emlék.

Alkotmány

1913. máj. 28.

751. sz

íz.

hol a kútból vizet mernek, lyok közűl balról Frievisz Sebes Emillel (2), a lóczán Rákóczi Zsigmond (3) hall- fogolytársat, a Kutyulusz és k, Jonák József (4) fához Laszberg Károly (5) és Cal- íg Zeunig Lajos (7) Galvagni re a fürdőháznál Parcsetics epütt, a virágágynál, Wun- hyczy Imre (10), gróf Zse- ik Ferencz (19) képeznek al (11), Derra Kálmán (12), Szabó József (15), Veiszl s (17) pedig részint pipázva, járkálnak föl és alá.

cm. — Lelt. sz. 621. — Értéke ith-féle ereklyemúzeumból. — atokat l. a 62. lapon az 593 rilis 23-án (107–95). — Átvételi násul vette az 1896 április 8-iki

Zala György

Erzsébet Királynét
mintazza

Makoldy József
rajza

Repr.
Makamint

59. l.

AIGNER LAJOS kiadványai.

NEMZETI KÖNYVTÁR.

Magyar remekirók npszerü kiadás

E gyüjtemény közli: *Amade* László, *Bacsá* János, *Berzsenyi* Dániel, *Bessenyei* György, *C konai* Mihály, *Dayka* Gábor *Fazekas* Mihály, *Fö* János, *Horváth* Ádám, *Kazinczy* Ferencz, *Kárm* József, *Kis* János, *Kisfaludy* Károly, *Kisfalu* Sándor, *Kölcsey* Ferencz, *Mikes* Kelemen, *Rá* Gedeon, *Vajda* Péter, *Vitkovics* Mihály, *Zri* Miklós stb. összes müveit, a mennyiben azok még értékkel vagy érdekkel birnak. A szöveg kritikailag lesznek megállapitva s bő magyará tokkal és jegyzetekkel ellátva.

Eddig megjelentek:

1. füzet: *Kazinczy Ferencz* költeményei I. 30
2. füzet: *Mikes Kelemen* Mulatságos Napok I. 30
3. füzet: *Dayka Gábor* költeményei . . 30
4. füzet: *Kazinczy Ferencz* Pályám emlékezete I. 30
5. füzet: *Kazinczy Ferencz* költeményei II. 30
6. füzet: *Mikes Kelemen:* Mulatságos Napok II 30
7. füzet: *Kazinczy Ferencz* költeményei III. 30
8. füzet: *Kazinczy Ferencz* Pályám emlékezete II. 30

A folytatás sajtó alatt van

Zala György

Károlyi Gyula gr.:

Jelentése az Erzsébet-emlék országos bizottságához az Erzsébet királyné emlékmű tárgyában Bp. 1932

30-l.

Föv. Könyvt.

Bq 730/27.

várost szemlélhetjük, a háttért
edig a Dunán három hadihajó

.

dete: 1. Donau fl. és befejezése:

cm.

Zala György

vrd

Forum. 1932. 253. l.
(Erzsébet királyné szobra Budapesten.)

l

Nyugat. 1932. évf. 1. szám.
Farkas Zoltán cikkét.
Fenti lap ebből vitál.

Zala György

Alfa: Az Erzsébet királyné emlékmű.
Budapesti Hírlap
1913. máj. 28.

749/22

1135. *II. Lajos.*

Csaknem térdig, jobb
májú egyoldalú medaillon
van ábrázolva, hogy jobb
balját pedig kardjának m
haja vállaira omlik. Koro
sének alja látszik. Felirat
»II. LAJOS 35-DIK KIRÁLY

Ezüstözött rézvéset, átm
— Értéke 40 K. — Havas (H
30-án (787–907). — Átvétete
(1950–909), az 1910 február 2
eln. sz. leiratok, illetőleg az
az 1910 márczius 23-iki (519–
jelentetett 1908 január 31-én

Zala György.

A Erzsébet nobor 5 ik
palyázatán fentit és
Hikisch Rezsőt
bizták meg a kivitellel.

Erzsébet királyné
nobra repr.

Az Érdekes Ujság

1920. 45. sz.

Zala György

nod

Polgár Géza. Magyar
emlékmi Erzsebet
királjné sírján.
Vas Up 1900. 34.
~~Izsai~~ Egyet.

Zala György

Erzsébet királyné
bronszobra Kisbéren
(1900)

Dor Bakony

78·l.

Zala György

árod

A veszprémi Erzsébet szobor. Vasilys

1901. 777 l. Egyet

Lelepl. 1901. nov. 19.

Zala György

nod

Erzsebet kisajne
mellsoobra Aradon.

Vas Lip 1901 617

Zala György

Irod

Amikor a szobor még ett. Emlékezés Erzsébet királynéra. Vasárnapi Ujság (a Budapesti Hirlap heti mellékletei). 1932 szept. 25. U. 3153.

A bpest. Erzsébet-szobor és Zala György arcképével.

rakható fel s a magyar székvárost már messziről ugy jelezné Magyarország közepén, annak is legszebb pontján az ősmagyar czimer, mint a hogy jelzi messziről a San Pietro Rómát, a Szent István-torony Bécset, az Aja Szófia Konstantinápolyt, a kölni dóm Kölnt. Van-e szebb helye a turulmadárnak, s jöhet-e a hegyre más, a mi szegénységünk mellett?

MODERN MÜVÉSZEINK KÜLFÖLDI GALÉRIÁKBAN. Mialatt a magyar közönség érthetetlen közönynyel fogadja fiatal művészetünket, a külföld galériavásárlásokkal tünteti ki. A IV. velenczei kiállitáson az ottani modern képtárnak Magyar-Mannheimer, az udineinek Kernstock, a mostani kiállitáson, a velenczeinek Bihari, az udineinek Vaszary művét vették meg. Amerikai muzeum vette meg a két év előtti velenczei kiállitáson Vaszary „Zöld Madonnáját", római muzeum Ligeti „Anonimusát". Csupa olyan műalkotást, melyeket itt nagy hahotázva fogadott azidétt a „műértő" közönség.

Rafael képzelete a vonalban nyilatkozott meg, művei vonalban vannak komponálva, legfeljebb izlésesen kiszinezve, festése kézmivesség. Tiziano képzelete tisztán festői: ő a képet szines jelenségnek látja, szinekben komponál.

LIEBERMANN MAX.

A szép nem áll elő önmagában, hanem csak környezetével való viszonyában. Az igazi szépet fokozni vagy kisebbiteni lehet a szerint, hogy hová helyezzük.

HUNT WILLIAM MORRIS.

Modern Művészet
1905. I. 1-2.

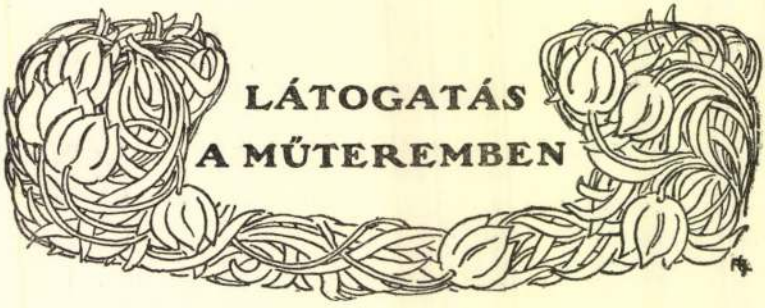

ZALA GYÖRGYNÉL.

A műteremlátogatás s a vele járó interview tisztára zsurnalisztikai feladat, ép ugy, mint a politikában a politikai műhelyekben való tapogatódzás. A látogató ilyenkor lehetőleg a küszöbön kivül hagyja elveit a régi és modern művészetről, nem mond véleményt sem a látogatás tartama alatt, sem azután, mikor a látogatás eredményéről beszámol, csak rekonstruál s feladatát annál jobban teljesiti, minél hivebben adja vissza a látottakat és hallottakat. Az olvasó az interviewben rendesen „az embert" keresi meg ahhoz az alakhoz, a kit mint „művészt" ismer, epizódokat és kijelentéseket vár, a melyek igen gyakran jobban megfogják az emlékezetét, mint az illető művésznek legtöbb dolga. Az interviewernek azonban megmarad a szabadsága két irányban: az „ember" helyett keresheti a „művészt" s kérdéseire kötetekre rugó esztétikai magyarázatoknál többet mondó kijelentéseket válthat ki. Az ilyen fajta behatolás akkor ér valamit, ha mélyre megy, s ha keveset is, de mélyről jövő dolgokat hoz felszinre.

Zala Györgyöt közéleti és művészeti jelentősége feltétlenül predesztinálja a véleményadásra, mert a a mit mond, talán nem is pusztán az egyénnek, hanem egész csoportoknak, társadalmi osztályoknak és művész groupe-oknak meggyőződését foglalja magában. Az audiatur et altera pars elvénél fogva igen érdekes és fontos dokumentumok azok, a miket az ő szavai szolgáltattak.

Kétszer voltam nála. Első izben nem fogadhatott, mivel már be volt zárkózva műtermébe, a hol most

serényen folyik a munka az Andrássy-szobron s a millenáris emlékművön. A művész nővére fogadott, egy végtelenül kedves és egyszerű urhölgy, a kinek tanácsára másnap egy negyedórával előbb csöngettem be az István-úti rezidenciába, a mikor is sikerrel jártam. Zala elém jött s meghallgatván jövetelem célját, azonnal a műterembe vezetett, hol ekkor is nagyban dolgoztak ép az Andrássy-szobor óriási reliefjén.

— Ez a műtermem — mondotta Zala — épen munkában talál bennünket. A legfontosabb dolgokat, a mikért idefáradt, ugyan nem fogja láthatni, mert az öntödében vannak, de talán igy is lesz egy és más megnézni való.

Ezzel megkezdtük sétánkat. Mert bátran nevezhetem sétának a helyváltoztatást ebben a hatalmas műteremben. De akármilyen széles és magas is ez a világossággal teli terem, mégis szinte kicsinek hat attól a sok és nagyméretü alaktól, mely benne helyet foglal. Első pillanatban meg is szédül az ember a méretektől: csupa a rendes nagyságot meghaladó alak, itt egy fejetlen harczos, amott egy fejetlen ló, itt a dombormüből kiálló nagy formák, középen Árpád lovának vas-váza, melyre ép most rakják fel az agyagot. Csak mikor már kiállotta az ember az első ostromot, melylyel ez a tömérdek forma reátámad, tekinthet körül rendszeresebben ebben a látszólagos rendszertelenségben.

— Nagyon nehéz egy ilyen barok dombormübe a perspektivikus rajzot belevinni, — mondja Zala az egyik Andrássy-relief előtt, — hogy minden oldalról meg legyen a kellő hatás. Ha bent feküdnének az összes alakok a síkban, az más. Akkor az ember jó vonalakat hoz bele és meg van a rajz. De igy, egészen kiálló, félig kiálló és egészen lapos alakokkal nehéz. A királynét, a perspektiva kedvéért például beljebb kellett tolnom, hogy belejöjjön a rajzba. Ő az összekötő az egészen kint lévő és a háttérbe mélyedt alakok között.

— Ez a dombormü a király koronázását ábrázolja, azt a jelenetet, a mint Andrássy és Simor herczegprimás a koronát

a király fejére teszik. A korona körülbelül egy arasznyi magasságban van a király feje felett, ugy hogy Simornak és Andrássynak a koronán találkozó karja góthikus ivben borul a király feje fölé. Ez a góthikus iv nem véletlen, mert parallel formát alkot a háttéren levő góthikus oltár ornamentikájával.

— A mint láthatja, ez a dolog teljesen barok módon van megoldva, valamint a másik Andrássy-dombormű, a berlini kongresszus is. A mi az alakokat illeti, azok mind portrait-k. Jobbról Simor mögött a püspökök, a baloldalon pedig Vértesy és a koronaőrök. A portrait-hűség fontos az ilyen történeti dolgokon. A háttérben látható többek között Deák Ferencz és Majláth György országbiró. A berlini kongresszus domborművén Andrássy szemközt áll az ülő helyzetben levő Bismarckkal. A lovas szoborhoz való tanulmányom itt életnagyságu, Andrássy egy magyar ló hátán. Az eredetije kétszerese lesz az életnagyságunak. Az eredeti nagyságuhoz a fal mellett, lent a földön van egy tanulmányom, Andrássy feje. Természetes, hogy itt is fontos a portrait-hűség, de meg intimitást is akarok belehozni a fejbe, a mi tekintettel a méretekre, nem kis feladat. Gondolja csak el az egész alakot, az eredeti nagyságban s a tetején ezt a fejet. . . Mindenesetre arra kell törekednem, hogy élet legyen benne s összhatásából intimitás sugározzék.

— A mi a millenáris emlékművet illeti, annak elkészültéről nem mondhatok biztos adatokat. Emberfeletti munka, a kontinens egyik legnagyobb méretü emlékműve. Három év alatt azonban készen lesz az egész. Most a tavaszszal pedig fel fogunk állitani belőle egyes részleteket. Az egész emlékmű negyvenkét szoborműből fog állani, de hogy milyenekből, arról elég annyit mondanom, hogy vannak itt szobrok, melyek maguk hatvankét részletből állanak, mint például annál a bigánál a ló törzse az egy, a rajta álló alak kettő és igy tovább. Fel a félkör tetejére jön a két allegorikus csoport, a mit itt láthat, az egyik a harcz, a másik a béke. Mindkettő bigán álló alak: az egyik egy erősen fejlett klasszikus görög harczosnak jobb felől hátracsavarodó alakja, a mint jobb kezébe fogott kigyóval csapkodja a száguldó lovakat; a másik a béke nemtője, pálmaágat tart kezében. Az alsó két talapzat egyikére jön a vértanu halála, a melyhez Petőfit használtam föl. Sebesülten haldoklik a földön a költő, a géniusz zászlót borit testére. Jelszó: Gloria victis.

Pendantja realisztikus csoport, a munka, egy magyar paraszt, a mint két izmos ökörrel szántja a földet. Mindkettőnek kis mintáját itt láthatja.

— A főoszlop köré, melynek tetején az angyal áll, jön a hét vezér lovas alakja, élükön Árpáddal, kinek lován most dolgoznak. A vasváz ott van a középen. Az oszlopok közé jön a tizennégy magyar király, ezeket már nem láthatja itt, mert az öntödében vannak. Az oszlopsor alját tizennégy dombormű disziti, melyek mindegyike a magyar históriából való nevezetes jelenetet ábrázol.

— A kisebb dolgok közül itt láthat néhány siremléket, a melyek legnagyobbrészt fel vannak állitva. Köztük van Beőthy Ákosé, mely nemsokára készen lesz. Mintája itt van, ülő magyar legény, magyar ruhában. Eredetije életnagyságu lesz, ez felényi. Mostanában csináltam meg Gulner Gyula bronz-bustejét, mint látja, intimebb, egyszerü dolog.

A műteremből a fogadószobába mentünk át, izléses berendezésü, kellemes világitásu szobába, melyet, mint a többi szobát, klasszikus szobrok és képek másolatai diszitenek. Művészetről beszélgetvén, megkérdeztem:

— A régi művészetből s a régi mesterek közül kiket szeret leginkább?

— Mind szeretem. Itt igazán nem teszek különbséget. Láthatja, hogy együtt van nálam minden, görög szobrászat, Michelangelo, Donatello . . .

— Mégis, mi az, a mit leginkább szeret?

— Szeretem mindazt, a mi klasszikus. A klasszikus törekvéseknek vagyok hive.

— Mihez érzi magát közelebb, az ókori dolgokhoz, vagy például a renaissancehoz? Kikkel érez lelki rokonságot? Kikre gondol leginkább?

— A renaissancehoz érzem magam közelebb.

— Michelangelo?

— Az is.

— És az ujabbak közül? Houdon, Rude?

— Szeretem őket, s szeretem a többit is mind, a klaszszikusokat: Carpeaux-t, Dubois-t, Dalou-t, Falguière-t, Mercié-t . . .

— Rodinről, hogy gondolkozik?

— Szeretem Rodint is. De nem mindenütt. Szeretem, a hol klasszikus. Mert ő is az sok tekintetben.

— S Balzacjáról, melyről annyit irtak, s melyen annyit nevettek az emberek, mi a véleménye?

— Én is nevetségesnek tartom. Rodin sokszor olyan, mint a hogy a genieről azt mondják, hogy az őrültséggel határos, ugy határos ő is néha a nevetségessel. Ez a Balzac... nem forma az, nem plasztika. Ezt a formát, a mit Rodin adott benne, csak egiptomi módon, gránittömbből tudom elképzelni. De óriásinak, mint valami sphynxet. Ha a világ legnagyobb irója volna, akkor meg lehetne igy csinálni. De kérem, Balzac nem a legnagyobb iró, hiszen Shakespeare nagyobb. Ezt csak elösmeri ön is? Hát olyan nagy iró az a Balzac?

— Hát valamelyes jelentősége csak van — feleltem — különösen ránk modernekre, s ezt a jelentőséget geniálisabban meg nem oldhatta volna senki, mint Rodin, azt hiszem. A mi engem illet, egyik legerősebb dolgának tartom, olyannak, mint a calaisi bourgeoiskat.

— Az más, azt szeretem. De Balzac? Annyi mindent belemagyaráznak. Igazán nevetséges, az emberek annyi mindenfélét összeirnak. Talán nem is Balzac az a szobor, én nem hiszem. Hiszen nem is emberi formák, a mik rajta vannak, állatiak, egy oroszlánfej...

— A mi engem illet, én is sok mindent látok benne. Benne látom a modern kort, a modern küzdelmet a megélhetésért s főként a modern irót, ezt a hatalmas elitéltet és itélőbirót, a kinek kezében pokoli fegyverek vannak az élettel és emberekkel szemben. Ismeri művész ur Heine sorait: Kennst du die Hölle des Dante nicht, Die schrecklichen Terzetten? Wen da der Dichter hineingesperrt, Den kann kein Gott mehr retten. — Azt hiszem, ebből a pokolból kijuttat ez a modern kor azoknak, a kik nem tudnak benne elhelyezkedni...

— Jó, jó. Ismerem. De hiszen én is, a klasszikus művészet hive, modernnek érzem magam az — eszmemenetben. Hisz a modern eszmék elől nem zárkózik el az ember, de a klasszikus formákat megtartom. És ez a modern küzdelem... én inkább a derüt szeretem. Ez legyen a művészet feladata, nem a nyomor... Látja, én jobban szeretem például azt a Balzacot, a mit azt hiszem Falguière csinált. Az genreszerübb, tetszetősebb...

— A többi modern irányzattal, például Médardo Rosso impresszionizmusával szemben milyen állást foglal el?

— Istenem, hiszen ismerem őket és Rossot ötletes embernek is tartom, de néha azt hiszem, hogy vicczek azok, a miket csinál. Nem mondom, ha dolgait mindig a megfelelő világításban helyezhetné el, ugy a hogy csinálta őket. De különben is, ezt nem tartom plasztikának. Nevetséges. Rodinnek tetszhet, mert néha ő is csinál ilyen dolgokat. De nekem nem tetszik. Rodin legalább mégis klasszikus néha. De Rosso? Tudom a fiataloknak tetszik, mint minden szélsőség. Ma már olyanokat csinálnak . . .

— És a másik két modern ember, eltérők, de együtt említem őket, Bartholomé és Meunier? Bartholoménak az Aux morts-ja?

— Az olyan „kifolyt plasztika". Azok az alakok kenyéren és vizen éltek. És aztán modern ruhába jártak. Hogy csinálhat szobrász ilyen alakokat? Üresek, el vannak csigázva. Ilyenek Meunier alakjai is. Mindig csak nyomor és nyomor. Mindig éhség és bányalevegő, kőszénpor és sztrájk. A művészet adjon derüt, a nyomort hagyja meg másnak, a szocziálistáknak . . .

— Ha már itt tartunk, akkor megkérdem a Rodin körül formálódott alakokra s a modern stiltörekvés képviselőire vonatkozólag is, a legujabbakról, a kiket itt összevissza fogok említeni: Bourdelle, Fix-Masseau, Carabin, Charpentier, Vigeland, George Minne, Aristide Maillol . . .

— Ezeket? . . . ezeket szeretem.

— És a magyar dolgokban, mi a nézete a királyszobrokról?

— Azt tartom, hogy kész csufság. Nesze semmi, fogd meg jól. Beszélni sem lehet róluk. Talán Bezerédi Tinódija, azt ismerem, az lesz a legjobb . . .

— És Ligeti Anonimusa?

— Az ugy valahogy foltban jól hat.

— A fiatalabb magyarok közül kiket szeret?

— Első sorban Telcset. Neki vannak formái. Aztán Füredi Richárdot, az ő egyéniségét szeretem legjobban. A millenáris emlékműre ő csinálta meg Könyves Kálmán király alakját, igazán erős dolog. Tetszik nekem.

— Legvégül szeretném néhány szóban megkapni művész ur törekvéseit.

— Erről mit mondjak? A ki ismeri a dolgaim, az tisztában van velem. Nem lehet azt szóval elmondani.

— Mégis, részemről fontosnak tartom a művész öntudatát jellemző szavakat, melyeket saját dolgairól, saját törekvéséről mond.

— Hát röviden az én törekvésem is az, a mi minden művészé, és nem is lehet más. Két szó: igaz érzés és gondolat. Ennél többet igazán nem tudok mondani. Hogy a klasszikus dolgokat szeretem, azt már mondtam, azután meg első sorban a derűt keresem, a derűt, mert ez a művészet hivatása... Én nem zárkózom el semmitől. Bécsben csináltam ritmikus ornamentikákat s ez is gyönyörködtetett. Általában minden munka gyönyörködtet.

Ezzel bucsuztam. Bucsuzáskor még ezeket mondta Zala:

— Nagyon örülök, hogy ennyit beszélgethettem művészetről — Magyarországon, a hol igazán nem mosdanak az emberek művészettel, de tán vizzel se. Az interviewot nem szeretem, mert ki nem állhatom a faxnikat, már ugy is ezeket interviewoltak... Szeretek egyszerüen beszélni és ilyenkor inkább czinikus vagyok. Önnel igazán jól esett beszélnem és szivesen látom máskor is, hogy ezekről a dolgokról, a miket csak röviden érintettünk, részletesebben is eldiskuráljunk. Isten vele. A viszontlátásra.

Mikor a vasajtó zárult mögöttem, akkor figyeltem meg igazán Zala György alakját. Abban a pose-ban maradt az emlékezetemben, a mint a félig nyitott ajtóban áll, piros-pozsgás arczával, nyirott, gesztenyeszinü hajával és szakállával, erőteljes, vállas alakjával, hasonlatosan egy fejlett fatörzshöz. Mosolygott és derüs volt...

Kint a szabadban megcsapott az ősz tiszta, napsugaras levegője, a természet friss hangulata, melyben ime az élet morzsolódik, haldoklik. A friss levegő máskor életet jelent, itt a pusztulás hirdetője. Mert elsorvasztja és megfagyasztja azt, a mi már nem életképes. És végigsiklott tekintetem a Stefánia-út hatalmas fáin, melyeken csupaszodnak az ágak. Hatalmas, életerős fák, melyekről sárga levelek hullanak alá zizegve. S a halott földre leteritette aranyszinü mosolyát és bánatos derüjét az őszi, ragyogó napsütés.

Fülep Lajos.

Z a l a G y ö r g y
szobrász

Pesti Napló. 1916.jun.18. (Az Erzsébet emlékmü-pályázat.)

Z a l a G y ö r g y

szobrász

Ujság. 1931.ápr.5. (Miért nem állitják fel Erzsébet királyné szobrát ?)

majdnem teljesen megsemmisült, a nagy emlékmű helyett csak egy kis részét lehetett felállítani. Azt a templomocskát, mely a szobrot magába zárja és a királyné bronzszobrát. Ezt a kiszakított maradékot kellett volna legelőnyösebben elhelyezni. Természetesen a leglehetetlenebb megoldást választották. *Hikisch* elgondolásában a templomocska egy nagy építménynek tetejét koronázta volna. Most egy gödörben áll. Abban a gödörben, mely a piarista belvárosi templom között szégyenkezik az Erzsébet-híd kimagasló tömegeitől elnyomottan. Ennek a gödörnek *legmélyebb* helyére került az emlékmű. Nyilvánvaló, hogy sokkal rosszabban érvényesül, mint eredeti elgondolásában. Architekturáját teljesen lenyomja a környezet. Annak idején, a pályázat alkalmával, klasszicizáló renaissance-stílusa újság számba ment a még javában dívó neobarok tobzódások között, ma azonban már meglehetősen időszerűtlenül hat, túlságosan aprólékos, Hikisch ma egyszerűbben oldaná meg.

Ebbe a klasszicizáló templomocskába került *Zala* György bronzszobra, mely egyik legszerencsétlenebb alkotása ennek a valamikor sok reménnyel kecsegtető művésznek. A lehető legidegesebb neobarok stílusban készült. Valósággal kavarog rajta a bronz, fittyet hányva anyaga minden törvényszerűségének. De nemcsak ezeket hagyta figyelmen kívül, hanem úgyszólván minden elgondolást, minden emlékét, mely a királynéhoz fűződik. Bensőséges, szerény alakja helyett reprezentáló, gőgös, szeszélyes fenséget ábrázol, amelynek palástja és peckes odaülése veszedelmesen emlékeztet a Benczur-festmények kavargó és üres redőjátékaira és hangzatosan patétikus színpadiasságára. Festékkel ilyesmit harminc évvel ezelőtt még csak lehetett valahogyan kockáztatni, de ma az európai szobrászat nagymértékű egyszerűbbé is igazabbá válása után ez a szobor kétségbeesetten időszerűtlen és hamis deklamáció. Túlhangos és túlhangsúlyozott játék külsőségekkel, amelyekből egyaránt hiányzik a szeretet hangja és a nemes érzékenység. A talapzat túlterhelt díszítettsége és nyugtalansága pedig még csak fokozza az erőtlen erőlködés kínos érzését. És milyen olcsó technikai fogások teszik még elviselhetetlenebbé a szobor kiáltó színpadiasságát! A királyné alakja aranyozott bronz, a díszes karszék sötétre patinázott, hogy a hullámzó bronztömegek még tolakodóbban hírdessék súlytalanságukat.

Efféle szobrokat Európaszerte kénytelenek vagyunk elviselni, mint egy harminc év előtti, mindenáron drágát, kevélykedőt és tömegeset alkotó, kérkedően affektáló, művészietlen kornak, a protz-stílusnak fájó emlékeit. De arra, hogy ezek számát még egygyel szaporítsuk, ma igazán nem volt szükség.

Farkas Zoltán

Közgazdaság

EMBER ÉS GÉP HARCA

A munkaidő leszállításának kérdése

Ismeretes dolog, hogy az ember átlagos fizikai munkaképességét általában alig lehet magasabbra értékelni a lóerő $^1/_{20}$-ad részénél, vagyis másodpercenkint 3½—4 kilogrammétemél. Jelentősebb fizikai munkát végeznek azok, akiknek átlagos teljesitménye az $^1/_{10}$-ed lóerőt, vagyis a másodpercenkinti 7½ kilogrammétert eléri, mint pl. a lakatosoké, asztalosoké, levélkihordó postásoké stb., akiknek napi átlagos munkateljesítménye 10 munkaórával számítva a 300—350,000 kilogramméter között ingadozik. A tizedrész lóerőnél magasabb munkateljesítmény már csak akkor éri el az optimális fokot, ha rendszeres pihenő szakaszok vannak beiktatva a munkába. Egyes, igen magas kvalitású munkánál a munkaidőt csak napi pár órai időben lehet megállapítani. Sőt kivételes esetekben a munkaszakaszok néhány percre zsugorodnak összesze. A magyar országgyűlés gyorsirói pl. kétóránkint 10 percig, vagy

szembenáll eszményitett arcképével, vagy mikor ugyanez a leány nem mondja meg a fiatal festőnek, hogy ő az, akit keres, mert érzi, hogy a fiú csúnyának látja. Az íróban van manapság szokatlan gyöngédség és melegség, amely finom mozdulatokat és szavakat tud a tollára adni. A csúnya leány alakja jól van felépítve és végigvezetve, — ilyet csak tehetséges író tud csinálni. Ezt az egyetlen jó alakot *Peéry Piri* játsza, diszkréten, élettel és melegséggel tele, egészen feltűnő színészi intelligenciával. Ilyen bensőséges színészi játékot ritkán van alkalmunk látni. Ezt a színésznőt számon fogjuk tartani.

Schöpflin Aladár

Film

AZ OROSZ FILMMŰVÉSZET

Gró Lajos könyve

Az orosz filmek hozzánk nem juthatnak el. Csak az agyoncsonkított «Dsingisz kán» és az «Élő holttest» adott a magyar közönségnek néhány évvel ezelőtt ízelítőt az orosz filmművészetből. Utánuk jó ideig nehéz volt moziba menni és a nyugati filmművészet legtöbbrebecsült termékeit: Greta Garbo sex appealját és a német huszártiszt-műalkotások valcerkreációit élvezni. Chaplin és René Clair filmjeitől és még egy-két ritka kivételtől eltekintve, csak az orosz filmrendezők teljesítményei méltók arra, hogy velük kapcsolatban a «művészet» szót említsük — halomra döntve azt a felfogást, hogy művészetenkívüli, például világnézeti vagy politikai célkitüzések feltétlenül ártanak a művészi színvonalnak. Örömmel kell üdvözölnünk az első magyar könyvet, amely az orosz filmről szól és legalább elméletben tájékoztat bennünket az orosz filmművészetről. Elcsépelt szóval élve, hézagpótló munka Gró Lajos kis könyve. Hézagpótló, de sajnos, egyben hézagos is, mert csak kivonata a tehetséges, nagyfelkészültségű szerző egy nagyobb munkájának, amely gazdasági okokból nem jelenhetett meg. De azért Gró Lajos ötven oldalon mégis mindent tömören összefoglal, amit az orosz filmről feltétlenül tudni kell. Ismerteti az orosz film gyártási és terjesztési viszonyait, majd rátér az orosz filmrendezés ideológiai és esztétikai szempontjainak magyarázatára. Megmutatja az egyes orosz rendezési stílusok sajátosságait, kiemeli a tömeg nagy szerepét ezeknél a filmeknél, bevezet a montirozás, a különböző képek dialektikus egybedolgozásának rendezői és pszichológiai titkaiba. A könyv második felében az orosz film fejlődését vázolja, majd részletesebben taglalja az egyes nagy rendezők: Eisenstein, Pudovkin, Werthoff és Dovcsenko munkásságát és a kimagaslóbb filmalkotások szerkezetét és felépítését. Igen szerencsésen összeválogatott és a könyvecske terjedelméhez képest gazdag képanyag teszi szemléletessé és hatásossá a tanulmányt. Világosan, egyszerűen, laikusok számára érthetően írta meg Gró ezt a kis útmutatót, amely egy előtte ismeretlen művészeti területre kalauzolja a magyar olvasót. Közönségünk filmízlése sajnos, évről-évre romlik és a hangosfilm eljövetele óta a budapesti filmszínházak csaknem kizárólag a nyugati filmgyártás legegyügyübb és művészietlenebb produktumait, az ál-bécsies filmoperetteket mutatják be. Egy-egy érdekesebben megrendezett bűnügyi dráma, vagy jól megcsinált bohózat szinte már esztétikai oázist jelent abban a kietlen keringő- és tangó-sivatagban, amely most a magyar moziközönséget körülveszi. Ezért Gró könyve már csak ízlésnevelő szempontból is értékes és hasznos. Kívánatos lenne, ha minél előbb teljes terjedelmében is a közönség elé kerülhetne.

Bálint György

Képzőművészet

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ-EMLÉKMŰ

Budapestünk ismét egy szerencsétlen szoborművel ékesítette magát. Mintha valami átok nyugodna köztérszobrászatunkon. Ennek a szerencsétlen műfajnak, amely a sikerületlenség annyi lehetőségét és valószínűségét hordozza magában, a mi nyilvános helyen felállított és monumentalitásra törekvő szobraink legtöbbje, legszélsőbb hibáit valósította meg. Sajnos, ez alól Erzsébet királyné szobra sem kivétel.

Ismeretes a szobor hosszas hányódása. Az eredetileg hatalmas összeg

Zala György

~~Hikisch Rezső~~

épitész

Nemzeti Ujság. 1920.okt.29. (Zala és H. az Erzsébet-szobor pályázatának győztesei.)

4

Zala György

Egyik alapitója volt a Magyar Képzőművészek Egyesületének.

N.U.934.XII.6.

MDK

Zala György, Bálint Zoltán és Jámbor Lajos

az alábbi pályázaton pályamunkájukat a 6ooo koronával dijazott első csoportba sorolták

Az Erzsébet-emlékmü második pályázata. Müvészet 1903. 278.l.

MDK

Zala György szobrász, Bálint és Jámbor építészek

Magyar Pályázatok 1903. 6. sz. 15-17, 30.l.

EDK

Zala György, szobrászm.

Két elöcsarnokban Zala Deák és Andrássy bronzszobrát állitották fel.

Cs.:

Képek és szobrok a királyi palotában.
Magy.Ip.müv.1906.168.l.

MDK

Zala György, Bálint és Jámbor

pályamunkájukat az alábbi pályázaton az első kategoriába osztották. Repr.

A második Erzsébet-emlékmü pályázat. Müvészet 1903. 244.l.

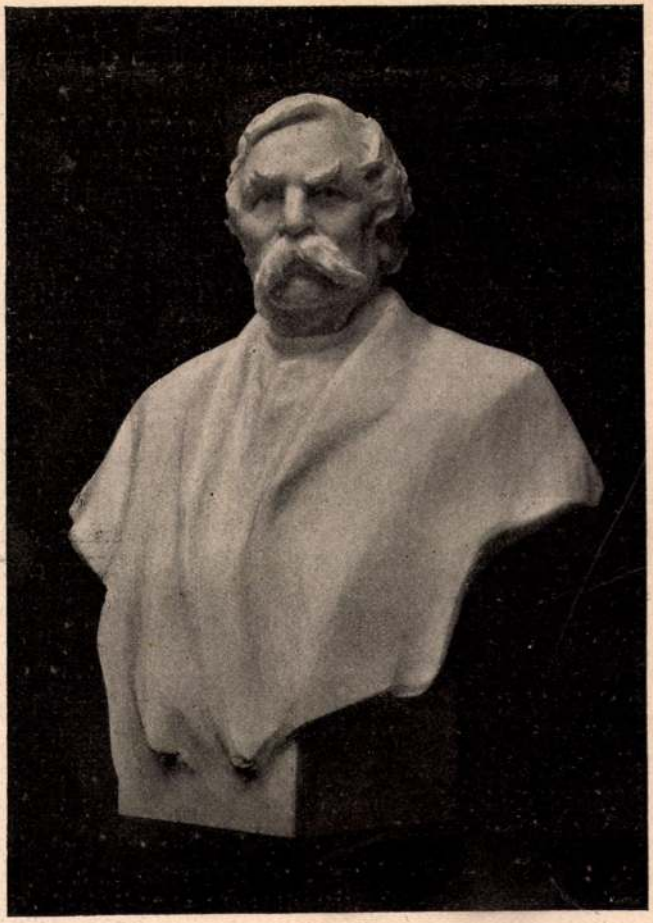

A Műcsarnok tavaszi tárlatából

Zala György: Deák Ferenc

a jólelkü gólyát abban, hogy a Lénárt-házban időnként látogatásokat tegyen.

A vázlat tökéletlen volna, ha lojálisan el nem ösmernők, hogy Terka asszony még bájosabb lett, amióta az anyakönyvvezetőnél megfordult. A pisze orra, a pajkos szemei csakhamar egy különös melléknevet szereztek neki Bakonyvárott; a kis város asszonyai magok közt, a színésznőnek hívták. Sőt egyízben, amikor a jótékony nőegyesület műkedvelői előadást rendezett, a figyelmes rendezőséget őt szólította föl, hogy a Szép Helénát eljátszsza . . .

IV. A sörcsarnokban.

A hajnali sétát követő délelőtt a két jó barát a Huppinger-féle sörcsarnokban találkozott; ez a szűk és sötét helyiség volt a bakonyvári értelmiség legkedvesebb találkozó helye. Huppinger özvegy ember volt, de a leányai — Ilka és Róza — tőlük telhetőleg gondoskodtak arról, hogy édesapjok öregségét megaranyozzák. A két viruló, kacér leány kedvéért Bakonyvár egész férfilakossága veszedelmesen neki adta magát a sörivásnak; délelőtt tizenegy óra felé az összes boltok, hivatalok kiürültek, míg a Huppinger-sörcsarnokban ember ember hátán szorongott, s nekihevült, hangos, jókedvü férfiak ingerkedtek a kezeik közül angolna módjára kisikló leányokkal. Az idegent, akinek ez időtájt valami bakonyvári hivatalban dolga akadt, a hajdu vagy a hivatalszolga oly bámuló arckifejezéssel fogadta, mintha azt kivánták volna tőle, hogy igya ki az Óceánt.

MAGYARSÁG

Melléklet a Magyarság 1925 szeptember 24-iki számához. (31.)

Beatrice infánsnő a spanyol királyi pár legidősebb leánya, az olasz trónörökös menyasszonya.

. . . Esküszünk az élő Istenre, hogy Magyarország területi épségét sértetlenül fenntartjuk . . .«
Károly király esküje a Szt. Háromság-szobor alatt 1916 december 30-án. Az esküt megörökítő emléktáblára most folyik gyűjtés a *Magyarság*-ban.

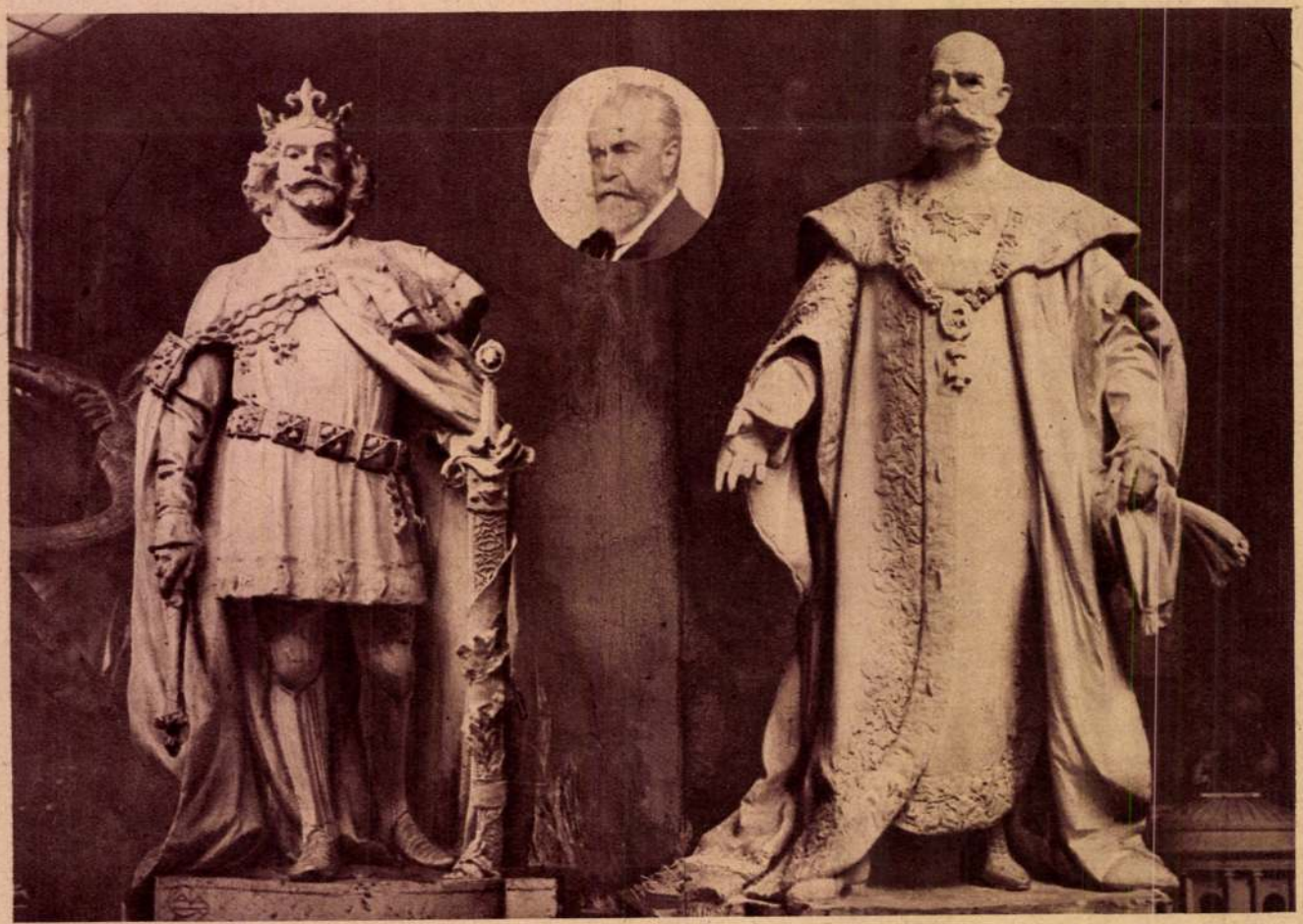

A kommunisták által ledöntött Szt. László és I. Ferenc József királyok szobrainak mása elkészült Zala György műtermében. (Középen a művész arcképe.)

sok országot bejárt mint orvos. Majd Péterváradon elfogták, hadi törvényszék elé állították s főbelövésre ítélték, de álruhában elmenekűlt. Később N.-Kanizsán és Vinkovczében dandárorvos lett. Élete utolsó éveit Zomborban töltötte.

Ifj. TÉGLÁS GÁBOR fiatal író és kolozsvári egyetemi hallgató elhúnyt február 25-ikén Kolozsvártt, 22 éves korában. Fia volt az érdemes régiségbúvárnak, Téglás Gábor dévai főreáliskolai igazgatónak. Az atya iránti általános részvéthez tartozik a korán elhunyt szép tehetségű ifjú jövőjéről táplált remények megsemmisülése. A «Magyar Polgár» szerkesztőségének volt tagja s a kolozsvári írók meghatva vitték koszorúikat a koporsóra.

Elhunytak még a közelebbi napokban: TÓTH VILMOS (talán az erdélyi Thot bárói család ivadéka), a szabadságharcz öreg bajnoka, ki Olaszországba menekült, ott is harczolt, s olasz hirlapíró lett, 79 éves korában, Tarate városban. — SZENDY GYÖRGY, nyugalmazott szarvasi főgimnáziumi tanár, 1848/49-iki honvéd, 71-ik évében, Csengeren. A megboldogultban Szendy Árpád zeneakadémiai tanár és zeneszerző édes atyját gyászolja. — TÓTH DÁNIEL, a pápai ref. főiskola hittanára, régi honvéd, 68 éves korában, Pápán. — Dr. ÉDER JÓZSEF, Székes-Fehérvár város bizottsági tagja, régi honvéd főhadnagy, ki mielőtt a szabadságharcz kitört volna, benczés pap volt, aztán sok ütközetben vett részt, s később orvosi pályára lépett, 73 éves korában Székes-Fehérvártt. — JANKOVICH ISTVÁN, az országgyűlési gyorsiroda másodfőnöke, a tisztviselők országos egyesülete kaszinójának igazgatója, a főváros társas- és sportköreiben ismeretes férfiu, 59 éves korában, Budapesten, hol egy fürdőben revolverlövéssel maga vetett véget életének. — VITEK JÓZSEF 48-as közhonvéd, a honvédmenedékház lakója, 80 éves korában, Budapesten.

BECK ANNA báróné, báró Beck Frigyes, a közös hadsereg vezérkari főnökének neje, elhunyt Bécsben, február 28-án, 62 éves korában. A király személyesen fejezte ki részvétét a halottas házban Beck báró táborszernagynak, valamint Jenő és Rajner főherczegek is. Vilmos német császár táviratban nyilvánította részvétét. — Gróf SOMSSICH ADOLFNÉ, szül. Somssich Teréz, főrendiházi tag neje, 56 éves korában, a somogymegyei Kivodáron. — MOGYORÓSSY ANNA, néhai Brachtl József, Buda városi pénztárnok özvegye, 64 éves korában, Budapesten. — Gidófalvi GIDÓFALVI JÁNOSNÉ, szül. Könczey Berta, 61 éves korában, Szotyoron. — SZERDAHELYI JÓZSEFNÉ, szül. Németh Ágnes, 50 éves korában, Győrött.

SAKKJÁTÉK.

2156. számu feladvány. Wardener N.-től.

SÖTÉT.

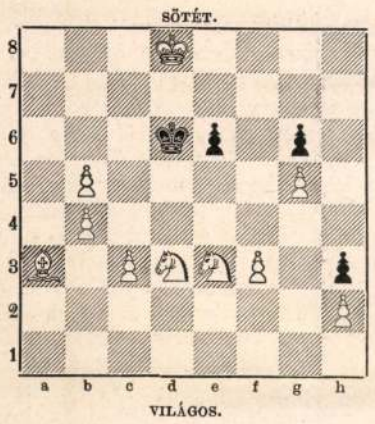

VILÁGOS.

Világos indúl s a negyedik lépésre matot mond.

Szerkesztői üzenetek.

Ha majd egykor. Ingó-ringó rózsaszál. A besnyői erdő. Dalok. Nem hiányzik belőlök a költői hevület. Az érzés néhol sekélyesen, néhol mélyebb medret ásva, ott folyik, ott folydogál bennök; ez minden esetre biztató, noha magasabb irodalmi értékök nincs.

Erdőben. Sóhaj. Egy kis simítással, a döczögősebb sorok kijavításával az erőtlenebb kifejezések kicserélésével beválnának.

Prolog. Nemes hangja, ódon színezete kellemesen hat az olvasóra, de inkább csak szűkebb helyi érdeke van. Alkalmi költemény pedig csupán akkor tarthat igényt rá, hogy az egész ország meghallgassa, ha nagy, országos alkalomból fakadt.

B . . . B . . .-nek. A nagyothallást javító «Otophon» nevű műszernek, — melyet már sokfelé alkalmaznak — feltalálója dr. Wallfisch Ferencz orvos Békés-Csabán. Nála kapható.

KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» folyó évi 7-ik számában közölt képtalány megfejtése: *A visszaemlékezés az egyedüli paradicsom, melyből ki nem hajthat bennünket semmi.*

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
Szerkesztőségi iroda: Budapest, IV., Kaplony-utcza 9.

A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS BETŰÖNTŐK JÓTÉKONYSÁGI KÖRE
ÁRVAALAPJA JAVÁRA
1900. MÁRCZIUS 18-ÁN
A FŐVÁROSI VIGADÓ ÖSSZES TERMEIBEN
PARASZT-BÁLT
RENDEZ.

A ZENÉT A M. KIR. ELSŐ HONVÉD-KERÜLETI ZENEKAR SZOLGÁLTATJA BACHO ISTVÁN KARMESTER SZEMÉLYES VEZETÉSE ALATT.
PARASZT-KONGRESSZUS.
SZECZESSZIÓS KIÁLLITÁS.
SZÉPSÉGVERSENY.
A jegyek minden nagyobb tőzsdében kaphatók.
Belépőjegyek ára: előre váltva 2 kor., este a pénztárnál 3 kor.
= KEZDETE 8 ÓRAKOR. =

Farbenfabriken vorm. Friedr. Bayer & Co. Elberfeld.
SOMATOSE
husból készült és ennek tápanyagát tartalmazó izetlen, könnyen oldódó Albumose készítmény a legkiválóbb
erősítő-szer
gyenge és a táplálkozásban elmaradottaknak, ideg-, mell- és gyomorbetegeknek, betegágyasoknak, angol kórban szenvedő gyermekeknek, üdülőknek, nemkülönben
Vas-Somatose
alakjában a
sápkórosoknak
lesz ajánlva az orvosok által.
Vas-Somatose nem egyéb 20% szerves összetételü vasat, a milyen alakban a vas az emberi testben van jelen, tartalmazó Somatose.
Somatose rendkivül gerjeszti az étvágyat.
Raktáron van az összes gyógyszertárakban és gyógyanyagkereskedésekben

Nehézség.
A ki eskórban, görcsökben és más idegbajokban szenved, kérjen ezekről szóló füzetet. Küldi ingyen és bérmentve a **Schwanen-Apotheke Frankfurt** a M.

Alapittatott 1865-ben.
A legjobb bel- és külföldi
zongorák, pianinók és harmoniumok
legolcsóbban kaphatók

Heckenast Gusztáv
zongoratermében
Budapest, IV. Gizella-tér 2.
(Váczi-u cza sarkán).
Ehrbar udvari zongoragyár
Schiedmayer és fiai
stuttgarti udvari zongoragyár
magyarországi egyedüli képviselete. Valódi amerikai harmoniumok. 8466
Nagy kölcsönző-intézet. Arjegyzék ingyen.

A GANZ és TÁRSA
vasöntő- és gépgyár részvénytársulat
Budapesten
t. cz. részvényesei **1900 márczius 15-én, csütörtökön délután 4 órakor** Budapesten, II. kerület, Ganz-utcza, a gyár helyiségében tartandó
XXXI-ik rendes közgyülésre
tisztelettel meghivatnak.
NAPIREND:
1. Az 1899. évi mérleg előterjesztése, az igazgatóság és felügyelő bizottság jelentései, a tiszta nyeremény felosztása iránti határozathozatal s a felmentvény megadása.
2. Az igazgatóság jelentése és inditványa Mechwart András vezérigazgató 40 éves szolgálati jubileumának az alkalmából.
3. Két igazgatósági tag választása.
4. A felügyelő bizottság választása.
5. Netáni inditványok az alapszabályok értelmében.
Az alapszabályok 14., 15. és 36. §§-ai értelmében a közgyülésen csak azon részvényesek birnak szavazati joggal, kiknek részvényei a társaság könyvében legalább három hónappal a közgyülés előtt nevükre irattak át és a kik részvényeiket legalább három nappal a közgyülés előtt a társulati pénztárnál letéteményezték.
Egyébiránt részvények helyett budapesti nyilvános hitelintézetek letétjegyeit is lehet letenni, ha ezekből kiviláglik, hogy a letéteményezett részvények a társulat részvénykönyvébe a letéteményező nevére vannak beirva.
A közgyülésen minden alapszabályszerüen letéteményezett egy-egy részvény egy-egy szavazatra ad jogot, ha azok száma nem több tiznél. De ezen számon felül csak minden öt-öt részvény után esik egy-egy szavazat. A szavazás jogát meghatalmazott által is lehet gyakorolni; meghatalmazott azonban, a törvényes képviselőket kivéve, csak szavazatképes részvényes lehet.
Az évi mérleg a felügyelő-bizottság jelentésével együtt folyó évi márczius 7-től kezdve a gyári igazgatóság irodájában a t. cz. részvényesek rendelkezésére bocsáttatik.
Az igazgatóság.

A legjobb és legártalmatlanabb pipere- és szépitőszerek
a következők: A világhirü
Norma kéz- és arczkenőcs
(azelőtt Ninon-arczkenőcs). A legkitünőbb szer minden tisztátlanság ellen u. m. szeplő, bibircs, májfolt stb. — Egy tégely ára 60 krajczár.
A hires
Norma-szappan (azelőtt Ninon-szappan) a legjobb szappan a világon, a Norma-arczkenőcshöz nélkülözhetetlen. Ára 40 kr.
A legkitünőbb arczpor (poudre) a világon a hires
Norma-poudre (azelőtt Ninon-poudre) 3 szinben, 1 doboz 1 frt.
Norma-créme (azelőtt Ninon-créme) zsirtalan arcz-szépitőszer, a bőr ápolására a legjobb, különösen jó orr- és arczvörösség ellen. 1 nagy tégely 1 frt 50 kr., egy kis tégely 1 frt.
Norma-hajviz (azelőtt Ninon-hajviz) a haj erősbitésére és kihullása ellen. Ára egy üvegnek 1 forint.
Norma-hajfestőszer (azelőtt Ninon-hajfestőszer) a legjobb és legpraktikusabb szer (csak egy üvegben) szőke, barna és fekete szinekben. Egy üveg ára 2 frt. Hozzá egy hajfestő-fésü ára 1 frt 50 kr.
VÉDJEGY

SCHUTZMARKE
Egyedül kaphatók:
STEINER MIHÁLY városi gyógyszertárában,
Temesvár, belváros, Szt.-György-tér 3./a szám.
Budapesti főraktár: Török József gyógyszertárában, Király-utcza 12.

Selyem-Blousok
2 frt 40 krtól
feljebb! — 14 méter — postabér és vámmentesen szállitva! Minták kiválasztásra, nemkülönben fekete, fehér és szines «Henneberg-selyem» blousok és ruhákra alkalmas, 45 krtól 14 frt 65 krig méterenkint.
Csak akkor valódi, ha közvetlen tőlem rendelik!
HENNEBERG G.,
selyemgyáros, ZÜRICHBEN.
Cs. és kir. udvari-szállító.

íróról, a ki negyven esztendeig volt az Akadémia tagja.

Az emlékbeszéd fölemlítette, hogy Nagy Iván nevéhez fűződik a magyar genealogia legfontosabb négy mozzanata: a magyar nemzetségekről szóló úttörő munkája («Magyarország családai» 13 kötetben 1857—1867.), Siebmacher német címertani művének magyar része, a magyar heraldikai és genealogiai társulat megalakítása és — már halála után — egy róla nevezett szakfolyóirat megindítása. A felolvasó felszólította a nemesek ivadékait, hogy márványba vésessék annak az egy nemesnek nevét, melyhez tizezer magyar nemes nevének első összefoglaló irodalmi emléke kapcsolódik. Szülőhelye, Nógrádmegye nemeseinek ivadékait kéri, hogy mozgalmat indítsanak a nemesség történetírójának balassa-gyarmati emléke fölállítására. A szép emlékbeszédet nagy tetszéssel fogadták.

Ezután *Szily* Kálmán főtitkár számolt be a folyó ügyekről, melyeket gyászhírrel vezetett be. Schvarcz Gyula elhunytáról emlékezett meg, méltatván gazdag munkásságát, mely az ország határain túl, messze külföldre is elvitte hírét és nevét. Az akadémia 1900. évi költségvetését az összes ülés jóváhagyván, még különböző bizottságokat választott meg.

A Kisfaludy-társaság február 28-iki ülése az új elnök, *Beöthy* Zsolt vezetése alatt ment végbe. Nagy hallgatóság jelent meg.

Első fölolvasó *Jókai* Mór volt, ki az ellen szólalt föl, hogy Munkácsynak «Honfoglalás» képét, melyet az új országház képviselőházi terme számára rendelt meg a kormány, nem fogják ott elhelyezni, mert a terem építési berendezése ily nagy képet be nem fogadhat, *Jókai* először a képről magáról szólt, mely gyönyörű jelképe annak, hogy bennünket a nemzetiségekkel nem láncz, hanem igaz együttérzés tart össze. A művész a szlávokat nem festette törpe, meghúnyászkodó alakoknak, hanem büszkén, fölemelt fővel állanak ott; nem rakják le kardjokat, hanem fölemelik annak jeléül, hogy a magyarokkal együtt akarják megvédelmezni ezt a földet. A kép művészi kivitele, technikája felülláll minden kifogáson. És most előállanak azzal, hogy nem helyezhetik el a képviselőház üléstermében holmi góthikus czikornyák miatt, hanem be akarják tenni a később fölállítandó szépművészeti múzeumba. Ha nem fér bele így a kép, hát dobják el a rámáját, de a Honfoglalás képének be kell jutni a képviselőház termébe. Ha az építési czikornya útjában áll a képnek, távolítsák el a czikornyákat, de tegyék a festményt az ülésterembe. A főrendiház ülésén is felszólal e miatt, s kívánni fogja, hogy ha nem kell a képviselőháznak, a főrendiház termében helyezzék el. A hallgatók élénk éljenzéssel fogadták Jókai felolvasását. Ezután *Martos* Ferencz «Rózsák a hóban» czímű költeményét olvasta föl *Kozma* Andor. Végül *Schleiminger* Bellának a Somogyi-pályázaton jutalomdíjat nyert «Balassa Bálint életrajza» czímű dolgozatát olvasta föl *Szász* Károly.

A fölolvasásokat megelőzőleg *Vargha* Gyula főtitkár jelentette, hogy *Jánosy* Gusztáv 200 koronával az alapító tagok sorába lépett.

Az országos régészeti és embertani társulat február 27-ikén közgyűlést tartott *Nyáry* Jenő báró elnöklésével. *Hampel* József előadást tartott, melyben Tallián Béla képviselőházi alelnök törökkanizsai birtokán talált ó-kori leleteket ismertette. *Szendrei* János titkár olvasta föl az évi jelentést. A társulatnak a múlt évben 8 ülése volt, a melyeken 17 értekezést olvastak föl. A társulat az ország különböző vidékein régészeti kutatásokat végeztetett. Végül a választásokat tartották meg. Elnök lett Nyári Jenő báró, másodelnök Forster Gyula, titkár Szendrei János dr.

Az állatvédő egyesület február 25-iki közgyűlésén, melyen *Máday* Izidor elnökölt, *Herman* Ottó tiszteletbeli elnök két határozati javaslatot terjesztett a közgyűlés elé: Az egyesület hét tagból álló bizottságot alakít abból a czélból, hogy a megalkotandó madárvédő-egyesületek számára alapszabálymintát készítsen. Egy huszonegy tagú bizottság feladata legyen, hogy az amerikai mintára a «madarak napja» — birds day — és a «fák napja» — arbor day — intézmény behozatalára vonatkozó javaslatot készítsen. Javaslatainak indokolásában szívhez szóló szavakban kifejtette, hogy a madárpusztítás nálunk is, de kivált Olasz és Spanyolországban oly rettentő, hogy azzal szemben az állatvédő-egyesületeknek elmulaszthatlan kötelességük minden eszközt megragadni addig is, míg a törvények szigorával is hatni lehet. Az indítványt a közgyűlés egyhangúlag elfogadta. A titkári jelentés szerint az egyesületnek jelenleg 2698 tagja van.

MI UJSÁG?

Az udvar elutazása. Ő Felsége a király, ki febr. 16-ikán érkezett Budapestre, február 28-ikán este már visszatért Bécsbe. Budapesti időzése rövidebb volt, mint előre kitüzték, de az osztrák politikai állapotok miatt szükséges lett, hogy a felség Bécsben legyen. *Ferencz Salvator* főherczeg, ki február 24-ikén érkezett, és neje *Mária Valeria* főherczegnő február 27-ikén reggel utaztak el. A királyt április végére várják ismét Budapestre.

Erzsébet királyné budavári szobra. Budavárában fog állni Erzsébet királynénak a magyar nemzet által emelendő szobra. A Szent György-teret úgy alakítják át, hogy a pesti részre néző bástyáját és a miniszterelnökség mai palotáját lebontják. Akkor a pesti oldalról is látni lehet Erzsébet királyné szobrát, mely fehér márványból készül. Az országos emlék végrehajtó bizottsága pár nap előtt hirdetett pályázatot a szobor elkészítésére.

Csak magyar állampolgárok pályázhatnak s a bemutató minta az eredeti nagyság tizedrésze legyen, az építészeti tervrajzoké századrész. Ezekhez a helyszín rajza is melléklendő. A első díj 10,000 korona, a második 6000 korona, a harmadik 4000 korona. A pályadíjak feltétlenül kiadatnak. A pályázat titkos; jeligés levél melléklendő. Határidő 1901 márczius 1. A biráló bizottság 12 tagból alakúl. Közülök kettőt a pályázók választanak tervükhöz csatolt zárt levélkében; hármat külföldről hív meg a végrehajtó-bizottság. A bizottság 1901 április 15-ikéig végérvényesen határoz. A kivitellel való megbizatás fölött azonban a végrehajtó-bizottság dönt. A nem díjazott művek bármelyikét a bizottságnak joga van 3000 koronáért megvásárolni. Döntés után a pályaműveket négy hétig közszemlére teszik ki. A pályaműveket az üllői-úti Iparművészeti Múzeumba kell küldeni a végrehajtó-bizottságnak czímezve.

Emléktáblák és szobrok. Tíz éve múlt most, hogy gróf *Andrássy* Gyula elhunyt a tengerparton, *Voloscában*. Fölmerült az eszme, hogy a házat, melyben elhunyt, emléktáblával jelöljék meg. Gróf *Szapáry* László fiumei kormányzó e czélra száz koronát ajándékozott. — *Eperjesen* pedig a jogakadémiai ifjuság azt a házat akarja emléktáblával megjelölni, melyben *Kossuth* Lajos lakott, mikor három évig az eperjesi kollegium tanulója volt. — *Nagy-Bányán* szobrot kívánnak állítani a város szülöttjének, idősb *Lendvay* Mártonnak, a magyar színészet kitűnőségének. Pap Zsigmond elnöklete alatt alakúlt meg az eszme valósítására a bizottság. Ez lelkes felhívásban kéri a magyar közönséget, hogy támogassa a kegyeletes szándékot.

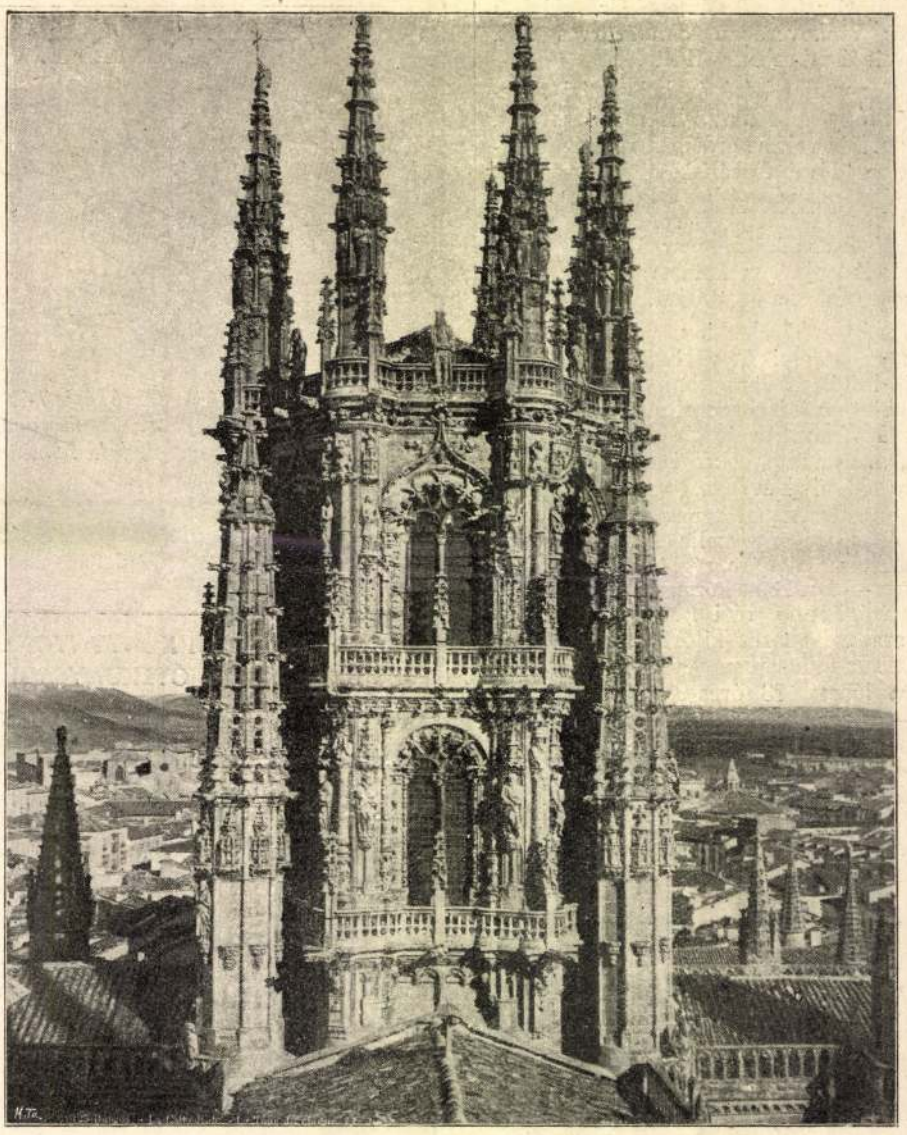

SPANYOLORSZÁGBÓL. — A burgosi székesegyház közép tornya.

Pekár Gyulának az Uránia szinházban tartott felolvasásából.

A farsang vége. A most véget ért hét hetes farsang nyilvános mulatságainak egyik legfényesebb estéje a február 24-iki *orvosbál* volt a Vigadó összes termeiben. Az orvosegyesület rendezte az orvos nyugdíjalap javára s Ő Felségét is meghívta rá a rendező bizottság. A király azonban nem jelenhetett meg. De nagy és díszes közönség gyült össze, s a főrangú látogatók között ott volt herczeg Liechtenstein főudvarmester, gróf Apponyi Lajos udvarnagy, gróf Paar, a Felség főhadsegéde is. A bál jótékony czéljára a király 600, Mária Valéria és Klotild főherczegasszonyok és József Ágost főherczeg 200—200 koronát adományoztak. Az orvos-bál tiszta jövedelme a 10,000 koronát meghaladta. — *A budapesti ujságirók egyesülete* február 25-ikén rendezett hangversenyt és tánczot a Royal-fogadó termében. Ő Felsége ennek jótékony czéljaihoz is 600 koronával járult. A sikerült hangversenyen a fővárosi szinházak több kitűnő tagja és jeles zenészek működtek közre; helyet foglalt köztük egy eredeti erejű tehetség, *Pete* Lajos somogymegyei aljegyző, a ki magyar nótákat ír, érzésadta melegséggel és egyszerűséggel s maga adja elő zongorán nagy hévvel. Ezek nagyon tetszettek, *Blaha* Lujza, *Ábrányiné*, *Diósyné*, *Pártosné*, *Bartolucci* Viktória, s a szinházak több elsőrendű tagjának előadásai mellett is. A miniszterek közül *Széll* Kálmán és *Darányi* Ignácz jelent meg.

Anyák figyelmébe. Vézna, gyenge és vérszegény gyermekek feltünő gyorsan erősbödnek és szaporodnak sulyban, ha a kiváló Egger-féle Csukamájolaj Emulziót használják, mely igen kellemes ízü és könnyen emészthető. Egy üveg ára 1 korona 40 fillér. — Kapható a Nádor gyógyszertárban, Budapest, Váczi-körut 17.

A Magyar villamossági részvénytársulat igazgatósága legutóbbi ülésében elhatározta, hogy a világitá i czélokra fogyasztandó elektromos áramnak egységárát 20 százalékkal, azaz hektowattóránként 10 fillérről 8 fillérre leszállitja és ezt a leszállitást a székesfővárossal kötött szerződésében megállapitott áramszolgáltatási feltételek és engedmények épségben tartása mellett *folyó évi február 15-ikével* lépteti életbe.

HALÁLOZÁSOK.

Hackbeili Heinczmann Fraxanelli Ágoston lovag dr., 48-as honvédtörzsorvos, 83 éves korában, meghalt Zomborban. Régi skót nemesi családból származott. Először osztrák császári huszár volt. Majd Bécsben megszerezvén az orvosi diplomát, 1847-ben Zágrábmegye főorvosává nevezték ki. A szabadságharczot mint törzsorvos küzdötte végig. Később Garibaldi alatt legionista volt. Emigrans korában

dides, Herodotos, stb. műveinek forrásművi értékét is, bebizonyítva többek közt, hogy utóbbi, félbemaradt nagy történeti munkáját tulajdonkép — mint már Kirchhoff is sejtette, — állami subventióért irta meg, s rengeteg összeget, nem kevesebb mint 60,000 drachmát kapott érte.

Schvarcz Gyula nagy forrongást okozott föllépésével az ó-kori történelem irodalmában is. A legelső nemzetek tudományos elméi meghajoltak hatalmas szelleme előtt s az angol tudományosság által kezdeményezett Grote-féle irány minden ferdeségei, a túlságos történetirói részrehajlással s az athéni nép egyoldalú felmagasztalásával azon arányban vesztették hitelöket, a mint a szerény magyar tudós neve a külföldön mind ismertebbé vált. Igaz, hogy Schwarcz Gyulának is voltak úttörői s köztük maga Curtius, ki munkáját egyenesen Grote ellen irta; de mint Taine-nek a jelenkori Franciaország eredetéről irott műve, úgy Curtius görög történelme is csak a reakczió ügyének szolgált; az ő szemében a nem fényes származású athenaei államférfiak megannyi jogosulatlan kapaszkodók, s a mi a görög államintézmények történetét illeti, azoknak a népjellemre való kihatását, alkotmánypolitikai jelentőségét távolról sem taglalja azzal a biztos felfogással, mint magyar versenytársa.

Schvarcz Gyula élte végeig pezsgő szellemmel és meg nem csökkent életerővel munkálkodott. Nagy erőfeszítést kivánó tudományos munkásságában támogatta a házi tűzhely boldogsága is. Első nejét, báró Bánffy Mariet, kinek révén az erdélyi arisztokráczia családjaival jutott közeli atyafiságba, korán elvesztve, 1881-ben másodszor nősült, Csemniczky Máriát vezetve oltárhoz, kihez mély vonzalom fűzte mind végig; vele együtt most a Beniczky, Rudnay, Szemere, stb. családok gyászolják a nagy érdemű tudóst, kinek élete ritka megtestesülése volt annak a derült harmoniának, melynek az általa annyi előszeretettel tanúlmányozott Hellas egének ihlete emelt oltárt szivében.

VÉLEMÉNY A KIRÁLYNÉ SZOBRÁRÓL.

Előkelő világunk kiváló tagjától, gróf Csáky Albinnétól veszszük e közleményt, melyet készséggel sietünk itt közzé tenni.

Milyen legyen királynénk szobra? Mikép kellene a szoborra begyült nagy összeget fölhasználni?

Foglalkozott és foglalkozik e kérdéssel hivatott, hivatlan, — irtak róla már sokat, sokan.

Pedig *egyképen* lehetne, *kellene* irni felőle csak: az Ő költőjének Etna izzó torkába mártott tűzitatta órjási tollával a halála után elborúlt sötét égboltra, hogy e fennen lobogó lángírás heve, fénye gyúljon ki a hivatott, az ihletett művész lelkében, ki majdan képes leend megajándékozni hazáját elmúlhatlan képmásával annak, ki nemtőnk, védangyalunk vala.

Ha képes leend lelke hő imádatából *egyszerűen, keresetlenül, hűségesen* visszavarázsolni azt, kit hasztalan keres immár e földön könyben úszó szemünk, *oly* remekművet fog teremteni, milyen a görög ó-kor remekei óta meg nem teremtetett. Ha megtestesíteni tudja a szeplőtlen fehér legnemesebb márványban azt a képet, mely szűntelen lelki szemünk előtt lebeg, mióta elvesztettük őt, oly tökéletest, eszményien szépet fog alkotni, mely megfelel a művészet legmagasztosabb követelményeinek. Ott lesz a nyugodt, imponáló, fönséges méltóság, ott a formák eszményi tökélye alakban, vonásokban egyaránt, ott szinte rhythmikus harmóniája az egésznek, ott az utánozhatlan gráczia, ott mindenek fölött a páratlan báj, mely a jóságos szem minden pillantásában sugárzott, az imádatos ajkak minden mosolyában ragyogott, mely dicsfénynyel övezte körül Nagyasszonyunk egész, antik szépségű és tökéletességű alakját! — Ne legyen az eszményien nemes alakon kívül semmi, de *semmi* az emlékművön. Az, ki *őt* adja nekünk vissza egész varázsával, végtelenül többet tett értünk, hazánkért, mint a mit gyarló pénzzel megfizetni lehet. De a mit ihlett lélekkel agyagba gyúrt a *mester* keze, azt ugyane kéz faragja vésse be a hideg márványba is. Pygmaleon gyanánt lehelljen lelkesedése életet, meleget a kőbe is, ne bérencz kezére bizza teremtményének szolgai hű másolását — lehet az pontozva hűségesen a legparányibb vonalig — nem lesz benne élet, nem lesz benne lélek, ha belé nem lehelli azt lobogó lelkesedés hevével az, ki átérezni tudta eszményképét úgy, hogy újból megteremté azt.

S ha ott fog állni fehéren, sugárzón Budavár ormán ő, ki sötét éjből kivezeté rajongó nemzetét a szabadság igéretföldjére, ragyogó vezércsillagunk, akkor unokáink késő unokái is zarándokolni fognak még feléje, és ha újabb vészfelhők tornyosulnak majd hazánk egén, — mint a hogy tornyosúlni fognak, mert *nincs* örök derű, — akkor reményt, hitet, erő fog mosolyogni hű nemzetének lelkébe képe annak, ki bebizonyította áldott életével, hogy nemzetnek kétségbe esnie nem szabad, mert mikor legsötétebb az éje, legközelebb emelkedik már egére föl a jobb jövő hajnalcsillaga.

És ő, a sokat szenvedett, a vértanú, ott ül az egek urának trónja zsámolyán, és valamint szószólónk vala itt lenn földi trón előtt, úgy a dicsőült ott fenn ezerszerte hatványozott erővel lesz nemzetünk igazságos ügyének védője mindenkoron az örök Úrnál, és nemzetünk nem csüggedhet, nem bágyadhat balsors között ilyen nemtő, ilyen védő birtokában!

És hogy földi képmásával megajándékozott a művész, hogy fehér alakját az örök szeretet zálogaként ott láthassuk őrködni felettünk Mátyás ősi várának kapui előtt, — ezért nincsen elég magas bérünk a művész számára, ki legjobb erejét, lángoló lelkét, évek buzgó munkáját szentelte e magasztos czélnak, ki lelkesedése hevével életre ébresztette, meleg, lüktető életre a szüziesen hideg, fehér követ.

Ha marad mégis tetemes összeg a fillérekből, miket egy *nemzet* rajongó szeretete, örök, forró, mélységes hálája halomra gyűjtött, hogy képét, hű képét bírja legalább hazánk földje annak, ki megváltója volt, és kit tőlünk a végzet elrabolt, akkor ezen fenmaradó összeg kamatjai örök időkre *arra* fordittassanak, hogy *környezete* Nagyasszonyunk szent képmásának mindenkoron méltó legyen, méltó maradjon ő hozzá, költői, természet-imádó, szépet vágyó nemes lelkületéhez! Legyen minden *évszaknak* minden *napján* körülövezve e fehér fénytünemény a legszebb, a legnemesebb, a legbájosabb, a legillatosabb növényzettel, virágárban fürösztve, zöld lombbal környezve, illatárban úszva. Ne legyen *soha* száraz levél, *soha* fonnyadt virág közelében, a természet legdúsabb, leggyönyörűbb virágzása tanúskodjék az év minden szakában, a nap minden órájában arról a halhatatlan, örökön élő, örökké gondoskodó imádatteljes éber szeretetről, mely élni fog a magyar nemzetben a magyar királyné iránt, a meddig egyetlen szív dobog belőle! Egy egész műkertészet legyen szentelve annak, hogy *mindig* körülültetve legyen a szobor a *legszebbel*, mit az évszak nyújt: sötét, örökzöld fákkal, bokrokkal, kúszókkal télen — tavasz első ébredésekor légióival az illatos ibolya, fehér hóvirág, aranysárga primula, színpompázó hyacinth és tulipánnal; később viritó Azaléa, Rhododendron, Camélia-bokrokkal, — illatozó rózsa, büszke liljom, bódító narancs- és hajlékony pálma-ligettel, — gyászoló chrysanthemummal őszszel; — szóval: környezze soha nem múló hálánk égő szeretete mindig és mindenkoron a természet legszebb gyermekeivel *dúsan, pazarúl*, és újból költőjének szavaival élve: hadd fakadjon körös-körül

Virágerdő belőle ki.

Virág, merész csoda-virág,
Levél, széles és mesés,
Illatosan tarka, rezgőn mozgó,
Mintha űzné szenvedély,
Rózsa, vad, vörösen lángoló,
Lövel a tömkelegből ki,
Liljom, kristály-pillér gyanánt,
Égnek nyúl merészen föl.

Egyetlenegy, magában álló a maga költői, meleg közvetlenségében leend akkor nemzetek és emlékek között a magyar nemzet emléke, méltó melegen érző, forró és örök hálára képes lelkületéhez, a mint egyedül, páratlanul, elérhetlenül magasan minden kor és minden uralkodó fölött áll ő, ki életében is fölötte állott és ragyogott mindennek a mi földi, emberi — tiszta fényű szentünk, csillagunk, védőnk és reményünk mindörökön örökké!

Budapest, 1900 január 28-dikán.

Gróf Csáky Bolza Anna.

Dr. KÖRBER ERNŐ OSZTRÁK MINISZTERELNÖK.

Nagy és nehéz feladatra vállalkozott az az osztrák államférfiú, kit az uralkodó ez év jan. 20-ikán az új osztrák miniszterium élére állított. Dr. Körber Ernő, ki 1849-ben, mint egy őrnagynak fia, Triesztben született, nem új ember az államügyek terén. Mint a kereskedelmi miniszteriumnak egyik kiváló tehetségű hivatalnoka, már a hetvenes években a kereskedelmi-politikai szakosztály vezetője volt. Később, mikor dr. Bilinski, az osztrák államvasútak igazgatója, a Badeni miniszteriumába mint pénzügyminiszter belépett, dr. Körber vette át az osztrák állami vasútak vezetését. Később osztályfőnök lett a belügyminiszteriumban, 1898 elején pedig, mikor gróf Badeni bukása után báró Gautsch lett miniszterelnökké, ennek miniszteriumában a kereskedelmi tárczát ve te át. E minőségében ismételve volt alkalma érintkezni a magyar miniszterekkel is, ezek előtt tehát nem új ember. A gróf Thun miniszterelnöksége idejében nem viselt miniszteri tárczát, hanem kinevezték az urak háza tagjává, a következő Clary-miniszteriumban azonban a belügyi tárczát vette át.

Gróf Clary miniszteriuma tudvalevőleg csak rövid tartamú volt. Gróf Clary, minthogy kijelentette, hogy a 14. §-t alkalmazni nem fogja, a legszükségesebb törvényeket pedig, minő a Magyarországgal való kiegyezés és a költségvetés, alkotmányos úton keresztülvinni képes nem volt, még új-év előtt visszalépett s helyet engedett Wittek Henrik lovagnak, kinek az emlitett nélkülözhetetlen törvények keresztülvitele jutott osztályrészül. Minekutána e feladatának a 14. §. segitségével megfelelt, visszalépett s utána az uralkodó dr. Körbert tartotta a legalkalmasabb férfiúnak arra, hogy keresztülvigye azt, a mi gróf Clarynak nem sikerült: a csehek és németek összebékéltetését, a rendes parlamenti viszonyok helyreállitását, a Magyarországgal való kiegyezés törvényesitését s a többi mellőzhetetlen állami feladatok megoldását. Dr. Körber tehát tulajdonkép a Clary-miniszterium örökségét veszi át. Első feladata a németek és csehek összebékéltetése lesz s erre a nehéz feladatra kétségkivül rendelkezik a legszükségesebb tulajdonokkal. Kiváló képességei, az állami ügyek tökéletes ismerete, az uralkodónak bizalma, pártatlan állása, melyet a jobboldalhoz tartozó pártok is elismernek, nagy mértékben hivatottnak tünteti őt fel arra a nehéz feladatra, melyre mint most már a harmadik úgynevezett hivatalnok-miniszterium elnöke vállalkozik. Dr. Körbernek a cseh- és morvaországi nyelvkérdés megoldására kész programmja van. Ezt egy nyelvtörvényjavaslat alakjában a napokban összeülő cseh-német egyeztető értekezlet elé fogja terjeszteni. S ha sikerül neki a viszálkodó feleket annyira összebékéltetni, hogy köztük legalább a fegyverszünetnek egy neme jöjjön létre, mely a reichsrathnak visszaadja régóta megbénított munkaképességét s ez által lehetővé válik az alkotmányos élenek rendes működése Ausztriában, akkor édemes helyet biztosit magának az újabb kor osztrák államférfiainak sorában.

BIBLIAOLVASÓ BOEROK.

A most folyó háborúban a boerok nem egyszer adták példáit rendkivül mélyen gyökerező vallásos érzésüknek. Már a háború kezdetén is vallásos jelszavakkal indúltak a harcztérre s azok a kiáltványok és beszédek, melyeket vezetőik intéztek fegyveres seregeikhez, gyakran idézik a szentirást s belőle vett érvekkel bizonyítják ügyük igazságát. Így az öreg *Krüger* elnök egyik kiáltványa, melyben kijelentette, hogy végig olvasta az egész bibliát, de nem talált benne egy mondatot sem, melylyel az angolok eljárását igazolni lehetne. A saját ügyük mellett pedig a zsoltárok tanubizonyságát hozta fel, a szent ének szövegéből mutatva

SCHVARCZ GYULA.

1839—1900.

A magyar tudományosságnak egy elsőrendű férfiát vesztettük el január 31-ikén. Schvarcz Gyula, az európai hírű tudós, a magyar közművelődési és közoktatási politika jeles bajnoka, a budapesti tudományegyetemen az ó-kori történelem tanára s a Magyar Tudományos Akadémiának majdnem négy évtizeden át tagja, rövid betegség után megszűnt élni.

Alig pár napja fejezte be méltó figyelmet keltett nagy művét, melyet «Görög történelem, különös tekintettel az athenaei történelemre s annak forrásaira», címmel hallgatósága számára vezérfonalúl irt s kezéből ime kiesett a toll, melylyel becsületet szerzett magának és nemzetének az európai tudományosság kitünőségei előtt is.

Schvarcz Gyula Székes-Fejérvártt született 1839-ben. Atyja, ki thüringiai eredetű volt, s mint főhadnagy szolgált itt a Don Miguel-ezredben, fiatalon, 25 éves korában húnyt el, s így zsenge korától kezdve anyja nevelte. Anyai nagyatyja, a régi jó táblabirói világnak egy rendkívül felvilágosúlt és nemes gondolkozású patriarchalis alakja, Horhy Mihály házában alkalma nyílt a magyar közélet sok hivatott tényezőjét közelről ismerni meg. Horhyék házában nyerte nevelését; középiskoláit kitünő sikerrel végezte szülővárosában, majd Budapesten; felsőbb tanúlmányait a budapesti, müncheni és berlini egyetemeken (1860). Több évet külföldi tanúlmányútakkal töltött el, bejárván egész Közép-Európát és Angolországot. Ezen utazásairól szól *Szent-Katolna* álnéven «Magyar iró külföldön» címmel (Pest, 1865) megjelent kétkötetes munkája. Tanúlmányai befejeztével hazatérvén, tisztán a tudománynak szentelte életét, melyre nemcsak negyven év lankadatlan munkáját, de egy egész vagyont is reá áldozott, maga fedezvén nagy számú munkáinak tekintélyes kiadási költségeit. Magyar, német, franczia, angol és ó-görög nyelven irott művei, az ezekről irott birálatok, rendszerének továbbfejlesztései, különösen német tudósok által, hirlapi czikkei, kisebb tanúlmányai és kulturpolitikai beszédei egész kis könyvtárt tesznek és szerzőjüknek bő méltánylást szereztek külföldön is. Midőn a magyar Akadémia 1864-ben levelező tagjává választotta, Schvarcz nemcsak bölcsészettudor, hanem több londoni és párisi tudományos társulatnak tagja is volt azon művei alapján, a melyeket kiválóan a görögök természettudományi nézeteiről tett közzé. Magyar nyelven megjelent önálló munkái sorozatát is természettudományi tanúlmányai nyitják meg. Nagy műveltségű édes anyja buzdítására a közoktatásügyi politikával kezdett foglalkozni, s e téren is jelentékeny műveket alkotott; ilyen volt: «Két röpirat a közoktatásügy körül» (Pest 1865); «A közoktatási reform mint politikai szükséglet Magyarországon» czímű 1868-ban befejezett, öt vaskos füzetre terjedő műve, melyért Kossuth Lajos is nyilt levélben üdvözölte. Ugyancsak 1865-ben «Új korszak» czímű hetilapot alapított, melyben reform-eszméit iparkodott terjeszteni. Szülővárosa 1868-ban, majd 1869. és 1872-ben országgyűlési képviselőjévé választotta. Ez idő alatt Schvarcz az államjoggal is behatóbban foglalkozott. Magyarul és németül kiadott közjogi dolgozata. «Magyarország helyzete a reál unióban» (Pest, 1869. és 1871.) s az ekkor kezdett és ugyancsak öt vaskos füzetben csak 1877-ben befejezett «Államintézményeink és a kor igényei» czímű művében hazánk politikai intézményeinek európai színvonalra emelését sürgeti s ennek elérésére egész sorozatát adja elő a gyakorlati terveknek. Azt mondhatni, hogy a mi e részben hazánkban modern intézkedés történt államjogunk korszerű módosítására (pl. a választásoknak a Kuria által elbirálása, közigazgatási bíróság felállítása, a királyi tábla s éttagolása, a főrendiház átalakítása modern felsőházzá, a közéleti kitünőségek belevonásával, stb.) és közoktatásügyünk felsőbb fokainak javítására eszközöltetett, nagy részben tárgyalva voltak Schvarcz munkáiban, mielőtt a gyakorlati életben megvalósúltak volna. 1875-ben Budapest terézvárosi választókerülete küldötte a parlamentbe képviselőjéül. A Tisza-féle fuzió alkalmával Schvarcz is belépett a szabadelvü pártba, melynek tagja volt egészen 1894-ig, midőn a budapesti egyetemen az ó-kori történelem rendes tanári állását elfogadván, új képviselőválasztásnak nem vetette alá magát. Parlamenti működése alatt a Ház közoktatásügyi bizottságának volt eleintén tagja, később évről-évre egyhangúlag megválasztott elnöke. Beszédei nagyrészt a kulturpolitika terén mozognak, de hogy egyéb téren is termékenyítőleg hatott a törvényhozásra, azt megvalósúlt eszméi bizonyítják. A hetvenes évek közepén fordúlt figyelme a görög államintézmények felé, melyet a modern európaiakkal kapcsolatban oly behatólag tanúlmányozott, mint nemcsak hazánkban senki, de mint a külföldön is alig valaki. Schvarcz Gyula új, járatlan útakat tört e szakba vágó könyveivel a hellenismus irodalmi és politikai felfogásában. De hogy ezt tehesse, előbb fáradságosan kellett szétszednie, a történelmi hagyományok minden előítéletével szakítva, azt a mesterkélt szövedéket, melyet szük látkörü szakemberek róttak össze, hogy aztán porszemről-porszemre alkossa meg újra a módszeres görög történetirás új irányát. Kimélet nélkül felásta a klassziczizmus szentelt földjét, hogy nyomozza a régmúlt idők emlékeit s intézményeinek szellemét életre hívja. Mennyi rengeteg apró vonás ismerete, mily mélyreható búvárlat, a források tömkelegeiben, mily biztos kritikai tájékozottság volt szükséges ahhoz, hogy munkája eredménynyel járjon!

Szellemes egyénisége a maga megelevenítő varázskörébe tudta vonni a régi Athén és Róma letűnt korát, bonczoló elméje közelebb hozta általános emberi felfogásunkhoz e kor egyes szereplőit, megértette velünk törekvéseik czélját, vágyaikat és indulataikat, s az örök emberi tulajdonságok mértékével mérte le egyéniségök értékét és alkatelemeit. Így vált előtte a politikai megvesztegethetlenség és önzetlen hazaszeretet s a republikánus erkölcsök fölmagasztalt mintaképe, Cato Censorius középszerű, köznapi emberré, a ki nem igen érdemli meg a haladás felvilágosúlt barátainak lelkesedését, mert nem volt egyéb kapzsi, kétszínű szájhősnél, a ki pór származása eltitkolásával előkelő családfát koholt magának, senator létére álnév alatt éveken át tiltott kereskedelmi üzleteket folytatott, munkatehetetlenekké lett rabszolgáit elűzte s még 80 éves korában is botrányos életet folytatott menye és fia szeme láttára. Schvarcz Gyula még azt is kikutatta róla, hogy vörös hajú és szürke szemű volt s a sárgaréplaleves volt kedvencz eledele.

Ezekben az aprólékosságokban volt igazán mester Schvarcz Gyula. Előtte nem volt közömbös, vagy értéktelen vonás; minden hozzátartozott az emberi lélek azon természetrajzához, melyet az ő mélyen megfigyelő szeme keresett az események változó rendjében. Hősei pályáját nyílt és elfogúltság nélküli látással, a fürkésző emberismeret mélyreható tekintetével kiséri végig, nem kímélve az ötletes megjegyzések csipős fűszerét sem, mintha nem is a távolból néző történetbúvár, hanem az események színterén élő kortárs szólna belőle, a ki ismerős a dolgok rejtett rugóival s fesztelen csevegésének sziporkázó fényével világít bele a régi Róma és Athén mindennapi életébe. Így sújtja tönkre a halhatatlan Caesar hősködő dicsekvését, mikor praetorrá választása előtt leírja, mint búvt el lakásán, midőn egykori összeesküvő társai, kiket cserben hagyott s elárúlt, fel akarták konczolni. Így írja le Athenaios nyomán az atheneiek rendkívüli falánkságát, halpecsenye utáni beteges vágyakozásukat, éléspiaczát, konyháját, asztali készleteit, illat- és kenőcsboltjai tartalmát, a tánczok, játékok, fürdők különböző nemeit, a borok, tojások, gyümölcsök, tészták, vetemények sokféle változatait, Aristoteles nyalánkságát, a kopaisi angolna, fürjmell és fenyőrigó-szelet inycsiklandoztató ingerét.

De e mellett a magasabb történelem-kritikai szempontok méltatásában is sikerrel polemizál Ihnével, Gomperzzel, megdönti Mommsennek nem egy állítását, önálló felfogást nyilvánít a nem rég felfedezett Kenyon-féle töredék szerzőségének annyira vitás kérdésében, mely az athenæiek politikai irodalmának legrégibb adata, nagy bátorsággal bírálgatja Xenophon, Thuky-

Erdélyi fényképe után.

SCHVARCZ GYULA.

Erzsébet királyné síremléke. A magyar hölgyek díszes szoborművet készíttettek *Zala* Györgygyel Erzsébet királynénak a kapuczinusok bécsi sírboltjában nyugvó hamvaihoz. Özv. gróf *Teleki* Sándorné és *Emich* Gusztávné az Erzsébet királyné-alap központi bizottsága nevében most küldik szét a meghivókat ennek a síremléknek fölszentelési ünnepélyére. Az ünnepély augusztus 25-én délelőtt 10 órakor lesz. Az «Erzsébet királyné-alap» nevű egyesületet az ünnepélyen, tekintettel a sírbolt kicsiny voltára, egész Magyarországból összesen harmincz hölgy képviselheti. A küldöttség tagjai augusztus 24-én este kilencz órakor találkoznak a bécsi «Hotel Elisabeth» társalgójában. Másnap testületileg átvonúl a hölgybizottság a sírboltba. Öltözékek: kivétel nélkül fekete selyem ruha, fekete kalap és keztyű. Az ünnepély után ismét a «Hotel Elisabeth»-ben gyűlnek össze a hölgyek, a hol az ünnepély lefolyásáról szóló jegyzőkönyvet minden jelenlévő aláírja, hogy erről a történelmi fontosságú momentumról az országos levéltárba okiratot helyezhessenek el. A beszentelést *Vaszary* Kolos biboros herczegprímás teljesíti.

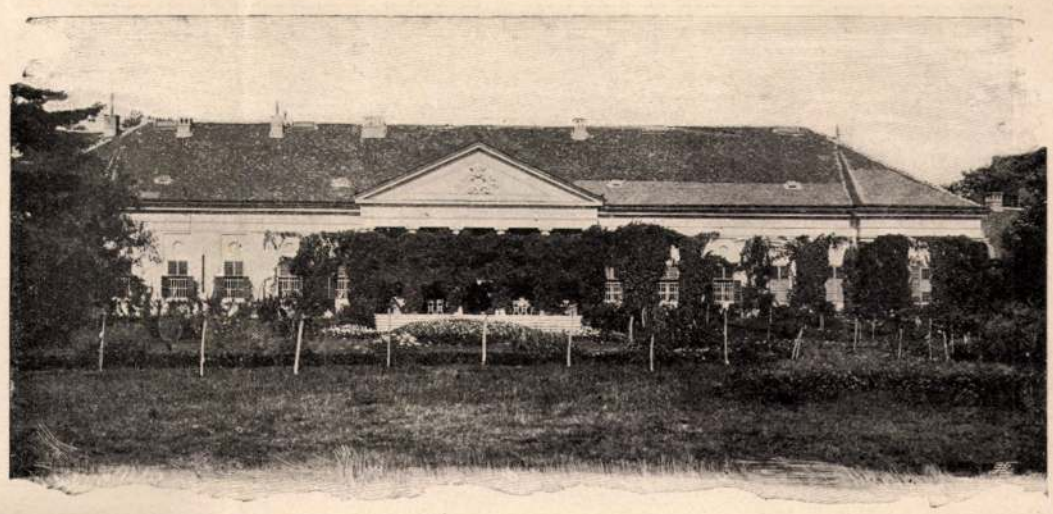

GRÓF DESSEWFFY AURÉL KASTÉLYA SZENT-MIHÁLYON.

Az ezredév emlékműve. Az ezredéves honalapításnak budapesti emlékművét az Andrássy-út végén, a városligeti torkolatnál emelik. *Zala* György szobrászati alkotása ez, melyhez az építészeti részt Schickedanz műépítész tervezete. Az építési munka legnagyobb része már kész, nevezetesen a félköralakú oszlopcsarnok, mely mint hatalmas diadalkapu, méltó befejezése lesz az Andrássy-útnak. A szobrászok most a domborműdíszítéseket faragják rajta. Az építményre jövő szoboralakok egy része is készen van Zala György műtermében, a nemzeti hősök és királyok alakjait pedig most készítik a mintázással megbízott művészek.

EGY NYIREGYHÁZI BOKORTANYA UDVARA.

Tisza Kálmán családi ünnepe. A geszti kastély július 22-én szép családi ünnep szinhelye volt. Ezen a napon ünnepelte Geszt ura, *Tisza* Kálmán házasságának negyvenedik évfordulóját. 1860 július 22-én esküdött meg ugyanis az akkor ifjú daliás Tisza Kálmán *Degenfeld* Ilona grófnővel. A boldog évfordulót szűk családi körben ünnepelték. Étkezés alatt a debreczeni Magyari-féle banda húzta a szebbnél-szebb magyar nótákat, melyeket az ősz háziúr fiatalos kedvvel húzatott egymásután.

Fürdőszezon. Megkezdődött a fürdőszezon. Mindazok, kik fürdőit használni akarják. A téli időszakra szükséges intézkedéseket most végzik. Több új kávéházat, fogadót is építenek.

Látogatások Párisban. *Hegedüs* Sándor kereskedelmi miniszter kétszáz iparost küld Párisba a világkiállítás szakszerű tanulmányozására. Az iparosok, a kiket az ország minden részéből válogattak össze, augusztus 5-én indulnak különvonaton Budapestről Párisba. Vezetőjük a kereskedelmi miniszter megbízásából *Vigh* Albert orsz. iparoktatási főigazgató. A párisi magyar kormánybiztosság, valamint a franczia iparkamara ünnepélyesen fogadja a magyar iparosokat. — *A tanulók nemzetközi kongresszusára* a magyar diákszövetség 25 küldöttje julius 25-ikén utazott Budapestről Párisba. — *A nemzetközi sajtókongresszus* magyar tagjai pedig Rákosi Jenő, az «Otthon» elnöke, és Vészi József, a budapesti ujságírók egylete elnöke vezetése mellett julius 26-ikán indultak Párisba.

A párisi olympiai versenyek. A világbajnoki versenyek után, a melyek közül a diszkoszvetés világbajnokságát *Bauer* Rezső, a budapesti tornaklub tagja nyerte meg, a *handicap versenyek* következtek, melyekben az addig legerősebbek bizonyos előnyöket tartoznak adni. A *100 méteres síkfutás-handicap* előfutamaiban három magyar: *Schubert, Koppán* és *Speidl* Zoltán jutott első helyre, a második próbaversenynél már csak *Schubert* maradt meg, de a döntő futáskor nem győzött, mert a mint futásnak eredt, az utána következő amerikaiak egyszerre «halt»-ot kiáltoztak. Schubert megállt, ők pedig neki iramodtak s általános nevetés közt intézték el maguk közt a verseny sorsát. Schubert a verseny ellen óvást emelt, de annak hely nem adatott. Julius 22-ikén azonban a magyarok ismét két szép diadalt arattak. A sulydobásban *Crettier* Rezső (magyar uszó-egylet) 14 méter 24 centiméterrel első lett. A 400 méteres síkfutást pedig *Koppán* Pál, a magyar athletikai klub tagja 35 méter előnynyel 48⅘ másodpercz alatt nyerte meg. Az olympiai versenyek főgyőzteseiként az amerikaiak és angolok után mindjárt a magyarok és francziák következnek.

Telefon drót nélkül. Szombathelyről azt jelentik, hogy *Musits* Zsigmond posta- és táviró tiszt a napokban kisérletet tett saját találmányával, a drót nélküli telefonozással, s a kisérletek sikerültek. A föltaláló nagykas-utczai lakásából a Perint-patakon keresztül az árvaházi kertbe történt a telefonozás drót nélkül. A beszélő készülékbe mondott egyes

SZABOLCSVÁRMEGYE SZÉKHÁZA NYIREGYHÁZÁN.

SZABOLCSVÁRMEGYÉBŐL.

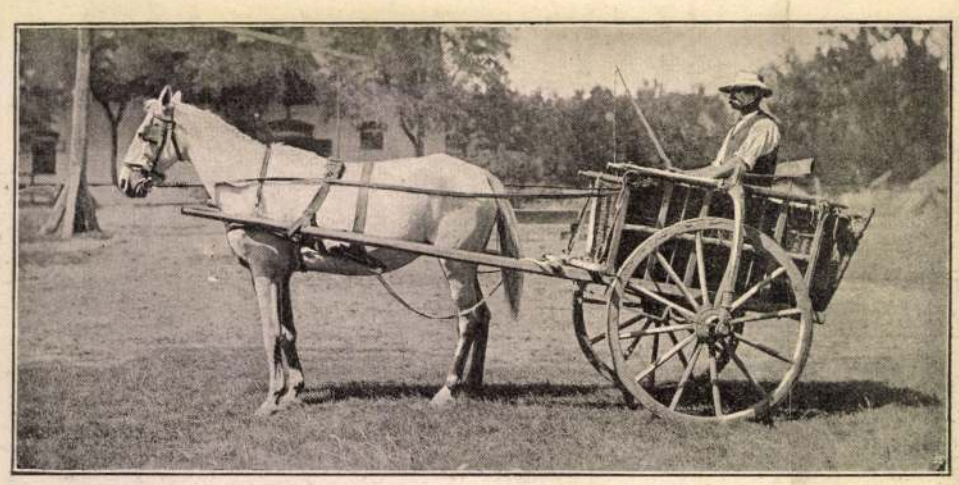

NYIREGYHÁZA VIDÉKI TALIGÁS.

SZABOLCSVÁRMEGYÉBŐL.

szavak, valamint egész népdalok tisztán hallatszottak az árvaházi népkertben elhelyezett hallgató készüléken. *Musits* azt mondja, hogy találmánya tökéletesítve és nagyobb alakban elkészítve alkalmas nagyobb távolságra is. Találmányának szerkezetét egyelőre titokban tartja.

Házasság. *Bárány* Vilma kisasszonynak, a nagykőrösi társas körök kedvelt fiatal hölgyének, özv. Bárány Ambrusné úrhölgy leányának julius 24-én volt esküvője Nagy-Kőrösön *Balogh* József budapesti háztulajdonossal.

Czerny keleti rózsateje a szépitőszerek között a kiváló tulajdonságai által a legelső helyet foglalja el. Mindek hölgy, ki bőrének valamely foltja, vagy más tisztátalansága által magát a szépségben megröviditve látja, sziveskedjen egy kisérletet tenni. A mindenütt ismert jó hirnevü Anton J. Czerny czég Bécsben (XVIII., Karl Ludwigstrasse, raktár: I., Wallfischgasse 5), mely különben már több izben arany- és ezüst-érmekkel lett kitüntetve, szállit a szép olvasónőnek (vagy annak a ki szép akar lenni) a szépitőszerek legkiválóbbjait. Erről prospektusokat a fenti czég kivánatra bárkinek a legnagyobb készséggel ingyen szállit.

HALÁLOZÁSOK.

Mócsy Antal, Zalamegye tapolczai kerületének országgyűlési képviselője, a néppárt tagja, meghalt julius 20-án, Kalocsán, 58 éves korában. A képviselőház egyik buzgó és rokonszenves tagja volt. Pártja gyakran bízta meg szónoklattal. Népies hangú beszédjei különösen a gazdasági állapotokkal, az iskolaügygyel és közerkölcsökkel foglalkoztak. 1842-ben született Szegeden. Kalocsán tanár és a katholikus tanítóképző igazgatója volt. A politikában csak 1896 óta szerepelt, midőn Tapolczán néppárti programmal képviselőül választották. Két év óta sokat betegeskedett. Temetése nagy részvéttel történt Kalocsán.

Tiszai Dezső szinigazgató julius 22-én este hirtelen meghalt Svájczban, Luzern városban. Párisba utazott, s úgy látszik a rekkenő hőség ölte meg, mert mikor Luzernben kilépett a vasuti kocsiból, hirtelen összeesett és szívszélhüdés nyomban véget vetett életének. Tiszai a vidék legkitünőbb szinigazgatói közé tartozott és mint színész is sok érdemet szerzett. Huszonöt év előtt kezdte meg pályafutását a Népszinház kórusában, de csakhamar felküzdötte magát elsőrangú operettbuffónak. Aztán a vidékre ment és már 1877-ben Kassán volt szinigazgató, aztán Debreczenben, Miskolczon, Pécsett és a legutóbbi időben Brassóban szerepelt társulatával. Az országos színészegyesület utolsó közgyűlésén megválasztotta másodelnökének és megbízta azzal, hogy Párisban képviselje a nemzetközi színészkongresszuson. Halála mély részvétet kelt. Özvegye, Ellinger Ilona a legjobb vidéki operett-primadonnák egyike.

Görgei Arthurné, szül. Aubonin Etel, meghalt Lőcsén, 75 éves korában. Görgei Arthur 1848 február havában házasodott meg Prágában, hol akkor khemiai tanulmányokat folytatott. A szabadságharcz kitörése a fiatal házaspárt szétválasztotta egymástól. A világosi fegyverletétel után Görgeit Klagenfurtba internálták, hová felesége is követte. Az 1867-iki kiegyezés után Görgei hazatért, és Visegrádra vonúlt. Felesége Lőcsére ment, hol franczia órák adásával foglalkozott. A házasságból két gyermek maradt: Görgei Kornél és Görgei Berta, előbb Bohus Lászlóné, most gróf Bubna neje és Londonban él.

Elhunytak még a közelebbi napokan: Szabadhegyi Zoltán, cs. és kir. kamarás, a hatodik huszárezred kapitánya, Lipót Szalvátor főherczeg volt kamarai előljárója, 44 éves korában, Hont-Deménden. — Csergő Gyula, magyar kir. honvédszázados, 52-ik évében, Budapesten. — Griell Gyula, Rózsahegy város bírája, stb. 62 éves. — Závory Elek, a nagy- és kis-keszi ref. társegyháznak szeretett lelkésze, a komáromi ref. egyházmegyének sok ideig tanácsbírája, dr. Závory Sándor orvos bátyja, 67 éves korában. — Ajtai Gyula, Maros-Vásárhely városi tanácsosa, polgármester helyettes, a ref. egyház tiszteletbeli kebli gondnoka, 52 éves korában, Maros Vásárhelyen. — Torbar József, a délszláv akadémia elnöke, nyug. főreáliskolai igazgató, 77 éves korában, Zágrábban. Több tudományos munkát írt, főkép a geológia köréből és szerkesztője volt egymásután különböző irodalmi és tudományos folyóiratoknak. 1861-től 1867-ig és 1875-ben országgyűlési képviselő is volt. — Szegfy István, 1848—49-iki honvéd, 69 éves korában, Budapesten. Az elhunytban ifj. Szegfy István magyar kir. honvédhuszár százados és Szegfy Mátyás magyar kir. posta és távirda igazgatósági titkár édes atyjokat gyászolják. — Cserepes Mihály, a debreczeni ref. egyház nyug. adópénztári ellenőre, 1848—1849-ben honvédőrmester. — Csobánczi Mészöly Gerson, kir. közjegyző, 59 éves korában, Kőrösbányán. — Naményi Bertalan, Abauj-Tornavármegye árvapénztári számfejtője, Kassán, 65 esztendős korában. — Hirschler Mór, fővárosi bizottsági tag, a Ferencz József keserűvíz-forrás tulajdonosa, 55 éves Budapesten. Halálát özvegye, fia, leánya és veje, vásárhelyi Wodianer Hugó fővárosi lapkiadó és nyomdatulajdonos gyászolja. — Quillmann György, budapesti pénzügyigazgatósági irodavezető, Czinkotán, 39 éves korában. — Csuthy Károly, a kisbéri takarékpénztár igazgatója, Komárommegye bizottsági tagja, 52 éves korában, Kisbéren. — Madarassy Dezső, a kassai kir. tábla birája. Holttestét Budapestre hozták. — Bárándy István, volt 1848—49-iki honvédhadnagy, nyug. uradalmi tiszttartó, Székesfejérvárott 70 éves korában. — Mészáros István, építőmester, Szegeden. Az elhunytban Sas Ede, a «Nagyvárad» szerkesztője apósát gyászolja. — Neuman Ede, a Neuman testvérek aradi nagy szeszgyárczég főnöke, Kaltenleutgebenben. — Dr. Layer János, fővárosi ügyvéd. — Bartányi Károly, Ónodon, 85 esztendős. — Putnoky Akos, 92 éves korában, H.-Büdön. — Engel Zsigmond, a kinek Budapesten sok éven át virágzó banküzlete volt, Győrött. — Vashegyi József, háztulajdonos, 66 éves korában, Budapesten. — Wagner Gusztáv, az Operaszinház portása, kit hatalmas termetéről egész Budapest ismert.

Özv. Fejérpataky Lászlóné, szül. Lendvay Terézia életének 84-ik évében, Iváncsán. Dr. Fejérpataky László, a Nemzeti Muzeum könyvtárának igazgatóőre édes anyját gyászolja az elhunytban. — Kiss Sándorné, szül. Freyler Róza, a győri jótékony nőegylet egykori elnöknője, életének 80-ik évében, Győrött. — Holdampf Gerőné, szül. Simay Mária, Kolozsvárott, 43 esztendős korában. — Bőszörményi Ilona, Bőszörményi Kálmán leánya, 29 éves korában, Budapesten. — Kleinlein Irma, Kleinlein Károly ismert józsefvárosi polgár leánya, az egri szürke nénék kolostorában. — Tiszaujhelyi Ujhelyi Ida, 18 éves korában, Budapesten. — Schweiger Nándorné, szül. Schwarz Malvin, 39 éves, Budapesten. — Zsarnay Győzőné, szül. Soldos Amália, Zsarnay Győző rendőrtanácsos, a budapesti államrendőrség bünügyi osztálya vezetőjének neje, Budafokon. Holttestét a miskolczi családi sirboltba temették.

Szerkesztői üzenetek.

Lugos Cs. A. Mióta az állami telepítéseket megkezdték, az ország különféle vidékeire, leginkább pedig a déli részekbe, mintegy 13,000 családot, vagyis körülbelől 78,000 embert telepítettek le.

A. L. A székelyek eredetének kérdése máig sincs eldöntve. Némelyek szerint a székelyek Attila hunjaitól, mások szerint az avaroktól származnak. Ismét mások azt vitatják, hogy a székelyek azoknak a kabaroknak az utódai, a kik a honfoglalás alkalmával a magyarokhoz csatlakoztak. Vannak továbbá, a kik szerint a székelyek a besenyő nép maradványai, míg mások mindezt tagadván, azt mondják, hogy a mai székelyek kitelepített magyarok, a kiket régi királyaink a Duna, Tisza mellékeiről szállittottak mai lakóhelyükre, hogy ott határőri teendőket végezzenek. Mindezen különféle vélemény mellett az illető tudósok többé-kevésbbé sulyos érveket hoznak fel, de azért a kétségtelen bizonyosságtól mindeddig távol vagyunk.

Szeged, A. F. Hazánkban rendkívül sokan esnek a tüdővésznek áldozatúl s az utóbbi időben évenként átlag mintegy 60 ezeren haltak el ezen betegségben, vagyis minden 1000 élőre majdnem négy esett.

A megtért. Jön a halál. Méltányoljuk a szerző erős törekvését, hogy verseit költőileg igyekezett alakítani. De törekvését nem kisérte kivánt siker, mindhárom verse erősen alatta marad a magasabb irodalmi szinvonalnak.

Anyámhoz. Vándor útamon. Kérdés és felelet, stb. Versei nem valók a nyilvánosság elé, gyöngébbek, semmint az olvasó közönség gyönyörűségét találhatná bennök.

Ezer csillag. Igaza van: «ez is megtalálja helyét» a papirkosárban.

SAKKJÁTÉK.

2178. számu feladvány. Nemo O.-tól.

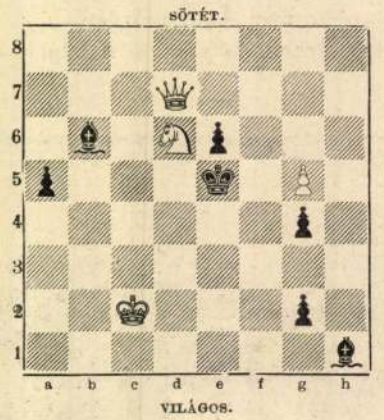

Világos indúl s a negyedik lépésre matot mond.

A 2162. sz. feladvány megfejtése Traxler K.-tól.

Világos.	*Sötét.*	*Világos.*	*a.*	*Sötét.*
1. Hd4—f5	Fd7—f5 : (a)	1. — —	—	c5—b4 : (b)
2. Bf3—d3 :	Ke4—d3 :	2. Vf6—d4 †	—	Ke4—f5 :
3. Vf6—c3 †	Kd3—e4	3. Bf3—e3	—	f4—e3 :
4. Fh5—f3 mat.		4. Fh5—g4 mat.		

Világos.	*b.*	*Sötét.*
1. — —	— —	Ha1—c2
2. Bf3—e3 †	—	f4—e3 :
3. Hf5—d6 †	—	Ke4—d5
4. Fh5—g4 mat.		

A 2163. számu feladvány megfejtése Ernst J.-től.

Világos.	*Sötét.*	*Világos.*	*a.*	*Sötét.*
1. Fe7—f8	Ke3—d4 (a)	1. — —	—	d6—d5 (b)
2. Ff8 g7	t. sz.	2. Hf6—d7 stb.		
3. V v. H mat.				

Világos.	*b.*	*Sötét.*
1. — —	— —	Ke3—f4
2. Vc2—e4 † stb.		

Helyesen fejtették meg: *Budapesten:* K. J. és F. H. — Andorfi Sándor. — Kovács J. — *Csomonyán:* Németh P. — *Lipótvártt:* Hoffbauer Antal. — *Kecskeméten:* Balogh D. — *Losonczon:* Demeter J. — *A pesti sakk-kör.*

KÉPTALÁNY.

A MÁSODIK ERZSÉBET-EMLÉKMŰ PÁLYÁZAT
MARGÓ EDE ÉS POPPER D. SZIGFRIED KIRÁLYNÉJA
ELSŐ KATEGÓRIÁBA OSZTOTT PÁLYAMŰ

Művészet, 1903. 234. 235. l.

STILIZÁLÓ MŰVÉSZET

Az újabb műtárlatokon a közönség sokszor akad olyan képekre, amelyek már előadásuknál fogva is messze elütnek a képek legnagyobb részétől, amennyiben a legjáratlanabb szem is azonnal észreveszi rajtuk, hogy itt a művész korántsem akarta a természetet híven utánozni. Egy-egy emberalak megnyúltabb, vagy szögletesebb, mint a valóságban; egy fa koronája kerekded vagy csipkés vonal, amelyet egyetlen szín tölt be, minden változatosság nélkül; a fény és árnyék játékai hiányzanak: minden tompa és szürke, csak a temérdek vonal hajladozása, lengése, kanyargása ad életet a vászonra; vagy szőnyegszerűen egymás mellé rakvák a legkülönfélébb színek s meglátszik, hogy a festő készakarva kerüli a plasztikai hatást. „Stilizált képek“ — szokás mondani — s ebben a kifejezésben van bizonyos igazság. Akik így festenek, csakugyan erőteljesebben kívánják a stílus általános elveit érvényre juttatni, mint a többi festő, aki inkább a valóság látszatához ragaszkodik.

A dolgok e fordulata nem jött váratlanul. Sőt voltak prófétái, akik előre megjósolták bekövetkezését. Nem is volt ez oly nehéz, mert ugyanez a jelenség hasonló körülmények közt már többször ismétlődött a multban, még pedig mindig olyan időkben, amikor a festők szinte felolvadtak a természet-kultuszban, amidőn naturalista világ járta, amidőn alapos természettanulmányok után mindenki megszerezte a jó rajz, majdnem objektiv festés és az összes technikai mesterfogások ismeretét. A mult század közepetájában virult egy ilyen korszak, hol kissé korábban, hol kissé később. E naturalista korszak erős természet-stúdiuma megélesítette a festők összes fegyvereit: derekasan megerősödtek rajzban, színben, bensőséges felfogásban, sok új fogást tanultak meg, sok ismeretlen szempont lett világossá előttük. Az erőtől duzzadó ember aztán nem elégszik meg a hétköznapi rendes munkával, hanem valami rendkivüli feladat megoldásával könnyit magán. Gladstone fát vágott, Böcklin a talentuma fölöslegét azzal csapolta le, hogy a kormányozható léghajó problémájával bibelődött, Stuck, a festő, szobrok mintázásához fogott, mások a műipar, az építészet, a politika, az irodalom és a tudomány kemény dióit törik, hogy túladjanak erejük fölöslegén. Más festők a készségnek ama tömegét, amelyeket beható természettanulmányokkal szereztek meg, a festői előadás új módjának keresésére fordítják. A ki hosszú éveken át detektívje volt a finom formáknak, a változatos körvonalnak, az ezerféle változatban komplikált színnek, az most megpróbálkozott az egyszerűsítés, összevonás, sommázás nehéz feladatával. Csak aki

ezernyi szempár mind oda volt szegezve az agg király arczára.

A király egyszerre megmozdúlt: a szoborról feltekintett a kéklő égre. S arczáról lassan eloszlott az a mély, tépő fájdalom, helyét a megnyugvás, hit derűje foglalta el.

A dalárdák Kern Aurélnak Erdélyi Zoltán alkalmi költeményére szerzett himnuszát énekelték.

Ezután *Ripka* Ferencz, a végrehajtó-bizottság elnöke, *Darányi* Ignácz földmívelési minisztert fölkérte a szobor őrizetbe vételére, mire a *miniszter* Ő Felségéhez fordulva, lendületes, szép beszédében többek közt a következőket mondta: «Egy láthatatlan erő vonzotta a megdicsőült királynét hozzánk közelebb és közelebb. Tüneményes volt, hogy mennyire megszerette a magyar földet és a magyar népet. De nemcsak a megdicsőült királyné szerette a magyar népet: a magyar nép sem szeretett s nem imádott királynét még úgy, mint a megdicsőült Erzsébetet. Nem is halhat meg az, ki egy nemzet szivében van eltemetve. Elmulhattak napjai; de élni — él tovább a nép emlékezetében és hagyományában, a nép költészetében és imáiban. És jelen van mindenütt, a hol jó emberek szeretnek és szenvednek, hogy példát adjon a szeretetben és példát adjon a szenvedésben is. E szobrot kegyeletes őrizetbe veszem. De nem őrzöm egyedül. Velem együtt őrzi azt Gödöllő becsületes magyar népe; velem együtt őrzik azt századok és ezrek névtelenül, jutalmat nem keresve, szívük nemes ösztönét követve csupán.»

A beszéd mély hatást keltett. Utána a dalárdák a Szózatot énekelték el.

A *király* ekkor elhagyta a díszsátort s *Darányi* miniszter által bemutattatta neki a szoborbizottság tagjait, *Róna* József szobrászt és még többeket, kikkel mindnyájokkal váltott pár nyájas szót.

Majd megszemlélte ő is, az uralkodó-ház jelenvolt tagjai is a tavaly Zala György által készített Erzsébet-emlékdombot.

Azután pedig, Klotild főherczegnőt karján vezetve, fényes kiséretével távozott a király. De még egyszer megállította valami: a gödöllői népiskola növendékei, kik a díszsátor mellett egy csinos alkalmi dalt énekeltek. A király egy darabig mosolyogva szemlélte az apróságot; az egyik kis leánytól egy bokrétát is elfogadott s csak úgy ment aztán tovább a kastély felé.

Az óriási közönség pedig szétoszlott s nagy rajokban özönlötte körül az emlékdombot, a szoborművet, melynek koszorúiból mindegyik vitt magával egy-egy babérlevelet, emlékéül a megható ünnepélynek.

*

Az ünnepélyre vonatkozó képeken kívül alkalmunk van ezúttal két, a gödöllői királyi park egyes részleteiről felvett képet is bemutatni, ama díszmű után, melyet a földmívelési miniszterium a hazai díszkertekről a párisi kiállítás számára készíttetett.

TORNAVERSENY.

Május 15-én és a rákövetkező nap, 16-án, áldozó csütörtökön tornaversenyt tartottak a szövetségben álló fővárosi és vidéki torna- és sportegyesületek a a budapesti (budai) tornaegyesületnek a régi Szent János-kórház melletti játszóterén. Mind a két nap igen érdekes versenyeket látott a nagy számban összegyűlt közönség, de kivált a második napon.

Az első nap az annyira népszerűvé vált labdarúgó versenynek volt szentelve, míg a második, az áldozó csütörtök, különböző szabadgyakorlatoknak és szertornázásoknak. Reggeltől délig előgyakorlatokat tartottak a derék tornászok s délután, a mikor a kedvező, derűlt időben nagy és előkelő közönség gyülekezett össze a tribünön s egyéb helyeken, vagy hatszázan víg zeneszó mellett felvonúltak a versenytérre.

Az ünnep első pontja az egyesületi zászlók megkoszorúzása volt: tizenkét fehérruhás leányka végezte ezt a tisztet, mint képünkön látható, a «Hymnus» hangjai mellett, melyet a katonazenekar játszott. A nagy tribün előtt egy asztalon állottak a verseny díjai, a tribünön magán pedig nagy sokasága a hölgyeknek és uraknak, köztük a társadalmi élet sok előkelősége, magas rangú katonatisztek.

A versenyekről készült képeink egyike a versenyfutást tünteti fel abban a pillanatban, a mint a győztes már-már eléri a czélt. A buzogány-gyakorlatokban, melyeket két érdekes képben mutatunk be, a budapesti (budai) torna-egyesület nyerte el az

WOHL JANKA.

ú. n. vándordíjat, mely különben a mult évben is ez egyesületnek jutott.

A versenyt a díjak, arany, ezüst, bronzérmek kiosztása fejezte be.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Versek, írta Farkas Imre, *Budapest 1901.* E kötet szerzőjétől nem lehet a költői tehetséget elvitatni. Legkedvesebb tárgyai a szerelmen kívül a hazafiság s a családi érzések. Hazafias érzése legszivesebben elbeszélő formában nyilvánúl: a szabadságharcz s a Rákóczy-kor emlékei ragadják leginkább lelkesedésre. Efféle kis elbeszéléseiben azonban nagy mértékben nyilvánúl a szerző egyik nagy hibája: a bőbeszédű hosszadalmasság, a mely szétfolyóvá teszi a szerkezetet s ellapít sokszor szépen induló verset is. A katona-életet is szereti rajzolni, de az e körből vett versei közül csak a kötet első verse, a «Katona-temetés» és az «A kis kadét» czímű mondható sikerűltnek. Magasabb és művészibb törekvésre, önállósága erősödésére volna szüksége a szerzőnek, hogy kétségtelen költői tehetségét teljesen kifejthesse. A kötet csinos kiállításban, Singer és Wolfner könyvkereskedésében jelent meg. Ára fűzve három korona, kötve öt korona. Mutatványul a következőt közöljük belőle:

Levél.

«Édes fiam. — Hogy érezed magad?
Nem hagyta még el szivedet a hit?
Nem vagy beteg? Van-é meleg szobád?
Nem csaltak-é meg fényes álmaid?
Miért nem irsz, ha pár rövidke sort is,
Aggódva várjuk itt mindannyian,
Az ősz hideg, nedves a levegője . . .
Vigyázz magadra, édes kis fiam.»

«Apád egy kissé gyenge, beteges,
A régi bajt még nem heverte ki.
Ha rólad van szó, mindig mosolyog,
Te vagy a legfőbb öröme neki.
Ha jön egy versed, elolvassa százszor . . .
A nővérednek új ruhája van,
Tudod, nagy ujság az ilyesmi nálunk . . .
Vigyázz a pénzre, édes kis fiam.»

«Egymás között úgy elemlegetünk,
Kivált ha jő az este hüvös árnya:
Mit csinál Imre? Van-e most neki
Meleg szobája, meleg vacsorája?
Ilyenkor aztán elborul a lelkünk,
Terád emlékszünk hosszan, szótalan,
Megyek feküdni . . . imádkozni érted . . .
Isten megáldjon, édes kis fiam.»

Gyöngyösy László: Arany János élete és munkái. Ez a most megjelent könyv a nagy költőnek első összefoglaló, részletes életrajza. Gyöngyösy László, a ki már néhány évvel ezelőtt adott ki egy kisebb munkát Arany János ifjúságáról, hosszas és fáradságos kutatás, tanulmányozás eredményeit írta meg e művében. Nemcsak az eddig már megjelent adatokat szedte össze, hanem maga is gyűjtött igen sok újat, különösen a költő ifjúkoráról: Arany még élő vagy nemrég meghalt kortársaitól. Köztük első sorban Szilágyi Istvántól sok olyan jellemző apróságot, anekdota-szerű adalékot sikerűlt megtudnia, melyek nagy mértékben hozzájárulnak a költő egyéniségének, élete körűlményeinek, fejlődésének ismeretéhez. E mellett azonban lelkiismeretesen fölhasználta Gyöngyösy az eddig nyomtatásban megjelent adatokat is, úgy hogy könyve teljes és hű képet nyújt Arany életének minden szakáról. Megelevenedik előadása nyomán előttünk a tudományra vágyódó szalontai kis fiú, a debreczeni diák, a vándorszinész, a sors csapásaitól megtört s csak családjának élni kivánó nótárius, a ki azonban Toldijával egyszerre, váratlanúl a legnagyobb magyar költők sorába emelkedik. Megismerkedünk a költő tervezgetéseivel, azzal a válságos fordulattal, melyet sorsában a forradalom okozott, kőrösi tanársága keserves éveivel, majd a fővárosi lapszerkesztés és az akadémiai főtitkárság sok ügyes-bajos dolgával, melyeket nagy költői alkotások dicsősége sugároz be. A költő utolsó éveinek, teremtő ereje végső fellobbanásának, fájdalmas betegeskedésének s halálának rajzával fejeződik be az életrajz. Elismeréssel kell kiemelnünk Gyöngyösy szép, élénk előadását; ügyesen tudja előadásába beleszőni a költő mindennapi életének aprólékos adatait, melyekkel nemcsak teljesebbé lesz a kép, a melyet rajzol, hanem egyuttal élénkebben is elénk tűnik a költőnek alakja. Érdekesek a könyvnek azok a részei, melyek Arany szalontai életéről szólnak; a Petőfivel való szoros baráti összeköttetés fölött kissé könnyedén síklik el a szerző, de annál melegebben írja le Tompával való barátságát s az utóbbinak betegségét és halálát. Ez az egész műnek legszebben írt részlete. Gyöngyösy könyvében nemcsak tanúlságos, hanem kellemes, vonzó olvasmányt nyer a közönség. A kiadó Franklin-Társulat a könyv érdekességét számos illusztráczió közbeszövésével fokozta. Kissé szegény életrajz-irodalmunk jelentékenyen gazdagodott e könyvvel. Ára öt korona.

Régi erdélyi lakadalom, történeti korrajz három képben; írta s összeállította Dr. *Szádeczky* Lajos. Annak idején részletesen ismertettük azt a fényes ünnepélyt, melyet az idei farsangon rendezett Kolozsvár előkelő társasága az «Emke» javára s melyben egy régi erdélyi lakadalmat, gróf *Székely* Ádámnak gróf *Bánffy* Annával való egybekelését játszották el Erdély előkelő társadalmának tagjai. Az ünnepély tervezője s az előadott darab szerzője, dr. *Szádeczky* Lajos egyetemi tanár most füzetben is kiadta a darab szövegkönyvét, képekben is bemutatva a szereplőket s a «régi erdélyi lakadalom» egy jelenetét. A füzetet mindenki érdeklődéssel olvashatja, mert a kétszáz év előtti erdélyi lakadalmi szokások hű és élénk rajzát találja meg benne. A ki pedig látta magát az ünnepélyt, Szádeczky füzetében kedves emléket nyer róla.

Az osztrák-magyar monarchia irásban és képben czímű nagy hon- és népismertető vállalatból, mely gyorsan közeledik befejezéséhez, közelebb már a 373—375. füzetek jelentek meg, melyek *Magyarország* VII. kötetének 6., 7. és 8-ik füzetei. E kötet hazánk erdélyi részeit ismerteti; legutóbb megjelent füzeteiben veszszük *Kolozsvár* leirásának befejezését, mely többek közreműködésével készült s lehetőleg teljes képben állítja az olvasó elé erdélyrészi első városunknak múltját és jelenét.

A Kolozsvárról szóló tartalmas közleményhez csatlakozik *Kolozsmegye* ismertetése, mely részletesen kiterjeszkedik az egész megye minden vidékének táj- és néprajzi bemutatására. A szintén többek közreműködésével készült czikknek egyik kiválóan vonzó fejezete *Kalotaszeg népe és a kalotaszegi varrottasok* alapos ismertetése *Gyarmathy* Zsigáné tollából, kit e részlet megírására különösen illetékessé tesz egyebeken kívül az is, hogy a varrottasok régi mintáinak fölélesztése és e kézimunkák házi iparrá emelése épen az ő buzgólkodásának köszönhető. A következő közleményekben a *Mezőség*, Erdély eme sajátszerű vidékének leirását találjuk *Bedőházi* Jánostól, s utána a természeti szépségekben oly gazdag *Torda-Aranyosmegye*, majd *Szolnok-Dobokamegye* táj- és néprajzi ismertetését *Téglás* Istvántól és *Kádár* Józseftől; élénken és tartalmasan irt czikkek oly férfiak tollából, kik e vidékeket alaposan ismerik; ezekhez csatlakozik *Molnár* Antal érdekes czikke, melyben *Szamosujvárt* és a hazai örménységet tüzetesen ismerteti. E közleményekhez *Cserna* Károly, *Dörre* Tivadar, *Háry* Gyula, *Richter* Aurél, *Roskovics* Ignácz és *Túry* Gyula festőművészeink készítettek szép rajzokat. — E honismertető vállalat a magyar kir. államnyomda kiadásában és Révai testvérek bizományában jelenik meg két-két ivből álló, számos rajzzal élénkített füzetekben. Egy-egy füzet ára 60 fillér.

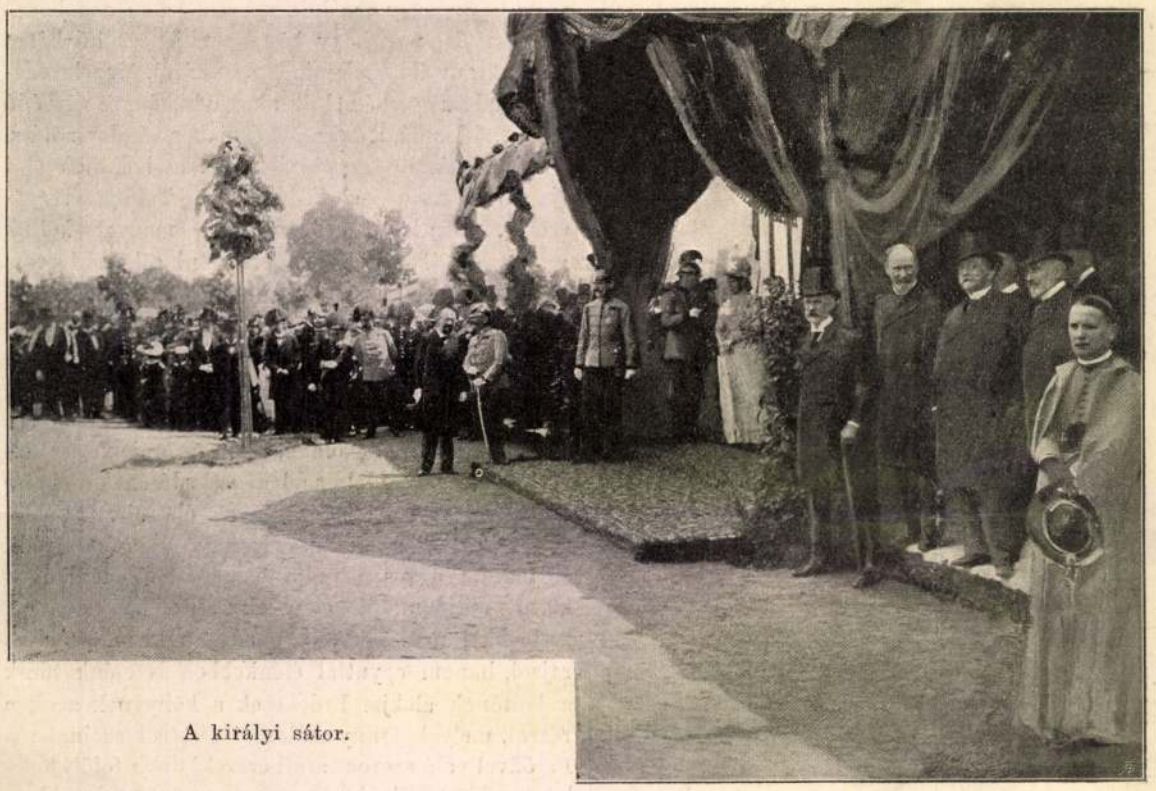

A királyi sátor.

Kossak fényképe.

AZ ERZSÉBET-SZOBOR LELEPLEZÉSE GÖDÖLLŐN.

Mindig legszebb, legemlékezetesebb napjai közé fogja számítani a kies fekvésű Gödöllő az idei május 19-ikét, midőn ott Erzsébet királyné szobrát leleplezték.

Gyönyörű tavaszi reggel virradt a kellemes dombos-völgyes tájra, melynek zöldelő tölgyerdői, virágos kertjei mámorító illattal töltötték be a tiszta, éltető levegőt.

Berkekből, erdőkből, a királyi kertek hatalmas sűrű fáinak lombjai közül kedves madárdal hangzott, innen is, onnan is, szakadatlanúl, mintha a kis dalosok is érezték volna a nap jelentőségét.

A kedves zenébe csakhamar más hangok is vegyültek: az érkező különvonatok füttyöngetése s az emberi léptek sűrű, halk ropogása, a szép tiszta kavicsos útakon.

Egymásután érkeztek s csapatosan haladtak az ünnepély szinhelye felé a budapestiek százai, ezrei, a jó gödöllői népség, a környékbeli községek küldöttségei, koszorúkat, apró feliratos táblákat hordva magukkal: Aszód, Bagh, Boldog, Csömör, Czinkota, Kerepes, Verseg, Isaszeg, stb. stb. községek.

Oda, arra a tájra igyekezett mindenki, a honnan egy szép díszkapu látszott, túl rajta, aranyozott, pirosbársony, kupolás díszsátor, közelében pedig a letakart szoboralak és a koronás emlékdomb.

A sok nép csendesen rendezkedett el a kijelölt helyekre s mindig újabb-újabb tömegekkel szaporodva, türelemmel várta a történendőket. Elhelyezkedtek a nagy számban összegyűlt tűzoltók is, emitt-amott kordont vonva, az útakon pedig lovas rendezők száguldoztak.

Közben megérkezett Pest vármegye küldöttsége Beniczky Ferencz főispán vezetése alatt; Budapest főváros küldöttsége, élén Márkus József főpolgármesterrel; a pestvidéki kir. törvényszék küldöttsége, a földmívelési miniszterium tisztikara csaknem teljes számban; a honvédelmi miniszterium számos tagja, a régi honvédek országos egyesülete, a hirlapirók s az egyetemi ifjúság küldöttei. A budapesti hölgyek küldöttsége Tisza Kálmánné és Csiky Kálmánné vezetése mellett jelent meg.

Jöttek aztán még: a gödöllői nők választmánya, több katonai küldöttség, a magyar államvasutak elnöksége, Ludvig Gyula elnök-igazgató vezetése mellett, az aszódi evang. leánynevelő-intézet tanári kara, a Ganz-gyár igazgatósága Asbóth Emil vezérigazgatóval élén, több dalárda tagjai s még egyéb társulatok küldöttei, képviselői.

Az ünnepélyes csöndben várakozó sorokban, pár perczczel 11 óra előtt egyszerre csak halk moraj támadt, majd felhangzott messziről, a kastély tájáról az «éljen» riadása, mely egyre terjedt közelebb-közelebb.

A *király* és kisérete érkezett.

A felség a díszkapuig kocsin jött, ott pedig leszállva, gyalog folytatta útját.

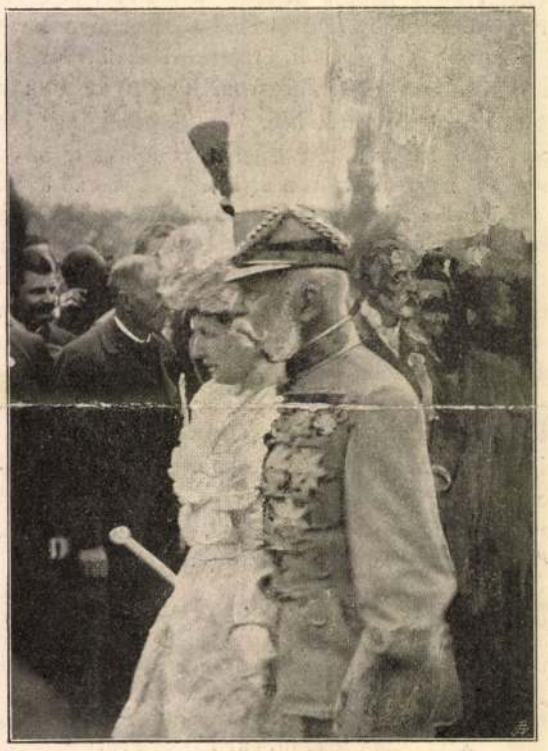

Kossak fényképe.

A király Klotild főherczegnővel.

Fogadására a díszkapu bejáratánál ott voltak: Frigyes, József és József Ágost főherczegek, Klotild, Auguszta főherczegnők, és József főherczeg leánya: Erzsébet Henriette főherczegnők, továbbá Harrach Mária Terézia grófnő, Hohenlohe herczegné, gróf Andrássy Aladárné, Széchen Miklós grófné palotahölgyek, Festetich Mária és Sztáray Irma grófnők, Sennyei Miczi bárónő udvarhölgyek és Ferenczy Ida alapítványi hölgy. A főherczegi kiséretben: báró Kotz Venczel, gróf Szapáry József, Zichy Erzsébet grófnő, Szirmay Sarolta grófnő és Vécsey József százados, Apponyi Lajos gróf, magyarországi udvarnagy.

A magyar kormány részéről megjelentek: Széll Kálmán miniszterelnök, Lukács László, Darányi Ignácz, Wlassics Gyula, Hegedüs Sándor, Plósz Sándor, gróf Széchenyi Gyula és Cseh Ervin miniszterek; továbbá Gromon Dezső, Toepke Alfréd, Nagy Ferencz, Cseörgeő Gyula és nemeskéri Kiss Pál államtitkárok; Lobkovitz Rezső herczeg hadtestparancsnok, gróf Csáky Károly váczi püspök; a főrendiház küldöttsége, gróf Szapáry Gyula, — a képviselőház küldöttsége pedig Perczel Dezső vezetése alatt.

A díszkapunál a király karjára öltötte Klotild főherczegnőt, utánuk mentek Frigyes főherczeg Auguszta főherczegnővel, József főherczeg Erzsébet Henriette főherczegnővel, József Ágost főherczeg, majd a miniszterek s a többi előkelőség.

Zúgó éljenzések közben megérkezvén a díszsátorhoz, a király s az uralkodó ház tagjai oda bevonúltak, míg a sátortól jobbra a miniszterek s az udvari kiséret helyezkedtek el, balfelől pedig a főrendiház s képviselőház tagjai, valamint a boldogúlt királyné udvarhölgyei.

Miután a kiséret elfoglalta helyét, a király kilépett a sátor előrészébe és ott is maradt aztán, mindig állva.

Most felzendűlt a himnus, melynek eléneklése után a király elé lépett *Kapczy* Vilmos főszolgabiró, a szoborbizottság elnöke, s kérte Ő Felségét, hogy a szobormű leleplezését engedje meg.

Erre a *király* erős, messzehallatszó hangon így válaszolt: «Szivem mélyéből köszönetet mondok mindazoknak, a kik istenben boldogúlt, felejthetetlen hitvesem emlékét itten, a hol mindig oly szivesen időzött, kegyeletteljesen megörökitették. És most hulljon le a lepel!»

Pillanat alatt előtűnt a szobor. A király feltekintett rá s nézte, nézte sokáig, mozdulatlanúl, mélységes, szivet facsaró szomorúsággal. Ősz fejére, jóságos arczára odatévedt egy napsugár, s megcsillant a könnyeken, melyek az agg uralkodó bánatos szemét borították.

Az ezernyi tömegben mély csend támadt, még csak a ruhák suhogása, vagy sohajtás sem hallatszott. Nem mozdúlt semmi, senki, az élők is olyanok voltak, mint az a bronz szobor. A sok

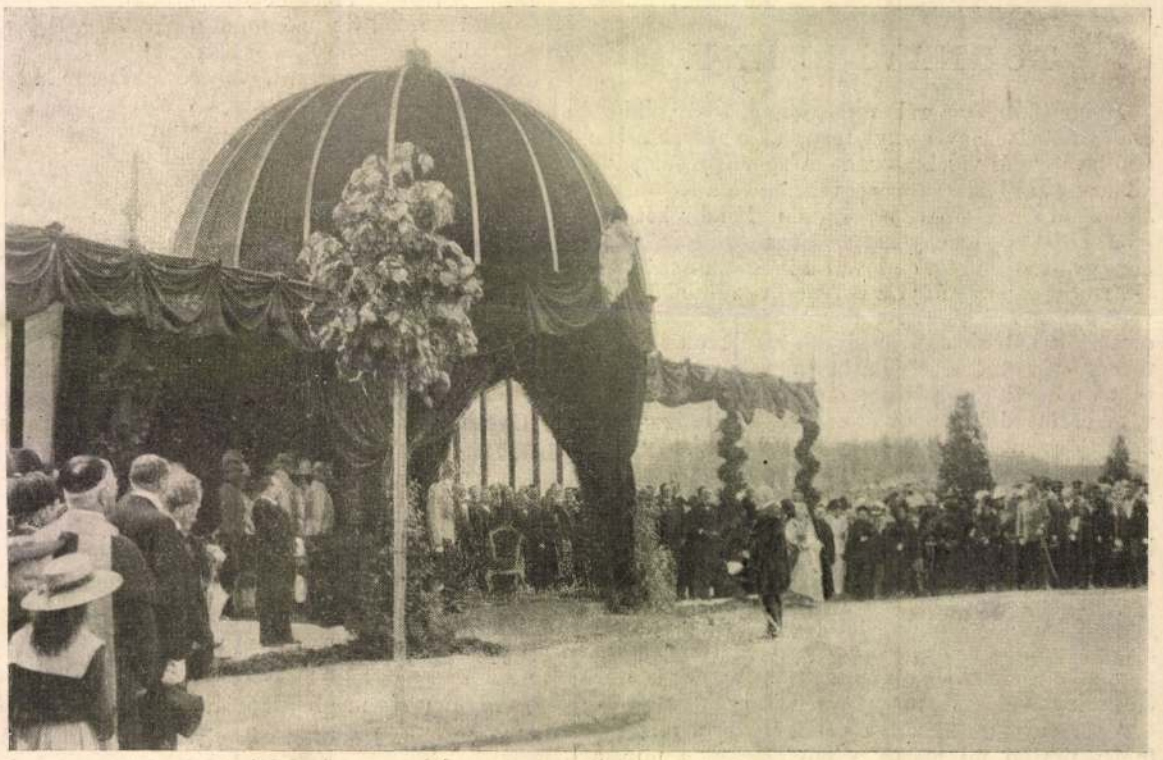

Darányi Ignácz földmivelésügyi miniszter beszédet mond.

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ SZOBRÁNAK LELEPLEZÉSI ÜNNEPÉLYE GÖDÖLLŐN.

százezrek közül! De reám nézve immár szintén ismeretlen fiatal írótársaim — igazán nem tudom, önözzelek-e benneteket, vagy tegezzem önöket? — fogadják tőlem szívesen és kegyesen a szobám körül való utazás egynéhány állomásának följegyzését. Unalmas lajstrom; de egy öreg ember az ő jó tanácsait akarja beléhelyezni. — Az első állomás a várostól messze kis ház erkélye, melyről oly nagy az ég és a föld: a hegyeknek e zöldes-kék amphitheatruma, a Szent-Gellérttől a vörösvári bércekig; nem lehet ezt nézni a szabadság gondolata nélkül, az pedig legyen mindig velünk, az Úr nevében. A második állomás a sok könyv; olyan sok, amilyen sok egy csöpp víz a tengerben; de valamint az az egy csöpp is visszatükrözi a mindenséget, azonképpen a szegény kis író szegény kis bibliothékájában is tündököljék a világirodalom és a tudomány fénye; csak a pharosoké, de elég ez a világosság, hogy az ember ne botorkáljon sötétségben, mikor kutatni akar tovább, tovább. A harmadik állomás az egy-két nem szecessziós, de ülésre igen alkalmas zsöllye — minden clubbeli kényelmet felülmúló — s ez a bútor a műhelynek egyik legfőbb szerszáma, mert a litterátor akkor dolgozik, mikor lebzsel. A negyedik állomás a jó kopott perzsa szőnyeg; az a tulajdonsága van, hogy ha rajta sétálunk, nem viszket a talpunk, elmenni hazulról; mert otthon kell lenni, édes feleim, otthon, a napnak mind a harminckilenc órájában. Ötödik állomás: az írógép, helyesebben mondva a beszélőgép; ez a gondolat betűvel való kifejezésének legtökéletesebb eszköze, mert a toll, haj ördöngös eszköz, kísértetbe viszi az embert, a tintafoltá váló eszme e fekete processzus alatt veszt közvetlenségéből; ezt főképpen az ujságíróknak mondom: nekünk folytonosan beszélnünk kell, akkor vagyunk igazi és igaz emberek. Hatodik állomás a telefon; nekem a hatodik érzékem. Hetedik állomás a zsöllyém háta, melyen Matou barátom ül; Matou, az angora-kandúr, ki különben már régen Matuskára magyarosította a nevét. Tartok tőle, hogy üres dicsekvésnek itélhetik azt az állításomat, hogy sikerült a szívtelen és hűtelen ragadozó állat barátságát megnyernem. De istenem, hányan dicsekszenek még emberek barátságával is! Pajtásom különben megtestesíti azt az igazságot, melyet egy ismeretlen költő így fejezett ki:

Többet ér egy angora,
Mint háromszáz zongora.

Mert csak zongorát ne, édes feleim, azt az egyet ne! Vagyis hogy soha se csorbuljon az a jogom, hogy ne hallgassam a Szűz imáját, mikor nem akarom hallgatni, mert gondolkozni és dolgozni óhajtok, nem pedig bután káromkodni. Itthon az én muzsikám — mióta nincs semmi hangszerem — az én fehér selyem bundás cimborám lágy dorombolása. Azt hiszem, ő is bölcselkedik a maga módja szerint, mikor ez egyhangú, de kedves monologra gyujt; világszemléletét, a mindennek dacára mindennel kibékülőt fejezi ki e tompa, halk trillázással, az ő filozófiai énekével. Mégis minden úgy van jól, ahogy van. Erre oktat meg engemet öreg barátom, a bölcs kandúr.

Az asztal szélére kuporodva, néha el-elnézi, hogyan futkároznak ujjaim az írógép billentyűin. S olykor közbeüt bársony talpával. Azt hiszi, játék ez az én műveletem... Vagy hátha nem is hiszi, csak azt akarja eszembe juttatni, hogy csakugyan játék, mint körülbelül minden ezen a világon; például az is, amely az egér életébe megy. Ilyenkor elgondolom, hogy én is egér vagyok — immár csaknem egészen fehér; aki pedig játszik velem, a kegyetlen macska: az élet. A különbség csak az, hogy nem szeppenek meg soha és cincogok mindhalálig.

TÓTH BÉLA

Nero anyja

Tardos Viktor tragédiája. Színre került a Nemzeti Szinházban 1903 május 22-én.

Tubák harsognak bele az éjszakába, villámok cikkázása, égnek zengése között lázítja fel Rómának népét Agrippina, akit önfia a hullámsírnak szánt. És mialatt Nero anyja sorba járja a házakat, hogy Nero ellen sereget gyűjtsön — megjelenik Nero és Poppea. Ittas csapattól környezve, maguk is ittasan támolyognak az éjszakán keresztül, fejükön már elhervadt virágkoszorúk, kezükben lant, amelynek nemes hangja nincsen többé. És újra harsognak a tubák — Agrippina fellázította a testőrség felét. Az ittas csapat szétrebben, halványan a félelemtől, reszkető térdekkel keresné a menekülést Nero, ha Poppea nem tudna jobb segítséget. Az orgyilok segít. Az a démoni nő, aki letaszította trónjáról Claudiust, hogy Nerot emelje fel reá, — aki most ismét a hálátlan Nero ellene emelte föl sáros kezét — Anicetus törétől találva összeesik. Nero és Poppea föllélekzenek, mert ime Agrippina csak ravatalán jelenik meg szinök előtt. De a halott Agrippina még így is le tudja győzni az élőket. A praetorianus csapat megborzadva fordul el a gyilkosoktól. Hirnökök jönnek és jelentik, hogy Britanicus halála nem maradt bosszulatlan — a légiók fellázadtak a testvérgyilkos ellen, Galba, az új imperátor, közeledik. Nero magára marad. A félelem marcangolja agyát és szívét, magából kikelve rohan a kétségbeesésbe, a pusztulásba. És Germanicus leányának ravatala előtt kardjába dől Burrus, a nyers katona, — a régi római szellem utolsó harcosa. Burrusnak vére lassan folyik ki ereiből, meredő kezét pedig Seneca tartja a magáéban és fájdalmas rezignációval hirdeti, hogy a régi világ összedől.

Ime „Nero anyának" utolsó képe. A kritikának egyrésze megjegyezte, hogy szinei megkapók, nyelvezete gyönyörü, színpadi hatása erőteljes — mint különben majdnem minden jelenete. Pedig ebben a képben jóval több van. Ebben a képben épp úgy, mint a tragédia minden más jelenetében, nemcsak szinek, nyelvezet és színpadi hatás van, hanem nagy történelmi gondolatok és igazságok. Igaz, hogy ezeket nehezebb megtalálni, mint szint és nyelvezetet. Hiszen a történelmi érzés ma már kiment a divatból. A jambusok elveszítették a hitelképességüket. A közönség megszokta, hogy irodalomtörténeti ereklyéket lásson bennök, amelyeket tisztelni és amelyeknél unatkozni kell. Shakespearenél még megbocsátja őket, mert hiába az iskola hagyományait nem lehet lerázni. De egy modern irótól érthetetlennek találja, hogy jambusokban ír tragédiát Nero koráról. Mikor arról már úgyis annyian írtak! Mikor ez olyan messze múltban fekszik!

Csakugyan igaza volna?

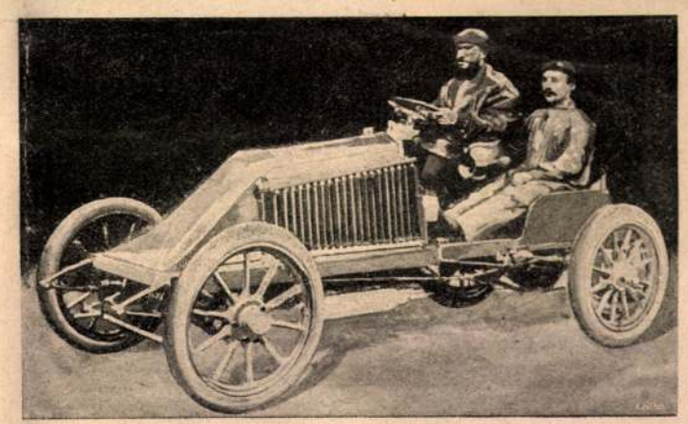

Marcel Renault, a páris-madridi gépkocsiverseny egyik áldozata, az indulásnál

A hivatott költő tollára csakugyan méltóbbak-e azok a tárgyak, amelyekben az utolsó időben oly gyakran van részünk? Aligha. Tucattehetségek ám fektessék bele kis írói tőkéjüket flirtelő asszonyokba, színpadi bakfisba, szentimentális modellekbe, monoklis szalon-gazemberekbe és a többi sablonba, amelyeket egy kis eredetiséggel próbálnak fölereszteni. Hivatott írónak más a kötelessége. Nem azokból a gondolatokból szabad merítenie, amelyeket a feketekávénál filozofáló férfiak vagy a teaasztalnál pletykázó asszonyok tálalnak fel egymásnak. Hanem el kell merülnie az emberiség történetébe, meg kell keresnie a hatalmast, az átalakítót, és ezt azután a maga költői tüzében megtisztítva, megvilágítva a szemünk elé állítani.

Kávéházi kritikusok fölényes mosolylyal vonogatják a vállukat. Nagyszerü! Ismét egy Nero-darab. Mintha Eckstein, Hammerling, Ebers, Sinkiewicz és a többi nem is volna elég. Ugyan mire jó mégegyszer ugyanaz a téma? De nem gondoltak-e ezek az urak arra is, hogy talán nemcsak egy furcsa véletlen vezetett már annyi nagy költőt Nero korához? Hogy talán éppen Neronak kora az emberiség történetének egyik legérdekesebb fázisa. Egy egész világ a csődbejutás pillanatában. Mert a római világ, a klasszikus ókor Nero uralkodása alatt már csődbe jutott. Ami azután következik, felszámolási tárgyalások, örökös veszekedéseknek hosszu sorozata. De a régi Róma, amelyet Augusztus még fenn tudott tartani, amelyet Tiberius, Caligula és Claudius még külsőleg épen tudtak átadni utódjainak — Nero uralkodása után már nem volt a régi.

A harsogó tubák, amelyek Tardos utolsó jelenetében Agrippina ravatalától Galba zászlói alá szólítják a felbőszült katonákat, nem olcsó színpadi hatás eszközei, hanem egy történelmi átalakulás hirdetői. És az önkardjába dőlt Burrus, aki véresen fekszik a földön, nem egy haldokló ember, hanem egy halott eszme. Rómának nagysága meghalt. Intézményekben még fenn tudja tartani magát egy darabig, de a régi intézményekhez hiányoznak a régi rómaiak.

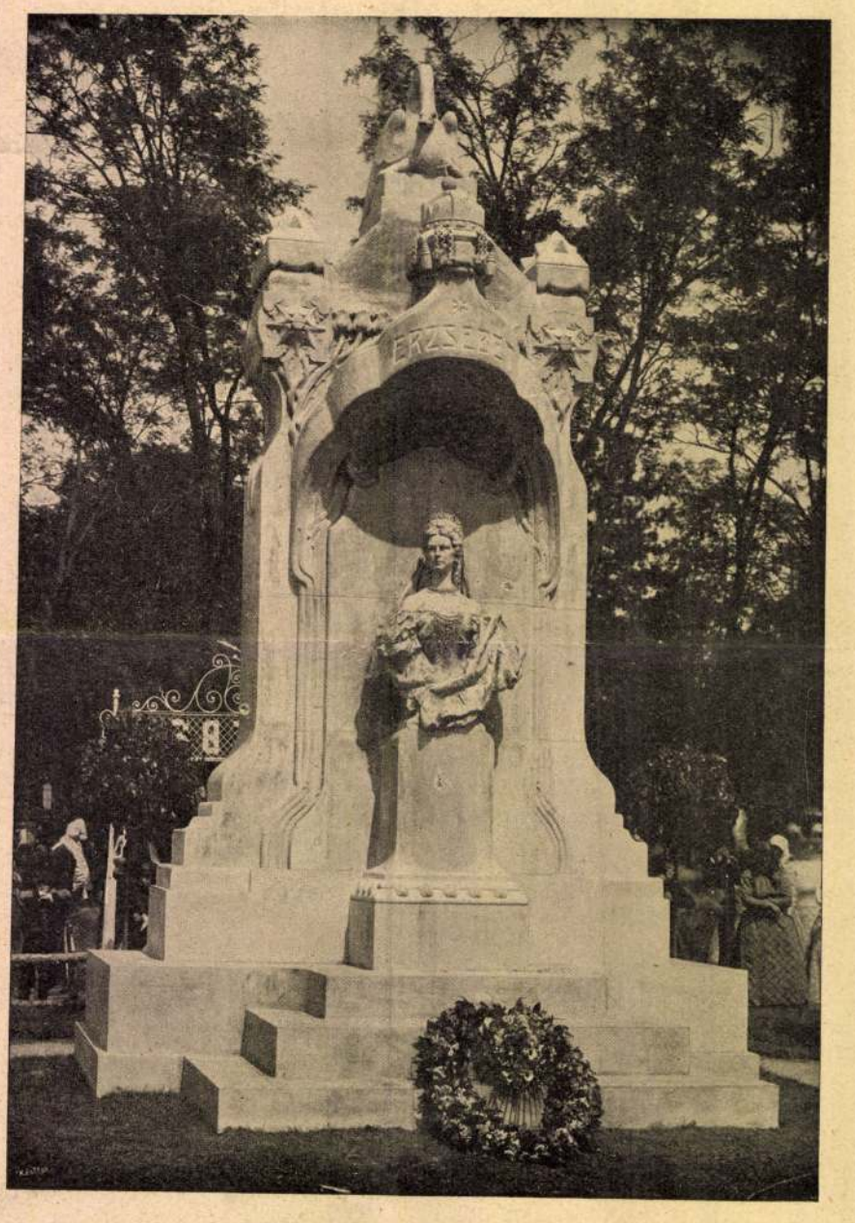

A Cecén leleplezett Erzsébet-emlékmű. Erdélyi fényképe
A képmás Zala György, az épitészeti rész Töry Emil műve

Az az asszony, akit ravatalon hoztak be az imént, a halott Agrippina, aki gyilkolt, mérgezett, szinlelt, komédiázott és átkozódott, az még közibök való volt. Mert még volt benne az, ami már hiányzik Neroból és Senecából egyaránt, még volt benne erő. Pusztító, romboló, fékeveszett erő az igaz, de mégis erő. És Burrus nem tudja túlélni Germanicus leányának a halálát. Nem mert Germanicus leányát szereti, nem mert Germanicus emlékét tiszteli, hanem mert Germanicus leánya az utolsó abból a régi római világból, amelyhez teljes szívéből ragaszkodott. És Burrus hite Tardosnak a hite is. Ő is Agrippinában látja az utolsó hatalmas egyéniséget, az utolsó igaz római jellemet egy olyan korban, a melyben hatalmas egyéniségek és római jellemek nincsenek többé. És ezt a kort fényesen tudta a szemünk elé állítani. Nem a külső színhatással, hanem a belső igazság által.

Az a vérszomjjal, buja szenvedélyekkel telített köd, amely Nero korszakától kezdve Róma fölött lebeg — egy pillanatra sem oszlik szét szemünkelőtt. Nem festett szineket, hanem valódi életet látunk. És nemcsak látjuk, hanem megértjük és átérezzük.

Az előadás nagyonjó volt. Jászai művészetének a tetőpontján állott. Ezt az Agrippinát csak Jászai tudta megértetni velünk — és meg is értettük. Ilyen alkalmakkor tűnik ki, hogy mit birunk benne. Ilyenkor jövünk tisztába azzal, hogy az igazi nagy művészet nem pathologiai árnyalatokban rejlik, hanem abban a hatalmas, lélekből jövő, történelmet átérző erőben, amelylyel Jászai rendelkezik.

Beregit nem szokuk dicsérni, de ezúttal teljesen betöltötte szerepét. Megértette Nero jellemét és játékában voltak olyan finomságok is, amelyet örömmel láttunk nála először.

Szacsvay Burrus szerepében, mint mindig, igen jó volt. És szinte fölösleges Gált, ezt a mi hatalmas tehetségü színészünket, dicsérni — hiszen ő minden szerepében mesteri alakítással lep meg, és lepett meg most is.

W. P.

Uj Idők 1903. IX. 23.

Zala György: Csukássi József síremléke

Ybl Ervin:

ZALA GYÖRGY MŰVÉSZETE

Három hónapja múlt, hogy a magyar hivatalos világ és a művésztársadalom utolsó útjára kísérte nagy szobrászunkat, Zala Györgyöt. Hosszú életet adott neki a Gondviselés, majdnem 80 évet ért meg, pályája telve van sikerekkel, nagyszabású alkotásokkal. Hatalmas feladatok jutottak neki osztályrészül, a legtöbbet foglalkoztatott magyar szobrászmester volt, működése összeesik Magyarország felvirágozásával. Egyike a közelmult nagy szobrásztriászának, de *Fadrusz* Jánosnál és *Strobl* Alajosnál is többet dolgozhatott. A régi történeti Magyarország épúgy megbecsülte tehetségét, mint a csonka haza, melyben ő képviselte leghivatottabban a háború előtti művészeti hagyományokat. Sohasem adta fel a nagyszabásúra való törekvést, tovább ápolta az akadémikus formákat, de szobrászi nyelvét az igazság kifejezésével telítette. Stílusa dekoratívan széles, lobogóan lendületes. Míg kisebb képmásain, női fejein meghitt közvetlenség uralkodik, monumentális emlékműveiben szinte Munkácsy Mihály nagy pátosza, komponálókészsége jelentkezik szobrászi nyelven elmondva. Mintázókészsége hallatlanul ösztönös, nem kellett hosszasan érlelnie alkotásait, azonnal megtalálta a szobrászi kifejezést és pillanatok alatt agyagban felrakta a vázlatot. Technikája boszorkányosan ügyes, nem küzködött, minden gondolata hirtelen született meg. Az élet heve kész alkotásait is átjárja, a lendület bennük sem csillapodik le, de monumentális kifejezéssel párosul.

Magyar Művészet
1937. 11. szám.

Ennek köszönhette, hogy legkiválóbb alkotásai a művészet magasabbrendű valóságával vannak telve, noha stílusuk távol áll a mai kor lelkétől. Zala nem ismerte az anyagszerűség korlátait, szélesen áradó festőisége nem érezte jól magát a márvány súlyos kötöttségében, legtöbb alkotását bronzból képzelte el, a feloldott körvonalak az ércben szabadabban érvényesülhettek.

Zala György 1858 április 16-án született Alsólendván és korán árvaságra jutott. Édesatyja porcellángyáros volt Pápán, de a mostoha viszonyok miatt tönkrement. Györgyöt nagybátyjai nevelték és a budapesti belvárosi reáliskolába küldték fel tanulni, ahol a fiúnak művészi hajlamai már ébredeztek. Innen került a Mintarajziskolába, majd Bécsbe Helmerhez és a müncheni akadémiára *Witmannhoz* és *Wagmüllerhez*. Tehetségét itt ezüstéremmel tüntették ki. Igazi mesterei mégis a franciák és belgák voltak, akiknek életteljes mintázókészségét az akadémikus szabályok nem törték le. *Dalou*, *Falguière*, *Paul de Vigne* szellemében igyekezett a szobrászi komponálásnak a multból örökölt szabályait a való élet közvetlenségével kiegyenlíteni. Ahogyan *Lotz* Károly kiszabadította magát a német múzsa ölelő karjaiból, úgy Zala György szobrászi hitvallása is eltávolodott Bécs és München szépségeszményétől.

Első klasszikus alkotása *Mária és Magdolna márványcsoportja*, mely 1884-ben kapja a Képzőművészeti Társulatnak 200 aranyból álló művészeti nagydíját. A Szépművészeti Múzeumban levő szobor bronzmásával ékesítette később Lukács Antalnak a Kerepesi temetőben levő sírját is. A csoportban sikerült Zalának az akadémikus nagyvonalúságot valódi életérzéssel, fájdalmas kifejezéssel tökéletesen összehangolni. Szabályos gúlába komponálta a két alakot, akárcsak *Raffael* a Madonnáit, ezen belül az anyagszerűen mintázott részletek gazdagságával lep meg. A *Fra Bartolommeo* felfogására emlékeztető, dús leplekbe öltözött, fenséges Mária előtt tiziános szépségű Magdolna hever, akinek remek testét vékony redőkbe gyűrt ing takarja. Haja zilált, arcának vonásait azonban a kétségbeesés sem torzította el. Minden egyes klasszikus formát Zala tökéletesen kiegyensúlyozott egymással, az alakok fölépítésén a szabad szimmetria uralkodik. Kétségtelen a csoportnak Michelangelo *Pietà*jával való rokonsága, de a két szobor kifejezéstartalma eltér egymástól. A páratlan olasz mester alkotásán a fia holttestét ölében tartó Mária fájdalma szinte megkövült, csak előre nyujtott balkeze beszél megfoghatatlan erővel, Zala csoportján ellenben az érzelmek felszabadultak. Máriában az anyai fájdalom szintén komoly megadással jelentkezik, viszont a lerogyott Magdolna kétségbeesetten tördeli kezét. Ez a barokk pátosz fogja később széjjelrobbantani Zala műveiben az akadémikus kereteket, ez lendíti ki gátak közül kompozícióit, ez torkollik majd felszabadult festőiségbe. De a „Mária és Magdolna" idejében Zala mintázófáját még nem kapta el a magával sodró, türelmetlen furioso, ekkor még gondosan archaizálni is tudott, mint azt a pécsi székesegyház altemploma lejáróinak megújított domborművei is bizonyítják. Stílusa ezekben szorosan ragaszkodott a 12. századi töredékekhez.

A „Mária és Magdolna" csoporttal kétségtelenül rokonságban van Csukássy József 1893-ban létrejött márvány síremlékének női alakja a Kerepesi temetőben. A sírra lerogyó, koszorút tartó gyászos nőt szintén az érzés közvetlen melege hatja át, de már nincs benne semmi stílusbeli elvonatkozottság, bibliai emelkedettség, a való élet nyilal át szívén. Ez már a franciás realizmus hatása, mely még nem robbantja szét a hagyományos komponálás kereteit. Milyen lágyan mintázta meg Zala a nő kezeit, milyen anyagszerűen a fátylat, a testhez simuló egyszerű ruhát. *Vasari* róla is elmondhatta volna, hogy a kő keménysége helyett a hús lágyságát érezteti. A Csukássy-síremlék szerezte meg Zalának 1894-ben az antverpeni kiállítás elsőosztályú aranyérmét.

Zala fejlődésére kétségtelenül döntő befolyással volt, hogy pályája elején már nagyméretű feladatokat kapott. A 19. század vége szabadon álló szobroktól, különösen ha ércből vannak, festői körvonalakat kívánt. Az ekkor uralkodó historizmus, neobarokk eklekticizmus nem szerette a nyugalmat, a kő anyagát is kifejező emlékszerűséget. Lobogó drapériákat, hevesen ágáló hősöket, teátrális allegóriákat vártak a városok terein elhelyezett szobroktól, nem az igazi plasztikai sajátságokat értékelték bennük, hanem a gondolati tartalom beszédes kifejezését. Ez az irodalmi gondolkodás duzzasztotta meg oly hihetetlen nagyarányúvá a 19. század végének és a mai század elejének emlékműveit, ez rakatta meg roskadásig allegóriákkal a városok terein álló szobrokat. Valóságos körmondat nem egy emlékmű, melyből az igazi plasztikai gondolat elsikkad.

Zala zsenialitását jelzi az, hogy legtöbbször ennek ellenére szobrászilag is értékeset adott. Pedig száz százalékkal magáévá tette az emlékszoboralkotás intellektuális feltételeit, hiszen ezt kívánta kora. Enélkül nem arat-

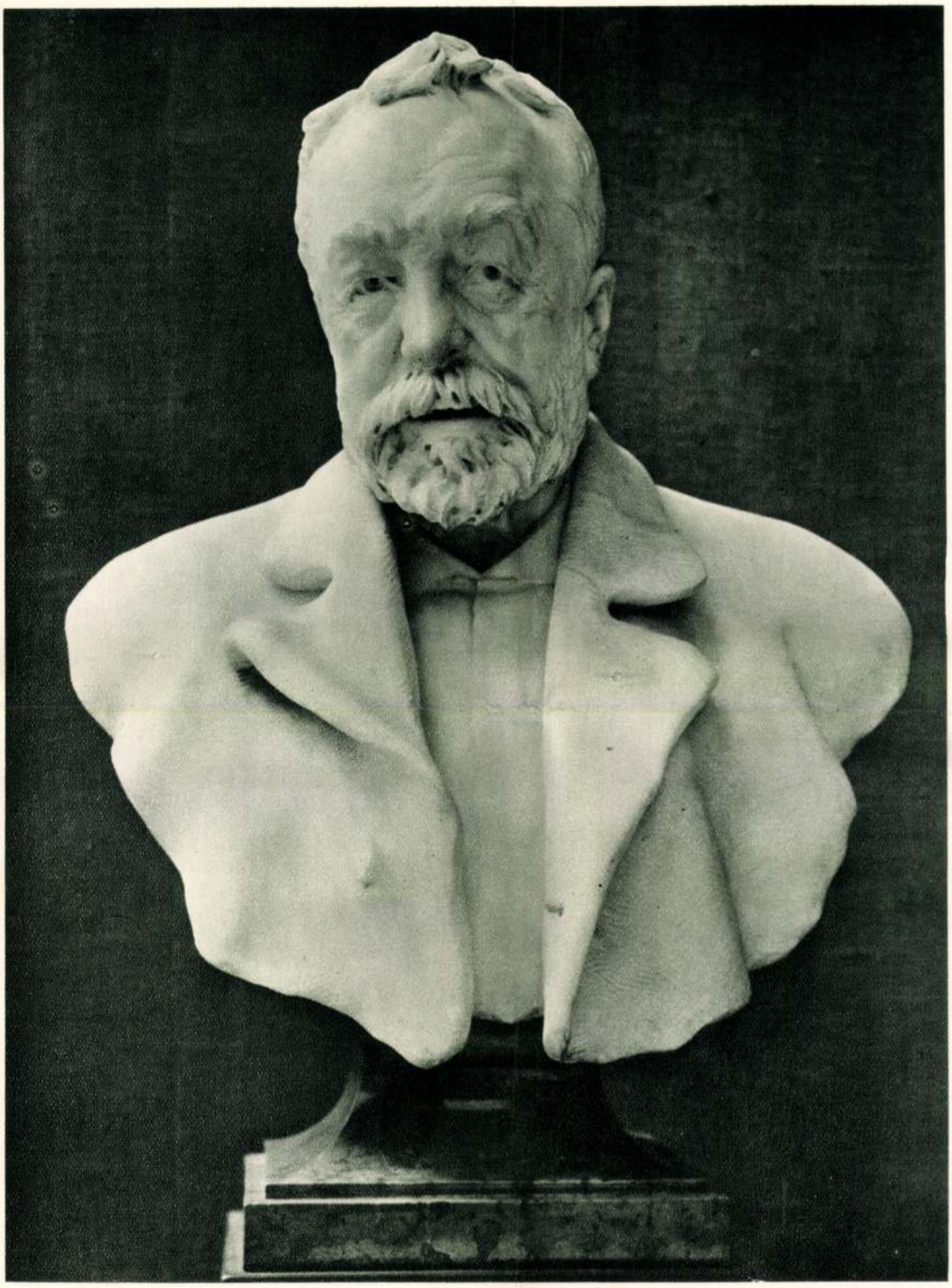

Zala György : Ligeti Antal mellszobra

Zala György: Mária és Magdolna

Zala György : I. Ferenc József megkoronázása (Idősb Andrássy Gyula szobra)

Zala György: Szent László harca a leányrabló kun vitézzel (Milleniumi Emlékmű)

hatott volna sikert. Rögtön első ilyen alkotásával, az *Aradi vértanuk* emlékszobrával, melyet Huszár Adolf elhúnytával kapott meg, általános tetszést arat; a szobor *Harckészség* című allegóriájával nyeri el az állami nagy aranyérmet. Hosszú sora következik ezek után az emlékműveknek. Tehetségének másik oldalát, az intim portréábrázolást, kevéssé aknázza ki, később itt is inkább az igényteljes, hivatalos mellszobrok nyomulnak előtérbe. Az előbbiek közül a Szépművészeti Múzeum női feje, *Ligeti Antal* élethű aggastyánportréja, míg az utóbbiak közül I. Ferenc József hatásos mellszobra és id. Andrássy Gyula gróf krasznahorkai domborművű képmása válik ki.

Most alkotja egymásután a budavárbeli, franciás könnyedségű, feloldott körvonalú, de magyar szellemű *Honvédszobrot*, a Kúria épületének timpanonjában elhelyezett sokalakos kompozíciót, majd *id. Andrássy Gyula* lovasszobrát a képviselőház előtt két remekbe készült domborművével, a 67-es koronázással és a berlini kongresszussal, továbbá Deák Ferencnek eleven szegedi szobrát. Ezek csak nevezetesebb állomásai Zala György alkotásokban gazdag életpályájának.

Több mint három évtizedig tart az Andrássy-út végén álló *Ezredéves Emlékmű* munkája, amelyen ő alkotta Gábor arkangyal, a hét vezér, négy király alakját, a négy allegórikus csoportot a felköríves kollonádok tetején és a domborműveket. A hatalmas alkotáson visszatükröződik Zala művészetének teljes fejlődése a millennium utáni évek modern vonalmenetű klasszicizmusától egészen a Munkácsy festői pátoszára emlékeztető, lendületes, részleteket összefoglaló, de kötetlen nagyvonalúságig. A hét vezér alakja szobrászi párja Munkácsy *Honfoglalásának*.

Bármennyire határozza is meg *Schikedanz* Albert nemes renaissance architektúrája az Ezredéves Emlékmű jellegét, tömegét, felépítését, szellemi tartalma a plasztikai ábrázolásban fejeződik ki. A szobrászi rész nem szerves kiegészítője az építménynek, ez csak összetartó kerete, talapzata a szobroknak, amelyek önállóan beszélnek tartalmilag, formailag egyaránt. A hatalmas oszlopon álló *Gábor arkangyal* a nagy mű egyik legkiválóbb szobrászi ékessége. Vele lett kész legelőször Zala mester és midőn az 1900-as párizsi világkiállításon bemutatta, grand prix-t kapott érte. Fínom vonalai lent jobban érvényesültek, mint az óriási magasságban, ahol a valószerű, de stílusos mintázás nem jut eléggé érvényre. Zala mester a 900-as évek körül modern érzésű művész volt, nem csinált ugyan forradalmat, de az akkori kor stílustörekvéseit mégis éreztette. Gábor arkangyal nyulánk testének, lobogó köntösének, kiterjesztett szárnyainak, hajviseletének formaritmusa, körvonalkompozíciója a 30 év előtti vonalstílus és szépségeszmény kifejezője. Alig van szó még kötetlen naturalizmusról, inkább egy rövid ideig élő, de jellegzetes neoklasszicizmusról, mely épúgy érezhető volt nem egy legkiválóbb külföldi, mint magyar festő és szobrász akkori stílusán.

A Gábor arkangyalhoz a *Tudás és Dicsőség*, valamint a *Munka és Jólét* allegórikus csoportjai állanak legközelebb. Ezekért kapta

Zala György: Nándorfehérvár ostroma (Milleniumi Emlékmű)

1909-ben a Ráth-díjat. Mindkettőben egy-egy délceg férfi-akthoz, a tetterő kifejezőjéhez dús köntösű, géniuszszerű nő simul. Melódikus hajlású mozdulatukban, öltözékük redőiben ugyanazt a folyamatos harmóniát, nemesített szépséget kereső formaakarás él, mint a mennyei régiók képviselőiben.

A másik két allegória, a *Háború és a Béke* szekere az egész mű két leghatalmasabb plasztikai kompozíciója. Különösen a Háború szekere nevezetes. Méltán kapta erre a 4000 koronás képzőművészeti társulati díjat. A mester leglendületesebb, legtüzesebb kifejezésű alkotása. Két ágaskodó, apokaliptikus látományokba illő mént fogott a szekér elé, melyen a pusztulás vészthozó, sisakos háborúistene száguld. Sziszegő kígyó nyúlik ki az egyik karjából, ezzel hajszolja a lovait, másik karja infernálisan fenyegető gesztusba mered. Vadul tomboló erő a hatalmas formákban, félelmetes kifejezés a körvonalakban. Viszont csupa nyugalom a Béke pálmás géniuszának egyenletesen robogó szekere. Biztos, mérsékelt trappban fut a két szelíd paripa, kocsijukban az áldást, megelégedést hozó női alakkal. A két csoport körvonalai formailag ugyan nem egyeznek egymással, de Zala inkább a tartalom pregnáns hangsúlyozására, mint külső formai megegyezésre törekedett. Mindkettőben már eltávolodott az előbbi csoportok gyengédebb stílusától, részletező formaadásától, szélesebb gesztusokra, erőteljesebb összefoglalásra, festőibb pátoszra törekedett. Bennük már szinte végleges képet nyer Zala György szobrászi hiszekegye.

A hét vezérből álló lovas csoportjának szellemileg és formailag is Árpád a középpontja. Csupa koncentrált figyelem és akaraterő. Ura önmagának és a helyzetnek. Lova nem nyugtalan, a büszke állat is szoborrá nemesedett. A többi vezér már nem ilyen fenséges, bár mindegyik egy-egy remek típus. Különösen az Árpádtól jobbra álló szakállas öreg kap meg eredeti arcélével. A vezérek nem kimért szabályossággal sorakoznak egymás mellé, hanem szinte természetes közvetlenséggel. Plasztikai kompozíció helyett szabad csoportot alkotnak. Zala itt ment legtovább a naturalisztikus beállítás és a tartalmi pátosz ösvényén. Nagylendületű, sommás mintázásuk messzi van a Gábor arkangyal és a két első allegória ritmikus formarészletezésétől; erőteljes kifejezésükkel feledtetni akarnak minden plasztikai nyugalmat, formai kompozíciót. Gábor arkangyalban és a két első allegóriában Zala öntudatlanul a boldog békeévek nyugati kultúráját, a fajokat összekapcsoló művészeti szellemet, míg viszont a vezérek alakjában a magyar dacot, az ezeréves ittlakás után is élő, keleti öntudatot fejezte ki.

A kollonád királyszobrai közül Zala mester csak négyet mintázott, Nagy Lajost, Hunyadi Mátyást, Mária Teréziát és Ferenc Józsefet, de ezeknél nevezetesebb az alattuk levő 14 dombormű. Mindegyik újabb bizonyítéka lendületes mintázókészségének, ösztönös művészi képzelőerejének. Szinte ritmikusan váltakozva mondják el az ország szomorú történetét, amelyben a ragyogó napokra mindig sötét zivatarok következtek, s amelyben több volt a létfenntartási harc, mint a nyugodt

Zala György: A Milleniumi Emlékmű

MAGYAR MESTEREK

Zala György

Egymást űzve, most már ütemes gyorsasággal kerülnek ki az öntőműhelyből a milleniumi emlékmű kiegészítő szoboralkotásai. Még csak egy királyalak hiányzik a sorozatból, a hét vezér legendás alakjai már gyülekeznek Árpád körül, s a közel hetven éves *Zala* György, mintha megifjodott volna: új pályamunkával lép a küzdő fiatalság közé.

A Hősök emléke pályázat munkái között ott látjuk az ő allegorikus alkotását is.

Lerogyó ló nyergéből zuhan le a tört kardú huszár. Szívét golyó járta át, a ló szügyébe is halálos sebet vágott a fegyver. Lovas és lova együtt szállnak át a lét tulsó portájára s e megdicsőülő jelenet magasztos allegoriát nyer azzal, hogy az angyal tekintetében mindent feloldó szeretettel öleli át a halott huszárt.

ZALA GYÖRGY: *A berlini kongresszus*

Zala Györgyöt akarom idézni, az ő művészetét szeretném néhány hevenyészett szóval képmássá kögíteni, s ha ehez a munkához éppen a legutóbbi Zala alkotást hívom segítségül, nem véletlen. Éppen a hősi emlékművek felfogása és Zala György ezirányú gondolata az a szilárd alapzat, amelyre én Zala György művészetének szobrát szeretném elhelyezni.

Michelangelónak a firenzei nemzeti múzeumban álló szoborműve: *A győző*. Romain Rolland szerint a nagy renaissance mester életének szimboluma ez a költői elgondolás s Romain Rolland ragyogó tollához méltó ötlet. Szerintem az a Győző nem egyéb, mint a békevágy örökéletű hymnusza, a humanizmus magáraébredése, az ember önmagára találása akkor, mikor már elaludt benne, elzsibbadt lelkében minden inferioris ösztön, elhamvadt vérében a vadság, s újra érző ember lett. A háború nemcsak győzőt teremt, legyőzöttet is teremt s mind a kettő ember. A győzelem — ha mások élete árán is — gyászt is kigyopároz a legridegebb emberi sziklalélekből s a győző a gyászban virrad újra emberré. Ez van benne a michelangelói „Győző"-ben.

A művész, aki ezt a jelenséget maradandó emlékként, kortársi érzéssel akarja az utódok elé vinni, lehet irányzatos, szolgálhat jelvénnyel a tűnő politikai felfogásnak, de nem lehet más, mint ember. Michelangelo, mikor a Győző szobrát faragta, a letepert ellenfélben, a térdeplő hős arcán a krisztusi szeretetben magáraismerő lélek képét örökítette meg, s ezért tartom ezt a szobrot a minden idők leggigantikusabb hősi emlékművének.

Nem a méretek adják a monumentalitást, hanem a gondolat.

Ha ebből indulok ki akkor, mikor Zala

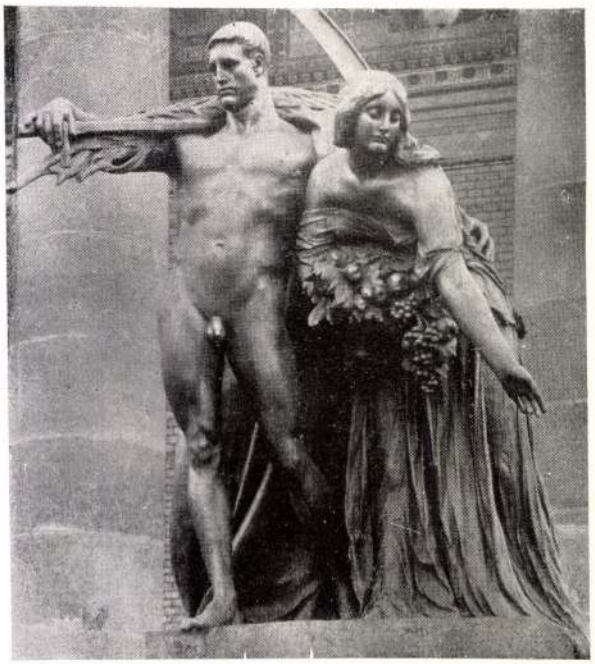

ZALA GYÖRGY: *A munka jólét.*

ZALA GYÖRGY: *A tudás dicsőség.*

György művészetéről hű portrét akarok kirajzolni, Zala György művészetét monumentálisnak találom.

Előbb nézzük meg a régebbi műveit. Az Andrássy szobor baloldali domborművére gondolok. Ott áll a jobboldalon, egészen a szélén, szinte kilép egész alakjával a többi, felülethez ragadt alak közül a török követ, aki szinte mondja gúnyos pillantásával, keserű ajkvonalával: Térképet rajzoltok, országokat faragtok össze? Példát adtok a mindenkori győztesnek s az örök háború magját vetitek el.

A szobor akkor még a műteremben állt, *Gách* Istvánnal együtt szemléltük a szobrot s akkor mondtam el ezt a gondolatomat *Gách* Istvánnak.

Történetíró soha sem tudja úgy megrajzolni a kor képét, mint ahogyan Zala György rögzítette meg a török követ keserű tekintetében a prófétaszerű meglátás szomorú igazságát.

Nézem a budavári honvéd szobrot, összevetem azzal az idővel, amikor a szobor készült. Nézem a bekötött fejű honvédet, aki a roncs osztrák ágyúra lépve diadalmasan lobogtatja a szűzmáriás magyar lobogót. Nem erőltet politikát, művészi gondolatnak adott kifejezést s úgy érzem, hogy abban az időben, mikor Zala ezt a szobrot így mintázta meg, a legvakmerőbb, de a legmonumentálisabb független magyar nemzeti gondolatnak mert szobrot faragni.

A millenáris emlékmű hemiciklusának balszárnyán, a háború bigáját húzó lovakat kígyóostorral hajtja az elszánt harcos.

Ez michelangeloi gondolat.

És ha ezt a gondolatot az a nemzet állította szoborként ezeréves harcok és küzdelmek után a maga ezeréves emlékművére, monumentálisabban nem fejezhette volna ki senki, hogy a mi harcaink az ellenünk támadt gyűlölet és ármány szülöttei, hogy mi mindig csak védtük magunkat.

És itt van Zala legfrisebb szobormüve. Huszár és lova együtt a porban. A huszárt a szelídség és a szeretet ringatja át az élet viharos vizéről az örök megbékélés világába. A hős sorsa az emberi legborzasztóbb sors — az elmúlás, s minden borzalom áhítattá szelídül egy ajkmetszés, egy lehunyó szempilla révén, amit a mester a szárnyas alakon faragott ki. A szempilla két kis formafelülete, az ajkvonal alig centiméternyi vonalvezetése, ennek a szobornak a monumentalitása, mert gondolatterhes, mert eszményi, mert lélekteli.

Ez *Zala* György.

Boross Mihály.

AZ ORSZÁGOS IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT díszelnökévé József Ferenc főherceget választotta. Elnöke Drélir államtitkár lett, míg a propagandabizottság elnökséget Cakó államtitkár vállalta. Közéletünk e három kimagasló alakja az Országos Iparművészeti Társulat élén komoly garancia arra, hogy azt a kultúrális munkát, melyet a Társulat van hivatva szolgálni, a legszebb eredményekkel fogja tovább építeni. E hóban nyitja meg az üzleti grafikai kiállítását, mely nemcsak a művészek munkáit, de a művészi munkák kivitelezéséhez szükséges technikai eljárásokat is be fogja mutatni, mint például: a fametszést, rézmetszést, linoleumot, kőnyomást 3—5 színben, litografiát, cinkografiát, mélynyomást stb.... s egyben szabad előadásokkal az egyes eljárásokat ismertetni fogják a kiváló szakelőadók.

I. ÉVFOLYAM. 4. SZÁM. 1927 NOVEMBER

KÉPZŐMŰVÉSZET

MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

FŐSZERKESZTŐ:
DR. GYÖNGYÖSI NÁNDOR
TÁRSSZERKESZTŐ:
DR. GÁL ENDRE
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, I., HORTHY MIKLÓS-ÚT 144.

ELŐFIZETÉSI ÁRA:
EGY ÉVRE . . . . . 24 — P
FÉLÉVRE . . . . . 12.— P
EGYES SZÁM ÁRA . . . . . 2.50 P
SZERKESZTŐSÉGI ÓRÁK: D. U. 3-4-IG.
MEGJELENIK MINDEN HÓNAP ELEJÉN, KIVÉVE JULIUS ÉS AUGUSZTUS HÓNAPOKAT.

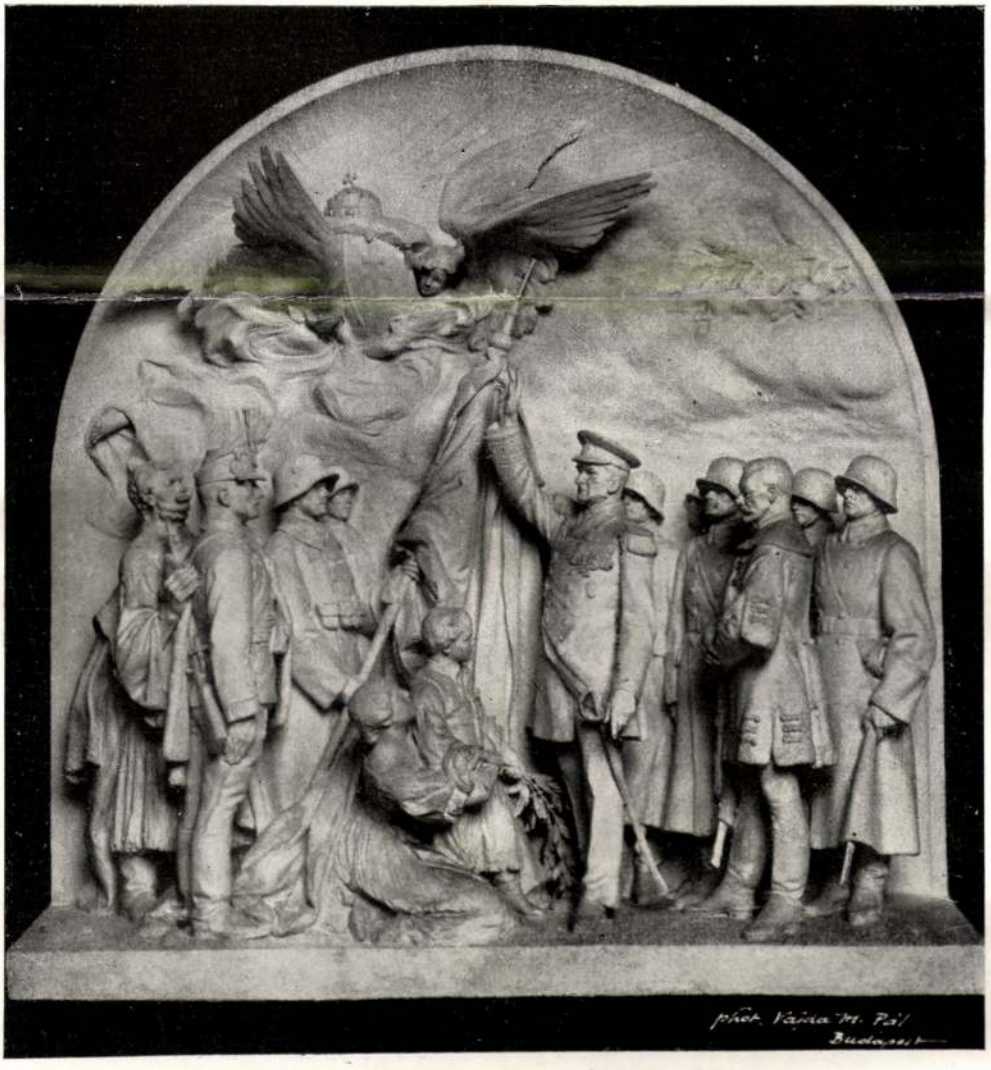

ZALA GYÖRGY: *Nemzeti megujhodás szobra Szegeden.*

Herceg Eszterházy Pál

a Műcsarnok őszi tárlatán 26 képet vásárolt meg kerek számban 22.000 pengő értékben.

Ehhez a hiradáshoz szükségtelen a kommentár. Magyar ember előtt ez a gesztus, ez a mágnásfajta már régi ismerős. Épp úgy, mint a másik fajta. A Széchenyi szabású, nagy lelkiismeretű, a magyar kultúrát szíve ügyének érző főúr épp úgy történelmi alakja a magyar közéletnek, mint a gróf Eszem Iszom.

A magyar olvasó számára tehát nem kell kommentálni herceg Eszterházy Pál maecenási cselekedetét. A tényből magából pontosan tudja, hogy melyik galériába illessze a fiatal főúr alakját.

De ezt a kis cikket nem is hg. Eszterházy Pálról és nem is az ő kedvéért írom. Sőt, nagyon is kedve ellenére, — mint a nyilvános szerepléstől következetesen tartózkodó magatartásából ítélhetjük. Jól tudom, hogy terhére lesz ez a „kiszerkesztés", de lelkiismeretemnek felmentvényt ad az a magasabb érdek, melynek ő is engedelmeskedett, mikor a magyar képzőművészet megbecsülésére példát mutatott. Mert ugyebár példaadás az, mikor valaki — ha mindjárt Magyarország leggazdagabb földesúra is — egy kiállításon huszonhat képet megvásárol. Demonstrálás ez a magyar föld és a magyar pénz urai felé az évek óta magára hagyott magyar képzőművészet érdekében.

De nem csupán a földbirtokosok, főpapok, bank- és gyárigazgatók tanulhatnak Eszterházy Pál hercegtől. Más irányban is lehet kamatoztatni a szép példát, még pedig épp oly hatásosan és anélkül, hogy egy fillérbe kerülne. Ezért a tanulságért kívánkozik ide ez az írás, melyet a magyar képzőművészet, a magyar művészek érdekében közre kell adnom és amelyet éppen ezért bizonyára meg fog nekem bocsájtani a herceg, mert én másképen nem tudom, csak a magam módján, a magam 22.000 betűjével tudom szolgálni a magyar képzőművészet nagy érdekeit.

Tehát: a Műcsarnokban Eszterházy Pál herceg megvett huszonhat képet, hogy kifejezést adjon a magyar piktura megbecsülésének. Ha ez volt a szándéka, hol is vehette volna máshol ezt a huszonhat képet, mint az ország legnagyobb, egyetlen reprezentativ és az egész magyar képzőművészetet osztatlanul jelentő kiállítási intézményben: a Műcsarnokban, — az egyetlen országos jelentőségű műbarát-szervezetnek, az *Országos Képzőművészeti Társulatnak* kiállítási helységében, annak évadnyitó reprezentativ kiállításán! Ez ugyebár, természetes. És ugyanekkor, mikor — végre! — akad valaki, aki ilyen hatásosan tesz hitvallást a magyar képzőművészet mellett, ugyanakkor, mikor mindannyian csak örülhetünk a példamutatásnak, mely a magyar képzőművészetnek ilyen nagyszerű megbecsülésére utal, — ugyanakkor a magyar napisajtó egyik fele a legádázabb pergőtűz alá veszi a Műcsarnok őszi tárlatát. A lekicsinylésnek, a semmibevevésnek oly fölényes elintézésével végzi ki azt a pár száz művészt, ahogyan iskolás gyerekeket sem szoktak megkorholni. A magyar napisajtó egyik fele a megszervezettség egyöntetűségével úgy ír a magyar képzőművészeknek — bárhogyan nézzük is, mégis reprezentativ kiállításáról, hogy olvasójának örökre elvegye kedvét a Műcsarnok látogatásától.

Vajjon, kinek-minek van ebből haszna!

A magyar képzőművészetnek semmiesetre. Annak a 20—30 művésznek, akinek művészi presztizse érdekében ez a sajtókampány folyik, szintén nincs abból haszna, ha a közönségben bizalmatlanság ébred az ország legnagyobb, sőt egyetlen nagyméretű kiállítási intézménye iránt! A művészeknek tehát nem használ „a levágás". De talán a művészetnek? A kritika maradinak bélyegzi a kiállítást, elavultnak a képek művészi felfogását. Nem vitatkozás ennek a cikknek célja, nem is megyek bele messzire vezető művészeti vitába. De ha valóban igaza is lenne a szemrehányásnak, ebből az következnék, hogy be kell küldeni a Műcsarnokba a fájdalmas hiányt jelentő művészeket, mert nincs joguk elvonni alkotásukat egy reprezentativ kiállítástól. Vagy a zsürit és a zsürirendszert kell felelőssé tenni, ha kirekeszti a Műcsarnokból azokat az értékeket, akik nélkül „unalom a tárlat". Minden zsüri tévedhet és a kritikának joga, sőt kötelessége, hogy az esetleges tévedésekre felhívja a figyelmet. Különösen könnyen lehetséges, hogy egy igen hiányosan összeállított zsüri egy szerencsétlen zsürirendszer alapján árt a kiállítás nívójának, — ezt szóvátenni joga és kötelessége a kritikának. Joga és kötelessége, mert használ vele a magyar képzőművészet egyetemének. De se nem joga, se nem kötelessége, hogy — akarva, nem akarva — ellensúlyozza annak a huszonhat „Megvették" jelzésű képnek azt az agitativ, életet jelentő erejét, amit semmiféle művészet és semmiféle művészeti csoport nem nélkülözhet. A műkritikának csak akkor van jogosultsága, ha használ, de elveszti jelentőségét, ha irány- vagy pártpolitikát csinál és megszűnik létjogosultsága, ha használni nem tud.

A herceg Eszterházy Pál időnként fel-felbukkanó gesztusai éppen azt példázzák, hogy csak akkor lépjünk a nyilvánosság elé, ha ezzel a lépéssel használni tudunk. A példa kitűnő, sőt követésre méltó. Mágnások, főpapok, vezérigazgatók, kritikusok és zsürorok! tessék tanúlni, itt a jó alkalom! A professzor kitünő, a tanítás a helyes cselekvés örök principiuma: felelősségérzet.

Gyöngyösi Nándor dr.

KÉPZŐMŰVÉSZET

FŐSZERKESZTŐ: GYÖNGYÖSI NÁNDOR DR.

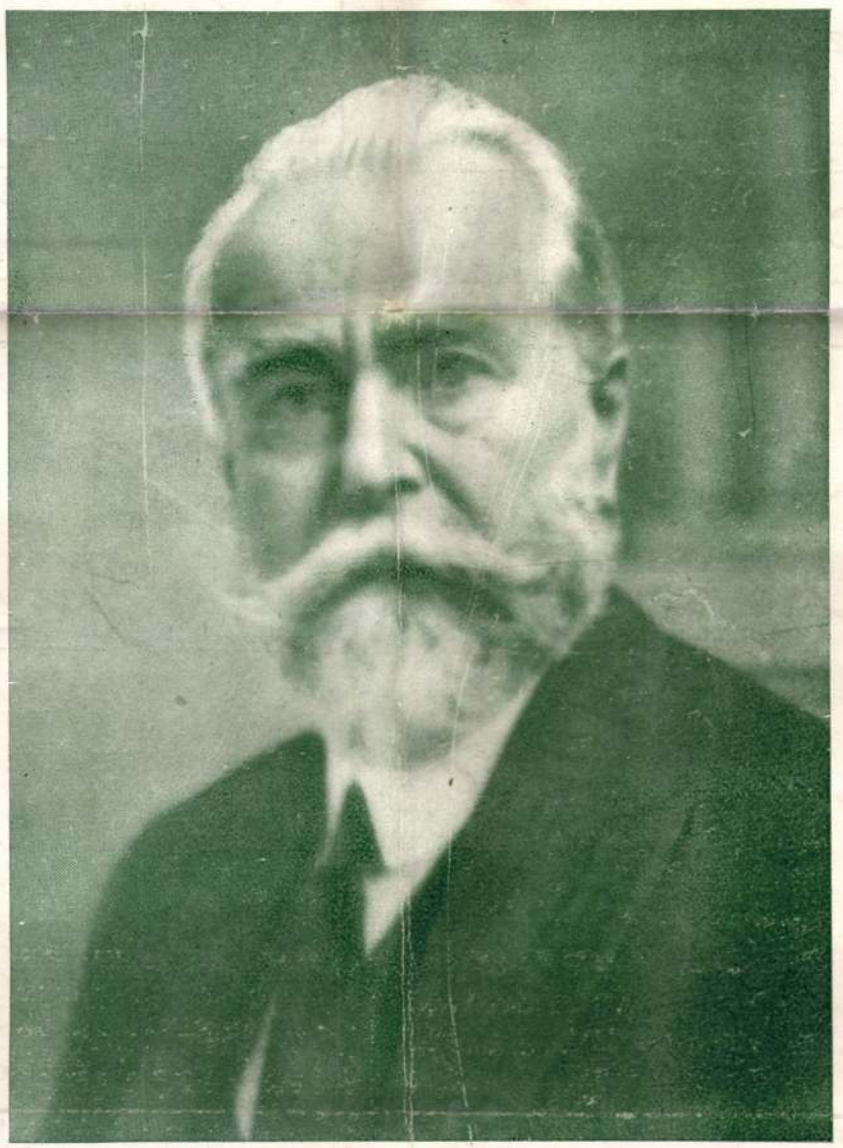

ZALA GYÖRGY

DIT-GOT

LIKŐR
RUM
KÜLÖNLEGESSÉGEK

BUDAPEST,
Gyár: X., Füzér-ucca 30.
Telefon: József 441–44.
Fióküzlet: IV., Váczi-u. 11/b.
Telefon: Lipót 989–93.

10 éves garanciát vállal arany töltőtollaiért

„Dite" Fountain Pen. Comp. Ltd.,
magyarországi gyára
VII, Károly-körut 7
Telefon:
J. 350—77

ugyanitt töltőtollak szakszerü javitása

Sürgős esetekben megvárható!

Speciális kávékeverékek
KESZLER GÉZÁNÁL, Budapest, VI., Gróf Zichy Jenő-ucca 15.
Telefon: Teréz 222—08.

FIAT

VEZETŐ VILÁGMÁRKA

Magyar Fiat Automobil R. T.
Budapest, VI. ker., Váczi-utca 12. szám.
Telefonszámok: Teréz 124–53., Teréz 150–76.

34. SZÁM. 1900. BUDAPEST, AUGUSZTUS 26. 47. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkrónikával) együtt { egész évre **24** korona, félévre **12** . | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG { egész évre **16** korona, félévre **8** . | A POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkrónikával) { egész évre **10** korona, félévre **5** . | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

MAGYAR EMLÉKMŰ ERZSÉBET KIRÁLYNÉ SÍRJÁN.

Felejthetetlen nagyasszonyunk, Erzsébet királyné gyászos elvesztése még mindig fájdalmas emlékeket idéz föl bennünk, s könyeket csal szemünkbe. És ez így fog tartani mindaddig, a míg magyar él e földön. Csupa jóság, csupa gyöngédség, csupa szeretet volt az, a mivel áldásos életében elárasztotta népét: mi más lehetne hát az, a mivel most, a mikor már nincs többé, viszonozzuk áldott jóságát, mint az a benső, igaz kegyelet, a mely hirdesse az idők végtelenségeig a magyar nemzetnek iránta való változatlan érzelmeit.

A magyar nők méltó emlékművet kívántak állítani porai fölé, s azonkívül egy nagyszabású emberbaráti intézmény létesítését tűzték ki czélúl, a mikor 1898-ban özv. gróf *Teleki* Sándorné és *Jókai* Mór fölhívására létesítették az «*Erzsébet királyné alap*»-ot. A nemeslelkű grófné ékesszólóan hirdette az országos nőképző-egyesületben tartott nagygyűléseken, hogy különösen a magyar haza leányai érzik azt a fájdalmat, a mely nemzetünket érte királynénk elvesztésével, ki a fejedelemnőnek, a hitvesnek, az anyának, az igazi nőnek egyaránt eszményképe volt. És ezért a magyar nők föladata gondoskodni az ő emléke megörökítéséről. Az emberbaráti intézmény alapításán kívül *Emich* Gusztávné indítványára elhatározták, hogy a királyné koporsójára egy nemes ércz-emlékkoszorút helyezzenek el a magyar nők nevében.

Akadálynak látszott e szép terv kivitelében a szigorú udvari szabály, mely tiltja, hogy az uralkodó család sírboltjában fejedelmi személyiségeken kívül más is helyezhessen el emléktárgyat. De azért serényen tovább munkálkodtak és megalakították a központi bizottságot, melynek tagjai a következők: *Adlerné* Bancalari Hedvig, gróf *Batthyány* Lajosné, *Benczúr* Gyuláné, csetei *Herzog* Péterné, *Hegedüs* Sándorné, dr. *Herich* Károlyné, *Hampelné Pulszky* Polixena, *Herzl* Antalné, *Katona* Lajosné, *Krause-Lang* Ernőné, dr. *Neumann* Árminné, özv. *Nendtwich* Gusztávné, *Rudnay* Józsefné, *Rosenberg* Auguszta, *Sebestyén* Gyuláné, *Vajda* Károlyné, továbbá *Emich* Gusztáv, *Hegedüs* Sándor, *Jókai* Mór, *Tabódy* József, *Weisz* Berthold és *Polgár* Géza, a bizottság titkára.

A hölgyek küldöttsége azután eljárt az illetékes helyeken és elérte azt, hogy Ő Felsége a király az időközben megbizott *Zala* György által készített koszorú-mintákat megtekintette, s meghatva a magyar nők és az egész magyar nemzet szeretetének ily nyilatkozásától, az udvari szokások ellenére megengedte, hogy királyi hitvesének koporsója mellé odaállítsák a tervezett emlékművet.

Zala György kiváló művészünk ekkor a bizottság fölkérésére hozzáfogott az «*Erzsébet emlékmű*» mintázásához és elkészítette a szép szoborművet. A bizottság pedig, hogy emberbaráti cselekedetet is gyakoroljon, a múlt év deczemberében tartott egyik ülésén elhatá-

Zala György szoborműve.

A MAGYAR NŐK ÁLTAL ERZSÉBET KIRÁLYNÉNAK EMELT EMLÉK AZ URALKODÓ CSALÁD SIRBOLTJÁBAN.

rozta, hogy az emlékmű fölállítása után fönmaradó, körülbelől 50,000 korona összeget a királyné nevével kapcsolatos és a király védnöksége alatt álló jótékony intézmény, a «Tüdővészesek szanatóriuma» javára ajánja föl.

Bemutatjuk itt az emlékmű sikerült fényképét.

A sötét, nemes patinával bevont és helyenként aranyozott bronz-emlékmű renaissance stylben készült. Előrésze imazsámoly, a melynek felső lapját két kis térdeplő angyal tartja a vállán. E mögött áll az oltár s rajta töviskoszorú. A kereszt az oltáron nyugvó töviskoszorú mögött emelkedik, s e fölirás olvasható rajta: «*In memoriam sempiternam.*»

A Mater Dolorosa, kinek szép arcza maga a megtestesült fájdalom, a kereszt mögött áll s vigaszadóan terjeszti ki két karját.

Ezt a csoportozatot öleli át az a hatalmas bronzkoszorú, a melybe a királyné kedves virágai: vadrózsa, ibolya, szegfű, rózsa, mályva, marguerite, krysanthemum vannak befonva. A koszorú egyik része a békés nyugalmat jelképező pálma, a mely az egész mű egyik oldalát foglalja el, és ép úgy, mint a vadrózsa-ág a másik oldalon, a koporsóra reáborúlni látszik. A koszorúról hatalmas bronz szalag fut le, a melyen ez olvasható:

«*A magyar haza leányai a magyar haza édesanyjának.*»

Az érczemlék ötödfél méter magasságú; szélessége a királyné és Rudolf trónörökös koporsója közti teret tölti be; hoszsza olyan, mint a koporsóké.

Az imazsámoly mögötti oltárba zárják, kékfehér selyembe burkolt tokban ama névsort, mely azok neveit tartalmazza, a kik az emlékmű létrehozásához hozzájárúltak; a névsort művészies kivitelű pergamentlap foglalja össze, a melyen a következők olvashatók:

«*Áldott legyen Erzsébet Királyné Emléke!*

«Az a rajongó szeretet és véghetetlen hála, mely a poraiban is hódolatteljesen tisztelt királyasszonyunk

Erzsébet magyar királyné

emlékét örök időre mindnyájunk szivébe zárta, im ez emlékműben mindenek számára jelképen álljon itt és hirdesse a legjobb asszony, a legodaadóbb hitves, a legmagasztosabb érzelmű magyar királyné halhatatlanságát, dicsőségteljes életét időtlen időkig.

«A kegyetlen sors elvette *Őt* tőlünk, és mi ezzel az emlékművel adózunk *Neki*.

«Egész Magyarország honleányai önzetlen szeretettel, szívvel lélekkel megteremtették az «*Erzsébet királyné alap*»-ot az 1898-ik év szeptember hónapjában, *Bánffy Dezső* báró miniszterelnöksége idejében és közbenjárásával, a midőn a központi bizottság özv. gróf *Teleki Sándorné* sz. *Teleki Jozefin, dr. Jókai Mór* és emőkei *Emich Gusztávné* sz. *Tormay Etelka* művész-bizottsági elnök vezetése alatt megalakúlt és áldásos működését dukai és szent-györgyvölgyi *Széll Kálmán* miniszterelnök támogatásával, a következő bizottsági tagoknak kezdettől fogva lankadatlan és odaadó működésével fejezte be:

«*Hölgyek: Andrássy* Aladárné grófnő, *Batthyány* Lajosné grófnő, *Adlerné Bancalari* Hedvig, *Bacher* Vilmosné, *Benczúr* Gyuláné, *csetei Herczog* Péterné, *Hegedüs* Sándorné, *Hampelné Pulszky* Polixena, *Herzl* Antalné, özv. dr. *Herich* Károlyné, *Katona* Lajosné, *Krause Lang* Ernőné, dr. *Neumann* Arminné, özv. *Nendtwich* Gusztávné, *Rudnay* Józsefné, *Rosenberg* Auguszta, *Sebestyén* Gyuláné, *Vajda* Károlyné, *Zsilinszky* Mihályné. *Urak: Emich* Gusztáv, *Hegedüs* Sándor, *Horánszky* Nándor, *Tabódy* József, *Weisz* Berthold, *Halmos* János. *Polgár* Géza, az «Erzsébet királyné alap» titkára.

«Az «Erzsébet-emléket» tervezte és készítette *Zala György* szobrász *Budapest* székesfővárosban.»

A pergament hátlapjára vannak följegyezve a vidéki nőegyesületek elnökeinek, mint a központi bizottság alelnökeinek nevei, továbbá ez:

«Az «Erzsébet-emlékmű» Bécsben, a kapuczinus atyák sírboltjában 1900. évi augusztus hónap 25-ik napján állíttatott fel és *Vaszary Kolos* biboros herczegprímás úr Ő eminenciája által ünnepélyesen beszenteltetett.»

Mire e sorok megjelennek, a kapuczinus atyák sírboltjában már végbe ment a kegyeletes ünnepély, a melyet a lelkes honleányok rendeztek, élükön Magyarország miniszterelnökével, *Széll* Kálmánnal és buzgó elnökeikkel, gróf *Telekinével* és *Emichnével*, és a jelenvolt hölgyek isten hozzádot mondtak felejthetetlen Nagyasszonyunk megszentelt hantjainak.

A kegyeletes ünnepélyre a hölgybizottság harmincz tagja nyert meghívást. A hölgybizottság e hó 24-én érkezett Bécsbe, másnap testületileg jelent meg az ünnepélyen. A hölgybizottság névsorát az általuk képviselt vidékek megjelölésével itt közöljük:

Andrássy Aladárné grófnő, az «Erzsébet-rend» nagykeresztese, cs. és kir. palotahölgy, csillagkeresztes hölgy (Zemplénmegye), *Adlerné Bancalari* Hedvig, a II. oszt. «Erzsébet-rend» hölgye (Budapest), *Batthyányi* Lajosné grófnő, cs. és kir. palotahölgy (Vasmegye, Ikervár), *Benczúr* Gyuláné (Bácsmegye, Szabadka), *Erdődy* Gyuláné grófnő, csillagkeresztes hölgy (Vasmegye, Vörösvár), *Ferenczy* Ida, néhai Erzsébet királyné felolvasónője, az I. oszt. «Erzsébet-rend» hölgye, udvarhölgy, *Festetich* Mária grófnő, udvarhölgy, *Gerliczy* Felixné bárónő, az I. oszt. «Erzsébet-rend» hölgye, csillagkeresztes hölgy (Biharmegye), *Hegedüs* Sándorné (Kolozsmegye), özv. dr. *Herich* Károlyné (Budapest), özv. *Herodek* Istvánné (Pestmegye), *Herzl* Antalné (Budapest), *Karátsonyi* Jenőné grófnő, csillagkeresztes hölgy (Torontálmegye), *Katona* Lajosné (Budapest), *Krause Lang* Ernőné (Budapest), *Mayláth* Istvánné (Barsmegye), özv. *Marich* Péterné (Bácsmegye), özvegy *Marsovszky* Mórné (Pozsonymegye), dr. *Neumann* Arminné (Budapest), *Rosner* Ervinné bárónő (Mármarosmegye), *Rudnay* Józsefné (Nógrádmegye), *Rosenberg* Auguszta (Budapest), *Széll* Kálmánné cs. és kir. palotahölgy (Budapest), *Sztáray* Mária grófnő csillagkeresztes hölgy, udvarhölgy, *Thuróczy* Vilmosné (Nyitramegye), *Vajda* Károlyné (Budapest) és *Zsilinszky* Mihályné (Csongrádmegye.)

Hölgyeink buzgó és kegyeletes fáradozásaikért megérdemlik a nemzet elismerését, mert három év óta buzgón munkálkodtak és fáradozásukat teljes siker koronázta.

Az emléket tervező művész, *Zala* György tudásának, talentumának egész erejével igazán mesteri munkát alkotott.

Maga a király, ki ez emlékművet készülése közben több izben megtekintette, a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott róla.

Mi magyarok mindnyájan büszkék lehetünk ez alkotásra, mely mint a császárvárosban felállított első nagyobb szabású magyar művészi munka, fennen hirdeti ott a nemzet törhetlen hűségét és rajongó hálás szeretetét dicsőült királynénk iránt.

Polgár Géza.

ETELKÁNAK.

Ha meghalok, ne légy te olyan,
Mint e divatos özvegyek.
Tenéked én minden külső gyászt,
Előre is elengedek.

Hosszú, elomló fátyolokkal,
Ne ékesítsd fel magadat . . .
Cziczomás gyászruhákat értem,
A fiaim se hordjanak!

Ha szóbahoznak majd előtted,
S dicsérnek engem itt-amott:
Ne ölts te az arczodra gyorsan,
Nagy, ünnepélyes bánatot.

Hanem ha otthon, magatok közt,
Merengtek majd emlékemen:
Öleljétek át akkor egymást,
Szomorún, hosszan, csendesen!

És sírjatok, zokogva némán,
Szomorún, hosszan, csendesen . . .
— Mert úgy, a hogy én, titeket, jaj,
Nem szeret többé senkisem!!

Szabolcska Mihály

AZ IFJÚ ÁLMA.

Hogy tombol és zúg-búg a szélvihar
Hogyan kavarja s hordja a havat! . . .
Láztól gyötörten nézem, hallgatom,
Párnába rejtve forró arczomat.
Csak tombolj, zúgj, haragvó, bősz vihar
Csak zörgesd, rázzad ódon ablakom,
Oly nesztelen, oly elhagyott szobám,
Oly jól esik zúgásod hallanom.

Fejem nehéz, olyan bágyadt vagyok.
Úgy szaggat, fáj, sajog minden tagom,
A száraz ajk folyton italra vágy,
De szomjúságom mégsem olthatom.
Mindegyik óra, mint egy évtized
Oly lomhán, lassan múlik el nekem,
Hiába vágyom megpihenni, óh!
Hiába húnyom be égő szemem!

Jóságos Isten, légy hozzám kegyes,
Bocsásd meg nékem minden vétkemet,
Enyhítsd a gyötrő lázt, fájdalmakat,
S legyen megáldva érte szent neved!
Ha nincs remény, — add, óh, add a halált,
És véle válts meg engem, szenvedőt;
Ha gyógyulás vár s élet, — égi jel
Mutassa nékem a rejtett jövőt.

*

A lázbeteg imája égbe szállt,
S a mit óhajtott, az beteljesült.
Megnyugodott, fájdalma csökkenék,
S utána mély álomba elmerült.

*

A bálterem tündéri fényben úszik,
Ragyog az ékszer, drága öltözék,
A táncz oly röpke, oly igéző, könnyed,
Miként ha égi lények lejtenék.
Ott lejt az ifjú, a ki oly beteg volt,
Imádottjával, — s most oly boldogok,
S egymás fülébe egyre azt susogják:
«Szeretlek édes!», «a tied vagyok.»

A sors könyvébe' másként volt megírva;
— Pedig szerették egymást hűn, nagyon.
A lány szivét, lelkét elbóditotta
A fényes állás, czím, rang és vagyon.
Gróf nője lett; de nem szerette férjét,
Volt mindene, csak boldogsága nem . . .
Az ifju megsiratta veszteségét,
S szerette «Őt» tovább — reménytelen.

Elmultak évek . . . férfi lett az ifjú,
Követ, törvényhozó, vezéralak,
Szónoklatával elragadta pártját,
S az ellenpártok elnémultanak.
A nép kegyét azonban elveszíté,
Kerestek más jelöltet — gazdagot;
S mert választóit nem itatta, vette:
Elhagyták, megcsufolták, — elbukott.

A vármegyén is, mint a társaságban,
Vakon követték, tüskön-bokron át,
A míg az ármány, érdek és irigység
El nem homályosítá csillagát.
Elhagyta hát a közszereplést önként,
És elvonult éltének a delén,
Önzetlen küzdött, a míg támogatták,
Majd félre állt — s győzött a cselszövény.

Ősz lett az ifjú . . . agg, törődött ember,
Ám lelke ép maradt, fenkölt, erős.
A sors csapásait tovább viselte,
Mint szellemóriás, valódi hős.